

СЛОВАРЬ

РОСИЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ

ТОМ ТРЕТІЙ.

П—С

ЗІБРАЛИ І ВПОРЯДКУВАЛИ

М. УМАНЕЦЬ І А. СПІЛКА.

ДОДАТОК ДО „ЗОРИ“ 1896 РОКУ.

ЛЬВІВ, 1896.

З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

Відтворив з оригіналу у вересні 2009 р
Віктор Кубайчук
(Інститут теоретичної фізики
ім. М.М. Боголюбова НАН України)

СЛОВАРЬ РОСИЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ.

II.

Па́ва, здр. па́вушка, самици пт. Pavo cristatus = па́ва, здр. паві́чка (С. Л.), па́вонь-ка. — Прилетіла пава, серед двору впала. п. п.
Пави́ліпа, пави́лиця, рос. Cuscuta = ко-ві́тиця, приві́тиця. С. Ап.

Павіа́н, Simius = павіа́н, з породи малп.
Павлі́нитися = инді́чити ся, пинді́чити ся і т. д. під сл. Ва́жничать.

Павлі́ний, павлі́новий, павлі́ний = па-ві́лий. С. З.

Павлі́н, Pavo cristatus = па́віч (С. З. Л.), па́вун, па́вук (С. З. Л.) — Helicophanta brevipes = курто́ніг. С. Жел. — Роспри-див ся, як павич. С. З. — Сидить павун на могилі, спустив шірьх по долині. п. п. В.

Павлі́ныя о́чки, рос. Aquilegia vulgaris L. = о́рлики, да́воно́чки, голу́бки, о́кса-мі́т. С. Ап.

Па́ворозе́к, па́вороз = пово́ро́зка, по-во́ро́зочка.

Па́вушка = д. Па́ва.

Па́в = д. Па́влін.

Па́вте́рь = ходовий ві́тер. Мал.

Па́гу́ба = 1. згу́ба (С. З.), погі́бель (С. Л.), загі́ба (С. Л.), загі́н (С. Л.). — Хай пе-рестане дівчат любити, бо то єсть згу́ба ці-лого сьвітту. н. п. — Ой ти дівчино, моя люба, твоя краса — моя згу́ба. п. п. — Ви-дячи отчизну до крайнеї приходичую згу́би. Малена. С. З. — Лукавий спокусив, бо він мого загину хоче і він мене підвів. Гр. Чайч.
2. згу́ба (С. З.), утра́та (С. Ш.), стра́та (С. З.). — Чия згу́ба, в того річей повна гу́ба. п. пр. — Не хочеш утрати, не йди ні в куми, ні в свати. н. пр. — Хто-ж мі стра́ту нагородить. н. п. В.

Па́губни́й, ца = погубі́тель, ка, згу́бця (С. Ж. З.).

Па́губно́сть = згу́бі́ність.

Па́губни́й, по = згу́бний, по.

Па́дали́па, па́дали́ца = па́далиця.

Па́дали́ще = па́дло (С. З. Л.), сте́рво (С. Л.). — Потяг па́дло в провали. — Лежить, як пєс на стерві. н. пр.

Па́далищни́й = па́дловий, сте́рвин.

Па́да́ль = 1. д. Па́дали́па. 2. д. Па́дали́ще.

Па́да́ніє = па́дання.

Па́да́ть, па́сть = 1. па́дати, упа́сти, упа́-сти, ва́літи ся, пова́літи ся, по тро́ху — підпа́дати, підпа́сти. — Упав до долу. — Пляний з ніг ва́лить сї. — Сніжок під-падає.

2. гі́нути (С. З.), загі́бати, погі́нути, загі́нути (С. Аф. З.), згі́нути (С. Аф. З.), — Багато згинуло козаків у тій баталії.

3. упа́дати, підупа́дати, занепада́ти, упа́сти, підупа́сти. — Упав в тісну діру. С. Ш. — Промисли що року упадають. —

Па́даєть жре́бій = ви́падає йому. —

Па́даєть подо́зрѣ́ніє = па́дає ви́па. —

— **Па́да́ть, упа́сть вѣ́ обморо́к** = млі́-ти, зомлі́вати (С. Аф.), умі́лівати (С. Ш.), зомлі́ти, умі́ти. — З жалю умі́ває. н. п.

— **Па́да́ть ду́хомъ** = в ту́гу, в жу́рбу вдава́тись, жу́рити ся.

Паде́жъ = паде́ж, упа́док (С. Ш.), опа́да, спа́док (С. Ж.), паде́, поше́сть, дох, ви́здох. — Не маєш статку (худоби), не буде й упадку. н. пр. — У нас дох на ку-рей. Хар.

Паде́жъ = паде́ж, відмі́нок. — Перший відмі́нок найча́стїше на пита́ння „хто“ або „що“?, дру́гий на пита́ння „чий“ або „кого“ і т. д. Гр. См. Ст.

Паде́ніє = па́дання, упада́ння.

Па́дина = ло́щина, паде́, па́д (Херс.).

Па́дкі́й = ла́сый (С. Л.), охочі́й, ква́нний,

схвапкий, кваплийвий (С. З.). — Ласий па ковбаси. н. пр. — Ласий, як муха до патоки. н. пр. — До ковбаси свхапкий, а від рала — швидче драла. Кн. — До меду він наче муха та свхапкий. Кп.

Падкость = кваплийність.

Падубъ, рос. Fraxinus excelsior L. = ясень, ясенина. С. Ан.

Падуча болѣзнъ, Eriopsis = чорна неліч (С. Л.), чорна хвороба, болість (С. Л.), причинна, не дуже сильна — мимохід, мимохідник, у дітей — родимець (С. З.). — Щоб на тебе причинна вдарила! н. пр. — Упав чоловік; я догадав ся що се його причинна вдарила, швидче козухом прикрив його. Кп. — В чистий четверг купають ся від чорної хвороби. Ос. — Щоб тебе родимець побив! н. пр.

Падчерца = падчерка, пасербиця. С. З. Л.

Падъ = д. Падина.

Паекъ = пайка.

Пажитъ = вигон, випас, пастівник, пасовисько.

Пажъ = 1. паж (що вчить ся в пажеському корпусі).

2. Джура, чұра. — Сам паръ Лазарь середню держить, його джура, Відослав. з ним поруч. Ст. С.

Паіао = фуганок, уторник (С. Ш.).

Паіить = жолобити.

Паіиикъ = 1. д. Паііло.

2. рос. Nurochaeris, Aschurophagus — хвостатъ, петрова закуска. С. Ан.

Паіуха = 1. паіуха паіушния (Номис). — Мати рве паіуху, дігам ховаючи, а діти — од матері ховаючи. н. пр.

2. паха, пахва (д. Міншка З).

Паіушина = дірка, ямка.

Паіушкый = дірчатий, дірчастий, ямкуватий.

Паіушний = паіуховий.

Пазъ, мн. пазы = жолоб, жолобок, рівчачок, в клепках для дна — утора, частіше мн. утори (С. Л. Ш.), в стовпах — ушўл, частіше мн. ушўли. — Ця джка тече в уторах. С. Ш.

Пай = пай. пайка.

Пайиикъ, па = спільник, ця. — Брали пиву в спілку! Коли спільник, а не злодюга, так бери своє принародно. Кн.

Пайицина = спілка, товариство (д. Аесоціація).

Пакѣтъ = пакѣт, коверта (Гал.).

Пакленъ, рос. Acer Tataricum L. = д. Неклѣнъ.

Паклунъ = рос. Teacium Chamaedrys L. — чебрець лісовий, самосіл, маточник

польовий, Т. Polium L. — сідач, сиваш. С. Ан.

Пакля = клѣччя (С. З.), пакіскі. — Се ключча не пропале — його беруть у в. забивати щилини. Кп.

Пакляный = клѣччаний, з клѣччя. — Як з клѣччя батіг. н. пр.

Пакувать, ся = пакувати, ся. — Хоч пакуй ся, та й на Кубанські степи. Лев.

Паколокъ = пакіл.

Пакостить = пакостити, пакостити (С. Л.), пакудити (С. З. Л.), шкодити, нівечити.

Пакостникъ, па = пакосник (К. Ч. Р.), капосник (С. З. Л.), пакудник (С. З.), шкодник, ця.

Пакостничать = д. Пакостить.

Пакостный = пакосний (С. Л.), капосний (С. З. Л.), пакудний, шкодливий. С. Л.

Пакость = пакость (С. Л.), капость (С. З. Л.), пакудство, пакудність, мерзєнство, шкода. — Хто другому капости вигадує, себе самого до біди призводить. Зіньк.

Палата, частіше мн. палаты = палац, будинок, палати, хороби, горниці. — Церква та палати і ці однієїної хати. К. Ш. — Колись в хороби я зайшов, давно покинуті панамі. В. Ш. — На горі стоїв палац панський. н. о. — Умá палата = голова, розумна голова, головатий. — Казєнная палата = губерєська установа скарбового міністерства. — Судєбная палата = суд другїї інстанції. — Так саме зовуть ся і ті будинки, де вони містять ся.

Палатка = намет, накриття, шатєр, шатрѣ, аби яка — халабуда, халабўдка, на базарі або на ярмарку — ятка, яточка. — Під вербою намет стоїть, а в наметі козак лежить. н. п. — Ой напхали козаченьки великий намет. н. п. — Которі багаті під наметом сіда. н. п. — Наглядів білий шатєр, а біла шапра коня припхєто. н. к. — Не має тих нток, де продають батьків та маток. н. пр.

Палачєвскій, палачєвъ = катівській, катів, катовий. — І жіпки їх теж терпили нескельні муки: їх шпигали, мордували катівськї руки. Галуз. — Щоб тебе не мигнули катівські руки. н. пр. — Катова сокира. К. Кр.

Палачъ = кат, поб. катѣга. С. З. Л. — Хто не слухає тата, той послухає ката. н. пр. — Чужа хата — гірша ката. н. пр. — І снали, упившись кровію, кати. К. Ш. — І найстаршї Ляхи смерть йому читають. Прочитали — і кати мотуз патигають. Руд.

Палатъ = меч, міч (прямий, гострий з обох боків). — Рубає мечем голови з плечей. н. п.

— Міч — самосіч. я. п.

Палевий = 1. блідо-жовтий, половий (колір).

2. гліняний з полівою білою або блідо-жовтою (про посуду).

Палєнина = палатина, смалятина, шмалятина. — Щось наче смалятину чуть.

Палєний = сма(шма)ля(е)ний. — Шмалений кабан.

Палець = 1. палець, пучка, здр. пальчик, палюшок. С. З. Л. — Вхонив, аж палець знать. н. пр. — Дай панові пучку, а вія за ручку. н. пр. — На одній руці пучки, та не одякові. н. пр. — На руках і на ногах холонуть пучки. Кп. — Беззмийний палець = д. під сл. Беззмийний.

2. (в машинах) — палець, зуб.

Палєчний = палєний, пальцевий. — Палєшне колесо. (Д. під сл. Зубчатий).

Палєсідина = палє, кіл, тонка — тичина.

Палєсідникъ = палєсідник, присадок (Кп.), горбідчик (Кр.). — Оце добре, що біля двору завели присадки: курява у вікна не так лізти ме. Кп. — І памятник Катєрининому сьпіваці не тувив ся б в малєсєнькому присадку. Кп.

Палїтель = палїй. С. З.

Палїтельний = палїний, запалїний.

Палїть = палїти і д. Обжигать.

Палка, здр. палочка = палїця (С. З. Л.), здр. палїчка, поб. палюга, палишон, зб. палїччя, що з нею ходять — ціпок (С. З. Л.), здр. ціпчок, поб. ціпюра (С. Л.), загнута з одного краю — кий, кій, зб. кіяччя, (С. Л.), пошівська або чернеча — патерїця (С. З. Л.), чабанська — гірліта (С. Аф. Л.), з гаком, щоб ловити овець — берїнак (Ман.), не отесана і товста — ломачка, здр. ломачка, зб. ломачча (С. З. Л.), для гри в олуки — гілка (С. З. Л.), для чистки плуга — їстик, що нею перебувають у полі — ожог, що нею перегортають огнище — жижло, до нагтів або та, що діти грають ся у коні — джиган (Кр.), залїзна або дерев'яна з метал. ручкою на взір молотка або сокирки — келеп (С. Л. З.), тонїрєць (Гал.), з гвіздком на кінці — осьбон, з карлючкою — костур, карлючка, ще загострена — ключка, смікавка, щоб грати ся у спинки то-що — ковїнька, (С. Л.), ковїзка (Ман.), з булавою на кінці — булава, кийок, кійок, ще й загнута

— ковїнька (д. Клюка), з карбами — карб, карбіж, карбіванка (д. Бірка), гайдарів, що на ній накарбовано число овець — гайдарка, на котрих чіпляють ся і сушать ся неводи — тичка, підтич, що стромляють ся для рослини — тичина, тичка, маленька для застромлювання, для скручування або для іграшки — патик, патічок, патічка (Кр.), цурка, цурочка, для гри на цимбалах — більце, у шевіть, щоб вирівнювати — зморщина, щоб дощити — клєсачка (Ман.), з розкєпою для лову раків — рогуля, щоб повертати млинове каміння — мельбон, у копаниць — сапїлно у мітли — міглище, держак, дєржално (д. Мєтловїще), у кочєрги — кочєржилно (д. Дєржалка), у коси — кісїя (д. Коєй 2), у ціпа — ціпїлно (д. Дєржалка) у списа — ратїще (д. Копь), у черпак — держак, дєржално (д. Дєржалка) — І без палиці походяю. Сам. — А та палиця нап називаєт ся — треба її слухати н. пр. — Старїй палїччям мїняють ся, та то могрич пьють. н. пр. — А ти б її палюгою. Кр. — Язик до Кїїва доведе і до кия. н. пр. — Взяв у руку ціпок про случай. Кп. — В руці ціпок, а на другій загнула дитина. К. Ш. — Ударив його ціпком. н. о. — Ціпок у руки взяв і почва лав. Гр. — Аж ось і сам старий їде з ціпчком тихо по під тилом. К. Ш. — А як між собою заведуть ся, то я їй ціпурку покажу: ось я вас помиру. О. С. — У батїшки патєриця з срібною головою. н. о. — І чабани хутко закидали гірлітами і стали збирати овець до купи. Ст. Х. — Ломакою по спинї оперїщив. С. З. — Взявши келеп в руки, та й їду. С. З. — Келепом по ребрах добре торкає. н. д. — Калосї хлопцї що поставлєні тички сїті сушити, а вони й новалють. Чайч. — Чи не той то хмїль що по тичинї вьєт ся? н. п. — Ні Богом сьвічка, ні чортів ожог. н. пр. — Грати у тикаки. С. З.

Паломникъ = богомблєць, прочанїи, мп. прочанє. С. З.

Паломничество = прѡща. С. З.

Палочка = д. Палка здр.

Палочникъ = рос. Typha L. — рогіз (укр.), палки (Гал.), Typha angustifolia L. — кіях, кіяшок, рогіз, T. latifolia L. — кіяхїй, рогіз, султанчики. С. Ап.

Палочный = палїний, кїйовий.

Палочье = палїччя, кїяччя, ломаччя (д. Палка зб.).

Палтусъ, риба Pleuronectes hypoglossus = з породи однобѡких.

Палуба = 1. чардак, чердак (на суднах). С. Л. — То й друг на чардак виступає, до цокків словами промовляє. н. д. — Чайки були без чардака. н. о. — На чердаці „Князя Пожарського“ і тісно і холодно, треба в каюті сидіть. Кн.

2. палуба (повозка крита). С. З. — Скриньки і інші речі, в палуби забравши, до Києва припровадили. Маркович. С. З.

3. д. Крówka і Кръша.

Пальба = пальба, стрільба, стріляння. — Не йдьте туди, там тепер у солдатів пальба йде. Кн.

Пальцевої = д. Палецный.

Пам'ятливість = пам'ятливість.

Пам'ятливий = пам'ятливий (С. Л.), пам'яткий, пам'ятущий (С. Л.), тямкий (С. Ш.).

Пам'ятник = пам'ятник (С. Жел.). пам'ятток, пам'ятка. — Дячили безліч пам'яток монументальних. Пр. — Надгробний пам'ятник = надмогильний пам'ятник, надгробок, нагробок. С. З.

Пам'ятний = 1. пам'ятний, незабутий. С. Л.

2. пам'ятковий.

Пам'ятно = в пам'ятку, в помки, в тямки, в знай. С. Л. — Чи в помки вам яка пожежа була? С. Л. — Той день дав ся міні в тямки. — Йому і не в тямки було, що він се зробив. С. З. — Чи тобі в тямки? С. Ш.

Пам'ятувать, ся = пам'ятати, ся, пам'ятувати.

Пам'ять = 1. пам'ять (С. Л.), тіма, тямка (С. Ш.), помка, памороки (С. Л.). Останнє здаєть ся, вживаєть ся тільки у виразі: „забити памороки“. — Таку ледачу пам'ять маю, що й не згадаю. Б. Р. — Вь пам'ять вртзаеться = в тямки, в знайкі дається. — Приводить на пам'ять = пригадувати.

2. спомин, згадка. — Посажу коло хатини на спомин дружині і яблуню і грушечку на спомин єдиний. К. Ш. — На пам'ять = 1. д. Навусть. **2.** на спомин, на згадку, на незабуть.

3. (вещь) — пам'ятка. — Се міні зосталась пам'ятка після батька.

4. поминки, панахвіда.

Панёва = плахта. С. З. — По малюнку: картата, картяцька (С. З.), синя — сипята, червона, викрашена червцем — черчата, черчаста (С. З.).

Панелина = планка.

Панель = 1. планка. — Треба вже однако і планки з підлогою крісйти.

2. пішход. — У Києві пішходи, паче стил. — У людей і на пішходах рівніш, ніж у нас у хаті. Кн.

Паніка = поляка (Мам.), переполох, попліх. — Тоді як скотина пропадала, яка поляка йшла. Мам. — Як уздріли його — усе село до бору навіткача, усі мов одно черевали ся поплехом. Кн.

Панихіда = панахіда, панахвіда, парастас, в 40-ий день після смерті — 60-роківини. — І панахиди править, у ставники свічки по 10 хунтів ставить. Гр.

Панталони = штани, шаровари, узенькі — галанці, спідні — спідні, хутрянні вовною в середину — йрнані. (Д. під сл. Брюки).

Пантоміма = мімі. — Почав щось на митах говорити. Руд.

Паніцарь = панцирь.

Пансертъ = притебр. С. Жел.

Панірога, паніроєка = цигарка, мп. цигарки. Кр.

Паніроєнай = цигарошний.

Паніроєникъ, ца = цигарошник, цигарник, ця.

Паніроєница = дудочка, з очерету — очеретянка.

Панка = тека. С. Ш.

Панпоротникъ = рос. *Aspidium Filix mas Sw.* — панпороть, *A. F. femina Sw.* — панпороть, жіноча панпороть, *A. Thelypteris Sw.* — болотяна панпороть. С. Ан.

Панпоротный = панпоротниковий.

Панпороть = 1. кісточки в птїчих крилах під плечем.

2. полотєнец. С. Жел. Нар. — Лапи з полотенцем, як у качки. н. о.

3. д. Панпоротникъ.

Пара = пара, волів заприжених — супруга (С. З.), волів з возом — паровийця. С. З. — Пара коней. — Пара кобят. — Волів супруга добра. С. З. — **Составлять, подбирать, подобрать** подь пару, пары = парувати, ся, спарувати, добирати до пари. — Не міні старому з пєю парувати. Ган. Бар. — От уже друге літо не спарую вола: усі ярмарки вигопав, а пари йому неха. Кн. — **Парою лошадей** — паром коней, удвуконь.

Парабола = 1. прїчта, прїтча.

2. матем. — парабола.

Параболески = прїтчою, прїтчями, прїтчою, прїтчями. — Почав він говорити, та все якось прїтчями.

Параграфъ = артикул.

Пара́дний = 1. пара́дний (С. Жел.).

2. пишний, роскішний, показний, що до одержі — шатний (С. З.), ошатний. — На добрих конях, шатно і при оружжю. Л. Сам.

Пара́дь = 1. пара́да. С. Жел. Пар.

2. д. Наря́дь 2.

Паразі́ть = **Чужоїд**. — Живе, паче вовчок той на тютюні — чужоїдом. — Вік свій звівкував чужоїдом: аби йому хліб, а чий він — байдуже, аби не його. Кп.

Парали́чна р'яна, рос. Вруопа alba = нечінай зілля, переступ, переступень. С. Ал.

Парали́ч, Paralysis = підвій. С. Жел.

Паралі́чний = гранча́к.

Паралі́ський, но = рівнолєжний (С. Жел.), рівнодальний, но, поруч, впоруч, опоруч. — Кругові лінії, проведені докола землі рівнобіжно з рівником, звуться рівнолєжними. Зем.

Паралі́сь = 1. рівнолєжя́к. С. Жел.

2. норівія́ння.

Паралі́ть = 1. вал, окіп.

2. бильця і т. д. д. **Пері́ла**.

Парафі́ль = земляний віск. Хар.

Пара́шка = катері́шка (Гал.). — Коло дверей стояла звичайна арештанська посуда „катерішка“. Фр.

Пара́д = д. **Бекась**.

Парені́сь = парубі́йка (С. З. Л.), парубча́ (С. Л.), парубчу́к (С. Л.), хлопце́нь, хлопча́к, пахоло́к (С. З.). Д. **Паре́нь**.

Парені́на = пар. — З'юрав і під пар заставив десяти́ну.

Парені́с = ширя́ння, шуга́ння, буя́ння (д. **Парі́ть**).

Паре́ніс = парі́ння.

Паре́нь = парубок, здр. парубча́, парубчу́к, парубі́йка (д. **Парені́сь**), мн. — Парубкі́, парубя́та, зб. парубо́цтво (С. З. Л.), хлопце́нь, здр. хлопко́, хлопча́, хлопча́к (д. **Парені́сь**), мн. хлопці́, хлопця́та, паре́нь, поб. парня́га (С. З.), мн. парні́, челяді́н. — У неділю на вигоні дівчата гуляли, жартували з парубками, деякі світали. К. Ш. — Як я наше теє рішє парубо́цтво прирівню до діда. Кн. — Хлопче молодче, який ти ледащо! Полубив дівчину сам не знаєш на що. н. п. — Всі дівчата яко мога хлопців кинули, побігли зустрічатъ слього. К. Ш. — Та піди, хлопку, до вишніці та вточи горілки. н. д. — Та туман яром котить ся, парню гулять хочеть ся. н. п. — Він парнята добрий. — На те й мати родила, щоб дівчина любила хорошого челядина. н. п. — **Парне́нь** бы́ть,

пробы́ть = парубкува́ти, хлопцюва́ти, пропарубкува́ти, спарубкува́ти, похлопцюва́ти, довго — напарубкува́тись. — Я й спарубкував а волі в батька не зазнав. Чайч. — Ще й не напарубкував ся, як пішов у москалі.

Парі́ = закла́д. — Заклад не йде в лад. н. пр. — **Держа́ть парі́** = об закла́д, у закла́д бити́сь, йти́, заклада́ти ся. — Боже борони йти в заклад. н. пр. — Можна бити ся об заклад, що... Кн. — Спорь як хоч, а об заклад не бий ся. н. пр. — Не заходь з дядьком у заклад. н. пр. — Собаки закладались, та хвостів позбувались. н. пр. — Син з батьком закладався, та в инді оставсь. н. пр.

Парі́єть = парі́стий (д. **Парный** 1).

Парі́ть = ширя́ти, шуга́ти (С. Л.), літати, буя́ти (С. Ш.), носі́тись. — А думка край світа на хмарі гуля, орлом сизокрили́ літає, ширяє, аж небо блакитне широкими б'єс. К. Ш. — Ширяє мріями геть понад землею. — Шуляк шугає. С. Л. — Буляли в небі крилами орли́ї. С. Ш. — Та літає орел, та літає сизий, він літає в високо́сти. н. п.

Парі́ть, ви́парити, ся = 1. парі́ти, ви́парити, ся. — Парала капуста та вже розпарила. — Треба діжку випарити.

2. парі́ти, шпарі́ти, чухра́ти, пері́цяти, ви́парити і т. д. д. **Випі́** (різками).

3. під пар, під толо́ку, на перелі́г зоставля́ти (землю).

4. парува́ти ся (С. З.), спарува́ти ся. — Горобі́ї тепер саме почали парувати ся.

Парке́ть, парке́тний полз = тафлі́бована підлога. С. Ш.

Паркі́й = паркі́й.

Парла́ментскі́й = ра́дний.

Парла́ментськ = ра́да державна, генеральна. С. Жел. — Барві́нський ви́браний по́слом до Ра́ди державно́ї. Пр. — Романчу́к промовляв на Ра́ді державно́ї. Пр.

Парма = д. **Барвена́**.

Пармаза́нь = сир па́рмський.

Парне́в = парубкі́в, хлопці́в, парнів, парубо́цький, парубо́чий, хлопця́чий. — Лаврін знав парубо́цький звичай і повів усею парубочу ватагу в шинк. Лев.

Парні́сь = парні́к.

Парні́сь = парі́стий (д. **Парный** 1).

Парні́шка = д. **Парені́сь**.

Пари́й = те́плий. — **Пари́є** молоко́ = те́пле молоко́ (С. Ш.) і д. під сл. **Молоко́**.

Парный = 1. парі́стий, до па́ри, спаро́ваний. — Під такого вола не знайдеш

паристого. Кн. — Кубків паристих в середині визолочувалих 4. Ст. О. — Добре копії спаровані, так і віз рівно йде. Кн. — **Пє парный** = не паристий, про чоботи, рукавиці — рѣспарки, про волів — рѣспари. Ман. — Чоботи не паристі.
2. **пáрний**, на пáру кóней, удвúкóнь. — Санки удвуконь.

Паровикъ = паровик (С. Жел.), парівник.
Паровозъ = паровіз (С. Жел.), машинá паровá.

Паровой = 1. паровий. — Парова машина.
2. парникóвий. — Се не городні, а парникові огірки. — **Паровое** поле = д. **Паръ 2.**
3. вья́лений. — Вьялена риба.

Парокóнный = двукóнный. С. Л.

Парокéйзмъ = перєпа́док. — Що дня у ранці і у вечері перепа́док: спершу мерзну аж труну ся, а потім кине мене в піт... Мене перепа́док і легше стане. Кн.

Паро́ль = га́сло. С. З. — Сьогодні гасло: Марія. Маркович. С. З.

Паро́льный = гасло́вий.

Паро́мъ = поро́н. С. Л. — На пороні пере-
правилися через річку.

Паро́никъ = поро́нник, переви́зник на пороні.

Парохо́дь = парохі́д, паропла́в. — Сьогодні сподівають ся на пароплав з Гурєва. Кн.

Пароходство = пароплава́бá. — В конторі пароплаваби купив білет. Кн.

Парте́ръ = па́ртер.

Пáртія = 1. сторона́, сторо́ни́цтво, па́ртія.

2. робочих, рибалок і т. д. — вата́га, чу-
маків — ва́лка (С. Л.), війська — д. **Отрядъ 2.**

3. па́ртія. (Ціла гра спочатку до кінця, частина краму, що куплена або призначена на продаж разом, теж про людей, що беруть шлю́б).

Пáрусень = паруси́ти. С. Жел.

Пáрусь = па́рус (С. Жел.), вітри́ло, здр-
вітри́льце, жа́гель (С. Жел.), жа́глик (Як.),
боковий — косе́ць. — Готово! Парус рос-
пустили, посунули по синій хвилі. К. III. —
І попливе човен з широкими вітрилами і до-
брим кормилом. К. III. — Зараз згорнули
вітрила і поплили на човні. Сам. — Вох-
кість з жагликів аж капав, округи густий
туман. „Засьвіти огонь на щоглі!“ каже гучно
копитан. Як. — Вже вітер жаглик нади-
має... Прощай, прощай мій рідний краю. Як.

Пáрусный = па́русний (С. Жел.), вітриль-
ний. — Щоглу управив в помості з дрюч-
лож поперечним вітрильним. Ніщ.

Парча́ = парча́ (С. Жел.), грезе́т.

Парчєвой = парчєвий, грезєтовий (С. З.
Жел.). — Взяла очінок грезєтовий. Кот.

Паршивецъ = пархич, парх, шолудивецъ.

Паршивитъ, ся = паршивити, ся. — Одна
вівця шолудина цілу отару паршивить.

Паршивый = паршивий, шолудивий, пар-
хатий. С. З. — Шолудине порося і в Пе-
трівку мерзис. п. пр. — Жид пархатий.

Паршъ, частіше мн. парші́ = па́рші (С. З.),
пархи, шолуді́ (С. З.).

Паршивѣтъ, она́ршивѣтъ = паршивіти,
шолудивіти і д. **Она́ршивѣтъ.**

Паръ = 1. па́ра (С. З.), дух. — Як вода
кипить, то з неї пара йде. Де-що про Сьв. Ів.
2. па́р, толо́ка (С. З. III.), облі́г, пере-
лі́г (С. З.). — Років 10 або 15 перелогом
лежить земля. н. о. — То оце було поорем
років 3, та й пускаєм знову на переліг, а
орем новину. н. о. — **Быть подъ па́ромъ**
= парувáти, толокува́ти, перелогом
обложеном лежати.

Пасєніє = па́ства, пасі́ння. — Волів при-
же на па́стві. Чайч. — Не до пасі́ння ягнят
було тому, кого природа щедро наділила. Кн.

Пáскви́ль = па́шквиль (С. З.), при́кладка.
— Школярі скомпоновували віршу на свого
дяка, а він божить ся, що за сю прикладку
буде їх шкварити. Кв.

Пáслєнь = рос. Solanum Dulcamara L. —
паслі́н, гли́стник, гли́стяк, пасльо́н,
во́вчі я́годи, па́дти́нник, паслі́н-гли́-
стник, S. nigrum L. — паслі́н, чо́рний
паслі́н. С. Ан.

Пáсмурный, по = 1. хмарний, хму́рий,
охмарений. — У дівчини серце, як літасє
сонце: хоч воно й хмарне, хмарєсєньке, та
тепле, теґдєсєньке. н. п.

2. похму́рий, хму́рий (С. З. Л.), охмарє-
ний, нахму́рий (С. З.), пону́рий (С. З. Л.),
похну́йний (С. З. Л.), сумови́тий. — По-
хмурий обрій життя його не вияснив ся.
Кн. — Дитинний вік Шевченка минає хму-
ро. Кн. — Пані така охмарєна: з очей зна-
ти, що плакала. Кн.

Пáсмурѣтъ = хма́рити ся, хму́рити ся,
охмарюва́ти ся. — Ой хмарить ся — дощ
буде, туманить ся — дощ буде. н. п. — Ви-
сєла твар його з того слова почала охмар-
ювати ся. Кн.

Пасовáтъ = пасувáти.

Пáспóртный = па́шпóртóвий, білє́тний.

Пáспóртъ = па́шпóрт, білє́т. (Пр. д. під
сл. **Билє́тъ**.)

Пáстбище = па́ства, па́стовєнь, па́стів-
ні́к, пасови́ця, пасови́ще, па́ша, па-

совісько, вігон, віпас. — Волів прижене з пастви. Чайч. — Попереду вийшов з острова пастівник, а потім і косить стали. п. о. — Займи й пашу на пашу — нехай попасеть ся. п. пр. — Скотарство вимагало пасовищ. Кн. — Землі б досить було, та пасовища нема, сутяжно про скотину. Кн.

Паства = 1. д. **Пастбище**.

2. **паства**, **парахвія**, **парахвіяне**. — Який піп, така його й парахвія. н. пр.

Пастернакъ, рос. *Pastinaca sativa* L. = **пастеріа**, **пустеріа**. С. Ан.

Пасті, сь = **паст**и, сь, **випасати**, в дорозі — **попасати**, на ходу — **попаски** (Сп.), про пастухів — **чабанувати**, **чередникувати**, **гайдарувати**, про диких птиць і тварів — **жирувати**. — Іде Марко з чумаками, ідучи співав, не поспіша до господи — воли попасав. К. Ш. — Отара ж попаски похалася павманя. Гр.

Пастилá = **павідло** (сухе). С. З.

Пасторъ = **пастор**.

Пастухъ, здр. **пастушокъ** = **пасту́х**, здр. **пастушок**, **пасту́мá**, **овець** — **вівчарь**, **чабан**, **гайдáрь**, **ватажник**, здр. **вівчáрик**, **чабане́ць**, **рогатої худоби** — **скотарь**, **ста́дник**, **го́нщик** (С. З.), **корів**, **телят** тощо в череді — **чередник**, **корівник**, **копей** — **ста́дник**, **табу́нщик** (С. З. Л. Ш.), **свиней** — **свина́рь**, **свинопас** (С. З. Л.), **телит** — **теля́тник** (С. Ш.), **кіз** — **коза́рь**, **гусей** — **гуся́тник**, **коней** в степу на ліч — **кона́рь** (Сп.), **старший чабан** — **ота́ман**, **лічмáл**, **отагáс**, **молодий** або **помішник** — **підпасок**, **підпасач** (С. Л.), **старший гурта** — **гуртопра́в** (С. Л.), **останні** — **гайдáрь**, **гайда́й** (С. Л.), **кухарь у чабанів** — **байба́ра**. — Який пастух, така й череда. н. пр. — Побраталася свини з пастухом. п. пр. — Коли б можна бути через зіму котом, через літо пастухом, а на Великдень попом. н. пр. — Як сніг упаде, то й пастух пропаде, як сніг ростане, то й пастух устане. н. пр. — **Колішник** пастуша „стад непорочних“ повернули ва кухарча. Кн. — Був на селі вівчарь Тарас, він цанових овець пас. Б. Г. — Сошілка вівчареви втіха. н. пр. — І вівчарик на гірлиці похилився. В. Ш. — Була отара добра в чабана. Чайч. — Був собі чабанець такий, що амалку все вівці пас. н. к. — Вже панський ста́дник Опанас, покинувши товар, що пас. Гр. — Чередник погнав скотину понід гору до долину. В. Ш. — Як би Бог слухав чередника, уся б худоба вигинула. н. пр. — чередник ляснув пугою і погнав череду на толоку. Ск. — Раз прибив ся такий кінь до

табунників. п. к. — Став він до свинаря за підпасача. п. к. — **Ватажники** ватагу гнали. К. Ш. — Як череді без личмана, так військові без гетьмана. н. пр. — А сам поперед, як личман, іде. С. З. — Я був за байбару, а отагас як оперіце мене гірлицю за те, що не послухав. Чигир. — Два чабани, чи мало було і підпасачів. Ст. Х. — Ми його на весні до чередника за підпасача оддамо. Кн. — **Быть пастухомъ** = **чередникувати**, **чабанувати**, **чабанити**, **ватажникувати**, **гайдарувати**, **скотарувати**. — **Безъ пастухá** (про стадо) — **самопас**, **бэзбеш**. — Череда ходить самопас. — Череда пішла безбеш. Ман.

Пасту́шескій, **пасту́ший** = **чередників**, **чабанів**, **чабанський**, **пастухів**, **пасту́ший**, **вівчарський**, **гайдáрів**, **гайдáрьський**, **скотарів**, **скотáрьський**, **свинарів**, **свина́рьський**, **теля́тників** (С. Ш.), **табу́нщиків** (С. Ш.). — **Пасту́шья изба́** = **чаба́рня**.

Пасту́шка = **пасту́шка**, **чередни́ця**, **корівни́ця**, **теля́тни́ця**, **гуся́тни́ця**.

Пасту́шья сума́, **трава́**, рос. *Capsella Bursa pastoris* Moench. = **о́чки** (Ман.), **ріжу́ха**, **мішóчки** (Под. Вол.), **вінички**, **грі́нчики**, **зоу́льник**, **сі́рики** (Полісся), **черві́шник**. С. Ан.

Пасть = 1. **па́ща** (С. Л.), **пéлька** (С. З.), **пащéка** (С. Л.). — Самсон як ухватив лева за пашу. н. о. — Мілі на груди він стрибнув, та в пашу йому звіткнув мій келеп. О. Пч. — З пашек людських вирвавши. С. З. — Видаю так, що і в пельку не полізе н. пр. 2. **пастка** і д. **Западні** і **Лову́шка**.

Пасть = **упасти**, **полягти**.

Пастьба́ = **віпас**, **випасáння**, **нопас**, **попасáння**, **па́ства**, **пасі́ння**. (Д. пр. під сл.

Пасе́ние.) — **Вре́мя пастьбы́** = **пасови́ця**.

Пáска = **пáска**, **вели́кдень**. С. З. Л. — Вербá бье, не я бью, за тиждень Великдень, ось недалечко червоне явчко. н. пр. — Кажуть „Великдень“, а він зовсім не великий. п. пр. — **Недѣ́ля** **Св. Пáсхи** = д. під сл. **Недѣ́ля**.

Пасхáльный = **велико́дний**. — Діждали великодних съят. н. к. — Великодні съятки. С. З.

Пасы́нковать = **пасинкувати**.

Пасы́нокъ = **паси́нок**, **пáсерб**. — Ми отцеві своєму сину, а не пасинки. С. З.

Пасѣ́ка = **пасі́ка**. С. З. Л.

Пасѣ́чникъ = **пасі́шник**. С. З. Л. — **Быть пасѣ́чникомъ** = **пасі́шникувати**. С. З.

Патока = патока (од меду, од сахарю),
маліса, меліса (од буряків).

Патріархъ = патріарха.

Патріотъ, патріотическій = патріота, патріот, патріотичний. — Потомок гетьмана дурного і презавзятий патріот. К. III.

Патроніица, патронташъ = ладівниця (С. З. Л.), ладунка (С. З.), кулешниця (С. Л. Жел.), пришити до чумарки — гузарі. — У ладівниці пі одісінського набою. п. д. — З шабельтасами і кулешницями козацькими. Л. В.

Патруль = дозор, обхід.

Паужина = полудень, підвечірок. С. З.

Паужинать = полуднувати, підвечіркувати. С. З.

Пауза = зупинка, перестанок. — Дивись бо в ноги: бачиш зупинка — і стань. Кн.

Паукъ, ком. Агапеа = павук. С. З. Л. —

Паукъ крестовікъ = хрещатник. — З довгими ногами — косарь. — Tetragnatha — тенетник. С. III. — Lycosa Tarantula — тарангул, тарангух. — Така сила тарангухів на городі. Чайч.

Павутина = павутина, павоть, зб — павутиння, спочатку осені — бабине літо. — Було вродили сливи, та як упала на садок павоть, то так і пропала садовина. Хар. — Почав він снувати павутиння, щоб йому залутати темних людей. Кн.

Павутиный = павутиний.

Паутиій = павуковий.

Пафъ = бах, бух, бабáх! — Коли се щось біля річки бах! — Я так і загрусилася. Чайч. — А він бабах з рушниця!

Паханіе = орання, оранка (С. З. Л.), ралом — ралянка.

Паханый = ораний.

Пахарскій = пахарський (С. З.), хліборобський. — У пахарській хаті Україна мати обох нас родила. К. Д.

Пахаръ = пахарь (С. З.), хлібороб (С. З.), ратай (С. Л.), орач (С. З.), плугатарь, плугач (С. З.), що оре сохою — соховік. — Вона хороша, як тая квітка, а таки йде заміж за хлібороба. Кв. — Орачі повипрятали волів, пасуть. п. о.

Пахать = орати (С. З.), ралом — ралити, з середини до країв — орати в розгін, в друге — двоїти, в третє — троїти, ралом в другий бік — довжити (Лев.). — Кому чорт не орав, то й сіяти не буде. н. пр. — Та й орав мужик край дороги. н. п. — І учора орав і сьогодні орав! Ой хто-ж, хто-ж тобі, мов серденько,

волів поганяв. н. п. — Сусід жито уже сіє, у сусіда зеленіє, а у мене не орано і ще й жито не сіяне. н. п.

Пахві = підхвістя. — Сбить съ пахвѣй = збити з пантелику, забити баки.

Пахлунъ = д. Пахлунъ.

Пахнутъ = пахнути, тхнути (С. III.), душити (С. Л.), трохи — лахтїти (С. З.), погано — нести, смердіти. С. Л. — Квітки пахнуть ясным ранком. Аф. — Мияєце пахтить. Б. Г. — Риба тхне від голови. С. III. — Від тебе горілка так і душить. С. Л. — Звідки се так гаррю несе? С. Л. — Не їла душа часнику, не буде й смердіти. н. пр.

Паховіна = пахвинна.

Пахововъ = пахвовий.

Пахотá = 1. духота, задіха.

2. д. Паханіе. — Окóнчить пахоту́ = об'оратись. — Люди вже об'орились, пооб'орювались. О. С.

Пахотный = д. Пахарь.

Пахотный = 1. орний (С. Жел.), хліборобний. — Орна земля. — Опріч лісу і насовища орної землі припадає на чоловіка. Кн. — Хліборобна земля. Чайч.

2. хліборобський.

Пахоть = рілля, оранка. — Біла рілля, чорне васіння? (п. з. папір і письмо). — Раз якось журавлі увадилися клювати зерно на рілі. — Гр. Чайч.

Пахтать, снахтать = колотити, збивати, збити масло.

Пахучесть = пахучість, пах.

Пахучій = пахучий, пахиючий, пахиюпчий, запашний, духовитий. — Ой посійте там рутоньки, пахнючої маруноньки. п. п. — Запашний василецок. н. п.

Пахъ = пахвá.

Пачесн = клóччя, пачіскі.

Пачка = пáчка, жмút, жмутóк (С. Л.), в'язка. — Пачка паперу. — Жмут шовку. — Ї у мене чималенький жмуток її листів. Кн.

Пáчкаиe = 1. каліяння, мазання.

2. мазання, ліяння.

Пáчкати, запáчкати, ся = 1. каляти, ся (С. Л.), мазати, ся, вали́ти, ся, му́рзати, ся, брудити, мизькати, плямити, салом або чим жирним — ялóзити, ся (Ос.), смальцювати, борошном — борошніти, криво — кривáвити, мов квачем — ква́цювати і т. д. д. Запáчка́ть, ся. — Добра птиця свого гнізда не каліє. н. пр. — Не му́рзай ся коло ко́ліє, спідничку вбереш. Кн. — Аби на двір — вона й му́рза-

єть си коло калюжі. Кн. — Дивись же міні! хвартушок білий, чистий, бережи, ве мизький. Кн.

2. про малювання і писання — ляпати, мазати, квацювати, дряпати, базграти.

Пачкотній = ляпаніна, базграніна. — Деж таки, щоб пан відповідав на базгранину простого хлопа. Фр.

Пачкуъ, пачкунья = 1. нехлюй, нехлюя, нечепура, замазюра (сн. р.), ялѳзник, ця, мурза, замурза (сн. р.), і д. **Неопратный**. — Хоч тричі ва день умивай її — не допоможе. — Мурза мурзою й буде. Кн. — Який з тебе ялѳзник: учора надів білу сорочку, а сьогодні хоч в жлукто її. Кн.

2. д. **Маратель**.

Паша = баша. — Турецкий баня. С. Ш.

Пашенный = őrний.

Пашина = пахвина.

Паший = нива, őrне поле, рілля.

Пашеная икра = кавъяр. — І кавъяру везе з Дону. К. Ш.

Пайльный = пайльний (С. Жел.), лютѳвий.

Пайльє, пайть = пайння, лютування, пайти, лютувати (С. Жел.). — Зломил ся сережка, чи можна ж її спаяти? Кн. — Цемент, що споев народ з інтелігенцією. Кн. **Пайсничать** = кумедничати, блазнувати, дурника стрѳити.

Пайць = кумедник, кумедійник, блазень,

Пайтельный = д. **Пайльный**.

Пегась, риба *Pegasus* (*Belone rostrata*) = сарган.

Педаль = ступир, в верстаку — шайда.

Пейзажд, пейзажистъ = крайѳбраз; краєвїд (С. Жел.); маляр, що малює крайѳбрази.

Пекарня = хлѳбѳкня, пекарня (С. З.).

Пекарь, ка = пекарь, ка (С. З.), хлѳбѳек, хлѳбѳека (С. Ш.), печѳльник, ця, що пече на базарь — перешайка (С. З.). — Бач, яка я печѳльниця. Цай треба показувати, як пашку пекти. Чайч.

Пеклеванный = питлѳваний.

Пеленя = 1. настѳльник, скатерка, скатертїпа, ѳбрус (д. **Настѳльникъ**).

2. покривало, плащанийця.

3. пелѳшка (д. **Пелѳнка**).

Пеленальный = сповивальний.

Пеленать, спеленать = повивати, сповивати. вповивати, повѳти, сповѳти. С. З. Л. Не одурявєв того слова, що мати сьпівала, як малоє сповивала з малим розмовляє. К. Ш.

Пелѳнка, пелѳночка = пелѳшка (С. З. Л.), разом з сповивачем — повѳток, сповѳток (С. Л.), повѳття (С. З.), повѳточок, під голову — приголовач, приголовок, приголобѳчик, на руки — підручник. — Спить в пелѳшках під вербою дитяточко. К. Ш. — Яке в пелѳшках, тає і в редюшках. п. пр. — А в біленькі пелѳшкі сповивала, а з шовку сповивачи сукала. п. п. — Напоѳта роменом, сповила тебе в пелѳшкі шовковї кволе та слабе. В. Ш. — Єсть у мене два хвартушки, буду драти на пелѳшкі. п. п. — Треба ж і до малої дитини кинути ся, підложити суху пелѳшку. Кв. — Гей, про ту волю козацьку, що була й минула, тепер вопа, мов дитина, в сповитку заснула. п. п.

Пелѳочный = пелѳшкѳвий.

Пелерина = лармовіс. — Треба, щоб і дармовіс був довгий. К. К. (Мартян Боруля).

Пелесина = пляма, блезно, лїсина (на шкурї).

Пелесый = перїстий, рябий.

Пелікаль, пт. *Pelicanus apocrotalis* = баба итїця. С. Л. Ш.

Пелѳвый = полѳвѳяний, змішаний з полѳвою.

Пельмени = ушкі. С. З. Ш.

Пельял = пірник, пернѳч. — Палї подавала міні пернѳч такий гарний, усе в йому: і пера і ручки і пожік. Кн.

Пелькъ = 1. нень, здр. пеньѳк.

2. мп. пенький — палкї, колодѳчки (у птїць).

Пенный = штрапний — Штрапні гроші.

Пентюхъ = тюхтїй (С. Ш.), телѳпало, мнїкало і д. ще під сл. **Неотѳса**. — Таке з тебе мнїкало, паче баба в чотирѳх кожихах. Кн.

Пень = 1. пѳнь, що в землї — корч, над землею зараз — прикорень.

2. йѳлон, бѳвдур, телѳнень, телѳпало, тюхтїй, бѳцман, штурпѳк, чвалѳй. (д. **Глупѳц, Дурѳк, Неотѳса і ѳлухъ**). — **Стать вѳ пѳнь** = як пень став.

Пенька = прѳдиво (С. Л.), копѳплї.

Пенькѳвый = прѳдѳвѳяний, коноплѳвий.

Пеня = пенѳ; штрап.

Пенѳть = вимѳвѳяти, дорѳкѳти, корѳти, нарікѳти. — А хазїн його лѳв, ще й хазїйка вимѳвѳяє. п. п.

Пенелістый = попенлістий.

Пенеліть, ся = попенліти, ся, попенліти.

Пенеліще = 1. поне(і)ліще, поне(і)ліця. — Прохололо... ні іскорки: лежить попенліще. Аф.

2. батьківщина, материзна, рідна оселя.

Пепеловидний, пепелоцвітний = попел(я)стий. С. З. — Попелястий вил. Б. Г. — Стару попелясту гуску забив хворостинуою. Фр.

Пенель = попіл. С. З. — Золото і в пенелі блищить. — **Превратить** ся въ пенель = спопеліти.

Пенельникъ = попільний, попільний.

Пепельный = попел(я)стий. — Борода у його вже попеляста. Кн.

Первачъ = первак, первачок. С. З.

Первенець = перв(як) (С. З. Л.), первачок (С. З. Кр.), первача, первісток (С. З.), первістка, первітка (Нис.), перворідень (К. Св. П.). — Я первак у своїх батьків, мене мати повила, як тебе ще й на думці не носила. Кн. — Повила молодця первісточка. Кн. — Пестить Горпина свою дівчину первістку. М. В. — Взяли мого первісточка під аршин. Кн. — У корови знайшло ся первача — бичок. Кн. — Первак, знобок. С. З. — Що ваш первак грушевий квас. Кот.

Первенство = 1. первост(С. Ж.), першість, першенство. — Вам першенство. Кр.

2. перевага, перед.

Первенствовать = верховодити, перед вести, головувати (С. Л.). — Нема Січі, прощав і той, хто всім верховодив. К. Ш. — Твоє діло верховодити на полі, а в хаті и голова. Кн. — Верховодить курка, доки курчата виростуть. н. пр.

Первина = первина, першина, пер(ш)інка.

Первобытный = первістний, предковічний, предковецький. — Первістний устрій Полли був родовим. Кн.

Первое = вперше, спершу, вперше.

Первоклассный = першорядний. — Хоч би був і першорядний талат або сам геній. Кн.

Первоначальный, по = первістний, первітний, по, початковий, спершу (С. Л.), спочатку, з самого початку, насамперед. С. Л. — В первістній своїй формі гусла в дуже архічний струмент. З. Боян. — Се залежало не від науки шкільної, а від первістного виховання. Зап. Кн. — Ту статтю надруковано первістно у Вєст. Европы. З. Ор. — Розклали воду на дві первітні частини. Де-що про Св. В. — В йому первістна причина. Кн. — Початкові селитби засидили білі річок, по низинах. Кн. — Історія з самого початку застас Полли. Кн.

Первобытные = первозимня.

Первородный, первожденный = перворідень і д. Первенець.

Первостатейный, первостепенный = перво(шо)рядний. Лев.

Первоцвітъ, рос. *Primula officinalis* Jacq. = проліски, просерень, ряст, божі ручки, біла буквиця, котики, лісове зілля, медяник, медяничкі, медяник-зілля, николійки, соробі лалки (Укр.), кльончики, кукурічка, гадінниця (Гал.). С. Ан.

Первый = первий, перший, передній, попередній; старший, найстарший; кращий, найкращий, славніший, найславніший. — **Во первыхъ** = перше, перше, вперше, вперше, в первах, першим разом. — Тарас в первах не пив тому віри. Кн. — Треба уважати, що він помилив ся не першим разом. Кн. — **Перво-на-перво** = насамперед, наперед усього, в первах. — В первах заплати гроші, а тоді й бери собі. Кн. — **Въ первый разъ** = уперше, впер(ш)е, першим разом, впервах. — Не відомо у кого впервах Тарас почав учити ся. Кн. — **Первый сортъ** = перв(як), первачок.

Пердежъ = пердіння. — Срапия пердінням не одбудеш. н. пр.

Перебавлять, перебавить = передавати, надавати, передати, надати. — Передав куті межу. н. пр.

Перебалтывать, переболтать, ся = 1. переколочувати, перебобтувати, переколотити, перебовтати. — Треба перебовтати паливку.

2. перебріхувати, перебрехати.

Перебарашить = розворушити, розкуйовдити, розкидати, поперекидати.

Перебивать, перебить = 1. перебивати, перебити, вибити, перелупити, перелупцювати, перетовкти, батогами — перебатожити, перешмагати, на мотлох — перетрошити, перемотлошити. — Перебили уліх. — Усіх чисто людей у місті вибито і місто спалено. Чайч. — Перетовкали всю посуду.

2. перебивати, перешкожати, перебити, на перешкоді стати, річ — перецеплювати, перелупити, перехоплювати, перебаранчати, переченити і т. д. — Не перепишайте мене, а то й казати не буду. Чайч.

Перебивать, перебить, ся = 1. д. Перебивать.

2. перебивати ся, перешмагати ся (С. Л.),

бідкати ся, обертати ся, пробувати ся, с'як-так, нудити сьвітом, перебіти ся, перемогти ся, перебідати ся, перебідувати.

Перебівка = 1. перебівання, пересичання.

2. перебіи. — Він пішов на перебіи і одбив у мене.

Перебіраніє = перебірання, перебірка.

Перебірати, перебрати = 1. розбірати, розібрати. — Розбірати папери.

2. забирати, набирати, забрати, набрати, понабирати. — Набрав більше пк на сто карбованців.

3. перебірати, вередувати, вигадувати. — Не в рідного батька перебірати. н. пр. — Не вигадуй — їм що єсть!

4. перекидати, пересичати, перекидати, пересичати. — Перекидали стару хату і поставили нову.

Перебіратися, перебратися = 1. д. Перебірати.

2. перебірати ся, переїздити, переносити ся, перебрати ся, переїхати, перенести ся. — Переїхав у наше село. Кот.

Перебіти = д. Перебівати.

Перебіи = перебіи.

Перебіишник = бітка.

Перебіишник, ца = перекіпник, перекіп (С. З.), перекіпка (С. З.).

Переболтати = д. Перебалтувати.

Переболіти = виболіти, переслабувати, прослабувати, перехворіти, перехворувати, проведжати.

Переборазживати, переборанивати, перебороздити, переборонити = перескоробувати, перескоробити, переволочувати, переволочити.

Переборати, перебороти = перемагати, перемогти. — Багато лиха зазнав, а все переміг. Чайч.

Переборка = 1. перебірання, розбірання і т. д. д. Перебірати.

2. перегорідка, розгорідка, пересічка (Черп. Чайч.).

Перебороздити = д. Переборазживати.

Переборотати = переміжрити, перекармари, перекармари.

Перебороти = д. Переборати.

Переборчивий = перебірчик, здр. перебірниченько, вередливий. — Перебірниченьку, усіх зірочок перебрав, одну собі сподобав. п. п. — Пан Халунько, перебірниченько. н. к. — В їжі та ще в одержі він був трохи вередливий. Кн.

Переборчивість = вередливість, бришкання.

Перебори = 1. перебір.

2. забора (на пр. Дніпровські забори).

Перебравити, перебродити = 1. вибродити, поблукати, повештати ся, поповештати ся, пошвандити, пошновігати, обнікати, попотніяти ся. — Поповештав ся таки й я по сьвіту. Чайч. Див. ще під сл. Бродити 1.

2. перебравити, переграсти, віграти ся, перешумувати і т. д. д. Бродити 2. — Вино перешумувало. — Ще не виграв ся сирівець. Чайч.

Перебранивати, перебранити, ся = перелаявати ся, перелаяти. ся, віляти (всіх). — Жінки перелаявались через тин. — З нею кожне боїть ся заводити ся — вона кожного перелає. Чайч.

Перебранка = лайка, сварка, лаяння (обопільне). С. Л.

Перебрасиваніє = перекидання.

Перебрасувати, перебросати, перебросити, ся = перекидати, перешпурнути, перекинути. ся, поперекидати. — Поперекидай міні мішки через тин. Чайч.

Перебрати, ся = д. Перебірати, ся.

Перебродити = перебрехати, переїначити (переказуючи що).

Перебрести, перебрести = 1. перелізти, перечвалати, перечалати. — На силу переліз через хату — такий слабий.

2. перебрести (у брід).

Перебривати, перебривати, ся = перебрювати, перебрювати. ся.

Перебродити = д. Перебравити.

Перебросати, перебросити, ся = д. Перебрасувати, ся.

Перебрізгивати, перебрізгати, ся = перебрізкувати, перебріжувати, перебріжати, перебріжати, ся.

Перебудити = побудити (всіх або багато).

Перебучити = позолити.

Перебувати, перебіти = побувати, перебувати, перевертати ся, побути, перебути, перевернути ся. — Побував скрізь. — У нас сьогодні багато гостей перебувало. — Всього перебуло.

Переб'гати, переб'гивати, переб'жати = 1. перебігати, перебігати (С. З.), дуже швидко — перечухрати, перемахнути. — Вже як заць перебіжити через дорогу то вже без халени не обійти ся. К. Х.

2. передавати ся, перекидати ся, передати ся, перекинути ся. — Перекинув ся до Ляхів.

3. випережати, випередити. — Хоч як він швидко біг, а я випередив.

Перебігати = вибігати, оббігати. — Вибігав скрізь — нігде нема.

Перебігъ = 1. перебіг.

2. утічка, мандрівка

Перебіжати = д. **Перебігати**.

Перебіжка = 1. д. **Перебігъ**.

2. випередки, перегон. — Одвели на випередки дві верстви.

Перебіжчикъ = перевітник, перевідник, перекидчик (С. 3.), перекидько, перекиньчик, перевертель (С. 3.), метунець.

— Привели перекидків з Дорошенкового табору. Кн. — Не покладайтесь на його, пане, він у нас метунець: сьогодні з вами, завтра з нами, вранці до жидів, а у вечері од жидів до панів. Кн.

Перебілювати, перебіліти = 1. перебілювати, перебіліти, побіліти (знову).

2. переписувати, переписати, попереписувати. — Попереписуєм усе чистенько, тоді й підем. Чайч.

Перебієтися = переказити ся, віказити ся, перемордувати ся, про худобу піся дроковиці — передрочити ся. — Тепер перемордував ся трохи — спокійніший став.

Перебаливати, перебалити, ся = 1. перекидати, перекинути, ся. — Треба перекинути сіно на другий віз.

2. перевозити, перевозити, ся. — Перевези через річку на той бік.

3. переходити, перейти. — Йому вже перейшло за 70 літ.

4. перехилити ся, перехилити ся. —

Ходить перебалюваєм = перехильцем ходити, перебаги-ваги. —

Перебалюваєм ходищий, въ перебалку = качконігий. Чайч.

Переваляти = 1. перебороти, повалити. — Борець усіх переборов.

2. перекачати, перевалити. — Перекачав у піску всі яблука.

3. перевалити. — Треба перевалити повсть, бо скімшила ся.

Перевалятися = 1. вікачати ся, віваляти ся, закаляти ся і т. д. д. Запачкаться.

2. переболіти, переслабувати, переходувати. — Багато людей переболіло за се літо

Переваривати, переварити, ся = переварювати, переварити, ся.

Перевезти = д. **Перевозити**.

Перевернути = д. **Перевертывати**.

Переверстывати, перевертати = вирівню-

вати, рівняти, перелаштовувати, вирівняти, перелаштувати.

Перевертывати, перевернути, ся = 1. перевертати, перекидати, ся, перевернути, перекинути, ся. — Він натрапив колесами на горб і перекинув ся. Лев. — Перевернув ся на другий бік. — И кісти мой въ могилѣ перевернуты = і кісти мої струхнуть ся в ямі. Номис.

2. перегортати, перегорнути, ся. — Часом плесне хтось, перегортаючи листки. Лев. В. — Треба перегортати соломою яблука, щоб не побились у дорозі.

3. повертати, повернути (в инший бік).

4. перекручувати, перекрутити. — Перекрутив замок.

Перевертывати = штурханець, стусан. — Дав йому такого стусана, що той аж перекинув ся.

Переверчивати, перевертати = перекручувати, перекрутити. — Перекрутив замок.

Перевершати, перевершити = пересуджувати, пересудити.

Переверсть = д. **Переводить**.

Перевзпудувати, перевзпудати = перегнузувати, перегнузати.

Перевивати, перевити, ся = 1. перевивати, перецітати, пересукувати, перевити, перецестити, пересукати, ся. — Червоною стьожечкою коєу перевито. Мир. — Треба пересукати цей мотузок.

2. перекидати, перекладати, перекидати, перекласти. — Перекласти сіно ва другий віз.

Перевинтити = перешрубувати.

Перевирати, переварті = перебріхувати, перебрехати, переверзти, поперебріхувати. — Ніколи не скаже як слід: усе поперебріхує, поперекручує. Чайч.

Перевіры = брехні.

Перевиеати, перевиснути = звисати, перехилити ся, звиснути, перехилити ся.

Перевиселый = звислий, перехилений, похилый.

Перевий = д. **Перевивати**.

Переводина = підвалина (під підлогою), сволок (під стелею).

Переводити, перевести, ся = 1. переводити, перевести. — Перевів через кладку.

2. перекладати (С. Л.), тлумачити (С. III.), перекласти, переложити (С. Л.), перетлумачити. — Тоді переклали Кирило і Методій Єв. писмою з грецької мови на слов'янську. Г. См. Ст. — Слово о полкові Игоревим. Перетлумачив К. Шейковський.

3. вивóдити, вибавля́ти, вигу́блювати, вивести, вибавити, вигубити, повивóдити і т. д. — Вибавив мшлей — пацюки змислись. Чайч. — Перевести́ духъ = д. **Передохну́ть.**

Переводный = 1. перевёдений.

2. переводный.

3. переложений, перекладний.

Переводчикъ = перекладчик (С. Жел.), ця, перекладач (С. Ж.), перекладарь Лобода), тлумач, ка (С. Ш.).

Переводъ = 1. перевід.

2. переклад (С. Жел. 3. Л.), тлумачення (С. Ш.), віршом — пересьшів. — Йов. Пересьшів П. Ратая. Л. 1869. — Слово о полкові Игоревому. Пересьшів з старосьвітської грамоти. Переклав В. Кендзерський. — **Въ переводѣ значить = перекладомъ есть.** К. Св. П. — Переклади з Гоголя О. Пчілки.

Перевозить, перевезти, ся = **перевозити, перевезти, ся, поперевозити**. — Поки поперевозимо кавучи з бантана, то й вечір. Чайч.

Перевозка, перевозъ = перевіз, хліба з поля — взови́ця.

Перевозчикъ = **перевізник** (С. Жел.), **перевозецъ**. — Ой ви хлопці, перевозці, н. н.

Переволáквувати, переволóч = **переволі́-
кати, перетяга́ти, переволокти́, пере-
тягти́, понеретяга́ти.** — Понеретягай ці
мішки в хату. Чайч.

Переволо́ка, переволо́къ = **ВОЛОК**, у запо-
рожців — **ПРОГНОЇ** (Д. під сл. Мѣсто).

Переволноватися = перетурбувати ся, перехвилювати ся, перекиїти, перелютувати.

Переволóчна = д. Перевóдина.

Перево́лочь = д. **Перевола́кивать**.

Переворáчувати, переворотіть, ея = перевертáти (С. Д.), перекидáти, переверну́ти, переки́нути, ся. — **II. на знáнку** = лицю́вати, вивертáти, перелицю́вати (С. З), виверну́ти, поперелицю́вати (про де-кільки).

Переворачива́ти, переворощі́ть, ся = переверта́ти, перегорта́ти, перево́рушувати, переверну́ти, перегорну́ти, переворуши́ти, ся. — Листочки вапіру шуршати, перегортувати його пальцями. О. Мир.

Переворова́тъ = переkráсти.

Переворотитѣ, ся = д. Переворáчивать, ся.
Переворóтъ = 1. перевертáния, переки-
дáния.

2. **перéворот, перéворотъ.** С. Жел.

Переворчать = перебурчать (про людей),
перегарчать (про собак).

Переврѣтъ = д. Перевирѣтъ.

Перевѣвать, перевѣять, ся == перевѣюва-
ти, перевѣяти, ся, поперевѣювати. —
Ще не все жито поперевѣювали. Чайч.

Перевѣдываться, перевѣдаться = **роз-
правляти ся, разпрáвити ся.** — Я з ним
разправляюсь за се.

Перевѣнчивать, перевѣнчать, ея = вѣнча-
ти, звѣнчати, перевѣнчати, ся.

Перевѣрить, перевірити = перевіряти, перевірити.

Перевѣнть = д. Перевѣшивать.

Перевѣска = перевáжування.

Перевѣсло = 1. дѹжка (у відра або в кошика).

2. Коромисло (не велике).

Перевѣсь = перевага, перемога. С. З. Л. — Польща давно мала перевагу на своїм боці. Бар. О. — Перевагу над ним бере на півночі Москва. Бар. О. — Ти серце їх закрив і затуманив, не дай же їм на суді переваги. К. І. — Мінї дали перевагу, бо постає у мене показніша. Кн. — Взятъ перевѣсь = гору взяти (С. Л.), верх узяти, оплуквати.

Перевѣшать = перевѣшати.

Перевѣсивать, перевѣсить, ся = 1. пере-
вѣжувати, перевѣжити, ся. — На його
терезах 4 пуди, а переважили на лезених,
так трохи не п'ять. Кн.

2. вішати, чіпляти, повісити, почепити на інше місце. — Повісь цю картину на інше місце.

3. переважувати, перемагати, гóру, верх брати, переважити, перемогти (С. З.), гóру, верх взяти. — Правда кривду переважить. н. пр. — Один другого не переважить, хоч на одній гильці повісь. н. пр. — Старші люди правду кажуть: два хитрих мудрого не пересалють. Б. Г.

4. перева́жувати ся, перехіля́ти ся, переви́сати, перева́жити ся, перехіли́ти ся (С. Д.), переви́снути. — Не перева́жуй ся за бильця, а то голова бо́літи ме. Кв. — **Переви́ввшись** = перехіли́вшись, перехілю́нці, перехілю́щем.

Перевѣять = д. Перевѣвать.

Перевязать = д. **Перевязывать**.

Перев'язка = 1. перев'язування.

2. перѣвѣязка.

Перевязывать, перевязать, ся = **перевтъязувати, перевтъязати, ся**, мотузкою — **перемотѹзити**.

Перегорать, перегорѣть = **перегорѣти, перегоріти**, на попіл — **попеліти, спопеліти**.

Перегоревать = перетужити, пересумувати, перебідкати ся.

Перегоркнутъ = згіркнути.

Перегорѣдка = загорѣдка (С. Л.), перегорѣдка, перетѣйка, пересѣчка (Чер. Чайч.), човні — **ПОРІГ** в річці, в ставу — **ЯЗ**, **ІЗ** (Ос.) і **д. Забѣй**, **ка 2**.

Перегорѣтъ = **д. Перегорать**.

Перегоститъ = перегостювати.

Переграфитъ = перелиніяти.

Перегребать, перегрѣсть = перегромажувати, перегрібати, перегортати, перегромадити, перегребти, перегорнути.

Перегружать, перегрузитъ, ся = перегружати, перешаковувати, перекладати, перегрузити, ся і т. д. — Перепакувавши вою кладу з возів на машину, сіли ми спити. Кн.

Перегрузка = перепакування. — Знов перепакування: з машини пакуй ва вози. Кн.

Перегрѣвати, перегрѣтъ = перегрівати, перегріти.

Перегрызати, перегрызтъ = перегризати, перегризти, вигризти, поперегризати, повигризати. — Як би кайдани перегризти. К. Ш. — Повигризала усе.

Перегрызѣтъ = перекаляти, перевалѣти, побрудити. — Перекаляв усю одежу.

Перегудѣтъ = перегусти, перегудити, перегуцати.

Перегулять = **Перешій**. — З перепоею болить голова.

Перегулять = перепити.

Передавать, передать, ся = 1. передавати, передати, ся. — Чарку з рук до рук передавали. — Мати передала Оксаною дочці хліба. Чайч. — Передав куті меду. н. пр.

2. **переказувати, переказати, наказати**. С. Л. — Що до тебе ні письма послати, ні людьми переказати. н. п. — Молодичі переказували Мотрі, як її судить свекруха. Лев. — Тарас переказував міні де-які епізоди з свого життя. Кн. — Переказав через його, щоб ми не жалились. Кн. — Ой далеко я живу од милого та ніким наказати. н. п.

3. **д. Перебѣгать 2**. — **Передать векеель** = пережировати. — Узяв та вексель той на жінку і пережировав. Кн.

Передавливать, передавить, ся = давити, душити, подавити, відавити, подушити, віддушити, почавити. — Усіх подушили.

Передаивать, подарить = обдаровувати, роздаровувати, обдарувати, роздарувати.

Передатчикъ = **д. Перебѣжчикъ**.

Передача = передавання, на словах — **перѣказ**. С. Л. — Нелевий переказ звісток нашкодив ім. Кн.

Передѣивать, передвоить = переганяти, перегибати (спирт, оцет).

Передѣивать, передвинуть, ся = пересувати, пересобувати пересунути, ся. — Пересунь оцю скриню на друге місце. — Вітер буває од того, що воздух пересовуєть ся на друге місце. — Осередок сили культурної пересуають самі обставини з одного краю до другого. Кн.

Передвиженіе = пересування.

Передвижной = рухомий, пересувний, походящий. — Свѣята суть двоякі: рухомі, котрі переміняють ся кожного року, і не рухомі, котрі кожного року в один день припадають. Б. Н. — Походящий стіл, а не вкopianий у землю. Чайч. Хар.

Передвоить = **д. Передѣивать**.

Передѣргивать, передѣрнуть, ся = просмікувати, просмикнути, ся.

Передержатель = **передѣржанецъ**. С. Жел. — Ви передержанці! ревнує писарь, ви передержуєте біглих! Десяцькі! Шукайте скрізь. Кв.

Передѣрживать, передержать, ся = 1. **передѣржувати, переховувати, перетримувати, передержати і т. д.** — Ви передержуєте біглих. Кв. — Перековує у себе злодійкуватих людей.

2. **тратити** (більш як призначено), **перетрачувати, перетратити, ся**.

Передѣрнуть = **д. Передѣргивать**.

Передирать, передраť, ся = 1. **роздирати, обдирати, передирати, роздирати, роздѣрти, обдирати, подирати, передирати, ся**. — Роздирав на шматки. — Подрав усю одежу. — Передрав та й кинув.

2. **нерешмагати, перелуїти, одшмагати, одчухрати, вишпарити, одлущити** (всіх або багатьох), **перечухрати, нерекатувати**. — Козаки нерешмагали пагайками всіх, хто зараз не розійшов ся.

3. **бити ся, побити ся, за чуби** — **перечубити ся**. — Почали змагати ся і всі побили ся.

Передить = **випережати**.

Передковий = 1. **передній**. — Передні колеса.

2. **передковий**. — Купив передкового товару на роботу.

Передневать = **переднювати**.

Передникъ, передвичекъ = **хвартух** (С. З.), — **хвартушина, здр. хвартушѣк** (С. Ш.), **фартух**.

тух і т. д., поперéдаик, поперéдничок (Чайч.), запáска, запáсчина, запáсочка (С. З. Л.). — Запаскою частіше зовуть ся шматок тканини, котрою запинають ся, замість спідниці. — На бережку у ставка, на дощечці у млинка хвартух прала дівчина. н. п. — На камені ноги мила, тонкий хвартух замочила. н. пр. — Як була п молодію преподобницею, повісила хвартушину над віконницею. н. п. — Ой назбирала грушок повненький хвартушок. н. п. — На опеньки ходила, запасчину згубила. н. п.

Передній = передній. — **Передній** часть = перед, гостра — носок, у волока — біжний кінець, що має широкий перед — передистий.

Передня = передня, прихата, присінок, присінки. — У присінках пани сиділи, на дворі ж вкруг стояв народ. Кот.

Передовій = передовий, передній, передовик, передняк, напередовець. — Біжить верховий — передовик... ударили в дзвони. Кн. — **Передовий** статія = провідна, вступна стаття.

Передовірять, передовірити = перевіряти, перевірити.

Передокъ = передок (передня частина чобіт, екіпажа то що), у плузі — колісній, колішний. (Чайч.).

Передомъ = уперед, вперед.

Передохнуть = передихати, од(від)дихати, перевести, звести дух (С. Аф.), од(від)сапати ся, відпочити, перепочити (С. Л.). — Я од твоїх жартів і досі оддихати не можу. Кр. — Ніколи й духу перевести. Кн.

Передохнуть = подохнути, віддохнути, віддихати, поздохати, повиздохати. — Воли та корови усі поздыхають. н. п. — А бодай би вони тобі всі виздохали!

Передраж(з)ивать, передразнить, ся = передражнювати, перекривляти, передражнити, перекривити, ся, кількох — попередражнювати, попередкривляти.

Передраць = д. Передирать.

Передроблять, передробить, ся = роздрібляти, роздробити, перекришити, ся.

Передрогнути = перемерзати ся.

Передрожать = перетрусити ся, передріжати, перетремтяти.

Передрибнуть = пов'язнути, перев'язнути, потрухнути, зтрухнути. — Редька уся потрухла.

Передряга — тривога, колотнеча, бешкет.

Передумувать, передумать, ся = роздумувати, перелумувати, роздумати, пе-

редумати, ся, перемислити, переміркувати.

Передурить = передурити, переустувати.

Передушить = подушити, віддушити, подавити, віддати. — Тхир у нас усі кури видушив. Кр. — Сучого сина звірюка половину кровів видавив. н. к

Передъ = перед, чобіт, екіпажа — передок. — **Взять передъ** = відпередити, попередити.

Передьшка = перепочівок, перепочінок.

Передьвать, передьтъ, ся = передолягати (С. Л.), передягати, передягати, ся, переобрати ся (д. Передьвать).

Передьлывать, передьлять, передьляти, ся = переділяти, переділяти, ся.

Передьлка = переробка, перемайстрування, начиння — пересипка, чобіт — перетійка. — Як взяли ся за перемайстрування будинку, так і перевели гроші на воші. Кн.

Передьль = 1. переділ.

2. д. Передьлка.

Передьлывать, передьлять, ся = 1. перероблювати, переробити (С. Л.), перемайструвати, перечинити, перелаштувати, начиння — пересипати, пересипати, попередлювати (С. Л.), з народнього па книжне — дописувати, на свій лад — переінакшити, переіначити (С. Л.), про що лихе — перекіти ся. — Переробив усе по своєму. — Комору перемайстрував на хату, та й гаразд. Кн. — Треба міні в своєму творі перемайструвати одну подобицю. Кн. — Треба покликати бовдари — хай діжечки попередисає, а то вже дожили ся, що ці в чому буде й отірки на зіму посолити. Чайч. — Містив у збірник усе, як воно було записано, не вважуючи, що дешиця покалічене, пописмачене. Номис. 2. поробити, наробити, переробити. — В один день багато діла поробив. — Робив що дин до кривавого поту й не переробив ніколи роботу. Гр. Ч.

Передьльный = передільний.

Передьльть = д. Передьлявати.

Передьтъ = д. Передьвать.

Переймъ = 1. переймання, займання, займанка.

2. перейма. — Ой люди, люди, хто найшов чіпці — перейма буде. Буде перейма чарка горілки, хто найшов чіпці моєї жінки. н. п.

3. перехват. — Кожух з перехватом.

Пережаривать, пережарить, ся = пережикати, пересмажувати, перешкварювати, перепекти і т. д. **Жарить 1 і 2;** поектити, посмажити.

Пережати = д. **Пережикати і Пережикати.**

Переждати = д. **Пережидати.**

Пережевывать, пережевать = пережовувати, пережувати, пережмакати, прожуйних — перережикати.

Пережелать, ся = перехотіти, ся, перемавути ся.

Пережелкнуть = пожовкнути. — Усе листя пожовкло.

Пережелтять = пережовтяти; пожовтяти. — Дуже вже жовто — пережовтив. — Пожовтали усі крашанки.

Переженить, ся = переженити, поженити, ся, поперезенювати. — Переженив усіх синів. — Наші хлопці всі вже поженили ся.

Пережечь = д. **Пережигать.**

Переживать, пережить = переживати, перебувати, пережити (С. Л.), перебути (С. Л.), побувати, побути, пожити. — Пережив усіх дітей і зостав ся сам віку дожити. — Я твоє багатство переживу, а ти мого вбожества не переживеш. н. пр. — Біс біду перебуде — одна згине, друга буде. н. пр. — Побував скрізь. — Наші злидні ваше багатство перебудуть. н. пр.

Пережигать, пережечь, ся = пережикати, пережикати, ся (С. Л.), про волосся — перешмажити, ся. — Казав лікар — перепалити галушу. Кн. — **Пережиганный** = пережиканий. — Поятъ дитину перепаленим ячменем. Кн.

Пережидать, переждать = пережидати, пережидати (С. Л.), пережидати (С. З. Л.), пережидати (С. Л.), пережидати (С. Л.), не довго — пережидувати (С. Л.), день — пережидувати, тиждень — перетижнювати, зиму — пережидувати, літо — пережидувати, лежачи — перелёжати, стоячи — перестобати, сидючи — пересидіти. — Якось перетривати лиху годину. Коп. — Заміж вийти — не дощову годину пересидіти. н. пр.

Пережигать, пережидать = переридіти.

Пережимать, пережать, ся = 1. давити, видавлювати, чавити, вичавлювати, вьдавити, вичавити, подавити, почавити, ся (знов).

2. викручувати, віджимати, вікрутити, віджати, ся, повикручувати, повіджимати. — Переполоскала і віджала всі сорочки.

3. перетягати, перетягти. — Перетягли жилу.

4. д. **Переминать, ся 2.**

Перескипать, перескаты = пожинати, вижинати, пожати, вижати. — За малу годину вижали всю пиву.

Перескирать, перескратъ = тріскати, лопати, жерти, потріскати, подбати, пожерти. — Увесь хліб потріскали.

Перескить = д. **Перескивать.**

Пересвѣннвать = передзвонювати.

Пересвѣтъ = д. **Пересвѣтъ.**

Пересвонить = передзвонити, перекалати, переблагостити.

Пересдрѣстовать = поздоровкати ся, передзоровкати ся, подаючи руки — пересчоломкати ся, скидаючи шапку — перешапкувати ся.

Пересимовать = пересимувати, візимувати.

Переслобитъ = 1. поморозити, одморозити, поодморозувати. — Поодморозували в дорозі руки й ноги.

2. перетрусити, переморозити. — Лихомалка перетрусилась.

Переслѣть = пересердити ся, перелютувати, перегнівати ся.

Пересрѣвать, пересрѣтъ = переснівати (С. Л.), перестигати, пересніти, перестигнути, про жидицу — перестаріти ся, перехожати (С. Л.). — Дівка — як ягдка: гарна доки не пересніє. Кн.

Пересрѣлый = переснілий, перестиглий, про насіння, що вже й тріснуло — репанка, репанник, репало, репанець, про людину — перестаркуватий.

Пересудить = пересвербити.

Пересывать, пересытъ, ся = перекликаати, переманювати, перекликати, переманити, ся. — Як би міні перекликати сюди Лавріна, яб на віки зостала ся у матері. Лев. — Я павлію пересію, ругу перетичу, а до себе мильного таки перекличу. н. пр.

Перезабать, перезѣбнуть = перемерзати, перемерзнути. — Здорово перемерзли на холоді, аж зуби торохтять. Кн.

Переигрывать, переиграть, ся = перегравати, переграсти, ся.

Переименовывать, переименовать, ся = переменовувати, переменувати. С. Жел.

Переимчивый = переятливий.

Переимчивость = переятливість.

Переиначивать, переиначить = переінак-

шувати, переінакшити (С. Жел.), переіччати, перекутіти, перевернути.

Переіскавати, переіска́ти = перешукувати, перешукати, винишпорити. — Ходити він, перешукує, що єсть у возах — тим і харчуєть ся. К. З. о Ю. Р.

Переіти = д. **Переходити**.

Перекаливати, перекаліть, ся = перегартувувати, перегартувати, ся.

Перека́лювати, переко́лоть, ся = 1. ви́ко́лювати, ви́ко́лотити, по́ко́лотити. — Що з того, що ви нас виколите? Нас є багачко, то виколюте і нас. н. о. К. З. о Ю. Р. — Поколю усіх кабанів.

2. по́ко́лотити, ся. — Поколю собі пальці, поки парвав шишшини.

3. ро́зко́лювати, ро́зко́лотити, ся, порозко́лювати, порубати, по́ко́лотити, ся. — Порубали усі дрова.

4. пере́ши́лювати, пере́ши́лювати, ся.

— Треба перешишити квітку на другий бік.

5. трі́скати, ся, по́трі́скати, ся. — Дошки по́трі́скались од жару.

Перека́при́знити, ся = перевередувати, передро́чити, ся.

Перека́нювати, перекопа́ти, ся = переко́пувати, переко́пати, ся (знову, або багато, або впоперек). — Перекопан градку. — Перекопан дорогу, щоб не їздили. — Перекопан увесь горід.

Перека́тати = д. **Перека́тувати**.

Перека́ти-по́ле = рос. *Gypsophila paniculata* L. — перекоті́ по́ле, ко́ті по́ле, ка́туні. *Asparagus officinalis* L. — Підчос, за́ячий холо́док, шпа́раги. С. Ап.

Перека́тити = д. **Перека́тувати** і **Перека́чувати**.

Перека́ти = 1. переко́чування, перека́чування.

2. гу́ркіт (С. Аф.), гуркоті́я (С. З.), гру́кіт, гуркоті́ння, гуркоті́нча.

Перека́чувати, перека́тати, ся = 1. перека́чувати, перека́тити, на ма́лі — перема́льбувати, перема́лювати, ся. — Треба перекачати сорочку, бо щось погано викачала. — Перекачала усі сорочки.

2. по́бити, ви́бити (всіх), пере́шмага́ти.

3. переко́чувати, переко́тити, ся. — На силу перекотали цю колоду.

Перека́чувати, перека́тити, ся = д. **Перека́чувати** 3.

Перека́чувати, перека́тити, ся = пере́хиліяти, пере́хиліти, пере́ва́кити, ся. — Човен перехилив ся на бік.

Перека́шувати, переко́сити, ся = 1. ви́ко́-

́шувати, ви́косити, по́косіти, ся. — Уже все сіно покосили.

2. криві́ти, покриві́ти, скриві́ти, ско́сити, ся.

Перека́шувати, перека́сити, ся = переко́шувати, переко́сити, ся.

Перека́дити, перека́дити, перека́нути, ся = 1. перека́дити, перека́нути, ся (Д. **Перебра́сувати, ся**).

2. д. **Перебо́гати**.

Переки́пати, переки́пати, переки́пати, переки́пати. — Та вуге вже їсти, а то й каша перекипнє. Чайч.

Переки́на́ти, переки́на́ти, переки́на́ти, переки́на́ти = переки́сати, переки́сати.

Переки́сати = переки́сати.

Перека́дити = пере́чка, поперéчка, поперéччя, ді́лина, між кро́вками — ба́нта, ба́нтина (С. З. Ш.), до котро́ї приві́шують

ту́ні — трі́нпу́ль (Ман.), під сте́лю — свóлок (С. З.), тра́м, тра́мок, трия́мок (С. З. Ш.), через канаву або через річку — кла́дка, в дра́бині — ша́бель, ша́блі,

в меблях між пі́жками — обні́жжа, в санках між поло́зками — пере́чка (С. Л.), на хресті́ — пере́хрестя, в ули́ку — спі́з,

сні́за, мп. сні́зи. — Край Варшави два стовпи, на стовпах ді́лина, під стовпами мо́лодий ко́зак з Чиги́рина. Руд. — Дай ку́рні

градку, а вона леті́ти на банту́. н. пр. — Ой у полі́ річка, через річку́ кла́дка н. пр. — З сті́ни на сті́ну переки́нули тра́мки,

а по тра́мках сте́лю з до́шок. Кн. — Трохи не до́ліз, як ша́бель по́ломив ся.

Перека́дити = перека́дити.

Перека́дити, перека́дити, перека́дити, перека́дити = перека́дити, перека́дити, перека́дити, перека́дити. — Перека́в з бочки́ в ді́жку. — По́гано по́скада́в, тре́бі перека́дити — Перека́вив пі́чку.

Перека́дити, перека́дити, перека́дити, перека́дити = перека́дити, перека́дити, перека́дити, перека́дити.

Перека́дити, перека́дити, перека́дити, перека́дити = перека́дити, перека́дити, перека́дити, перека́дити.

Перека́дити, перека́дити, перека́дити, перека́дити = перека́дити, перека́дити, перека́дити, перека́дити.

Перека́дити, перека́дити, перека́дити, перека́дити = перека́дити, перека́дити, перека́дити, перека́дити.

Перека́дити, перека́дити, перека́дити, перека́дити = перека́дити, перека́дити, перека́дити, перека́дити.

Перека́дити, перека́дити, перека́дити, перека́дити = перека́дити, перека́дити, перека́дити, перека́дити.

Перека́дити, перека́дити, перека́дити, перека́дити = перека́дити, перека́дити, перека́дити, перека́дити.

Перека́дити, перека́дити, перека́дити, перека́дити = перека́дити, перека́дити, перека́дити, перека́дити.

Перека́дити, перека́дити, перека́дити, перека́дити = перека́дити, перека́дити, перека́дити, перека́дити.

Перека́дити, перека́дити, перека́дити, перека́дити = перека́дити, перека́дити, перека́дити, перека́дити.

Перека́дити, перека́дити, перека́дити, перека́дити = перека́дити, перека́дити, перека́дити, перека́дити.

переклікати, переклікнути, оклікнути, ся. — Рапо збудять, оглидїтись не дадуть, перекличуть, до майдану поведуть. В. П.
2. перекликатися, пере́гукувати ся (С. Л.), пере́гукну́ти ся. — Порохходились, та й давай пере́гукуватись: аж луна по луку йде.

Переклічка = перекли́кання, о́клик (Сп.).
Переко́вать = д. **Переко́вувати**.

Переко́веркивати, переко́веркати, ся = переверта́ти, пере́кру́чувати, переверну́ти, пере́крути́ти, ся, перековерса́ти, по́переверта́ти і т. д. — Все по своїому перековерсають. Гул. Ар.

Переко́вувати, переко́вать = 1. переко́нувати, пере́кувати. — Пере́кувати підкову.
2. за́ковувати, поса́ковувати. — Поса́ковували їх та й повели.

Перековиря́ти = по́колупа́ти.

Переко́кати, ся = по́бити, пере́бити, по́товкти, пере́товкти, ся. — Горшки в до́розі побили ся.

Переко́ла́чувати, переко́лоті́ти, ся = 1. пере́бива́ти, пере́бити, ся. — Пере́бий гвіздок на друге місце.

2. ви́бива́ти, ви́бити, ся, по́вибива́ти. — По́вибивай кожухи та нехай прові́трає ся, тоді й складай у скриню.

3. д. **Пере́бива́тись** 2.

Переко́ло́т = д. **Перека́лювати**.

Переко́мкивати, переко́мкати = пере́ми́нати, пере́ми́яти, по́ми́яти, по́жужми́ти.

Переко́нопа́чувати, переко́нопа́тити = пере́коюпа́чувати, пере́коюпа́тити, пере́на́клява́ти.

Переко́пати = д. **Перека́пувати**.

Переко́пати́ти = д. **Перека́пчивати**.

Переко́п = 1. переко́пування.

2. пере́кіп.

Переко́рми́ти = обго́дува́ти.

Переко́роби́ти, ся = переко́рчити, пере́гду́ти, пере́жоло́бити, пере́шкару́бити, спа́чити, ся, по́корчити, ся і т. д.

Переко́рщик, ца = переко́рливий, ва.

Переко́р, ча́стїне переко́ри = пере́кір, супе́речка (С. З.), зма́гання. — Не́хай бу́де гре́чка, аби не супе́речка. н. пр.

Переко́ря́тись = супе́реча́ти ся, спе́реча́ти ся, спре́чати ся (С. Л.), зма́гати ся.

Переко́сина = кривина́ (С. Л.), криві́зна (С. Пар.), коси́на (Кл.).

Переко́сити = д. **Перека́шувати**.

Переко́сь = пере́кіс.

Переко́сь = д. **Переко́сина**.

Переко́чівувати, переко́чевати = переко́-

чо́увати, пере́їзди́ти, пере́селя́ти ся, пере́кочува́ти, пере́їхати, пере́селити ся, пере́мандрува́ти.

Перека́ривати, пере́крої́ти = пере́крю́вати, пере́крю́їти, пере́кра́яти.

Перека́шувати, пере́ка́сити, ся = пере́кра́шувати, пере́фарбо́увати, пере́малю́увати, пере́ка́сити, пере́фарбува́ти, пере́малюва́ти, ся.

Пере́кресті́ти = д. **Пере́крещі́вати**.

Пере́крестний = сере́дохре́стний, пере́хре́стний. — Роз́няли Го́нту на четверо, роз́вели ті́ло і по́прибивали на сере́дохре́стних шля́хах. К. Ш.

Пере́кресто́к = пере́хрестя (С. Л.), роз́хрестя, роз́путья (С. Л.), роздо́ро́жжя (С. Л.), розві́лки, ро́стока, розві́зд, ро́звороте́нь. — Ки́пули мало́го на роз́путьї. К. Ш. — На роз́путьї ко́бзарь си́дять та на ко́бі грає. К. Ш. — Ї́де ко́зак ву́лицею, дійшо́в до ро́стока, та й спивав ся. Мо́ва.

Пере́кресте́ти, пере́креще́нець, нка = ви́хрест, ка (С. Аф.), пере́хрест, ка (С. З.). — Чоло́вік худо́родний — з жи́да пере́хрест. Ма́зена. С. З.

Пере́крещі́вати, пере́кресті́ти, ся = 1. пере́хрещува́ти, ви́хрещува́ти, пере́хресті́ти, ви́хрестити, ся. — Бу́в жи́д та ви́хрестив ся.

2. пере́хрещува́ти, пере́хресті́ти, ся, скрі́зь — обхресті́ти. — Ма́ти пере́хрести́ла дити́ну. — Обхрестила всю хату.

Пере́крива́ти = по́криві́ти. — По́кривив усі́ гві́здки.

Пере́кри́кивати, пере́крича́ти = пере́кри́кувати, пере́гукувати, пере́крича́ти, пере́гукати, пере́гвалтува́ти, про́жиді́в — пере́джерго́тати і т. д. **Крича́ти**.

Пере́крої́ти = д. **Перека́ривати**.

Пере́крої́ти = по́кропи́ти, по́бри́зкати,

Пере́крошівати, пере́кроші́ти, ся = по́криші́ти, ся. — По́кришили о́гірки до хо́лодника. — Ха́йб по́кришив ся.

Пере́кру́чивати, пере́крути́ти, ся = пере́кру́чувати, пере́крути́ти, ся. — Кру́ти та не пере́кручу́й. н. пр. — Ми правду, на ко́ристі собі́, ту́ди й сю́ди пере́крути́ти зме́єм за́всї́гди. Гр. Ча́йч.

Пере́крива́ти, пере́крі́ти, ся = 1. пере́крі́вати, пере́крі́ти, по́крива́ти, по́крі́ти, ся. — Пере́крив хату. — Я́к хата тро́хи про́ті́ка, то вже й найма́є пере́кривати? Ні́ в мене́ думка не така. Гр. Ча́йч.

2. по́бити. — По́бив ко́зирем.

Перекувиркивати, перекувиркати, пере-

куви́ркнути, ся = перекида́ти, переки́нути, ся. перебри́кнути ся.

Перекуда́хтатъ = переквокта́ти, переку́дакати.

Перекува́ти = перекува́ти.

Перекува́тъ = пере́йти ся, налига́ти ся.

Перекуми́гся = покума́ти ся, перекума́ти ся. — Зо всім селом і перекумала ся і пересварила ся. Кн.

Перекуна́тъ, перекуни́тъ = перекупа́ти, перекупóвувати, перекупля́ти, переку́плювати, перекупі́ти. — Я хотів купити, та він перекупив. — Шибай перекупують ще за горо́дом.

Перекупа́тъ = купу́вати, ви́купати. — Покупав коней, та тоді й сам почав купатись.

Переку́поривати, переку́порити = пере́коркува́ти.

Перекупи́ць, ца = пере́куп (С. З.), пере́купник, пере́купчик, пере́купка (С. З.).

Переку́ривати, переку́рити, ся = переку́рювати, переку́рити, ся.

Перекусáтъ, ся = покуса́ти, ся.

Переку́сувати, перекусáтъ = 1. переку́сувати, пере́грізати, перекусі́ти, пере́грізати. — Вови перекусив погу у собаки
2. переку́сувати, перекусі́ти, пере́хопити, присви́дати, гаміу́ти. — Треба хоч чого пере́хопити, поки до обіда.

Переку́тувати, переку́тати = обку́тувати, обгорта́ти, пообку́тувати, пообгорта́ти, позатушкóвувати.

Перекла́дати, перекло́жити = переклада́ти, перекла́сти.

Перелáживати, перелáдити = перелáжувати, перелáгожувати, перелáдити, перелáднувати, перелáднати.

Перелáживати, перелáзити = перелáзити, ви́лазити. — Ви́лазив скрізь.

Перелáмувати, переломáтъ = переломáти, переломлю́вати, переломі́ти, переламáти, ломі́ти, поламáти, перетро́щити, потро́щити, ся. — Переломив палицю.

Перелáяти = перегáвкати, перебрехáти. — Собаки перегавкали. (Д. під с. Переставáтъ).

Перелга́тъ = д. Перелыга́тъ.

Перелга́тъ, перелéчь = 1. переляга́ти, перелягáти. — Переляг на тавчан.

2. переверта́ти ся, переверну́ти ся. — Перевернув си на другий бік.

Перелєжа́лий = злежáлий, завалáщий.

Перелєживати, перелєжа́тъ, ся = 1. пере-

лєжувати, облєжувати, перелєжати, одлєжати. — Одлєжав боки

2. злєжувати ся, злєжати ся. — Бо-рошно злежало ся.

Перелєга́ти, перелєга́тъ = перелі́гати, перелеті́ти, перелі́нути, перешугну́ти, переки́нути ся. — Горобець перелетів через дерево та й сів. — Душками вона перекипу́лась не знати як далеко. Кн.

Перелє́тний = перелі́тний.

Перелє́тъ = перелі́т.

Перелéчь = д. Перелєга́тъ.

Перелива́ти, перелі́тъ, ся = 1. перели́вати, перетóчувати, пересипáти, перелі́ти, перелля́ти, переточі́ти, пересіпа́ти, ся, пере́хлюпати, черз край — перебу́рхати. — Ходіте, допоможте міні переточити горілку. К. К. — Ну, пересипи борщ в маленький горщик, то й спорожниши цей. Чайч.

3. перелива́ти, перелі́ти, ся, попере́лива́ти. — Давони переливали на гармати.

3. перелива́ги ся, ли́їти, лелі́ти (Ман.). — Гречки ли́їють. Ман.

Перели́вачатый = одмі́тний, мі́ючий, мі́п-лі́вий (С. Жел.), мі́нбóний, селезі́стий (про тканину). — Вово одмі́тне — зараз то буде сі́ре, а то бі́ле. Хар. Чайч.

Перелі́въ = 1. перелива́ння, перетóчування.

2. Перелі́въ, часті́ше мп. перелі́ви (перс-міна в голосі або в кольорах).

Перелі́зувати, перелі́зати = облі́зувати, ви́лизувати, облэ́зати, ві́лизати, нови́лизувати, пооблі́зувати.

Перелі́сва́тъ = молі́няти, перелі́няти.

Перелі́нка = липя́ння.

Перелі́нялий = ві́лянялий.

Перелі́нятъ = ві́ляняти.

Перелі́стувати, перелі́стовати = пере́горта́ти, пере́гортувати, пере́гортну́ти.

— Пере́гортав листи в кни́жці, не читаючи наві́ть. — Взяла альбом з фотографіями і стала пере́гортувати його. Кн.

Перелі́тъ = д. Перелива́тъ.

Перелі́цевати = перелі́цюва́ти, ві́лидювати.

Перелові́тъ = ві́ловити, перелові́ти.

Перелóгъ = перелі́г, облі́г. С. З. — Років 10 або 15 перелогом лежить земля. п. о. Д. ще під с. Нарь 2.

Переложі́тъ = д. Перелєга́тъ.

Перелóй = калáчка (так саме і в чеській мові: кара́чка).

Перелóйная трава́, рос. Parnasia palustris L.

= біловор, гада́й-зілля, ма́точник білий. С. Ан.

Переломать, переломить, ся = д. **Переламывать, ся**.

Переломъ = 1. зла́мання, по́лом.

2. злом, зламáne місце. — Треба з'язати на зломі.

3. у хвороби — перелом, перемо́га. — На переломъ = на переки́р. — **Переломъ по́ста** = середо́цстя.

Переломываться, переломаться = тріска́ти ся, ло́пати ся, потріска́ти ся, поло́пати ся. — Потріскались горшки од жару. — Полопались усі струни.

Перелуживать, перелудить = полуді́ти, побі́літи.

Перелукать, перелукнуть = переки́дати, переки́нути, перешпу́(жбу)рну́ти.

Перелунить = облуні́ти, пооблуні́ювати.

Перелущить = полуска́ти, полуса́ти. — Полускали всі оріхи.

Перелыгать, перелгать = перебі́рхувати, перебі́рхати. — Що не скажи йому, він усе перебіре.

Перелызать, перелызь = перелазі́ти, перелі́зти.

Перелыкивать, перелыкать, перелынить, ся = перелі́лювати, перелі́нити, ся.

Перелѣокъ = перелі́сок, перелі́с, гайо́к, лісо́к, молодні́к, молодничо́к.

Перелѣсье = д. По́ліня.

Перелѣтовать = перелі́тувати.

Перемазывать, перемазать, ся = ма́зати, ма́стити, шма́рувати (все або ще), пома́зати, пома́стити, пошма́рувати, пообма́зувати, ся.

Перемалѣвывать, перемалѣвать = 1. перемальо́увати, перемальо́вати. — Перемальовав картину.

2. помалюва́ти, понамальо́увати. — Понамальовував чимало за се літо.

Перемалывать, перемолоть = перемелю́вати, перемоло́ти.

Переманивать, переманить = перемані́ювати, перемані́ювати, перемовля́ти, перева́блювати, перемані́ти (С. Л.), перемані́ти (С. З. Л.), перемові́ти, перева́бити (С. З.), перева́днати. — Я шавлію пересію, руту пересяжу, такі свого миленького ж собі перенажу. н. п. — До себе народ перешабли. Самойлович. С. З.

Переманщик, ца = перемовні́к, ця.

Перемарывать, перемарать, ся = 1. ка́ляти, вимазу́вати, пока́ляти, вима́зати,

позака́лювати, позима́зувати, пообма́зувати, ся. — Позакалював усю оджу.

2. вичі́ркувати, перечі́ркувати, пови́чиркувати, поперечі́(е)ркувати. — Що було написано, теж усе поперечеркував.

Перемасливать, перемаслить, ся = 1. перема́щувати, перемасі́ти, ся.

2. ви́ялювати, ви́смальцювати, зая́лювати, засмальцю́вати, позая́лювати, позасмальцю́увати, ся.

Перематывать, перемотать, ся = перемо́тувати, перемота́ти, ся.

Перемахивать, перемахать, перемахнуть, ся = 1. перестри́бувати, перестри́бу́ти, переско́чити; перебі́гати, перебі́гти.

2. переки́зувати ся, перекиза́ти ся.

Перемачивать, перемочить, ся = 1. мо́чить, помочі́ти, перемочі́ти, пообмочу́вати, ся. — Не домокло, треба ще помочити. — Дуже довго мочив, та й перемочив. — Пообмочувались, поливаючи грядки.

2. обпі́ювати ся, обспі́кати ся, пообпі́ювати ся, пообспі́кати ся. — Діти пообпіювались у ночі.

Перемачивать, перемостить = перемо́щувати, перестелю́вати, перебу́рковувати, перемосі́ти і т. д. д. Мосі́ти 1.

Перемаяться = перемогті́ ся, перебі́дкати ся.

Перемедливать = д. Пережида́ть.

Перемескать, перемескаться = 1. пере́ставати, перерива́ти ся, перестати́, перерва́ти ся.

2. міня́ти ся, зміня́ти ся, переміня́ти ся, зміні́ти ся, переміні́ти ся. — Перемежалося лихора́дка = гві́тючка.

Перемешѣвывать, перемешевать, ся = 1. перемешо́увати, перемешо́вати, ся. — Мешували не раз, та знов треба було перемешо́увати.

2. наме́жувати, розме́жувати, наме́жувати, розме́жувати, ся, понаме́жувати, порозме́жувати. — Порозмежовували ваші наділи.

Перемежа = перерва́, перестано́к. — Працює без перестанку.

Перемесливый, перемесный = перері́вний.

Перемерзать, перемёрзнуть = мезру́ти, зме́рзнути, перемёрзнути, вимёрзнути, позамерза́ти, пови́мерзати.

Перемёрзлый = помёрзлий, перемёрзлий.

Перемереть = вимерти́, пови́мира́ти.

Переметати́, перемести́ = перемітати, перемістити.

Перемѣтний = перекидний. — **Перемѣт-ная сума́** = непевний, вітрогон, жев-жик, шалобрід, слизьколязкий (власне: а) нестаточний в своїх прихильностях і б) той, що не держить таїни, котру йому до-вірено).

Перемѣтчикъ = д. **Перебѣжчикъ**.

Перемѣтъ = 1. перекидання.

2. **перемѣт**. — Ловить рибу переметом.

Перемѣтывать, переметати́, переметну́ть, ся = 1. д. **Перебра́сывать, ся**.

2. **перешивати, перешити** (на живу шит-ку), **нафастригувати** (знаву), **перериго-вувати, перериговати**. — Зариговала та не доладу, вселіла перериговати. Кн.

3. д. **Перебѣгати** 2.

Перемѣтати́ = **перемарити, перемряти**.

Перемитати́ = **переморгати, перелупати** (д. **Мигати́**).

Перемигиваться, перемигну́ться = **змор-гувати ся, переморгувати ся, зморгну-ти ся, переморгнути ся** (С. Л.). — Зморгну-лись одно на одне. н. к.

Переминати́, перемия́ть, ся = 1. **переминати, перетирати, перемняти, перемѣяти, помняти, помѣяти, перетѣрти, ся** (д. **Мийти** 1 і 2).

2. **переминати ся, мняти ся, мѣлити ся, перемняти ся**. — Довго мняв ся, поки сказав. — **И. еъ ногѣ на ногу** = **топтати ся, переступати**.

Перемирити́, ся = **помирити, поєднати, ся**.

Переміріє = **примірря, примірок** (Л. В. С. 3.), **замірення** (Кр.).

Перемолачивать, перемолотити́ = **перемо-лочувати, перемолотити, помолотити**, в околот — **переколотати**.

Перемолвить = **Переговаривать** 2.

Перемолоть = **перемолот, колосків** — **ко-лосування**.

Перемолоть = д. **Перемалывать**.

Переморити́ = **вийморити, вигубити, пере-вести, вивести, повиводити, поперево-дити**. — Галуном повиводили усіх блощиц.

Переморозити́ = **поморозити, заморозити**, **позаморозувати**.

Переморосити́ = **перемрячити**.

Перемостити́ = д. **Перемалчивать**.

Перемотати́ = д. **Перемалчивать**.

Перемочити́ = д. **Перемалчивать**.

Перемудрати́, перемудрити́, ся = **перему-друвати**.

Перемутити́ = 1. **скаламутити, сколотити**.

Та палетили гуси з далекого краю, та сколотили воду в тихому Дунаю. н. п.

2. **перебаламутити, пересварити**, між родичами — **розріднити**. — **Пересварив усіх**.

Перемучити́ = **перемучити, перемордува-ти, перекатувати**.

Перемивати́, перемити́, ся = **перемивати, перемити, помити, ся**, про білизну — **перешпірати, перешпати, пошпати, ся**, посу-ду теплою водою — **перебанити** (С. Л.), **по-банити, стил, лавку то що, витираючи** — **перешарувати** (С. Л.). — Сорочка через 3 дні **перешпирать ся**. а. к. Гр. Ч.

Перемѣкивать, перемѣкать = 1. **перечі-сувати, перечесати** (льон, коноплі).

2. **витѣрплювати, перетѣрплювати, ви-терпѣти, перетерпѣти, перебїдувати**.

Перемѣслити́ = д. **Передумывать**.

Перемѣчка = 1. **склепіння і д. А́рка**.

2. **загата**.

3. д. **Перекаладина**.

4. **перечісування** (льону, коноплю).

Перемѣна = **переміна, перемінка, зміна** (С. Л.), **одміна** (С. Л.), **заміна і д. Измѣ-неніє**. — Щоденна переміна робітників не довела до добра. Кн. — **Що разу одміна: вранці одно, а в обід друге**. Кн. — **У нас їжа без одміни: хлїб та вода** — **вся наша їда**. Кн. — **Нема в його й сорочки на пе-ремінку**. Кн.

Перемѣнить, ся = д. **Перемѣнять, ся**.

Перемѣнный = **перемінний**.

Перемѣнчивый = **нестійкий, перепадистий**.

Перемѣняти́, перемѣнить, ся = 1. **переміняти, одміняти, зміняти, заміняти, пе-ремінити, одмінити** (С. Л.), **змінити, за-мінити, ся** (С. Л.), **поінакшити, дно** — **пе-редіти** (д. **Измѣнить** 1). — Не одмінй ся ні в чім, як слово і ручельку подала. Ч. К. 2. **міняти ся, зміняти ся, поміняти ся, заміняти ся, одміняти ся** (С. Л.). — **По-мінчили ся хрестами і с того часу побратими**. 3. **міняти ся, зміняти ся, мінити ся, обертати ся, змінити ся** (С. Л.), **помі-нити ся** (С. Л.), **обернути ся**. — **Помі-нив ся на виду**.

Перемѣривать, перемѣрять, ся = **перемі-рати, перемірити, ся**.

Перемѣсити́ = д. **Перемѣшивать**.

Перемѣтити́ = д. **Перемѣщать**.

Перемѣеъ = **мішанина**.

Перемѣтити́ = **перезначити, перетавру-**

вѣти, перекарбувати, перештапювати (д. Мѣтити).

Перемѣченіє = перезначка, перетаврування.

Перемѣшувати, перемѣсити, ся = перемішувати, перемісити, ся. — Перемісити тісто.

Перемѣшувати, перемѣшати, ся = 1. перемішувати, перемішати, помішати, ся. — Помішав землю з глиною.
2. перегортати, перегрібати, перегорнути, перегребіти, ся. — Перегорни в печі.
3. переворішувати, переворішити, перекуйовдити. — Перекуйовдив мої книжки і папери.

Перемѣщати, перемѣстити, ся = переміщати, перекладати, перемістити, ся, переносити ся, перенести ся.

Перемѣщення = переміщування, тасовання. — От переміщування геть чисто зруйновано і достатки і здоров'я його. Кн. — Почало ся тасовання станів людности. Кн.

Переміяти, ся = д. Переміяти, ся.

Перенести, перенести, ся = 1. переносити, перенести, переносити, ся. — Переніс усе в хату. — Переносять ся в сусіди до нас.
2. зносити, зносити, ся. — Обидзі свити зносили ся.

Перенізувати, перенізати, ся = перенізувати, перенізати, перенізувати, ся. — Порвала намисто, то треба перенізувати, а то порозгублюєть ся. Чайч.

Перенізка = перенізування.

Перенімати, переніяти, ся = 1. переймати, перехоплювати, переніяти, перехопити, ся. — Не все те переймати, що по воді пливе. н. пр. — **Побѣжати, щобъ переніяти** = побіг на вперейми. н. о.
2. переймати, навчати ся, переніяти, навчити ся. — Челядь переймає нальскі звичаї. Кн. — Од батьків діти і собі навчають ся.

Переносити, перенести, ся = 1. переносити, перенести, ся, на мильшу квартиру — перебірати ся, перебрати ся. — **Переносити иѣти** = розносити брехні, розбіхувати, роздзвонювати.
2. терпіти, витерпіювати, витерпіти, перетерпіти. — Витерпів багато лиха.

Переносица = перенісся.

Переносъ = переніска.

Переносы = плітки, брехні.

Переночувати, переночувати = переночувати, переночувати.

чувати, обночувати, заночувати. — Вибрали дворик веселий, просимось обночувати. Ос.

Переносчикъ, ца = 1. д. Носильчикъ.
2. плетун, ха.

Перенорнути = перепоринати, перепоринати. — З берега порнув та на той бік перепорнув.

Перенюхувати, перенюхати, ся = перенюхувати, перенюхати, обнюхати, ся.
Переніяти = д. Переніяти.

Перенювати, переобути, ся = перебувати, перебувати, перебувати, перебути, перебути, перебути, ся. — Треба перебути ся, — щось муляє в чоботі. Чайч.

Пересодѣваніє = передягання. С. Л.

Пересодѣвати, пересодѣти, ся = передягати, перебірати ся, передягати (С. Л.), передягти, ся, перебрати ся. — Царенко перебрал ся за старця. н. к. — Перебрав ся в панський жулан, а душа та сама — жидівська. Кн.

Пересорати = перекидати. перекидати, перекидати, перекидати, перекидати.

Пересвідѣтельствовать = переглядати.

Пересѣпка = перецінування.

Пересѣивати, пересѣивати = переціпати, перецінувати.

Пересадати = попадати. — Всі попадали у воду.

Пересадати, пересадати = пересадати (С. З.), пересадити. — Дощі пересадують. — І йому де-що пересадює од цього.

Пересадчивий = пересадистий.

Пересадивати, пересадити = перелюбовувати, перелюбовувати, пересадити.

Пересадивати, пересадити = намувати, понамувати, напобювати, понапобювати. — Понамував гостей.

Пересадити = попаскудити, спаскудити, понівечити, знівечити, перенівечити.

Пересадивати, пересадити = перелазити, перелазити.

Пересадити = попалити, пересадити, пірри, шерсть — пошмалити, пересмалити.

Пересадивати, пересадити = перелювати, перелювати, перелювати, перелювати, перелювати.

Пересадивати, пересадити = перепарювати, перепарити.

Пересадивати, пересадити = перелітати, перелітати, перелітати, перелітати, перелітати.

Перепарыва́ть, перепоро́ть = 1. роспо́рювати, роспоро́ти, попоро́ти, пороспо́рювати. — Що нашила, то все попорозла.
2. перешмага́ти, перебато́жити, пере́чухра́ти. — Перешмагали всіх різками.

Перепе́сть = д. **Перенада́ть**.

Перепе́хива́ть, перепе́ха́ть, ся = 1. пере́орювати, переора́ти, вдруге — дво́їти, ви́дво́їти, втретє — тро́їти, ви́тро́їти. — Треба переорати, бо погано з'орало.
2. переорювати, переора́ти, ся. — Переорав доро́гу. — Не переоруй межи нікому п. пр.

3. поора́ти, пови́орювати, ся. — Поорав усе поле. — Геть усе пови́орювали.

Перепе́кива́ть, перепе́ка́ть, ся = пока́ляти, перека́ляти, зака́ляти, позака́лювати, забрудни́ти, ся, лице — заму́рзати, обму́рзати, ся, чим жирним — за́яло́зити, засма́льцюва́ти, ся, позая́ло́зювати і т. д., чим рі́дким — за́ква́цюва́ти і т. д. д. **Пачка́ть**.

Перепе́нка = пере́б.

Перепе́ять = д. **Перепе́на́вати**.

Перепе́ка́ть, перепе́чь, ся = 1. перепе́ка́ти, перепе́кти, ся. — Хлі́б перепе́к ся. — Не вгадала — перепекла пиро́ги.

2. напекти́, наона́пікати. — Попа́пікали і понаварювали всього багато.

Перепе́лю́вати, перепе́лепа́ть, ся = 1. пересловива́ти, переспови́ти. — Треба пересповити дитину.

2. слови́ти, носповива́ти. — Слови́ла усе́х ді́тей.

Перепе́лє́сий = 1. весня́нкува́тий, веснува́тий, коноплі́стий, ряб́ий (С. З.), та́рапкува́тий (С. III.). — Гарне́лька, тільки трошки веснувата.

2. пері́стий, пері́стий (С. З.). — Ой дам тобі пері́сту теля́цю. п. п.

Перепе́льний = перепе́льний, перепе́ля́чий.

Перепе́лька = перепе́ліця (С. З. Л.), перепе́лочка, перепе́лочка, перепе́лонька, перепе́личка. — Ой ти знав на що брав мене пелечку, згодувала мене мати, як перепелечку. п. п.

Перепе́лє́кни́ти = перепе́ля́чий. Найно́вийше перепе́лє́че. п. о.

Перепе́лонь = перепе́льний.

Перепе́лочний = перепе́ля́чий. — **Перепе́лочна́ тра́ва**, рос. *Ergonium campestre* L. = білий буді́к, ко́лючка, микола́йчики, ада́мова голова́. С. Лп.

Перепе́ль, пт. *Totus columba* = перепе́,

ласк. — перепе́лонько. — Мисливець сі́тку розі́грав і, сюрчучи немов перепе́ліця, у житі́ перепе́ла він піймав. Гр. Чайч.

Перепе́ля́єтый = д. **Перепе́лє́сий**.

Перепе́ля́тникъ = 1. пт. *Falco nisus* — кі́бець, кі́бчик.

2. перепе́ля́тник (що ловить пер пелів).

Перепе́ча́тка = 1. передру́кува́ння.

2. пере́друк.

Перепе́ча́тува́ти, перепе́ча́тати, ся = пере́друкóвувати, передру́кува́ти, ся.

Перепе́чь = д. **Перепе́ка́ть**.

Перепи́ва́ти, перепи́ть, ся = перепи́ва́ти, перепи́ти, ся, попере́пива́ти ся, попи́ти ся. Ві́д усе́х перепив. — Всі́ попере́пили ся. — Попили ся на весі́ллі як свині́. Чайч.

Перепи́ли́вати, перепи́ля́ть, ся = перепи́лювати, перепи́ля́ти, ся.

Перепи́ска = 1. перепи́с (С. III.), перепи́сування.

2. перепи́ска, листува́ння. — Листува́ння їх вело ся не довго. Кн.

Перепи́сыва́ти, перепи́са́ть, ся = 1. перепи́сувати, спи́сувати, перепи́са́ти, спи́са́ти, ся, ско́піюва́ти, ізко́піюва́ти, по́перепи́сувати і т. д. — Треба перепи́сати, бо погано написа́но. — Той лист ізко́піюва́ши, посла́ти. Л. В.

2. спи́сувати ся, листува́ти ся (С. Л. Ос.), сла́ти ся. — Дорошенко через ченци́ листува́в ся з Шереметевим. Кн.

Перепи́сь = перепи́с, спи́с, б́пис (С. З.).

Перепи́счикъ, ца = перепи́свач, ка, пи́сар, пи́сарь, ко́піста. — Поправля́ю та́лаю темного перепи́свача п'я́ницею Нача́ва. Кн. — Писа́рі́ там пишуть. Кот.

Перепи́ть, ся = д. **Перепи́ва́ти, ся**.

Перепи́хива́ти, перепи́ха́ти, перепи́хну́ти, ся = 1. перепи́хувати, перепи́хати, перепи́хну́ти, ся. — Перепи́хув човен на той бі́к.
2. пови́хати, позапи́хати. — Повпи́хав усе́ клоччи́ в пі́дпани — та́кі здоро́ві.

Перепла́вливати, перепла́вля́ти, перепла́вля́ти, ся = 1. перетоплювати, перели́вати, перетопи́ти, перели́ти, ся. — Перетопи́ли ча́вун. — Нена́че срі́бло ку́те, бите́ і семи́кратис перелите́ огнем в горни́лі. К. III.
2. перепла́вля́ти, перегана́ти, перепла́вити, перегна́ти, ся. — Дві́пром до нас дро́ва перепла́вляють.

Перепла́ста́ти = перепла́тати, перека́рбува́ти.

Перепла́та = перепла́тка.

Перепла́чивати, перепла́ти́ти, ся = пере-

плітувати, передавати, переплатити, передати, ся. — Передав на кожусі три карбованці. Кп.

Переплєсать = перехлюпати.

Переплєтати, переплєсть, переплєсти, ся = 1. переплітати, перевивати, переплести, перевити, ся. — Переплела косу, бо погано була заплєсна. — Переплєла косу стьожкою.

2. переплїтувати, сплітати, переплїтати, сплєсти, ся, посплїтати ся. — Гілки посплїтали ся.

3. оправляти, оправити, ся (С. Жел.), завести у палітурки. — Книжка зовсім розбила ся, мусів завести у палітурки.

Переплєтний = оправний, палітурний.

Переплєчник = палітурник, книгоплєт (С. Жел.).

Переплєть = 1. переплітання, перепліт. 2. оправа (С. З. Жел. Л.), палі(и)турки (С. Жел.). — Дав на церкву євангелїю в дорогій оправі. С. Л. — Книжка в оправі. Кр — Треба книжки в палітурки позаводити. Кп. — Книжки усі в палітурках. Кп.

Переплывати, переплыви = перепливати, переплисти, переплинути. — Анї її (річку) перебрести, анї її переплинути, то прийде ся молодому на чужині та й загинути. п. п.

Переплєсать = перетанцювати. — Перетанцював зо всіми дівчатами. — Перетанцював усіх.

Перепной = д. Перепнаивать.

Переной = переній. — Хрипить з переною.

Переполєкивати, переполєска́ти, ся = переполєкувати, переполєска́ти, ся. — У неділю рано зілля копала, а в понеділок переполєскала. п. п.

Переползати, переползти, переползть = д. **Перепалзывать.**

ереползати = вилазити. — Вилазив скрізь по всіх кутках.

Переполняти, переполнити, ся = переповняти, переповнити, ся.

Переполєска́ти = д. **Переполєкивати.**

Переполєть = д. **Перепалывать.**

Переполєхъ = переполєх, сполєх, рєзрух. (Пр. д. під сл. **Пєнєтъ** і **Пєрєнєтъ**). — Мужской переполєхъ, рос. Samraha Cervicaria L. = звонкі, звоньчкі, дзвінкі, дзвіночок, лишайник.

Переполєхити = переполєхати, переплєкати, зівалтувати.

Перепєна, перепєнка = плівá, плівка, у пєнь — полотєнце прáпїрка, в бѹдєві д. **Перєклáдина.** — Дали з полотєщем, як у качки п. о. — Коли б і в курки була

плівка на ногах, тоді б і вона по гусєчї плавала. Кп.

Перепєнчатокрїлий = кєстєкрїлий. — Через базарь кажан кєстєкрїлий перелєтєть. К. III.

Перепєрєть = д. **Перепáрывать.**

Перепєрїтити, ся = перепєнєчити (С. Л.), перепєскѹдити (С. Л.), понївєчити, поплєскѹдити, поплєсѹвати, перепєкєстити, спєскѹдити, спєгáнити, спартáчити, поплартáчити, ся.

Перепєрхать = д. **Перепáрхивать.**

Перепєрєсѹвати, перепєрєсѹєть = підперїзувати, підперєзáти, ся (знову).

Перепрáва = перепрáва, перепрєз. — Черєз той лїжмєл-рїчєнькѹ перепрáву малл. п. п. — На той бїк гукáє: „Подáй перєзовѹ, — я перєзєву сѹ“. п. п.

Перепрáвлять, перепрáвить, ся = 1. перепрáвляти, ся, перєвєзàти, ся, перєбїрáти, ся, перепрáвити, ся (С. Л.), перєвєзгї, ся, перєбрáти, ся, на швїдкѹ — перєхєлїти, ся.

2. попрáвляти, спрáвляти, попрáвїти, спрáвїти, полáгодити, ся.

Перепрєбєвєть = 1. перєкѹштувати, перєсмакувати. — Перєкѹштував усі крїмськї вива — нємá крáщєго, як червєнє вєрєпєцєськє.

2. спрєбєвєти, перепрєбєвєти.

Перепрєдáвати, перепрєдáть, ся = перепрєбєдєвєти, перепрєдáти, ся.

Перепрєдáжє = перепрєдáж.

Перепрєдá = загáтє, грєблє.

Перепрєжáть, перепрєжáвить, перепрєжáти, ся = перєгáчувати, загáчувати, перєгáтити, загáтити, ся. — Хотїли отут Дєснѹ перєгáтити та вїдєстї її далї. Кп.

Перепрєжїгивати, перепрєжїгнѹти = перєстрїбєвєти, переплїгєвєти, перєскєкѹвати, перєстрїбїгѹти, переплїгнѹти, перєскєчїгї, перєскєкїгнѹти. С. Л.

Перепрєєкивати, перепрєєкєть, ся = 1. перєбрїзѹкєвати, перепрєєкєвати, перєбрїзѹ(прис)кєти. — Вєдá перєбрїзѹкєчєз камїнь.

2. побрїзѹкєти. — Побрїзѹкєв усі квїткї.

Перепрєвїтєти, перепрєтї = 1. перепрєвїдєти, перепрєтї. — Глáдї, щєб кáшє нє перєпрєлá.

2. перємлївєти, перємлїти.

Перепрєгáть, перепрєгáчє = перепрєгáгáти, перепрєгáгїти. — Трєбá перепрєгáгїтї кєпєй.

Перепрєжáкє = перепрєжáгáннє.

Перепрямляти, перепрямляти = випрямляти, иппрямити, новипрямляти. — Попрямлив усі гвіздки.

Перепрясти = попрясти. — Попряла усі кукулі.

Перепрягати, ся = переховати, ся. — Злодійських вещей чи не переховували? Б. Н.

Перепряч = д. Перепрягати.

Перепугивати, перепугати, ся = 1. перелякувати, переполохувати, перестрашувати (С. Ж.), перелякати (С. З. Л.), переполохати (С. З. Л.), переполошити (С. Л.), пережахати, ся, понерелякувати, ся. — Кайдаш перелякав ся, одвів очі од страшної картини. Лев. — Як би розказати про цього небудь одного магната історію-правду, тоб перелякати саме пекло можна. К. П. — Свиня як закувіка, аж вовк перелякав ся. п. к. — Усі поперелякувались. Чайч. 2. сполохувати, сполохати, сполохнути. — Живе, як сорока на тину — хто йде, сполохне. п. пр.

Перепугъ = переляк (С. З. Л.), переполох (С. З. Л.), перестрах (С. Ж.), надто великий — пристріт. — Як сили додає, а переляк одіймає. н. пр. — З переляку Гануселька трохи не зоміла. П. Пр. — З переляку почали пани, а за ними жиди і взути вігнати в Польщу. Бар. О. — Кабан як розбіжить ся з перестрашу, як ударить ся об дуб рилом. н. к. — Визиваю пристріт із голови, з очей, із рук, із ніг і т. д. н. з. Яст.

Перепускати, перепустити, ся = спускати, спустити; пропускати, пропустити; перепускати, перепустити. — Спустив воду з верхнього ставу в нижній. — Пропустив валку чумаків через міст. — Перепустив води багато.

Переплутувати, переплутати, ся, поплутати, ся, сплутати основу — накласти дядька. — Усе в голові переплутало ся. Кн. — А я слухаю, що вона балакає, та й наклала дядька. Кот. Чайч.

Перепутъ, у виразі: на перепутъ = по дорозі. — Заїхав до його по дорозі.

Перепущати = д. Перепускати.

Переспівати, переспівати, ся = переспівувати, переспівати, ся. — А ну, переспівай ще (частіше: проспівай ще) оду пісню! — Переспівав усі пісні — більше не знаю. — Поки я не переспівав усіх пісень. н. к. — Він переспівав усіх. — Солонейки переспівують ся. — Ночна кукушка переносить денну, н. пр. = жінка скоріше умовить чоловіка, ніж хто инший.

Перепяливати, перепялити, ся = напняти, нап'ясти знов.

Перепятнувати, перепятнати, ся = попліяти, ся,

Переработка = переробка, перероблювання.

Переработувати, переработати, ся = перероблювати, переробити, ся.

Переранити = поранити (багатьох).

Перервати = д. Переривати.

Перержавіть = перержавити.

Перерисовувати, перерисовати, ся = перемальовувати, перемалювати, ся,

Перерождати, переродити, ся = перерождати, переродити, ся.

Переростати, перерости = переростати, перерости, вигнати ся. — Переріс своїх товаришів. — От вигнав ся, що вже й нікуди рости.

Перерубати, перерубити, ся = перерубувати, перетинати, одрубувати, перерубати, перетяти, перетнути, одрубати, ся, цюкаючи — перецюкати. — Перерубав на двох. — Рубав дрова, та й перетяв собі палець. — Лучче б був одрубав собі палець або ногу перетяв, як оце мало зо мною склалось. К. Х. — А у його така шабля, що на що наставиш, так і перетне. п. к. Мал. — Нещастя стане тям ножем, що перетне нитку життя. Кн. — Цюкав, цюкав, насилу перецюкав.

Переругати, ся = передати, ся, пересварити ся. — Усіх передав. — Вони між собою пересварили ся.

Переривати, перерити = 1. переривати, перекопувати, перерити, перекопати. — Треба вдруге перекопати грядки. — Перекопали дорогу — треба объїздити.

2. перерувувати, перевертати, перевернути (С. Л.), перерушити, перекуйовдити (С. Л.), перевернути, перековерсати, перемотлошити. — Перерушив усі мої напери. — Перекуйовдив постіль.

Переривати, перервати, ся = 1. переривати, перервати, перешматувати, перешматкувати, ся. — Перервав нитку. — Як сіпонує, так і перешматував.

2. перебивати, перекоплювати, перецьплювати, перебити, перехонити, перечейити. — Він перебив нашу розмову.

Перерывъ = 1. перекопування.

2. перерва, переріва (С. З.); перестан, перестанок. — Периодичному виданню у нас тяжко перебути хоч рік без перерви. Кн. — На перерывъ = на перерваному. —

Перескоблѣти = д. **Перескаблѣвать**.

Перескопѣти, **перескочѣти** = д. **Перескакивать**.

Перескребѣти, **перескрѣбывать**, **перескрѣсти** = **перескрѣбати**, **перескрѣбѣти**.

Переслѣбѣти, **переслѣбѣти** = **перекладѣти**, **перекладѣти** (шарамі).

Переслѣбѣти = д. **Пересылати**.

Переслѣбѣти, **переслѣбѣти** = **пересоложувати**, **пересолодити**. — **Пересолодила** баба квашу. Кп.

Переслѣбѣти, **переслѣбѣти** = **переслухувати**, **вислухувати**, **переслухати**, **вислухати**. — Всього не переслухаеш, що люди кажуть. — Вислухавши всіх, тоді й каже.

Переслѣбѣти, **переслѣбѣти** = **переслѣдувати**.

Переслѣбѣти = 1. д. **Кривизни** (деревини, колоди).

2. **дроска**, **сказа**, **скалина**, **близні**. С. Пар. Д. ще під сл. **Изяли**.

Переслѣбѣти, **переслѣбѣти** = **пересмѣлювати**, **пересмѣлювати**.

Переслѣбѣти, **переслѣбѣти**, **си** = 1. **передивляти** **си**, **передивляти** (С. Л.), **перерегай**(б)жувати (С. Л.), **перезирати**, **переривати** **си** (С. Л.), **перерегайнути**, **перерегайдѣти**. — Кажали дідько, щоб я вивці переривав **си** — чи нема у якої черки, н. к. Ман. — **Перерегаючи** зпитки своїх віршів, вибрав з них. Кп. Зап.

2. **перерегайди** **си** (С. Л.), **перерегайдувати** **си**, **згляди** **си** (С. Л.), **ззирати** **си** (С. З.), **перерегайнути** **си**, **зглянути** **си**, **ззирнути** **си**. — А вони між собою перерегають **си**. — Зглянувшись ми з дідусем — що се за дивовижна така. Ос. Д. ще під сл. **Перерегайдуватися**.

Пересмѣлювати = д. **Пересмѣлювати**.

Пересмѣлювати = **перерегай**. С. Л. — **Перерегай** українських книжок. Ос.

Пересмѣлювати = д. **Пересмѣлювати**.

Пересмѣлювати, **пересмѣлювати**, **си** = 1. **пересмѣлювати**, **висмѣлювати** і т. д. д. **Осмѣлювати**.

2. **пересмѣлювати** **си**, **пересмѣлювати** **си**. — Дивлюсь, що се вони пересмѣлюють **си**, аж вони змовились піддурити. н. о.

3. **пересмѣлювати** **си**, **пересмѣлювати** **си**, **регочучи** — **перереговати**.

Пересмѣлювати, **пересмѣлювати** = д. **Пересмѣлювати** 2.

Пересмѣлювати = **пересмѣлювати**, **насмѣлювати** (усіх).

Пересмѣлювати = д. **Насмѣлювати**.

Пересмѣлювати, **ца** = д. **Насмѣлювати**, **ца**.

Пересмѣлювати, **си** = д. **Пересмѣлювати**, **си**.

Пересмѣлювати = **смажний**, **пересмажний**, **попечений**. — Смажні уста.

Пересмѣлювати = **пересмажнути**, **попектись**. — **Пересоложивати**, **пересолодити** = **пересоложувати**, **пересолодити**.

Пересолодити = д. **Пересолодити**.

Пересоло = **пересол**. — Недосіл на столі, а пересіл на голові. н. пр.

Пересоріти = 1. **позасмѣлювати**. — Позасмѣлювали лущивням усею хату.

2. **проціндрити**, **розтрїпкати**. — Розтрїпкав багато грошей.

Пересоріти = **пересоріти**, **пересоріти**.

Пересоріти = **пересоріти**, **висоріти**.

Пересоріти = д. **Пересоріти**.

Пересоріти, **пересоріти** = **переконувати**, **перероблювати**, **переконувати**, **переробити**.

Пересоріти = д. **Пересоріти**.

Пересоріти, **пересоріти** = **перемати**, **перемогти** (п спірці), **пересоріти**, **переговорити**, **переперти**, **забити** **баки**. — Уже як бачу н, тебе не переперти: хто дурнем уродивсь, тому дурнем і вмерти. Гул. Ар. — Спорили довго, а на решті віп'яки забив йому **баки**.

Пересоріти, **пересоріти** = **перепитувати**, **переспитувати**, **опитувати**, **перепитати**, **переспитати**. — А в козака та дні діюшки — одна другу перепитує — чи бачила жениха мого. н. п.

Пересоріти = **перепитувати**.

Пересоріти, **пересоріти** = д. **Пересоріти**.

Пересоріти = д. **Пересоріти**.

Пересоріти, **пересоріти**, **си** = **пересварити**, **си**, **перелаяти** **си**, **між** **родичами** — **розрідити**, **си**.

Переставѣти, **переставѣти** = **переставати**, **угавати** (С. Ш.), **вгавати**, **перестати**, **устати** (С. Л. Ш.), **про вітер**, **гомін** — **ушухнути** (С. Ш.), **уникнути**, **заникнути**, **про довг** — **передбачити**, **про нудоту** — **перенудити**, **про біль** **зубів** — **упити**, **боятись** — **перейти** **си**, **сердитись** — **пересердити** **си**, **відсердитися**, **журити** **си** — **перезурити** **си**, **віджурити** **си**, **гавкати** — **перегавкати**, **переврехати** і т. д. — Хилили **си** **густі** **лози**, та вже й **перестали**, **дивили** **си** **карі** **очі**, та й **плакати** **стали**. н. п. — Бог дасть **передбачити** — **буде** **ясно**. Хер. — Уняли **зуби**. Хер. — Їже! вже я не той! **перевояв** **си**; **піду** **серед** **почи** **куди** **хочете**. Кр. — Скоро **собака** **переврехан**, ми **тоді** **тихцем** **до** **комори**. Кп.

Переставлять, переставлять, переставити, ся = переставляти, перестановити, переставити, перестановити. **ся.**

Переставити, перестойти, ся = перестояти, перестоят, ся. — **Перестойний** (про трупи, овочі) — **перестій.** — Усі трупи спилокові, бо перестій, давно треба було обтрусити. Кн. — Колись смашний був квасов, а тепер — перестій. Кн.

Перестарілий = перестарілий, перестаркуватий.

Перестаріть = перестаріти. **ся.**

Перестать = д. **Переставать.**

Перестегивать, перестегать, ся = 1. перестебувати, перестебати. — Треба перестебати ковдю.

2. захипати, застіпати, запипати, зашпінювати і т. д. (на ново). — Запиши краще їдзика.

3. перестебати, перешмагати, перебатожити. — За це їх усіх перешмагали різками.

Перестеклять = перестекляти. — Треба перестекляти вікна.

Перестигать, перестичь, перестигнуть = д. **Перестогать 1:**

Перестилать, перестлать = перестилати, перестелати, перестелювати, перестелити. — Перестели постіль. — Треба перестелити поміст.

Перестирывать, перестирать, ся = перестирати, перекрати, ся (д. під сл. **Перемывать**).

Перестичь = д. **Перестигать.**

Перестой = перестій. (При д. під сл. **Переставлять**).

Перестоят, ся = д. **Переставать, ся.**

Перестонать = перестогати.

Перестрагивать, перестрогать = перестругувати, перестругати, гемблем — перегемблювати.

Перестрадать = перестерпіти, перемучити. **ся, перестерпяти. ся** (Лев).

Перестраивать, перестроить = 1. перестроювати, перебудувати, перероблювати, перестроїти, переробити, перебудувати, перебудувати, про хату ще — перекидати, про баркан — пересипати. — Перебудував хату — тепер просторніша. — Стара вже хата стала — треба перекидати та нового дерева додати. Чайч.

2. понастроювати, понабудувати, понастроїти, понабудувати. — Понабудував багато в дворі.

3. перестроювати, перестроїти, пере-

ладнувати. — Переладнував бандуру і знов почав грати.

Перестращать = перестрахати, настрахати, налякати (багатьох), понерелякувати.

Перестригать, перестричь = перестригати, перестригти.

Перестрогать = д. **Перестрагивать.**

Перестроить = д. **Перестраивать.**

Перестройка = перебудування, перемайстрування. — Обридло міні оце перемайстрування: тільки те й роби, що з хати в хату переходь. Кн.

Перестрѣливать, перестрѣлять = 1. постріляти, вистріляти. — Се гайдамаки; вистріляймо їх вражих силів. К. З. о Ю. Р. 2. вистрелювати, новистрелювати. — Новистрелювали всі пабої.

Перестрѣливаться, перестрѣляться = перестрелювати. **ся, перестріляти. ся.**

Перестрѣлка = стріляння, перестрілювання.

Переступать, переступить = переступати, пересягати, переступити, пересягати, широко ступаючи — переступити.

Переступень = д. **Параллельная рѣка.**

Перестучать = перестукати, перестукувати.

Пересудачивать, пересудачить = пересуджувати, пересудити і д. **Осуждать 2.**

Пересудить = д. **Пересуждать.**

Пересудчик = пересудливий.

Пересуды = осуда, пересуди, поговір, слава. — Смерть не така страшная, як осуда людська. п. пр. — Буда слава, стали поговори та на тую дівчиноньку, що чорні брови. п. п.

Пересуждать, пересуживать, пересудить = 1. пересуджувати, пересудити; перерадити, переміркувати.

2. д. **Пересудачивать.**

Пересулить = наобіцяти (надто багато).

Пересучивать, пересучить = пересукувати, пересукати.

Пересучка = пересукування.

Пересушивать, пересушить, ся = 1. пересушувати, пересушити, ся. — Пересушили дуже сухарі.

2. новисушувати, ся. — Новисушували усі сорочки.

Пересчитывать, пересчитать, пересчесть, ся = перелічувати, перераховувати, перелічити (С. Л.), перераховати, ся. — Іслювля сімью велику, во тмѣ і певолѣ, перелічив до одного. К. Ш. — Перелічу дві і літа, кого и де, коли любив, кому яке до-

бро зробив. К. Ш. — Дід взяв і перелічив усі яблука. н. к.

Пересылять, переслать, ся = пересилати, переслати, ся.

Пересылка = пересилка, пересилання. — **Послать когo по пересылкѣ = послати під калавіром.**

Пересыпать, пересыпать = пересипати, пересипати; перетрушувати, перетрусити.

Пересыпять, пересыпть = пересипати, пересипати.

Пересытитъ = д. Пересыщать.

Пересытитъ = д. Пересычать.

Пересыхать, пересохнуть = пересихати, пересохнути, попересихати, повсихати. — Були річки — повсихали. в. п.

Пересычать, пересытъ = пересоложувати, переситити, передавати, передати меду.

Пересыщать = д. Пресыщать, ся.

Пересѣвать, пересѣять = пересѣвати, пересѣяти, на решеті — переточити, перерешетувати. — Треба ті споминки переточити і децидую з них повикидати геть. Кн.

Пересѣдать, пересѣть = пересідати, пересісти.

Пересѣдина = скалѣбина, рубець.

Пересѣдывать, пересѣдять = сідлати, кульбачити на ново, пересідлати, переккульбачити.

Пересѣкать, пересѣчь = 1. перерубувати, перетизати, перерубати, перетяти, перетнути. (д. Перерубать).

2. **переймати, перепиняти, заступати, перегорюжувати, загорюжувати, переняти, перепинити, пере(за)родити (дорогу).**

3. **д. Пересѣгивать 3.**

Пересѣкъ = переріз, шалік.

Пересѣть = д. Пересѣдять.

Пересѣчь = д. Пересѣкать.

Пересѣять = д. Пересѣвать.

Переталкивать, перетолкать, -кнутъ = перепихати, перепихувати, перештовхувати, перепхати, перепхнути, перештовхнути. — Перепхнув човен на той бік річки.

Перетанцовать = перетанцювати.

Перетанливать, перетопить, ся = перетоплювати, перетопити, ся.

Перетанывать, перетоптать = перетоптувати, перетоптати, потоптати.

Перетаскивать, перетаскать, перетаскать = перетаскувати, перетягати, перево-

лікати, перетаскати, перетягти, переволокти, перенерти (Ос.), поперетягати і т. д. — Поперетягали дубки з берега на двір. — Сей злодійка чимало добра перетягав у людей.

Перетачивать, перетачать = перешивати, перешити.

Перетачивать, переточить = перегострювати, переточувати, перегострити, переточити.

Перетаскать = д. Перетаскивать.

Перетесать, перетечь = перетікати, переливати ся, перетікти, перелити ся.

Перетереть = д. Перетирать.

Перетерпывать, перетерпеть = перетерплювати, витерплювати, перетерпіти, витерпіти (С. Л.).

Перетесывать, перетесать = перетісувати, перетесати; повитісувати, потесати. — Перетесати брус, щоб рівний був. — Повитісував усі дошки.

Перетирать, перетереть = 1. перетирати, перетерти, повигерати, віхтем або піском — перешарувати. — Треба перетерти, бо не добре витерго. — Уже всі тарілки повитерала.

2. **перетирати, перетерти, перешмугляти, перешибогати, поперетирати і т. д.** — Перешмугляв мотузок.

Переткать, переткнутъ = д. Перетыкать.

Перетлѣвать, перетлѣть = перетлівати, перетліти; перегнивати, перегніти, потрухнути. — В печі перетліло. — Потрухли чумацькі вози і заюзи. н. пр.

Перетолкать, перетолкнутъ = д. Переталкивать.

Перетолки = д. Пересѣды.

Перетолковать = 1. д. Перетолковывать.

2. **д. Переговаривать 1.**

Перетолковывать, перетолковать = перевертати, перекручувати, перебріхувати, повернути, перекутити, перебрехати, перетовкати (чужі речі), поперетовкати і т. д. — Йому так казано, а він по своєму перевернув. — Не зрозуміла та й перетовкла в своїй ступі. Кн.

Перетолочь = перетовкати, потовкати.

Перетопить = 1. д. Перетанливать.

2. **потопити, поперетоплювати.** — Потопили багато людей. — Поперетоплювали усіх.

Перетопки = від топлення — вітопки, від сала — вишварка (С. Аф.), шварки.

Перетоптать = д. Перетанывать.

Переторговывать, переторговать = 1. перербивати, набивати, перебіти, набити (ціну на торзі).

Переходіть, перейти = 1. перехо́дити, перехожати, перейті; перебі́ратись, перебра́тись. — Перейшов дорогу. — Сьвіт перехожати. К. Ш. — Він до нас перейшов жити. — Він перебрався тимчасом на другу квартиру. Кп.

2. перехо́дити, перейті (до кого), доста́вати ся, доста́ти ся (кому). — Си хата достала ся йому від батька

3. вихо́жувати, обхо́дити, віх одити, обхо́дити, обійти. — Виходив усі улицы і провулки. — Обійшов скрізь.

Перехо́дний = перехі́дний (С. Жел.), переступний.

Перехо́дчивий = д. Перемі́нчивий.

Перехо́дъ = перехід.

Перехола́жувати, перехоло́дити = перехолюжувати, перехоло́дити, перестудити.

Перехоті́ть, ся = перехо́тити, перехті́ти, ся, перебажа́ти. ся, пережана́ти ся, перекорі́ти.

Перехулі́ть = перега́нути, переганя́ти.

Переца́ривувати, переца́ривати = подрі́пати, пошкрі́бати, передрі́пати, перешкрі́бнути (Чайч.), передря́снути. — Кидька подрапала їй усю руку.

Перець, рос. *Piper nigrum* = перець, здр. перчик, одно зерно — перчі́на. — Заправив, як за перець. н. пр. — **П. ді́кий** = д. під сд. *Polygonum* — **В. перець**. — **П. стручко́вий**, *Capsicum annuum* L. = стручкова́тий перець, перчі́ця (С. Ал.).

Переца́гивувати, переца́гивати = д. **Переємивувати**

Переца́жувати, переца́дити = переца́жувати, переца́дити, попереца́жувати.

Переца́ловати = переца́лювати.

Переца́нювати, переца́нювати, переца́нювати.
2. поца́нювати.

3. д. **Пересу́ждати**.

Переца́жувати, переца́жувати = переца́(і)лювати, переца́нювати.

Перечеса́увати, перечеса́увати = перебива́ти, перебити; набива́ти, набити, понабива́ти.

Перечесня́ = перелі́к, реєстр. — Хіба він забуде! у його в реєстр усіх твоїх гріхів і вчинків. Кп.

Перечеркі́увати, перечерка́ти, перечеркнуті́ = перече́(і)ркувати, перечеркну́ти.

Перечерпівувати, перечерпівувати = 1. пере́чёрпювати, перечорні́ти.

2. і 3. — д. **Переша́ривувати**.

Перечеркі́увати, перечерті́ти = перерисо́увати, перерисова́ти; понарисо́увати. — Понарисовував багато плянів.

Перечесі́ти = д. **Пересча́йтивувати і Перечі́тувати**.

Перечесі́увати, перечеса́ти, ся = 1. пере́числювати, перечеса́ти, ся.

2. начі́сувати, начеса́ти (багато), поначі́сувати.

3. начу́хати, розчу́хати, роздрі́пати. — Розчухав болячку, вона й розтїглася.

Перечётъ = д. **Перечень**. — На перечётъ = під лі́ком. — Цього року не вродило нічого: всі вишні під лі́ком. Кр.

Перечі́пувати, перечі́пати, ся = 1. перелі́чувати, перелата́ти. — Перелатає свиту, а то погано була залатана.

2. перела́гожувати, перела́годити, пола́годити (багато)

Перечислені́е = перелі́чування, перелі́к.

Перечисля́ти, перечі́слювати = 1. перелі́чувати, перерахо́вувати, перелі́чити. перерахува́ти (Д. Пересча́йтивувати).

2. перепі́сувати, перепі́сати. — Оюж і перепісали меле з капітанів до волового парку в Дахшівку. Кп.

Перечислити́ = д. **Перечі́пати**.

Перечі́тувати, перечі́тати, перече́ти = перече́йтувати, перечі́тати, попере́читувати, попроче́итувати. — Перечитав і вдруге. — Перечитав багато книжок. — Дайте міні книжок, а то вже всі ті попрочитував. Чайч.

Перече́ти = перече́ти, суперече́ти.

Перечі́пати, перечі́пати = перечі́пати, перечі́пати (знову або багато) став од муку — перешля́мувати, землю од бур'яну — переса́пати, перешло́ти і т. д. д. **Очи́пати**.

Перечна́вий = перелі́чний.

Перечни́ця = перча́нка (С. Л.), перці́вка. (С. Пар.). — Казала тобі: стовчи перцю, а ти подала порожню перчанку. Кп.

Перечни́й = перча́вий. С. Жел. — **П. тра́ва**, *Lepidium lativolum* L. = хрі́ниця, хрі́нок, собачий хрі́н, гороб'я́ча ка́шка, гірча́к, *L. sativum* L. — жеру́ха, жи́руха. С. Ал. — **П. зерно́** = перча́на. С. Л.

Переша́гивувати, переша́гнути = пересту́пати, пересту́пати. — Чуже переступи, та не займи. н. пр.

Переша́жувати, переша́гати = д. **Исха́жувати**.

Переша́ривувати, переша́ривати = перешу́кувати, переша́рювати, перетру́суювати, перешу́кати і т. д.

Перешёк = шія, шійка (С. Жел.), мешиморія (С. Пар.), пересип. — З Персону шлях іде шиею до Криму. Кн. — Смуга землі дуже вузька, що лучить два континента або суші, зовуться шійка. Зем.

Перешелець = переходець і д. Переселенець.

Перешелушій = перелуштити, перелускати.

Перешёпты = шумування. — Ог не люблю вже я того шумування! Сидить га шумують си.

Перешёптуватися, перешептатися, перешептяться = перешептувати ся, шумувати ся, тишкувати ся, перешептати ся. — Про що вони шумують ся, що їм не чути? — Козаки і дівчата тишкували ся. Макар. — Панички тишкучись, на сьміх його піднімали К. Х. — Раки перешептались = раки вишептались.

Перешибать, перешибать, ся = 1. перебивати, перетинати, перебити, перетяти, ся. — Палицею перебив йому руку. 2. перемагати, переважати, перемогти (С. Л.), переважити, гору взяти. (д. Превосходить).

Перешібъ = 1. перебивання.

2. д. Персидомъ 2.

Перешивать, перешить, ся = 1. перешивати, перешити. — Попорола і знов перешила.

2. понашивати. — Скільки сорочок понашивала!

Перешинить = перешинити, про гадюк — пересячати, про масло, сало на огні — перешкварчати.

Перештемелєвать = перештампувати.

Перешумить = перешумити, переоголошати.

Перещеголять = 1. перехверцювати, перехвистити.

2. перемогти, гору взяти.

Перешұшувать, перешұпаты = переланувати, переланати, перемацати.

Переѣдаты, переѣсть = 1. перегризати, перегризти. — Як би кайдали перегризти... Тек не ті їх квалі кували, не так залізо гартували, щоб перегризти. К. Ш

2. переїдати, переїсти. — Ржа переїла залізо.

3. поїдати, поїсти, позбідати. — Що було — усе позбідали.

Переѣздитъ = виїздити, обїздити. — Виїздили Польщу і всю Україну, а не бачили такої, як си Катерина. К. Ш.

Переѣздъ = 1. переїзд, переїздка, надругу квагірю — переїрка,

2. переїздка.

Переѣзжаты, переѣхаты = 1. переїздити, переїхати, попереїздити. — Переїхав на той бік. — Уже всі попереїздили, — сама вона зостала ся по той бік, плаче — „се ж мене кинули“. Чайч.

2. перевозитись, переїрались, перевезтись, переїрати ся.

Переѣсть = д. Переїдаты.

Переїла = біляця (С. Л.), балаясп (С. Аф. З. Л. Ш.), поручча, поручні (С. Л.), поручі, побічниця.

Переїльний = балаясний.

Переїна = переїна, здр. переїнка, переїнонька.

Переїстий = переїватий. — Пікчемний півень, а здається великим, бо переїватий. Кн.

Переїться = в палкі, в колодочки вївати ся.

Переїодъ, переїодическій = період, періодичний. С. Жел.

Переїка = законешник (у свердаа).

Переїкаль, переїкаловий = переїкаль, переїкаловий. С. Жел.

Переїмуть, переїмуть = перломуть.

Переїовий = переїовий. — П. кама = лінцяк, логіза (Под.).

Переїть, переїти = переїти, одно зерно — переїна, мн. переїти, ласк. переїноньки. — Сльози як переїти. н. пр. — Зубоньки — як переїноньки. н. п.

Переїмень = д. Переїмєнь.

Переїнатий = переїнатий, переїстий. — Переїнатия = птаство. — Як птиці переїнаті в полі без дерева ночувати, як риби без води проживати, н. д.

Переїо, мн. переїа = 1. переїо (у птиць, у риби), одно — переїна, переїна, здр. переїце, лєгєнько — переїнка, переїнонька, мн. переїря, здр. переїрячко, у молодих птиць — палки, палочки, колодочки. — Плавательня переїа = плавиці. — Переїо страшне це в гусака, а у дика. н. пр. — Зарєвіло море. Хвилі горами здимались. По тих горах, як переїноньки, судна колихались П. Пр. — Та бодай ти гуси с переїрячком пропали. д. п. — Вирєїти у гуски плавиці, то ї не попливе. Кн.

2. лїпати, лєлюстка (д. під сл. Весло і Лїнаєть).

Переїовникъ = д. Переїаль.

Переїовой = криловий (що впливає ся в крилах вітряка, на пр дошки).

Перпендикулярний, по = сторчовий (Кн.),

стрімкий (С. Пар.), сторч, насторч, стрімко.

Перпендикуляръ = сторчак.

Перек = перса.

Пересіть, рос. *Persica vulgaris* Dc. = брусквіня. С. Ан. III.

Перетень, **перетенёк** = перетень, перетінь, здр. перстеник, перстник (С. З.), перстеник, перстник (С. З.), каблучка, обідець. С. Л. З.

Перетисво́й = перстпéвий, перстнóвий. С. Жел.

Переть = д. Пáлецъ.

Переть = земля, пил, порошок.

Перу́нь = блискавка; громова стріла.

Перха́ть, **перхну́ть** = пірхати, нирхну́ти. С. З. — Нігде ані пиширхне, хіба то дєкуди кризь сон що небудь пирхне. Гул. Ар.

Перхóта = пірхання.

Перхоть = лупа, у дітей — тіменіца (С. Ш.). — Повна голова лупи. Кр. — Що дя голову йому мю, а лупи не виведу і де вона бересть ся. Кп.

Перцóвка = перці́вка, перчаківка. С. З.

Перча́тка = рукавичка (С. Жел.), пальчатка.

Перча́точникъ, ца = рукави́ч(ш)ник, ця. С. Жел.

Перча́точникъ = рукави́шний.

Перша́ть = дрáти в гóрлі.

Пёрышко = д. Перó (здр.).

Перяно́й = пір'яний. С. Жел.

Песі́ка = 1. рос. д. Пáслєнь.

2. темна смуга на шкурі у диких звівірів.

Песі́к = 1. пєсик, цу́цк, цу́циня, щєня. С. З.

2. пейс, пє́йзик (у жидів).

Песі́й = собачий, пє́ський (С. З.). — Пє́сья трава, рос. *Dactylis glomerata* L. = мітлиця, вівсюк, нерійка. — Пє́сій гроздь, рос. *Solanum Dulcamara* L. = д. Пáслєнь.

— **П. язýк**, рос. *Synoglossum officinale* L. = живокіст, чорнокóрїнь, кúряча сліпотá, собáчка, собáчий кóрїнь, волóвий язýк. С. Ан.

Пєсковáтый = пє́скувáтий.

Пєсо́к = пє́со́к, одно зерно пє́ску — пє́щи́на, глѣбóкий — пє́счугá, зернaтий — жорствá.

Пєсочни́ца = пє́сочни́ця, пє́сочни́ця (С. Жел.), пє́сочновá.

Пєсочни́й = пє́соч(ш)ни́й, пє́сковий.

Пєстикъ = 1. товкáчик (С. Ш.) і д. здр. Пєсть.

2. Pistillum — мáточка (Степ. О.), мáточник (С. Пар.).

3. рос. *Polygonum bistorta* L. — лєвурда, рáковй шйїки, рачкї, дикуша. С. Ан.

Пєстово́й = товкáчєвий, макогóнный.

Пєстрє́дина, пє́стрєдь = пє́стря, тяжі́ня (С. Ш.).

Пєстрє́динний = пє́стрьбóвий, тяжі́новий (С. Ш.). — Пє́стрьбóв штани.

Пєстрє́нкий = рѣбє́нкий. — Тричі рѣбє́нке. н. пр.

Пєстрѣ́ть = рѣбі́ти. — Пєстрѣ́ть вѣ глазáхъ = рѣбіє, рѣбі́ть в очáх. — Лигнув божо́й слѣзѣ (горі́лочкѣ), так у його́ й рѣбі́ть в очáх. Кп.

Пєстротá = рѣбі́зна (С. Жел.), рѣботі́цня, пє́стрї́ння (С. Жел. З.). — Не до смáку мінї таке рѣботі́ння: і синє і зелєне, і червонє і всѣке. Кп.

Пєстрѹ́ха = рѣбѹ́ха.

Пєстрѹ́шка = 1. риба *Salmo fario* — пє́стрѹ́шка, пє́стрѹ́шка. С. Жел.

2. мѣша, *Mus lemmus*.

Пєстрѹ́й = рѣбий, пє́рістий (С. З. Пар.), мєрє́жаний, пє́саний, сорокáтий, строкáтий (С. З. Пар.), про птѣць — зозу́льєстий, рѣзнопє́рий. — Рѣбе́ і в краму до́роге, н. пр. — Ідним во́лом сивим а другим пє́рістим. н. п. — Ой дам тобї, честний отчє, пє́рісту тє́лїню. н. п. — Отам де будє пє́рістий вїл — по рудому бїлий. н. п. Мам.

— Шáпка сива, а свѣта пє́ріста. н. пр. — На тому килимї і синє і жовтє, і бїлє і червонє і всѣке; такий — аж тричі пє́рістим, так у вічі і бѣє. Кп. — Носить ся, як дурєнь з писаному торбою. н. пр. — Оту зозу́лєсту курку пѣймай. Чайч. — Строкáтий кїнь.

Пєстрѣ́ть = рѣбі́ти. — Бачите — онде хатки рѣбіють. Кр.

Пєстри́дь = д. Пєстрє́дина.

Пєсть, здр. Пє́стикъ = щоб товкѣти — товкáч (С. З. Ш.), здр. товкáчик (С. Ш.), товкáчка, товкáчєчка (К. З. о Ю. Р.), сту́пир (С. З.), тлѹ́чок (С. Ш.), щоб розгѣрати — макогін (С. З. Л.), мѣ́яло, розгѣрати сало в ковгáнцї — кóвганок. — Дáй дурню товкáч, вїл і вї́кна побѣє. н. пр. — Носить ся, як бaбá з сту́пирєм. н. пр. — Вѣяз макогін та за ним наздогін. н. о. — Мовчи, пє́вїстко, не розвѣляй губи, як ухвачу мѣяло, внѣбю тобї зуби. н. п.

Пєсчáникъ = пє́сковєць. С. Жел. Вол. Зап. Сид.

Пєсчáний = пє́сковий (С. Жел.), пє́скувáтий (Сн. С. Жел.).

Пєсчáнистый = пє́скувáтий. С. Л. — Земля пє́скувaта.

Песчи́на = пісчи́на.

Пісь = пес, соба́ка.

Піте́лька = д. Петля (здр.).

Петли́ца = петли́ця. С. Жел. — Та щось нишком розмовляли: об отечестві, здасть ся, та нових петли́цях, та про муштри ще новіші. К. Ш.

Петля́ = І. петля́, здр. петелька́, в сорочці — застіжка, особлива, щоб зав'язувати — зашмор (С. Аф.). — Стбожка в застіжках. Номис.

2. завіса. С. Л. — Хвіртка на поржавілих завісах. Кв.

3. бабка (металева в одежі). С. Ш.

4. о́чок, ві́чок (в плетінні).

Петро́вки, Петро́въ поє́тъ = петрівка (С. З.), те що в петрівку — петрівочний, петрівча́ний (Лев.). — Шолудове порося і в петрівку змерзне. н. пр.

Петро́въ-де́нь = свѣ́то свѣ. Ан. Петра́ і Павла́. — Это́ было́ до Петро́ва́ дня, поє́тъ П. д. = се було́ до Пётра, після Пётра. — На Петро́въ де́нь = на Пётра. — Петро́въ кресть, цвѣтъ, рос. *Lathraea Squamaria* L = петрів хрест, ма́слянки, шпара́говий ряєт. — Петро́въ батогъ, батожѣкъ, рос. *Clethra latifolia* L. = петрів батіг, петрові батогі. С. Ан.

Петро́леумъ = гас.

Петру́шечный = петру́шковий.

Петру́шка, рос. *Petroselinum sativum* Hoffm. = петру́шка. — П. соба́чья, рос. *Aethusa* *Synapium* L. = коко́риш. С. Ан.

Печа́лить = жури́ти, смути́ти, засму́чувати, ту́ги завдава́ти. — Та не журь мене, моя мати, бо я й сам журю ся. н. п. — Чого тобі, мій синку, сумувати і серцю ньеньки ту́ги завдавати? Б. К. (Д. теж під сл. Опеча́лить).

Печа́литься = жури́ти ся, сумува́ти, смути́ти ся, смуткува́ти, тужити, скорбува́ти, в ту́гу, в журбу́ вдава́ти ся, за ким — ноби́вати ся. С. Л. — Ой як міні не журить ся, що на серденьку ту́га, що я покидаю вірненького друга. н. п. — Не журись та Богу помолись. н. пр. — Рідна мамо не жури ся, та й у журбу не вдавай ся. н. п. — Царю Лазе, володарю славний! Не жури ся, не смуги ся серцем. Ст. С. — Ой бачить ся не журю ся, в ту́гу не вдаю ся, а як вийду за ворота — від вітру ваю ся. н. п. — Сумували дід та баба, сидячи у хаті, сумували, дивувались з чого донька в'яне. Гр. Ч. — Згубиш — не смутись, а знайдеш — не веселись. п. пр. — І жив, не любила і вмер, не тужила. н. п. — Як служиш, то нічим не тужиш. н. пр. — Будем

служити, не будем тужити. н. пр. — І Боже, як вона за ним побивала ся!

Печа́ловаться = 1. д. Печа́литься.

2. бі́дка́ти ся, бі́дкува́ти. — А отечество так любить, так за ним бі́дкує. К. Ш.

3. пе(і)клува́ти ся, побива́ти ся (С. З.) і д. Забо́титься. — Вік піклував ся про їх, а вони міні за те начхали. Кр. — Де́нь кри́зь де́нь піклував ся я про неї десять ти́жнів. Кн. — Як я коло вас побиваю ся, що ви міні здоро́в'я збавили. Г. Бар.

Печа́ливый = пе(і)клува́тий (С. З.) і д. Забо́тливый.

Печа́ль = журба́, журбо́та, ту́га, сум, сму́ток, смута́, сумота́, сумова́ння, печа́ль, жаль, жальо́к, жа́лощі, журі́ння, скру́ха, скорбо́та, гризо́та, ф(п)расу́нок, по-ту́га. С. З. Л. Ш. — Журба сушить, журба крушить козаче́нка молодого. н. п. — Нема щася ні за мною, ні передо мною, тільки ту́га за тугою, журба за журбою. п. п. — Нехай спить та нехай не встане, нехай твоя голово́нка од журботи одстане. н. п. — У діброві зелененькі́ дівчина сьї́ває, вона ж міні молодому ту́гу наганяє. н. п. — Ой і ходю, блядо́ по підлозі́, як місяць в кру́зі, пізно ляжу, рано встану, а серденько в ту́зі. н. п. — Повій ві́тре по темному ду́гу, розвій, розбий із серденька ту́гу. н. п. — Лиха та радість, по ній смуток насгу́нає. н. пр. — Голосом моїм до Бога обі́звуся помолвшись, і заплачу од печалі, од скорботи похилившись. К. П. — Щоб та печаль, як той москаль, не перла ся в самота́ ду́шу. К. Ш. — З жалю слова не вимовить. С. Л. — Буде тяжкий жа́лок на нас напада́ти. п. п. — Не поможе й трунок, як при́йде фрасу́нок. н. пр. — Козаченьку велика поту́га, повтікали во́лики із плуга. н. п.

Печа́льний, по = журни́й, по, журли́вий, во, суми́й, по, смутни́й, по, сумли́вий, во, тужи́й, по, тужли́вий, во, засму́чений, скорбо́тний, по, жа́лісний, по, жа́лісли́вий, во, здр. смутне́нький, смутне́сенький. — Поливали дорі́женьку, тай ку́рити ся курно, розважали дівчи́ноньку, тай жу́рити ся жу́рою. н. п. — І погляд в оче́нках ясних такий був щирий та журний. О. Пч. — Чого, пане, такі журливі? Ось рушаймо до ста́гу, там по во́ді розвіємо жу́рбу. Кп. — Він журливо дививсь на ко́ззю, куди й поді́лись жарти і сьмі́хи. О. Ст. — Усі́ дівоньки веселе́нькі́, його́ Мару́ся смутне́чка сиди́ти. н. п. — Смутний та не весели́й сидів пан сотник. Кв.

Печа́таніє = друкува́ння.

Печа́тати = 1. печата́ти, запеча́тувати.

2. друкува́ти (С. З. Л.), пе́чатати. — Кни́ги кото́рі даю́ть до дру́ку чет і дру́кува-

ти позволюєт. Б. П. — Письмом польским і руським друкувати. Ст. Л.

Печатнікы = друкар, друкаръ (С. З.), печатник (С. Жел.). Друкарь! Не драмай, де треба — точку став. Б. Б.

Печатный = 1. печатный, штемпований. — Штемпована мірка. — Онде злодій штемпований кайдани волочить. К. III.

2. друкований. — Грамота друкованая. С. З.

Печатня = друкарня (С. З. Л.), печатня (С. Жел.), тискарня.

Печаточникъ = печаткаръ. С. Жел.

Печаточный = початковий.

Печатъ = 1. печатъ, частіше — печатка.

2. друк, друкування. — Апостол острожського друку. Київ. Ст. — Отдаѣтъ въ печатъ = віддаѣти до друку.

3. письменство.

4. друк, письмѡ. — Книжка друкована церковно-словянським письмом. — Мелкая печатъ = дрібний друк.

Печатъ еоломѡнова, печатки, рос. *Соплатіа Polygonatum L.* = куп, куп-зілля, кунина, чемеріця, ракові шийки, натьгач, одхасник. С. Ап.

Печеніе = печіння.

Печѣнка = д. Печень.

Печѣночникъ, рос. *Argemone Eupatorium L.* = наріло, нарийк, гладішник, кожушка, кожушечки, лішник, реїтшик, печічник. С. Ап.

Печѣночный = печіниковий.

Печѣный = печений. — Кудай і печене й варене, та біжи. п. пр.

Печень = печінка. С. З.

Печѣнье = 1. печіння.

2. печѣне, печиво, солодке — пѣндики.

Печеріца, гр. *Agaricus campestris L.* = печеріця.

Печѣй = пѣкарка, печільниця, перепечайка (д. під сл. Пѣкаръ, ка).

Пѣчка = д. Печь (здр.).

Печійкы = пічний, мѣляр.

Печѡй = пічний, печѡвий, грѣбний (Чайч.). — Одна труба печѡва, а друга грѣбна Хар. Чайч.

Печѡра = пічѡрка, закалѣлок. (С. Аф.).

Пѣчь = піч, здр. пічка. — Ой піч ходять па ногах, діжу носять на руках. п. п. — Затопила піч. — Пече ж наша, пече, пѣчи нам коровай грече. п. п. — *Частини пѣчи*: під нею пуста місце па хлѣб — мечѣтъ (Еа.), па дрова — підпічок, підпіччя (М. Л.), шпандари, для курей — кѣча (М. Л.), середня частини, де ставить горшки — прі-

пічок (С. З. М. Л.), середина пѣчи — чѣлюсті (С. З. М. Л.) спід — черінь (С. З.), чірінь, пѣчище, частина пѣчи над чѣлюстями — кѡмін (М. Л.), місце за пічкою коло полу — залічок, закалѣлок (С. Аф. З.).

— **Банная пѣчь** = кам'янка. — **Гончарная п.** = гѡрен (С. Л.). — **Известковая п.** = вапнярка (С. Л.), вапѣльня, горн (Катеринос. Чайч.). — **Кирише-обжигательная п.** = гѡрен, пілянка, гартѡвня. (С. Л.). — **Кѡмнатная, огрѣвательная пѣчь** = грѣба, грѣбка. С. Аф. З. Л. — **Кухонная п.** = варіста піч. — **Лѣтняя п.** (в сѣнях або на дворі) — кабіця. С. Л. — **Плавильная п.** (па пр. на гутах) — гѣта. — **Угольная п.** = углярня. — Пічка, в котрій распарюють ся обіддя — варѡва пірня, де распарюють ся полозки — сухонярня, в ній бѣальня, на котрій гнуть ся полозки. — **Мазать пѣчь** = мазати піч (зверху), хутрувати (в середині). — **Опѣ** изъ семі пѣчей хлѣбѡ їдаль = був у бувальцях. п. пр. — Не топила й не нарила, на припічку жар, жар. п. п. — Під чѣлюстями заліканку поставив. С. З. — Такий убогий, що й коненяти пічим с запічка виманити. п. пр. — Химка сидячи па ослопчику, підкладала сѡлому у грѣбку. Коц. — Чуже діло роблячи, чужі пѣчи хутруючи. п. п. — Лізь під штандари. н. к. — Чогось мої гречаники на черні сѣли. н. п.

Пѣчь, ся = 1. пекті, що з борошна в масі — смажити, прѣжити.

2. пекті, шкварити, ся. — Сошче пѣче, шкварить.

3. пе(і)клувати ся, турбувати ся, унадаѣти (коло кого) і д. Забѡтяться.

Пѣшій = пішний.

Пѣщѣра = пѣщѣра, пѣщѣря. С. Л.

Пѣщѣрный = пѣщѣрный.

Пивнійца = півнийця. — Та піді, хлонче, до пивнійці, та вточи ще й пива. п. п.

Пивѡй = півний.

Піво, пивѡ = піво, пивѣ. — А від пива болять спина, а від меду голова. п. п.

Пивоварѣніе = пивництво, броварство. — Так саме підупало і пивництво — броварів поменшало. Кн.

Пивоваренный, пивоварный = броварський, броварний. — Броварна посуда. — **П. заводъ** = брѡвар, брѡварь (С. З. Л. Ш.), брѡварня (С. Ш.), пивоварня. — Го-д, вам по броварнях пиво варити. н. д.

Пивоваръ = броварник (С. З. Л.), бровар (С. Ш.).

Пивоварня = д. Пивоваренный заводъ.

Пйгалиця, нт. *Fringa vanellus* = чайка. С. З. Л. — Ой біда, біда чайці небозі, що вивела діток при битій дорозі. н. п. — Чайка китиче. н. п.

Пйгалицьонь = чайчин.

Пйгалка = д. Пйгалица.

Пйгва, пйгвовое дерево, рос. *Cydonia vulgaris* Pers. = гдуля, квіт, квітове дерево (С. Ап.), ГДУЛЯ.

Пйгмей = куцян, куцак, в жарт — курдунель (С. З.).

Пйгуць = бігос (С. Ш.), бігус (С. З.).

Пйжма, рос. *Tanacetum vulgare* L. = піжмо, наврочіти, приворотень, наворотень, коровай. С. Ап.

Пйка = спис на ратиці. — Списом його проколов і одправив к батькам на вечерю. Дум. Д. ще під сл. Копьё.

Пйкати, пйкнуць = пікати, пі-пикати, пишати, піснути. — Пйкнуць не смѣть = не сміє піснути.

Пйкѣть = 1. бекѣт (С. Ш. К. З. о Ю. Р.), чата (С. З.). — І коло Уманя часто чати отправуючи. Л. С.

2. шкѣт (гра в карти)

Пйки = вини (С. Л.), виноб, одна карга з сія масті — виловка (С. Л.).

Пйкпикъ = гуляпка (в складку, за городом).

Пйкнуць = д. Пйкати.

Пйковіка = виновка (д. Пйки).

Пйковий = виновий. С. Л. — Вишова масть.

Пйла = пйлка, з одною ручкою — ножівка.

Пйлавъ = страва з вареного рйжу з барвиною.

Пйленіє = пйляння, пйлянка. — А скільки взяв за пйлянку дров?

Пйлигримъ = прочан, мя. прочане.

Пйликало, пйликальщикъ = цигикало.

Пйликаать = 1. цигикати, пугикати (Габ.). — Цигикає на скрипці.

2. піікати. — Піікає якась пшашечка.

Пйпильщикъ = пйляр (Умань), що випилює дошки — тертич(ш)ник, трач. С. Ш.

Пйпильть = 1. пйпяти (С. З.), щербачим пожем — чыкати, чипилыги.

2. голову грізти, мёркву скребти, скромадити, чуба мидити. — Трохи не що дня гризе йому голову.

Пйлка = д. Пйленіє.

Пйловать = д. Пйпильть.

Пйловка = д. Пйленіє.

Пйльный = пйловий. — Пйльний заводъ = пйльня. — П. мѣльница =

та(е)рта́к, та(е)ртачо́к (водиный). С. Ш.

— П. трава, рос. *Serratula tinctoria* L. = стралополлоб, буяччюк, яловень. С. Ап.

Пйльщикъ = д. Пйпильщикъ.

Пйлокъ = каня.

Пйлоля = пйлюля, горюшинка аптѣчна (Ніс.). — Проглотить пйлюлю = мовчки проковтнути, мовчки стерпіти.

Пймы = чоботи (з оденячої шкури).

Пйнатъ, пйуть = пхати, пхнути, штурхати, штурхануги (погою), коницати ногою.

Пйлокъ = стусан, штурханѣць.

Пйпка = люлька, люлечка. — А туючи та люлька козаку в дорозі зпадобиться. н. п.

Пйрамідный = пйрамидовий.

Пйратъ = д. Корсаръ.

Пйрный = бенкетный, бенкетовий. С. Ш. — Запросила до себе гостей на бенкетний день. н. п. — З нами вопи садовились раз враз і за сія бенкетовий. Ніц.

Пйрованіє = бенкетування.

Пйровать = бенкетувати, балювати, балювати. С. Аф. Л. Ш. — Тут не бояв ся і Юноши, пугив ся все бенкетувать. Кот.

— Пйрующій = бенкетовець. С. Ж.

Пйрогъ = пйріг, здр. пйріжок, пйріжечок, мн. пйрогі, пйріжкі, пйріжечки, великі — пйрожачча (Полг. Чайч.), гречаний з сиром — лёжень, з горохом — гороховітник, з калиною — калияяник, з кропом і цибулею — кпцш, кукурузяний з сиром — мантила, без начинки — стулень (С. З.). — Залюбки кпцші побгали, стульні й пйляниці. Макар.

Пйрожнос = пѣчиво, на пр. пундик (С. З.), марциан (С. З.), вергун, вергунецъ, вергунчик (С. Аф.). — Полтавські пундики прйжеш. Кот. — Обидель ся циганське веселля і без марципанів. н. пр.

Пйрожный = пйроговий.

Пйробъ, богемський гранат = крухлик. С. Жел.

Пйрушка = гулянка, погулянка, погуляня (С. З.), вечірка для молодіжи — вечернійці, після хресгин — похресгини, після миру — перепросини, прощальца — відкланне. — Міл у себе на погулянці значне товариство. Л. В. — Помирились і він покликав до себе усіх на перепросини. н. о.

Пйруэть = викрутас.

Пйршественный = д. Пйрный.

Пйршество = д. Пйрь.

Пйршествовать = д. Пйровать.

Пйрь = беккет (С. Аф. З. Л. Ш.), бал (С. Аф. Ш.) урта (С. З. Ш.) і д. Пйрушка.

— Пили козаки, мед-вино кружали, воли до себе Палія на бенкет зазивали. н. п. — Тоді він взяв до себе батька та матір і такий бенкет задав, що я ще й не бачив ніколи такого. н. о. Йст. — Що день було у їх похмілля, що день бенкети, моз весілля. Кот. — Розмова Голятовського на учті в О. Миколая. Л. В. — **Любітель паровъ** = бенкетарь.

Писаніє = 1. писання.

2. письмѡ.

Писаний = 1. писаний.

2. розмальований.

Писарішка = писарчук. С. З. Л.

Писарская = писарня (д. під сл. Канцелярія).

Писарський = писарський. — **П. должность** = писарство. — Пробув на писарстві шість років.

Писарша = писарша, писаріха (С. З.).

Писарь = писарь (Лів.), писар (Прав.), син його — писаренко, дочка — писарівна, або який або молодий помішник — писарчук, писарча, мн. — писарчукі, писарчата. — **Писаремъ быть** = писарювати. — Наш писар у нас уже сім год писарює, то знає, з кого є що взяти, а з кого ні. Чайч. — Тут за столом повно писарчат; пишуть усе, аж пера риплять. Кн.

Писатель, ница = писатель, ка, письменник, ця, або який — письменак, писак, останнє слово вживаєть ся иноді і в похвалу, на пр. О! з його добрий писак! — **Писатель иконъ** = маляр, або який — богомаз.

Писать, ся = 1. писати, ся, погано — маляувати (Ос.), дряпати, шкрябати. — Так перо пише, як муха дыше. н. пр. — Дряпає як курка.

2. малювати, ся.

Писецъ = д. Писарь.

Пискарь, риба *Surginus gobio* = пискарь (С. З.), пічкур, пічкурець.

Пискать, пискнуть = пищати, пискнути.

Пискотий = писк, пискнява (С. З.), пискотий.

Пискулька = пишчик. С. З.

Пискунь, нья = пискун, ха.

Пистолѣтний = пистольний.

Пистолѣтъ = пистоль (С. Л.), пистолля. — Ой не всім козак Перебийніс на могилу зъїздити, та як узив джур, та узив малий с пистоля палати. н. д.

Пѣкулька = писулька, карточка, цедулка, цедулочка.

Писцовый = писарський.

Писчебумажный = папіровий. — **П. фабрика** = папірня. С. З.

Писчий = писальний, писарський. — **Писчая бумага** = папір, папёр, бумага, писарський папір. — Писарського папіру нема у мене, є, та тільки не писарський, а той, що на квітки. Кн. — Д. ще під сл. Бумага.

Письменность = письменство.

Письменный = 1. рукописний, писаний.

2. писарський.

3. листівний, листовий, письменний. — Зсилання листового, ні словесного не имію. Брюховец. С. З. — Учав просить указу листовного. Кот. Мазена. — Листовне повідомити. Кіев. Ст. — Нехай би був письменно подав звістку. Кн.

Письменцо = листок, письменчко і д. Писулька.

Письмо = 1. письмѡ (С. Л.), лист. — Чи письма писати, до милої слати? н. п. — Чи до неї лист писати, чи до неї мандрувати? н. п. — А ще од своїх рук листи писав, до Василя Молдавського посилав. н. д. — Той сів Сава в кінці стола дрібні листи пише. н. п. — **Отвѣтное письмо** = од- (від)пис, одписка, відвість, відповідь (д. під сл. **Отвѣтъ**). — **Открытое письмо** = одвертий, отвористий лист (С. З. Л.).

2. писання, письмѡ.

Письмоводецъ, письменоводитель = д. Писарь.

Письмоносецъ = поштарь, листоніша. — Раз у ранці, ледве сонце встало, листоніша лист приніс дрібненький. Ст. С.

Питаніє = годування, харчування.

Питатель = кормитель, годувальник (Чайч.), питимий.

Питательница = 1. кормителька, питіма (С. З.).

2. мамка.

Питательность = ситність, сїток. — Не ситна твоя картопля: їси її скільки, живіт наїде, а ситку у неї не має. Кн.

Питательный = ситний (С. З. Л.), тра(е)вний (С. Л. Ш.), харчовний, про пашу — пашний. — Оця картопля так так що ситна! Зїси — і чуєш силу. Кн.

Питать, ся = годувати (С. Аф. З. Л.), харчувати (С. З.), живити, ся. — Земля всіх годує і людину і рослину. Кн. (Пр. ще д. під сл. **Кормить**). — **Питать довѣріє** = мати віру (до кого), няти віри, дійма-ти віри (кому). — Не йме йому віри. Граб. — Віри не діймаю. Г. Граб. — **П. надежду** = мати, живити, голубити надію. — На сина голубила надію, вітер її розвіє по

чужому полю. Кн. — **И. ненави́сть** = ма́ти ненави́сть, ненави́дїти. — **Пита́ться** надєждою = сподівати ся, покладати надїю.

Питєйный = 1. питий. — Питный мед.

2. трунковий. С. Ш. — **Питєйный домъ** = шинок, шинк. С. З.

Питомецъ, питомица = вихованецъ, годіванецъ, вка. — Ніженський лицей дав Україні чимало годованців. Кн. — **Дітей Бг-ма!** Отсе сирітка — наша годованка. Кн. Д. ще під сл. **Воспитанникъ, ца.**

Питомникъ = шкілка (Степ. О.), садібня, розса́дник.

Питухъ = питєць, **питу́н** (Харьк. Чайч.).

Пить = пити, здр. — **пїточки, пїтовки** (С. З. Л.), багато з жадобою — **дудлити, жлуктити, лигати, черкати, цмүлити** (К. Ч. Р.), **хлїстати** (С. Л.), **ковтками** — **ковтати, їоблгати, чарками** багато і часто — **чаркувати**, просто з великої посуду, на пр. воду з відра, горілку з пляшки — **нахильці, нахильцем, нахилки** пити (С. Л.). — Пїточка вопа не хоче, їстки не бережє ся. Макар. — Як то рідну матінку зоставить? Хто їй пїточці і їсти без мене поставить? Макар. — Горілку, мед не чаркою, поставцем черкає. К. Ш. — Ой прощу вас, миле брати, не бийте, ой куплю вам цебер меду — вахидьці пїйте. п. п. — **Пить круговую** = **кружати, крутляти** (С. З.), **кружляти**. — Зевес тоді кружав сивуху і оселедцем заїдав. Кот. — **Журба** в шинку мед горілку поставцем кружала. К. Ш. **Пить горькую чашу** = **бїдувати**. — **Пить горькую, пить мєртвую чашу** = без про́сипу пїти. — **Пить кь кому́ ли́бо** = пїти до ко́го, припивати. — Не жажі: здоров! Не до тебе пьють. п. пр. — **Козак** до Ляха горілкою припиває, скляницею межі очі морєкає. п. д.

Питьє = 1. пїтїя (С. Л.), пїтвó, нпій, пїтєння, за-длїя худоби — **пїїло** (С. Л.). — Не до їжі, не до пїтва, пане; мене хлїбом вдовольнило лихо, а вином пачастувала скрута. Ст. С. (Д. ще під сл. **Напїтокъ**). — **Волшебное питьє** = **дпний** (д. під сл. **Напїтокъ**). — **Годный для пїтїя** = пїтний, гóжий. 2. пїтїя.

Питьєвой = пїтний. — У мене пїтний мед. Харьк. Чайч.

Пиханіє = пхання.

Пихать, пихнуть = пхати, штурхати (С. З.), тручати (С. Ш.), пхнүти, штурхнүти, тїснүти. — Куди пхайте, то пхайте,

аби не до хати. н. пр. — Свій своєму добра не мислять: як побачить на сухому, то в болото тїсє. н. пр. — Дурня на голову тручай, а він на ноги паде. ир.

Пихта, рос. *Pinus, abies sibirica* = свїрка, свирковє дєрєво, шмєрка. С. Ан.

Пихать = пхати, напихати.

Пичуга, пичужка = пташка, пташечка.

Пішка, пт. *Motacilla* = трясогүзка, трясихвостка. С. Ш.

Пїща = їжа (С. Л.), їдá (С. Л.), харч, харчі (С. З.), страва (С. З.), **потрава** і д. **Күшанье**. — **Пїща холодная, не варєная** = сировá харч. Чайч. — У їх їжа така, що дай Боже і всякому. Кн. — **Їжа харч**, така й робота. п. пр. — Набрал він собі харчі на три дні, та й пішов. л. к. — Д. ще під сл. **Күшанье**.

Пищаль = 1. самопál, **пищаль, пищálка** (С. Ж.). — **Пищаль семицяденная**. п. д. 2. сопїлка, дүдка, дүдочка; пїщик.

3. писáк (у колїсників для обточування ступиць).

Пищальникъ, ца, рос. *Sambucus racemosa* L. = червона бузина. С. Ан.

Пичать = пичати, пискотїти (С. Л.), дуже тоненько — **пїкати, пїпїкати**.

Пищеварєніє = харчоваріння, травіння.

Пищеварительный = харчоваристий.

Пищокъ = д. **Вáбикъ** 1.

Піщүха = зв. *Lepus alpinus*, Pall. — **зàець гірський**, пт. *Certhia familiaris* — **коваль**. С. Жел.

Піано, пїанїсимо, муз. = **тїхо, помалу, дуже помалу**. — **Помалу, малу, чумаче, грай**, не вразь мого серденька вкрай. л. к.

Піонія, рос. *Paeonia officinalis* Retz. = **півонія**. С. Ан.

Пїявица, пїявка, Hirudo medicinalis = **пїявка**.

Плáваніє = **плав** (С. З.), **плáвання, плавба**. — Утїнка на плаву. п. п. — Не скрізь Дніпром плавба безпечна: на порогах... Кн.

Плáватель = **плавєць**.

Плáвательный = **пливний**. — **Плáвательная перепóнка, п. перья** = д. під сл. **Перепóнка** (у птиць) і під сл. **Перó**.

Плáвать = **плáвати, плівати**, витягуючи руки поверх води — **сажйми плáвати**. — Ой у полі озерецько, там плівало відерецько. л. п.

Плáвень = **плáвень, плав**. — Тепер селезень і утїнка сидять на одну плаву та їдять ряску. п. п.

Плавильный заводъ = **топленіє**, (С. Жел. Ш.), **гамарня** (Вол.). — **П. искусство** = **топлярєтво** (С. Пар.), **гамарєтво**.

Плавильня = топильня (С. Пар.), гамарня.

Плавильщик = гамарник.

Плавить = 1. гнати, сплавляти. — Плавився плоти гнати по Дніпру.

2. топити (С. III.), розтоплювати. — З нас деруть ремін, а з їх бувало й лій топили. К. III.

Плавка = 1. силав (водою).

2. топлення. С. III.

Плавкий = розтопистий. С. Пар.

Плавкость = розтопистість. С. Пар.

Плавленіє = д. Плавка 2.

Плавний, но = рівний, но, легкий, ко, иливний, но (С. Жел.). **Плавний** (С. Жел.), **плавкий, плавко, плавкий** (С. Л.). — Легка хода. — Пливна бесіда. Фр. — Гарно читав: виразно, плавко. Кп.

Плавность = плавність. С. Жел.

Плакальщик, ца = плакун, плачка, плачлиця (С. Жел. Пар.).

Плаканіє = плакання, плач.

Плакать = плашпорт.

Плакать = плакати, сильно — ридати, хлипаючи — хліпати, голосити — голосити, з ревом — ревіти, грубо — ругати, ругати, тихенько — пхикати, сльозити, кінсути. — Вона плаче і ридає, свою долю проклинає. н. н. — Голосить на всю улицю. — Не румсай, дощо! Пожалься сліз. Кп. — Не румсай — слези не вода. — Питають у мене: чого я румсала? Чого очі зарумсали? Кп. — Не слинь, Пальку, і не журись. Гул. Ар. — А воно стоїть у куточку і пхикає. н. о.

Плакатся = жалкувати ся, біdkати ся. нарікати (на кого).

Плакса = плакса (сп. р.), плаксій, плаксуха, плаксійка, рюма, рюкса (сп. р.), рева (сп. р.), нюня, тонкослізка (С. III.), рюкса. — Така плаксійка, є чого, нічого, усе плаче. Ман. — Годі тобі, румса! Тільки й знаєш, що плачеш. Кп.

Плаксивий = плаксівий, плачливий, ревликий, ну(ю)нявий і д. Плакса. — Таке воно у нас нуняве; не так глянть на його — зараз і плаче... тонкослізка. Кп.

Плакун = рос. *Lythrum salicaria* L. — залізняк чорний, залізняк червоний, твердязь, польовий васильки, вербів трава, підберезник, плакун, *Eriophorum angustifolium* L. — дикий льон, льоніок. С. Ап.

Плакуша = д. Кликуша.

Пламенистый = полум'яний, полонистий.

Пламенный, но = 1. полум'яний, поло-

мінний. — Так і обдало усю хату полум'яним світлом. Кп.

2. палкий, палоний. — Ми бачили не діда, а пального парубка. Кп. — Як пально ми цілувалися! Здасться з під тих полоників било полум'ям. Кп.

Пламень, пламя = полум'я, полоніє (С. Жел. Пар.), сипс — жеврій. — Полум'ям б'є від його. Кп. — Головишки то там то сям тліють і полум'я бува блисне, як вітер повіє. Аф.

Пламеніть = палати, палахтити, палахкотити. — Стіг сіна палав навкруги. Кп. — Серце її палало огнем кохання. Кп. — Мов та свічка, що палахкотіла перед ним широким полум'ям. Бар.

Пламя = д. Пламень.

Планета = планіда. С. Л. — І доглядались люди, що навіть зірки ходять округи них нерухомих зірок і прозвали їх ходячими зірками або планідами. Де-що про Св. П.

Планетный = планідний.

Планировать = 1. рівняти, вирівнювати. 2. розбивати по плану, плапувати.

Планка = планія.

Плановой = плановий.

Плантация = плантація. — Бакчеван п. = баштан (д. Бакча). — Свекловичная п. = буряшник. — Табачная п. = тютюнниця.

Плант = план, плант.

Платать = платати, карбувати. — Тіло козацьке карбували, у чисте поле розкидали. п. п.

Пластина = пластина, в колодязі — зрубина, цямрина, в мості — мостина, мостниця.

Платовать = д. Платать.

Платовой = скібчатий.

Платеж = скіба, шар (С. Жел.), ряд, верств (С. Жел. Пар.), як лопатою копати — штих (Ман.). — Зляв верхній шар землі, а там глина. — Зняли один шар, другий, а з під третього й вода ринула. Кп. — Пихли на чотири штихи. н. пр.

Пластырь = пластирь, поліпка, пластир (С. Пар.).

Плата = 1. платіж, оплата, виплата, розплата.

2. плата, заплата (С. Ж.), платня (Гал.), за дзвін по лебідчику — подзвіння (С. З. Ос.), за образу — безчестя, за нахідку — перейма, за колодку на масиці — поколдне, з нового члена якого товариства — вступне, виписове, дальше — вкідка (С. З. Ф. д. ще під сл. **Взнос**), за помел хліба

зерном — розмір, мірчук, промёл, за кватирю — комірниє (С. Жел.), за землю грошима — рата, чинш (С. З.), снопами — скіпщина (С. З.), зерном як сіють — присів, присівок, жіпці після родин, як виходить вперше — виводнє, за випас худоби — роговє (С. З.), за переїзд через міст — мостовє (С. З.). — Пехай вопо йому на подзвіння буде. п. пр. — Заплатив безчести три карбованця. — Хто пайде чіпця моєї жінки — перейма буде кварта горілки. н. п. — Чинші і всякі плати мають давати подданиї. С. З. — Жеби рата дорочная до скарбу належная була вистачена. Самойловч. С. З. — Брали мостового по пів золотого. п. д. — За плату — платно. — Плата вперєд = з горі.

Платіжний = платіжний, платний.

Платіжк = платіж, оплата.

Платєльщик, ца = платник, ня. С. Жел.

Платить, заплатить = 1. платіти, заплатити, довг — вертати, віддавати, бути платним, вернути, віддати (позичку). — Бувши винним, треба бути і платним. п. пр. 2. від(од)дячувати, оддячити.

Платити, замлатити = платити, залатати. — Залагах свитгу.

Платок, платочек = хустка, хустина, хустинка, хусточка (С. З. Л.), з полотна — ширина, шириночка (Гал. С. З. Жел.). — Дарувала шиту повкову хустину, щоб згадував на чужині. К. III. — Тоді в мене хрестини, як є що в хустині. п. пр. — Ой дай мій, моя мати, повкову хустину — най я виїду на улицю на час, на годину. н. п. — Хусточка ж моя, повкова! Чи на те ж тебе я заробляла, щоб нелюбу, та й не милому та її я почпала? н. п. — Дівка ширинучку шие. п. п.

Платочний = хустковий.

Платє = 1. одєжа, одіж, одєжина, убір, убрання, плаття, лігне — літний, сукняце — сукман, сукмана, сукня (С. З.). — Єдні сукню королевську, другі за руку хватаючи, цілували. Л. В. (Д. під сл. **Одєжа**). 2. платіа, сукня (С. З. Л. Прав.), в жарт — плахиття. — На дівочках добре плати, а на парубках усе шмаття. п. п. — Горда та пишла в зеленій сукні ходить, царєві, королеві голови не склоняє. н. п. — Ой чо то ти, Лємерівно, у світї йдеш, а чи в мене дорогих сукнів не маєш? н. п. — Моя дочка як панючка — на лице біленька, на ній сукні дорогі — сама молоденька. п. п. Под. — Її повкова сукня зашєдєстїла, як по-сохле лєсєа. Бар.

Платєцо = платтячко, сукєшка.

Платяноє = д. Менєтруація.

Платяной = одєжний.

Плaўнъ, рос. Lycopodium clavatum = дерев'я. С. Ав.

Плaхa = колбa, колбдка (С. Пар.), на котрій рубають дрова — дрівітня. (Номис).

Плaць = плац, пляц, майдан. — Ой як вийдем на мандап та вдаримо в барабан. н. п.

Плaчєвний, но = 1. плачливий, во (С. З.); бідолашний, жалібний, но. — З жалобою мою плачливою. Л. В. — Судила ся їй доля плачлива: з п'яницею побрала сн. Кн. 2. журний, смутний, но, тужливий, во, жалібний, но. — Смутний голос.

Плaчєніє = латання, залатування.

Плaчєся = д. Плакальщица і Плакеа.

Плaчєпний = латаний, полатаний. — Латана свита.

Плaчливый = д. Плакейвий.

Плaчь = плач, голосний — голосіння (С. Л.), сильний — ридання, надто голосний — лємент (С. Ж.), довгий — р(ю)мсання.

Плaшкєть = барка.

Плaшмь = плaзом, лєжма, лєжмом, лїгма, лєжміть, лєзьма. С. Жел. Пар.

Плaщaнїца = плащанїця.

Плaщъ = плащ (С. Жел. Л.), керєя (К. Ч. Р.), гуцульський — сардак (Фєдєж.), д. ще під сл. **Епaщa**. — Шевченко накинув його своїм плащем. Кн.

Плєвa = 1. плїва, плївка.

2. плблва (д. Мякіна).

Плєвaкa = плювaкa, плювaчка.

Плєвaльникъ, ца = плювaльниця.

Плєвaніє = плювaння.

Плєвaть, єя, плїпуть, єя = плювaти, плїопуть, єя.

Плєвєль, плєвєлы = 1. рос. Lolium L. — мітлиця.

2. плблва (д. Мякіна).

Плєвaкъ = 1. плювoк, харкотіння.

2. червячoк, з котрого вишлбжуєть єя мұха.

Плєвый = мїзєрний, нїкчємний.

Плємєнїтый = сїмєяністий. (Пр. д. під сл. **Плoдoвїтый**).

Плємєя = 1. плємєя, плїмєя, плємєнo, парбд. — Не на наше плємєя лєжє сорoм тїй нєвoлї. Ос.

2. рїд, нoкoлїння, плїд (С. З.), плємєл. плїгєя, напїдoк (С. З.), напїдєки, лaй-лєвo — кoддo (С. З. Л.). — Пoкoлїння пoкoлїню об тoбї рoзкaжє — і твoя, кoбзaрю, слaвa нє вмрє, нє пoлєжє. Ос. — Нї рoду, нї плoду. Кр. — Клєпє твїй рїд і плїд. н. о.

Плем'яніникъ = небѣж (С. З. Л.), небіж (С. Л.), племé(і)нник, по братові — брата́нич, брата́ничик (С. Ш.), синовéць (С. З.), по сестрі — сестрич, сестрѣнець (С. З.), сестринéць (Л. Сам.). — Сомко заслихавши певне о ізміні сестренця свого Юрася Хмельницького. Л. В.

Плем'яніниця = небѣга (С. З. Л.), здр. небіжка, племé(і)нниця, по братові — брата́ничка, синові́ця, по сестрі — сестри́чина, сестрини́ця.

Плем'яніниковъ = небѣжів.

Плем'яніничій = небѣгів, небѣжів.

Племенибій = племінний. — **Племенибій быкъ** = бугай. — **П. жеребѣць, бѣровъ** = ста́дник. С. З.

Пленá = 1. скáза, щербі́нка (на пр. на марморі, на металю).
2. плі́ва, здр. плі́вка, на молоді — шкúрка, ко́жушок.

Пленієтий = щербіноватий.

Плѣнка, плѣпочка = д. Пленá 2.

Плескáніє = плюскання, плюск, хлю́пання.

Плеска́ть, ся, плесну́ть, ся = 1. плю́скати, ся, плю́ско́тати, хлю́пати, ся, хлюпо́тати, хлюпо́скати, ся, хлюпо́стати, ся (Ос.), хлю́снути, хлю́пну́ти, ся. — Дитина плю́скаєть ся в воді ручеятями. Кн. — Хлю́по́чу́ть ся нача́гочка поміж осо́кою. К. Ш. 2. плеска́ти (С. З.), ля́пати, плесну́ти, ля́пну́ти (в долоні). — Іде малий та в долоні плеще. п. п.

Плескъ = д. Плескáніє.

Плѣскъ = хвіст з перѣм у вели́ких риб.

Плесна́, Metatarsus = плѣсно (С. Жел.), плесно́ (Чайч.), плю́сно (С. Жел.), плі́сня (Піс.) — передня частина ступні.

Плесну́ть, ся = д. Плеска́ть, ся.

Плесті́, плѣсть, сплѣсть, ся = 1. плесті́, сплесті́, ся. — Сплів батіг.

2. плесті́ ся, ві́ти ся, обвива́ти, обповива́ти, обпові́ти. — Чи не той то хміль, що по тичині вьєть ся? н. д. (Д. ще під сл. Обвива́ть, ся).

3. плѣскати і т. д. д. **Болта́ть 3.** — З тебе усе село буде сьміятись, коли будеш отаке плескати. н. о. Гр. Чайч.

Плесті́ся = плѣнтати ся (С. З.), воло́кти ся (С. Л.), тя́гти ся (С. Л.), чвала́ти (С. Л.), телѣ́пати ся (С. Ш.), ті́пати ся, плу́гати ся, плужити ся. — Воно поміж пародом пленталось, то й бачило доволі. Г. Бар. — Вони тихо плентались дорогою. Лев. — Доки він плентав ся чужими шляхами.

Кн. — Розпитав кудюю йти і поплентав ся. **Кн. (Д.)** ще під сл. **Бресті́).**

Плєсь = хлюп, плюсь. — Пливе човен води повен, та все хлюп, хлюп. п. п.

Плетельщикъ, ца = плеті́й, ка (С. Жел.), кошиків — кошика́рь (С. Жел.).

Плєтєніє = плеті́ння, весільного ві́пка — ві́нкоплєтіння.

Плєтєні́ця, плєтє́нка = плетєні́ця, ко́шик, ко́шовка і т. д. д. **Корзі́па.**

Плєтє́ний = плєтєний.

Плєтє́нь = плєтє́нь, пліт, тин (С. Л. Ш.), тині́ок, лі́са, лі́ска (С. Л.), покриття на йому — острі́шок, острі́шина, накидане гноєм — загáта, попере́шний — переті́нок, місце, де переказать — перелáз, місце коло тину — переті́нок у воді для лову риби — і́з, і́вѣк. — Поплели навяруги плеті́, а прі́хати й прі́куди. Кн. — Циган своє за пліт волочить та ще хвалить. н. пр. — Вчепив ся, як слі́пий плота. п. пр. — З доброго плота добрий і кі́д п. пр. — Ізлизько двору коло плота поглядаю на ворота. Руд. — Ой як би я волів мала, то б такими козаками плоти підирала. п. п. — Йййве, як сорока на тину — хто йде, сполохне. н. пр. — Хоч з чипсами та поплд тинами. н. пр. — Хоч бий, хоч дай, тільки через тин не кидай. н. п. — Через низький тин усі собаки скачуть. н. пр. — З уліцї лі́са добра, нова, торі́к городив її. Кн. — Сидить півень на загáті, крикає: кукурі́ку! н. п. — Як би мні́ не тини та не перетинки, ходив би я до ді́вчини що день, що години. п. п. — За поповим перелазом там стояло трое разом. п. п. — Ста́вить плєтє́нь = тині́ти (С. Ш.).

Плєтє́ськ = 1. плáсмo, ста́лька (С. З.) — Заплєда косу у три ста́льки.

2. шнур, шнурѣк.

Плєтє́я = плеті́йка.

Плєтє́вый = плєтєний. — **Плєтє́вая** ізгоро́да = д. Плєтє́нь.

Плєть, плѣ́тка = 1. з прядива — пліть, баті́г, баті́жѣк (С. Ш.), плѣ́та, плѣ́тка (Ос.), з ремі́ня — карба́ч, малаха́й, канчу́к, тєвєста і коротка — нага́й, нага́йка, з трьѣма кі́пцями — трѣйча́тка (С. Ш.). — Та взяв милий дротяну пліть, та й став милу у плечє́льки гріть. п. н. — Та взяв милий дротяну нагайку, та бив жі́нку з вечєра до ранку. н. п. — В руках нагайський малахай. п. о. (Д. ще під сл. **Нага́йка**). — **Плє́тью** обуха не перешибѣшь = **голови́ю** му́ра не пробьєшь. п. пр.

2. гудина, огудина (С. З.), зб. — **огуд**

(С. З.), огурдиння, на пр. у огірків, кавун-ий і динь.

Плєха = д. **Непотрєбница**.

Плєчєвой = плєчний. С. Жєл. — **Плєчєвая кость** = цївка. Чайч.

Плєчийстий = плєчатий, плєча́стий, плєч-ийстий. С. Жєл.

Плєчийой = д. **Плєчєвой**.

Плєчє, здр. плєчний, поб. плєчище = 1. плєчє, здр. плєчєня, тко, мя. плєчєньки, плєчиці, ра́мо (С. З. Л.). — **Плєчє єь плєчємь** = попліч (С. З.), о́пліч (С. Л.), пліч-о-пліч (С. Л.). — Івась Коповчєпко тєє зачуває, велику радїсть має, з полковником попліч сїдає. п. д. — **Черєзь плєчє** = по́зпліч. — **Говоріть зь плєча** = необ-міркувавши.

2. лопатка. — Кунив лопатку тєлатиши.

Плєйды, сузірря = волосожар (С. З. Л.) квочка (С. Л.), квочка з курчатами.

Плїитусь = плїитус, плїштвa.

Плїта = 1. плїтиак (камїнь).

2. плїта, плїтка, та́фля, та́хля (С. Ш.).

Плїтний = плїтовий, плїтиаківий.

Пловєць = д. **Плаватель**.

Пловучий = пливучий. — **П. мость** = живий, наплавний міст.

Пловь = д. **Плавь**.

Плодіть, ся = плодіти, розводити, во-діти, ся.

Плодовитость = плідність, плодучість, родовитість, родючість. С. Жєл.

Плодовитый, то = про рослину і тварь — плідний, но (С. Ж. Жєл.), про тварь — сімєнийстий, плодучий (С. Жєл.), плодлі-вий (С. Жєл.), плідливий, родовитий, про дерево ще — родюче, про землю, країну — родюча (С. Л.), хлїбородна, хлїбна, хлїбородна, врожайна, урожайна (С. Ш.), тучна, про мішку, візю — котюча, про свиню — поросєлива (С. Л.). — **Плїдє** де-рево в раю приймають, безплідєе з раю ви-кидають. п. пр. — **Плїдна макка** С. Жєл. — **Корови** добрі на молоко і сімєнисті — що весни по тєлатку. Кн. — Чи не свива ж була: тричі на рік з порєсятами, та коли-не 12, так 10, така сімєниста. Кн. — **Ро-дюча** земля. С. Л. — **Ся** країна слава спо-кон піку родючою землею. Бар. О. — **Земля** хоч сунєк, а протє родюча. Кн.

Плодовый = плодовой, овочєвий, овощо-вий. — **Хто б шлїхтичу сад овощовий по-прис.** С. Л.

Плодоизгнаніє = ви́плив. — **З** баби і з ма-терї вола тим жила, що ви́пливи робила:

дасть дання на ви́плив і ви́плила дитина мертва. Кн.

Плодоносный = д. **Плодовитый**. (Про землю і дерева).

Плодоперемѣнный = плодозмїний.

Плодородіє = урожайність (С. Ш. Жєл.), родючість (С. Жєл.) і д. **Плодовитость**.

Плодородный = урожайний і т. д. **Пло-довитый** (про землю).

Плодь = плід, овоч, овощ, чарод, зосгав-лений на насіння — насінник, садовий — садовина (С. З.), городній — горбїлина, огорбїдина, зірваний — рванїця, рва-нїчка; добуток. — **Чий** корінь, того й плід. п. пр. **Ман.** — Який дїд, такий його й плід. п. пр. — **Принєсїть** же овощ досто-йний покаяннє. К. Св. П. — **Уєяке** бо дере-во, що не родить доброго овощу, рубають і кидают у огонь. К. Св. П. — **Добутком** такої перемїни стала одірваність інтелїген-ції од народу. Кн.

Плоить = фалдувати. С. Ш.

Пломбіровать = пломбувати.

Плоскїй = рівний, плоский (С. Жєл.), плас-кий (С. З.), плєскатий, плєскуватий (С. Л.). — **Хто** служить з ласки, того мішок плаский. п. пр.

Плосковатый = плєскатий, плєскуватий.

Плоскогубцы = обдєньки. С. З.

Плоскогорье = узгір'єя.

Плоскость = 1. площа (С. Л.), площина (С. Л. Пєє), площовина, плащина (С. З.). — **Україна** розлагаєть ся скрізь плащиною. Куліш. С. З.

2. д. **Плїстость**.

Плостить = плїючити, розплїючувати.

Плотва, рыба Cyprinus idus = плїтка (С. З. Л.), плїточка, особливої породи — крас-нопірка — Коли не з удкою, так з вер-шою ловив сперва овєсплочку, а там давав ся знать ся й плїточкам. Бодняський. С. З.

Плотина, плотинка = грєбля, грєбелька, загата, гатка. С. З. Л. — **В** кінці грєблі шумлять верби, що я насадила. п. п. — **Як** бігла через грєбєльку, вхоїла водиці кра-пельку. п. к.

Плотить, сиклотить = з'єднати, злуча-ти, з'єдніти, злучити; збивати, при-гаяти.

Плотина, плотїчка = д. **Плотва**.

Плїтнїкъ = тєсля, тєсляр (С. З. Л. Ш.), тєсляк, тєслик (С. З.), здр. — тєслик (С. Ш.). тєсєльчик (С. Ш.), сокірник, що об-робляє балки — баляр. — **І** в дїговорі по-ложили, щоб тєслі і другі майєстрі лагиськї помогли Троєнам достроїть новий городок.

Кот. — Тесляр на наймичку свою, пеначе на свою дитину, тесло було і струг покипе, та й дивить ся. К. Ш. — Ой як ми будем до одной ходити, яймемо собі тесника домовину зробити. н. п. — Ойшло два тесельчики; сікуть-рубать самбір-дереvence. н. п. Гал.

Плѳтичачь = теслювати, майструвати, теслярувати (С. Ш.).

Плѳтичій, плѳтический = тесельський (С. Ш.), теслярський. — Тесельський цех. С. Ш.

Плѳтичество = теслярство, теслярство. С. Ш.

Плѳтичний = тесельський. С. Ш.

Плѳтность = шільність, дебелисть.

Плѳтный, но = шільний, но (С. Л. Жел.). суцільний, не (С. Л.), дебелий, ло, про чоловіка — онісний (С. З. Л.), гладкий (С. Л.), тійсний. — О полудні греби сіло і в валочки клали шільно. н. п. — Гляньте в середину — яка дебела кленина. Кп. — Шільно причинені двері. Лев. В.

Плѳтиць = міцати, міцїшати, про чоловіка — глїшати.

Плѳтовій = илитовий.

Плѳтоугѳдіє = похїть. С. Нар.

Плѳтоугѳдливый = похїтливий.

Плѳтоидець = мясоїд, мясожерець. С. Жел.

Плѳтоїдний = мясожерний. С. Жел.

Плѳтекій = тілесний. С. Ш.

Плѳть = 1. плит, плит, мп. плиті, певеликий з 3—5 дубків — торок Мап.

2. для прання — кладка.

Плѳть = 1. тіло. — Терни тіло, маеш, чото хтіло. н. пр. — Країняя плѳть = залуїна. С. Жел.

2. плоть, бруд (Херс).

Плѳхо = погано (С. Л.), абї-як, зле, кепсько, негарно, не добре, не гаразд, не до ладу, не до діла. С. Л. — Погано баба танцює, та ще й довго. н. пр.

Плоховатий, то = поганенький, ко, абї-який, абї-як, блаґелький (С. Аф. Ш.), лихенький, невїрненький. — Блаґенька свита. — Перше було ходить у невїрненькій свиточці, а тепер на йому жупан. К. З. о Ю. Р.

Плоховець, рос. *Daphne mezereum* L. = д. під сл. Вѳлчій.

Плоховѳсоватий = простевський, проставський; д. Плоховатий.

Плохой = поганій, кепський (С. З.), блаґій (С. Аф. Ш.), міршавпий, мізерний, абї-який, який-небудь, незнат який

(С. Л.), невїрний. — Кепський господарь, як десять робіт зачинає, жадної не кінчає. н. п. — Блаґий уже у мене човен. — Блаґа уже у мене хата. С. Аф. — То в которого не було драпої невїрної кожущини. н. д. — Плохо дѳло = кепська справа; не переливки. — Грицько зобачив, що кепська справа. н. п. С. З. — Я вже бачу, що не переливки, та навтікача.

Плохѳпекъ, плохѳнько = д. Плоховатий.

Плошати = 1. гіршати, поганїти, поганїшати.

2. неглядїти, недбати, хїбити. — Плошай = бережись. — На Бѳга надѳйсь (уновай), а самъ не плошай = на Бѳга покладай ся, а сам робїти не пурай ся. н. пр. (Д. ще під сл. Бѳгъ).

Плоше = гірше, поганїше. — Йому гірше стало. — Хоч гірше, аби иньше. н. пр.

Плошечный = каганцєвий.

Плошца = простѳта, простак, плохұта.

Плошка = каганець, каганѳк. С. З. Л. — Живе, як каганець без лою. н. пр.

Плошадка = 1. д. Плошадь здр.

2. номїст.

Плошадной = 1. майданний, пляцовий.

2. базарний, неподѳбний. — Даєть си неподѳбими словами. Кр.

Плошадь = майдан (С. З. Л.), здр. майданчик (С. Л.), пляц, пляц, площа. — Торговая площадь = місто (С. З.), торговниця (С. Ш.), торг, здр. торжок (С. Ш.), де важниця — важня. — До сходу сонця рано-рано у Вїфлемї на майданї зїїшов сї люд. К. Ш. — Ой як вїйдемо на майдан, та вдаримо в барабан. н. п. — Рано збудить, оглядітись не дадуть, перекаличуть, до майдану поведуть, стануть вчїть. В. Ш. — Стояли в шихах посередї майдану сїчового Л. В. — Ватага перейшла на соборний майдан. Пр. — Не велику й не багату чоловік пострѳв хату, — та й поставив у селї коло міста на шихї. В. Ш. — Куди ідеш? на торговницю. С. Ш. — Не хоче коза на торг, так ведуть. н. пр. — Бути козі на торзі н. пр. — Пішов котик на торжок, купив п. Н. пірижок. н. п.

Плошїть = д. Плостїть.

Плошїца = мандавѳшка.

Плуговѳй = плуговий.

Плугоѳержка, рос. *Ononis spinosa* L. = вѳвча, бїчача трава, вѳвчуг, агїїця, агїаль. С. Ан.

Плугъ = плуг, плужѳк, що робить велику борозну — борознїстий. — Плуг складаєть си з двох частин: 1. плуг, 2. колїшпї, колїснїя або телїга, телїжка. Частїни

плѣга: 1. граділь (основа або ричаг плуга), в йому кочит, кочик (Полт.), кучук (Херс.) — се кілок, за котрий чіпляють ТЯЖ, ГУЖА (Полт.) — ремінь або ланцюг, що зв'язує плуг з колішнюю, і п'ясклин — клин в граділь, що держить чересло. 2. чересло́, що ріже землю, а в йому заборов'єники — кілочки, що регулюють чересло. 3. стовба́ — з'єднання граділь з лемішем. 4. жа́бка, щоб піднімати або опускати граділь. 5. по́лиця, по́личка, що одвертає скиби землі. 6. лемі́ш — підрізує скибу, кінець його — перо́. 7. че́піга — дві ручки плугові, щоб повертати плуг — робоча, де треба одрізувати скибу, і ялова або гу́ляча, що йде по борозні. 8. хвостови́й, їх два, кожний парізно зовуть си за́хвісток, вони зтягують че́пігу з лемішем, щоб брати глибшу або мільшу борозну. — Цема над те ремесло, як леміш та чересло. п. пр. — На весілля берись, а за че́пігу держись. п. пр. — Гей, гей воли! Чого ж ви стали? Чи поле дуже заросло? Чи леміша иржа поїла? Чи затупилося чересло. Руд. — *Частішки колішні*: 1. Ві́сь, кінці її — рука́ві, середина — плече́, на рій залізни́ штабів зеруху — сто́си, знизу — підісок, на кіпці ручки́н — загвіздок або зако́лєсник — кілочок. 2. ко́лесо одно ціле, а друге без обода — бара́нець, в йому ступи́ця або коло́дка або ма́точина, з шийцями і залізним обручем навкруги ступи́ці — рі́хвою. 3. соки́рня́ або ту́пирі́й — регулятор для постанови плуга на ширшу або вузшу скибу, в ній кладеться соки́ра. 4. КЛЮ́Ч, до котрого чіпляють ві́йце, а в йому крючо́к (Херс.) або шлю́га або на́чо́ка (Полт.), що за його чіпляють ві́йце. 5. ві́йце́ — дишель: коли припрягають друге ві́йце, то між ними прироблюють скра́клі. — Всі назви, належачі до плуга, записані Ф. Краси́льським в с. Керелівці в Звенигородщині і провірені від людей з Полтавщини (село Срі́бне) і Херсонщини (с. Пере́шори); які були одніми в остаєвих — те ви́значено — Полт. Херс.

Плужка = ру́чка (скрипки).

Плужникъ = леміш (д. під сл. Плугъ).

Плутать, ся = плу́тати, ся, блукати, блудити, плéнтати ся.

Плутинка = шалага́н, шалапу́т.

Плутини, частіше мн. плу́тни = шахрайство (С. З.), шалапу́тня (С. З.), шалапу́тнява

(С. З. Л.), круті́йство, крута́рство, вікруті́, моше́нство.

Плутоватый = шахраюва́тий.

Плутовать = шахрува́ти (С. Л.), шахраюва́ти, махля́рити, махлюва́ти.

Плутовской = шахра́йський.

Плутовство = д. Плу́тня.

Плутъ = шахра́й (С. З.), шалапу́т, плу́тня́га (С. З.); круті́й.

Плыть = плисти́, плі́нути, на спина́ — го́лів чере́ва. — **П. вниз** по рі́вкѣ = на низ плисти́, за водо́ю. — Пливе човен води повен. н. п. — По небу блакитному хмарочка пливе, пита́й її, брате, куди вона пливе? І. Г. — Сльоза за сльозою пливе. Кн.

Плѣнителъ, ница = чарівни́к, ця, ласк. чарівни́чєнька. — Ой ти дівчина-чарівниче́нька причарувала мое серде́нько. н. п.

Плѣнительство = прина́дність. — Усьміх розлив ся по його очах, додаючи їм ще більше прина́дності. фр.

Плѣнительный, но = прина́дний, мо, знадлі́вий, во, зваблї́вий, во, чарівни́й, зала́сний. — Ніколи ще зоря любови не сїла для цього так чудово, так прина́дно. фр. — І дивить ся всюди усе так зваблїво, що тільки б здасть ся радів. Чайч. — Козак та воля — зала́сна доля. н. пр.

Плѣнить = д. Плѣ́нѣть.

Плѣнникъ, ца = по́ло́нєник (С. Л. Жел.), по́ло́нїєць, по́ло́нїя́ний (С. Жел.), по́ло́нїя́нка, бра́нець (С. Ш.), бра́нка (С. Л. Ш.), невільня́к, ця, в'я́зєнь. — Ніхто не може́ть чєлєдїяку ані по́ло́нєнику своєму нічого записати, во́льним його не вчинивши. Ст. Л. — Гей темни́цю одма́йкайте, з неї бра́нців ви́пускайте. Коп. — Межи ними дівка бра́нка сидить собі на конику. н. д. — Гей ти, дівко-бра́нка, Марусе по́півна Богусла́нка, чому ти можеш знати, що у на́шій землі́ за день те́пера? н. д.

Плѣнническій = невольни́цький.

Плѣнный = плі́нний, по́ло́нний (С. Жел.);

д. Плѣ́нникъ. — **Плѣ́нникє** = по́ло́нїє, бра́нці, невільня́ки, ясі́р (С. З.). — Хан у Крим поверну́в, набравши́ ясі́ру. Л. Сам. — Аби здобича́ми і пси́рами ве́ отягчати ся. Л. В. — У св'яту неді́лю не сизі орли за́клекотали, як то бі́дні невольни́ки у тяжкі́й нево́лі за́плакали. п. д.

Плѣнь = плі́н (С. Жел.), по́ло́н (С. Жел.), нево́ля, бра́н. — Ви́зволь, Го́споди! всі́х бі́дних невольни́ків з тяжко́ї нево́лі турецько́ї. — Стару не́ньку заруба́ли, а миле́ньку в по́лон вzięли. п. д. — Чи у бра́н за́брали? н. д.

Плѣнѣть, плѣ́нѣть = 1. по́ло́нїти, запо́-

лонити (С. Л.), в певолію, у бран забра-
ти, взяти. — Мале дівча полонили, тільки
хлопці не вловили. І. Г. — Отця, неньку
погубили, мене малу полонили. І. Г.

2. чарувати (С. Л.), надити, вабити, у-
чарувати (С. Ш.), причарувати (С. З.),
принадити, привабити (С. Л.). — Прича-
рувала мою ти душу, тепер без тебе пла-
кати мушу. н. п. — Ти принадив мою ду-
шу, пригорнув її до себе. К. П.

Плѣсенъ = цвѣль (С. З.), на кружках у діж-
ках — пліснявка. Лев. — Усн стіна цвѣл-
лю взялась. Кп.

Плѣсневѣлый = цвѣлий.

Плѣсневѣть = цвѣсти (С. Л.), зацвѣтати
(С. З.), цвѣллю, мохом братись, оброс-
тати.

Плѣсна = пліснявка (на языку).

Плѣснь = д. Плѣсень.

Плѣшакъ, плѣшйвець = плішйвець (С.
Жел.), голомозько, голомшйвець, шолу-
дйвець, лисак.

Плѣшйвый = плішйвий (С. Жел.), голо-
мозий (С. Аф. Жел. З. Л.), голомшйвий,
шолудйвий, лйсйй, про візю — штиму-
вати. — Плѣшйвая голова = гіря (Ос.).
— Багато, як у голомозого чуприни. н. пр.
— Насьмйив ся шолудйвий голомозому. н. пр.
— Шолудйве порося і у Петрівку змерзне.
н. пр. — Забала гиря кісничків. н. пр.

Плѣшйвѣть = лйсйти, шолудйвити. — Вже
над чолом лйсйе, а він за дівчатами гайсає. Кп.

Плѣшина, плѣшь = лйсина, пліш (С. Жел.),
голомозина (С. Жел.), шолудй. — Аби го-
лова, а шолудй будуть. н. пр.

Плюгавецъ = плюгавецъ, міршавецъ, по-
гавецъ.

Плюгавый = плюгавий, міршавий, по-
ганий.

Плювуть = д. Плевать.

Плюсна = д. Плесна.

Плюсникъ, рос. Sticta pulmonacea Ach. = Ду-
бова лапа. С. Ан.

Плющить = д. Илостить.

Плющъ, рос. Hedera Helix L. = плющ, про-
чистан (Под.), повійка. С. Ан.

Плясать = танцювати, танцьовати (С. Ш.),
танчіти (С. Ш.), гопака — голцювати. —
Аби танцювати, а робити і лихо навчить.
н. пр. — Ріжуть скрипки і бандури! Дівча-
та голцюють. Гул. Ар.

Пляска = танецъ, танці, танць. С. Ш.
— Які грачі, такі й танць — позбивали
собі пальці. н. пр.

Плясунъ, плясунья = танцюристий, тань-

цюристий, таньцюриста, таньцюристики,
танечниця, танцьора (сп. р.). — С. Ш.
Л. — Ледачий танечниці і хвартух на за-
ваді. п. пр.

Плясовой = танешний, до танцю. — За-
грайте якої небудь до танцю.

Пневматическій = пневматичний. — П. ма-
шина = духовая машина.

Пнистый = пенякуватий.

По = по, до, в, за (на питання: по чому?
по що, по кого? по ким, по чім?). — По
спільному морю. — Робити по закону. — До
смерти тебе не забуду. — Вода дійшла до
мосту. С. Л. — Пішов би я в ліс по дрова
— в мене жінка чорноброва. н. п. — Дів-
чинонька по гриби ходила. н. п. — Пішла
на базар по нитки. — Пішов по лікаря.
— Плаче за братом. — Не суди мене з очей,
суди з плечей. н. пр. — Ідти по полю,
по лісу = йти полем, лісом, гаєм. —
Чорнобрива дівчинонька ходя гаєм плаче.
н. п. — Сдѣлалъ по его совѣту = зро-
бивъ за його порадою, як він радив. —

По дѣлу = за ділом. — Тату! ось до вас
чоловік прийшов за ділом. Кр. — По ошибкѣ
= через помилку, помилившись (Чайч.).
— По этому дѣлу = в сій справі.

Пѣмецъ по происхожденію = Німець
з роду, родом. — По общему согласію
= за спільною згодою. — По милости
бѣреской = з лѣски панської. — По не-
нависти ко мнѣ = з ненависти до мене.
— По моему мнѣнію = на мою думку.
— По несогласію = через незгоду. —
Через незгоду всі пропали, самі себе звою-
вали. п. Мазепила. — Родня по женѣ =
родич через жінку, по жінці. — Ску-
чать по женѣ = за жінкою нудитись.
— Вдыхати по ней = зітхати за нею.
— Кого похає, за тим і зітхає. н. пр. —
Выстрѣлить по комъ = стрѣлити на кого.

Поалѣть = почервоніти, зчервоніти.

Поахать = побхкати.

Побабничать = побабувати, побабити. —
Побабувала років скільки, та й кипула.

Побагровѣть = почервоніти, зчервоніти.
Побаваться = бояти ся (трохи). — Вона
такі боїть ся трохи свого чоловіка.

Побалабонить = побазікати; подзвонити,
потеленькати.

Побалагурить = побалакати, побазікати.

Побаламутить = побаламутити, покала-
мутити.

Побаливать = боліти (часом, трохи), не-
дугувати. — Голова часом болить.

Побалювати = 1. побалувати ся, попу-
стувати, пограти ся. — Побалував ся
трохи, пора й за книжки.

2. побалувати, понести, помазати
(кого).

Побалтувати = 1. сколочувати, кологіти
(по трохи або часами).

2. балакати, белькотати. — Дигина по-
чинає вже белькотати.

Побанити = побанити, поміти.

Побарабошити = покуйбодити, покудів-
чити і т. д. д. Барабошити.

Побарахтатися = пововтузити ся, побор-
сати ся; поборікати ся.

Побаритися = запаніти, попаніти. — Си-
дить мила — запаніла, чорт ма дров її по-
ліна. н. н.

Побареки = по панському, як пан.

Побарствувати = попанувати.

Побариничати = побаринувати, поган-
длювати.

Побасенка = побрехенька. С. Л. Кв.

Побаюкати = полюляти, полюлюкати, по-
коликати, поколисати.

Побаяти = побалакати.

Побездѣльничати = побайдикувати, по-
ледарювати, прогуляти (де-яку годину).

Побезпокоїти, ся = потурбувати, ся (С.
Л.), поклопотати, ся.

Поберегати, ся = берегти, стерегти, ся.

Побережник = береговий вітер.

Побережный = береговий, прибережний.
— **П. житель** = бережанин. — Усі бе-
режане змагають ся проти його волі. Кв.

Побережье = берег, прибережжя.

Поберечь, ся = поберегти, ся, постерегти,
ся, поглядіти, пошанувати, попилю-
вати (С. З.). — Пошануй худобу раз, вона
тебе десять раз пошанує. н. пр.

Побесѣдовать = побалакати (С. З.), по-
розмовляти.

Побивати, побіть = побивати, побити, по-
побити, хворостиною — хльбосту дати,
почухрати, налицю — поломачити, по-
суду — потовкти, хліб, траву — потоло-
чити, трохи — поколошкати. — Попобив
його добре та й пустив. Чайч. — По-
товк горшки й миски. — Гряд поколошкав
трохи хліб. Чайч. — Ще й міні він ребра
поломачив. Гр. Чайч.

Побирати = забирати, забрати, взяти. —
Чорт тебе побері = нехай тебе чорт
визмути.

Побираться = старцювати, просіти мі-
лостиню, по під віконню ходити.

Побирѡха = прошак і д. Ніщій.

Побіть = д. Побивати.

Поблаговѣстити = подзвоніти.

Поблагодарити = подікувати. — Встань-
те, бонре, встаньте, шапочки поздіймайте
і подякуйте. н. п. — Подякував за хліб, за
сім'я і за науку добрим людям. К. III. —
Хлібороб уклонив ся бабі, подякував тай
поіхав. н. к. Гр. Чайч.

Поблагодіятелювати = погодіти, по-
щастіти, поспріяти. — І розміг ся чу-
маченько, доля погодила: дванадцять пар
волів має та ще й грошей силу. Мова. —
Погодив міні Бг і на сей рік: іочав я роз-
живатись. О. Ст. — Спасибі попа! поспріяв
міні придбати обложок. Кв.

Поблажати = потурати. С. З. Л. — Не по-
турай дитині. С. З. — Не потурай журбі:
вона тебе під серце, а ти їй під ніс перцю.
н. пр. — Я своїм царяхівіям не потураю,
мужикові ні по що у зуби глядіти. Лев. —
А козак добре дбає, на жінку не потурає,
жінці віри не діймає. н. д. — Коли у тебе
гроші є, що не скажи, венк потурає, брех-
ню за правду венк приймає. Ал. — То ти,
дочко, не потурай свекрусі, не мовчи їй. Лев.

Поблаженствувати = пораявати.

Поблажувати, поблажити = дуріти, пус-
тувати (часом).

Поблажка = потурання, попуск (С. З.).

Поблєвати = поблювати.

Поблєклий = зів'ялий, збляклий (на пр.
квітки), полинялий (на пр. тканина), змар-
нілий (чоловік).

Поблєкнути = зблякнути (С. З. Л.), зів'я-
нути, поблякнути, поиніти, попідіти,
змарніти, помарніти. — Сиві воли позди-
хають, так саме й корови, біле личенько не
зблякне, ані чорні брови. н. п. — Поли-
ли брови, помарніло личко, обсипала дівча-
ра, як перещелчку. н. п. — Всі мої квіди
луговий понидили, що твоїх к заків у себе
не виділи. н. п.

Поблєстѣти = поблищати, поблискати.

Поблєять = побєкати, помєкати і т. д. д.
Блєять.

Поблєчати = д. Поблєстѣти.

Поблудити = 1. поблукати, поблудіти,
потиняти ся. — Поблудавши мій Петрусь,
та й до дому знов вернувся. Кот.

2. побажувати, поволочити ся.

Поблуджати = д. Поблудити 1.

Поблѣдѣлий = зблідлий, побілілий, по-
полотнілий. — Сидить Гали в головах у
брата, дрібні сльози роють на чоло попо-
лотіле брата. Ст. С.

Поблѣднѣть = зблѣднути (С. Л.), зблѣднѣти, поблѣднути, поблѣднѣти (С. Л.), як по-
лотно — пополотнѣти (С. Л.). — Поблѣда
на виду. К. Ч. Р. — Поблѣв, як крейда, як
стіна. п. пр. — Вона вся пополотнѣла з лику.

Побогатѣрски = по ипцарьскому.

Побогатѣть = забагатѣти, побагатѣшати;
розбагатѣти, розжити ся, про кількох —
порозживати ся.

Пободати = поколоти, побуцати, побуць-
кати.

Пободри́ться = побадьорити ся, побасу-
вати. — Кобила не така, як Свиридова або
Стецькова, що гоїв здесяг як побасува-
ли, то й ноги повідкидали. К. Х.

Побожити́ся = забожити ся, поклясти ся,
заприсягти. — Готов забожить ся. Кн.

Побой = побій. С. Жел. — Ти заплачеш
міцї за побій. Сп.

Побѣще = д. Бѣгва.

Поблѣтати = 1. поблѣтати, поколоти́ти,
сколоти́ти.

2. побалѣкати, побазікати. С. Л.

3. поколихати, политати, помахати, по-
дрийтати.

Поболѣть = поболѣти, послабувати, по-
хворѣти, похорувати. — Поболѣть та й
перестане. — Їдай же вам, чумаченьки,
води похворіли, як ви мої чаєчнї з кашою
поїли. н. п.

Поборати́, поборо́ть = 1. поборювати, по-
бороти́, збороти́. — Не той козак, що по-
боров, а той, що вивернувся. н. пр.

2. перемагати, змагати, верх, гору бра-
ти, перемогти, змогти, подужати (С. Л.),
здолати, верх, гору взяти. (Д. Одолѣвати).

3. заступати ся, обороняти, рятувати,
заступити ся, оборонити, порягувати.

Побормотати́ = 1. побуркотати, потур-
котати.

2. побурмотати, помурмотати, помішри-
ти, похарамаркати.

Поборникъ, ца = заступник, ця, оборо-
нець, оборонця (С. З.).

Поборонѣть, побороновати́ = заволочити,
заскородити (д. Боронити 2).

Поборѣть = д. Поборѣть.

Поборъ, частіше мн. поборы = здірство.

Побѣчний = 1. побѣчний, боковий, сто-
ронній.

2. д. Незаконнорожденный.

Побѣрки = д. Побѣрки.

Побѣться = побѣяти ся; постерегти ся.

Побра́живать = 1. плѣнтати ся і т. д. д.
Бресті.

2. д. Бродити 3. (починати).

Побра́жничать = погуляти.

Побра́нивать, побрани́ть, ся = давати, ся,
злаяти, покартати, полаяти, ся. — По-
лаялись та побиясь молодіці. Лев. — По-
картай словами його, а не бий. Номис.

Побранка = лайка, свѣрка.

Побрасывати́ = кидати, розкидати.

Побратанецъ, побратимъ = побратім, на-
званий брат.

Побратски = побратѣрски, братѣцьки,
за брата. — Вони братѣцьки мов жили. Гр.
— Їли разом, за брат жили. н. о. Кіев. Ст.

Побре́згать = погрѣбати, погрѣбувати, по-
гидува́ти; погордува́ти. — Та ще й не
погидували нашими злиднями, а привітали
мов рідню. Лев. В.

Побрепчати́ = побрызчати, побрінькати
і т. д. д. Брезжати.

Побре́сти, побрѣсть = побресті, потягті,
новіяти ся, почвалати, поплѣнтати ся
(Ос.), поте́пнати ся, пошкандибати. —
Побрів народ, як очина́лий, побрів од ині-
ку до шипка. В. III. — Взнявши торбу, по-
тяг у Вільшану. К. III. — А він лабрав
дров, та й поїг собі помалу. Чайч. — Воно
й повійало ся з нашого села. Кн. — Цінок у
руки взяв і почвалав. Гр. — Поселнявся
по воду. Кр.

Побрѣть, ся = поголіти, ся, віголіти,
ся, оголіти, ся. — Брати на палицю
ходили, поки лоби їм поголили. К. III.
Віч чистенько оголив ся і в жушана нари-
див ся. н. п.

Побродити́ = поблукати, повѣштати ся
і т. д. д. Бродити.

Побросати́ = покидати. С. Л.

Побрызгати́ = побрызкати, побрізькати,
попріскати, попорѣскати (К. Ч. Р.).

Побрызжати́ = побурчати, помурчати, по-
бурмотати, побуркотити.

Побрѣкати́ = побрызкати, побрызчати, за-
брызчати.

Побря́шка = бря́зкало, бря́зкальце і д.
Бренчѣлка.

Побряцати́ = побрызчати і д. Брезжати.

Побудительный = спонукаючий.

Побуждати́, побудити́ = будити, спону-
кати. — Оповідач мовить за причини, не
визивляе пружин, які спонукали до поході
Русів. Бар. О.

Побужденіе = побудка, повод, спонукан-
ня. — На ради з такими побудками то сю-
ди то туди хвіляли ся. Л. В. — Зробив та

за поводом власної волі моєї. Л. В. — Не дбали про задоволення егоїстичних спонукань самолюбства. Пр.

Побу́йствовать = побушувати, побуяти, пошарабурити, повойдувати.

Побу́птовать = побуштувати, ся.

Побу́равить = посвердлити, повертіти.

Побурла́чить = побурлакувати, пробурлакувати.

Побу́рять = побушувати, побурхати, поклекотіти.

Побурча́ть = побурчати, побуркотати, побуркотіти, побурхотіти.

Побуча́ть = погудіти, погустіти і т. д. д. Буча́ть.

Побушева́ть = д. Побу́йствовать.

Побу́чить = позоліти, полужити. — Позолити мої дівчата плаття. К. З. о. Ю. Р.

Побу́янить = д. Побу́йствовать.

Побыва́ть = побувати; одвідати, навідати.

Побы́ть = побути, пробути.

Побы́чаться = 1. похмурити ся.

2. спинати ся, онпнати ся, пручати ся (де-кільки часу).

Побы́гать = побігати.

Побы́гунки, у виразі: „на побы́гунках“ = у побігеньках, за поніхача бути. — Цілий день у побігеньках. Лев.

Побы́гъ = 1. утічка, утічка, тікання, утік, утіканка, втек. С. Ш. — Для утічки з тюрми. Б. П. — Утіканка не слава, але пожиточна. н. пр.

2. пасінок, пасинкі (відсіля гл. пасникувати), парост, пагонець і т. д. д. Отпрыскъ.

Побы́да = 1. побіда, ст. звия́жство (С. Ж.). — Зичим хвалебного над перняте́лем звия́жства. Кіев. Ст.

2. перемо́га.

Побы́дитель, ища = побідник, ця, стор. — звия́жця (С. Ж.). — Бул, Елеїв як наслідник, похвальну рацию сказав і свій напад, що звав ся побідник, до боку Низа правя́зав. Ког. — Придбав собі славу побідника. Пр. — Кияне вийшли назустріч побіднякові. Бар. О. — Поляки обходили ся, як побідники з завойованими. Бар. О.

Побы́дять = д. Побѣ́ждать.

Побы́дный, побѣ́доносный = побідний.

Побы́жать = побігти, швидко — дременути, чкурнути, махнути, дмухнути, шаснути, шатнути, тупаючи — затупотіти, про дітей — покотіти (К. Д.). — Втік — не втік, а побігти можна. н. пр. — Дременив, аж литками креше. н. пр. — І красти бублики шатпули школярі. Гр.

Побы́ждать, побѣ́дить = побіждати, побивати, ст. звия́жати (С. Ж.), побіліти, побіти, звия́жати, повоювати, звоювати; перемогати, змагати, перемогти і т. д. д. **Осы́ливать**. — Пан Хмельницький добре вчинив: Польщу засмутив, Волощину побідив, Гетьманщину звеселив. н. д. — Сагайдак і шаблю, котрими неприятеля звия́жвав. Кіев. Ст. — Радигь ся, як ім того змія (що напав на їх) повоювати. н. к. — Мазепа бояв ся Палія, щоб він його не звоював. н. о. К. З. о. Ю. Р. — Та ми його (Турка) та не звоюем, тільки розда́гуем. н. п.

Побы́жка = біг, ходя. — У цього коня добра хода.

Побы́жники = довгий ремінь замість дийшла в санках (в Сибіру, де їздять собаками).

Побы́ливать = біліти, побіліти.

Побы́лать = побіліти, вибіліти, про кілько — повибілювати.

Побы́сать = подратувати, посердити.

Побы́саться = показити ся; полютовати; помордувати ся, нодурити. (Д. Вѣситься).

Побы́сноваться = полютовати.

Пова́диться = д. Пова́живаться.

Пова́дка = 1. звичка; уна́да (С. Ш.).

2. нотура́ння, по́нук (д. Побы́жка).

Пова́дливый, во, пова́дный, по = звичний, во, звиклий, ло; уна́дний, во, уна́дливий, во. С. Ш.

Пова́дчикъ = приві́дця.

Пова́живать = водіти або возіти (часом).

Пова́живаться, пова́диться = звика́ти, звикнути; уна́жувати ся, уна́дити ся (С. Л. Ш.), пона́дити ся (С. Л.), зна́диги ся (С. Л.), зана́дити ся, розпо́надиги ся. — Звик по неділях байдига бити, так і в понеділок не візьмеш ся за роботу. Кн. — Уна́див ся, як свияв у моряку. н. пр. — Посіяла мак над водою, та вна́див ся дик з бородою. в. п. Под. — Уна́дилась свинюга до чужого боло́та. п. пр. — Як вовк до кошарі упавив ся. н. пр. — Лисичка вна́дилась до тисі яблунки. н. к. — Оце пои́чаю, що вона пова́дилась проти череди і під вербу виходити. Кн. — В той садок до яблук за́надив ся сокіл. н. к. — Роспо́надив ся вовк, ще йде. н. к. Ман.

Пова́жничать = пои́ншати ся, повелича́ти ся, побуна́дити ся.

Пова́ксить = поваксувати. — Поваксував чоботи.

Пова́літь, ся = 1. поваліти, зваліти, ся, покотіти ся. — Втер дуба звалив. — І покотились яничари. К. Ш.

2. суну́ти, посу́нути, пошеле́вкати. —

Коли це люди як сунуть з хати. н. к. — Так і пошелевкали всі в хату. Полт. Чайч.

Повалка, у виразі: „въ повалку“ = по́котом. С. З. — По́котом полягали. С. З. — Зійшло сонце, — ляшки-панки по́котом лежали. К. Ш.

Поваль = 1. д. Морь, Падёжъ.
2. у виразі: „на поваль“ = ло́ском, по́котом. С. З. — Убі́ль на поваль = на сме́рть забив.

Повальный = поголовний. — **Повальная болѣзнь** = по́шестъ, пові́тря і д. Морь. — Була по́шестъ, то всіх нас перекачало. Кр.

Повараксать = побазграти, поляпати.

Поварганить = побри́нькати, погра́ти на дри́мбі.

Поваренный = кухенний.

Поварёнокъ = кухарча́ (Ос.), кúхтик. С. Л. — Тарас мусів зробитись ку́харчам. Кн. — Повернув ся Шевченко до пекарні на ку́харча. Кн.

Поваривать = варити (по малу).

Поварить = поварити.

Повариха = 1. кухо́варка, кúхарка (Пр. д. під сл. Ку́харка), поварька (д. під сл. Пова́рня).
2. жінка кúхарева.

Поварничать = ку́харюва́ти, ку́ховари́ти.

Поварня = пека́рня, кúхня (С. З. Л.), пова́рня. — Повернув його на пекарню павчати ся куховарству. Кн. — Пиймали ту рибку, попесли її на поварю, а поварька й каже.. н. к. Мап. (Пр. д. ще під сл. Кúхня).

Поварско́й = кúхарський.

Поварство = ку́харство, ку́ховарство. — Навчати ся куховарству. Кн.

Поваръ = кúхарь, кúхар (С. Л.), ку́ховар. — Щоб ку́харъ з голоду умер, то б на двинтарі не поховали. н. пр. — Гадав зробити зйого куховара і повернув його до пекарні. Кн.

Повахалъ = побазграти, понартóлити.

Пова́нчивать = пово́шувати, во́шати (по малу).

Повёртывать = по́вкру́чувати.

Поведѣніе = пово́діння (С. Жел.), пово́джене (Кн.), поведі́нка, поведѣ́нція (С. З.), повелáчка (Ман.). — Таке пово́джене скидаєт ся на павськí примхи. Кн.

Поведѣрно = відрами, на відрó.

Повелитель, ница = по́велитель, ка.

Повелича́ть = по́велича́ти, по́славити.

Повелѣвать, повелѣть = 1. велі́ти, на́казувати, за́гадувати, зве́літи, на́казати, за́гадати.

2. панува́ти, верхово́дити (С. Л.).

Повелѣніе = велі́ння, на́каз (С. Л.), за́гад (С. Л.).

Поверга́ть, повергну́ть, ся = кідати, ся, ски́дати, ся, па́дати, ва́літи, ся (С. Л.), кінчу́ти, ся, скінчу́ти, упа́сти, зва́літи, ся, повалі́ти, ся, підгори́ути (Ос.).

Поверну́ть, ся = поверну́ти, заверну́ти, ся.

Повёрстный = верстовий.

Повёрстывать, поверста́ть, ся = рівня́ти, порівня́ти, зрівня́ти, ся.

Повертень, рос Tgoraeolum L. = красо́ля, красу́лька. С. Ап.

Повёртывать, поверну́ть, ся = верті́ти, поверта́ти, поверну́ти, оберну́ти, ся.

Повертѣть, ся = поверті́ти, по́кру́жити, ся.

Повёрхностно = зве́рху, по́зверхо́вне (Л. В.).

Повёрхностный = 1. ве́рхній, по́верховий, 2. неглибо́кий, безосно́вний.

Повёрхность = ве́рх, по́верх (С. Л.), по́верхня. — Доторкнувшись до сдва́ного ве́рху. Кн. — Озираючи по́верхню ца́рства. Пр.

Повѣрхъ = зве́рху, на ве́рсі (С. Л.), по ве́рсі (С. Л.).

Повеселі́ть, ся = по́веселі́ти, зве́селі́ти, ся.

Повеселѣть = по́веселі́ти, по́веселі́шати (С. Л.). — І у вас трохи по́веселі́шало.

Повесті, повѣсть = по́вестві, силомі́ць — по́проводи́ти, по́тягті.

Повечѣріе = ве́чірня.

Повечерѣть = по́вечері́ти, зве́чері́ти. — Зве́черіло, ніч заходи́ть, міся́ць з хма́ри не ви́ходити. В. Ш. — Ой уже ве́чір, та й по́вечеріло. н. п.

Повздóрити = по́сѣрдити́ся, по́свари́ти ся.

Повивальный = по́вивочний, ба́бницький. Н. ба́бка = д. Акуше́рка.

Повива́ти, по́вѣсть = 1. по́вива́ти, спо́вива́ти, спо́вити (д. Пеленáтъ).
2. ба́бува́ти, ба́бити. С. Ш.

Повивное = по́вивочне.

Повивальница = по́виту́ха, спо́виту́ха.

Повида́ть, ся = по́бачи́ти, ся, зо́бачи́ти, ся. — Як по́бачиш, що хто йде, то пийай. н. о. Грін. Чайч. — Бог дасть ще по́бачимось.

Повидимому = зда́єть ся, ма́бу́ть, ли́бо́въ, ві́дно, на о́ко. — На око наче що и до́бре воно, а яка в його ду́ня — не вга́дати. Кн.

Повилі́ка, по́вилі́ца, рос Cuscuta Tourn. = по́вѣті́ця, при́вѣті́ця (С. Ап.), Convolvulus

argensis l. = берізка (С. Л.), новійка (С. Ав.).

Повиліять = покрутіти, повертіти, повиліяти.

Повипітсья = призпати ся.

Повинная = признання. — **Принести повинную** = призвати ся.

Повинность = повинність, натуральна — од(від)бүток. — Стийковий відбүток заїдає нас під жива. Кп. — Прості люди оцріч того справляли відбүтки инчі: давали підводи, робочих на пільхи і т. и. Кп.

Повинный = 1. випуватий, винний, винен. — Він в сьому ді не винний.

2. повинний, повинен. С. Л. — Що винен, віддати повинен п. пр.

3. слухняний; покірний.

4. випуватий, що признав ся в своїй вині.

Повиноватсья = слухати ся (С. Л.), коріти ся, покоряти ся, послухати (С. Л.).

Повиповеніє = послух (С. Л.), послухання (С. Л.), слухнянство, послухнянство (С. З.), покора. С. З.

Повинити = повинитувати, пошрубувати.

Повирать = 1. побріхувати.

2. підбріхувати, прибріхувати.

Поввруха (сп. р.) = брехун, брехуха, брехачка (сп. р.) і д. Враль.

Повисаєть, повиснут = 1. повисати, повиснути, поченітсь (С. Л.). — Він упав та й повис.

2. звисати, звиснути, повзвисати. — Гім ки так і повзвисали до долу.

Повислий = звислий.

Повисєть = повисіги.

Повитєль = д. Повиліка.

Повитұха = 1. повитұха, сновитұха і д. Акушерка. 2. д. Повиліка.

Повіть = д. Повивать.

Повіть = повіти, поплести, покрутіти, посукати. — Сів плести батіг, поплів трохи тай кипув.

Повихать, повихвуть, ся = звихати, вивихати, звихнути, вивихнути, ся.

Повихать = 1. похвалати, похелєпати.

2. д. Повиліть.

Повладичествовать = попанувати, погосподарювати, поволодарювати.

Повладѣть = поволодіти.

Повлащивать = д. Повладичествовать.

Повлащють, повлєчь, ся = поволокті, потягти, ся.

Поводить, повєстї = повідати, повєстї. — Повів очіма. — **Поводить, повелю** =

кóрчить, зкóрчило (на пр. тіло), пáчить, поначило, значило, подубило (на пр. дóшку).

Поводѣтьсѧ = повідати ся, знати ся (з ким). — Сь кѣмъ поведѣшьсѧ, отъ того наберѣшьсѧ, н. пр. = з яким пристаєш, таким сам стаєш. н. пр.

Поводокъ = д. Поводь 1. здр.

Поводокъ = повіть, повінь і д. Водополь.

Поводь = 1. повід. — Взяла коня за шовковий повід. п. п.

2. привіч, повід, притока, причина. — За приводом єїєї книжки. Кп. — Лишень притоки шукає, щоб помстити ся на хлопцеві. Фр. — По какому ководу = з якого ководу, приводу, приводу. — З якого приводу така пєня на мене? Кп. — Безь всякого ковода = без нїякої причини.

Поводити = повідати.

Повоевать = повоювати, звоювати. — Повоевали трохи, та й замирили. — Хоче пами казаками Турка звоювати. п. п.

Повобєнь = д. Повиліка.

Повозить = повозити.

Повозитьсѧ = пововтұзити ся і т. д. д. Во- зитьсѧ 2.

Повозка = віз, вівок, повозка, з будкою — буда, будка (С. Ш.), велика тагарська — гарба, на двох колесах — біда, бідка (С. Ш.), поганенька — тарадайка (С. Ш.), торохтілка, чортопхайка (С. Л.). — Ми поїдемо будою. С. Ш. — Поїхав бідкою. С. Ш. — Торохтілка торкоче, а коник бігти не хоче. н. пр.

Повой = 1. совивадія. 2. д. Повиліка.

Повойникъ = 1. жіночий головний убір (московок).

2. рос. *Athaea officinalis* L. = калачиц, проскурняк, діка рóжа. С. Ан.

Поволакивать = потягати. — Поволаки- вать глазами = повідати очіма.

Поволока = зашморг. С. Аф. — Черво- ненька як маківка, а сама неначе ластівка, а очиді з зашморгом. С. Аф.

Поволочить, ся = поволочити, ся і т. д. д. Во- лочить, ся.

Поволочка = скўбка, таска (С. Ш.).

Поволочь, ся = поволокті, потягти, ся.

Повольничать = посваболити.

Повольный = повільний.

Повопить = поголосити, погаласувати, полементувати, поренетувати.

Поворачивать, поворотить = повертати, обертати, наvertати, повернути і т. д. — Ну! поворачивай ся! = ну, мерщій!

Поворáшивать, поворошѣть = ворушити, поворушити.

Поворѣна = замóк (дерев. брусок, що лучить дві дошки або два бруса).

Поворковáть = повуркотіти, побуркотáти, потуркотáти.

Поворовáть = покрáсти.

Поворовескїй = злодійськи, по злодійському, як злодій.

Поворовывáть = крáсти, окрадáти (де-коли, по малу).

Поворотѣти, ся = д. Поворáчивать, ся.

Поворотливый = 1. повороткїй (С. Л.). — Повороткий човен.

2. мотóрий, меткїй, шамкїй (С. Л.), поворотнїй, поворотнїця. — Така поворотниця, як ведмідь. Кр.

Поворóть = поворóт, зворóт, поворóтка, вороттá. — Сонце стоїть саме на південному звороті, ходім до борщу. Кн. — Тільки доїдете до верб, так зараз і поворотка. Чаїт.

Поворóчати = поворóчати.

Поворóшѣть = д. Поворáшивать.

Поворчáть = побурчáти, помурчáти і т. д. Ворчáть.

Повострѣть = погострѣти.

Повощѣть = повошѣти.

Поврáть = побрехáти.

Повреждáть, повредѣть, ся = шкóдити (С. З.), псувáти, ся (С. Ж.), пошкóдити (С. Л.), на(за)шкóдити (С. З.), попсувáти, ся, здоровлю — зашкóдити, завáдити. — Як можна морально зашкóдити. Кн.

Повреждѣніе = шкóда (С. Л.), здоровлю від надежди — д. Надрѣвѣ 2.

Повременѣть = д. Погодѣть.

Повременный, по = часовий, часом. — Повременное издáніе = часопис.

Повеселóдный, по = щорóчний, що рóку, що рóду (д. Ежегодный).

Повеселѣный, по = щодѣнный, по, що днѣ, по всѣй день. — Нема йому вини: по всьй день зранку до ночі п'є. Кн. (д. ще під сл. Ежедневный).

Повеселѣстный, по = повеселóдный, повеселóдн, всюдн, скрізь, по всіх усюдах. — Се повеселóдн вигадка, я чув про неї і в Києві і в Полтаві. Кн. — Нехай скрізь по всіх усюдах на землі знають.

Повеселѣчный, по = що місяцóвий, що місяця.

Повеселѣный, по = Ежечелный.

Повеселѣчься = зустріти ся, здібáти ся.

Повеселóду = д. Повеселѣсно.

Повторѣніе = повторѣнія.

Повторѣтельный, по = повторнїй, не. С. З.

Повторѣти, повторѣти, ся = повторѣти, повторѣти, ся, у друге казáти, робити що.

Повѣбросать = повикидáти. — Взяла і кісточки собаці повикидала н. к. Ман.

Повѣвезти = повивозити.

Повѣвести = повиводити.

Повѣвестись = повиводитись, позвóдитись, попереводитись. — Було багато яблунь, та всі попереводились.

Повѣдѣргать = висмикати, повисмикáти.

Повѣдѣлать = повироблѣти.

Повѣжать = відавити, вікрутити, повикручувати.

Повѣжжѣть = повипáлювати.

Повѣкáть, повѣкнѣть = звикáти, привикáти, привичáюватись, звѣ(привѣ)кнѣти, привичáїтись.

Повѣкармливать = повигодóвувати. — Чи ле на селі повигодовували кабанів? Лев. В

Повѣнести = повинóсити. — Повиносили геть усе з хати.

Повѣрубáть = вірубати, повирубáти, повирубувати. — Багато лісу було, та повирубували.

Повырывáть = повиривáти, волосся, шрѣнь — повискубáти, повискубувати.

Повѣсказать = віказати, повиказувати.

Повѣсказать = 1. повивігáти, повискáкувати.

2. віпасти, повипадáти.

Повѣтаскать = повиволікáти (Ос.), повитягáти.

Повѣчка = д. Привѣчка.

Повѣшáть, повѣсѣть, ся = підіймáти, піднімáти, піднóсити, підняти, піднести, ся (д. Возвышáть, ся).

Повѣшеніе = повишѣння, підняття.

Повышивáть = повишивáти, мережками — повимерѣжувати, шовком, сріблом або золотом — погаптувáти.

Повѣвáть = повівáти, подихáти (С. Л.). Вітер віє, повівáє, казаночок простигає. В. Ш. — Вітерець подихає.

Повѣнчáть, ся = повінчáти, звінчáти, перевінчáти, ся. — Ходім, серце, повінчаймось, коли вірно любим. н. п.

Повѣренный = повіреннїй, повірнїй (С. З.).

Повѣрѣть = 1. повірити, повѣти, донѣти віри. — А вже козакові віри доняв. н. п.

2. д. Повѣрѣть.

Повѣрка = повірка.

Повітріє = повітря.

Повіря́ти, пові́рити = 1. дові́ряти, зві́рити, ся (С. Л.), здава́ти ся, поклада́ти ся на ко́го, прируча́ти, доруча́ти, до́вирити, звіри́ти, ся, зда́ти ся, покла́сти ся на ко́го, приручи́ти, доручи́ти (кому). — Він на ню все звиряв, а вона що зробила. Харьк. Чайч — Покидаєш мене, серденько моє, кому ж приручаєш? Приручаю тебе та єдиному Богу, а сам я поїду в далеку дорогу. н. п.

2. пові́рати, переві́ряти, пові́рити, переві́рити. — Стала громада на тому, щоб перевірити гроші. Кн.

Пові́са = шибеник (С. Л.), пали́вода (С. З. Л.), пали́світ (С. Л.), гульта́й (С. З.), гульві́са (С. З. Л.), жи́рун. — Тимош і Юрій були паливоди своєвольні. Л. В. — Паливода і горлоріз. Кот. — Це слухняна душа, гульвіса, за книжку не саде, все гульвіски спраляє. Кн. — Багькові гроші марую... зпечев'я зробив ся жируном, а був колись роботага. Кн.

Пові́сити, ся = пові́сити, ся, поче́нити, ся. С. Л. — Повісив на кілочку. — Пові́сити го́лову = поху́рити́сь (С. Л.), зажу́ри́тись, засумува́ти. — П. по́сь = похну́тити́сь. С. Л. — Пові́сивши́ся, по́в'і́шений = вішальник.

Пові́сени́чати = шибени́чати, гультя́юва́ти, пустува́ти, гульві́ски справля́ти, байди́ки бі́ти.

Пові́стово́аніє = опові́данн'я (С. Л.), опо́відь.

Пові́стово́ате́ль, ни́ца = пові́да́ч (С. З. Л.), опові́да́ч, ка. — Будь добрим вислухачем, будеш добрим повідачем. н. пр.

Пові́стово́ва́ти = опові́да́ти, опові́дува́ти (С. З.). — Таке людям оповідають, що хіба тільки в гарному сні присниг ся. Ос. — Цю отся молодичка оповідувала. К. Х.

Пові́стово́ате́льний = опові́да́льний, по́ві́стбо́вий.

Пові́стка = повістка.

Пові́сть = повість, опові́дання.

Пові́теръ = за́в'і́тром.

Пові́тріє = пові́тря, по́шесть.

Пові́ща́ти, пові́стити́ = опові́ща́ти, опо́ві́стити.

Пові́яти = 1. пові́яти (С. Л.), пові́ну́ти, подихну́ти, нахну́ти (С. Л.). — Пові́й, вітре, з України, де покинув я дівчину. Руд. — Знов з поля вітерець повіє, вся вона сію-рожа погине. н. п. — Подихнув вітерець.

2. пові́яти (хлі́б).

Пова́да́ти, пові́нути = в'я́нути, пов'я́нути, зів'я́нути.

Пов'яза́ти = пов'язати́, зав'язати́, в'язати́, зв'язати́. — Взяли ж мене пов'язали і в сповники поклали. н. п. — Зав'язав хустку на шию. — Нема краще як чернигівська молодичка вив'яже голову. Кн. — Ой пішов чулак в Самарь на базарь, червоною хустною голову зв'язав. н. п.

Пов'язка = пов'язка.

Пов'язува́ти = зав'язува́ти.

Пов'язь = пов'язка.

Пов'я́ли́ти = пов'я́ли́ти.

Пов'я́лий = пов'я́лий, зів'я́лий.

Пові́нути = д. Пова́дати.

Пога́да́ти = поворо́жити, заворо́жити. — Заворожи й міні, дитапочко! Чайч.

Пога́нець = пога́нець, п'юга́вець, па́скуда́ (сп. р.).

Пога́нити = пога́нити, паску́диги.

Пога́ний = пога́ний, паску́дний, п'юга́вий, мерзэ́вий.

Пога́нь = пога́нь, паску́дство, не́чисть, мерзота́.

Пога́рква́ти = погука́ти, погору́лати.

Пога́рцо́ва́ти = пога(е)рцо́вати.

Погаса́ти, погасну́ти = 1. гасну́ти, ту́хнути, погасну́ти, поту́хнути. — Гасне люлька в роті. К. Ш. — Прибіг на пожежу, коли вже потасло.

2. утиха́ти, утихоми́рювати ся, ути́хнути, утихоми́рити ся, у(в)гамува́ти ся.

Погаша́ти, погаси́ти = 1. гаси́ти, туши́ти, погаси́ти, потуши́ти. — Потуши свячку.

2. утихоми́рювати (С. Ш.), га́мува́ти, утихоми́рити, угамува́ти. С. Ш.

Погаше́ніє = гасі́ння.

Погіба́ти, погі́бнути = гі́нути (С. Л.), загіба́ти (С. З. Л.), погіба́ти, загіна́ти (С. Л.), за(по)гі́нути (С. Аф. З.), пропа́сти, згі́нути (С. З.), за́па́стити́сь (С. Л.), запропа́стити́сь, сконча́ти, поско́нати. — Гине слава, батьківщина. К. Ш. — Ой поїхав в Московщину, та там і загинув, свою рідну Україну на віки покинув. н. п. — Чи з кохання загинув? н. п. — Згинув, мов їх земля поглинула. М. В. — Загиб, загиб у Синицях Пелех молоденький. н. п. — Хоч згинь, пропади, а до мене не ходи. н. п. — Бодяг гіп посконали що нас розлучали. н. п. Б.

Погібе́ль = погі́бель, загі́ба (С. Л.), загі́н (С. Л.), стра́та, згу́ба (С. З.). — Серце, Катерино, не показуй людям сльози, терши до загибчу. К. Ш. — Видачи отчизну

до крайньої приходячую згуби. Мазепа. С. З. — Ой ти дівчино, моя люба, твоя краса — моя згуба, брови чорні, очі сиві, а я хлопець щезащасливий. н. п.

Погібельний = згубний.

Погібаль = проищайший.

Погібнуть = д. **Погібати**.

Погібь = кривина, залом (Ман.).

Поглядний = поглядити, порівняти і т. д. д. **Глядити**.

Поглядывать = погрізти і т. д. д. **Глодати**.

Поглядѣть = поглядіти, гави, вітрішки половити.

Поглодять = погрізти і д. **Глодати**.

Поглохнуть = заглухнути, заглушити ся.

Поглощать, **поглотить** = глитати, глижати, ковтати, поглинути (С. З. Л.), ковтнути, проковтнути; втягувати, вбірати. — Згнули, мов їх земля поглинула. М. В. — Щоб мене земля поглинула! Зіньк. — Крейда вбірає вохкість. Кр. — Пісок втягує в себе воду. Кр.

Поглощѣніе = глатання; втягування.

Поглумиться = поглумити ся, поглузувати, покешкувати, насмійати ся. — Знаю вашу славу — поглузують, покешкують, тай кивають під лаву. К. Ш.

Поглупѣть = подурити, подурішати, дурнішим стати.

Поглядывать = 1. поглядати (С. З.), позирати. — По дворику помагає, на сонечко помагає, чи високо сонце сходить? н. п. — Сестра ніби позирає на перелаз. Кв. — Позирає в вікно. К. З. о Ю. Р.

2. доглядати, наглядати, назирати. — Я піду на хвилину, а ти доглядай за дітьми.

Поглядѣть = поглядіти, подивитись. — Подиви ся, дою, яка п стара — міні в домовину лягати пора. н. п. — Ти думаєш, нецько, що тут міні добре, прийди, подиви ся, яке міні горе. н. п.

Поглянуть = поглянути, позирнути. — Як зачув Новак Дебеняч тее, позирнув на короленка Марка. Ст. С.

Погнать, ся = погнати, ся, потурити, погудити, заняти. — Він за ним погнав ся, та не здогнав. — От який звір вирветь ся з пущі, так багатири поженеть ся за ним та й заб'є. н. к. Ман. — Сів на свого копитенька, потурих за ними у погоню. Ст. С. — Як заняв пан Хмельницький поперед себе жидів череду. н. д.

Погнивать, **погнить** = гнити, гніюти ся, гниіти, тріхнути, погниіти, потріхнути і т. д. д. **Гниіти**.

Погнойть, ся = погноїти, згноїти, ся.

Погнуєить = погугнявити.

Погнуть, ся = погнути, зігнути, позгнати, ся.

Погнушаться = погрєбати (С. З.), погидувати, погидитись, побрідитись. — Не погребайте моім хлібом — сіллю.

Погниваться = погнивати ся, посєрдити ся, порємсєгувати. — Посєрдив ся трохи, тай помирпился.

Погниѣдно = попарно, парами.

Поговаривать = балакати, подєйкувати (С. З.). — Давно вже люди балакають про це. — На неї ще й подєйкують. Сп. — На по подєйкують, що вона таки відбоха. Харьк. Чайч.

Поговорить = побалакати, поговорити, помовити, порозмовляти; помішрити, похамаркати і т. д. д. **Говорить**. — Ні с ким міні порадитись, ні с ким побалакати, ні с ким думи розділити, ні с ким і зацпакати. Гріценко.

Поговорка = 1. розмова, балачка.

2. приказка, прислів'я (С. З.), приговорка. — До казки приказка годить ся. н. пр. 3. номовка, чутка, ноголєска. С. З. — Про вовка почовка, а вовк у хату. н. пр. — Давно вже про це чутка йде.

Поговѣть = поговіти.

Погода = погода, година. — Хорошан, пріятная погода = добра, хороша година і просто Година. — Дурная, неприємная погода = негода. — Спѣжная п. = сніговийця. — Сухая вітринная п. = суховітриця. — Настала, наступаеть, будеть хорошая п. = на годині стало, розгодинюеть ся, на годину кладеть ся (Харьк. Чайч.). — І в годину і в пєгєду безперестанно народу плєче з хурами зерна до знакомого млина. В. Ш. — Коли на Мартіна хороша година, то буде добре на людей і на врожай. н. пр. — Ластівки вилітають — годину обіцяють. н. пр. — Треба вистигати косить за годину. С. Аф.

Погодѣть = потрі(и)вати, підодждати, почека́ти. — **Погоди!** = стрі(и)вай, трі(и)вай, пострі(и)вай. — Пострівай, не тікай! — Куплю черевпчки. н. п. — Пострівай! А таки дійду сліда. н. к. — **Погодѣ** = згодо́м, пере́годо́м, трє́хи згодо́м. — Коли чую пере́годо́м хтєсь кричить. н. о. — Прихєдь трохи згодо́м. н. о. — Трохи пере́годо́м іде огоро́дом н. п. — Шо́ж ти наймєш ся? Пита мене трохи згодо́м. О. Мпр.

Погодишка = негода, негодєвшка.

Погодинный = д. **Погодний**.

Погоди = одно по одному. — Пятєро діток — одно по одному.

Погодливый = негодийний, неогоджий.

Погодно = 1. на рік, річно, на год.

2. через рік, год.

Погодний = роковий, годовий, порочний.

Погожий (тільки про годину) = годиняний, ясний, соняшний. — Годиняне літо. С. Л. — Годиняний день. С. Л.

Поголіть = обголіти; поголіти.

Поголовний, но = поголовний, но, усі до одного.

Поголовщина = посполите рушення. С. З.

Поголодять = поголодувати, поговіти.

Поголубіть = поголубіти.

Погонка = д. Нагоний.

Погобний = повздобжний.

Погобничь = 1. погонєць, погонич.

2. гінєць.

Погобничий = погонєцький.

Погонь = 1. погоня.

2. прогін.

3. погон (галун на військових мундирах).

4. фус, фуси, гуща (після горілки).

Погоня = погоня, гонітва. — **Въ погоню**

= на здогін, в догін, в погонь, в погоню. — Кинувся за ним на здогін. — А баба-ня як почула, та за ним в погонь. н. к.

Мал. Гонитва за Татарами. К. Б.

Погопалка = батіг, пуга, бич і все инше, чим погалають.

Погопять = поганяти, паняти, торкати, волів — Гейкати, в ліво — собкати, копей ще — пьокати, бичем — бичувати. — І учора орав, і сьогодні орав, ой хто ж тобі, мове серденько, волів поганяв? н. п. — Панай лишень, бо став вже попочи. Кв. — А ну, торкай, хлосче, щоб ще за видла доіхати. Граб.

Погорать, погорѣть = горіти, погоріти, згоріти.

Погоревать = погорювати, посумувати, потужити, пожурити ся.

Погорный = нагірний.

Погородскі = погородяпському.

Погорѣлый = погорілий.

Погорѣть = д. Погорать.

Погорѣлецъ = погорілець.

Погорячѣться = погорячати ся, потіватися ся, посердити ся.

Погоспѣдски = по панському.

Погостить = погостювати.

Погоспѣдствовать = попанувати, пропанувати.

Погостъ = цвинтарь. С. З. Л. — З довгою рукою під цвинтарь. н. пр. — І років через сто на цвинтарь прийде внук. Гул. Ар.

Поготову = більше, гірше.

Пограбѣть = 1. пограбувати, погарбати, пошарпати (д. Грабѣть 2).

2. погромадити, погребти (д. Грабѣть 1).

Пограживать, погрозить, ся = похваляти ся, нахваляти ся, погрозувати (С. З.), сварити ся (С. З.), страхати, похвалити ся (С. Л.), погрозити, посварити ся (Ос.), по(на)страхати. — Запорожців погрожуєт Мазепа і перестерегаєт. Кочубей. С. З. — Віп похвалая ся підпадить. п. о. — Скінчивши так сю поважлу радцю, пан-отець посварив ся на сина пучкою. Лев. В.

Погрѣкать = погукати, про воронів — покрѣ(я)кати, покрюкати.

Погранить = пошліхувати.

Погранічє = погрянничья, узгрянничья (С. Ш.). — Вони узгрянничья людом осадили. К. Д.

Погранічний = погрянничний, порубежний, обміжний. — **П. знакъ** = копєць, ставити — копцювати. — Грянню обходили, частий конці висипуючи. Л. В.

Погребальный = похоронний.

Погребальщикъ = гробокєц, могильник.

Погребѣть, погребѣти, погребѣ = ховати, хоронити, поховати, похоронити. С. З. Л. — Під людей ховає, ховають і його. н. пр. — То не хмари ясне сонце заступали, то не буйні вітри в темнім лузі буювали, то козакі Хмельницького ховали, батька свого оплакали. п. о. — Казав себе поховати в степу при долині, казав собі насипати високу могилу. п. п. — У холодній ямі мене поховали, ще й погами зверху землю приптотали. Гр. Чайч.

Погребеніє = похорон (С. Л.), ховання.

Погребѣць = погребѣць (Лів.), пѣздо, пѣздѣро, пѣздѣрок, пѣздѣрочко (С. З.). — Пѣздѣрочко з срібними фляшками. Кочубей. С. З.

Погребница = погребница, пригребница, погребняк, погребник.

Погребной = погрібний, льоховий, склеповий.

Погребѣти = д. Погребать.

Погребщикъ = д. Винопродавецъ.

Погребъ = погріб (Лів. С. Л.), льох (Прав. С. З. Л.), холодильник, глібка (С. Л.), темник (С. З. Ш.), на квашеницу — квасник, на пиво, мед то-що — пивниця, для бджіл — омшаник, темник, бджоляник (Чайч.), кам'яний, дужий — склєн (С. З.), з сходами — похідний (Чайч.), передня частина погріба — д. Погребница. — Скрізь ходи, тільки у той погріб не заходь. н. к. Ман.

— Полізь у погріб та вочи квасу. п. к. Ман.
— То грім загнав їх в темний льох. Кот.
— Аж кишить невольника у Сиракузах
в льохах і тюрмах. К. Ш. — Піди, хлопче,
до пивниці та вочи ще пива. п. д. — Піди
до пивниці та наточи з барильця дулівки.
Кн. — Заховати своїх бджілок у омшаник.
О. Мир. — Склеп одбили, вина ренські по-
вибірали. Мазена. С. 3.

Погрѣзѣть, ся = приверзѣти ся, помарити, ся. — Таке ж приверзеть ся у ві сні.

Погрем'окъ, рос. *Alectorolophris* (*Rhimantus* *Crista Galli*) = бубовник, жовті братчики, брязгітка, конопляник, липчійця (укр.), дзвінець, звіночки (гал.). С. Ан.

Погремушка = бряззало, брязкітка, бряз-
канде, брязкотіло, гуркало, торохка-
ло, торохтілка, торохтілочка. (Пр. д. під
сл. **Вренчалка**).

Погремѣть = погрімѣти, погірімотіти, по-
гуркати, погуркотіти, погрюкотіти, по-
гурчати і т. д. д. Гремѣть.

Погрестіи, погрѣсть = 1. д. Пограбѣть 2.
— 2. д. Погребать.

Погрозить = д. Пограживать.

Погромѣть, погромѣть = розбивати, руйнувати, плюндрувати, спустошити, ищити, розбити, порозбивати, поруїнувати, сплюндрувати, спустошити.

Погрoмъ = рoзрух, руйнування, сплюндрування, спустoшення (С. Нар.). — У-країна через пyтрянi розрухи пiшч вiщо зела ся. Ч. К. — Сваловцества i розрухи мeжy людьми дiють ся. Ст. Д.

Пограхо́тати = погурко́тити, погрюко́тити,
погрю́кати, погю́ркати.

Погрубіть, поглубіять = поглубіяти.

Погрубі́ть = поглубіти, поглубішати, поглубінути, потвердіти, потвердішати, потвердінути.

Погру́дно = кúнами. — Продае картоплю кúнами.

Погружа́ти, погрузи́ть, ся = 1. порина́-
ти, поринути, затопи́ти (С. Л.), зану́ри-
ти (С. Л.), пото́пити, ся. — Любо місяць
з зорями в воду поринати. К. Д. — Я сім
і увесь поринув в єдине бажання. Кп. —
Як набігла хвиля, так і потопив ся човен.
2. нава́жувати, ся, нахурува́ти, ся, на-
кла́сти ху́ру, наванта́жити. — Тільки на-
хурували ся, зараз і поїхали.

Погруза́ть, погру́нуть = то́нути, топи́ти
ся, потону́ти, зато́пяти ся, в боло́ті —
загруза́ти, загрúнути (С. Д.).

Погру́злый = затоплений; загрúзлый.

Погру́зка = нава́жування, хурува́ння. —

Погурі́ти = пожу́рити ся, посумува́ти, поту́жити. — Може ще раз пожу́рю ся, з дітками заплачу, може ще раз сонце правди хоч кри́зь сон побачу. К. III. — І жив — не любила, і вмер — не тужила, тоді тільки поту́жила, як на Лаві положила. н. п. — Посумувала трошки та й з думки викинула.

Погрызть = погрызти, поточить (д. Грызть).

Погрѣвѣть, погрѣть, ся = грѣти, погрѣти, ся, перегрѣти ся. — Пусти, свату, перегрѣти ся, на молоду подивити ся. и. п.

Погрѣшати, погрѣшити = 1. грішити, по-
гріхувати, погрішити, зогрішити, про-
грішити ся.

2. поми́ляти ся (С. З.), оми́ляти ся, по-
ми́литися, оми́лятися (С. Л.), схи́бну́ти
ся, схи́бити, зми́ляти. (Пр. д. під сл. О-
шиба́тися).

Погрішність = ógrìx (С. Л.), о́грішок, прógrìx, по́мйлка (С. Л.), оми́лка (С. Ж.), хі́ба (Ос.), охíба (С. З.). — Божий свої хіби визначає, н. пр. — Зробив певеликий о́грìх: укусив ся в вангу траву. Кл. — Певельми то великий о́грìшок, що не так спазав. Кл. (Д. ще під сл. **Омй́бка**).

Погрядно = грядками. — Продав огірки
грядками.

Погриза́ть, погрия́знуть = в болоті — гру́з-
нути, погру́знути, загру́знути (С. Л.), у
воді — тону́ти, затону́ти, затони́ти сл.

Погрѣзлый = загрѣзлый.

Погрязнѣть = по(ва)каляти ся, побруд-
ніти.

Погубитель, ница = погубитель, ка, згуб-
ця (С. З. Ж.).

Погубля́ти, погуби́ти = губи́ти, збавля́ти, занана́щати (С. Аф.), запро́нащати (С. Аф.), пи́щити, погуби́ти, загуби́ти (С. Аф.). згуби́ти (С. Л. З.), занана́стити (С. Аф. Л.), зба́вити, з сьві́та зве́сти, сме́рть за́поді́яти, стра́тити, сьві́т завба́ля́ти. — Загуби́ть ду́шу. С. Аф. — Мене́ сестри́ з сьві́ту згуби́ли, під ку́щем у лі́сі мене́ положи́ли. Гр. Ча́йч. — Мабу́ть ти наважи́ла зве́сти мене́ з сьві́та. Лев. — Ти ж ми́ні ви́н за́напастив. п. о. — Дава́й ра́дитися, як би́ його́ зве́сти — дава́й, кажу́ть, спа́дям. п. в. Мая. — Взя́ли мене́ замі́ж дали́ і сьві́т ми́ні за́вбязали. п. п.

Погудало = 1. д. Гуділа і 2. д. Забавникъ

Погудка = 1. ГОЛОС, СЫПІВ.

2. прѣказка, вѣгадка, прѣкладка. С. 3.

Погудѣть = погустѣти, погучати и д. Гудѣть

Погу́ливати = розгу́лювати.

Погуля́ть = поагу́кати; поті́шити, поба́вити (д. Гу́лити).

Погулю́кати = погра́ти у пі́жмурки, у па́са.

Погуля́ть = погуля́ти.

Погуня́вѣть = пошолуді́віти.

Погустѣ́ть = погусті́шати, потужа́віти, потугі́шати, про́ листя — поряси́ти.

Погуто́рити = побала́кати, порозмовля́ти, побазі́кати.

Подава́тель = подава́льник, пода́вач, подаве́ць (д. Пода́тель).

Подава́ть, пода́ть, ся = 1. подава́ти, пода́ти, ся. — Пода́й, те = ке, кѣте. С. Л. — А кѣте лиш кресало! К. П.

2. посува́ти, ся, посу́нути ся. — Пода́й ся впе́рѣд = посу́нь ся напе́рѣд.

3. схиля́ти ся, наvertsáти ся, схили́ти ся, наvertsáти ся. — Я розказав їм усе діло, тепер і вони схиляють ся на мій бік. — Пода́ться (про здоров'я, літа) — осу́нутись.

Подавля́ть, подави́ть, ся = 1. да́вити, ду́шити, ча́вити, пода́вити, подуши́ти (С. Л.), поча́вити, ся. — Подушили багато людей.

2. пригні́тати, утиска́ти (С. П.), глуши́ти (С. Аф.), заглуша́ти, тлумі́ти, затлума́ляти, заглуши́ти, затлума́ти (С. З.). — Пригні́тають нашу мову.

3. да́вити ся, пода́вити ся, уда́вити ся. — Бодай ти гелушкою подавив ся. п. пр.

Подавно́ = пото́му, поготі́в. — Ти не знаєш, а я й пото́му. Чайч. — Тепер дощів нема, а там і пото́му. Чайч. — Лев став такий плахованький, коли щейя не задавив, мене не займе й поготі́в. Б. Г.

Подано́к = підда́вкй. — Грати в піддавки.

Пода́кати = пота́кати, поеге́кати, при́такну́ти.

Подари́ть = подарува́ти. С. Л. — Спарувать та й чортові подарувать. п. пр. — Коли подарував, то не па́дійсь оді́брати. н. п.

Подаро́к, здр. подароче́к = дару́нок (С. Л.), подару́вок, подару́ночок, подаро́к, гості́нець, дарови́зна, баз(е)арі́нка, при умовах — нурукаві́шне, на сло́мин — на́м'ятка, на св'ятках начальника — ра́лєць. — Ой що то мінї за такі дарунки: білі перда і коралї білу шию гнули. н. п. — Подарунки без питанів за Днівром бігають. н. пр. — Соколят побрали, тугецькому царю в подарок послали. н. п. — Я грошей не платив — се дарови́зна від дидька. Кл. — Чума́к понавозив жи́вці і ді́тям усяких

басаринків. н. к. (Д. ще під сл. Гості́нець і Дарь).

Подаро́чний = подару́нковий, подарко́вий.

Пода́тель, вва = подава́льник, ця, пода́вач, подаве́ць, пода́вця. — Я тобі, Марусю, не подавець, що подам тобі гребі́нець. н. п. — Я, пане, кажу до його, тільки даве́ць-подавець, а на суд сама вона стане. Кн. — Через сього подавцю листа до вашої милости послаючи. Київ. Ст. — Подавці Христові! Згляньте ся на мене бідного! Кн. (Записано в Київській Лаврі від старця).

Пода́тливост = усту́пність, усту́пчи́вість (С. Жел.), схильчи́вість (С. Жел. Пар.).

Пода́тливий = усту́пний (С. П.), усту́пчи́вий, (С. Жел. П.), услу́хливий (С. П.), схильчи́вий (С. Жел. Пар.), зго́дливий, несперече́ливий, поту́льний, хисткий, злати́й. — Нема в його твердої вдачі, пригрі́й його — він і подаєть ся, сказано — поту́льне серце в його. Кн. — Він напо́сів ся, а я людина поту́льна і згодив ся. Кн. — Людина хистко́ї вдачі — він і перейшов до їх табору. Кн. — Турок пехай Москаля ще поляка, так Москаль здатні́ший буде на умову. Ч. К.

Податно́й = податни́й, податко́вий. — Уряд податковий. С. Пар.

Пода́ть = д. Подава́ть.

Пода́ть = пода́ть, пода́ток (С. З.), да́вціна, бплатка (Кр.), дра́ча, подере́ча (Катеринос. Чайч.), з прибутку $\frac{1}{10}$ — десяти́ва, з душі — поду́шне, на волосні потре́би — волоспе́, від димаря — димове́, поді́мне, верхове́, ко́шинне, від бджі́л — очкове́, воскове́, новоско́ве, за землю — ланове́, чи́пш (С. З.), від вола́ — рогове́, новоло́вщина (С. З.), від млинового ко́ла — по́колєсне, по́колєшина, пого́ловна — головини́й, од раза — рале́ць. — Пере́стїно на чоловіка припадає самих земельних податків 12 рублів на рік. Кн. — Інок вільний єсть од всіх податків. Б. Н. — Без всяких тяжарів і податків. С. З. — Тягнуть великі оплатки. Кр. — Чини́ї і всякіє пла́ти мають давати підда́нни. С. З.

Пода́ча = подава́ння, пода́ння.

Пода́чка = пода́ння (С. З.), да́ток, да́тка (С. З.), да́чка. — Підлизуеть ся до па́нів, звик на датки, так де вже йому до роботи. Кн. — Жда́ними. хоч би найбільшими, не уводячи ся датками. Орлик. С. З. — Жи́вѣть пода́чками = в ру́ку дивить ся.

Пода́нїє = пода́ння (С. З.), ми́лостиня.

Подбавля́ть, подба́вити, ся = доба́вляти, при́бавляти, підбі́льшувати, при́кида́ти,

підкидати, добавити, прибавити, підбільшити, прикінчити, підкінути, ся.

Подбавка = д. Добавка і Надбавка.

Подбалтывать, подболтать = підмішувати, підмішати, уколоти́ти.

Подбивать, подбить, ся = 1. підбивати, підбити, стелю дошками — підшивати, підшити, про кілько — попідбивати, по-підшивати. — **Подобить гвоздями** = підбити гвіздками, поцьвяхувати, чоботи — підкувати. — **II. глазъ** = підбити око, ставника поставити. — **II. подъ себя** = підтоптати. — **Подобиться** = підбити ся, підтоптати ся, притупити ноги. — На жовтім піску підбив ся. н. д. — Щось почав одставати — певле підтоптав ся. — **Подбивать, подобить платье** = підшивати, підшити, хутром — віхутрувати (С. Л.), про кілько — попідшивати, нови хутровувати.

2. підбивати, під(на)мовляти (С. З. Л.), підущати, настрєнчувати, підцьковувати (С. З.), підбурювати (С. Л.), підбити, під(на)мовити (С. Л.), піджи́гнути, підустити (С. З.), настрєнчити, підцькувати, нашти́рити. — А на людей папа підцьковувати не боїш ся? К. Х. — Один на сопілку грає, другий дівча підмовляє. н. л. Под.

3. піддобрювати ся, підлазити, підлєщувати ся, підмощувати ся, підстилати ся (С. З.), підсинати ся (С. З.), підлабўзниковати ся, прилабўзниковати ся, запобігати ласки, лєстити ся, піддобрити ся, підлізти, підлєстити ся (С. З.), підмостити ся, підсінати ся, підлабўзнити ся, запобігти ласки. — Вже під його підстилались козаки й міщане. Макар. С. З. — Пан Турн щось дуже підсинав ся цари Латина до дочки. Кот. — На при кінци і до Козарєнків підлабўзнив ся. Зіньк. — І прилабўзниць до Киприди, мов до просителя писець. Кот. — Не лєстись: хіба я забула, що ти сьогодні зробив? Чайч.

Подбівка = 1. підбивання.

2. д. Подкладка.

Подбирать, подбравать, ся = 1. підбирати, на(по)збирати, підібрати, зібрати, ви́збирати. — Насилу позбрав — такого багато порозсипало ся. — Розбила лялцу, то вибравий шкло, щоб хто ногу не заскабив. Кр.

2. піднімати, підсмікувати, ся, підтикати ся (Ос.), підняти, підсмику́ти, ся,

підти́кати ся, підкачати. — Підсмикну епідицію, а то аж волочить ся. — Підкачав питани.

3. підбирати, добирати, підібрати, добрати́, до пари — добирати до пари, парувати, спарувати. — Хотів молитись, тай молити не добрав, тільки заплакав. Ос. — Коли б спарувати, та чортів оддати. н. пр.

4. д. Подбиваться 3.

5. підкратити ся, підкрати ся. — Віл підкрав ся до баштацу тай давай кавуни рвати.

Подбить = д. Подбивать.

Подблюдный = що підкладаєть ся під блюдо, на пр. кружечок або що. — **II. пѣсня** = що співвають в Москвіщині жіпкі на сьвятках, ворожучи на блюдах.

Подбодрить, подбодрить, ся = підбадьорувати, підбадьорити, ся. — Разом з тим ви́ш підбадьорував молоді́. Кн.

Подбой = 1. д. Подкладка.

2. підбивання, підковування (чобіт гвіздками).

Подбойка = ба́бка (маленьке козadlo у пєвцїн).

Подболтать = д. Подбалтывать.

Подборный = підборний.

Подбородникъ = підгортля, підборіддя.

Подбородокъ = підборіддя, борода́, епідни частина — во́ло, хто має велике воло — воластий. — Сіла й вона біля його, правою рукою торкаючись до підборіддя. Сам. — Лице горіло рум'янцем од висків до самого підборіддя. Лев. — Вуси чималенькі, а на бороді самий пушок. — І н там була, мед-вино пила, по бороді текло, а в рот це попало. н. к. — Упала та вдарила ся бородою об стїл. Кр.

Подборщикъ = підбірач. — На всі руки бірач: і смужки підбере і стережись, щоб ключа до скрині не підбрав. Кн.

Подборъ = 1. підбірання, збірання.

2. підбір, добір (С. Л.), на пари — парування.

3. підняток, корок, корки (Ос.). — Один чобіт на підкові, а другий на корку, а хто хоче лиха знати, то засватай дворку. н. п.

Подбочениться = у бокі взяти ся.

Подбрасывать, подбросить = підкидати, викидати, підкінути, викинути, дитину на руках, бавлячи — чукати, гупцати, чу́ккати, мияч під гилку — підгилати, підгилати́. — Підкинув у гору. — А ну, хто вище викине. н. к.

Подбравать, подбравть, ся = 1. підгольовати, підголіяти, ся. С. Л. — Підголив бороду. н. к.

2. обкрадати, обкраси, обікраси.
Подбросить = д. **Подбрасывать**.
Подбрюшина = підчеревина.
Подбрюшник = попруга. С. Жел.
Подбрюшный = підчеревий. С. Л.
Подбывать, подбывать = підбігати, підбігти.
Подбывать, подбывать = підбілювати, забілювати, підбілити, забіліти, попідбілювати, позабілювати.
Подбывака = 1. підбілювання, забілювання.
 2. забіля (на пр. сметана до борщу).
Подбывль = 1. д. **Подбывла** 1. 2. рос. д. Мать і Мачиха.
Подбывать, подбывать, ся = підкочувати, підкотити, ся.
Подбывль = д. **Погребль**.
Подваривать, подварить, ся = 1. підварювати, доварювати, підварити, доварити, ся. — Треба ще доварити, бо не зовсім зварилось.
 2. наварювати, наварити. — Наварити вісь.
Подвезти = д. **Подвозить**.
Подвергать, подвергнуть, ся = віддавати, підводити, підлягати, віддати, підвєсти, підлягти, підпасти. — **Подвергнуться наказанію** = підпасти під кару. — **Подвергнуться шаткѣ** = взяти на муки. — **Подвергнуться ответственности** = підвєсти під одвіт. — **П. суду** = віддати під суд.
Подвередиться = порушити ся, підірвати ся і д. **Надорвать** ся 2.
Подвертывать, подвернуть, ся = підгортати, підсєувати, підкладати, підкочувати, підгортати, підсєунути, підкласти, підкачати, несподівано надійти — навернути ся, наскочити, підскочити. С. Л. — Підгортувши певеличке речення під біле личко. В. III. — Підсєуну йому вексель до підпису. — Підкачай штани, бо задрипаеш ся. Кр.
Подвесьель, подвесьелькомъ = д. **Навесьель**.
Подвесьельть, подвесьельть, ся = підвєсєляти, підпєовувати, підвєсєляти, ся, підпєовувати, підпєовувати, підпєовувати.
Подвєсти, подвєсть = д. **Подводить**.
Подвздохи = здухівина, здуховина (С. Жел.), голодна явка (між ребрами і клубом), голоднівка, голодниця, голоднівка (С. Жел.), бєбєхи (С. Аф. З. Ш.). — Не бий тєляти по здуховині. Полт. — Треба шанкою вдариць о праву здуховину і тричі плюнуть на видді (п. зам. від перелогів. Яст.).

— Як йому не хиріть, коли насадили бєбєхи. С. Аф.
Подвздошный = здуховиний.
Подвизать, подвить, ся = 1. підвизати, підкрєчувати і д. **Завивать і Навивать**.
 2. підлазити, підмєщуватись і т. д. д. **Подвизаться** 3.
Подвизной = підкрєчений, присєуканий.
Подвизать, подвизнуть, ся = посєвати, порєхати.
Подвизать, подвизнуть, ся = посєвати, посєувувати, присєувувати, посєунути, присєунути, ся. С. З. Л. — Посєунте ся, дівчатка, а від стола та до записки. н. п. — Посєунсь, брате, пєхай чоловик єядє. Той посєунув ся. в. к. Ман. — Посєунь ся, Ляше, хай Русин єядє. н. пр. — Старче! село горить! А я за суму тай дальше посєуну. н. пр. — Зелєнєпкий барвіночку стєли ся низєнько, а ти мильй чорнобривий присєунь ся близєнько. н. п. — **Подвизаясь** = посєовувачись, посєувам.
Подвизаться = посєоватись.
Подвизивать = посєувати.
Подвизнуть, ся = зрушити, порушити, ся, нахилити, ся до...
Подвизь = подвиз (С. Жел.), велікий учінок, веліке діло. — Се подвиз є не задля тих, чия мєта в житті утіхи. Зівьк.
Подвижникъ, ца = подвижник, ця (С. Жел.), трудівник, ця. — Живєм стоять перед мєнє історичні діячі і трудівники. Кп. — Ліпше будє щоб людє знали наймєнши тієі великої трудівниці. Кп.
Подвижность = рухливість, рухавість. С. Жел.
Подвижной = 1. рухливий, рухавий (С. Жел.) движкий, меткий (С. Л.), потовкучий, непосидючий. — По улицях раз у раз бачим рухливих жидків. Пр. — Хоч старий, та ще движкий, раз у раз на ногах. Кп. — Про екпажі — бігкий (С. Л.).
 2. похідний, походийший, рухомий. — Похідний ялин. — Походийший стіл. Сп. (Д. ще під сл. **Передвижной**).
Подвизаться = труждати ся, борєти ся.
Подвизнуть, ся = д. **Подвизать, ся**.
Подвить, ся = д. **Подвизать, ся**.
Подвластный = підвластний (С. Жел.), підвладний, підлєгний, підданий, підлєжний (С. Жел.).
Подвода = підвода, хұра, фұра. С. III.
Подводить, подвєсти, ся = 1. підводити, привєдити, підвєсти, привєсти, ся. — Підвєли йому коня. — **Подвєсти итогъ** = підсєувувати.

2. наводити, навести. — Той наймил і навів злодів до хазяїна.
3. підманювати, підводити, піддурювати, підманити, підвести, піддурити.

Підводный = підводний.

Підводчик = підводчик (С. Л.), погонець, хурщик (С. Ш.) і т. д. д. **Извозник**.

Подвое = подвох, подва. — Я не вмію так як ти: подвох разом любити. н. п.

Подвозить, подвезти, подвезть, ся = підвозити, привозити, надвозити, підвезти, ся і т. д.

Подвозный = надвезений.

Подвозчик = возильник, возій.

Подвозъ = привоз, навоз,

Подвои = привій, мн. привої (у сохи).

Подволакивать, подволочь, ся = підволікати, підволокти, ся.

Подволока = 1. підволікання.

2. горіще, гора. С. З.

Подворачивать, подворотить = 1. підкочувати, підкотити. — Підкотив камінь під хату. — Підкотив віз під повітку. Чайч.

2. підгортати, підгорнути, підобгати. — Підгорнувши певсячкє ручени під біле личко. В. Ш. — Сидить мила у порога, ніжки підобгавши. п. п.

Подворотня = підворітниця.

Подворье = 1. заїзд, заїздний дім, постоялий двір.

2. подвір'я (дім з церквою або каплицею у городі для пробування ченців).

Подвох = підхід, підкіп, каверза (С. З.).

Подвынать = підняти. — **Подвынвиши** = піднятий, нязнуватий, п'яшенийкий, на підійтку. — А вже піднятий як засне, то хоч коти гармати — і усом не моргне. К. Ш.

Подвышать, подвыснуть, ся = підняти, підносити, ся і т. д. д. **Возвышать, ся.**

Подвѣать, подвѣать, ся = 1. піддувати, піддуть, піддмухнути.

2. в'яти, пров'івати, пров'іяти.

Подвѣдомственность = залежність (С. Жел.), підлеглість (С. Л.).

Подвѣдомственный = залежний, підлеглий, підлежний (С. Жел.), підвластний (С. Жел.).

Подвѣсочный = вінчалний, шлюбний.

Подвѣснуть, ся = д. **Подвѣшивать, ся.**

Подвѣска, подвѣсь = навіска, навіски, причіпка, причіпок.

Подвѣтренный = підв'ятраний.

Подвѣсокъ = підважок (що причеплюеть ся для ваги).

Подвѣшивать, подвѣснуть, ся = чіпляти, поченити, приченити.

Подвѣять = д. **Подвѣвать.**

Подвѣзы = ре(н)штовання (С. З. Л.), рштунок (д. Лєса).

Подвѣзать = д. **Подвѣзывать.**

Подвѣзка = 1. підв'язування.

2. підв'язка, у личаків, у постолів — волюка.

Подвѣзникъ = дерево для рштування.

Подвѣзочный = підв'язковий.

Подвѣзывать, подвѣзать, ся = 1. підв'язувати, під'язувати, підв'язати, ся. —

Подвѣзаться кушакѡмъ = підперезати ся поясом.

2. рштувати. — **Подвѣзывать лѣса** = ставити рштування.

Подгадить = напашкувати.

Подгбать, подогнуть, ся = 1. підгинати, підігнути, підіогати. — Сидить мила в кінці стола, ніжки підобгавши. н. п.

2. підгортати, підгорнути, ся.

Подгладывать, подгладать = підгризати, підгризти.

Подглазный = підбачний.

Подглазь = ямка під оком.

Подгладать = д. **Подгладывать.**

Подглядчикъ, ца = підглядач, доглядач, ка, шинг (С. З.). — Бач, чортова доглядачка, така вздріла. Кв.

Подглядываніе = підглядання.

Подглядывать, подглядѣть = підглядати, підглядувати (С. З.), підлєжувати, підзирати, піддивляти ся, наптрувати (С. З.). воріти очима, підгядіти, піддивити ся, підздрити, підзоріти, принаптрувати, приздріти (С. Л.). — От він заховавсь десь і підзирає. п. к. Гр. Чайч. — Првздріла люди, що він що очі божєї таскає. С. Л.

Подгнивать, подгнить = підгнивати, підгнити, попідгнивати. — **Подгнивший** = притрухлий.

Подгниа = піднал (С. З.), рбнал. — Прилєси трісок на піднал.

Подгнигать, подгнигуть = 1. підпалювати, підпалити.

2. підбурювати, підмовляти, під'южувати і д. **Подбывать** 2.

Подговариваніе = підмовляння, підмова.

Подговаривать, подговорить = підмовляти (С. З. Л.), намовляти (С. Л.), підущати, підманювати, настрєнчувати, під-

мовити (С. Л.), підговорити (С. Л.), намовити і т. д. д. ще **Подбивать** 2. — Вони плотю та гуляють, із собою Семена Палія на охоту підмовляють. п. п. — На віщо ви її підмовляли йти в Київ? Лев. — Підмовляли дівчина молодого козака: а ти, серце, ходи. н. п. — Ой п'ють-гуляють, дівча підмовляють: гей поїдемо з нами. н. п. — Воду набірала, Марка намовляла: мандруй, Марку, і зо мною молодю. н. п. — У жидовство ані у бесурменство намовляти не мають. Ст. Л. — Мене, мамо, москаль знає, жить до себе підмовляє. н. п.

Подговірщикъ, ца = підмовник, ця (С. Пар.), наустник, ця, шепотінник, ця.

Подговоръ = підмова, намова, наущення. — Ти дівчино спам'ятай ся, на підмову не давай си. н. п. — З намови і поради ріжних людей. Б. Н.

Подголовокъ = підголовач.

Подгонъ = пригон. — Тепер на ярмарку пригону мало було.

Подгонять, подогнать, ся = 1. підганяти, поганяти, підігнати, ся.

2. прилажувати, прилаштувати, приправляти, приладити, приладнати, прилаштувати, приправити, ся.

Подгоруживать, подгородить, ся = підгоружувати, підгородити, ся.

Подгорать, подгореть = підгоряти, підс(ш)малювати ся, підпикати ся, підпалити ся, підгоріти, підс(ш)малити ся, підпекти ся, підпалити ся, приєматити ся, приємажити ся. — Пар жки троха приємалили ся. Кр. — Печене порося аж приємало. С. З.

Подгорье = підгірря.

Подгорный = підгірний.

Подгородный = підгородний, пригородний

Подгорельный = підпалений, приєматлий.

Подгореть = д. Подгорать.

Подгорюничивать, подгорюниются = журити ся, зажурити ся, засмутити ся. — Сидить зажурившись.

Подготовлять, подготовить, ся = 1. ви(на)готовлювати (Мал.), підлагожувати, підлажувати, ви(на)готовити, підготувати, підлачити, підладнати.

2. розпочинати, надроблювати, розпочати, надробити, ся.

Подграблявать, подграбятъ, ся = підгрібати, підгортати, підгромажувати, підгребти, підгортати, підгромадити, ся. — Підгребти сіно до стога.

Подгребать, подгребеть = д. Подграблявать.

Подгрёбки = вігрібки.

Подгріфокъ = пристру́пник. — Вподовж нижньої часті брямки, супроти ручки, прироблена дерев'яна полоска, міцно прикріплена до брямки — се єсть приструнник. До його навіязані всі струпи бандури. Боян. Зоря 1895—1.

Подгрудный = підгрудний.

Подгрудокъ = підгорта.

Подгрызатъ, подгрызть = підгризати, підгризати, попідгризати.

Подгузокъ = підгузок.

Подгулявать, подгулять, подгуляють = підгуляти, підйти. — **Подгулявший** = д. Подійвний. — **Подгулявши** = на підпиту. — На підпиту нема спляку. н. пр.

Подгущать, подгустить = густити, підгустити.

Поддобриваться, поддобриться = піддобрювати ся, придобрювати ся, піддобрити ся, придобрити ся. — Бач як придобрів ся, — все помагає. Полт. Чайч. — Щоб піддобрити ся до Пресвященного. Лев. В.

Поддобриваніе = піддобрювання, придобрювання, похлібство.

Поддавать, поддѣть, ся = піддавати, підда́ти, ся; по́давати ся, підлягати, по́вільняти ся, подати ся, підлягти. — Сумно і ходжу, хоч я і сьмію ся, велика туга, та не подаю ся. н. п. — Не підлягайте вливу нудьги. Кн.

Поддавки = піддавки.

Поддакивать, поддакнутъ = такати (С. Ш.), підтакати (С. З.), потакувати, при-такувати, підтакнути, потакнути, при-такнути, підбріхувати, підбрехати, не в одно — перетакувати, перетакнути. — Добрі хлопці: один бреше, другий потакує. Чайч.

Поддаквивающий = такач (С. Ш.), потакач (С. З.), потакувач (Чайч.), підтакач, підбрехач. — Потакач тим і живе, що язиком грає. н. пр.

Поддѣбливать, поддѣлбятъ, ся = піддѣб-бувати, піддѣбти, ся.

Поддѣнический = піддѣнський. С. Л.

Поддѣничество = піддѣнство.

Поддѣнный, ая = піддѣний, на (С. Л.), піддѣнець (С. З. Л.), піддѣница, піддѣнка (С. Л.), піддѣнок, піддѣсний, піддѣдний, на, піддѣглий. — А також всі його піддѣнці носили латані галанці. Кот.

Поддѣнство = піддѣнство.

Поддѣть, ся = д. Поддавать, ся.

Попдвигать, поподвигнуть, ся = підсувати, підсовувати, підсунути, ся. — Підсунь скариню під кровать.

Попдівка = чумарка, чинарка, каптан.

Попдергай = куцонерий (що носить куцу одержу).

Попдёргивать, поподёргать, поподёрнуть, ся = підсмикувати, підсмикати (С. Л.), підсмікати, підсмикнути, ся, про кілько — поподсмикувати, ся.

Попдёрживать, поподержать, ся = піддёржувати, підтримувати, підпирати, піддержати, підтримати, піднергти; запомагати, підпомагати, засилювати, підбічувати, запомагати і т. д. **Защипать і Охранять.** — Вона за руку не веде, вона тільки твій розум засилує, щоб сама ти свій шлях пізнала. К. Д. — **П. родственных спомёний** = родати ся.

Попдёржка = підмога, запомага.

Попдёрнуть = д. **Попдёргивать.**

Попдобриться = д. **Попдобриваться.**

Попдолбить = д. **Попдобривать.**

Попдоль, поподоль = піддоль, підставка (С. Жел.), піддоль (на пр. для пляшок, чарок то що), підкладка, піддильце (на пр. під діжку або що). — Всі чарочки на підносах повишляла. п. п.

Попдружье = другі дружки: піддружба, піддружий (С. З.), піддружко, піддружка. Кв.

Попдранивать, поподразнить = піддратовувати, піддрочувати, піддратувати, піддрочити.

Попдувало = піддувало, прогари.

Попдувать, поподуть = піддувати, піддмухувати, піддуть (С. Жел.), піддмухнути.

Попдымек, поподыме = час, коли топити ся „курная изба“ (д. під сл. Изба).

Попдывало = д. **Обманичик.**

Попдывать, поподать = 1. піддягати, піддягти, одягати під... — Піддягни ще під свиту хоч оцей каптанок — вже ж воно тепліше буде.

2. підчеплювати, підчепити (зачепити зі споду).

3. піддурювати, підмаювати і д. **Обманывать.**

4. красти, підкрадати, підчеплювати, укрести, підчепити.

Попдывка = д. **Попдывка** (тепер частіше пишуть се слово, як воно вимовляється, себто через „д“, а не через „т“).

Попдывка = піддобрювання; піддобрення (С. Жел.), фальш, хвальш. С. Ш.

Попдывать, поподать, ся = 1. піддобрювати, піддобрятти, піддобрити, приробрювати, приробрити (зі споду).

2. піддобрятти (С. Жел.), фальшувати, хвальшувати, піддобрити, зфальшувати. — Піддобрятти гроші. — Хто би листи або печаті фальшовав. Ст. Л.

3. піддобрювати ся, піддощувати ся, піддобрюватися, підкидати ся, підстилати ся (С. З.), підстипати ся (С. З.), мстити ся, лакувати ся (Ман.), підбаржувати ся, примощувати ся; примазувати ся, прилабунювати ся, піддобрити ся, підноровити ся, підвернути ся, присдобрити ся (С. Л.), підкинути ся, підмстити ся і т. д. — А Іван підсипаєть ся до пана, трохи в руку його не плує. Кв. — На прикінці до Козарешків підлабунює ся. Зіньк. — Вона не знала, як під кого підвернутись. Кв.

Попдыватель, ница, поподывщик, ца = фальшовник, хвальшо(і)вник, ця (С. Ш.), тільки грошей — грошороб.

Попдывный = 1. піддобрений (С. Л.), піддобрений (К. Кр.), піддобрений (С. З. Л.), фальшивий, хвальшивий. С. Ш. — Були там купчики проворні, що їздили по ярмаркам і на аршипець на піддобрений поганний продавали крам. Бог. — Кипули ся до тієї метрики; ніп глинув і зараз каже: вона піддобрена! Хіба се моя рука? і рука і печатка піддобрні. Кв. — Хіба ж не видно, що це хвальшаві гроші?

2. прикидливий (на пр. смуток, сьміх тощо). Гр. Чайч.

Попдять = д. **Попдывать.**

Попёнка, ком. Ермелера = подёнська. С. Жел.

Попёничек = д. **Дневничек.**

Попённый, по = подённый, по. — **П. работа** = подёщина.

Попёничек, ца = подёщик, ця (С. Жел.), подённый, ця (Харьк. Чайч.), подёничек, ця (Черн. Чайч.), подёничка. — Оце наймала подёниць мазати хату — так дорого. Чайч.

Попёщина = подёщина.

Попёргать = посмікати, посіпати, пошарпати, поторгати.

Попёргивать = смікати, сіпати, посмікувати.

Попёргивать, ся, подёрнуть, ся = зятягати, заволокіати, зятягти, заволокти, ся. — **П. льдомъ** = шерхнути, зашерхнути.

— Подёрнуть плёнкой, налётомъ = затягти плівкою, присмагнути.

Подержаніє = 1. держання, тримання.

2. ужиток (на якийсь час). — Дать, взять на подержаніє = позичити (на який час).

Подержанный = уживаний (С. Ш.), не новий, ношений.

Подержать, ся = подёржати, потримати, ся.

Подёрнуть, ся = д. Подёргивать, ся.

Подешевѣть = подешевѣшати (С. Л.), подешевѣти.

Поджаривать, поджарить, ся = піджарювати, підпикати, підсмажувати, піджарити, підпекти, підсмажити, ся.

Поджаристый = підпечений.

Поджарный = худорлявий, сухорлявий. С. З. Л.

Поджать = д. Поджмать.

Поджечь = д. Поджигать.

Подживотникъ = д. Подбрюшникъ.

Подживотье = д. Подбрюшина.

Поджига = 1. підпал.

2. д. Подговорщикъ.

Поджиганіє = підпалювання, підпал.

Поджигатель, ница = палій (С. З. Л.), підпалювач, ка.

Поджигать, поджечь, ся = 1. підпалювати (С. З.), підпалити, ся (С. З.), продекілько — попідпалювати, в нечі — підтоплювати, підпалювати, підтопити, ся. — **Поджечь кого** = спалити. — Добре вогонь горить, як в чим підпалить. н. пр. — Оженив ся навесний та взяв біснєвату, та не мали що робити — підпалили хату. н. пр. — Осачина, чом не горити та все куриш ся? Як би ж мене підпалили, я б горіла — не курива. н. п. — От раз жінка підпалила в хаті. н. к. Ман. — На що ж ти похвалив ся, що спалив мене? Кр.

2. підпикати, підпалити, підсма(жн)лявати, підпекти, підпалити, підпмалити, ся. — Підпекти пирога.

3. підбурювати і т. д. д. Подбивать 2.

Поджидать, подождать = піджидати, наджидати, спожидати (С. Л.), очікувати, подождати (С. Л.), потрі(и)вати (С. Л.), почека(и)ти, пострівати, затрівати, зачекати. С. Л. — Оддає йому коня та й каже: відожди, я тобі ще гостинця дам. н. к. Ман. — Зачекай, я перше піду обмийсь. н. к. — Постривайте, поки я поражує з Кривоносом об моему ділі. О. Ст. (Пр. д. ще під сл. Ожидать). — **Подожди!** = трі(и)вай, потрі(и)вай, стрівай, подожди, почекай!

Поджилки = жіжки. С. Аф. — Ля жижки трясутъ ся. С. Аф.

Поджмать, поджать, ся = підгортати, підгортнути, підобгати, ся (С. Л.). — Сидай, Грицю, кого мене, ще й ніжечки підгориш, я ж тебе поцїлюю, ти ж мене обійми. н. п. — Сидить мила на припечку, ніжки підобгавши. н. п.

Поджогъ = підпалювання, підпал. — Без підпалу дрова не горять. н. пр. — А в поцелї тїє огню іскра великого, тїє не вражає, підпалу жде, як той местник часу дожидає. К. Ш.

Подзадоривать, подзадорить, ся = піддрочувати, ся, підштрикувати, підбурювати (С. Л.), підцькувати, підбюжувати, розпалити, ся, піддрочити, ся, підштрикнути, підбурити, ся, підцькувати, розпалити, ся. — А ну! піддрочи дяка! Чи не дасть стусана. Кн. — Коли б його не підбюжував на мене. Кн. — Він і так сердить ся, а той іще підштрикує.

Подзакусить = підбїсти, підживити ся, присїдати.

Подзаривать, подзарить = д. Подзадоривать.

Подзатылокъ = карк, гамалік (С. З.), задня частина шії під потилицею.

Подзатыльникъ = 1. готовний жіночий убір у москвовок, що надіваетъ ся на потилицю.

2. потиличник. С. З. Л. — Дать подзатыльникъ = потиличника дати, в потилицю загнїти. — Надавать подзатыльниковъ = потиличниками наголювати. Номас.

Подземелье = підземелля.

Подземный = підземний, підземельний, попідземний. — Вирвав того дуба з корінням, тай подався аж у підземельне царство. н. к. Ман.

Подзёрный = прозорний. — Подзёрная труба = д. Зрительная т.

Подзывать, подозвать = підзивати, підкликати, прикликати, підзівати, підкликати (С. Л.), прикликати, покликати до себе (Чайч.). — Підзвав до себе та тоді й каже... — Підкавав жиди і питає ну що ж, як? н. о. Яет.

Подивиться = подивувати ся. — Еней тому подивував ся, у баби сучої спитав ся. Кот

Подирать, подрать, ся = 1. драти, шкрябати, скубти, поскубувати, подрати, пошкрябати, поскубити, скубувати. — Все лице пошкрябала біле їже, продавивши по вущах колючих. Гр. Чайч. — Скубле за

чуба, та й знов питає, а не знає — знов поскубує. — **Морозъ по кожѣ подираєть** = мороз по за шкурюю.

2. пачіти ся, колоти ся, тріскати ся, поначіти ся, потріскати ся, розколоти ся, поколоті ся. — Дощка од жару потріскала ся.

Подкальваты, подколѣть, ся = **1.** підколювати, підштрикувати, підколоти, підштрикнути, де-кілько — попідколювати і т. д. — Підколола собі палець шпичкою. Чайч.

2. підшпильювати, підшпильти, ся, про де-кілько — пошідшпильювати. — Підшпильла спідницю шпильками.

3. підрубати, врубати (ще). — Врубай ще дровеця.

Подкашцеляриєть = підкашцеляриєт. Кот.

Подканывати, подкопаты, ся = підкопувати, підривати, підноряг, сл, підкопати, підрийти, ся, про де-кілько — понідкопувати і т. д.

Подкармливати, подкормить, ся = **1.** підгодовувати, підгодувати, підхарчіти, підхарчувати, підживити, ся, про де-кілько — понідгодовувати і т. д., про худобу — підпасати, підпаси. — Ой матінко-лебідочко, підгодуй нас хоч трішечки. п. п. — Підгодувались грохи і копей підпасли та й поїхали.

2. прикармливати, пригодовувати, припажувати кормом, прикармити, пригодувати, про худобу — припасати, припаси, ся, зімою — призімівати, ся.

Подкарауливати, подкараулить = підстерегати (С. Л.), пристерегати, засідати (С. Л.), чигати (С. Л.), наутрувати, сочити, підстерегти, пристерегти, засісти, понаутрувати, присочити. — Хто-ж це його дом приглядає? — А ну, каже, давай підстерезу я його. п. п. Гр. Чайч. — Нехай присочить його. К. З. о. Ю. Р. — Засідають два стрільчак, хочуть його вбити. п. п.

Подкатывати, подкачивать, подкататы, подкатить, ся = підкочувати, підточувати, підкогити, підточити, ся. — Підкотив камінь під хату. — Підточив віз під повітку.

Подкашивать, подкосить, ся = підкошувати, підкосити, ся.

Подквашивать, подквашить, ся = підквашувати, підквашити, ся.

Подкідывать, подкинуть = д. Подбрасывать.

Подкідышъ, подкідышекъ = підкідок,

підкіджок (С. Жел.), жін. р. — підкідачка (С. Жел.), сп. р. — підкідча, підкідько, покідько. — Вигодував покідька на свою голову. Кн. — Не мое воно — покідько. Кн.

Подкладень = підкладка (ййце, що підкладаєть ся під квочку).

Подкладка = **1.** підстава, підставка (С. Жел.), підкладка.

2. в одязі — підшивка (С. Жел.), підбивка, підбійка, підкладка.

Подкладъ = **1.** підкладання, підклад.

2. д. Подкладень і Подкладка **1.**

Подкладывати, подкласть, подложить, ся = **1.** підкладати, підкласти, ся. — **Подкладывати яйця подъ насѣдку** = підсипати квочку.

2. підшивати, підбивати, підшити, підбити, ся (підшивку). — Він лисом підшитий, псом підбитий. в. пр.

Подкладышъ = д. Подкладень.

Подклеивать, подклевать, ся = клеювати, дзюбати, дзьобати, поклювати, подзьоб(дзю)бати, ся. — Курка подзьобала увесь овес.

Подклеивать, подклеить, ся = підклеювати, підклеїти, ся, варюком — підкарючити, ся, про де-кілько — понідклеювати, ся.

Подклѣтъ = д. Кладовая.

Подкова = підкова, на чоботях або на черевиках — підкова, підківка, частіше мн. підківкѣ, що прив'язуєть ся, щоб ходити по льоду — бузлук.

Подковывать, подковать, ся = підковувати, підкувати, ся.

Подковыривать, подковырять, подковырнѣть = підколювати, підколупати, підколупнути.

Подкожный = підшкурний.

Подколачивать, подколотить, ся = підбивати, підбити, ся. — Треба підбити під це дощечку.

Подколѣдникъ = д. Ольшанка.

Подколѣтъ = д. Подкальваты.

Подколѣнокъ = жижка. С. Аф.

Подкопаты = д. Подканывати.

Подкомъ = **1.** підкіп, тайник, потайник. — Порох засипаю — потайники вже зроблені. К. Ш. (Д. ще під сл. Мина).

2. підкіп, підстун, підхід, (д. Коварство і Подвохъ).

Подкормить, ся = д. Подкармливати.

Подкрадкою = крадькома. С. З. Л.

Подкра́дыва́ться, подкра́стись = підкра́дати ся, кра́сти ся, пла́стати, підбармо́увати ся, підкра́сти ся, про де-кі́лько — попідкра́дати ся.

Подкра́півни́ця = д. Коро́лєвъ 2.

Подкра́шива́ть, подкра́силь, ся = підкра́шувати, підмальо́увати, підбармо́увати, підкра́сити (С. Л.), підмалюва́ти (С. Л.), прифарбува́ти, під карий ко́лір — на́карува́ти, під який и́нший ко́лір — підси́нити, підчорни́ти і т. д. д. **Кра́силь.**

Подкру́чива́ть, подкру́ти́ть, ся = підкру́чувати, підкру́тити, ся, про де-кі́лько — попідкру́чувати.

Подкрѣ́на = підно́ра.

Подкрѣ́плє́ніє = підкрѣ́п (С. Жел.), по́крі́нність, підсі́лок (С. Л.), піджива (С. Л.), підмо́га, запомо́га.

Подкрѣ́пля́ть, подкрѣ́пня́ть, ся = 1. підкрѣ́пля́ти, ся (С. Жел.), підкрѣ́пля́ти, ся, покрѣ́пля́ти, ся (С. Жел.), підси́рати (С. Жел.), підкрѣ́пня́ти, ся, покрѣ́пня́ти, ся, підне́рри; підпомо́рати (С. З.), запомо́гати, підсі́лювати, підпомо́гти, запомо́гти, підсі́лити, ся (С. Л.); підживля́ти, підживи́ти, ся (С. З. Л.). — Мовлено правду, которую доводами підперти лавно. Л. В. — За столом сиділи, покрѣ́пляли сили. К. Д. — Пішли вони у дворець, підкрѣ́пились. п. к. Ман. — Холодом та ковбасою закусила та, як то кажуть, і підкрѣ́пили ся. Кот.

Подкузми́ть = підвести́, підтѣ́сти, підма́нїти. — Це він підлі́в Якова, це через його він три да́ї у вежі просидів. Та я тож тебе підлі́в. Кр.

Подкули́ка́ть = підпн́ти.

Подкуна́ть, подкупн́ть = підкуна́ти, підкупля́ти (К. Кр.), підпла́чувати, мого́ричати, підкупити, перекупн́ти, підплати́ти, підмого́ричати, ся, ску́п да́ти (Катеринос. Чайч.), де-кі́льки — попідкуна́ти і т. д. — З тюрми уті́к, ві́рту перекупивши. Б. Н.

Подкупно́й = підкупни́й, підкúплений, кúплений.

Подкупъ = підкуп, підкúпство (С. Жел.), ску́п (Катеринос. Чайч.). — А писарь з його ску́п узав, то тепер уже за його. Чайч.

Подкупни́къ = підкупник (С. Жел.), на́купень (С. З.), перекупни́к.

Подкур́ива́ть, подкур́и́ть = підку́ривати, підкур́ити.

Подлагать, подложить = підкла́дати, підкла́сти, підложі́ти (С. З.), попідкла́дати.

Подла́жива́ть, подла́дить, ся = 1. підла́жувати, підсі́рбовувати, підла́дити, підла́днува́ти, підсі́рбіти, ся.

2. підла́гожувати ся (С. Л.), підлі́зувати ся, віддобрюва́ти ся, вридобрюва́ти ся і т. д. д. **Подла́зиль** 2.

Подла́за = підлі́за (С. Л.), підлі́зник, підлі́зуха, прилі́за (С. Л.) підлепли́вий, підле́пний (Лев.), влє́сливий, підхлі́бник.

Подла́зиль, подла́зъ = 1. підла́зити, підлі́зати, підлі́зти, про де-кі́льки — попідлі́зати.

2. підла́зити, підлі́зувати ся, лі́зати ся, підлабу́нювати ся, лабу́зити ся, прилі́зувати ся, підхлі́блювати ся, ле́стити ся, підлі́зти, підлі́зати ся, підлабу́знити ся, прилабу́знити ся і т. д. д. **Подольща́ться.**

Подла́зъ = д. Подла́за.

Подла́мыва́ть, подло́ми́ть, ся = підло́млювати, підло́мити, ся, зало́мити ся.

Подла́скива́ться, подласка́ться = підла́шувати ся і д. Подла́зиль 2. і Подольща́ться.

Подлега́ть, подлє́чь = ляга́ти, залья́ти, лягн́ти, залья́ти (під що небу́дь).

Подлежа́ть = нале́жати, підляга́ти, підпа́дати. — Се ді́ло нале́жить до суда. — Він за се підпадає під тяжку кару. — Это подле́жить сомні́нню = се рі́ч непе́вна.

Подлежа́щий = нале́жачий (С. З.), нале́жний (С. З.), нале́жний (С. Пар.), зале́жний (С. Пар.), підле́глий (С. З.). — Нале́жачий братству церковному львовському. С. З. — Нале́жну́ю че́сть йому́ відда́ти.

Подлетать, подлетѣ́ть = підлі́тати, підле́тїти, підлі́нути.

Подлє́токъ = підлі́ток.

Подлє́чь = подля́к, падля́ка (С. Жел. З. Л.), паску́да (С. З.), погáнець (С. Жел.). — Крутом паску́да! Чого ж на його не плюють? К. III.

Подлє́чь = д. Подлега́ть.

Подли́ва́ть, подли́ть, ся = підли́вати, підси́пати, підлі́ти, підси́пати, ся, багато — підбу́рити, про де-кі́лько — по́пли́вати, по́підси́пати. — Підси́п ще борщу. А пу, підси́п в чарку оці́ї животково́ї. Кн.

Подлі́вка = 1. підли́вання, підси́пання. 2. підлі́ва, підлі́вка (С. З.), підлі́ва (С. З.), облі́вка, по́ливка. — До вовчого м'я́сива собака підлива. п. пр. — Сви́нчу го-

лову до хрину і локшину на переміну, потім з підлевою нидик. Кот.

Подливной = підливний. — **Подливное колесо** = підсобійне колесо і д. під сл. Колесо.

Подлиза = підлиза.

Подлизывать, подлизать, ся = підлізувати, підлизати, ся, облизувати, облизати.

Подлинник = д. Оригинал 1.

Подлинно = справді, власне, дійсно, авжеж, в самій річі (С. Л.); саме так. — Він справді такий, як про його кажуть.

Подлинность = справжність (С. Пар.), певність, правдивість.

Подлинный = справжній (С. Пар.), сущий, справедливий, щирий (С. Л.), правдивий, власний. — Се його власні слова.

Подлило = 1. підлиніло, підлиза і т. д. д. Подлиза.

2. д. Волокита 2.

Подлинальство = підлизування, підлеєливість, підлибство.

Подлиать, подлиннуть = 1. підлипати, підлипати, прилипати (зі споду).

2. д. Подмазть 2. і Подольцаться.

3. д. Волочиться 2.

Подлить = д. Подливать.

Подличать = робити, чинити що наскудне, гапёбно.

Подлю = гідко, наскудно, гапёбно.

Подлюсь = підлюбія.

Подлюг = підлюг (С. Жел.), підбёр, фальш, фальшивість, хвальш. С. Ш.

Подлюжный = д. Поддельный 1.

Подлюить, ся = д. Подмазывать.

Подлюсть = підлюсть (С. Жел.), підлюта, наскудство, мерзенність (С. Пар.), погань (С. З. Жел.). — Одна підлюта немилуче тягне за собою й другу. Кн. — **Подлюсть тайную сдѣлать** = гадючку вкинути.

Подлунный = підмісяшний. С. Жел. —

Подлунный миръ = світ Божий.

Подлый = підлий (С. Жел.), підлий, подлячий (С. Жел.), падлюшний, наскудний, поганій (С. Жел.); плазовитий. — От подла дичива! Кр. — **Подлый поступокъ** = гапёбний вчинок.

Подль = біля, коло, побіля, край, обік, поруч, попліч. (Пр. д. під сл. Вольѣ).

Подльзать = д. Подлазть.

Подльзарь = підлязарь.

Подтѣлять, подтѣнить = підтілявати, підтіняти.

Подтѣеникъ = д. Водникъ 2.

Подтѣсокъ = 1. підтѣся, залісок, приліся і д. Опущка 2.

2. рос. Viola canina L. = братки, сокирки. С. Ан.

Подтѣсье = д. Опущка 2.

Подтянка = паскуда, ледащія. — Ой паскухай, синку, що говорять вдова: моя дочка ледащія не почує дома. н. п.

Подтязывать, подмазть = підмазувати, підмашувати, шмарувати, підмазати, підмастити, помазати, пошмарувати, багато — попідмазувати і т. д.

Подмазчикъ = шмаровоз. С. З. — Тут всіки були пронози, перекуки і шмаровози. Кот.

Подмалёвка = підмалювання.

Подмалёвывать, подмалёвать, ся = підмалювати, підмалювати, ся.

Подманивать, подманить = 1. підманювати (С. З.), підманити, приманювати, принажувати, приманити, приадити.

2. піддурювати, підмовляти (С. З.), намовляти, віддурити, підмовити, намовити, перемовити.

Подманка, подманъ = підмана, підманювання і д. Подговоръ.

Подмаренникъ = рос. Galium L. — гірчак, П. жёлтый, G. verum L. — буркун зілля, дерева, дрібноцвіт, жовтенька кашка, медяник, медявник, медова трава, сиворотень. С. Ан.

Подмасливать, подмаслить, ся = 1. підмаслювати, підмашувати, підмаслити, підмастити, ся.

2. підмазувати, підморгичувати, підмаслювати, хлібити, підмазати, підморгичити, підхлібити. — Підмазав станового, та й пішло діло на лад.

Подмастерье = підмайстер (С. Жел.), челядник.

Подматывать, подмотать = підмотувати, підмотати.

Подмахивать, подмахнуть = 1. змахувати, змахнути (зі споду).

2. підписувати на швидку.

Подмачивать, подмочить, ся = підмочувати, підмочити, ся; підсикати, підісцяти, підбурити.

Подмашивать, подмостить = підмашувати, підмостити, ставити ристовання.

Подмерзати, подмерзнуть = підмерзати, примерзати, підмерзнути.

Подметальщик, ца = метільник, ця, метільничка. — Я до печі куховарочку найму, а до хати та метільничку. н. п.

Подметать, подмести, сть = підмітати, підмести, замітати, замести, повідмітати. — Підмети хату. — Підмети сьмітти під припічок.

Подметать = д. Подмѣтывать.

Подметка = 1. підмітання.

2. підметок (пола підшива до старих чобіт). Кр.

Подметный = підкидний. — Подметное дитя = д. Подкидыш.

Подметочный = підметковий (д. Подметка 2.).

Подметывать, подметать -нуть = 1. підкидати, підкинути (д. Подбрасывать).

2. пришивати на живу нитку, підстьобувати, підстьобати.

3. підкидати, підкинути підметки. — Чоботи ще добрі, треба тільки підкинути підметки.

Подметыш = д. Подкидыш.

Подмигивать, подмигнуть = підморгувати, підморгнути. С. Л.

Подмигать, подмиг = підтоптати. — Медвідь підтоптав його під себе.

Подмога = д. Помощь.

Подмогать, подмочь = запомогати, підпомогати, підсобляти, запомогти, підпомогти, підсобити, зарядувати. (д. Помогать).

Подмокать, подмокнуть = підмокати, підмокнути, примокнути, примокріти.

Подмолаживать, подмолодить, ся = 1. підмолажувати, підмолодити, ся.

2. підсоложувати, підсолодити (на пр. пиво квас).

Подмолвить = підтакнути, притакнути, потакнути (д. Поддакивать).

Подморазивать, подморозить, ся = 1. підморозувати, підморозити, ся. — Підморозити рибу.

2. підмерзати, підмерзнути. — На дворі підмерзає.

Подмоетить, ся = д. Подмачивать, ся.

Подмостки = ринтовання, підмостка, підмосток (С. Ж.); примость (С. З. Жел.), примістки (С. Жел.). — Лежав на примості. С. З.

Подмочить = д. Подмачивать.

Подмочка = підмочка.

Подмочь = д. Подмогать.

Подмывать, подмыть, ся = 1. підмивати, підмити, ся. — Підмий дитину.

2. мити, підмивати, розмивати, підмити, розмити. — Не рад явір хилити ся — вода корінь миг. н. п. — Підмилло греблю.

Подмылье = мільни, зміїлини, обмільки.

Подмышка = паха, пахва (д. Мышка 3).

Подмышковый = паховий.

Подмышивать, подмышать, подмышить, ся = підмінювати, підкладати, підмінити, підкласти, підложити, ся.

Подмышеть = підмісити. — Підмиси борошна в тісто.

Подмыска = підмішування, підмісювання.

Подмыш = 1. д. Подмыска.

2. примішка. С. Жел.

Подмыш = д. Подмыш 2.

Подмышать, подмышать = підглядати, постерегати, вимічати, пристерегати, називати, помічати, сочити, підглядіти, по(при)стерегти, помітити, запримітити. (д. Замытити 2, Подглядывать і Подсматривать). — Сочі ж його добре, чи не носить він висівок до шинку. Кн.

Подмышивать, подмышать, ся = підмішувати, примішувати, підмішати, примішати, ся (С. Жел.).

Подмыш = д. Подмышать.

Подмышье = місце під полом (д. Нары).

Подмышуть = піддурити, підманити, підіолити, кількиох — пошіддурювати і т. д.

Подмышальный = підначальний, підвластний, підлежний. С. Жел.

Подмышесный = піднебесний. С. Жел.

Подмышесье = піднебесся.

Подмышный = піднебінний.

Подмышье = піднебіння (С. Жел.) і д. Небо.

Подмышольный = підневільний, поневільний, приневільний.

Подмышение = піднобіння.

Подмышеть = д. Подмышеть.

Поднимать, поднять, ся = піднімати, підіймати, підняти, ся, важницею — підважувати, підважити; підводити, зводити, підвести, звести, ся; здійсмати, ся, знімати, зняти, ся, про світило ще — підбивати ся, підбити ся (С. Л.), підійти, про рослину — підганяти ся, підігнати ся, вигнати ся. — Таке важке, що не піднімен. — Підняв на улиці. — Тісно в діжі піднімлось. — Підняли його на улиці пьяного. — Ой галочки-чубарочки, підніміть ся в гору! Ой раді б ми підняти ся, та крилець не маєм. н. д. — Підвів ся

ся він трохи з ліжка. — Звів ся та й пішов. — А Богдан лежить ще там на лаві, не зведе й голівоньки з похмілля. Ст. С. — Шабля не візьме, рука не зведеť ся. К. Ш. — Ой поїхав козаченько з Лубень до Прилук, ой плакала дівчинонька, здіймаючи руки. н. п. — Криличками стрепенули, злялись в парі й подинули. н. п. — Сонце вже підбилося височенько. С. Л. — Сонце вже геть підійшло. Кр. — **Піднимать сьору, шумъ** = збивають бучу, колотнечу. — За опучу, та збили бучу. н. пр. — **Піднимать носъ** = кириу гнути, чванитись. — Стара не страшна, так молода кириу гре. Кот. — **П. на смѣхъ** = на глум брати, взяти, глузувати, осьміяти. — Спостерігати, що їй взяли на глум, майнула з хаги. Кн. — **Піднимать крестъ** = зводити хрест. — Почали хрести зводити на бавю. Кн. — **Піднялся вѣтеръ** = схопив ся вітер. — Схонила ся шурябури і стіжечок ізвернула. н. п. — **Підня́ть на собі руки** = самому собі смерті заповідати, руки на себе наложити. — **Підня́ть зайца, медвѣдя** = вигнати зайця, ведмѣдя. — **Підня́ть вопросъ** = зняти річ, питання. — **П. паруса** = розпустити паруси, вітрила, напарусити. — **П. крикъ** = сунити крик, івалт. — **П. хвостъ, платье** = задѣрти, задрати, позадирати. — **Підня́ть оружіе** = взятись за зброю, повстати. — **Підня́ть войною** = повстати. — **Підня́ть больного на ноги** = відходити, відхляти, одволати. — **Піднима́ться на что́ либо** = п'ястись ся.

Подновля́ть, подновля́ть, ся = підновля́ти, відновля́ти, поновля́ти, піднові́ти, ся і т. д., к'ляко — пошідновля́ти і т. д.

Подноготная, у виразах: „опъ знаѣтъ всю подноготную“ або „высказалъ всю подноготную“ = він знаѣ всі тайности, він віказав всі тайности (ніби і те, що під нігтем, йому́ відоме).

Подно́жје = підні́жжя, гори — підгі́рря.

Подно́жка = ступи́ця, ступи́жка, ступе́нька. — Правом на ступицю, а лівою простю у віз, тай бервиць на сиво. Кн. — Як зачепив крилом, так ступиця і одскочила. Кн.

Подно́жки = рушник або яка іньша тканина, що простелюється молодім під ноги підчас вінчання. — Та поможи Боже на рушнику стати — тоді не розлучать ні батько ні мати. н. п.

Подно́жный = підно́жний, підно́жчий

(С. З.). — **П. кормъ** = наша. — Пустив волів на нашу.

Подно́сить, поднести́, ся = підно́сити, надно́сити, піднести́, наднести́, ся. — Піднеси ближче. — Таке важке, що не піднесу. — Наднеси ще трохи кавунів.

Подно́сь = підніс (С. Жел.), підно́с, та́ця(а) (С. Ш.), тарелі́ць. — Всі чарочки на підносах повихилиля. н. п.

Подно́шкѣ = розно́щик напів у шипкѣ, наймит шипкаря, що подає горілку.

Подня́ть = д. Піднимать.

Подѣ́йствовъе = подші́ряння. С. З.

Подо́ = д. Подъ.

Подоба́еть = годі́ть ся (С. Ж.), слі́д, налѣжить, лі́чить, прихóдить ся. — **Не подоба́еть** = не подоба, не слі́д, не годі́ть ся, не лі́чить і т. д. — Не подоба зірці без місяця та й виходити, не подоба дівці до козаченька й виходити. н. п. — Не личи́ть нашої́ честі́ і повазі́ вбачати крив посельську в себе дома. К. Б.

Подобі́е = 1. схóбість, подóба (С. З. Л.).

*** подобі́енство** (С. Ж. З.).

2 ма́йр, ва́йр (С. З.), кшта́лт, шти́б, шти́ль (С. З.). — **На подобі́е** = на ва́йр, ва́йром, на кшта́лт (С. З.), на шти́б і д. ще під сл. Ма́неръ 2.

Подобла́чный = підма́рний.

Подобно́ = 1. трѣ́ба, слі́д, по́винно, налѣжить, прихóдить ся.

2. як, та́к як, мов, на́че, ненáче, так са́ме, похóже. — **Подобно́ звѣрю, брóсилеи** = мов звьір той (так як звьір) кінув ся.

Подобны́й = схóжий (С. Л.), похóжий, подóбний.

Подобостра́стіе = піддѣсли́вість, плазупство (С. Пар.).

Подобостра́стный, но = піддѣсли́вий, обдѣсли́вий, во, піддѣсли́й (С. Жел.), лакеюва́тий (С. З.), підлабу́зник, невольничий (С. Жел.), плазовий (С. Жел.). — Облєсли́вий, як собака. н. пр. — Був у пана змалку і став підлабузником, боі́зь ся свого слова промовити, все щоб під панові́ мислі́. Кн.

Подобра́тъ, ся = д. Подбирать, ся.

Подобѣ́тъ = подобрі́ти, подобрі́шати (С. Л.), пощирі́ти, здобрі́ти ся (С. Л.).

Подові́къ = цѣ́гла, що нею вистилáеть ся черні́нь у печі́.

Подовы́й, подово́й = черні́невий (належний до черні́ або спечений на черні́).

Подогна́тъ, ся = д. Подгонять, ся.

Подогну́тъ, ся = д. Подгнать, ся.

Подогрівати, подогріти, ся = розігрівати, розігріти, ся. — Розігріє борщ учорапий.

Пододривати, пододвинути, ся = підсувати, надсувати, підсунути, надсунути, ся. — Підсунь скриню під ліжко.

Подождати = д. **Поджидати**.

Подождешний = піднадешний; піднечесний; підшмадений (д. **Поджигати** 1 і 2).

Подозвати = д. **Подзывать**.

Подозрітелность = підзорливість, підгледність. — Він нікому не йме віри, до всіх підгледність має на думці. Кп.

Подозрітельный, по = непевний, підзорний, по (С. З.), підзорливий, во, підзорний (С. Жел.), підзорний (С. Жел.), заздрінний (С. Л.), зазорливий (С. Л.); неймовірний, невірний (С. Жел.). — Проте батюшка усе крив ся і магушці здавалось те непевним. Лев. В. — Підзорно міні те здалось. Ч. К. — Совість підзорная вже із легких домыслов мниг собі добров злим бити. Б. Н. — Підзорливо дивуючи — чого ветрав він у таку справу. Лев. В. — Свідетством людей віри годних і не підзорних. Ст. Л. — Ну що ж, найшай що підзорного? Фр. — Неймовірний або чоловік та жінка без віри не спілка. Грішч. Чайч.

Пододривати = підзорити, приздрити, заздривати (Лев.), зазорити (С. Л.), підзоривати (С. Жел.), покладати гріх на кого. — Нічого не підзричи, Грішч почав докладітише доводи. Лев. В. — І ворог наш не відважись ся приздрити нас. Пр.

Пододрівне = підзор (С. Жел. З.), призра (С. Л.), приздра, приздріння, підзоріння (С. Жел.), підзорність (С. Жел.), постерегання. — Брехня воно чи ні, та річ таківська, що правда і підзор одно для мене. К. Ш. Т. — Він шокав воздух і очинячи моргав, а на Антонію з підзором поглядав. К. Д. Ж. — Писарі військового взятю на Сибір, маючи на його підзор. Л. С. — Не мав на його призри. С. Л. — Ніхто в святі не кине на Шевченка призрою за нещирість. Кп. — Ні на кого, як на його моя приздра: він торік обтрусув мою обгину, він і тепер підризав улик. Кп. — При свідетстві і признаках яких случних або підзорівню знатном. Ст. Л.

Подой = удій. С. Ш. — Не щитай корову по удою. и. пр.

Подойник = дійниця (Д. Доенка).

Подойный = удійний.

Подойти = д. **Подходить**.

Подойть = подоїти, здоїти, віддоїти.

Подоконник = підокотник (С. Л.), вар-

цаби (Гал.). — Вона сперла лікті о варцаби і довго стояла задумавшись. Фр.

Подоконье = 1. підвіконня. — Щоб не прийшлося по підвіконню руку простягати.

2. д. **Подоконник**.

Подоконный = підвіконний.

Подолбать = подовбати, подовбти, подлубати, поцюкати.

Подоліе = поділ, поділля, підгірря.

Подоль = 1. д. **Подоліе**.

2. пеленя (С. З. Л.), підшита — підтичка (С. З.). — Забери в пелену. С. Л. — Який вишивоч с під пелені, таким буде і до труни. и. пр. — Сюди-туди дубком стрелену, нагрусилася жолудків пелену. и. п.

Подольщаться, подольститься = підлещувати ся, лещити ся, влещати ся, підлабузювати ся, підлізувати ся, підлицяти ся, підмощувати ся, підсиляти ся (С. З.), підстиляти ся (С. З.), підлестити ся, влестити ся (С. Л.), підлащити ся (С. Л.), підластити ся, приластити ся, підлабузнити си, прилабузнити ся, прилабузити ся, підмостити ся, підсишати ся, підшиляти ся, припохлестити ся, прислужити ся, примаслити ся, прилестити ся. — Та я готовий жити з вами, як з братом, підлещував ся жид. Лев. — Він підлестивсь до нашого Гельмана. Ч. К. — Хоч до кого підлестить ся і що хоче внає. Макар. — Він довго не казав, а як вона підлестилась добре, він і сказав. п. к. — Не лещись! Хіба я забула, що ти зробиш? Чайч. — Нап суворий, а вона таки підлащилась до його, так що він мав їй віри. Кп. — Собака приластилась до тих сторожів. и. к. Гр. Чайч. — От вона до його прилестилась та й питає. и. к. Гр. Чайч. — Потім знову підластив ся і знову відкинув ся. Кроп. — Вона така підлазуха: підліжить ся, підмостить ся. Чайч. — О! неї примаслитись уміє, облесливий. Кр. (д. ще під сл. **Подлазить** 2).

Подонки = оденки, поденки, подіння (Грб), вибовтки, щербіць, ошадок, густі — гуща, фуз (С. Ш.), фус, фуси (С. Ш.), тіста або що — поскребок (С. З.), пос(ш)крібки, вишкрібки. — Зостались тільки поденки у діжці. Хар. — **Подонки** обшества = поштою.

Подоплека, подоплечье = підшівка полотняна в московських сорочках від коміра до пояса, спереду і ззаду.

Подопрывать, подопреть = запрівати, запріти (зі сиду).

Подорвать = д. **Подрывать**.

Подорожня = **ПОДОРОЖНЯ** (білет на проїзд на поштових конях).

Подорожник = 1. рос. *P. antago lanceolata* L. = подорожник, ранник, поранник, порівник, стягач, собачі язички, *P. major* L. = подорожник, трипутьник, трипутень, бабка. С. Ан.
2. ит. *Emberiza nivalis* = посемітх (С. Пар.), сусідка. Катеринос. Чайч.

Подорожний = 1. придорожній (що при дорозі).
2. подорожній (здатний в дорозі).

Подорожник, рос. *Asarum* = д. **Водник** 2.

Подоса = коротенька шерсть на соболях або на інших звірках.

Подосадовать = посередити ся.

Подосенна = підісок. С. З. (д. Ось).

Подосинный = підісковий (зроблений з підіска або такий, що вживається на підіски).

Подосиновик, гр. *Boletus aurantiacus* = підосичник.

Подоска = д. **Подосенна**.

Подославец = доглядач, підслухач, шпиг.

Подослать = д. **Подсылать**.

Подосеивать, подосеять = насівати, присівати, насіяти (С. Л.), присіяти, надіяти (С. Л.), настигнути, нахонити ся. — Зараз зібрав ся писати до Вас, аж тут і Ваш лист наспів.

Подостлать = д. **Подетилать**.

Подобь = д. **Подоса**.

Подоставлять = подостачати, повистачати, понастачати.

Подоткать = д. **Подтыкать**.

Подохнуть = подохнути, погинути, поздихати, виждихати, повиздихати. — Воли та корови усі поздихають, біле личко, чорні брови по вік не злиняють. н. п. — Бодай вони тобі повиздихали!

Подочерёдный = підчерговий.

Подоходный = з доходу.

Подобша = підобша (спідня частина ступні і товста шкура, що підшивається під обуву). — Находив ся, аж підшиви горять. — Ой тим не прийшов, що чорт має підшов. н. п. — **Подобша горь** = спід, низ горі, підгірря, обніжжя. — Найнижша частина гори зоветь ся обніжжє. Зем.

Подошевиный, подошвенный = підшовний.

Поднадать, поднасть = 1. принадати, припасти. — Дитина припадає до матери. — Царівна ж як побачила його, так і припада до його. н. к. Ман.
2. д. **Подольщаться**. 3. д. **Подвергаться**.

Поднаивать, поднаить = піднаювати, підпоїти, кількох — поїднувати.

Поднаивать, поднаить = принаювати, прилютовувати, припаяти, прилютовати (зі споду).

Поднакостить = накапостяти, нашкідити, напашкідити.

Поднализывать, поднализть = підлізати, підповзати, підлізти, підповзти.

Подналка = засмажка, на пр. у борщ, а більше підпалена — підпалка.

Поднаривать, поднарять = піднарювати, піднаріти.

Поднарывать, поднароить, ся = розпорювати, розпоріти, ся (зі споду).

Поднасть = д. **Поднадать**.

Поднахивать, поднахвуть = підмітати, змітати, підмести, змести. — Підмелати хату.

Поднахивать, поднахать = підорювати, підорати.

Подпёка = підпёка (частина хліба або пирога, що зі споду підпечена).

Подпекать, подпечь, ся = підпекати, підпалювати, підпекти, підпалити, ся, багато — поїдпекати, поїдпалювати, ся.

Подпереть = д. **Подпирать**.

Подпёрка = лопать (у млинному колесі).

Подпечекъ = підпічок, підніччя, штандари (С. Жел.). — Лізь під штандари. н. к.

Подпивать, подпить = підпивати, підпити, підпійчати. — Та там, бач, гуляння було, так ми трохи й підпійчали. н. о. Гр. Чайч.

Подпильивать, подпильить = підпійлювати, підпійляти.

Подпильокъ = терпуг (С. Ш.), терпужок, пильник, підпильок, великий — рашпиль.

Подпильочный = терпугівий.

Подпирать, подпереть, ся = підпирати, підперти, підперти, ся, про кількох — поїдпирати.

Подписать = д. **Подписывать**.

Подписатель = підписець.

Подписка = 1. підписування.

2. передплата, пренумерата (Гал.). — Вона збирала передплату на „Живописную Україну“ Шевченка в Чернигові і в Полтаві. Кп.

Подписчикъ = 1. підписник. С. Пар.

2. д. **Абонентъ**.

Подписывать, подписать, ся = підписувати, підписати, ся, кількох — поїдпійсувати, під чужу руку — підводити руку.

— То рука не батькова, він підвів його руку, ефальшував. Кн.

Підпис = **ПІДПИС**. С. З. — Листи з підписами руки писаря городського. Ст. Л. — З підписів на умові бачимо. Кн. — Которий то testament свідітелми моїми, з підписом їх власних рук, для ліпшої ваги, подтверждаю. Київ. Ст.

Підпийт = д. **Підпивать**.

Підпідчивать, підплатити = **підплатувати** (С. З.), **залатувати, підлатати** (С. З.), **залатати** (зі споду).

Підплетать, підплесть = 1. **підплатити, підплести**.

2. **підбивати, перечеплювати, підбїти, перечепити** (кого ногою).

3. д. **Обманывать**.

Підпливать, подплыть = **підпливати, підпливти, підплисти, підплинути**, про кількох — **попідпливати**. — Підплив до плоту. — Підплив під міст. — Як сіконе її, так вона кровю і підпливда. н. к. Ман.

Підпльсывать = **пританцювувати**.

Подползать = д. **Подпалзывать**.

Подполковник, ца = **підполковник**, ця (військовий урядовець 7 ранги, жінка його).

Подполковничий = **підполковницький**.

Подполье = **підгриб, льох, яма під хатою, місце під помостом, в народніх казках** — **підземелля**.

Подпольный = **що під помостом, в народ. казках** — **підземельний**.

Подпора = 1. **підпора, здр. підпірка** (С. Жел.), **супора, підвалина, соха** (Ос.).

2. **підпора, поміч, підмога, оборона**. — Не бачимо пілкої підпори йому. Кн. — Чоловік як ворона, а все жінці оборона. н. пр.

Подпорожье = **запорожжя** (місце на річці нижче порогів).

Подпороть = д. **Подпирать**.

Подпоручик, ца = **підпоручик, ця** (військовий урядовець 13 ранги, жінка його).

Подпоручичий = **підпоручицький**.

Подпочва = **підгрунтя, підгрунтя** (С. Жел.), **підбшва, живетень, живець, цілік, цілива, щирець**.

Подпочвенный = **підгрунтовий**. — **Подпочвенная вода** = **підшкурна, зашкурна вода** (Херс.).

Подпойска = 1. **підперізування**.

2. **пояс, перезок**.

Подпойсывать, подпойсать, ся = **підперізувати, підперезати, ся**. — Обувсь, одягсь, підперезавсь тай зовсім зібравсь. н. пр. — Це зобута, не зодягнена, тільки личком під-

перезаная. н. п. — Широким поясом підперізують ся. Чайч.

Подправлять, подправити = **підправляти, підправити**.

Подпрёчь = д. **Подпиргать**.

Подпруга = **попруга** (С. Жел.), **коло сїдла — трок**. — Прив'язав сакви до троку. Макар.

Подпруживать, подпружить = **підтягати, підтягти, стягати** **попругу**.

Подпрыгивать, подпрыгнуть = **підплигувати, підстрибувати** (С. Л.), **підскакувати** (С. Л.), **вискакувати, вибіркувати, підстригнути** і т. д.

Подпрыгать, подпрыгть = **підпиргати, припиргати, бичувати, підбичовувати, підпиргати** і т. д. — Йду на гору — не бичую, а з гори йду — не гальмую. н. п.

Подпускать, подпустить, ся = **підпускати, припускати, підпустити, припустити**, про кількох — **попідпускати**.

Подпущать, подпущивать, подпущить = **підшивати, підбівати, підшити, підбїти** **ху́тром**.

Подпущать = д. **Подпускать**.

Подпѣвать, подпѣть = **підспівувати, приспівувати, підспівати**. — Я заведу пісню, а ви міні приспівуйте. Кн. Музики приправують, дружечки приспівують. Федь.

Подравивать, подровниъ = **підрівнювати, підрівняти**.

Подражание = **наслідування** (С. Жел.), **переймання**. — Твори наших письменників до І. Котляревського являють ся переважно наслідуванем взорців византийських. Ос.

Подражатель, ница = **наслідувач** (С. Жел.), **наслідуватель, ка** (С. Жел.), **подобник** (С. Ж.), **переймець, поета** — **підспівач** (С. З.). — Яко поет правдивий, а не підспівач, має він у своєму голосі щось правдиво своє. К. Х.

Подражательность = **наслідування, услїдування**. — Спостерігаємо в недугах перших услїдування. Кн.

Подражать = **наслідувати** (С. Пар.), **услїдовувати, уступати у слїд, переймати, панови в житті** — **панити ся**. — Шевченко не услїдовує народної пісні. Кн. — Папська вигадка, а варто, щоб її переймали. Кн.

Подраздѣленіе = **поділ, підрозділ** (С. Пар.).

Подраздѣлять, подраздѣлить, ся = **поділяти, розділяти, переділяти, поділити** і т. д. (поділене на дрібніше).

Подразивать, подразнить = **дратувати**,

дрочити, подратувати, подрочити. — Я не забарю ся, тільки хлопців подрочу, та й назад верну ся. н. п.

Подразумівать = підрозумівати, припускати. С. Жел.

Подрастать, подрості = підростати, надрастати, підрості (С. Л.), підбільшати (С. З.), побільшати, про кілька — попідростати, про вовну — пірунити ся. — А як стала підростати — стали хлопці цілувати. н. п. — Як підбільшав і став вадистати ся по сьвітах, Номис. С. З. — Поки маленькі діти — гарненькі, побільшають — потірають н. пр.

Подрасть = д. Подирасть.

Подрасться = 1. побити ся (С. Л.), за чуби — поскубті ся, почубити ся. — Він побив ся з писарем. Кн. — Во ті попи, бо ті дика за киші побують ся, полоають ся. н. п. 2. подрати ся, полёрти ся, пошарпати ся. — Шгани в його полатані, подрана свитица. Як. — Пошарпалась одежа.

Подребезжать = подеренчати, поцрещати, поджирчати і т. д. д. Дребезжать.

Подребёре = підребёрря (С. Жел.) і д. Подвздохи.

Подремать = подрімати, покупати.

Подризык = підризык.

Подрисовывать, подрисовать = підмальбовувати, підбармівувати, смужку — підводити, підмалювати, підбармувати, підвести.

Подробнеть = подробиця (С. Жел. Л.), подробица, подробиість. С. Жел. — Брюлов спостеріг, що подробиці у Шевченка виразніші. Кн. — Найпростішу річ викладав у подробицях. Лев. В.

Подробный, по = дрібний, по, дрібненько, подрібний, по (С. Жел.). — Виргилій і не нам був ріння, а добре він начував тімь, поки дрібненько описав. Кот. — Ти рєскажи дрібниці. Кр.

Подровнять = д. Подравнивать.

Подрожать = подріжати, подріготіти, потремтіти, потрясти ся, на сьміх казуть — попоїсти, пополовіти дріжаків, поскакали халляндри.

Подрастать = д. Подрастать.

Подросток = підрісток, віросток, підліток, хлопець — парубійко (С. Жел.), парубчак (С. Жел.), піцпарубчий (С. Жел.), віпарубок, півпарубок, півпарубка (Ман.), дівчина — підліток (С. З. Л.), підлітка (С. Жел.), підлівок. — Діти ще підлітки у неї, робитица нема Кн. — Вже в мене старший хлопець півпарубочим ви-

ріс. Ос. — Дівчина Маруса не зросла до розуму, підліток. Гр. Чайч.

Подросьт = памолодь, памолодок і д. Отпрыскъ.

Подросьт = д. Подрастать.

Подрубать, подрубить = підрубати (С. Л.), підгяти (С. Л.), підотнути, підчесати (топке), підцюкати (С. Л.), про кілька — попідрубувати, попідтипати. — Як уже добре підотну і стане дуб хилигись. К. Х. — Хто підотне дуба того Руська правда карала... Кн.

Подрубка = підрубкі, підчос (Лев.).

Подруга = подруга, подружка, подружнина (Лев.), товаришка (С. Л. Ш.), товарка (С. Ш.), другиня (С. Аф.), щира — побратіма, відносно до чоловіка — дружина, дружинонькі, подружжя. — Коли не хочеш, моя мила, дружиною бути, то дай мені таке зілля, щоб тебе забути. н. п. — Вонаякувала віршии моїм подружжям. Кн.

Подружески = подружськи, поговарішськи.

Подружить, ся = подружити, ся, потоваришити, поговаришувати, сприятелити ся. — Шуткома-жартома тай сирингели ся ми так, що один без одного, ни раба без вода. Кн.

Подрумяивать, подрумянить, ся = підрумянювати, підрумянити, ся (С. Жел.).

Подручник = підручник (Лев.), підручний, помішник, поплічник (Ос.).

Подручный = 1. д. Подручникъ.

2. правий (кінь), борозенний (від, а з лівого боку — то підручний). С. Аф.

Подрыпать, подрыть, ся = підкопувати, підкопати, ся, поріти, підноряти. — Підкопав дерево. — Він усе підкопуєть ся під мене.

Подрывать, подорвать, ся = 1. зривати, зривати, зруйнувати, висадити (порохом). 2. шкідити, пошкодити, ущербити (С. Ш.), про здоровая — порушати, ся, підверезжати ся, надверезжати ся, надвереджати ся, порушити, ся, підвередити ся, надвередити ся, надірвати ся (д. Подорваться 2), обнатужити ся, влпраці — переирапати ся.

Подрыть = 1. зрив, вибух (К. Б.).

2. шкודה, збиток, ущерб (С. Ш.). — Се причинило ся на шкodu торговлі. Пр.

Подрыть, ся = д. Подрывать, ся.

Подрівать, подривать, подрывать, ся = підрізувати, підрізати (С. Л.), підрізати.

ся, підтягти (С. Л.), підотнути, підкроїти, підкріяти (С. Л.), підчиркити, про кілько — попідрізувати, попідрігати. — Пелени підтяти С. Л. — Мене дівка піднола і кантана підкроїла. н. п. — **Подрізати волосся** = підстригти. — **Подрізати кому крильця** = оббрати, прибрати (С. Л.), надбрати, кількох — перебрати. — Як приборканому степовому птаху. Кул. С. З. — На що ви ляхи принесли оце цияцьки? Хочете уп'ясть нас у неволю приборкати. Б. Х. Кост.

Подрізної = на підрізах. — Санки на підрізах.

Подріз = відріз, зріз (С. Пар.). — Зламалося саме на подрізі.

Подрізувати = д. **Подрізати**.

Подріз = 1. проріз. С. Пар. — Чоботи добрі, та тільки коло підшви проріз маленький.

2. підрізи. — Санки на підрізах.

Подрішето = підсінок. С. З.

Подрібляй = пов'язаний, про дегеву і овоч — потрухлий.

Подрібнути = пов'язати, потрухнути, потрухлявити (С. Ш.).

Подрягати, ся = подригати, ся.

Подрядити, ся = д. **Подряжати, ся**.

Подрядний = рядний підрядний.

Подрядчик, ца = рядчик (С. Жел.), підрядчик, ця (С. Жел.). — Договорили рядчика пову церкву ставити.

Подряд = ряд, підряд (С. Жел.).

Подряжати, подрядити, ся = підряжати, підгожувати, підгожати, ся, підрядити (С. Жел.), підголити, згодити, поняти, ся. — А я вже звозичка згодила. Кр. — Появилися ми тільки до Покрови волів посягати. Ки.

Подрясник = підрясник.

Подсаживати, посадити = 1. підсажувати, підсадити. — Підсади хлопця на коня. 2. присажувати, присадити, засадити. — Присадив ще десять кучів аґрусу.

Подсаживати, посадити = підсажувати, шмарувати, підсадити, підмашати сідлом, підшмарувати, віншарувати.

Подсажувати, посажати = підтягати, підтягти. — Вода підняла його під пліт.

Подсвітничий = свічник, світільник (Сп.), посвітач, посвітнич (С. Жел.), в стіні перед образом — світач (Хар.), в церкві перед образами — ставник (С. З.). — І за-світничив світчку, не ставлять під посудини,

а на свічнику, то й світить вона всім хто в хаті. К. Се. п. — Молебні день у день спасителів править, у ставники свічки по 10 хунтів ставить. Гр. — Піп послав ставник і звелів читати по мервому псалтирі. Кв.

Подсиджувати, посаджити = 1. засідати, чатувати (С. З.), засісти. — Ой не літай, утко! Засідають два стрельчики, хочуть тебе вбити. н. п. — Чатує на його. С. З. 2. визнавати, вивідувати, визнати, вивідати (хитроцями); підходити, підійти. — Ще ніколи не було такого, але ти вже оце штукою підійшов під нього. Руд.

Подсиджувати, подсиджувати = підсиджувати, підсиджувати, всиджувати, поїдсиджувати.

Подскаблувати, подскаблуть = підс(ш)крібати, підшкрябувати (Кр.), підшкребти. — Жиди підшкрябують (або: підшкребують) ті білети, та й знов вони йдуть. Кр.

Подскажувати, подсказати = підказувати, підказати.

Подскакивати, подскакати, подскокити, подскакнути = підскокувати, підскочити, підскікнути, підстрибувати, підстрибувати; вибікувати; прискакувати, прискочити, скочити. — Підскокив трохи не під стило. — Підстрибує високо в гору. — Як підстрибує вище од неї. н. о. Гр. Чайч. — Ач як вибікує! — Були б убили, коли б не прискочили хлопці. — Тільки вздрів мене, скочив до мене. Гр. Чайч.

Подскок = підскік.

Подскребати, подскребувати = підс(ш)крібати, підскромажувати, підс(ш)кребти, підскромажити.

Подсолжувати, подсолжити = підсолжувати, обсолжувати, присолжувати, підсолжити і т. д.

Подслужувати, подслужити, ся = прислужувати, ся, піддобрювати ся, прислужити, ся, піддобрити ся.

Подслужувати, подслужити = підслухувати, підслухати, ходити на підслухи, підслухати.

Подслужування = підслух, підслухи, прислухання. — Та стали жиди Меєра на підслухи вислухати. н. д.

Подслужувальний, подслужник = підслужач. С. Жел.

Подслужувальний = підслухний, підслухний, сліпокий, невидючий.

Подсмагивальний, ца = д. **Подглядчик, ца**.

Подсмагивати, подсмотреть = підгля-

да́ти (С. Л.), підгля́дувати (С. З.), під-
глі́жувати, підли́вляти ся, назо́рять,
підгля́дїти і т. д. д. **Подгля́дывать.** —
Назорив, що вони прийшли туди. Гр. Чайч.

Подесмо́триць = д. **Подгля́дчикъ.**

Подесмо́ръ = підглядання.

Подесми́вать, подесми́ять, ся = підсми́ю-
вати, ся, глузува́ти, підсми́яти ся, по-
сми́яти ся (з кого), насми́яти ся (над
ким), поглузува́ти.

Подесми́жний = підсми́жний.

Подесми́жничъ, рос. = *Anemone Hepatica L.*
— проліска, частіше проліски, пере-
ліска, первоцвіт, *Sorcus reticulatus M. B.*
— брандүші, брандүшки, просерен, про-
сирень, просу́ренко, *Galantus nivalis L.*
— підсми́жник, просерень, *Scilla cernua*
Hoffm. — проліски голубі, *S. bifolia L.*
— ряст, *Sempervivum tectorum L.* — до-
ля, скочки. С. Ан.

Подесоба = пособа, поміч, запомога (д. По-
мощь).

Подесобля́ть, подесобя́ть = підсобо́ляти, під-
помога́ти, підсоби́ти, підпомогти́, під-
рятува́ти. (д. Помогать).

Подесовыва́ть, подесова́ть, подесу́нуть, ся =
підсуба́ти, підпиха́ти, підсубну́ти, пі-
підхну́ти, про де-кільки — по́підсубова́-
ти, по́підпиха́ти. — Підсубь скриню під
кровать.

Подесо́лить = підсолі́ти.

Подесо́лечная = сьвіт бо́жий.

Подесо́лечниковый = со́няшниковий. Ос.
Подесо́лечничъ, рос. *Helianthus annuus L.* =
со́няшник, со́нячник, со́яшник (С. Ан.),
насі́ння його — пасі́ння (С. Ан.), каба́ч-
кі (Катеривос.), листя і стебло — со́яш-
ничі́ння (Кр.). — А оя со́яшник як висо-
ченко вигнав ся. Крощ.

Подесоса́ть = д. **Подеса́сывать.**

Подесохну́ть = д. **Подесыха́ть.**

Подесна́ривать, подесно́рять = помо́гати,
допомо́гати, підпомо́гати, приспо́рять,
помогти́ і т. д. — Нехай Бог допомагає та
приспоряє худобою і діточками. Шащацький.
С. З.

Подесно́рье = підмо́га, пособа, запомога;
дода́ток.

Подеса́ва = підгі́я, підеса́ва. — Послали
коней на підгі́я.

Подеса́вка = підставка, підмостка, під-
ш́рка, в скрипці чи в інших музичних
струментах — коби́лка, ко́ник, для вере-
тена — хло́пець, щоб вкочувати бочки —

шна́ги, під вал на кінцях — ківлі́на. —
Стіа хитаєть ся, — підмостки вкучу підмостку
під візку. Гр. Чайч.

Подеста́влять, подеста́вить = підста́вляти,
підста́вити, про де-кільки — по́підста́в-
ля́ти. — **Подеста́вить но́гу** (кому, щоб у-
пав) — пере́чеплювати, пере́чепи́ти. —

Подеста́вить но́жку = гадю́чку вки́нути.

Подеста́вній = підста́вний.

Подесте́живать, подестега́ть = підшива́ти,
підбива́ти, підши́ти, підби́ти. — Верх
добрий на кохті, та треба чим новеньким
підбити. Кн.

Подесте́живать, подестегну́ть = стьо́бати,
стю́бову́ти. — Стю́бни правого ко́ня, а то
зовсім не везе.

Подестерега́ть, подестере́чь = вистерега́ти,
пристерега́ти, вартува́ти, чатува́ти (С.
З. Кр.), пантрува́ти, со́чяти, чига́ти (С.
З. Л.), вистерегти́, пристерегти́, призо-
рити, припантрува́ти. — Я таки присте-
режу, хто мої дині переводить. п. в. Руд. —
Ми на тебе давно вже читаєм. К. Д. — Зло-
бу свою криючи, Дорошенко почав на ви-
нищення Запорожців читати. Л. В. — Ча-
тує на його. С. З.

Подести́лять, подостла́ть, ся = сла́ти, під-
сти́ляти, підосла́ти, ся, підстелі́ти, ся,
по́підсти́ляти.

Подести́лка = 1. підсти́лання, підстелю-
вання.

2. пості́лка, підклад, в чоботях — у́стіл-
ка, здр. у́стілочка, у́стіло́нька (С. Ш.),
з хворосту — оді́нок.

Подесто́жничъ = підсто́жжя, сто́жище,
сти́ртище, стожа́р, стожа́рня.

Подето́й = сушні́як.

Подето́йный = сухий, посохли́й, усохли́й
(про дерева).

Подестра́ивать, подестро́ить = д. **Подла́жи-
вать 1.**

Подесторо́жить = д. **Подестерега́ть.**

Подестрека́тель, ница = підмо́вник, ця.
С. Пар.

Подестрека́тельство = підмо́ва (С. Жел. Л.),
підбива́ння, намо́ва, напра́ва, наущі́н-
ня. (Пр. д. під сл. Наущі́є і Подго́воръ).

Подестрека́ть, подестрекну́ть = підмовля́ти
(С. Жел. Л.), намовля́ти (С. Л.), підбу́-
рювати (С. Л.), підводи́ти, підцько́ву-
вати, наші́гувати, підбо́жувати, під-
мови́ти, підбу́рити, підвести́, піддзві́-
ну́ти, підцькува́ти, д. теж **Підбива́ть 2.**
і **Подго́варивать.**

Подстрига́ть, подстри́чь, ся = підстрига́ти, пристрига́ти, підстри́гти, пристри́гти, ся, дуже низько — підголювати, підголю́ти, ся.

Подстрога́ть = підстрога́ти, де-кі́лько — по́підстро́гувати.

Подстрѣ́ливать, подстрѣ́лить = підстрѣ́лювати, підстрѣ́лити, пристрѣ́лити, де-кі́лькох — по́підстрѣ́лювати.

Подстрѣ́лива = д. Подпóра 1.

Подступáть, подступíть = підступáти, приступáти, наближа́ти ся, підступíти, присту́ти, ся, на́блізити ся (С. Л.).

Подступъ = підступ, присту́л. — Такий сердитий, що ні приступу до його.

Подсты́вать, подсты́ть = 1. прости́гати. вистига́ти, холóнути, вичаха́ти, прости́гти, захо́лонути, охо(прохо)лóнути, вичахну́ти.

2. замерза́ти, замѣрзти, трохи — зашѣрхну́ти. — Вода заперхла.

Подсты́гивать, подсты́гнуть = припряга́ти, припряті́.

Подсудíмый = підсудний, підсудник, (К. Б.), по був під судом — сужений, суждений. — Не пускають мене з села: ти, кажуть, підсудний, сиди дома, доки вийде суд. Ки.

Подсудность = присуд. С. Жел. — До того вряду, під чийм присудом будеть. Ст. Л. — Вести до того врядука, в чийм присуді єсть. Ст. Л.

Подсуну́ть = д. Подсóвывать.

Подсупо́нивать, подсупо́нить = підтяга́ти, підтягті́ супо́но.

Подсу́шивать, подсу́шить = підсу́шувати, підсу́шити.

Подсы́лать, подосы́ть, ся = підси́ляти, підси́ляти, ся.

Подсы́ль = підси́лка, підси́ання.

Подсы́пать, подсы́пать ся = підси́пати, приси́пати, підси́пати, ся.

Подсы́пка = підси́пка, приси́пка.

Подсы́тить = д. Подси́чивать.

Подсы́хать, подсо́хнутъ = підси́хати, надси́хати, приси́хати, підсо́хнути і т. д.

Подсы́чивать, подсы́тить = підсо́лювати, засо́лювати, підсо́лювати, засо́лювати.

Подсы́вать, подсы́ять = 1. підси́вати, при́си́вати, підси́яти, при́си́яти.

2. просі́ювати, просі́яти.

Подсы́въ = 1. підси́вання.

2. підси́в, при́си́в.

Подсе́дать, подсе́сть = підсе́дати, при́се́дати, підмо́шувати ся, підсе́сти і т. д., про кі́лькох — по́підсе́дати.

Подсе́дельникъ = попру́га, черезсе́дельник, чере́зседло́к. С. Жел.

Подсе́дельный = підку́льбашний. — Подсе́дельная ло́шадь = кінь під верх, кінь під се́дло.

Подсе́лка = зруб. — Пусти́в коней на зруб пастись.

Подсе́кать, подсе́чь = підсе́кати, підти́нати (С. Ж.), підсе́кти, підтя́ти, підотну́ти, надцо́кати, про кі́лькох — по́підсе́кати, по́підти́нати.

Подсе́сть = д. Подсе́дять.

Подсе́ять = д. Подсе́вать.

Подта́ивать, подта́ять = та́нути, пота́нути (пома́лу).

Подта́кала, подта́квальщикъ, ца = д. Подта́кывающий.

Подта́кивать = д. Подта́кивать.

Подта́кивать, подтолкну́ть, ся = підпи́хати, підштовхува́ти, підпи́хнути, підпи́хнути (С. Л.), підштовхну́ти (С. Л.). — Антін козу веде, чоргова коза ге йде, він її підпихає. н. п.

Подта́кивать, подтолóчь = при́товкти́, патовкті́ ще.

Подта́пливать, подто́пить, ся = 1. підпа́лювати, підпали́ти, затопі́ти. — Підпала́ла в печі́.

2. піді́грівати, розі́грівати, на́грівати, піді́гріти і т. д. — Розі́грій моло́ко.

3. підто́плювати, підто́пити, затопі́ти. — Підня́в висо́ко воду і підто́пив мій млин.

Подта́пывать, подто́пать = підто́птувати, підто́пати.

Подта́скивать, подта́ска́ть, подта́щить = підтяга́ти, підво́лїкати, підтягті́, підво́локті́.

Подта́чивать, подто́чить = 1. підго́стриювати, підго́стри́ти. — Підго́стри́в трохи со́киру.

2. підто́чувати, підто́чити. — Черви підто́чили корінь. — По́хили́в ся, як той підто́чений дуб. Кроп.

Подта́чивать, подта́чать, ся = підши́вати, підши́ти, ся.

Подта́щить = д. Подта́скивать.

Подта́ять = д. Подта́ивать.

Потвержда́ть, подта́ска́ть, ся = ствержа́ти (С. З. Л.), ствержа́ти (С. Ж.), потвержа́ти, потвержа́ти (С. Жел.), ствер-

дити, ся (С. З.), потвердіти (С. Жел.), затвердіти, ся. — Петров був на опиті і затвердив свій донос на Шевченка. Кп.

Потвердження = ствердження, ствердження (С. Жел.), потверження, потверження (С. Жел.). — По стверженню пакгов. Л. В. — Просил на тоє озеро вашого (гетьманського) потверження. Кіев. Ст.

Потекать, потечь = підтікати, підтекти, поідтікати.

Потелокъ = телічка.

Потереть = д. **Потирать**.

Потесывать, потесать = підтесувати, підтесати.

Потечь = д. **Потекать**.

Подтиривать, подтирить = красти, укрести, підчепити, піднушити, піднушити (С. Л.), підчикрижити.

Подтирать, потереть, ся = підтирати, підтерти, ся.

Подтирка = 1. підтирання.

2. підтирка (С. Жел.), стірка.

Подтискивать, подтискать, подтиснуть, ся = підтискати, підтикати, підстромляти, підтихати, підтискати, підтиснути, підтиснути, підстромити, підтихнути.

Подтокъ = підтікання.

Подтокать = д. **Подтапливать**.

Подтолокъ = д. **Подтапливать**.

Подтопить = д. **Подтапливать**.

Подтопка = підпал, розпал. — Підпал трисок на підпал. — Без підпалу дрова не горять. н. пр.

Подтопять = д. **Подтапливать**.

Подтопять = д. **Подтапливать**.

Подтопъ = підтоп. — Підлив воду і зробив підтоп.

Подгормозить = загальмувати (С. Аф.), підгальмувати.

Подточить = д. **Подтачивать**.

Подграивать, подграивать = підцькувати, нацькувати, підцькувати, нацькувати. С. З.

Подтруивать, подтруивать = підсміювати, насміхати, глазувати, кенкувати, підсміяти, насміяти, поглазувати, покенкувати.

Подтруивать, подтруивать = підтрушувати, притрушувати, під(при)трушувати.

Подтыкать, подтыкать, подоткнуть, ся = 1. підтикати, підстромляти, підтикнути, підстромити.

2. підтикати, підтикати. — І підтикала ся і підтикала ся.

Подтыкать, подоткать = підтикати, надтикати, підтикати, надтикати, притикати. — Треба притикати полотна.

Подтягивать, подтянуть, ся = 1. підтягати, підтягати, ся, піднушити.

2. тягати, підсмиювати. — Сидиш в ряду, тягати й коляду. н. пр.

Подтяжка = 1. підтягання.

2. підтяжка (С. Жел.), шлейка, шлейка (С. Жел.).

Подтянуть = д. **Подтягивать**.

Подтяпать, подтяпнуть = д. **Подтиривать**.

Подубасить = побити, подубасити, поломачити, попобити, пополюпити. (Д. Побить).

Подубасень = д. **Повойник**.

Подувать, подуть = дуть, потувати. подмхувати, повівати (С. Л.) подихати (С. Л.), подіти, подіти, подмхати, подмхнути, духнути, гупнути, дмхнути, подихнути, повіхнути, повіхнути, повіхнути, віхнути. — А він як подмхнув своїм духом. г. к. — Подмхнуло на неї два морози. Гр. Чайч. — Дмхнуло вітром і те кохання розвіяло ся. Кп. — Як подмхнуло вітр м, — так і задзвеняло шибки. Гр. Чайч. — Як гуче такий вітер! Гр. Чайч. — Вітер як духнув. н. к. — Подмхнув свій вітер. — Вітер віє, повіває, казачок простигає. В. Ш. — Вітерець холодний ша неї подувув і вона, не розцівнивши, занепа. Кропив

Подудить = пограти на дуду, на сонілку.

Подумать = подумати, погадати, помислити, поміркувати, поміркувати, порухувати. С. Л. — Поміркував собі, далі й каже. н. к. Гр. Чайч. — Цілі порухували, та й винесли їх. К. З. о. Ю. Р.

Подумывать = роздумувати.

Подурьаки = як дурень.

Подурьачить = подурити, поморочити, поморочити.

Подурьачиться, подурить = подурити, попустувати, пожирувати.

Подурьить = попоганити (С. Л.), споганити, погіршати, пожарити, змарити (С. Л.), поміршати, поміршати, поміршати, приміршати, приміршати, поневірити. — Поки діти маленькі — гарненькі, побіляють. — погіршають. н. пр. — Якенько змаріла, паче хворобу перебула. зжовкта. Кп. — Пожарили брови, і жаріло личко, обсінала дівчора, як перепелчку. н. п.

Подурьить = споганити, змарити.

Подуститель, ница = д. **Подгребатель, ница**.

Подустити = д. **Подострека́ти** і **Подуча́ти**.

Поду́ть = д. **Подува́ти**.

Подуча́ти, подучива́ти, подучи́ти = піду́чати, намовляти, підмовляти, призводити, направляти, під'учити, під'устити, наустити (С. Л.), намовити, навчити, призвести, направити. — Се він призвів його на се діло.

Подуше́вно = по душі, по щирости, по приятельськи.

Подуше́вний = щірий, щиросердечний; приятельський.

Подуше́чний = подушча́ний. Гр. Чайч.

Подушка = поду́шка, пухова — пухови́дя, маленька під голову — підго́ловок, думка, до шитва, важка — цере́лка.

Поду́шний = поду́шний. — **Поду́шне** = поду́шне. — Мов за подушне обегупили. К. П.

Подуща́ти = д. **Подострека́ти** і **Подуча́ти**.

Поду́щеніє = намова, направа, наущення. — З якої причини, або би з намови, або з чиею допомогою той злий учипок... Кіев. Ст. (Пр. д. т. ж. під сл. „Наущеніє і Подговоръ“).

Подхва́тити = д. **Подхопя́ти**.

Подхва́тцы = кінці.

Подхва́ти = 1. підхоплювання.

2. в одесі: місце під пахвою. — **На подхва́ти** = на розхва́т. — Показовили багато кавупів і всі зараз на розхва́т розкупили.

Подхва́тивати, подхва́тити = 1. підхоплювати, підхопити (С. Л.). — Підхопи́ його на руки, та й повіс.

2. примовляти, присьпізувати, підхоплювати, примовити, присьпіва́ти, підхопи́ти. — Се добре! — а вже-ж — примовив другий. — Показ він сьлівати, а ми разом на підхопили.

3. підчеплювати, підхоплювати, підчепи́ти, підхопи́ти. — Підчепив собі таку крадю, що хоч би кому! — Гарного собі парубка підхопила. Кроп..

Подхва́стник = підхва́стія (С. Пар.), підло́жня (при сідаї).

Подхва́стний = підхва́стний.

Подхо́дити, подойти = 1. підходи́ти, підійти. — Підійшли під міст.

2. підходити, надходити, наближа́ти ся, підступати, наступати, приступати, ся, підійти, надійти, набли́зити ся, підступи́ти, присту́пити, с. л. — Підійшов до його, аж він... — На дворі, бач, наступає свято. К. Ш. — Як же-ж бо до його присту́питись. К.

2. підходи́ти, підпада́ти, походи́ти, вдава́ти (на кого або на що), вдава́ти ся (в кого або на що). — Сей кодір вдає в сий. — Трохи підходять, та ні, не те. — **Подойти́ ласкою, хитро́стю** = підла́щити ся, підла́стити ся, підгору́ти ся і т. д. **Подольща́тися**.

Подхо́дка = скребок (С. Пар.); білик (струменги кушнірські).

Подхо́дчий = улесливий, підлесливий, підлі́за і т. д. **Вкра́дчий** і **Льсти́вий**.

Подхо́дъ = підхі́д.

Подхо́дячий = підхо́жий, слухний, случний (С. З.). — Нема нічого підхожого. Кр. — Тиї листи міти у слухнім сховано. С. З. — **Діло** **подхо́дящее** = на́ руку кові́вка.

Подхо́мutnikъ = підкла́дка під хаму́том.

Подча́пати, подча́пнуть = 1. д. **Подхва́тити** і 2. д. **Подти́брить**.

Подча́пати, подча́тити = д. **Подкра́шувати**.

Подча́пливати, подча́пляти, подча́пяти = 1. підчеплювати, підчепити.

2. д. **Подти́брювати**.

Подча́пка = 1. підчеплювання.

2. при́чка.

Подча́пливати, подча́пати = рівняти грунтова́рою (д. **Отва́сь**).

Подча́пний = підча́пний, підча́пник. С. Пар.

Подче́ривати, подчерки́ють = підче́(і)ркувати, підкреслювати, підчеркну́ти, підкресли́ти. — Автор підкреслює той безперечний факт. Груш. Зап.

Подче́ривати, подчерпи́ть = підче́ривати, підчорняти.

Подче́ривати, подчерги́ть = д. **Подче́ривати**.

Подчи́вать = д. **Потчевать** (як тепер пишуть).

Подчи́енность = підле́глисть (С. Л.), підвла́стність, зале́жність.

Подчи́енный = підле́глий, підвла́стний, підва́дний, підру́чник.

Подчи́няти, подчи́нити, ся = підгорта́ти, підкля́ти, покора́ти, приверга́ти, ся, підлягати (кому, чому), піддава́ти ся, підпада́ти (під кого, підгору́ти, підклони́ти, покори́ти, приверну́ти, ся, підлягати, підда́ти ся, підна́сти. — Польща підгорула під себе велику часть Білої Руси. Лев. — Не хотів він підлягати панській волі. Кн. — Мусів підлягати тому присуду. Кн. — Україна підпала під Москву. Пр.

Подчи́пати, подчи́стити = 1. підчи́пати підчи́стити.

2. д. **Подка́бливать.**

Подчо́сь, рос. *Asparagus officinalis* L. = підчо́сь, шпара́ги, холодо́к, за́ячий холодо́к. С. Ал.

Подчре́вний = д. **Подбрю́шний.**

Подше́йникъ = підборіддя (в узді).

Подше́рсто́к = пух під шерстю.

Подшиба́ть, подшиби́ть = підбива́ти, підби́ти. — Підбив око.

Подшива́ть, подши́ть = 1. підшива́ти; підто́чувати, підши́ти, підточи́ти, на плечах в сорочках — підоплечува́ти. — Підшила підбі́йку.

2. **прибива́ти** (зі споду), підбива́ти, підшива́ти, підби́ти, підши́ти. — Підшив стелю дошками.

Подшив́ка = 1. підшива́ння, підбива́ння, підто́чування.

2. підшив́ка, підбі́йка.

Подши́йникъ = підши́йник. С. Жел.

Подшта́йники = спі́дні (штани). — Купив дві пари спі́дніх.

Подшуві́вать, подшуті́ть = д. **Подсми́ива́ть.**

Подь = чері́нь, чірі́нь. С. З. Л. (Д. Печь). — Гречаники не вдали ся, на чері́ні іспекла ся. н. п.

Подь, подо́ = під, по-під. — Під ним кониченько, під ним вороненький. н. п. — Чи ти тобі не казала, як стояли під повіткою. н. п. — Собачі голоса не йдуть по-під небеса. н. пр. — Ой на горі та жінці живуть, а по-під горою, по-під зеленою козаки ідуть. н. п. — По-під дібровою стоять. К. Ш. —

Подь вечерь, подь ўтро = над вечір, над вечорі, над сьвіт (Кр.), перед сьвітом. — **Подь мйшки** (взяті) = під сілду, по-під сілду. — **Подь окнами** = по-під віконню. — **Подь плетніми** = по-під тінню. — **Подь п'яною рўку** = на підп'ятку, по п'яному. — **Подь рукою** = на похваті. — **Сьеть подь окно́** = сієти коло вікна. — **Їхать подь гору** = їхати з горі.

Подьёмный = місткий (про судна).

Подьёмный = під'ёмний. — **П. мость** = звідний міст. С. Жел. — **Подьёмное ору́діє** = підойма (С. Жел.), під віз — важни́ця (С. Аф.). — **Подьёмныя дьньги** = подоро́жнє (С. Пар.), подоро́жні гробі́. — **П. ло́шадь** = д. **Ломова́я.**

Подьёмъ = 1. підніма́ння, підійма́ння, підня́ття.

2. руша́ння (на пр. в дорогу). С. Л.

3. підойма (С. Жел.), під віз — важни́ця (С. Аф.).

4. під'йом (на пр. на носі, в чоботі). С. Жел. — **Въ подьёмъ** = під сілду, в міру, саме враз. — **Дьньги на подьёмъ** = д. **Подьёмныя дьньги.**

Подьйзби́ца = д. **Подибольє.**

Подьйда́ть, подьйе́ть = підйда́ти, підгріва́ти, підйіє́ти, підгрі́зти, підточи́ти.

Подьйздъ = 1. підйзд, прійзд. — Прийзд туди поганий, кіньми не можна підйхати, пройди́ть пішки. Кр.

2. га́нок, га́нки, рувду́к (д. під сл. **Крыльцо́**).

Подьйзжа́ть, подьйха́ть = 1. підйзди́ти, підйзжа́ти, надйзди́ти, підйхати, надйхати.

2. д. **Подбива́ться** 3.

Подьйе́ть = д. **Подьйда́ть.**

Подьйзичный = під'язичний.

Подьярёмный = під'ярёмний. — **П. животи́нос** = під'ярёмник (С. Жел.), робо́ча скоти́на.

Подьйгрива́ть, подьйгра́ть = пригравати́, прибри́нькувати, пригра́ти, прибри́нькати. — Музики пригравують, дружечки присьпівують. Федь.

Подьйма́ть, подня́ть = д. **Поднима́ть.**

Подьймное, подьймная пода́ть, подьймница = подймне (С. З.), димове́ (д. **Палогъ, Пода́ть**).

Подьйски́вать, подьйска́ть, ся = 1. підиву́кувати, пришу́кувати, підшука́ти, пришука́ти, добира́ти, добра́ти. — Хотів молитись, тай молитви не добрав, тільки заплакав. Ос.

2. підгляда́ти, слідкува́ти (за ким), підко́нувати ся, підкопа́ти ся (під кого).

Подьйша́ть = подй́хати, подй́хати ся. — Оттим би вітром подяхати. Кн.

Подьйщикъ = шпиг, шпигон (С. З.). — Шпиг сю пісню щільно слухав, от і догадав ся. Мака́р.

Подьйва́ть, подьй́ть, ся = діти, ся (С. Л.), поді́ти, ся, поді́нути, ся, заподі́ти, ся (С. Л.), діва́ти, ся (С. Л.). — Де ти дін мою шапку? С. Л. — Де поділось козачество, червоні жулани, де поділась доля, воля, бунчуки, гетьмани? К. Ш. — Думи мої, думи мої, квіти, мої дити! виростав вас, дглядав вас, де-ж міні вас діти? К. Ш.

Подьйла́ти, ся = пороби́ти, ся (С. Л.), поді́яти, ся, вді́яти, почи́ти, ся. — Поробив усе діло. — Поробив трохи, тай кинув. — Стари́ на конях їздя́ть і жінки

поробились козаками. І. Г. — Вони поробились той купцем, той старцем. н. к. Гр. Чайч. — Пороблю вам усе діло тай піду. Лев. — Вдвох з маленьким колись Келем поробили ся старезними дідуганами. Лев. В. — Що йому поділялось? — Та що подієш — така вже воля Бояка. н. о. Гр. Чайч. — Часом і слъози і зло велике проймало, та нічого не вдіє. О. Мир. — Що вже не робили — нічого не відіють. н. к. Гр. Чайч. — Та вже бачить, що нічого не вдіє, та й кинув. п. о. Гр. Чайч. — Назад вернулись, нічого не вдіявши. Ч. К.

Подійствовать = вдіяти, удіяти (С. Ш.), поробити, мати силу, вплив. — На него ничѣмъ пельзай подійствовать = Пічого з ним не вдієш, не поробиш.

Поділіть, ся = поділити, ся, переділити, ся, понаювати, найбільше про здобич — подувалити, багато — порозділяти, порозкріювати, пополам — пороздвювати, всіх — обділити. — Обидрали, переділили ся удвох. н. к. — Сірко все військо своє здобичами кримськими подувавав. Л. В. — Подувалили землю на три руки. С. Л.

Поділка = робітка (дрібна).

Подільний матеріалъ = падібок, знадібок. — Поломав ся віз, а тут і знадібку не має.

Поділювати = поробляти. — Що ви там поробляєте? Гр. Чайч.

Подільчивый = подільчивий.

Поділяться, поділіться = ділити ся, поділяти ся, поділити ся.

Подітеки = по дитячи, по дїтячи.

Подѣть, ся = д. Подѣвати, ся.

Подіжинно = діюжинами, надіюжниц.

Подюжѣть = подюжчати.

Посдіноць = поєдінок, на війні — герць. — На герць викликає. н. д.

Посдіночний = поєдинковий.

Поѣмный лугъ = пійма, луки, плавні, заплава, болонь, оболоня (д. під сл. Лугъ).

Поѣмъ = пійма і д. Водоноль.

Поєренѣнться = покострічити ся, покomezити ся.

Пожадничать = пожадати (чого), поластитись (на що).

Пожалить = вжалити, ужалити, уджигнути.

Пожаловать = 1. пожалувати, надати (С. Л.), дарувати, подарувати. — Привилеї, в той час падає. С. З.

2. одвідати (кого), завітати (до кого). —

Добрѣ пожаловать = д. під сл. Жаловать 3.

Пожаловаться = пожаліти ся, поскаржити ся (на кого), оскаржити (кого).

Пожалуй = нехай так, сількісь (С. З.), інбси (С. З.). — Сількісь! нехай і так буде! Кн. — **По мнѣ пожалуй** = про мене. — Про мене — нехай вовк траву їсть. н. пр. — Про мене, хоч головою об тип. н. пр.

Пожалуєта = будь ласкав, будьте ласкаві.

Пожалѣть = пожаліти (С. Л.), пожалувати (С. Л.), пожалкувати, ся (С. З.), жаліти ся, пошкодувати, пошанувати. — Ой хтож тебе, моя долю, жалувати буде? Пожаліють мене та добрі люди. н. п. — Ой є в мене мати, вона ж мене пожалує, як свого дитяти. н. п. — Та так жалібно, що хто почує, зостановить ся, послуха та і пожалкує. П. Пр. — Пожалкувала його. К. З. о Ю. Р. — Пожалкував ся Бог на рака, дав йому з заду очі. н. пр. — Жаль ся, Боже, її молодости. К. Д. — Такому паскудному і гарбуза пожалкував давати. Кв. — Ти ж казав їй про гроші? А для неї не пошкодую. Лев. В.

Пожарить = попекти, посмажити і т. д. д. **Жарить.**

Пожарище = пожаріна (С. З.), пожаріще, погорілище, згарище (С. З.). — Сидить господар на дворищі, на сумнім чорнім пожарищі — та й плаче бідний. О. Пч. — Ой я в чужім краї, як на пожараці, ніхто ж мене не пригорне при лихій годині. н. п.

Пожарный = пожарний, пожежний. — **Пожарная команда** = пожежна справа. — **П. сарай** = пожарня. — **П. труба** = гаєль.

Пожаръ = пожар (С. Л. Жел.), пожежа (С. З. Л. Жел.), пожега. — Торія була пожежа, а й досі шмалятину чуть. н. пр. — Тут скоїла ся пригода, що була іскрою, від котрої занила ся пожежа. Бар. О.

Пожатіє = потиск (руки).

Пожать, ся = д. Пожимать і Пожинать.

Пождать = пождати, потрі(и)вати, почекаати. — Потривай не тікай — куплю черевички. н. п.

Пожевать = пожувати, (жуйку) — поремити.

Пожевывать = жувати (по малу).

Пожеланіє = бажання, жадання.

Пожелать = похотіти, захотіти (С. Л.), захтіти (С. Л.), схотіти, побажати, забажати, ся (С. Л.), пожадати (С. Л.), по-ж(а)ичити (С. Л.), обволити, закортіти, з'охотити ся, забагнути ся. — Захоті-

ла вража баба молодю бути. н. п. — Надивлюсь на твоє щастя, та побажаю тобі ще більшого. н. к. Гр. Чайч. — Усе, чого душа забажає. н. к. — Забажала гири кісничків. н. пр. — Згнушують ся всі, кому забатнеть ся. Крп.

Пожелатель = хотій.

Пожёлкльй = пожовкльий (С. З. Ос.), трохи — прижовкльий. — Минають дні, минають ночі, минає літо, шелестить пожовкле листи. К. III — І листи пожовкле вітри рознесли. К. III.

Пожёлкнути = пожовкнути, ужовкнути, трохи — прижовкнути.

Пожелтїти = пожовтїти, віжовтїти.

Пожелтїльйй = д. **Пожёлкльйй**.

Пожелтїти = пожовтїти (С. Л.), пожовкнути, пожовкти (С. Л.), ужовкнути, трохи — прижовкнути.

Пожеманїтися = поманїрити ся, поманїжити ся, похизувати ся.

Поженїти, ся = поженїти, ся, понарувати, ся, побрати ся, одружити ся (С. Л.), понїяти ся, про кількох — переженїти, ся, поодружувати, ся. — Понаруєм діток. К. Д.

Поженка = д. **Пожня**.

Пожєнєки = по жіночому.

Пожєртвовање = 1. жєртвування, офірова́ння.

2. **Жєртва**.

Пожєртиковать = пожєртвувати, офірувати. С. Жел — II. жїзнью = віддати житїя своє, наложити головою.

Пожєстїкуліровать = потелесувати.

Пожєсткльйй = затверділий, пошкарублий, зашкарублий.

Пожєстєкнути, пожєстєтєти = за(по)твєрднути, по(за)шкарубїти, по(за)шкарубнути.

Пожєчь, ся = попалїти, ся.

Пожїва, пожївка, пожївшка = пожїва, пожївка, пожїток (С. Жел), зиск (С. Жел), лахва (С. З.), у бджїл — в'яток. — Дасть Бог день, дасть і пожиток. н. пр.

Пожїна́ти = пожївати, ма́ти ся. — **Каковó пожїваєте** = як ся ма́єте?

Пожївля́ться, пожївїтьсє = живїти ся, поживля́ти ся, поживїти ся, трохи — підживїти ся.

Пожїга́ти, пожєчь, ся = палїти, попалїти, спалїти, ся. — Попалив усі свої папери.

Пожидє́ти = порїдшати.

Пожїзєсєнньйй, но = доживóтний (С. Жел. Л.), довїчний (С. Л.), до жїзности, до живóття (Лев.), до життє, по вік (С. Л.). — Імїня хто в заставі або доживотним правом держати будеть. Ст. Л. — Землі уряд Литовський віддавав переважно до життє. Кп.

Пожїлоє = посто́яле, комірпé (д. під сл. **Плáта**).

Пожїлєць, пожїлїчка = пожїлєць, пожїлїця, пожїлїчка, посто́яльник, ця (С. З.), сусїда, підсусїдок, комірник (д. під сл. **Жїлєць**).

Пожїло́й = ко́старий, літний (С. Л.), при-стáркуватий (С. Л.), підстáркуватий. — **Пожїлї́й дєньги** = д. **Пожїлоє**.

Пожїма́ти, пожа́ти = тїскати, стїска́ти, потїскувати, потїскати, стїснути; рука́ти ся, порука́ти ся, поручка́ти ся. — Біи дивить ся, вихвалїє, стїскає міні руку. Пісоч. — Зустрілись, поручались тай шїшли. Хар. (Пр. д. ще під сл. **Жа́ти** 1). — **Пожїма́ти, пожа́ти** плечáми = здвїгати, стїснути плечáми.

Пожїма́тьсє, пожа́тьсє = щўлитисє, корчити ся, зщўлити ся, зкорчити ся.

Пожїна́ти, пожа́ти = зжїна́ти, зжа́ти, пожа́ти (хлїб). — **Пожа́ти лáвры** = запобігти сла́ви.

Пожїра́ти, пожа́ти = жєрти, зажєрти, пожєрти, погїнути, потріска́ти, полóпати. — Щоб нас живих землі пожєрла. н. пр. — Цукроварні пожєрли гаї. Кп. — Уже тепер правда на віки померла, а щїра неправда увєсь свїт заєрла. н. п. — Наша невїстка що не дай — потріска. н. пр.

Пожїрє́ти = погла́д(ш)ати.

Пожїткї = пожїтки, збїжжє (С. Аф.), худоба (С. З. Л.), скарб, манáття, манáтки (С. З.), мизєрна (С. Л.). Пр. д. під сл. **Ину́щество**.

Пожї́ти = пожїти, довго — нажїти ся, набу́ти ся (С. Л.), трохи — пережїти, перебу́ти. — Що вже мабу́ть набув ся у мїстї, що до дому вернув ся. С. Л. — Ні я нажила ся, ні я пабула ся, ні я з своїм родом не обзанала ся. н. п. — Нас а тобою тєє лихо не зляка: нєребудем під стрїхою в козака. В. Г. — **Пожїти вь** своє удо-вольствїє = пороскошувати.

Пожїтьє = пожитгя́.

Пожївно = стерий. С. Ж. — Стерня добра, а сядь на нїй, то й коле. н. пр. (Пр. д. ще під сл. **Жївно**).

Пожня, поженка = га́ява, поля́на.

Пожра́нїє = пожїре́ння, потáла (С. З.). —

Переказує змій цареві, щоб він або три вози золота дав або старшу дочку на пожирення. н. к. Гр. Чайч. — Тіло моє поховайте, збіру птиці на погалу не дайте. н. д.

Пожра́ть = д. **Пожирати́**.

Пожужжа́ть = подзвизча́ти, подзвизжча́ти, подирча́ти, погусті́ти і т. д. д. **Жужжа́ть**.

Пожури́ть = накарта́ти, покарта́ти, погрімати, намінити го́лову, чу́ба.

Пожурча́ть = подзюрча́ти, подзюркоті́ти і т. д. д. **Журча́ть**.

Пожухну́ть = полиня́ти, поме́рхнути і т. д. д. **Жухну́ть**.

Пожучи́ть = д. **Пожури́ть**.

Позабави́ть, ся = побави́ти, поті́шити, ся.

Позабави́ть = позабива́ти.

Позаблєва́ть = позабльовувати.

Позаблєкну́ть = д. **Заблєкну́ть**.

Позаболі́ть = поболі́ти, похорі́ти, похворі́ти, посла́бнути, позанедужувати. — Воля ж йому похоріли, сам чума́к заслаб. н. п. — Усе́ паймити позанедужували.

Позабобі́тись = поклопота́ти, ся, погурбува́ти ся, подба́ти, понили́чувати, розстарі́ати ся.

Позабра́ть = позабіра́ти. — Позабірали усі́х у волость.

Позабри́ть = поголі́ти, позаго́лювати. — Брати на напщину ходили, щокі лоби їм погодили. К. III.

Позаброси́вати, позаброса́ть = позакида́ти.

Позабри́згати, ся = д. **Забри́згати, ся**.

Позабыва́ть, позабы́ть = позабува́ти, забу́ти, ся. — Усе позабував. — Не знав, та й забув ся. н. пр.

Позабі́гати = забі́гати. — Забігали слуги, заметушили ся.

Позабі́жати = позабіга́ти, порозбіга́ти, ся. — Кудись воли порозбігали ся.

Позавали́ть = позава́лювати, позасипа́ти, позакида́ти (по трохи).

Позавести́ = позаво́дити, порозво́дити. — Порозводив сади та городи.

Позаві́довать = позаві́дувати, позазди́р-ти. — Як позаздрили, то стали доглядати ся пильненько. Гр. Чайч.

Позави́нтіть = позагві́нчувати, позашрубувати.

Позави́ть = позавива́ти, позаплі́тати. — Позаплітала стьожки в коси.

Позавора́чивати, ся = позавертати́, позагорта́ти, пообверта́ти, пообгорта́ти, позаві́рчувати.

Позавра́ть = забрехати́ ся (трохи).

Позавтрака́ть = посні́дати (С. Л), посні́дува́ти. — Поснідай трошки — на обід менше з'їси. н. пр.

Позавчера́ = позавчо́ра (С. З.), перед'учо́ра. — Перед учора тиждень минув. Федь.

Позавяда́ть, позавяну́ть = в'я́нути, по-в'я́нути, зав'я́нути, збля́кнути, забля́кнути (трохи).

Позавяза́ть = позав'я́зувати.

Позага́дити = запога́нити, запаску́дити, позапога́нювати, позапаску́жувати.

Позагни́ть = позагана́ти, позайма́ти.

Позагниба́ть = позагинати́ і т. д. д. **Загниба́ть**.

Позагладі́тись = задивити́ ся, зага́вити ся. — Я на всі задивив ся — міні́ віз уломив ся. н. п.

Позагну́ть, ся = загну́ти, позагинати́, ся, закарлю́чити, закандзю́бити, ся (трохи).

Позаго́ни́ть = позагана́ти, замордува́ти (д. **Зага́нивати́** I).

Позагору́ть = позагору́ти, зашмалі́ти ся (трохи) і т. д. д. **Загору́ть**.

Позагости́тись = загостюва́ти ся (трохи).

Позагра́бити = пограбува́ти, нага́рбати, награбува́ти.

Позадви́нути = позасува́ти.

Позадержа́ть = д. **Задержа́ть**.

Позади́ = поза́ду, зза́ду. — Попереду Дорошенко... а позаду Сагайдакний... н. п. — Нехай тебе візьмуть ті, що ззаду летять. н. к. — Ідти́ позади́ ко́го = іти́ поза́ду, зза́ду або за ким. — **Позади́** избі́ = поза хато́у.

Позадо́брить = д. **Задо́брить**.

Позадо́лжати = панози́чати ся і д. **Задо́лжати**.

Позаду́ть = позадува́ти, позадимати́.

Поза́дь = д. **Позади́**.

Поза́длать = д. **Зад́лать**.

Позаже́чь = позапáлювати, позасвѣ́чувати. — Позасвѣчували усі́ свѣчки.

Позазва́ть = позаклика́ти. — Позакликав усі́х до себе.

Позаймствова́ніє = по́зичка.

Позаймствова́ти, ся = 1. по́зичити, візичити (у кого або кому), взя́ти або да́ти у по́зичку.

2. пере́няти (д. **Залима́ть** 1 і 2).

Позака́пывати = позакóпувати, повкóпувати.

Позаклі́нивати = позаплі́шувати.

Позакла́дывати = позаклада́ти і т. д. д. **Закла́дывати**.

Позаклейть = позаклеювати.

Позаконопáтити = позаконопáчувати, по
зашпа́льбовувати (д. Законопáчивать).

Позаконáть = позакóпувати, повкóпува-
ти (д. Зака́пывать).

Позакрýть = позакривáти, позату́ляти.
позачиня́ти і т. д. д. Закрýвать. — Шин-
ки позачинили в селі і нема місця, деб лю-
дам зібрати ся. Кн.

Позакúпорити = позатикáти і т. д. д. За-
кúпоривать.

Позакусити = під́їсти, перехопи́ти (д. За-
кусити 2).

Позаложити = позакладáти, позаставля́-
ти і т. д. д. Закладýвать.

Позалáзть = позалáзити.

Позалéпнити = позалéплювати.

Позамáзати = повмáзувати і т. д. д. За-
мáзати.

Позамáщивати = повимóщувати, пови-
сти́ляти і т. д. д. Замáщивать.

Позаметáти = позамі́тати і т. д. д. Заме-
сти́ і Заметáть.

Позамкнýть = позамикáти, позапíрати.

Позанимáти = напозичáти, назаичáти,
набрáти набíр.

Позанозити = заска́лити, заска́бити, по-
ска́лити і д. Запозити́.

Позапáсти = позапáсати, понапáсати і т.
д. д. Запáсать.

Позапáити = позали́вати, позалю́тову-
вати.

Позаперéть = позапíрати і т. д. д. Запе-
рéть.

Позапечáтати = позапечáтувати. — По-
запечатував усі листи.

Позапшéати = позапíсувати.

Позапрошлогóдний = позатори́шній. —
Жалко, як позатори́шнього снiгу. н. пр.

Позапрошлый = пред'останній. — П.
годъ = позáторік.

Позапрýтати = поховáти, позахóувати.
Позапрýч, ся = позапрýгáти, ся.

Позáритися = полáсити ся, поквáпити ся
(С. З. Л.), поласувáти, зазіхнýти. — Не
поймó віри, щоб вона й на гроші не пола-
сила ся. Лев. В. — Та поласували на ве-
ликі гроші і вкрали. н. к. Гр. Чайч. (д. За-
рiтись 1).

Позарýть = позакóпувати, позаривáти.

Позарéзати = порі́зати.

Позарядити = понабивáти (д. Зарядити́ 1).

Позасадити = позасáжувати і т. д. д. За-
садити́.

Позаснýть = позасипáти, поснýти (д. За-
снýть), позасинáти (Черніг. Чайч.).

Позасолити = посоліти.

Позастановити = позастановля́ти, поза-
ставля́ти, позагорóжувати (д. Застáвити,
застáвлять).

Позастéгнути, ся = позастéбáти, позаци́-
пати, ся і т. д. д. Застéгнувати́.

Позастойтис́я = застóяти ся (трохи).

Позастраховáти, ся = позас(ш)трахóву-
вати, ся.

Позастрóпiti = позабудóувати.

Позасéпати = позасипáти.

Позасéсть = позасéдати.

Позасéчь = позабивáти і т. д. д. Засéкáти.

Позатáврити = потаврувáти (д. Затаврiть).

Позатворити́, ся = позачиня́ти, ся. —
Позачинили усі вікна. — Позачинили ся та
й сидять. — От він велів позачинити вікна.
н. к. Ман.

Позатéплити = позасьвiчувати (д. Затéп-
лити). — Позасьвiчу́й усі лампадки.

Позатiхнути = притiхнути.

Позаткнýть = позатикáти (д. Заткнýть).

Позатопити = позатопля́ти і т. д. д. За-
тáпливати.

Позатухнути = пригáснути.

Позатiкати = позатикáти, позастрóмлю-
вати, повтýлювати і т. д. д. Заткнýть.

Позахáпати = позахóплювати і т. д. д. За-
хáпати́.

Позачеркнýть = позачéркувати, позачíр-
кувáти, повичé(í)ркувати (д. Захéрп-
вать).

Позахвiрвати = позакидáти і т. д. д. За-
хвiривать.

Позаши́ти, ся = позашивáти, ся.

Позвáнивати = подзвóнювати, дзвонiти
дзелéнькати (С. Л.), дзéнькати і т. д. д.
Звонiть (янколи).

Позвáть = д. Позывáть.

Позвенéть = подзвенiти, подзечéнькати,
подзéленькати, подзеленчáти, подзень-
чáти, потелéнькати.

Позволéние = дозвiл (С. Л. Сп.), зволéння
(Л. С.), дозволéння (С. Л.), призволéння,
— Не турбуй ся ти, дiду, про теє: я здо-
буду од батька дозволу. Гр. Чайч. — Лазар-
евський добув дозвiл побачитис́я з Швe-
ченком. Кп. — З вашого дозволу я ще чар-
чину проковтну. Кн.

Позвольтельный, но = дозвiльний, вiль-
ний, но; дозволений, незаборонений,
но. — Се дiло не грiшне, дозвiльєє усім

людям. Кп. — Вільно йому мантачити, бо грошей повна кишеня. С. Л.

Позволять, позво́литель = дозволя́ти, по-зволя́ти, дозво́лити (С. Л.), позво́лити, по́дозво́лити. — Позволь, батьку отамане, нам на башті стати, не позволим ворогові Січу руйнувати. н. п. — **Если позво́литель** вре́мя = як дасть час, як ма́ти му час. — Як дасть час, так і завтра зроблю. Кп.

Позвоніть = по́звоніти, по́здзенькати, по́здзельнєкати.

Позвоні́къ = 1. в'язо́к, в'язова́ кістка (С. Пар.), о́кієзь (С. Л.). — **Поясничные позвонкі** = поперечкові кістки. Гр. Чайч. — **Спинные позвонкі** = похребтина. — **Хвостовіе п.** = ку́шер. — **Шейные п.** = в'язові, каркові кісткі. 2. дзвоник (у корови), калата́ло, цокоту́ха (Гр. Чайч.).

Позвоні́чний = хребто́вий, хребте́ний. — **Позвоні́чний столбе́** = хребо́т, похре́бтина, кістня́к, окостя́к. — **Позвоні́чне живо́тне** = хребте́ник (С. Жел.), хребто́ва тварь.

Позв'і́рски = як зб'і́р, по зб'і́рочому.

Позда́ть, опозда́ть = пі́знити ся, ба́рити ся, га́яти ся, о́пізнити ся і т. д. д. За́на́дзвати і о́па́здывать.

Поздні́ський, поздні́сько = пі́знє́нький, пі́знє́нько, на́дпі́зь (С. Л.). — Ого учора на́дпі́зь прийшли ми до дому. С. Л.

Поздні́хонько = пі́знє́сенько, ду́же пі́зно.

Позді́й, по́здно, по́здо = пі́зній (С. З. Л.), пі́зно, не ра́но. — Рання кішка пі́сні сьпіває, а пі́зня о́чі проти́рає. п. пр. — Вже пі́зня година. — Пі́зні дні́. — **Поздне**е по́то́мство = дале́кі на́щадки.

Поздновáтий = д. **Поздненський**.

Позди́сь, по́зже = пі́зній, пі́зніше. С. Л. — **Какъ мо́жно позди́сь** = як найпі́зніше.

Позди́ньк = пі́знійк, пі́знійок. — Пі́зюк бичок.

Поздо = д. **Поздно**.

Поздорівáтися = по́здоровка́ти ся (С. З. Л.), по́здорови́ти ся (С. Л.), по́вітáти ся, при́вітáти ся (С. Л.), вранці — на до́бридень да́ти, до́бридень одда́ти (Лев.), по́здорови́ти днє́м (К. З. о Ю. Р.), знявши шапку — по́шапкува́ти ся, подавши руку — по́рукáти ся, по́ручка́ти ся, по́чоло́жкати ся (С. Л.), чо́лом да́ти, з кі́лькома — пере́здоровка́ти ся, пере́вітáти ся. — Прийшов, по́здоровка́в ся, сів на лаві

Мир. О. — Як увійшли у хату і гості знов по́здоровка́лись з хазяїном. Лев. — Шапки не зди́мав, на до́бридень не да́вав. н. д.

Поздоріву = до́бре, гара́зд, щаслі́во, в до́брому здо́ровлю. (Д. під сл. **Здорово**).

Поздоріві́ть = по́здоровша́ти, по́здорови́ти, по́дужча́ти, по́міцні́шати.

Поздраві́тель, ни́ца = по́здорові́тель, ка, на різдвиних сьвітках з по́здорови́ми вірша́ми — віршовáльний, віршови́к, на новий рік з по́спіа́нням — по́спіа́льний, по́спі́ач, по́сі́вач.

Поздраві́тельний = по́здоровни́й, при-ві́тний. — І вплив першу по́здорову чарку. п. о. Мап.

Поздравле́ніє = по́здоровле́ння, при́вітáння. — Зичливе наше засилаєм по́здоровле́ня. Киев. Ст.

Поздравля́льщикъ, ца = д. **Поздраві́тель**.

Поздравля́ть, по́здравя́ть = по́здоровля́ти, ві́шнува́ти (С. З.), по́здорови́ти, по́ві́ншувáти, на Рі́здо ві́ршами — ві́ршувáти (С. Аф. З.), на Новий Рі́к, по́спіа́ючи зерном — по́спі́яти, за́сі́вати. С. З. — Ві́ншуємо вас сею ко́лидою. ві́шуй вас Бо́же щастя́м, здо́ровля́м. п. п. Под. — Генера́льні особи ві́швовали пану Ге́гману. Л. В. — У дудочку граю, Христа забавляю, вас з пражиком по́здоровляю. п. ві́рша.

Поздравствова́тися = д. **Поздорівáтися**.

Позеле́ніть = по́зелепі́ти. — Весна не ві́йде садочок твій по́зелепі́ть. К. Ш.

Позеле́ніть = по́зелепі́ти.

Поземельно́е = по́земельне. — По́земельного платимо ду́же багато.

Поземель́ний = по́земельний, грунто́вий.

Поземь́стий, по́земный = по́земий, при-зе́мкува́тий (С. Жел.), до́лова́тий (С. Пар.), низькі́й. — **Поземь́стое расте́ніє** = сте́люх (Херс.).

Поземь = 1. землі́, гру́нт. 2. гні́й.

Позже = д. **Позди́сь**.

Пози́ція = по́стать, по́ста́ва, стано́вище (С. Жел.), стано́висько (С. З.). — З того стано́ви́ська ра́но ру́шивши. Л. В.

Позлаща́ть, позла́тити, ся = зо́лоті́ти, по́золочува́ти, ви́золочува́ти, по́золоти́ти, ви́золотити, обзо́лоті́ти, ся. — По́золочува́ний персті́нь. Гр. Чайч. — Як би ми́ні го́лубкою мій, я б його́ крильця обзо́логла. н. п. — Со́нце обзо́логило про́мі́нням. Лев.

Позла́ить, ся = по́сє́рдити, ся.

Позлоді́йски = як злоді́й, як ли́ході́й.

Поздослові́ть = по́лихосло́вити.

Познава́ть, позна́ть = дознава́ти, дозна́ти.

Познако́мити, ся = познайо́мити, ся, по-знако́мити, ся (С. Жел.), пізна́ти ся, спі-зпа́ти ся (С. З. Л.), візна́ти ся, близько — опізна́ти ся (С. Л.), обізна́ти ся. — Як же він з тобою спізнав ся? Ган. Бар. — Піди, спізнай ся з ним, та й до себе клич. Кн. — Ні я пажила ся, ні а набула ся, ні я з сво-ім родом не обізнала ся. н. п.

Позна́нє = пізна́ння (С. Жел.), віда́ння, ві-домо́ість.

Позно́біть, позно́бить, ся = моро́зити, поморо́зити; віморозити. — Мороз по-бав, поморозив. К. Ш. — Виморозили усіх тарганів.

Позоба́ть = подзюба́ти, подзюба́ти, по-клюва́ти. — Кури подзюбали трохн. — Кури увесь корм подзюбали.

Позоло́та = позоло́та (С. Жел.), позоло́-ченє (С. Жел.), позоло́чування. — На-води́ть позоло́ту = д. Позлаца́ть.

Позолоти́ть = д. Позлаца́ть.

Позори́ть = ганьби́ти (С. З.), ганьбува́ти (С. Л.), га́нити, осла́влювати, несла́ви-ти. — Служав Москві Іване, а вона ж його ганє. н. пр. — Природно ославлював її. Кн.

Позори́ще = нозори́ще, видо́вище, видо́-висько. С. Жел. — Бо на позорище ве-дуть старого дурня муштровати. К. Ш.

Позо́рный = гане́бний (С. Л.), соромі́тний, срамо́тний (С. Жел.). — Ганебно́ї слави повні халяви. н. пр. — І забуде́ть ся сра-моти́ давня́ година і оживе добра слава — слава України. К. Ш.

Позо́рь = позо́р (С. Жел.), страмо́вище (С. Жел.), сти́довище (С. Жел.), ганьба́, на-ру́га, несла́ва, публі́ка. — Нема у їх ні сорому, ні позору. Кн. — Сграмови́ще та її годі! Катеринос. — Ой сьміх та й публі́ка: була жі́нка чоловіка! н. п.

Позрѣ́ть = поспі́ти, віспі́ти, дості́гти, висті́гти, дості́гати, до́йти.

Позуби́ть, позуби́ть, ся = пощери́ти, ся, пощери́ти. — Гей ковяк турки вбили, ляха шаблю пощери́ли. В. Ш. — Була правда та пощери́ла. н. пр. Гр. Чайч.

Позубоска́дити = поглузува́ти, покенку-вати, поглумува́ти.

Позудѣ́ть = посверби́ти. — Посвербіло трошки.

Позу́ментний = брузу́ментовний.

Позу́менти́къ = шму́кляр. С. З. Жел.

Позу́менти́чий = шму́кла(е)рський.

Позу́ментъ = брузу́мент (С. Л. Жел.), га-лун (С. Л. Жел.), пасаман (С. Жел.), гас,

гальбон (С. Жел.), кару́нка (С. Жел. З.). — Нате й мій галун до церкви. н. пр. — Аж зирк Палдлатова ладу́нка і золота на пій кару́нка. Кот.

Позыба́ть, ся = поколи́вати, ся.

Позыва́ть, позва́ть = клі́кати, зва́ти, по-кли́кати (С. Л.), кликну́ти, вкла́кати, гукну́ти, узва́ти, позва́ти, запроси́ти. — Покликэв їх до себе на весілля. н. ж. — Заглядає — не вигляне чорнобрива з хати, не покличе стара мати в хату вечеряти. К. Ш. — Нас Мордохай покликав на могорич. К. К. — Аби жив до жини, а в жини аби хто покличе. н. пр. Гр. Чайч. — Узвали мене в хату. С. Л. — Він пазинав повну хату гостей, а убогого брата і не покликав. н. к. Гр. Чайч. — Запросим його до себе в хату. — Позыва́еъ на їду = на їду тя́гне, їсти хо́четь ся. — Позыва́еъ на рво́ту = нудить, на блюво́ту тя́гне, з душі ве́рне. — І горі́лка та погана і шипкарь прескверний, бо тварю́ка, як ма-рю́ка, аж із душі ве́рне. Дум.

Позывъ = хі́ть, охо́та (С. Пар.), жадо́ба (С. Жел.), жади́бка (С. Л. Жел.). — Нема пійкої охоти до їжі.

Позыча́ть = подзича́ти, погуча́ти, под-звя́кати.

Позывыва́ть = позі́хати. С. З.

Позыво́та = зівачка, по́зіхи. — Зівачка напала.

Позыба́ть, позыбну́ть = ме́рзнути, ме́рзти, поме́рзнути, поме́рзти.

Позыблый = ме́рзлий, поме́рзлий.

Пойво = пійло. С. З. — Дай пійла корові.

Погра́ть, ся = 1. погра́ти, ся, нобави́ти ся, погуля́ти, покартува́ти, вчит чи лишку

— поцята́ти ся. — Кинули вони грати в картки, „давайте каже, краще так у що пограємо“ Чайч. — Йі тільки хотілось, щоб він увійшов до неї у хату, щоб пожарту-вати, посмія́ти ся. О. Мир. — Ой не буду погучувати, не буду, пожартую трі́нечки та й піду. н. п. — А не лиш поцятаймо́сь. Кв.

2. погра́ти, на дубо́ї — побубни́ти, на дудці — подуді́ти, недбало або потало на струнному струменті — побри́нькати, по-цигі́кати і т. д. д. Игра́ть 2.

Понизво́нити, ся = понизволя́ти, ся, поря-тува́ти, понизволя́ти, поослобоня́ти, ся і д. Избавля́ть. — Понизволяв з псевді ба-гато людей.

Понизболова́ть, ся = д. Избалова́ть, ся.

Понизби́сь = поби́ти ся, понизва́ти ся і д. Избива́ть 2.

Понизво́ничать = похурманува́ти, почу-макува́ти.

Поизгнѣть = погнѣти, потрухнути. — Потрухли всі визи і занози (перевелася чумачка). н. пр.

Поиздержать, ся = витратити, ся. — Їхав чумак та й витратив си з хліба. н. к.

Поиздѣваться = поглумувати, поглузувати, покепкувати, покиїти, ся, позбиткувати ся. — Поглузують, покепкують, та й кипуть під лаву. К. Ш.

Поимѣяться = помняти ся (трохи).

Поило = піїло. С. З.

Поимать, ся = пиймати, ся, снїймати, половити, зловити (С. З. Л.), вловити (С. Л.), схопити, зліпати (С. З.), доскочити. — Пиймали злодія. — Ви б мене ізбили, як би вловили. Б. Г. — Коли б Елен вона зляпала, уже б тоді весела стала. Ког. — Ой як злапали Степана та й руки звязали, до тяжкої неволі на віки віддали. н. п. — Тікай, тікай, козаченьку, хочай ти злапани. н. п. — Половили велику щуку. н. к. — Зовка жищем доскочили. К. Дівоче серце.

Поимѣнный, но = поіме́нний, іменний, найме́ння.

Поименованный = пазваний, ме́нений (С. З.), номенований (С. Л.).

Поименовать = поменувати, поменити (С. З. Л. Жел.), наменити (С. Л.).

Поимка = пиймання, зліпання.

Поимчикъ = ловець.

Поимѣнно = д. Поимѣнно.

Поимѣчься = по нидічачи, по нидічому.

Поиночески = по черпечі. — Та по молодечі, а не по чернечі будеш Богові молитись. К. Ш.

Поинтересничать = похизувати ся. — Коли вже нам хочеть ся похизувати ся в моєму кобеляці. Номис. С. З.

Поинтересоваться = зацікавити ся.

Поинный = ви́поєний молоком.

Поискать = пошукати (С. З. Л.), прошукати (С. З.). тишком — пошарити, скрізь — вишукати, вишарити, в голові — поськати (д. Іска́ть). — Ой піду я боса полем, пошукаю свою долю. К. Ш. — Доброго, кажуть, пошукай, а ледаче само тебе знайде. О. Мир. — А тим часом пошукаєм на край світа раю. К. Ш.

Поискажить = поі́вечити, покрбчити.

Поисковырять = поколупати, покопирсати.

Поискривить = покривити (трохи).

Поискрошить = покришити (по трохи).

Поискъ, частіше мн. по́иски = шука́ння, шука́нина.

Поисписать, ся = пописати, записати, ся, поі́писувати, ся.

Поисправить, ся = поправити, ся, полагодити, понала́гожувати, понала́днувати.

Поиспробовать = попробувати, на смак — покоштувати (трохи).

Поистинѣ = поправді, навсправжжі, навсправжнє. — Скажу тобі поправді. С. Л.

Пойти = 1. піти (С. Л.), пійти (С. Л.), швидко або дрібно ступаючи — почимчувати, потіюпати, з разу швидко — майнути, широко ступаючи — поціпати, повагом або важко ступаючи — поплентати ся, почеленпати, почвалати, почапати (С. Л.), похати ся (С. З. Л.), поплуганити ся, шкандибачи — пошкандибати, подібати, пошкитилбгати, пошкунділгати, далеко дець або невідомо куди — помандрувати (С. З.), повіяти ся (С. З.). **Д. Ідти 1.** — Пішов на заробітки. — Ой пішов милий за ліс, чорнії брови запис. н. п. — А як тее дівчина зачула, тай із улиці майнула. н. п. — Подибала стара мати дочку з милим розлучати. К. Ш. — Втомила ся, не спочивать, пішла в снопи — пошкандибала Івася сина годувать. К. Ш. — Козаченьку, мій соболю, візьми мене із собою, помандрую я з тобою. н. п. — Він за шапку і повів ся. Номис. С. З. — **Пойти кудя́ глаза́ гляды́ть** = піти свѣт за́ очі. — Піду лиш в свѣт за очі — що буде, те й буде. К. Ш. — **Пойти, пошло́ на неча́стїє** = піти, пішло́сь на ли́хо, на пріона́сть. — Вже як піде на ли́хо та на безголовья, то де той і розум днєть ся. К. Х. — **Пойти въ плясѣ** = піти у танець, піти в ско́ки та в бо́ки. — **Пойде́мъ-ка** = ходім лише́нь, ходім-те, ході́ть! 2. повести ся, пощастити, поталанити, похвортунити (д. Ідти 2).

3. почати, зачати, взяти і т. д. **Начать.** — **Пошли́ плясать** = почали танцювати.

Пойть, ся = поїти, напувати, ся, з пальця на пр. теля або агн — плякати. Ман. — Напувала з повного відра. н. п.

Пока́ = по́ки (С. З. Л.), по́кіль (С. Л.), до́ки (С. Аф. З. Л.), до́кіль (С. Л.), за́ким (С. Л.), за́кіль (С. Л.), ним, ні́м (С. З. Л.), ні́м по́ки, аж, тим ча́сом (С. Л.). — Поки сонце зійде, роса очі виїсть. н. пр. — Покіль молодшим був, то віп його і жалувал. н. к. — Доки ти будеш пустувати? С. Л. — За́ким з водою прийшла, то й ве-

чери відійшла. н. п. — Заки́м у Броварах лаштували копій, Швчаско поголив ся. Кн. — А заки́м пріє каша, ми помізуємо. Кн. — Посидь, закі́ль я вернусь. С. Л. — Нім пироги будуть, то баба умре. С. З. — А нім тоє буде, пришиї намисто з шві́ своєї. Мазепа. С. З. — Сидів, аж сонце зайшло. С. Л. — Нехай тим часом посидять. С. Л. — По́ка́ ще свѣтло́ = за́видва. С. Л. — По́ка́ не жа́рко = захо́лодїй. С. Л. — По́ка́ чо́ = по́ки, до́ки-що.

Покаба́чки = як у шинку́. — Кричить, лаєть ся, як у шинку.

Пока́верзати = по́коверзува́ти, покрути́ти, по́колобродіти, про́коверзувати.

Пока́дѣти = покаді́ти, покурі́ти, прока́діти.

Пока́заніє = по́каз (С. Жел.), ві́каз, ві́казка, виявля́ння (С. Пар.), свѣдо́цтво.

Пока́затель, лица = 1. по́каз(ж)чик (С. Жел.), по́казник (С. Жел. Пар.), ука́зник (С. Ш.), ука́зчик, ця (С. Ш.). — Майстер майстрові не указчик. н. пр.

2. до́кажчик, ві́каз(ж)чик, дово́дчик (С. Л.).

Пока́зати, ся = д. По́казыва́ть, ся.

Пока́зачки = по коза́цьки, по коза́цько-му. — Як все діло покі́пчаєм, по коза́цьки погу́ляєм. н. п.

Пока́зній = показні́й, оглядні́й.

Пока́зь = по́каз.

Пока́зывати, показати́, ся = 1. по́казу-вати (С. Л.), ука́зувати, виявля́ти, ся, по́каза́ти (С. Л.), ука́зати, ся (С. Ш.), ві́явити, поя́вити, ся, да́ти ся у ві́чі. — По́кажи, що там такє. — Упа́жи ся вівцею, а вовки готові. н. пр. — Сором і очі поя́вити. н. пр. — Приве́ли його до ма́тері. К. З. о Ю. Р. — **П. язы́к** = со́лопшати, ви́со́лопшувати, ві́со́лопшити. С. Аф. — **П. зу́би** = ска́лити, ви́ска́лювати (С. Аф.), ви́скалити, ви́щерити. — Вовк ви́скалив зу́би, та й ка́ца. С. Аф. — **П. примѣ́рь** = да́вати, да́ти приві́д, при́звід. — Ба́тько приві́д дає, то й діти пьють. С. Л. — **П. фо́кусы** = шу́карува́ти, шу́куки ви́кида́ти. — **П. спі́ну** = п'я́та́ми на́кива́ти. — **Пока́заться вдалі́** = за́маня́чити, не ясно — за́мрі́ти, за́бова́нити (С. Аф.). — **П. пзъ за чо́го** = ви́тика́ти ся, ви́ткнути ся.

2. здава́ти ся, видава́ти ся, зда́ти ся, ви́дати ся, при́да́ти ся (д. Ка́заться 1.). — Міні́ зда́лось, що ти не зду́жаєш. — З того́ дня міся́ців чо́тири про́жало ся, мо́й же парочкі́ мов у ві́спі́ здало ся. Б. Д. Жб.

— Дівчина в двє́рях уявила ся і здало ся, що красо́ю усе за́ло освѣ́тило ся. Мова. — Може він і́й трі́ску дав, а і́й уже́ так ви́дало ся, що то ві́ж. н. к. — Та́кий йому́ сма́шній хлі́б при́дав ся, ще й не і́в пі́кола. н. о.

3. по́добати ся, спо́добати ся (д. Ка́заться 2.).

4. (в судових справах) — по́казува́ти, ви́ка́зувати, виявля́ти, ви́свѣдча́ти, по́ка-зати́, ви́казати́, ви́явити́, ви́свѣдчити́. — То́ді всі́ чо́тири зло́чинці́, ви́свѣдча́ючи і́деи на дру́гого, при́знали́сь, як хо́дили кра́сти. Кієв. Ст.

Пока́ковски = як, по́якому (С. Л.).

Пока́куньні = по инді́чому. — Не вє́спію́ть кварта́ю в ротах по́ломоска́, — вже́ й по инді́чому в шинку за́верго́тали. Гул. Ар.

Пока́львати, по́колоти́ = ко́лоти, штри́кати́ (часом, з легка), по́колоти́, поштри́кати́, шпи́гати́, пошпи́гати́. — **Въ бо́ку пока́львасть** = убі́к ча́сом ко́ле, шпи́гає.

Пока́лякати = по́балакати́, по́базі́кати.

Пока́лѣчити = по́калі́чити, ска́лі́чити, ба́гатьох або кі́лькох — пере́калі́чити, по́зкалі́чувати.

Пока́мѣсть = 1. по́ки і т. д. д. По́ка.

2. по́ки-що, до́ки-що, тим ча́сом (С. З.), про час. — Я пі́ду до дя́дка, а ти по́ки-що ви́топи пі́ч.

Пока́нати = по́канати́, по́кра́пати.

Пока́прі́зничати = по́вередува́ти, по́ко-мезити ся, по́хпмерува́ти, по́хпмороди́ти і т. д. д. Ка́прі́зничати́.

Пока́раба́таться = по́драти́ ся.

Пока́рати́ = по́карати́, на́карати́.

Пока́рау́лити = по́стерегти́, по́вартува́ти, по́ча́тува́ти. — По́стережи́ тут, по́км я по́бѣ́даю.

Пока́ркатъ = по́кра́(я)кати́, по́кру́(ю)-кати́.

Пока́рмливати = го́дува́ти, ко́рми́ти (по тро́ху), пі́дго́довувати́.

Поката́ть = 1. по́качати́ (рублем і кача́лкою), по́маглюва́ти (на ма́лії).

2. по́кати́ти, по́возити́. — По́катай ме́пе на чо́вні.

3. по́бі́ти, ви́бі́ти, одлу́пити́, одлу́пцюва́ти і т. д. д. Бѣ́ть.

Покати́стий = по́коти́стий, зго́ри́стий і д. По́кати́й.

Покати́ть, ся = 1. по́коті́ти, ся. — Гра́б удо́мов ся, ді́д по́котив ся. н. к. — По́котив ка́вун а він і впав у ка́люжу.

2. по́їхати́, по́коті́ти. — До́ти ля́х му-

тив, поки ся не напив і не паів, а як си напив і паів, то й далі покотив. н. пр.

Пока́тость = зѓористість, зѓірря, пох́п-лість, спа́дистість, відќт.

Пока́ть = д. Накло́нь 1 і 2.

Пока́тий, то = зѓористий (С. Жел. Сп.), нах́йлий, пох́йлий, ло, нах́йлисий, припа́дистий (С. Жел.), спа́дистий, то (С. Жел.), набо́коватий, поло́жистий, укóснестий, то (С. Ш.), покóтисий, розкóтисий, покóчастий, то.

Покача́ть, ся = похита́ти, поколиха́ти, погойда́ти, ся (С. Л.), дитину на руках — поги́да́ти. — Билина не хоче поколихати горобця-молодця. н. к. — **Покача́ть голо-вою** = похита́ти, кру́тну́ти голово́ю.

Пока́чива́ться = 1. колиха́ти ся, го́йда-ти ся (часом, злегка).

2. пох́тнувати ся, вих́тнувати ся.

Пока́чнүть, ся = похитну́ти, ся (С. Л.), хитну́ти, ся, поколихну́ти, ся (С. З.), схитну́ти, ся (С. Л.), схи́бну́ти, ся, хиль-ну́ти. — А човеп був хисткий, схитнув ся, вона у воду. Кл. — Пливе човеп води по-вис, та коли-б не схи́бнув ся. н. п.

Пока́нливать = ках́икати. С. Л.

Пока́нлять = поках́ивати.

Пока́ння = покóта (С. Жел. З. Л.), ка́яння, ка́яття, споку́та, пока́ння (С. Жел.). — Де гріх, там і покута. н. пр. — Як молитва та покута, то і гріх забутий. н. пр. — Я за тебе Господа благав, щоб він тобі на покуту час дав. К. Ст. — Призва-вала ся я, прохала на ка́яття собі милости. Кл. — Ї ка́яття, та вороття не має. н. пр.

Пока́нник, ца = покута́р, ка, пока́-йник, ця. С. Жел.

Пока́нный = поку́тничий, пока́йний. С. Жел.

Пока́ється = пока́яти ся, спокутува́ти. — Пока́йте ся, образ Божий багом не скверни́те. К. Ш. — Не св́ятий, щоб не со-грішив, не чорт, щоб не спокутував. н. пр. — Я сей гріх спокутувала. Ч. К.

Поква́кать = покр́кати і т. д. д. Ква́кать.

Поква́снуть = поква́снути, покисну́ти.

Покви́таться = поквітува́ти ся.

Покі́ркать = покі́ркати, покі́рча́ти.

Покива́ть = покива́ти, похита́ти і т. д. д.

Кива́ть. — П. ного́ю = подрі́гати.

Покіда́ть, покінну́ть = 1. покида́ти, лш-пати, облишати, покіннути, лишіти, об-лиштіти. — Покинув батька й матір. — Облишмо, куме, всяке діло, вип'ємо, куме, це й у педіло. н. п.

2. кидати, покидати. — Покидали усе у воду.

Покі́дывать = кидати.

Покі́дыш = покінну́те, покідьок.

Покінну́тий, ая = кінну́тий, покінну́тий, та, лишений, залишений, про жінку — покіннута, лишена, залишена, лишанка, поки́дячка. (Пр. д. під сл. Брóсений).

Покі́нно = пачками, в'язками.

Покі́пнүть = поки́піти.

Покі́слнүть = покисі́ти, поквасні́ти.

Покла́дистий = поту́льний (Кл.), потуль-чівий (С. Жел.). — Батько — людина по-тульпа, це змагаєть ся. Кл.

Покла́жа = 1. кладі́ння.

2. кла́жа, вага́ (С. Аф.) і д. Кладь 1.

Покла́ня́ться = покля́няти ся, багато — попо́кланяти ся. — Попокла́яв ся, покн впрохав.

Покла́ня́ться, покло́ніться = 1. покло-ніти ся, покло́ніти ся.

2. кла́няти ся, у(в)кло́пяти ся, у(в)кло-ніти ся (С. Ш.), відкло́ніти ся, чо́лом да́ти. — Од'їзжаючи, він шапочку зняв, низенько вклонив ся. н. п. — Це вклоню си багачу, бо я свій хліб молоч. п. пр. — І поїхав князенько до батька, уклонивсь йому в ноги низенько. Гр. Чайч.

Покла́сть = покла́сти.

Поклева́ть = поклюва́ти, подзбо́(ю)бати, поклію́кати, склюва́ти, позкльо́вувати. — Подздобали трохи. — Позкльовували усе.

Поклѐвъ = клюва́ння, дзбо́(то)бання, кліо-кання.

Покле́гтатъ = поклекотати, побуркотати.

Покле́йтъ = поклѐіти, пока́рючити.

Покле́йнятъ = поклейні́ти, потаврува́ти і т. д. д. Клеймі́ть.

Поклена́ть = 1. покленати. — Рапо вста-ли, гострі кози покленали. н. п.

2. на́кленати, обб́рехати. — Накленав на його.

Поклѐпъ = на́клен (С. З.), пеня́ (С. З.), о-порб́к (Лев.). — Звів на його пеню.

Поклі́кывать = покликати; за́кликати.

Покло́ніться = д. **Покла́ня́ться**.

Покло́нник, ца = 1. поклóнник, ця (С. Жел.), проча́нник, проча́нка, мн. проча́но (С. З.).

2. поклóнник, ця, чті́тель, ка, прих́и-лець, прих́ильник, ця. — У Ду́нш-Бор-ковської великої поклони́ці Шевченкової муз. Кл.

Покло́чъ = поклі́ч, уклі́ч (С. Ш.). — Пе-

редавати поклони = кланятися кому́,
до ко́го. — Та ви її знаєте! У Не́ділю, як
я йшла до неї, то ви кланялися до неї. Кр.
— **Отдати поклони** = відклонити ся. —
Ідти на поклони, **сє поклоном** = іти
па ралець. С. З. — Ніс на ралець палати-
ницю. Граб.

Поклохтати = поквохтати.

Покляний = зігнутий, кривий, ескарлю-
чений. — **Сє покланым носом** = пле-
сконобий, кривонобий, кривоніс.

Покляється = записягти, ся, забожиться,
Покняжески = по князькій, по княжому.
по князькому.

Покняжить = покнязювати.

Покобнітсья = покорчити ся.

Поківати = покувати, покленити.

Поківертати = покорчити і т. д. д. Ко-
вєртати.

Поківляти = подібати, пошкандибати,
пошкитильгати. (Пр. д. під сл. **Пойти**).

Поківряти = поколупати, подлүбати,
подовбати, покоширєати.

Покіи = 1. покій, кімната, горниця, ха-
та. — Маненький будинок на три покої.
2. покій (С. Л.), спокій (С. Л.), супокій,
упокій (С. Ш.), спочивок, опочивок. —
Рано мій, покою! К. Ш. — Плачуть карі
очі, що нема спокою ані в день, ні в ночі.
п. н. — За дурною головою нема ногам упо-
кою. в. пр. — Хаїба-соли з упокоєм ужи-
вати. н. д. — Пора на опочивок іти. Сп. —
Оставете мене в покій = дайте мій
спокій.

Покійник, ца = покійник, ця (С. Л.), не-
біжчик (С. З. Л.), небіжник (С. З.), не-
біжка. — За гетьманства славної пам'яті
небіжчика несеверельможного. Орлик. С. З. —
Ходім лиш та пом'янем небіжку. К. Х.

Покійний, но = 1. тихий, хо, спокійний,
супокійний, лагідний, безпаласний, но.
2. покійний, небіжчик (д. **Покійник**).
— Покійний батько мій було розказуєть. н. к.

Покіити, ся = покіити ся, упокіити, ся
(С. Ш.). спочивати.

Покієнічати = похизувати ся, пома-
вірити ся.

Покієлівати = 1. вбивати, забивати.
2. біти, луцїти, лушцювати.

Покієловати = почарувати і т. д. д. Вол-
хвовати.

Покієлєбати, **покієлєбнүти**, ся = 1. похи-
тати, захитати, похитнүти, ся. — На У-
країні і між освіченими людьми не так то

легко захитати віру, як між Великорусса-
ми. Вар.

2. похибіти, ся, похибнүти, ся, зако-
лихати ся, завагати ся. (Пр. д. під сл.
Заколієбати).

Покієлїти = побіти, одлупити, одлуп-
цювати, одлүщити, полатати кому́ бокі
(Лев.), перегону, чо́су дати і т. д. д. **От-**
колієчвати 2; посуд — побіти, потовкти.

Покієлїти, ся = 1. покієлїти, ся. — Покі-
єлов пальці толкою. — Діти покієлили си
шиншиною. — Покієлили поросят.

2. розколієти ся, розлүщити ся (Сп.),
порозколієвати ся. — Дошки порозколію-
вали си на сонці.

Покієлїхати, ся = покієлїхати, покієлї-
сати, покієлівати, покієлїдати і т. д. д.
Кієлїхати.

Покієлїє = покієлїє (С. Жел.), коліє
(С. Л.), плєм'є (С. Жел.), рід, поріддя,
порідня, апаєлїєво = ко́дло (С. З.). —
Покієлїє покієлїєно об тобі розкаже. Аф.
— Нашому роду нема переводу. п. пр. (Д.
Кієлїє 3).

Покієлїєний = покієлїєний. — **Покієлїє-**
ная рєсєнь і просто **Покієлїєная** = таб-
лиця родоводу.

Покієлїти = подіхнути, поздпхати, ві-
здихати (д. **Іздіхнүти**, **Окієлївати**).

Покієлїєвати = поверховодити, постар-
шинувати, покієлїєвати.

Покієлїєвати = помняти, во(і)бгати, пожу-
жмити (д. **Кієлїєвати**). — Помняв його, по-
нієчєлїєв як хотів. Б. Г.

Покієлїєвати = скінчити, покієлїє(ї)ти, до-
кінчати(ї)ти, діло — доробити, обробити
ся, упорати ся (д. **Окієлїєвати**). — Сю-
годні швидко обробив ся. Кр. — **П. життя**
самоубійєством = самому собі смерть
заподіяти. — Віп сам собі смерть запо-
дієв. Кр.

Покієлїє = звичай (д. **Обієчай**).

Покієлїєвати, ся = покієлїєвати, поріити, ся і т.
д. д. **Кієлїєвати**, ся.

Покієлїєно = копїцями, в копїці.

Покієлїє = докієлїє, докієлїє, докієлїє. — У чор-
ниціх добре жити, є що їсти й пити, тільки
серденьку докієлїє, що в чорнім ходити. н. пр.

Покієлїє = покієлїє. С. Жел.

Покієлїє, ница = покієлїє, ка. С. Жел.

Покієлїє = покієлїє, покієлїє (д. **Ко-**
рїє).

Покієлїє = д. **Покієлїє**.

Покієлїє = покієлїє, ласкавий, во.
— Покієлїє те деревце покієлїє, ся, по-

кірливе те дитятко поклоняється. н. п. — По-
кірливе (ласкаве) телятко дві матері ссе. н. пр.

Покорміть, ся = погодувати, покорміти,
похарчіти, похарчувати, ся, худобу —
попасти. — Ненько ж паша, лебідочко, по-
годуй нас хоч годочок. н. п. — Істи зварити,
погодувати там діти. Гр. Чайч.

Покормка = д. **Кормь**.

Покорність = покора (С. З. Л.), покірність,
покірливість, повійка. — Покора стіну
пробиває. н. пр. — Покірливість її своїй
долі турбувала мене. Кн.

Покірний, по = покірний, слухняний,
послухняний, лагідний, по, покірливий,
ласкавий, во.

Покоробитися = покоробити ся, покор-
чити, ся, пожелобити, ся, покоржавити,
пошкалубити ся, поначити ся і т. д. д.
Коробити, ся.

Покоробви = як коро́ва.

Покоретвовать = коріти ся. С. Л.

Покорять, покори́ть, ся = покора́ти, ся
(С. Л.), коріти ся, підгорта́ти, підбива́ти,
підклоня́ти, ся, покори́ти, ся, упо-
коріти ся (К. В.), підгортну́ти, ся (Ос.),
підбі́ги, підклоніти, ся, підда́ти ся,
зда́ти ся. — Тобі покораюся, на все согла-
шаюся. Кот. — Більш треба коритися Богу,
ніж людям. К. Св. п. — Коли Туречина під-
била під свою кормугу Болгарів. Кн. — Се-
те саме, що в Лапландії підбити оленя під
волю чоловіка. Кн.

Покосіть, ся = покосіти, ся. — Усе сіно
покосили. — Покосив ся трохи тай кинув.

Покосіть, ся = 1. покосіти, скосяти, по-
кривити, ся, перехлябити ся. — Стара
хата вже перехлябилась. Лев.

2. подивити ся на ко́го скрі́ва, з ко́са,
з'уко́са.

Покосматіть = покосматіти, поволохати́-
ти, покудлатіти.

Покосный = покісний. — **П.** вре́мя = ко-
сови́ця.

Покось = покіс. — **Полоса́ покоса** = по-
стать, рúчка.

Покосечья = як кішка, по кошечі.

Покража = 1. д. **Кража**.

2. кра́дене, краді́жка. — У його витру-
сили крадене.

Покрапати = покрапати, трохи — при-
роси́ти.

Покрапывать = накрапати. — Став дощ
накрапати. н. п.

Покрасить = покра́сити, помальовати, по-

хварбувати, червоно — почервоніти і т.
д. д. **Окрасить**.

Окраска = д. **Окраска**.

Покрасніть = почервоніти, зачервоніти,
дуже — зашарітись, від сорому, коли мо-
вить ся в жарт — напекти́ ра́ків, спекти́
ра́ка. С. Л. — Почервонів, аж зашарив ся.
К. Х.

Покрасоваться = покрасувати ся, попи-
шати ся. — Чи не краще ж їй красою
гарно попишатися, молодим життям навті-
шатися. Мова.

Покрасть = покра́сти, обікра́сти.

Покреніть, ся = нахиліти, похиліти, ся
на бік (про судна).

Покрестоваться = побратати ся, поміня́-
ти ся хрестами́ (братаючись).

Покривіть, ся = покривіти, ся, покри-
вүлити, знабочити ся. — Чоботи знабо-
чилися. Ман. — **Покривіть душею** = зла-
мати́ ду́шу, покривіти душею, взяти
гріха́ на ду́шу, збочити, схибну́ти. —
Мі думала він як старий чоловік зробить по
правді, аж і він збочив. Чайч.

Покрікивать = погукувати (Ос.), підгу́-
кувати. — Погукували плугатарі, погапи-
ючи воли в плугі. Лев.

Покричать = покрича́ти, погукати, по-
гомоніти, погрімати, жалібно — поскі-
глити, поскі́глити, на івалт — поівал-
тувати і т. д. д. **Кричать**. — Ти погри-
маєш — заплаче. Мова.

Покровитель, ница = покровітель, ка
(С. Жел.), добродій, ка (С. Жел. Л.), ла-
скавець (С. Жел. З. Л.), охоронітель, ка
(С. Жел.), оборо́нець і т. д. д. **Заступник**
і **Защититель**.

Покровительство = покровітельство (С.
Жел.), охорона, оборо́на і д. **Защита** 2.

Покровительствовать = охороня́ти, боро-
нити.

Покровительственный = охоронний.

Покровъ = покрів, покрівець. — **Покровъ**
Крествятия Богородицы (Свято 1-го Ли-
стопаду) — Покрова, власне — Пєрша
Покрова. — Один (починок) пряла до Різ-
два, другий до Миколи, а як третій почала
— стане до Покрови. н. п.

Покрой = крій, покрій. С. Жел. — Убран-
ня городянського крою. Кн. — **На одінь**
покрой = на одін лад, на одін кштáлт.

Покройть = покрóти, покра́яти.

Покрома, покромка, покромь = крайка.
С. З. Л.

Покрѣмочный = крайковій.

Покрѣмѣть = почикріжити, покрѣмѣти.

Покропѣть = попартѣчити і т. д. д. Кропѣть.

Покропѣти = покропѣти, побризкати, попрѣскати, трохи — приросѣти.

Покрошѣти, ся = покришити, ся. С. Л.

Покругаѣти = підкруглаѣти.

Покругаѣть = закруглаѣ(лі)ти ся.

Покружѣти, ся = покружѣти, покружѣти, ся і т. д. д. Кружѣти, ся.

Покружѣть = побіляшати.

Покрутитѣ = покрутити і т. д. д. Крутитѣ.

Покручинѣтися = пожури́ти ся, посумувати, потужити. — Посумуем удвох із тобою. К. Ш.

Покривало, **покривальцо** = покривало (С. Жел.), покривало (С. Жел.), покрита, накрита, накривало, накрив, здр. покритенька, накривка (С. Жел.), запинало, запиначка (Полт. Чайч.), на голову — завивало, завивало, завивало (С. Л.), з серпанку — серпанок, серпанка (С. З.), а самий убір заміжних жіпок з серпанку — намітка (С. З.), у церковних братчиків на похороні — ПОКЛИТ, на ліжку — ліжнич (С. З.). — Поверх труни лежало парчове покривало. Кн. — Ішла з корчми, оббила ся, найшла штани — завилася. Ото чудло, ото ладно, найшла собі завивало. н. п. — Вибивайте кілочки, де висіли биндючки, забивайте нові на серпанки толки н. п.

Покриваніє = покривання, окривання, стріхою — пошивання.

Покриваѣти, **покритаѣти**, ся = 1. покриваѣти, кривити, окриваѣти, закриваѣти, обкриваѣти, у(в)криваѣти, ся, покривити, ся і т. д. зверху, розпіявши що небудь — обпинати, панинати, нап'ястї. — Покрив кожух сукном. — Укрив хату очеретом. — Встала весна, сонну землю вона розбудила. уквітчала її рясом, барвником укривла. К. Ш. — Лиман човни вкривли. К. Ш. — Укрив ся кожухом. — **Покриваѣтєся**, **покритаѣтєся** пилью, снѣгомъ = припадаѣти, припасти пильом, снѣгом, запарошити ся. С. Л. — Чи ти, милий, припав пильом, чи метелицею? н. п. — **П. водою** = поняѣти ся, узяти ся водою. С. Л. — Крига на Дніпрі поняла ся водою. — **П. тучами** = хмарити ся, хмарити, нахмарити, ся, захмарити ся (С. Л.), обхмарити ся, поняѣти ся хмарами. — Небо нахмарилось. — Отож попялась хмарою перша моя надія на освѣ-

ту. Кн. — **П. туманомъ** = затуманити ся. С. Л. — **П. пѣною** = запінити ся. — **П. льдомъ** = замѣрзнути, злегка — зашѣрхнути. С. Л. — **П. пятами** = заплямити ся. — **П. струпомъ**, **лишайми** = узяти ся струпом, лишайми, заструпити ся (С. Л.). — Усе тіло взяло ся лишайми. Кн. — **П. кузирями** = спузирити ся. Чайч. — **П. корію** = зашкарупити ся. — **П. слізью** = ослізнити. — **Покриваѣтий** **слізью** = ослізлий. — **П. снѣгомъ** = оспати, виспати, попріщити. — **П. морщинами** = переморхнути ся. — **П. складками** = побризкати ся. — **П. накинємъ** = окипити. — **Покриваѣти** **крышу** **снопами** = пошивати. — **П. огорожу** **тѣрномъ** = тернити. — **Покриваѣти** **жестю** = обляштити. — **П. цементомъ** = повапнити. — **Покриваѣтий** **шишками**, **парывами** = шинкувати, болякувати.

2. побивати, побити (в картах). — Побив восьмакою.

Покриваѣти = д. Покривало і Крышка.

Покриваѣтєся = покриваѣтєся.

Покриваѣтєся = поперекидати ся, поперевертати ся.

Покуда, **покудова** = по́ки, до́ки, по́кищо, до ча́су і т. д. д. Дохо́лѣ і Пока́.

Покудахтати = покудакудати, поквакати.

Покукати = покувати.

Покумитєся = покумати ся. — Покумався пасичка з циганом. н. к. — Зо всіми швидко побратались, посватались і покумались. Кот.

Покунати, **купити** = купувати (С. З. Л.), купляти, покуляти, купити, що свѣнцєвє, напр. образ — відмінати, відмінити. — Треба купувати хліба, бо до нового не вистачить. — За очі тільки яйця купувати. н. пр. — Купляти землю стало нам неспроможно. Кн.

Покунати = покувати, скупати. — Треба скупати коня в річці.

Покунатель, **нища** = д. Покупщикъ, ца.

Покупечески = по купецьки.

Покупечествовать = покушювати.

Покупка = 1. куповання, купівля. — Купівля таких земель мусіла переходити через Палату. Кн.

2. по́куп, по́купка. С. Жел.

Покупно́й = купований, куплений, крамний. — І по селах почали носити крамну

одежу. Граб. — Полотно куповане, а не саморобне.

Покупи́щкѣ = купе́ць, по́купце́ць (С. Жел.), по́купни́къ, ця (С. Жел.), по́купа́ч, ка (С. Жел.). — Заочного купця пугами б'ють н. пр.

Покурале́сити = поколобродити, понестувати.

Покурча́вѣть = покучеря́вити.

Покусѣ́ть, ся = покусати, погри́зти, ся.

Покусѣ́ться = д. Покуша́ться.

Покути́ть = погуля́ти, побенкетува́ти, попи́яти.

Покуха́рити = покуховари́ти, покухарюва́ти.

Поку́чно = купа́ми.

Поку́шать = поїсти, поїсти́ти або ви́пити, пообі́дати, повече́ряти.

Покуша́ться, покусе́ться = куси́ти ся (С. З. Л.), ва́жати ся, покусѣ́ти ся (С. Жел.), поза́бити ся (С. З.). — Хоч кусили ся воювати, однак мало міли щастя. Л. В.

Покуше́ніє = покү́са (С. Жел.), за́мах. — Лядський зама́х на благочестіє. К. Кр.

Пола́ = в одежі — пола́, здр. пі́лка, згорпуга — при́піл, при́пола, мн. при́поли (С. З.), запо́ла (С. З.), мн. запо́лля (С. З.), в столі — кри́ло. — Ноеив дрова у запо́лі. С. З. — Тернові вітки в запо́лі рубайте. н. д.

Пола́битися = пола́сти(щи)ти ся.

Полага́ть, положи́ть, ся = 1. кла́сти, покла́сти, ся. — Положи́ть ви́сто́ чего́ = підложи́ти. — **II.** бо́льше чего́ = пере́кла́сти. — **III.** основа́ніє = основа́ти, за́сновати, за́кла́сти, за́ложити. — І за́слав столицю. К. Ш. — Положи́тьсѣ спатъ = полагати́ спатъ, обі́кла́сти ся. — Зайшов я в одну хату, обі́кались люди ото вже спатъ. н. о. Гр. Чайч. — Положи́ть на по́ты = за́вести у но́ти. — Коли б сі пісні та за́вести у но́ти. Кп.

2. поклада́ти, покла́сти; дү́мати, гада́ти, ма́ти на дү́мці. — І поклав у першу пе́длю сватів за́слати. М. В. — **Какъ вы полага́ете?** = як вам зда́сть ся, як на вашу дү́мку? — **Я полагаю́, что на́добно** = міні́ зда́сть ся, що треба. — **Полагаю́ сво́єю обі́занностью** = вважаю́ за обо́в'язок. — **Полагаю́ ви́їхати на той пе́дѣль** = дү́мка (або: дү́маю) ви́їхати на ті́ж тижні. — **На́до полага́ть, что...** = ма́бу́ть що, ма́бу́ть так, що... треба дү́мати, що... — **Полагаю́ е́го за че́стнаго челове́ка** = ма́ю його́ за чоло́ві́ка че́сного, дивлю́ ся на його́, як на чоло́ві́ка

че́сного. — **Положимъ, что э́то и сто́итъ** = неха́й і так, що се й ко́штує.

3. призна́чати, визна́чати, призна́чити, визна́чити. — На се ді́ло призна́чено ча́мало грошей. — **Положи́ли е́му бо́льшее жа́лованье** = призна́чили йому́ ве́лі́ку пла́ту.

4. поклада́ти ся (С. Л.), зда́вати ся (С. Л.), спуска́ти ся (С. Л.), склада́ти ся (С. З.), ві́рити на ко́го, налі́ю кла́сти, впе́вни́ти ся на ко́го, покла́сти ся, зда́ти ся (С. З.), спу́стити ся, впе́внити ся. — На Бога покла́дай ся, а розу́му трима́й ся. н. пр. — Склада́йтесь на Бога. С. З. — На пале́ску помі́ч не спуска́йтесь. Фр. — Я ці́лком здаю́сь на вашу ласку. — Він бреху́п, на його ві́рити не можна. Кр. — Вона на його на́дью не кла́де. К. З. о Ю. Р. — Не впе́вний ся на лейстро́вих дуже. К. Д.

Пола́дити = пого́дити ся (С. Л.), поє́днати ся, ула́дити. — Заступники полескі́ не хотіли щиро ула́дити спі́рку. Кл.

2. зроби́ти, пороби́ти (д. Сді́лати).

Полакирова́ть = пола́чити, поло́жити.

Пола́комиться = пола́сувати (С. Л.), по́смакува́ти. — Хоч за всі́ годи пола́суємо, згада́ємо, коли́ було́ Рі́здво. н. о. Гр. Чайч. — Пі́ст осоруживсь і корті́ло хоч раз пола́сувати. Лев. В.

Поласка́ть = пого́лубити, по́пестити, по́пестувати, поласка́вити, помилува́ти, пожа́дувати.

Поласка́тися = пола́стити ся, пола́щити ся.

Пола́ти = пі́л, а та до́шка ко́ло печі́, що на це́й пі́л кладе́ть ся — при́по́лок. — (В росі́йських хатах пі́л робить ся зде́більшого в горі́ аж під сте́лею, тим то нашо́му сло́ву: пі́л відпові́дає бо́льше те, що в рос. мові́: На́ры, див. де сло́во).

Полѣ́тний = пі́льний, що зверху́ — надпі́льний.

Пола́ять = пога́вкати, побрехати́. — По́гавкають (собаки) та́й переста́нуть. Б. Г.

По́лба, рос. *Triticum spelta* L. = по́лба (С. Жел.), бо́лба (Ман.), о́рки(і)ш, голо́мша (Гал. С. Ан. Жел. Пар.).

Полго́да, полу́года = пів ро́ку. — За сі́ пів ро́ку ба́гато зробив.

Полде́нь = 1. півде́нь, по́луде́нь (С. З.). — **Въ полде́нь** = о півдня́, о півдні́, в півдні́, о по́лудні́. — Сонце сто́ить над голо́вою тільки в півдні́. Де-що про Св. Б. — О по́лудні́ гре́бли сі́но і в валочкі́ клали щільно. н. пр. — При́йшов о півдня́.

2. півде́нь (С. Л.), низ. — Ві́тер з півдня́.

Полднівний = південний. — Південна спека.

Полдник = полудень (С. З.), полудник, півдвічорок.

Полдничаньє = полуднування, полудання.

Полдничати = полуднувати (С. З.), полуднати (С. Л.), полуденькувати, півдвічоркувати (С. Л.), скінчити — прополуднувати, відполуднувати. — От, як надвечір сонечко схилилось, мій Влас полуднувати сів. Б. Г. — І думка то була така, щоб півдвічоркувать смаченько. Гул. Ар.

Полдніжний = шість.

Поле = 1. поле, орне, певелике — нива, півка, пооране — рілля, велике, примірно десятии десять — лан, здр. ланок (С. З. Л.), виоране на осми — пар, на весну — зяб, зябля (С. Л.), засіяне яровим — яриня (С. Л.), засіяне озимим — озиминя (С. Л.), зоставлене під випас — толока (С. З. Л.), зоставлене на спочивок і на сіножать — переліг, обліг (С. З. Л.), ціколи не оране або дуже давно — цілина (С. З. Л.), призначене під випас коло села або міста — вигоп (С. Аф. Л.), на козрому жнуть — жниво, після жнив — стерня (С. З. Л.), засіяне хлібом — пашня (С. З.), виоране ралом — ралія, призначене під колони — підмёт (С. З. Л.), що не пускають під толоку — безтолошне, над річкою або долиною — полот, полоти (С. З.), суміжне з лугом — підлужжя, в низинах — паді (С. Л.), суміжне з хатою і обгороджене — левада, левадка (С. Л.), виоране весною — новорілля, викорчоване — корчівка, теревілля (С. З.), раз з'оране — однорілля, оране за рік і заволочене — наволо, наволока, висилене — старорілля, де була пшениця — пшеничище (С. Л.), д. б. жито — житнище (С. Аф. Л.), д. б. мак — маковіще, маковець, д. б. овес — вівсянище (С. Л.), вівсище (Чайч.), д. б. просо — просінище, просіще, пріська (С. Л.), д. б. гречка — гречківка (Чайч.), д. б. баштап — баштаніще, баштанісько, д. б. льон — львище. — Паровіе поле = толока (С. Ш.), пар, паровина. — **Поле бити** = боїще, бойовище. — Біла рілля, чорне насіння? (н. з. папір і писання). Кв. — Нігде кінця не бачилось ланам, од жовтих скирд ломало землю там. В. Ц. — Потім для худоби сусідської даром хазяйська толока. С. З. — На тім боці

на толоці череда пасеться. п. п. — Череда звернула з толоки. Лев. — Купив ливу з цілиною. С. З. — Вже скільки літ земля лежить облогом. — Хто на стерні ліг спати і од сонця катражку зробив. С. З. — О там підете пашнями. — Сарана пашням озимим не шкодила. Л. В.

2. берег, край, поле (в книжці або в рукопису).

3. криш (у бриля). — Бриль з величкими крисами.

Полєводство = хліборобство, рільництво (Гал. С. Жел).

Полєвой = польовий. — **Полєвая горчица**, рос. *Sisymbrium officinale* L. = сухоребрик, сухоребриця. С. Ан. — **П. персик**, рос. *Amygdalus nana* L. = бобчук, зяйчі орішки, черсакі, черсики, дівоча кров. С. Ан.

Полєвіца, рос. *Agrastis* L. = метлюг, мітлиця, тонкопіг. С. Ан.

Полєгчить = д. 1. Облегчить і д. 2. Оскопить.

Полєжати = полєжати; одпочіти.

Полєзность = користність, пожиточність, ужиточність (С. Ш.).

Полєзний, но = користний, но, пожиточний, спожиточний, но (С. Л.), вжиточний, пожитичний (С. З.), для здоров'я — допоміжний, пользовий (С. Л.), згідливий. — Се певно користний буде, не даром же смакують люди. Б. Г. — Що єсть всьому народові пожиточно і що єсть шкодливо. Лев. В. — Свої воля добра та не пожиточна. п. пр. — Пользовита горілка. — А воно згідливе. Хар. Чайч. — **Полєзнымь быти кому** = в пригоді стати. — Спасибі вам велике, може і я вам коли за це в пригоді стану.

Полєй, рос. *Mentha Pulegium* L. = полії, блоховийк. С. Ан.

Полєзять = понести і т. д. д. Лєзять.

Полємічєскій = полемічний.

Полєнетати = побелькотати і т. д. д. Лєпетати.

Полєтай = швидкий, прудкий (про чоловіка).

Полєтати = політати.

Полєтъ = льот, літ. — **Убітъ на полєтъ** = убити на лігу. — **Відно сокола по полєту** = видно сову по льоту, видно пана по халівах. п. пр.

Полєтѣти = полетіти, полінути (С. З.). — Два голуби воду пили, зиялись в парі й полетіли. п. п. — Полетіла б я до тебе, та крімь не маю. п. п. — Ой у броду пили голубовки воду, вони пили, полинули, кри-

лечками стрепенули н. п. — По́лінь, по́лінь, соколонько, поперед нас, дай же таку вісточку нещді за нас. н. п. — Стрепенеть си бідне серце, як тільки згадаю; полину́в би я до тебе, та крилець не маю. Галуз. — Тільки б мило діждав ся, захавалось сонце, полину́в би до милої, до її вікопця. Аф. — Полинула б я — вевоя моя. н. п. — А ви полину́ли, мене покинули. н. п. — Козак як голуб, зняв ся тай полину́в. н. п.

По́лечъ = полягті́.

По́лзаніє = по́взаннє, ла́зіння, лазні́.

По́лзати = по́взати (С. З.), ла́зити, плазува́ти (С. З.), рачки — рачкува́ти, рачки ла́зити, про собак — варува́ти. — Віп плазує до дому. С. З. — Дитина рачкує.

По́лзкій = слизкі́й.

По́лзко́мъ = по́взко́м (С. З.), по́повзом, пла́зом, по́сувом, ра́чки. — До́ліз до дому рачки, такий плятий. Кр. — Хот рачки по́ліз, а свого доказав. н. пр.

По́лзті́, по́лзть, поно́лзть = лѣ́зти, по́взті́, плазува́ти (С. З.), пластува́ти ся, рачки — рачкува́ти. — От ви намітвили си-теньку, в траву приліг, плазує помаленьку. Чайч. — Взяв мішок Іван з собою повен щоб набрати, та й почав він до баштану стиха плазувати. Гр. Чайч. — Пашком пластували си до динь. Кп.

По́лзуні́, по́лзуня́ = по́взун, ха́, ла́зій, ка́, ла́зун (С. Жел.), ла́зюк (С. Жел.).

По́лзучі́й = 1. плазові́тий.

2. про рослини — ви́ткій, тичі́й (д. Вью́щися), по землі — сте́люх (Херс.).

По́ліва = д. 1. Подлі́вка і 2. Глазу́рь.

По́лива́льни́й, по́лива́льня = по́лива́ль-ниця́.

По́лива́ть, по́літь = по́лива́ти, по́літи.

По́ливити́ = д. Глазу́рити.

По́ливной́ = по́ливний́.

По́лизати́ = по́лизати́, по́лизька́ти.

По́ликова́ть = поради́ти.

По́линева́ть = по́линя́ти.

По́линя́ть = по́линя́ти, зли́няти. — Біле личко, чорні брови повік не злиняють. н. п.

По́лінь, Polypus = по́лінь. — По́лінь прѣсново́дний, Spongia fluviatilis L. = вода́на губка́ (С. Л.), бо́дяга, надо́шник. С. Ап.

По́лирова́ть = по́лірува́ти, ло́щити (С. Л.), гля́нцюва́ти, ко́взати.

По́літиче́скій = по́літи́чний.

По́літь, ся = по́літи, зли́ти, по́ля́ти, ся, си́льно — ли́цүти, про дощ — си́ну́ти, ушкварі́ти (С. П.), стру́жком — по́цбе-ніти, подзю́рити. — Треба злити до́лівку, щоб пилу не було. Чайч. — Зпíметь ся хви-

ля високо та так і лине на корабель. Чайч. — Во́да так і ли́ну́ла в ту дірку. Чайч. — У рапці́ сипу́в дощ. Кр.

По́лице́йскій = по́лице́йський, по́ліці́йний.

По́лице́мѣ́рить = похитрува́ти і т. д. д. Лице́мѣ́рить.

По́лічноє = по́лішне (С. З. Жел.), що до краді́жки — кра́дене. — На́йти по́лічноє = ві́трусити кра́дене.

По́лка, по́лочка = 1. по́ліця (С. З.), по́лічка, для посуду кѣ́лька по́лиць — ми́с-ник (С. З.), су́дний, для образів — бо́ж-ник, бо́жничо́к, бо́жнийця́ (С. П.), в ули-ку, в димарі́ — си́боні, в гончарні́ — пя́трини. — Ой ста́нь, браті́ку, на стілець, пода́й з по́лиці́ гребі́нець. н. п. — По́клала на ми́снику та на по́лиці́ С. З. — Нама́люю ма́тір, на бо́жника́ поставлю. н. п.

2. по́лічка, па́нї́вка, на́тра́вка (С. З.). — Спа́лахну́в з по́лиця́ поро́х, гу́чно ви́стрі́д гряну́в. Мова. — Чи тра́пить ся стрі́лять... ли́ши поро́х на па́новці́. Гул. Ар.

По́лко́вникъ, ца́ = по́лко́вник, ця́, зб. — по́лко́вни́цтво. (За Гетьма́нщини по́лко-вник на Украї́ні́ керува́в урядо́м ці́лої про-ві́нци, на я́кі́ поді́ляла ся Украї́на; тепер в Росі́ї — се урядо́вець ви́ськовий 6-ої ра́нги).

По́лко́вниче́скій, по́лко́вни́чий = по́лко́в-ни́цький. — П. са́нь = по́лко́вни́цтво. — По́лковни́цтво зложив з себе. К. Ч. Р.

По́лковой́ = по́лковий́.

По́лково́дець = д. Воєна́чальникъ.

По́лкъ = по́лк, по́вк, по́вчо́к. — Пу́сти ж мене, по́лковнику́, із по́лку до до́му. н. п. — Ти́кав по́вчок, ма́лий, невели́чок. н. д.

По́лнене́ккій = по́внене́ккій, по́вня́вий.

По́ліне́хоньккій, ко́ = по́вне(і)се́нький, ко́.

По́ли́тиця = по́ли́тити ся, спо́вня́ти ся і д. Папа́ли́вать.

По́лно = 1. по́вно, ви́повні́, по́внісе́нько, до кра́ю, про си́лке — в щерть, про ри́дке — по ві́ндя. — На́синав в щерть. — На-лива́й по ві́ндя.

2. го́ді́, бу́де, до́сить, кра́й. — Го́ді́ то́бі ду́рїти. — Та бу́де то́бі ї́сти — хо́дім! (Д. ще під сл. До́вольно 1).

По́лнова́тий = д. По́лнене́ккій.

По́лновла́стный = вели́комо́жний.

По́лново́діє = д. Во́дополь.

По́лно́вѣ́сный = по́вної ва́ги (С. Пар.), ва́ж-кий́.

По́лногласі́є = по́вногласі́є. Г. См. Ст

По́лногруды́й = по́вногруді́й, груда́стий, ци́цятій́.

По́лнокро́вный = кро́ві́стий́.

По́лнопо́лицый = по́внопо́лицій́ (С. Л.), шока́-

тий, миза́тий, грубо — ника́тий. — Діти повибігали з сіней кучеряві такі повновиді. Ос.

Полнолу́ніє = по́вня, упо́вня (С. Ш.), підпо́вня. — Після того місяць що день тай повнішає, аж поки не зробить ся зовсім повновидим. Се зветь ся підповня місяця. Після того місяць починає убувати. — Плями, котрі бачимо в повні місяця, як дивитись на них... Освітчена, як місяць в повні. Де-що про Сьв. Б.

Полно́сть = по́вність, по́внява. — В за́сках тава повнява, що аж тріщить. Кл. — У повніві дознає недостатку, всі злигодні підіймуть ся на його. К. П. — **Полно́стю** = сповна́.

Полно́та = 1. д. Полно́сть.
2. ситі́сть.

Полно́чний = півні́чний.

Полно́ч = 1. північ, глу́па ніч (С. Аф.).
— **Вь по́лноч** = о півно́чі, у глу́пу́ щч.
— Пізно спати ми лягли, як о півночі прийшли. В. Ш. — Це пізно до свого дому і о півночі. п. пр. — Чароньки дівочі — горять чорні очі, як в чистому небі зорі о півночі. Руд. — У саму глу́пу ніч. С. Аф.
2. північ, сі́вер.

Полна́й = 1. по́ваний, по́вен. — Без вікон, без дверей — повна хата людей? (п. з. — гарбуз) — Повні чарки всім паливайте, щоб через вінця лило ся. н. п. — Повен двір людей.

2. гладкий (С. Аф.), повнобо́кий (С. З.), ті́листий (Лев.), опа́сестий (С. З. Л.), оло́листий (С. З. Л.), гру́бий (С. Л.), баря́лкуватий (С. Л.). Ополиста, рум'яна черниця. Кл. — Оце який баря́лкуватий папок. С. Л.
3. ря́сний, опа́листий (про одєжу. С. З.). — Рясна, ополиста свита.

Полні́ть, пополи́ть = 1. по́внішати, ви́повняти ся, сповня́ти ся, поповні́шати, ви́повнити ся (С. Аф.), спо́внити ся.
2. глّا́дн(ч)ати (С. Аф.), на́біра́ти ті́ла, є́йтнати, гру́бшати, погла́дшати.

Полові́к = 1. д. Полові́на.
2. півцегли́ни.

3. кили́м, дорі́жка (вузький килим або по́лотно, що розстилаєть ся на підлозі).
4. щі́тка (замітати підлогу).

Полові́на, полови́нка = полови́на, пів, полови́ця (С. Жел. З.), полови́нка. — Ми пу́ло пів дня. — Більша полови́ця ці́лого монасти́ря остала ся. Літ. Густ. С. З. — **На полови́ну уменши́ть** = надполо́вни́ти (К. Ч. Р.), пере́половни́ти (Лев.). — **Онъ є́ь нимъ вь полови́нѣ** = Він в ним на́ спіл, з по́товни́ни. — У тебе є́ горі́д, а

п доста́ну чо́го небу́дь, та й по́сіємо на сні́л. п. п. — **Полові́на сві́та** = пів сьві́та. Номис.

Полові́нка = 1. д. Полові́на (здр.).
2. шту́ка (су́кна).

Полові́нщикъ = полови́ч (С. Жел, спі́ль-ник з полови́ни. — Ми полови́чі до того ді́ла. С. Жел.

Полові́ца = стéлина, стелі́ця, мості́на (С. З. Л.), мостай́ця. — Царь Петро приткну́в ногу Полуботка шаблюкою і пристро́мив до стели́ни. н. о. — Зірви, си́чу, в ко́морі мостину, та сховай там чу́жю дити́ну. н. п.

Поло́вникъ = д. Полові́нщикъ.

Полово́діс = по́відь, по́віддя, па́водь, по́лівода, розлі́ва і д. Во́дополь.

Полово́й = прислу́жник в моско́вських трахті́рах.

Полово́й = 1. підло́говий. — Полова́я до́скá = д. Полові́ца.

2. полови́й. С. Жел. — **Полово́с стремле́ніє** (у корів) — по́люва́ння.

Полово́є = полови́нки цегли́н.

Поло́гий = протя́глий і д. Ото́лго́сть.

Поло́гъ, положи́къ = по́лог (С. Жел.), по́ложо́к, заві́са (над лі́жком). — А в мене поду́шки пухові́, а в мене по́ложок перебі́рчатий. н. п. — По́кій і сон прию́ть усе сво́ім по́логом. О. Мир.

Положе́ніє = 1. покла́дання.

2. стан (С. Жел. З.), стано́вище (С. Жел. Л.), ста́ть (С. Жел.), по́ложє́ння (С. Жел.). — Бдино щасли́вий ста́п наро́ду. С. З. — Чи не ста́нуть на ста́ну ножи́ці, як уда́рять отуг. Хар. — Шля́хта опи́лила ся в ста́нови́ці воро́жому інте́ресам украї́нської ма́си. Кл. — Географі́чне по́ложє́ння нашо́го краю.
Кл. — **Все́ вь о́днѣмъ по́ложє́ніи** = все в о́дній порі́. — **Общє́ственное по́ложє́ніє** = ста́ть.

3. ста́ту́т, уста́ва (С. Жел. Ш.), уста́но́ва (С. Ш.), по́станова (С. З. Жел.), ре́гула (С. З.), спра́ва. — Ста́ту́т вели́кого кня́зства Литовсь́кого. Ст. Л. — Уста́ва о во́локах. С. З.

Положі́тельний, но = ста́лий (С. З.), ста́тє́чий, но, (С. Жел.), ста́тє́чий; рі́шущий, рі́шущий, ще. — По́лагаючи ста́лу ю́фно́сть (наді́ю) в помо́ці Бо́жої. Орлик. С. З. — Ой зажу́рив ся ста́тє́чий старо́стєнько — з чо́го ми будем ві́нки вити, за що́ будем мід-горі́вку пити. н. п. Под. — Ой ви, старо́сти, ви лю́ди ста́тє́чий, ой ви, бо́аре, ви є́ли отє́цький. н. п. — **Положі́тельно** всі́, всі́хъ = чі́сто все, всі́х.

Чисто всю моркву виточили. Кр. — Росчитав усіх чисто. Кр.

Положить, ся = д. **Полагать, ся**.

Полозь, здр. полозо́къ, мн. поло́зья = **Полоз, полозо́к, мн. Полозі, полозкі, саянка, санийця** (Пол. С. Жел.), зігнутий кінець полоза — **скоре, частина деревини, що з неї робить полоз — скорсено.**

Полозь, Воа = **Полоз, удав.** С. Ш.

Полокать = **похлентати і т. д. д. Локать.**

Поло́къ = **1. ПОЛІЦІ** (в лазнях).

2. стіл або лавка (в крамницях, де кладуть рибу або м'ясо).

Поло́льщикъ, ца = **ПОЛО́льник, ця, поло-вільлик, ця, подо́ля, полові́ля.** С. Жел. — Наяля полольщик виполоти горід.

Поло́льникъ = **сапа, са́пка** (С. Жел.), сапачка (Чайч.), сапкі (С. З.).

Поламать, ся = **поламати, потрощити, ся і д. Ломать, ся.** — Взяли ж мене поламали і в пучечки пов'язали. п. п.

Поло́нїть = д. **Плѣнїть.**

Полоса́, поло́ска = **смуга, смужка** (С. З. Л.), **пáсмуга, пáсмужка, стяга́** (С. З. Л.), **стяжка, стя́женка, пруг, пружо́к** (С. Жел.), **басаміи** (С. Ш.), **впоперек — пересмуга** (Мал.), **від чосу — перечіс, заліза — штаба, шпуга, скаба́, на колесо — шіна, зе́нці — смуга, стяга́, живина — цостать, між пивами — обмі́жок, між десятинами — гривина, гриви́ця, лісу узенька, що вигалась у поле — черелі́сок** (Чайч.). — **Посеред неба довга та широка смуга.** Кп — Яка пуга, така й смуга. н. пр. — Ясно зірка заблищала, більшою здала ся і огненною смугою в небі простягла ся. І. Г. — Від чола стягою довгою спадав назад чадри кінець. Пч. — У чисте високе вікоще падали стяти ясного світлу на подвір'я. О. Мпр. — Як одя лавка — стяженку маку посіяли. Хар. — Залізна штаба. С. З. — Кати роздягли Гонтю і посадили на гарячі штаби заліза. К. Ш. — Скаба заліза. Катерин. Чайч. — Хустка у басаман. С. Ш. — Прийди, прийди щось ти дам, через плечі басаман. п. п.

Полоса́тий = **смугна́стий** (Лев.), **посмуго́ваний, мере́жаний** (С. З.), **мере́жчатий, стовпа́тий, стріча́тий, пері́стий** (С. Жел. З.). — Спідниця поси́гувана. Кр.

Полоса́ть, полосе́нь = **різати, різону́ти.**

Полосе́нь = **смугова́ти** (С. Жел.), **басамі́ти** (С. Жел.), **робити смуги, штаби** (заліза).

Полоска́ніє = **полоска́ння, хлю́пання.**

Полоска́тельница = **полоска́льниця.**

Полоска́ть, ся = **полоска́ти, ся, плю́ска-**

ти ся, плеска́ти ся, хлю́пати ся (С. З.), **хлю́постати, ся.** — А я собі у ставочку полоскала ся. п. п. — Хлюпоцуть ся качаточка поміж осо́гою. К. Ш.

Полосова́ть = д. **Полосе́ть.**

Полосова́й = **штабови́й** (про залізо).

Поло́сть = **поро́жнява, поро́жня, поро́жня́та** (С. Жел.), **поро́жніна** (С. Пар.).

Полоте́нце = **1. рушні́к, ручні́к** (С. З. Л.), **утира́ло** (С. Ш.), **утира́ч** (С. Л.). — А в тій далекій брівці на шнурочку, у сієї близької рушник на кілочку. н. п.

2. ві́різані прикра́си у покрі́влі по моско́вських хата́х.

Поло́тнице = **поло́тнице, полотни́на, пілка** (С. Жел.), **бри́т** (С. Жел.), **бри́та** (С. Ш.). — Спідниця у три бри́ти. С. Ш. — У три пілки не буде рясно.

Полоти́но = **полоти́но, здр. полоте́нце, полоте́нечко.** — Купила полотениця на сорочки.

Поло́то́къ, по́лоть = **півть, пі́льт.** С. З. Жел. — Чотири повті солопили із них наробили. н. п. — Півтя ніхто не мастить. п. пр.

Поло́ть, ви́полоть = **поло́ти, ви́полоти, сапко́ю — сапа́ти, ви́сапати, знову або багато — переса́пувати, нересапа́ти, кукуру́зу — ви́прапувати.**

Поло́тьє = **полі́ння, полоті́я.**

Поло́у́нный = **недоу́мкуватий, недоу́мок** (С. З.), **пришеле́пуватий** (С. З.), **прибі́тий на дьві́ту** (С. Пав.), **приду́ркуватий** (С. З. Л.), **безклéнкий.** — Недоумки все рего чутъ та гукають против чотовіка мудричого. К. С. З. — Д. ще під сл. Глу́поватий.

Полочка = д. **Полка, здр.**

Поло́шить, веполо́шить, ся = **поло́хати, споло́хати, ся, згвалтува́ти, ся.**

Поло́шливий = **полохли́вий, дяклі́вий, жахлі́вий** (д. Пугли́вий). — У верболозі притаївсь і ялось там козу дурну і полохливу піймати умудривсь. І. Г.

Полля́во = **півно́ молодé.**

Полпя́т = **півпя́та** (4 $\frac{1}{2}$).

Полсе́ма = **півсьо́ма** (6 $\frac{1}{2}$).

Полстевóй = **повсте́ввий, повестя́ний** (С. З.).

Полсте́ть = **валі́ти, збива́ти повсте́.**

Полетъ, полетка = **повсте́, повстина** (С. З.).

Полетяло́й = д. **Полстевóй.**

Полти́на = **копа́** (1 $\frac{1}{2}$ рубля, 50 копійок) С. З. — За Тетяну сто кіп дав, бо Тетяну сподобав, за Марусю п'ягика, бо Марусю не така. н. п.

Полтінникъ = **копові́к, копови́чок** (монета в 50 к.) — Ткни попові коповика на „Содухи“ в церкві, цехай лежать сторчка

в свій землі мерві. Гу^л. Ар. — Так ча-сто крамарі: товчеть ся з пятака, а про-зїва коповика. В. Б.

Полтора = півтора ($1\frac{1}{2}$) С. Л.

Полтора́ста = півтора́ста (150).

Полуаршинный = піваршинний.

Полубаринъ = панок, підпанок, полу-панок. С. З. — Папам, підпанкам і слугам да-вали в пекмі добру хлюру. Кот.

Полубочка = полубочка, переріз, шпріт-вас (С. З.). — Моя мати голубочка сіє муку з полубочки. н. п.

Полуведёрный = піввідёрний, піввідро-вий.

Полуведро = піввідра.

Полуверстный = півверстовий. — Въ по-луверстномъ разстояніи = на пів вер-стви.

Полугаръ = недогар.

Полугла́еный = півго́лосний

Полугоди́е = півріччя, піврік. — Число пе-редплатників на друге півріччя значно по-білшилось.

Полугоди́чный, **полугодовой** = піврочний, півгодовий.

Полуда = полуда, побіл.

Полуденный = південний, півднєвий, пів-дньовий.

Полуденный = південний (що буває опів-дні, дні з півдня або лежить на півдні). — Південна пора. — Південна спека. — Пів-денний вітер. — Південна сторона. — З свого часу земля вісь починає нахилатись до сонця кінцем південним. Де-що про Сьв. Б.

Полуді́кий = на пів дікий. — Залипули до військового на пів дикого міста Орська. Кн.

Полудіть = полудіти, вілудити, побі-літи.

Полуднєвий = д. Полуденний.

Полужестокры́лый = півтвердокрилий.

Полупиме́риаль = черв(і)нець, червін-чик, червоний, золотий (золота російська монета в пять рублів, тепер по примусово-му курсу 7 р. 50 к.). — Червінчиків чи ма-ло я знайшла, та се й до тебе принесла. В. Г.

Полукафта́нь = каптанок, юнка.

Полуконна́ = полукінок.

Полукруѓлый = півкруглий.

Полукру́гъ, полукруги́е = півкру́г, пів-кружало, півколо, півко́лїятка. — Мі-сяць ми бачимо що часу як кружало; шподі як півкружало. Де-що про Сьв. Б.

Полуживой = ледве живий, придо́хлий. — Ой я чужак нещасливий, з журби хожу ледве живий. н. п.

Полумото́къ = півміток. — Допридала пів-

мітка. С. З. — Ой пасуче ниток, що буде з півміток. Гул. Ар.

Полудніе, полумѣсяцъ = друга квати́ра місяця. — Через сім днів після молодика ми бачимо місяць неначе півбухонци хліба. То друга квати́ра місяця. Де-що про Сьв. В.

Полумѣсячный = півмісяч(ш)ний.

Полуно́чный, ца = 1. полунішник, ця. 2. д. Козодой.

Полуно́чный = північний (що буває опів-ночі або на півночі). — Північний час. — Північний край. — Так земля нахиляєть ся північним кінцем до сонця аж до 10 Червця. Де-що про Сьв. Б.

Полуно́чный = північний (що буває опів-ночі).

Полуоборо́тъ = півповоро́та.

Полуо́дѣтый = не зовсім одягнений, на пів одягнений.

Полуостровъ = піво́стрів. — Мелші частки континенту, що виступають далеко в мо-ре і оточені з трьох сторін, звуть ся пів-острови. Зеи.

Полуоткры́тый = напіввідкритий, напів-одягнений.

Полуофиціа́льный = півурядовий. — Ча-совия се півурядова. Кн.

Полуперча́тка = пальча́тка.

Полуполта́вський = півкопи, четверта́к (срібна рос. монета = 25 к.).

Полупрозра́чный = напівпрозорий.

Полуноуды́й = півнаудий.

Полуно́шанный = нешєвий, кру́чений.

Полуны́ный = піднялий, напівп'яний. — А вже піднялий як засне, то хоч коли гармати і усею не моргне. К. Ш.

Полусано́жки = полубо́жки, одні — по-луботок.

Полусві́тъ = полусьвіт.

Полусонный = заспаний, півсонний.

Полусо́тня = півсо́тні, півсо́тка.

Полустѣ́ние = піввірша.

Полуто́нь = півто́н. С. Жел.

Полутора́ный = півтора́чний, півтора́к.

Полутѣ́ла = при́смерок.

Полутѣ́шь = сѣ́тянь. С. Жел.

Получа́й = чай, змішаний з яким иньшим зіллям.

Получасово́й = півгодинний, півчасовий.

Получа́тель, ница = відбира́тель, ка (С. Жел.), відбира́ч, ка.

Получа́ть, получи́тъ = прийма́ти, од(від)-бира́ти (С. Жел. З. Л.), одержувати (С. Жел.), при́няти, оді(віді)бра́ти (С. Л.), одержати (С. З. Л.). — Тиї листи до рук

приняв. н. д. — Судді, підсудки, писарі, що одбирали хабарі. Кот. — Я що місяця від хазіна гроші відбираю. Хар. Чайч. — На два листи не одержав ніякої відповіді. Фр. — Чого требувати будеш, все одержиш. Ис. Копицький. С. З. — **Получить** возможность = розмощити ся, спромогтись ся (С. Л.). — **П. неудачу, отказъ** = облизня шийматися (С. Л.), в сваталі — гарбуза збістн. — **П. выговоръ** = дістати нагану. — **П. наказаніє** = відбуть кару. — **П. наеморкъ** = захопити нежит. — **П. наслѣдство** = одібрати снадок. — **П. прѣбывъ отъ торговли** = убаринувати (С. Ш.).

Полученіє = од(від)біра́ння. — Аби йому в одбірацію з млина розмірових приходів ніхто не вважив ся чинити перешкоди. К. Ст.

Полушаріє = півкуля. С. Жел.

Полушмелковий = півшовковий.

Полушестигній = півшестигонний.

Полушка = дрібна мідяна рос. монета — $\frac{1}{4}$ к.

Полуштабъ = гѣмбель, котрим роблять жолобкі.

Полушторъ = півкварт, півквартівка (Кот.).

Полушубокъ = кожуханка, не довгий кожух до стану.

Полуштитъ = полускати, полузати.

Полчасъ = півгодины.

Поль = 1. поміст, підлога (дощаний), діл, долівка (глиняний або цегельний). — На полу = на помості, на підлозі, на долівці, долі. — **Паркетный полъ** = тарфльована підлога. С. Ш. — А в нашої удовиці хата на помості, приїхали до вдовиці три возики в гості. н. п. — Гуляють гості — і кокетились на помості. К. Ш. — Тоді ж мене сподівай ся в гості, як поросте у коморі трапа на помості. н. п. — Сіли гості на помості варенуху пьти. Кн. — У Туркені по тім боці хата на помості. К. Ш. — На підлозі шпеліца не зійде. н. пр. — В світлиці дубова підлога павоцеса. Кн. — Химерні тіні лежали на білій підлозі. Пр. — В світлиці на підлозі лежали килими. Кн. — Пляшку об долівку бряз. Кн. — Хоч долі, аби у своїй волі. н. пр. — Посидлись долі і лягли. н. о. — Долі — дві волі: разом і нога і рука спить. н. пр.

2. пол (С. Жел.), стая, рід (С. Жел.). — І брехлива і криклива — звісно жіноча стая. Кр. — Ганну до школи не оддали: як на її стая, так науки великої не треба. Питаєте ся, що воно таке „жіноча стая“? Це значить ся, на щот „женського полу“ Кр. 3 ів. половина, поло ня. — **Вк. пі-**

лы, на полу = пошолам, напів. — **Изъ полу** = з половини, на спіл (д. Половина).

Полыгала = підбрѣхач.

Полыгаты = підбрѣ(і)хувати.

Полый = відкритий, порожній. — **Полая вода** = д. під сл. Водя. — **П. грудь** = відкрита, рохрістана. — **Полое мѣсто** = порожнє місце.

Полымя = д. Пламя. — **Изъ огни да въ полымя, н. пр.** = з дощу та під ринву. н. пр.

Полынный = полиньбовий, полиньковий. — **Полынная водка** = полинька, полиньк.

Полынь, полынй, рос. Artemisia absinthium L. = полинь, полиню. С. Ап. — Гіркий, як полинь. н. пр. — **Дикая, луговая, мелкая полынь, A. austriaca Jacq.** = біле віниччя, білі вінички, нехворощ біла, полинець, віниччя полинькове. С. Ап. — **Пруганая, камениая, степная, глухая полынь, A. campestris L.** = вінички, нехворощ, чорна нехворощ. С. Ап.

Полынь = 1. умінь (де бистра течія), тепліна (С. Ш.), тепличина, дѣх (С. Л.), продуківина (де тепла течія), прѣлив, пропизина, прогальовина (С. З. Л.), на болоті — бпарт, прогній, вікнина (Херс.). 2. полонка, ополонка. С. З. Л. — Крутитъ ся, як тріска в ополонці. н. пр.

Полысье = полісїти. — Дурна голова не посивіє, не полісїє. н. пр.

Польза = корість (С. Л.), ужїток (С. Ш.), вжїток, пожива, пожиток (С. З.), зиск (С. З.), вигѣда. — Тільки з його користі, як з чорга смальцю. н. пр. — Користі на два шаги, та й ті шербати. н. пр. — Яка пожива з їх? Як з цапа молоко? Гул. Ар. — Із нашого женихання ці слави, ці вжитку, карим очам спавни нема, пїжкам одпочину. н. п. — Там ся лїзиво працює, де пожитку не чує. н. пр. — Не менший пожиток з торгів. Ст. Л. — Пожиток з сповіді єсть той, же нам сповіді грїхи отпущаєть. В. П. — Чи зиск чи страта — одна залпата. н. пр. — **Въ пользу** = на корість, в користь, на пожиток. — І все обридло їм, і все їм не в користь. Гул. Ар. — На користь громаді.

Пользованіє = 1. користування, поживання, пожитковання, ужїткювання (С. Ш.), уживання (С. Ш.), ужїток (С. Ш.), вжїток. — По тих останках користування. Кн. — Усі поля, степи й луги оддав козацству а на вжиток вільний К. Г.

2. гоїння і т. д. д. Лячєніє.

Пользоваться, воспользоваться = живіти ся (С. Л.), користувати ся (С. З. Л.), поживати, уживати (С. Л. Ш.), вживати, заживати (С. Л.), пожиткувати, поживити ся, покористувати ся, скористувати ся. — Поляки і Русини мали користуватись рівними правами. Бар. О. — Скупий складає, а щедрий поживає. н. пр. — На світі так скупий живе: і сам не пожива і людям не дає. Б. Б. — Хогіли моїм добром пожиткувати. — Бєстєсьмо невольниками прав. абєсьмо вольности уживати могли. Ст. Л. — **Пользоваться жизнью** = уживати світа. — Уживай світа, поки служать літа. н. пр. — **II. нечастіємь другого** = ліхом торгувати.

Пользовать, ся, воспользоувать, ся = лічити, гоїти, ся і т. д. д. Лячїть і Віа пользовать, ся.

Полька = 1. полька, ляхівка, ляшка (С. З.), дівчина — ляхівна. — Віда польку спокусила — пішла полька за Русина. н. пр. — Ой обізветь ся друга пані Ляшка. н. д. 2. полька (тапєць).

Польный = д. Полевой.

Польскій = польський, ляхський (С. З.), ляхівський, лядський (С. З.), ляцький. — Та будемо од наша Хмельницького до города польского утікати. н. д. — Ляхів у пось рубайте, кров їх з жовтим піском мішайте. н. д. — Спід неволі лядської ослобонили. Скоропад. С. З.

Полестить = полєстїти, підлєстїти і т. д. Лєстїть.

Полєстїться = поїасити ся (С. Л.), повабити ся (С. Л.), поважити ся, покванити ся (С. З. Л.). — Полєсив ся на чуже добро. С. Л. — Повабились наші на мову лукаву, затогтали, закалили козацьку славу. К. Д. — А ти поважилась на його красу, повабилась на його уроду. О. Мир.

Польша = польща, лядщина, лядчина. — Пан Хмельницький добре вчинив: Польщу засмутив, Гетьманщину звеселив. н. д. — По зєднанню Литви з Лядчиною. С. З.

Пользть = полізти.

Польнїватися = лінувати ся.

Польнїтїся = полінувати ся. С. З. — Не полінуїсь провіянь. Гул. Ар.

Польница = стос дров.

Польно, полїнко = поліно, здр. полівце, поб. поліняк, рубанець (С. З.), товсте і коротке — оцупок, оцупалок (С. З.), коротке — швірка (Сп.), на скали — скальний. — Сидить мила, запаїла, чорт ма дров ні поліна. н. п.

Польпїть, ся = поліпїти, ся.

Польска, рос. Mercurialis perensis L. = прблїска, бажанна трава. С. Ап.

Польсєбнїцьк = д. Лєснїцьк 1.

Польчїть, ся = полічїти, потгоїти, ся і т. д. д. Лячїть, ся. — Назбіраю зілля і погою юнакові рани. Ст. С.

Полюбєзнїчать = поженїхати ся, поліцїти ся. — Коли б не бояв ся, то б поженїхав ся, а то лихо, що боюсь — їзда-лека подївлюсь. н. п.

Полюбїть, ся = полюбїти, ся, улюбїти, ся, злюбїти, покохати, ся (С. З. Л.), закохати ся (С. Л.), укохати, ся, вподобати, ся (С. Л.), сподобати, ся (С. З. Л.), поподобати ся (С. З. Л.), прийїти до вподобї, в око впасти. — Раз пішов я на улицю тай тепер я каюсь — полюбив і дівчиночку, аж ві сні жахаюсь. н. п. — Дуже пан улюбив Івана Чайч. — Тільки Гаврила Довгополенка за те улюбив, що він йому пива купив. н. д. — Його козаки злюбили. К. З. о. Ю. Р. — Росла в паймах, виростала, з сиротою покохалась. К. Ш. — З ним, коли я покохаю, піду в тяжку турецьку неволю. К. К. — Коли я покохаю дівчину, покину матір і свою і душу їй віддам. К. К. — Чи подруга ява похналили ся — кого укохала. О. Мир. — Я був парубікка трудний і тверезий, то господарі мене дуже вподобав. О. — Йї подобались не люди, а та дужа сила, що всім світом володіє — та була їй мила. Гр. Чайч. — Що і рушніків не придбала, а вже Нестора сподобала. н. п. — Я рудий, руду звиз, бо руду сподобав. Кот. — Чи влюбистку ти кулав ся, що так міні сподобав ся? н. п. — За Тетяну рубли дав, бо Тетяну сподобав н. п. — Сподобав я там дівчину на імення Катерину. н. п. — Ой на що ж ти моя доноу, уповала, що ти того Чорноморци сподобала. н. п. — Вподобав і не з тим твою уроду, щоб славу накликать на тебе і незгоду. Гул. Ар.

Полюбоватїся = полюбовати, ся, помилувати ся.

Полюббвнїцьк, ца = д. Люббвнїцьк.

Полюббїтєствовать = поцїкавити ся, розцїкавити ся. — Розцїкавивсь він довідатись, що таке в неї є. Кр.

Полюдє = лїнування. — Наша попади поїхала на лїнування.

Полюлюкатї = поколихати і т. д. д. Люлюкатї.

Полюдєскї = по людєски, по людєському.

Полюсь = полюс, бігун. С. Жел. — Ті місця на версі землі, крізь котрі повинна йти вісь земна, звуть ся, полюсами або бі-

гунами. Де-що про Свв. Б. — Кінці осі земної звуться бігуни. Зем.

Полягаться = побрикати ся і т. д. д. Лягаться.

Полягушечня = пожаб'янчи.

Полякъ = поляк, лях, здр. ляншк, поб. ляншуга, мп. ляхи, ляшеньки, зб ляхва. С. З. — Знай, Ляше, по Случ наше. н. пр. — Подай, хлопча, багата. научу ти, Ляшуга. п. п. — Прийдець ся Ляшенькам в Польщу утікати. н. д. — Утікали Ляхів де-які повки, їди Ляхів собьки і сірії вовки. н. д. — Милостивим добродієм Ляхва називає. К. З. о Ю. Р.

Поляна, полінка = поляна, полівина (Маш.), гальява, гальявина, гал, прогальна, майдан, кругла — гало, кругляк. — Пішла в ліс, перше на право, потім на ліво, вийшла на гальяву, а на тій на галіві гарний дім. п. о.

Полянйка = д. Книженйка.

Полярний = полярний, бігуновий (С. Жел.). — Море сягне аж за полудневий круг бігуновий. Зем.

Помавать, помавуть = 1. кивати, моргати, кивнути, моргнути.

2. маяти (С. З. Л), помаяти. — Військо йде, короговки мають. н. п.

Помазаник = помазанник, помазаниць (С. З.). — Яко помазницю Божію. Скоропад. С. З.

Помазать = помазати, помастити, намастити і т. д. д. Мазать. — Памаси голову. Б. Св. п.

Помазок = віхоть, віхтик, квач (С. З.), квачик (С. З.), мазіло (С. З.), мазілка (С. З. на пр. підмазувати осі). — Він мазницю і мазило пропив в шипку. н. п. — Не пепзлем так її, квачем малює. Гул. Ар.

Помакивать, помакнуть = вмочати, вмочити. — Вмочає булку в молоко та й їсть.

Помалєвать = помалювати.

Помаленьку, помалёхоньку = помаленьку, потрошку, поволі, по малу-малу і д. Несподволь і Мало по малу. — Помаленьку піймаєм стареньку. н. пр. — По малу-малу, чумаче, грай, не врази мого серденька вкрай. н. п.

Помалчивать = мовчати. — Онь бóльше помалчивасть = він усé бóльше мовчить.

Помаліть = поміншати.

Помаливать = д. Маліть.

Поманка = 1. примановання, принажування.

2. приманка, принада (С. З.).

Поманеритися = поманірити ся, поманіжити ся.

Помарать, ся = покаляти, вкаляти, ся і д. Марать, ся.

Помарка = зачеркнене, зачеркнуте (місце в написаному).

Помарывать, помарать = 1. вичіркувати, зачіркувати, перечіркувати, вичеркнути, за(пере)черкнути, повичіркувати. 2. каляти, покаляти і д. Марать.

Помасливать, помаслить = мастити, помастити і д. Маслить.

Поматеріть = підрости, вірости; подлужчати, поміцвішати і т. д. д. Матеріть.

Поматоріть = подлужчати, поміцвішати і д. Матеріть 2.

Поматывать = д. Мотать.

Помахивать = помахувати, повівати і д. Махать.

Помачивать = змочувати, примочувати.

Помащивать, помостить, ся = мостити, стелити, помостити, ся і т. д. д. Мостить.

Помедвѣжи = по ведмѣжому, по ведмѣдчачи.

Помелать = побаріти ся, погаяти ся, подляти ся; д. Повременить і Погодить.

Помеліще = помеліще, держалио (Помела).

Помелó = помелó. С. З.

Помелькать = помігати і т. д. д. Мелькать.

Помеліть = поміляти.

Помєньше = трóхи мєньше.

Померанець, рос. Citrus aurantium = помаранча, померанця. С. Жел.

Померанцевий = помаранчевий. С. Жел.

Померєть = д. Помірати.

Померєчитися = примірятися, приверзті ся, вздріти ся і д. Мерєщиться.

Померзать, померзнуть = мерзнути, померзнути, багато або всі — повимерзати.

Померкать, померкнуть = мерхнути, тьміти, померхнути, потьміти, потьмарити ся.

Помертвѣлий = помертвілий.

Помертвѣть = помертвіти, омертвіти, замёрти (С. З.).

Пометать = покидати, пошвиргати (д. Побросать).

Пометаться = 1. покидати ся, кінцати ся. 2. пометушити ся.

Помётъ = 1. кал, послід, гівно, лайно (С. З.), лайно́к, козячий, овечий, заячий —

бібки (С. Ш. Ман.), кінський — балабушки (С. Ш.), кружалки, коров'ячий — корів'як, корівняк, сухий товарчий — кізйк, птичий — півсід, курячий — кў-рячки, мишачий — мишак, гусениць на капусті — пошільниця (Ман.). — Власне лайно пі смердити, ні пахне. н. пр. — Назбірай балабушків та заміси глину. С. Ш. — Всього тіва по лопаті. н. пр.

2. плід, понос. — Близня? Ого, в мене аж три поноси було — то шестеро синів. Кр. Помірати = помарити, помріяти (д. Мечтать).

Помігати = поблімати і д. Мигати.

Поміловати = поголубити і д. Мыловати.

Поміловати = помилувати, змилувати ся.

— Помілуй Богъ = боронь Боже, крий Боже, хай Бог боронить, милує!

Помилосердовати = змилосердити ся, змилувати ся (С. З.). — Змилуй ся, пані, не дай загинути. Кот.

Помімо = 1. д. Мімо.

2. без мене, окрім, опріч мене.

Помінальний = поминальный. — П. книжка = граматка (С. Аф.), поминальниця. поминник, помянник, субітник. С. З.

Поминание = поминки (С. З.), помини, задущна служба (д. Поминки 1).

Поминание = д. під сл. Поминальный — П. книжка.

Поминати, поминуть = 1. згадувати, згадати, пам'ятати, пом'янути. — А те, що минуло — не згадуйте пани брати. К. Ш. — І мене в семьї великій, в семьї вольшій, повій, не забуйте пом'янути не злим добрим словом. К. Д. — Не тїмь будь пом'януть = хай Бог простить. — Покійничок, хай йому Бог простить, був такий добрий чоловік. Ка.

2. поминати, пом'янути, по граматці — почитувати.

Поминати, поминать = мняти, помняти; стоптати, вітоптати, притоптати.

Поминки = 1. помин, поминки (С. З.), помини, задущна служба. — Поховати лицарів преславних, по їх смерті справить смутний помин. Ст. С.

2. поминки. — Справили поминки на все село. С. З. — Зробити поминки я хочу, поставити обід старцям. Кот.

Поминование = д. Поминки 1.

Поминутно = що хвилини; раз-у-раз. С. Л.

Поминъ = 1. сиомин, згадка. — Н вь помину (и вь поминѣ) не было = і не згадували. — Лєгокъ на поминѣ = про

вówka помówka, а вовк у кошарі. н. пр.

— И вь поминѣ пѣтъ = і слід у нас.

2. помин і д. Поминки. — Віддав гроші батющій на помин душі батьково.

Помини = д. Поминки.

Помирати, померети = помірати, померти, копати, сконати. С. З. — Вернись — хвора мати помирає. Не верну ся, хоч раз сконає. н. п. — Помирати со смѣху = д. під сл. Надорвати — Н. животики.

Помирволити = потурати.

Помирити, ся = помирити, ся, змирити, погодити, поєднати, ся. — Змирив він їх. Чайч. — Олію з водою ніколи не погодиш. н. пр. — Було полаялись, а тепер помирили ся.

Поминати, вспомянуть = пам'ятати (С. Л.), зазнавати, тімнити (С. Ш.), спам'ятати. згадати, зазнати. — Буде довго пам'ятати, не вгада, куди й тікали. Ш. Пр. — Оч і допивсь ідохмедивсь, до віку тімнить буду. Гул. Ар. — Згадала баба, як дівкою була. н. пр. — І першу сарапу зазнаю.

Кот. — Помнится, помнилось = пам'ятатись ся, згадується ся, в пам'ятку, в поміжку. — Не помнится = не пам'ятаю, не в поміжку міні. — Помнишь ли? = чи пам'ятаєш, чи тобі в тямкі (С. Ш.), чи тобі в поміжку? — В пам'ятку міні, що воно лежало отут. Кр. — Не в поміжку міні, щоб таке було. Чайч. — Дать собі поминти = в тямкі дати́сь (С. Ш.). в тямку дати́сь. — Дав ся в тямки — ніколи не забуду. — Мабуть добре Москоница в тямку їй дала ся. К. Ш. — Дать поминти = пам'яткового дати.

Поминтись = здати ся. — Се йому так здалось, а справді віл нічого не бачив.

Помногу = багато, побагато.

Помножати, помножити, ся = помножати, умножувати (С. Ш.), помножити, умножити, ся (С. Ш.).

Помога = д. Помощь.

Помогати, помочь = помогати, до(за, під)-помогати, пособляти, запобігати (С. З.), послуговувати, рятувати, помогти (С. Л.), до(за, під)помогти (С. Л.), пособити послуговати, запобігти (С. З.), по(за)-рятувати (С. Л.), зарадити (С. Л.), поспікувати. — Помочь себя = зарадити ся. Ос — Поможи Боже! Казав, що може. н. пр. Ман. — Він їй нічим у господарстві не допомогав. Г. Бар. — Чого ти журиш ся? Я знаю, як тобі допомогти. н. п. Ман. — Кланій ся тоже, пай тобі Господь допоможе. н. п. Под. — Як міг, так і допо-

міг. п. пр. — От вона його до себе пособляти попросила і тоді у їх робота дуже швидко закипіла. Гр. Чайч. — І вже не знаю, як мілі бідній запобігти лихові. Кош. — Він не знайшов ильного способу запобігти лихові, тільки крав. Кд. — Або як наймичка прохатъ до пані йде, щоб запобігла їй чим в нуждоці. Гул. Ар. — Поригуй мене в пригоді, а в добрім разі порятунку не треба. н. пр.

Поміи = поміи, вицолоски. С. Л.

Поміи́никъ, ца = поміи́нниця.

Поміи́ный = поміи́ний.

Помока́ть, помокну́ть = мо́кнути, вимока́ти, помокну́ти, вимокну́ти. — Дошів якого багато, що хліб вимок.

Помола́чивать = молю́ти по трóху.

Помо́лка = 1. змо́вни, зару́чини. С. З. Л. — Справили ми змовини добре... за тиждець вінчати ся. Кн.

2. змо́ва, умо́ва, умо́вка (С. Ш.), уго́да.

Помо́лвлять, помолв́ить = 1. зару́чати, заручи́ти (С. З.), рушники подава́ти. —

Помолв́енный = засва́таний, заруче́ний. (Пр. д. під сл. Засва́татъ).

2. змовля́ти ся (С. Аф.), умовля́ти ся (С. Ш.), єднати́ ся, змови́ти ся (С. Аф.), умови́ти ся (С. Ш.), поєднати́ ся, пого́дити ся.

Помоли́ть, ся = помолу́ти, ся.

Помолоде́нці = помолоде́чі, помолоде́чому, помолоде́цькому. — Та помолодечі, а не почерпечі будеш Богіві молитись. К. Ш.

Помолоде́цествовать = помолоди́цюва́ти.

Помолоди́ть, помолоди́ться = помолоди́ти (С. Л.), відмолоди́ти, помолоди́нати, помолоди́шати (С. Л.). — Бороду зголив і відмолодів. Кн. — І старі непаче помолодшають. Ч. К.

Помолоди́ть = підмолоди́ти.

Помоложа́вть = примолоди́ти, відмолоди́ти, відмолоди́ти.

Помолоти́ть = помолоти́ти, змолоти́ти, обмолоти́ти, перемолоти́ти. — Помолотили до обід і кинули. — Перемолотили увесь хліб.

Помоло́тъ = помолоті́й, змолоті́й. — Зранку був вітрець, то вітряк трохи помолов. — Змолоти усі три мішки жита.

Помолча́ть = помовча́ти. — Помовч, язичку, капки дам. н. пр.

Помо́лъ = 1. мелі́ня, помі́л д. Мо́лка).

2. млі́во (С. З.), ме́лево. — Велика там вода, хоч є й багато млива. Гр. — Плата за помоль = помольне, вимел, прѣмел, частиною зерна — рѣзмѣр, мѣрчѣк.

Помона́шески = почері́чі, почерпечо́му.

— Та помолодечі, а не почерпечі будеш Богіві молотись. К. Ш.

Поморга́ть = поморга́ти і т. д. д. **Морга́ть.**

Поморе́ць = поморя́нин.

Помори́ть = 1. повиводи́ти, поперево́дити, пови́ублювати. — Повиводили усіх мишей.

2. промори́ти. — Добре нас проморили, поки дали закуску.

Помо́ріє = помор'я, примор'я.

Поморо́зить = поморо́зити (пошкодити або знищити морозом, продержати на морозі).

Помороси́ть = помря́чиги, помигі́чиги, поі́жжити.

Поморе́кій = поморський, приморський.

Поморщи́ть, ся = поморщи́ти, зморщи́ти, ся, побри́жити ся, про садовину — поморхну́ти.

Помості́ть, ся = помості́ти, ся, дошками — ви́стелити, погелі́ти, ка́мінем — ви́бурковати і т. д. д. **Нама́щивать.**

Помо́сть = помі́ст, помі́стка, прі́мость (С. Л.).

Помота́ть = покива́ти і т. д. д. **Мота́ть.**

Помотать́ся = повешта́ти ся, потиня́ти ся, поблукати. — Поблукавши мій Петрусь, тай до дому знов вернувся. Кот.

Помохна́тътъ = поволоха́тіти.

Помочи = д. Подтя́жка 2.

Помочі́ть, ся = 1. помочі́ти, ся, помокну́ти.

2. поспя́ти, ви́спяти ся, попі́сати.

Помо́чь = д. Помога́ть.

Помоществова́ть = д. вспомо́ществова́ти і Помога́ти.

Помощи́никъ, ца = помі́шник, пя (С. Л.), помога́ч, ка (С. Ж. Л.), підпомі́шник, ця (К. Бр.), послуга́ч, пособник, ця, підру́чник, помі́чник, у пастуха — підпаса́ч, підпаса́ч, у титаря — підтита́рій, підтита́рний (С. З.), у судді — підсудко́ (С. З.), у дяка — піддя́чий, у весільного старости — підста́роста (С. З.), у дружка — піддру́жий (С. З.), піддру́жба. — Сьв. Микола добрий помішник в дорозі. н. о. — Не сама ж я прила, були помішниці — хто за хліб, хто за сіа, хто за паляниці. н. п. — Ні грач, ні помога́ч. п. пр. — Суджено був ведмідь, вовки були підсудки. Б. Гр.

Помі́шний = помі́шний.

Помо́ць = помі́ч (С. Л.), помі́га, допо́мога, запо́мога (С. Л.), підпомо́га (С. З. Л.), підмо́га (С. З. Л.), підсо́ба, пілсо́ра (С.

З.), порятування, поря(а)тунок (С. З.),
ря(а)тунок, рада, поряда, пригода, ро-
ботою з ласки до кого або за частування
— толочка (С. З. III.), військова — поту-
ги, посилок (Ос.), підсилок (С. Л.). ро-
бочою худобою — сүпряга. — Богъ въ
помощь = Божє поможі! Помогай бі!
— Спасибі Богу за помогу. л. пр. — Дзвін
хвала Свѣтому Богу, Бог нам дасть і під-
помогу. Скл. — Раз до ксьондза забрела
кривая на ноги і бідная на дітей просила
підмоги. Руд. — А пенька з сестрою жи-
вуть без підмоги в нужді. О. Ст. — Бог йо-
му помога. Макар. — Я тобі у великій при-
годі стану. я. к. — Подасть нам Бог ряту-
нок проти сіх немилостивців. Ч. К. — Слез-
но прошу милостивого ратунку яко найско-
рійшого. Л. В. — Як наймит з панських
рук ратунку й ласки їде. Гул. Ар. — Час
приходити умирати, пікому поради дати. н. д.
— Прохав паян на толоку жати, то в один
день толокою зроблять що треба, та й па-
няють ся і падають ся. н. д. — Позваги на
толоку. С. З. — Не сам один (копав кри-
ницю): толокою йому помагали. К. III.

Помпа = смок, цмок (С. Жел.), водотяг.
Помрачати, помрачити, ся = туманити,
ся, охмарювати, ся, хму́рити ся (С. Л.),
туманіти, затуманити, ся, потьмарити,
ся, похмаріти; заморочити ся і д. Омра-
чати, ся. — І думнее чоло похмаріло, ма-
буть щось тяжке вивовить хотілось. К. III.
— Усі звiзди потьмарило, половина місяця
у хмарі вступила. н. д. — Заморочилась
голова.

Помрачєніє = жа́лі (С. Л.), на́пуст, моро́-
ка (С. З.), заморо́ка. — На тебе десь ма-
пу у Литві павели. Гр. — Обняв мою го-
лову напуст, наче я здурів. Кн. — Заморо-
ки на неї упали. С. Жел.

Помудріть = помудровати, похитрувати.

Помурчѣть = похмуріти, похмаріти,
потуманіти, охмарити ся. (Нр. д. під. сл.
Омрачати і Помрачати).

Помуравитъ = поливити, політи, наве-
сти поливу.

Помурчати = погарчати, погаркати.

Помуселитъ, помуселити, ся = посліпити,
пояловіти, помурзати, ся.

Помутити, ся = замутиги, скаламутити,
сколотити, збаламутити. — Налетіли гу-
си з далекого краю та замутили воду в ти-
хому Дунаю. н. п. — Два голуби воду пи-
ли, а два сколотили. н. п. — Скаламутив
воду. — Збаламутив людей своїми звістками.

Помучити, ся = помучити, помордувати,
покатувати, ся.

Помчати, ся = помчати, ся, майну́ти, мах-

ну́ти, попе́рги. — Вовк помчав ся по до-
розі і завив на перелозі. В. Щ. — Сів па
свого ворогого зараз і майнув ним по ши-
рокім полі. Ст. С.

Помѣзгати = 1. пошвандяти, пошмигля-
ти, пошновигати, пошовандяти. — По-
шновигала там по всім куткам. В. Г.

2. подрати, помарпати (одежу).

Помыкати = попыхати (С. Жел.), ковер-
зувати, собкати. — Помыкаемый = по-
пыхач. — Отак у ранці жид потаний над
козаком коверзував. К. III. — Сирота Яре-
ма, сирота убогий, ні сестри, ні брата —
нікого нема, попыхач жидівський виріс у
порога. К. III.

Помыкати = 1. почесати (льон, коноплю).
2. побідувати.

Помылитъ = помилити.

Помылки = д. Обмывки.

Помысль, помысль = номисл (С. Жел.),
дўмка (С. Л.), гадка (С. Л.), мисль. —
Пху! пху! уроки на сороки, а номисли на
коромисли. н. зам. — У тебе мабу́ть бісова
думка. С. Л. — Ані гадки. С. Л.

Помыслѣтъ = помислити, подумати, по-
гадати, поміркувати, розважити.

Помыть = помити, близну — поирати,
виирати і т. д. д. Мыть. — Так і ще ж
дитини не скупала і полотен білих не по-
прала. Ст. С. — Не турбуй ся, молодине,
сестро, я за тебе поверу пологна. Ст. С.

Помышленіє = д. Помыселъ.

Помышлять = д. Мыслятъ.

Помѣлять = побіліти, намазати, патер-
ти крейдою.

Помѣнять, ся = поміняти, заміняти, про-
міняти, ся, про циган на міньбу кіньми —
поміньжувати. — Помѣняемся! = да-
вай, те мінька! К. Ч. Р.

Помѣри(я)тъ, ся = поміряти, ся.

Помѣситъ = помісити.

Помѣстительный, но = місткий, простор-
ний, влізний, но, про клунок то-що —
наковний. — Хоч не візно, але влізно. л. пр.

Помѣстный = мішаний і д. Помѣсь 2.

Помѣтитъ, ся = д. Помѣтитъ, ся.

Помѣтно = місцями, де-де і д. Мѣстами.

Помѣтный = місцевий, місцевий (С.
Жел.), краєвий, крайний (д. Мѣстный).

Помѣстье = помістя, маістність (С. Л.), дер-
жава (С. З. Л.). — Коли-б не позбув ся
був своєї маістности... а то спродавсь до них.
Кн. — І держав добр духовних і мирських
людей. Хмельн. С. З.

Помѣсь = заміс. — Не стало борошна па
заміс.

Помѣсь = 1. мішання, мішанийця, мішанийна (різних пород творів того-ж роду).
 2. мішанець (С. Жел.), суржик, улюбленик, переводня, собак різної породи — покруч, переводня, від осла і кобили — ослик, віслик. — Се не чистий хорт, а переводня. н. о. — Це не охотницька собака, а покруч. Кр. — Як ослик хвище — в поліцію не йти. н. пр.

Помѣсячний, но = помісячний, но, щомісячний, що місяця. — **П. плата** = місячина.

Помѣта = 1. д. **Замѣта** і **Знакъ**.

2. помітка (на паперах). С. Жел.

Помѣтити, ся = 1. позначити і т. д. д. **Мѣтити**.

2. націлити, ся.

Помѣтити = д. **Помѣчати**.

Помѣха = поміха (С. Л.), замішка, перешкода (С. З. Л.), притїка, притїчина (С. З. Л.), перєка (С. Л.), перєчка, перепона, припинка, завада (С. Аф.), перємішка (Хар. Сл.). — Пішки не має замішки. н. пр. — Він воляв тільки, щоб вона не чинила йому перешкоди. Лев. В. — Коли-б пам'якої притичини. Куліш. С. З. — Дедачий танешницї і хварту на заваді. н. пр. — **Ему все помѣха** = йому й мұха на заваді. н. пр. — **Помѣхой быти, статъ** = перешкожати, заважати, на перешкодї, на заваді бұти, стати.

Помѣчати, помѣтити, ся = помічати, помітити, ся.

Помѣшаний = божевільний (С. З. Л.), непевний (С. Л.), причинний (С. Л.), навісний (С. Л.), кручений (С. З.). — Й сама не зна, бо причинна, що таке робить. К. П.

Помѣшательство = 1. д. **Помѣха**.

2. божевілья (С. Жел.), божевільність, навіженство (С. Л.).

Помѣшати = 1. перешкодити (С. Л.), перєбити, на перешкодї стати (С. Л.), на заваді стати, поборонити. — Всї сплять кругом, ніхто не перешкодить. Сам.

2. помішати, перемішати. — Помішайце, щоб добре змішалось. — **П. дрова въ печѣхъ** = перебити, перегорюти в печі.

Помѣшаться = збожеволїти (С. Л.), стеряти ся, обезглуздїти (С. З. Л.), ошалїти, здурїти (С. Аф. Л.), з глузду зсунутись, знавіснїти. (Пр. д. під сл. **Обезумѣть**).

Помѣшка = д. **Помѣха**.

Помѣшкати = д. **Помѣдлити**.

Помѣщати, помѣстити, ся = містити, ся, у(в)міщати (С. Л.), уміщувати (С. Ш.), помістити, вмістити, ся. — Містять ся люди, кому де любо. н. пр. — Школа містить ся в будинку папа. Кн.

Помѣщеніє = 1. у(в)міщення (дїя).

2. житло, оселя і д. **Жилище**, для поклажі — місце.

Помѣщикъ, ца = поміщик, ця, пан, панї, державець (стар.), дідич (Вол.), дідичка. — Що видячи палове державцї українські мусїли утікати. Л. Сам.

Помѣщичій = поміщицький, панський, скарбовий (Прав.). — Палєських груш не руш, як поглинь — самї оддадуть. н. пр. — Се жито скарбове, а се наше. — **Помѣщичій крестьянинъ** = д. **Крїпостной** 2.

Помѣнникъ = д. під сл. **Поминяльнйй**. — **П. кийжка**.

Помѣнуѣть = д. **Поминати**.

Помѣтъ = помѣяти, помнати (С. Л.), помняшкурити, покуйовдити (напр постїлі), потолочити (хлїб, траву. С. Л.), примотлошити (солому).

Помѣукати = понявкати, понявчати.

Понабавити = д. **Набавити**.

Понабати = д. **Набивати**.

Понаблєвати = понаблєвувати, понаврщати.

Понаболтати, ся = 1. понаблєвувати, понамїшувати, понаколєчувати (д. **Набалтывать** 1.).

2. понабрїхувати, наверхтї і т. д. д. **Набалтывать** 2 і 3.

3. д. **Наболтаться**.

Понабрать = понабрїрати і т. д. д. **Набрать**.

Понабродїться = покотинїяти ся, натиїяти ся, поновѣштати ся, поволочїти ся, наволочїти ся, попошв(є)цяти.

Понабросати = понакидати, нашпурлїти, понавалювати.

Понабрїзгати = понабрїзкувати, поналяпувати і т. д. д. **Набрїзгати**.

Понаблїти, ся = наблїтити, ся (д. **Наблїливать**).

Понавѣсти = понавѣзити (д. **Навѣживати**).

Понавѣсти = понавѣдити (д. **Навѣдити** 6.).

Понависнуть = звїснути, навїснути, позвисати, понависати (д. **Нависати**).

Понаворовати = понакрадати.

Понавостріть = підгостріти, нагостріти (трохи).

Понав'р'ять = набрехати, понабр'іхувати (д. Навир'ять).

Понавикати, понавикнути = понавикати, позвикати, позавчати ся, попривчати ся, попризвичаювати ся, навикнути, звикнути, привичи ся, призвичаїти ся (по троху).

Понавідуватися, понав'даться = одвідувати, нав'дувати ся, довідувати ся, одвідати, нав'дати, ся. — Треба частійше нав'дувати ся до його.

Понав'р'ить = понав'р'яти, розв'р'ити. — Шинкар' розв'р'ив у позичку рублів сто. Сп.

Понав'сенть = понавшувати, порозвшувати і т. д. д. Нав'сенть.

Понав'стятися = поодвідувати, понав'дувати ся. — Приїхав недавно, та оце поодвідував усіх сусідів. — Понавідував си до всіх.

Понавшать = понавшувати і д. Нав'сенть.

Понавязати, понавязнути = понавязати, поначіпляти і т. д. д. Навязати.

Понагати = понагачувати.

Понагляд'ється = наглядіти ся, надивити ся.

Понагнати = понаганяти, пазганити, поназгопювати, понагонити (д. Наганувати 5).

Понагнути, ся = понагнати, понахилити, ся. — Гілки аж понахилили си од снугу.

Понаговорити = понаговорювати, понаказувати і д. Наговорувати 1 і 2.

Понагорювати = понагорювати

Понагор'ять = нагоріти. — Сьвічки троху нагоріли.

Понаготовити = понаготовлювати, понастачати, сграти — понав'р'ювати, понап'ікати, одіж — понасправляти і т. д. д. Наготовлювати.

Понаграбити = наг'р'бати, награбувати.

Понагр'езити, ся = д. Нагр'езитися.

Понагромоздити = 1. понавертати, понакидати.

2. понабудувати.

Понагр'язати = понагр'язати і т. д. д. Нагр'язати.

Понагр'іти = понагр'івати, понаг'ілювати. — Понаг'ілювали так, що аж душно.

Понадавати = понадавати, поназдавати.

Понадарити = понадарювати, поназда-рувати.

Понадвигати, понадв'инуть = посувати, насувати, підсувати, посунути і т. д.

Понадв'язати = надплести і д. Падв'язати.

Понадг'р'язати = надг'р'язати (трохи).

Понаддр'яти, ся = надідр'яти, надд'ерти, ся (трохи).

Понад'єргати = понасмикати, пов'єсмакати, понадсмикати, надск'убти.

Понад'єрчати = надпалити.

Понадобитися = знадобити ся (С. З. Л.) здати ся (С. Л.), згодити ся (С. З. Л.), кридати ся (Сп.), стати у пригоді (С. З. Л.), пригодити ся (С. Л.). — Хліб в дорозі знадобить ся. С. З. — В хазієстві усе знадобить ся. н. пр. — Черв'ячків чи мало я знайшла та се й до тебе принесла, щоб поділити ся — копійчина тобі згодить ся. Б. Гітлова. — А тютюн та люлька козаку в дорозі знадобить ся. н. п. — Не илюй колодизь — пригодить ся води п'анить ся. н. пр. — Ми ж понадобились д'єньги — міні треба грошей. — Если понадобить ся — коїй треба буде. — Ми ж понадобитися — міні треба буде.

Понадоїти = надоїти, пац'япати.

Понадорвати, ся = д. Надорвати, ся.

Понадоїсть = набр'іднути і т. д. д. Надоїд'ять.

Понадписати = понадписувати.

Понадр'язати = надрізати.

Понадстроїти = надбудувати.

Понадувати = 1. понадимати. 2. понамітати. 3. пообмаювати і т. д. д. Падувати.

Понад'єлати = понаробляти, повиробляти і д. Над'єлати.

Понад'єляти = понаділяти, пообділяти.

Понад'єти = повд'єгати, поод'єгати і т. д. д. Над'євати.

Понад'єтися = покладати ся, складати ся, покладати надію і т. д. д. Над'єтися.

Понаж'арити = понап'ікати і т. д. д. Наж'арувати 1 і 2.

Понажевати = понаж'овувати, наж'єкати

Понаж'єчати = понап'єлювати, повип'єлювати і т. д. д. Наж'єчати.

Поназвати, ся = понакликати, паскликати, понапр'ішувати (д. Назвати 2); понапр'ішувати ся, понабивати ся (д. Назвати, ся 4).

Поназначати = 1. повизначати. 2. понастановляти (д. Назначати 1 і 2).

Понап'єр'ятися = нап'єрати ся, пожартувати ся і т. д. д. Нап'єр'ятися.

Понаклясти = понакладати.

Понаклеїть = понаклеювати, поналіплювати.

Понаклоніть, ся = понадхиліти, надхиліти, поскиляти, ся, похиліти, ся (трохи). схиліти ся, понахиліти (С. Л.).

Понаковать = понаковувати.

Понаковыріть = надколупати, надколупнути, вколупати, вколупнути.

Понакопять = понакопувати.

Понакопять, ся = пазбірати, ся.

Понакормить = понагодовувати, понакормлювати і т. д. д. **Накармливать.**

Понакосить = понакосювати.

Понакра́сить = понакра́шу(сю)вати і д. **Накра́сится.**

Понакрі́сить, ся = нахиліти, схиліти, надати, ся (про судна)

Понакрошіть = понакрішувати.

Понакрутіть = понакру́чувати.

Понаку́пить = понаку́пати, понакупляти, понакуповувати, понакуплювати

Понала́дить = понала́гожувати, понала́жувати, понаправити і д. **Пала́дить.**

Понала́зь = палбрезати (де-кілька).

Понала́жить = понала́жати.

Понала́ить = поналаивати, понасипати.

Поналожіть = понакладати.

Понала́зть = поналазити.

Понала́и́ть = поваліплювати.

Понама́зати = понама́зувати, понама́шувати і т. д. д. **Памазать.**

Понамарі́въ = паламаревий.

Понама́рь, понама́риха = палама́рь (С. Л.), палама́рка (К. З. о Ю. Р.), палама́риха. — Паламарь свічки пісмав, п. пр.

Понаметать = понаки́дати, поскида́ти і д. **Наметать.**

Понамо́кнути = намо́кнути, набря́кнути (трохи).

Понамо́лоть = 1. понамéлювати. 2. д. **Намо́лоть** 2.

Понамо́ститъ = понамо́нцувати, понасти́ляти і т. д. д. **Намо́ститъ.**

Понамо́тати = понамо́тувати і д. **Нама́тывать.**

Понами́няти = понамі́нювати і д. **Нами́нивать.**

Понами́титъ = д. **Нами́титъ.**

Понами́шати = понамі́шувати, понамі́сювати (д. **Нами́шить**).

Понами́кнути = нами́кнути, розми́якнути (трохи).

Понанесі́ = понано́сити, позно́спити і т. д. д. **Пана́шивать, нане́сть.**

Понани́зати = понани́зувати, повиви́зувати, позни́зувати.

Понапа́иъ = понайма́ти.

Понапа́юхаться = напа́юхати ся, напа́хати ся (д. **Напа́юхаться**).

Понапа́чкатъ = д. **Папа́чкатъ.**

Понапечата́тъ = понадруко́вувати.

Понапелечъ = понапі́кати.

Понапи́лать = понапи́лювати.

Понаписа́тъ = понапи́сувати.

Понапи́ться = понапи́вати ся. — Понапи́вали ся тай понали́увати.

Понапи́хати = понапи́хати і т. д. д. **Папи́хати.**

Понапи́кати = понапи́хати і д. **Папи́кати.**

Понаплесеть = понапи́ляти і т. д. д. **Наплесеть.**

Понаплоди́тъ, ся = понаплóжувати, понаро́жувати, ся.

Понапо́ить = понапо́ювати.

Понапо́лзти = понала́зиги (д. **Пала́зывать**).

Понапо́лнить = посповни́ти, пови́пони́яти (д. **Пана́ливать**).

Понапра́снъ = дара́жа (С. Аф.), дурно, дара́ење (С. Жел.), надаре́ние (Лев.), за́даром, на́дурно, вду́рни. (Пр. д. під сл. **Папра́снъ**).

Понапрока́зничать = д. **Наврока́зить.**

Понапросі́тъ = понапро́шувати, пона́кликати і т. д. д. **Напра́шивать.**

Понапросі́ться = понапро́хувати ся, пона́бивати ся. — Вони́ самі пона́бивали ся до нас на обід, я їх сам не кликав.

Понапрі́сть = понапри́дати.

Понапрі́тати = понахо́вувати.

Понапрі́чь, ся = д. **Напряга́тъ, ся.**

Понапу́гати, ся = д. **Напу́гати, ся.**

Понапу́тати = понаплу́тувати і т. д. д. **Напу́тати.**

Понарабо́тати = понарабо́ляти (д. **Нарабо́тати**).

Понарва́тъ = понари́вати, грибі́в — пазбі́рати, льо́пу, ко́поплі — на́брати, ма́леньких тіло́чок — на́чухрати.

Понарпеова́тъ = понама́льбувати.

Понароди́тъ, ся = понаро́жувати, пона́плóжувати, ся, поро́зигóжувати ся.

Понаро́иъ = поро́згублювати (д. **Пара́нивать**).

Понарубі́тъ = понару́бувати і д. **Наруба́тъ.**

Понари́тъ = понари́вати, понако́цувати (д. **Нарыва́тъ, нари́тъ**).

Понарѣзати = понарѣзувати, понакрѣювати і т. д. д. **Нарѣзати**.

Понарядити = повбѣрати, повирѣжати, повистрѣлювати (д. **Нарядити** 2).

Понасадити = понасаджувати і д. **Насадити**.

Понасказати = понаказувати і т. д. д. **Насказати**.

Понаскоблѣти = понаскрѣбати, понаскромѣжувати і д. **Наскоблѣти**.

Понаскрѣсти = понаскрѣбати і д. **Наскрѣбати**.

Понаслухатися = наслухати ся.

Понасмотрѣтися = надивити ся, набачити ся (багато), поназдивляти ся (д. **Насмѣтриватися** 2). — Поживете, то поназдивитесь, що у нас тут робить ся. Мап.

Понасмѣшити = поносьмѣшити.

Понасолити = понасолювати і д. **Насолити**.

Понасорити = понатрѣшувати, понасьмичувати (д. **Насоривати**).

Понаставити = понастановляти, понаставляти (д. **Наставити**).

Понастричь = понастригати.

Понастрогати = понастрѣгувати.

Понастроити = понабудовувати (Ос.) і т. д. д. **Настраивати**.

Понастріляти = понастрѣлювати, понабивати. — Багато понабивали дичини.

Понастрипати = понаготовляти, понаварювати, понапикати.

Понастигати = нахолопути.

Понастудити = д. **Настудити**.

Понасушити, ся = д. **Насушити, ся**.

Понасуслитися = понапивати ся, насмокотити ся, нахлющити ся.

Понасушити = понасушувати (д. **Насушивати**).

Понасчитати = поналічувати (д. **Насчитати**).

Понасыпати = понасыпати.

Понасытити = д. **Насытити**.

Понасытити = понагодовувати і д. **Насытити**.

Понасытитися = понаїхати ся.

Понасѣсти = понасѣдати. — Багато пляюки понасѣдаю скрізь.

Понасѣяти = понасѣвати і т. д. д. **Насѣяти**.

Понатаскати = понабѣсити, настягати, позоволікати.

Понаталювати = понатолпяти, понапалювати.

Понатати = понагоплювати ся, натапути.

Понатеребѣти = понаривати, понасмикати, льону, кополю — понабѣрати, пірри, волосся — понадерѣати, понаскубати.

Понатерѣти, ся = понатерати, понамѣлювати і д. **Натерѣти, ся** і **Наторѣти**.

Понатерѣтися = д. **Натерѣтися**.

Понатѣсати, понатѣсывати = понатѣсувати.

Понатѣчи = натѣкати (по малу).

Понатѣскати = понапихати, понапакѣувати, понатовкмѣчувати.

Понаткати = наткати (по троху).

Понатолѣчи = д. **Натолѣчи**.

Понаторѣлий = д. **Наторѣлий**.

Понаторѣти = д. **Наторѣти** (трохи).

Понаточити = пона(ви)гострювати.

Понатужитися = д. **Натужитися**.

Понатужити = посылкѣвати ся (С. Л.), напружити сили, напружити ся, натягати ся (Полт. Чайч.), налягати, наповѣжати ся.

Понатузити = падавати стусанів (д. **Натузити**).

Понатѣкати = понатикати, пастрѣмляти, понастрѣмлювати.

Понатѣшитися = натѣшити ся в дѣстали.

Понаучити, ся = навчати, вивчати, ся (трохи).

Понахвѣтати = нахалати, понахѣлювати.

Понахлѣбѣтися = насьѣрѣбати ся, нахлѣпѣтати ся, надѣдтити ся.

Понаходити = понахѣдити, познахѣдити, понашукѣвати і д. **Найти** 1, 2 і 3.

Понаходѣтися = поноходѣти, понотѣпати, пономѣзити — Поноходѣ до його, поки виправив свої гроші.

Понацарѣнати = д. **Нацарѣнати**.

Понацѣдити = понацѣжувати, понатѣчувати.

Понацѣпити = начѣпляти, поначѣплювати, поприцѣплювати (д. **Нацѣпити**).

Поначѣльнически = поначѣльничьки, як начальство.

Поначѣльствовати = поначѣльникувати (не багато), постаршинувати, поверховѣдити (трохи).

Поначѣти = позачинати, попочинати, порозпочинати, розчати (С. З.). — Порозпочинав багато дѣла, та пі одного до ладу не довів.

Поначѣсти = налічити і т. д. д. **Начѣсти** (по троху).

Поначиніть = поначиняти, повабивати, понапизати (д. Начиніть).

Понамататися = попотніяти ся, попошвандяти, поповентати ся. — Попотішав ся я таки по свѣту.

Понамелушій = поналускувати, налускати, поналузати.

Понашивать = носіти (яколи).

Понашіть = понашивати, одѣжі — насправляти.

Понашипиліть = попришиплювати, поприколювати.

Понашенать = понаколювати, наскінати.

Понащипать = д. Нащипать.

Понащупать = понащупувати, повалашувати.

Понаѣздить = виїздити, обїздити (по троху).

Понаѣсться = понаїдати ся.

Попедѣльникъ = поведілок (С. З. Л.) поведілочок. — Та прийшов же тай в поведілок та нема Сохохи — поле барвінок н. п. — Од поведілка до поведілка вишємо, куме, добра горілка. н. п. — В поведілок Бог свѣта зачинав. З легеньким днем з поведілочком! н. пр. Мал. — **Чистый поведѣльникъ** = жилавий, жильний поведілок, жильник.

Попедѣльничанье = поведілкування.

Попедѣльничать = поведілкувати. С. З.

Попедѣльничий = поведілковий. — Дев. поведілковий. Київ. Ст.

Попедѣльный, по = тижиловий, потиженний, по, що тіжня, по тіжню, через тіждень (д. Недѣльный 3).

Попедѣльщикъ, па = тиженьовий, ва. — Нацяв тижилових робітників.

Попеиогу = потроху, потрошки, помалу, помаленьку, поволі. — Хорошого потроху та з палкою. н. пр. — Потрошку горілку. н. пр. — Як проживаєш? Та так перебиваємось потроху. н. о. Яст. — Присувала до жару — киби корінь помалу. К. Ш. — Помаленьку пиймаєм стареньку. н. пр.

Попесті = 1. поїєсті. — Попіє на базарь. — Попіє трохи тай кипув.

2. вчипіти, зробити, сповнити, віконати.

3. стѣрніти, витеріти, перетеріти. — **Попесті** наказаніє = одбүти кару.

4. д. Заберемѣть.

Пони = муцик, куцак, куцан. — Копі маленькі — муцаки. п. о.

Понижать, понизить, ся = понижати (С. Л.), понизити, ся, обвизити, осажувати

(С. Л.), осадити, голос — спускати, спустити, ціну — збивати, збавляти, збити, збавити, морально — принижати, припизити (С. Л.), про воду, опух — опадати, спадати.

Поніже = трохи ніжче.

Понижѣніе = 1. пониження.

2. упад, упадок, води, опуху — спадання (С. Л.), спадок (С. З. Л.).

Понизать = понизати, понизувати.

Понизовый = низовий.

Поникать, поникнуть = нікнути, хиліти ся, похиліти ся, поникнути, похиліти ся, понурити голову, понурити ся (С. З. Л.), похилітиса (С. З.). — Поникли голови козачі. К. Ш.

Пониклый = пониклий, похилений, понурий (С. З. Л.).

Пониманіе = розуміння, взаємне — порозуміння.

Понимать, понять, ся = 1. розуміти (С. Л.), тямити (С. Л. Ш.), зрозуміти, врозуміти, розібрати, у(в)іямити (С. Л. Ш.), отіямити, взяти у тямкі (С. Л.), у(в)торіати (С. Л. Ш.), розторіати, де-що — протямляти, шүпати (С. З. Л.), чівнати (С. Л.), у(в)чівпати, учовцті (С. Ш.), з трудом — дорозумувати ся (Ос.), добрати толку (Ман.), коли кажуть в жарт або глумливо — роздлүбати, розшоліпати (С. З. Л.), в(у)шоліпати (С. Ш.), розчүхати (С. З.), розчівнати (С. З. Л.), розчүмати (С. З.), розчүратіти, розшүлічити, глибоко — збачнүти (С. З.), вбачнүти, взаємно — порозумітиса. — Ой нехай судити, як розуміють, прийде тая годиповка, воши їй попіміють. н. п. — Вони ж не розуміли слова і боялись його спитати. К. Св. П. — Розумію і арапську мову, та утну їй по арнаутськи дрібно. Ст. С. — Я тоді не розуміла цього. Фр. — Плакала і вбивала ся, не можучи зрозуміти, що йому стало ся. Фр. — Прочитав віп, що в листі стояло, зрозумів все, тай заплакав ревно. Ст. С. — Міцкевич признає, що литовської мови не розумів. Кп. — І як сам він мало тямив їхню розмову, то ї вони мало розуміли його. Лев. В. — Треба тямити, як з людьми поводитиса. Лев. В. — Прочитував одні і ті самі слова, не тямлючи, що читаю. Фр. — Чи тямить він хоч трошки в господарстві? Лев. В. — Коли не тямши, то ї не бериса. — Він сам не тямив, що з ним робилось. О. Ст. — Та як же? Та що ж? Я нічого не второпаю. О. Мир. — Гаразд не второпала, що він там

по московски каже. Ч. К. — Акий же його одмісок второнав, що він верзе. Гул. Ар. — А які єсть у обчестві, що протямляють письма, то з писарем у їх одна свита. Хар. — Шупити Сірко, де кабана шмалить. н. пр. — Ти письменийшій од мене — багато де чого шупиш. Гул. Ар. — Та я то і в картах трохи шупаю. Гул. Ар. — Трохи мене ти не морочиш, іє рсочувш, що ти пророчиш. Кот. — Хто-ж зблгувш таємности людського життя і горювання. К. Х. — Не можна того жадним розумом зблгнути. К. З. о Ю. Р. — І мигтю кинувсь до громади, просить собі у неї ради, чого собою не вбаче. Кот. — Ніяким способом не мїт зблгнути, щб се могло бути. Фр. — Крзок усіх іє не збачеш. п. о. — Не здужав вбачнуть: чи то йому снилось, чи справді на яву усе те діялось. О. Ст. — Рибалка трусить си, стоїть, як пень, не розшолонає чи піч, чи дєнь. Б. Г.

2. понїмати, ся, понїяти ся, узїяти ся водою (д. від сл. Покривати, ся).

3. парувати, жирувати, попарувати ся (про птиць). — Палетїли сірі гуєи, стали жирувати. п. п. — Горобці вже парують ся

Понищенски = злидєнно, як старець, постарєчому, постарчачому.

Понищєствовати = постарцєвати, пожебрати, полизьковати.

Поновлєніє = д. Обновлєніє.

Поновлять, поновить, ся = поповляти, відповляти, поповити, відповити, ся.

Поновѣть = поновити, поновшати.

Понозєвница = різанина.

Поноздрєватѣть = подірчавити.

Поноравливати, поноровлять, поноровити = 1. д. Поджидать.

2. потураги (С. З. Л.), попускати. — Не потурай дитинї. С. З. Пр. д. ще під сл. Поблажать.

Понорівка = д. Поблажка.

Поноситель, ница = обмовник, ця (С. Пар.), осудник, ця (С. Жел. Пар.), паругач.

Поносительный = ганєбний, мерзєний, лихослєбний (С. З.).

Поносить = ганити (С. З.), ганєбити обмовляти (Кр. С. Жел.), лихослєвити (С. З.), бєштати (С. Л.), шпєтити (С. Л.). — Д. під сл. Безчєстити і Злослєвити.

Поносить, носить = носєити, про одежу — приносїти.

Поносный = 1. д. Позорный. 2. д. Поносительный. 3. поносний, пропосний.

Понось = понос, пронос, бігунка (С. З. Л. Ш), бігавка, бігачка, біганка, побігунка (С. Л.), срачка (С. З.), сирунка, дріс-

ля (С. З.), свистунка (Мал.), коли ще рїже в животі — різак, різачка. — **Кровавый понось** = пронос крївавий (Ст. лічебник Кїев. Ст.), червінка, крївавиця. — Коли в чоловіка з холерного краю показав си пронос, то ще не можна одразу пізнати: чи то пронос холерний, чи так собі од чого другого. Ніс. — Войска большію труднєстю мїли од хороб великих, а найбільше од бігунки. Л. Сам. — Скільки в там війська, все заслабало на тяжку хворобу, на тяжку бігачку-крївавицю. Ст. С. — Його дрісли нап. ла. С. З.

Попомєніє = ганьба (С. Ж.), ганєтьба, огуда, осуда, обмова, варуга, зпєвага, д. Позорь. — Смерть не така страшная, як осуда людська. н. пр.

Поправитьсе = поновити ся, подобати ся (С. З. Л.), у(в)подобати ся (С. З. Л.), сподобати ся (С. З. Л.), до вподобї прийтїсь, в око впасти, запасти, підїйти, підїасти під мїслі, приподобати ся. — Кушєві мїн полюбив ся, бо був робочий. п. о. — Чи в любистку ти купав ся, що так мїні сподобав ся? п. п. — Прибїгла раз лєичка у садочок, вподоб вєсь дуже їй привїтєльий куток. Б. Г. — Аби добрал, покїрна й сорому боялась, та Панасовї душею й серцем сподобалась. Мак. — Ой звертай ся та й не зливай ся, ти ж мїні, сердєчко, й так сподобав ся. п. п. — Те, що колись по веснї красувалось, те, що колись мїні так сподобалось, захляло. І. Г. — Де-ж ти такий милый взяв ся, що так мїні сподобав ся? п. п. (Д. ще під сл. Полюбитѣся). — **Опъ сї поправилє** = вона йогб вподобала (Чайч.), він їй до вподобї.

Понудительный = примусовий.

Понуждать, понудить = силувати (С. Жел. Л.), невєліти (С. Жел. Л.), силкувати (С. Л.), примушати (С. З.), нуждїти (С. З.), присилувати (С. З. Л.), приневєліти (С. Жел.), зневєліти (С. Л.), примусити (С. Жел. З.), змусити (С. Л.). — Убожество і старїсть силують мене тебе швидче замїж оддати. Кот. — До гачєшия гребель примушала. Орлик. С. З.

Понуздєніє = силування (С. Л.), примус (С. З.), принука (С. З. Л.). — На милування нема силування. п. пр. — Примусом не так навчши ся, як залюбки. С. З. — Як не даси з прозьби, то даси з прилуки. п. пр.

Понуканіє = поганяння.

Понукать = поганяти, підганяти, нука-ти, принука-ти, копєй — нєкати, нєбєкати, волів — гєйкати. — Запращи спершу, тоді й поганий. н. пр.

Пону́ра = пону́ра (С. Л.), похню́на (С. Л.), похню́пий, пону́рий. С. З. Л.

Пону́ривати, пону́рити = ну́рити, уну́ривати (С. Ш.), похитя́ти, зхитя́ти, уну́рити, ся (С. Ш.), похню́нити, ся (С. З.), похити́ти, зхити́ти, пону́рити (С. З.), ся. — Став журатись, сиди́ть, голово́ньку зхилив. Б. Г.

Пону́рний, пону́рий = пону́рий, похню́пий. С. З. Л.

Понутру́ = до вподо́би, до сподо́би, до смаку́, під нату́ру.

Поньні́ = і до́сі, до́сі (С. Аф. З.), до сьо́го ча́су. — Відколи та й до́сі його не має. — А тільки віз і до́сі там. Б. Г.

Поньра = д. Про́ньра.

Поньрливый = д. Вкра́дчивый, Искáтель-вый і Про́ньрливый.

Поньря́ть = поцу́рипати.

Поньжи́ть, ся = попе́стити, пого́дубити, помилува́ти, попи́жати, ся. — Роси ви́ла. нагоду́вала, попесити́ла, — і піби́ сном, над сином сиди́, задри́мала К. Ш.

Поню́хати = поню́хати.

Поня́нчить, ся = поля́пчити; попе́стити, побави́ти і т. д. д. Па́нчить, ся.

Поня́тіє = 1. тя́ма (С. Л. Ш.), тям, тямка (С. Л. Ш.), стя́мок (С. З.). — З журби та з тривоги зовсім свій тям розгуби́ла. М. В. — Як тям є, нехай зроби́ть. Ночис.

2. розу́мня, думка, мисль. — Не було поміж наро́дом повного розу́мня про право власности на землю. Бар. О. — В громадських розу́мнях історія положи́ла на дво́х руських народностях свої сліди. Бар. О. — На Укра́їні не могло витвори́ти ся такого розу́мня про грома́ду. Бар. О.

Поня́тливост = тя́мучісь.

Поня́тливый = тя́мкий (С. Л. Ш.), тя́мучий (С. Л. Ш.), тя́мущий (С. Ш.), тя́мний (С. Жел.), тямови́гий. — Хазя́йка добра, чесна і товкуча і на полі і в торгу тямуча. Мак.

Поня́тност = я́єність, зрозу́мі́ість.

Поня́тний, по = 1. я́єний, но, зрозу́мний, ло, розу́мний, но, розбі́рний, но, втя́мкий. — Наша власна мо́ва, чим давні́йша, тим менше́ для нас зрозу́мі́ла. Р. См. Ст. — Писати́ про все як можна зрозу́мі́лою просто́му наро́дові мо́вою. Ук. — Та в́е по нашому́, щоб ко́жному во́по розу́мно́ було. Кв. 2. д. Поня́тливый.

Поня́тній = Поня́тій.

Поня́ть = д. Пови́ма́ть.

Понба́круті́тсья = побанкру́тува́ти ся. — Багато купці́в побанкру́тували ся.

Пообворова́ть = пообкрада́ти.

Пообдари́ть = пообдари́товувати.

Пообдума́ть = облі́мати, обми́слити, помі́ркувати, розмі́ркувати, помі́зувати, розва́жати, роски́нути голо́вою.

Пообзору́жити = порозбу́рювати.

Пообзавести́ся = пообзаво́дити ся.

Пообкла́сть, ся = пообклада́ти, ся.

Пообкле́йть, ся = пообкле́ювати, пооблі́плювати, ся.

Пообкра́сть = пообкрада́ти.

Пооблачи́ть, ся = повбіра́ти, поодяга́ти, ся.

Пообля́нчить = пооблі́плювати.

Пообма́нвувати = пообду́рювати, поошу́кувати.

Пообмы́слити = д. Пообдума́ть.

Пообни́щаль = збі́дний, підупа́лий, з'убожа́лий, з'убожа́лий (С. Л.).

Пообни́щати = збі́дити, підупа́сти, з'убожи́ти, з'убожи́ти сь.

Пообобра́ть = пооббіра́ти. — Драпі́жці худо́би ва́пні пооббіра́ли. Петрик. С. З.

Пообогри́тсья = зі́гріти ся, нагрі́ти ся (трохи).

Поободра́ть, ся = пообдира́ти, пообшару́вати, ся, ко́ру, ті́ло то-що — пообшмо́ртувати (д. Ободра́ть, ся).

Пообожда́ть = підожда́ти, потрива́ти, перетрива́ти і т. д. д. **Обожда́ть.**

Пооборва́ть, ся = д. Оборва́ть, ся.

Пообсели́ть = позаселя́ти, пооса́жувати (С. З.).

Пообсо́хнути = обсо́хнути (трохи), присо́хнути, притря́хнути.

Пообши́ть = пообшива́ти, обши́ти.

Пообьзди́ть = ви́їздити, прої́здити, по-ви́їзжати, попрої́зжати.

Пообьда́ть = пообіда́ти.

Пообьди́ть = збі́дніти, прибі́дніти, підопа́сти, з'убожи́ти.

Пообьща́ть = наобі́цяти, приобі́цяти, паобі́щати, ся, помені́ти ся. — Я поменів ся йому́ це дати. Чайч.

Поовдові́ть = повдові́ти.

Поовече́нь = по овчо́му, як ві́вці.

Пооглода́ть = обгри́зти, пообгри́зати.

Поогло́хнути = поглу́хнути.

Поода́ль = зда́ля, відда́ля, одда́лік, по́далі, осто́ронь (С. Л.), про будо́ву — на о́дшибі́ (трохи). С. Л.

Поодари́ть = пообдари́товувати.

Поодинок = пооди́ному, пооди́нцю, по-

- одінці (С. Л.), поєди́но, поєди́нці. — Пооди́но з хати вивожайте. н. д.
- Поодна́жди** = по разу́. — Зверху вдари́ти два рази, а з бо́ків по разу. п. о.
- Поодѣ́ться** = одя́гти ся, уба́рати ся; по-одяга́ти ся, поводя́гати ся, повбіра́ти ся. — Панички зараня повбірали ся, чекаючи на гостей. Лев. В.
- Поокле́вста́ть** = оббреха́ти, обмо́вити; пооббрі́хувати, пообмовля́ти.
- Поокормі́ть** = пообгодо́вувати.
- Поопозда́ть** = припі́знати ся, запі́знати ся, спі́знати ся (трохи).
- Поопья́нбл҃ый** = пья́нува́ний, сь҃яні́лий, підпий́лий.
- Поопья́нѣ́ть** = сь҃яні́ти, підпий́ти.
- Поора́торски** = як речни́к.
- Поора́ть** = погаласува́ти, порепетува́ти, погору́лати і д. **Ора́ть.**
- Поосвобо́дѣ́ть, ся** = повизво́ляти, ся. — В Покуті, по Подолі, по Волинні всі́ городи повизво́лялись. І. Г.
- Пооспиро́тѣ́ть** = поспиро́тѣти, заспиро́тѣти (про ба́гачо́х).
- Поострі́ть** = погострі́ти, косу ма́нточкою — поманта́чити.
- Поотва́літь, ся** = поодва́лювати, ся.
- Поотвѣ́зъ** = поодво́зити.
- Поотвѣ́сті** = одвести́; поодво́диги.
- Поотвора́ть** = поод(ві́д)чи́пати, порозчи́няти. — Порозчи́няв усі́ ві́кна.
- Поотви́кну́ть** = одви́кнути по тро́ху.
- Поотвяза́ть** = одвяза́ти; поодвяза́увати.
- Поотгре́сть** = понаді́рба́ти.
- Поотдѣ́лать** = оброби́ти; пообробля́ти (трохи).
- Поотзолоти́ть** = одбі́ти; поодбі́вати.
- Поотку́поритъ** = повідти́кати.
- Пооткыва́ть** = поодкыва́ти, поодчи́яти, роти — пороздявля́ти і т. д. д. **Откыва́ть.** — Поодчи́няли ві́кна. — Ді́ти пороздявляли роти. Лев.
- Поотле́зати** = відле́жати, повідле́жувати. С. З.
- Поотлѣ́пшѣ́ть, ся** = одлі́пшати; поодлі́плювати, ся.
- Поотнима́ть** = поодні́мати, пооді́ймати, поодбі́рати, повіді́мати і т. д.
- Поотобра́ть, ся** = віді́брати; повідбі́рати, ся.
- Поотомкнѣ́ть, ся** = поодми́кати, порозми́кати, поодпі́рати, повідми́кати, ся і т. д.
- Пооторва́ть, ся** = поодрива́ти, поодди́рати, повідрива́ти, ся і т. д.
- Поотперѣ́ть, ся** = оді́ертѣти, оді́жкну́ти (по ма́лу); поодпі́рати, порозпі́рати, поодми́кати, повідпі́рати, ся і т. д.
- Поотраба́татъ** = оброби́ти (де-кі́лька або пома́лу).
- Поотраба́татъся** = пообробля́ти ся, (про ко́совицю) — пообко́совувати ся, (про ора́нку) — пообро́рювати ся і т. д. д. **Ока́нчивать раба́ту.**
- Поотрезви́ться** = ві́тверези́ти ся (трохи).
- Поотрыва́ть** = поод(ві́д)рива́ти, гі́лки, ли́стя — пообчу́хрувати, позча́хувати, позчу́хрувати.
- Поотста́ть** = од(ві́д)ста́ти, од(ві́д)бі́ти ся (трохи).
- Пооттяга́ть** = поодтяга́ти, поодсу́жувати.
- Поотучи́ть, ся** = оду́чити, ся (по тро́ху).
- Поотцѣ́вски** = по ба́тьківськи, як ба́тько. — Буду́ йому́ пора́ду дава́ти, по ба́тьківськи на́учати. К. Ш.
- Поохоти́ться** = пополюва́ти, прополюва́ти.
- Поощѣ́ннѣ́ть** = поці́нувати.
- Пооща́ривать** = позча́рѣ́увати, поча́рувати.
- Пооще́дно** = почере́жно (Кв.), по че́рзі (С. Л.), почере́дно, під че́ргу, че́ргою. — Почере́жно він оби́дав у ді́тей і в о́уки́в. Кв. (Пр. д. ще під сл. **О́чередь**).
- Почере́дный** = чергові́й; почере́жний (д. **О́чередной**).
- Поощре́ніе** = заохо́та, заохо́чення, заохо́чування (С. Жел.), під'охо́та, пона́да. С. Пар.
- Поощре́тельный** = заохо́чуючий.
- Поощра́ть, поощри́ть, ся** = заохо́чувати, ся (С. Жел.), поохо́чувати, ся (Лев.), під'охо́чувати, ся, підбі́вати, додава́ти ду́ху, охо́ти, буди́ти, заохо́гити, ся (С. Жел.), під'охо́тити, ся, збуді́ти, дода́ти ду́ху, охо́ти, підбі́ти. — Ба́тько не поохо́чував мене́ до сьогó ді́ла. Лев.
- Поощре́нный** = заохо́чений. С. Пар.
- Понада́ть, пона́сть** = попада́ти, попа́сти, потра́ляти (С. Л.), утра́ляти (С. Л. Ш.), потра́пити, ся, натра́нити, у(в)тра́пити (С. Ш.). — Пона́в у я́му. — Пона́в пальце́м в небо́! К. — Тра́пила ко́са на ка́мінь. н. пр. — Хто куди́ втра́пив. — Я́к раз у я́рмарок утра́пив. Ос. — Тра́пив його́ в са́ме чо́ло. н. д. — На си́лу натра́пив сте́жку. Ма́тері́ все́ було́ вгоди́ти, а ва́м не потра́пиш вгоди́ти. Лев. — Не потра́пять без-

щасна нікуди, як ішла, так і впала у яму. Гр. Чайч. — Одим яром утратите до його. Хар. Чайч. — Скажи, чорнява, як тебе звати, щоб потрапив до твоєї хати. н. п. — Куди ж нам до вас рівнятися? Ми за вами й не потрапимо. Крон. — **Попа́да́ть, пона́сть в дѣль** = влуча́ти (С. Л. Ш.), уціля́ти (С. Ш.), поціля́ти, утрапля́ти, потрапля́ти, влучи́ти (С. Ш.), вціли́ти (С. Ш.), поціли́ти (Ос.), втрапи́ти, потрапи́ти. — **Лучи́в** ломакою по чому влучи́ть. Лев. — **Крути, вовчику, головою**, щоб не поцілів булавою. н. к. — Не втрапила Лемерівна в деревце, та влучила сама себе в серце. н. п. — **Мѣтилъ вѣ сокола, а пона́лъ вѣ ворону**, н. пр. = **лучив ворону**, а **влучив корову**. н. пр. — **Какъ ни пона́ло** = **абі-як**, як небу́дь, як пона́ло. — **Пона́ли на мѣстѣ преступле́ній** = **піймали на гарячому вчинку**, на шкоді. — **Пона́сть на встрѣчу** = **зди́бати ся**, **спіткати ся** і т. д. **Встрѣ́тись**. — **Пона́сть ви́росѣкъ** = **попа́сти в ла́беті**, **влѣ́ти в боло́то**, у **ду́рні поші́ти ся**, **обли́зля пійма́ти**, **вхо́піти ші́лом па́ток**. — **Пона́сть вѣ неприя́тність** = **вкле́пати ся**, **уло́пати ся** (Ев.), **ушело́пати ся** (Мап.).

Попа́да́ться, пона́стєся = 1. **попа́дати ся**, **попа́сти ся**. — **Попав ся жучку панові в ручку**. н. пр. — **Попа́да́ться на глаза́** = **наверта́ти ся на очі**. — **І на очі не наvertsай ся**, **зараз ля́ти ме**. Ос. — **Пона́стєся во лжі** = **вбрехати́ ся**, **пробрехати́ ся**. — **П. вѣ кра́кѣ** = **прокра́сти ся**.

2. **трапля́ти ся** (С. Л. З. Ш.), **луча́ти ся** (С. Л.), **тра́пати ся** (С. З. Ш.), **лучи́ти ся** (С. З.).

3. **зустріча́ти ся**, **зди́бати ся**, **зустрі́ти ся**, **зди́бати ся**, **спіткати ся**.

Попа́да́ть = **попа́дати**, **покоти́ти ся**.

Попа́дѣнь = **попа́дін**, **памі́матин**, **матушин**.

Пона́дѣя = **попа́ді** (С. З. Л.), **попа́діха** (С. З.), **пані-ма́тка** (С. Л.), **ма́тушка**. — **Журила ся пона́дя своєю бідою** — **бідна ж моя головонька**, що ні з бородою. н. п. — **Коли б нашої пона́ді та понова борода**, **давно б благочиним була**. н. пр.

Пона́ивать = **поі́ти**, **пона́увати** (часто або від часу до часу).

Пона́костить = **понаскі́дити** і т. д. **Па́костить**.

Пона́лзывать = **ла́зати** (по троху).

Пона́рно = **па́рами**.

Пона́рхвать = **перелі́гати**, **перепу́рхувати**.

Пона́стє, ся = **д. Попа́да́ть, ся**.

Пона́хивать, пона́хатъ = **ора́ти** (по троху), **поора́ти**, **попоора́ти**. — **Поорав трохи та й кипув**. — **Поореш день**, то **притоми́ш ся**. Чайч.

Пона́хивать = 1. **па́хнути**, **тхну́ти** (С. Ш.), **пахті́ти душі́ти** (С. Л.), **нести́**, **смерді́ти** (не дуже). — **Мнясе трохи душіть**. — **Мнясе пахти́ть**. В. Г.

2. **повіва́ти**, **подиха́ти**. — **Вітер віє, повіває**. В. Ш. — **Вітрець подихає**. К. Д.

Пона́чкать = **пока́ляти** і т. д. **Па́чкать**. — **Не дивись, що забродивсь**, **аби халяв не покалив н. пр.** — **Хто в болото лієс**, **той ся покаляє**. н. пр.

Пона́бний, по = **од пня́**. — **Нанялись рубати ліс од пня**.

Пона́ребіть, ся = **поперебіва́ти**, **ся** і **д. Перебіва́ти** 1. — **Пона́ребивали усі горшки**.

Пона́реболта́ть, ся = **поперебо́втувати**, **попереко́лбувати**, **ся** (д. **Переба́лты-вать** 1).

Пона́ребрасыва́ть, пона́реброса́ть = **пона́рекида́ти** (д. **Перебра́сывать**).

Пона́ревети́, ся = **пона́рево́зити**, **ся** (д. **Перево́зить**).

Пона́ревести́, ся = **пона́рево́жувати**, **пона́рево́дити**; **пона́реклада́ти**; **пона́води́ти**, **пона́бавля́ти**, **ся** і т. д. **д. Перево́дитъ, ся**.

Пона́ревяза́ть, ся = **пона́ревѣ́язувати, ся**.

Пона́реворачива́ть = **пона́реверта́ти**, **пона́рекида́ти** і т. д. **д. Перево́рачивать**.

Пона́редать = **пона́редава́ти** і т. д. **д. Пона́редава́ть**.

Пона́редѣ́лять = **пона́реро́блювати**. — **По приказу Єремі́ багачко церков пона́реро́блювали на костьоли**. О. Ст.

Пона́рекова́ть = **пона́реко́вувати**; **пона́реко́вувати** (д. **Переко́вывать**).

Пона́реко́лотитъ = **пона́ребіва́ти**; **пона́ребіва́ти** (д. **Переко́лачивать** 1 і 2).

Пона́ре́къ = 1. **впо́перек** (С. Л.), **упо́перек** (С. Ш.), **вперѣ́к**, **поперѣ́к** (С. З.). — **Тоді дитину вчи**, як **упо́перек на лавці ле́жати**, а як **уподо́вж ля́же**, **тоді вже трудно вчи́ти**. н. пр. — **Став йому наче та кістка вперек горла**. Кв.

2. **на́перекі́р** і т. д. **д. Вопре́кі і На́перекі́рь**.

Пона́ремѣ́нный, по = **перемі́нний**, **на перемі́ну**, **навперемі́нки**, **навперемі́нку**, **оді́н за оди́м**, **вперемі́нку**. — **Усі ссегрегли сад навперемі́нку**.

Попередугать, ся = **поперелякувати, ся** і т. д. д. **Перепугивать, ся.**

Поперерѣзати = 1. **поперерізувати, поперетина́ти.** — Кобза і Марко духом поперетинали ремні, котрими посеручувані були руки козаків. О. Ст.

2. **повирізувати** і т. д. д. **Перерѣзывать** 1 і 2. — Усіх повирізували.

Попереть = **поперти, наперти.**

Поперечѣрковать = **поперечѣ(і)ркувати.**

Поперечина = д. **Перекладина.**

Поперечникъ = 1. д. **Діаметръ.**

2. **шир, широта.** — **Поперечника, въ поперечникъ** = у шир, завширшки.

Поперѣчный, по = **поперѣч(ш)ний** (С. Л.), **по** (С. Пар.), **перекóвий** (С. Л.), **ви́боперек, у́боперек** (С. Ш.), **в прѣ́гн, на прѣ́лѣт.** — **Поперѣчная полѣска** (в тканині) — **перѣтика.** — **П. нѣтки** (в полотні) — **нѣтка́ння.**

Поперхну́ться = **попирхну́ти ся, питтям** — **похлину́ти ся.** — Пив поси́пшаючись та як похлинув ся. Чайч.

Попечалиться = **посумувати, просумувати, пожу́рити ся, прожу́рити ся, ноту́жити.** — Засьпіває тай згадає, що він сиротина, пожу́рить ся, посумує, сидячи під тивом. К. Ш.

Попечатать = **подрукувати.**

Попечѣніе = **дбавня** (С. Л.), **кло́піт** (С. З. Л.), **пе(і)клува́ння** (С. Ж.), **до́гляд** (С. Л.), **турбо́та, турба́ця** (С. Ш.), **стару́нок.** — **Попечѣніе имѣть** = **пе(і)клувати ся, дба́ти, не́кти ся, турбува́ти ся, уада́ти** (кого кого) і д. **Забо́титься.**

Попечитель, ница = **і́клува́льний, ня** (С. Жел.), **істу́н, ка** (С. Жел.), **кура́тор, ку́кібница.** — Куратор шкільної київської округи згодив ся. Кп. — Наша пані про все село кукібница й жалібница. Кп.

Попечительный = **дбайли́вий, клопотли́вий** і т. д. д. **Забо́тливый.**

Попечь, ся = **попекти́, ся.** — **Попік собі руки.**

Попечѣся, попещѣся = **попі́клува́ти ся, поклопо́тати, нотурбува́ти ся** і т. д. д. **Позабо́титься.**

Попивать = **попивати** (часто або потроху ; **напивати ся** (частенько).

Попилѣкать = 1. **поцигѣкати.** 2. **попѣ́кати** (д. **Пилѣкать**).

Попилѣть = **попѣ́жати** (д. **Пилѣть**).

Попира́ние = **топта́ння.** С. Ш.

Попира́ть, попрать, ся = 1. **топта́ти** (С.

Ш.), **потопта́ти, сто́пта́ти.** — Коли ж сі́ль утеряє силу... Ні на що не годить ся тоді́ вона, тільки щоб ви́гнати геть, і щоб то́тали її люди. К. Св. п.

2. д. **Одо́лѣвать і Побѣ́ждать.**

Попировать = **нобенкетува́ти, погуля́ти, побалюва́ти.** — Ідіть тепер спочити, а в ночі но́бенкетуєм разом. Ст. І.

Пописывать = **попи́сувати, писа́ти** (ча-самш).

Попы́хивать, попы́хатъ, попы́хуъ = **попи́хати, підпиха́ти, попхну́ти, підпхну́ти.**

Попла́вать = **попла́вати, попли́вати.**

Попла́вить = **пото́пати.**

Поплаво́къ = **поплаве́ць** (С. Жел. З.), **дере-вья́ний у неводѣ** — **галага́н** (С. Жел. Аф.). — Вода шумить!... вода гуля!... На березі рибалка молоденький на поплавець глядить і промовля: **лови ся рибо́нько велика і ма-ленька.** Гул. Ар.

Попла́кать = **попла́кати, поголосі́ти, по-рюма́ти, порюме́ати** і т. д. д. **Пла́кать.**

Поплати́ть, ся = 1. **позапла́чувати, по-ви́пла́чувати, о́плати́ти, ся; при́плати́ти ся.** — **Позаплачував** усі довги. — **Що був ви́нєн** — **скрізь о́платив ся.**

2. **полати́ти, позала́тувати.** — **Позала-тував** усі дірки.

Поплева́ть = **поплюва́ти, крізь зу́би** — **почві́ркати.**

Попле́вывать = **спльо́вувати.**

Поплеска́ть, ся = **поплю́скати, похлю́пати, ся** і т. д. д. **Плєска́ть, ся.**

Поплєсті = **поплєсти́** і т. д. д. **Плєсти́.**

Поплєстѣся = **поплє́нтати ся, почвала́ти, потягнѣ́ти ся, повія́ти ся, похѣ́пати ся, по-чала́пати, почелє́нати, потьбѣ́нати ся, по-телі́пати ся, пошканди́бати, поді́бати, потетѣ́рити ся** і т. д. д. **Плєстѣся.** — Еней по берегу по́пхав ся і сам не знав, куди слоняв ся. Кот. — Сказав старий і пошканди́бав далі́. Фр. — Поди́бала стара мати свою Марину доганяти. Е. Ш. — Кив-не головою і почалана́в собі дальше ули-цею. Фр.

Поплє́чьє = **у́ставка.** — І сорочку по́пхав і у́ставка пови́шивала. М. В.

Поплѣ́тничать = **помайструва́ти, потєс-люва́ти.**

Поплѣ́тнѣть = **помі́цїшати, поду́жчати, погла́дшати.**

Поплута́ть = **поблукáти, поплутáти ся,** — **Поблукáвши мій Цегрус, та й до дому знов верну́всь.** Кот.

Поплутувать = **пошахрува́ти** і т. д. д. **Плу-товать.**

Поплѣть = попливѣти, поплисти, поплив-
сти, поплинути, поплинути. — Таї замовкла русалонька,
в Дніпро полинула, мов пліточка. К. III.

Поплѣнитъ = в полон, в неволю, у бран
забрати.

Поплѣшивѣть = полисѣти, пошолудівити.
— Дурна голова не полисѣ, не посивѣ. н. пр.

Поплясѣть = потанцювати.

Поплясь = танцювання.

Попова скурѣя, попово гумѣнце = д. Оду-
ваччикъ.

Поповна = попівна (С. З.), дочка попаді у-
дови — попадьянка. — Дівка бранка Ма-
руся попівна Богуславка. н. д. — Хапаєть
ся, як попівна заміж. н. пр.

Поповичъ = попович, попѣяко, мале —
попечя, син попаді удови — попадѣнко,
попадчукъ.

Поповскій = поповський, попів. — Попів-
ські очі має — що zobачить, то взяв би.
н. пр. — Попівські очі завидючі. н. пр. —
Не малъ то мирнам журба: попова каше-
ня порвалася. н. пр.

Поповство = попівство.

Поповъ = д. Поповскій.

Попойка = напійка, після хрестин — по-
хрестини, після храмового празника — по-
хрампи, після змови — свѣчипи і т. д.
д. Пирішка і Попрѣдзство.

Пополамъ = пополам (С. Жел.), наспіл, на-
впіл, (С. Л.), напіл, наполи, впіл, піл-
на-піл (С. Л.). — Чуръ пополамъ! = чур
надвох!

Пополдничать = пополуднувати.

Поползати = ползати і т. д. д. Ползати.

Поползень = 1. повзун, лазніюк.

2. пролаза, пробоза (С. З.), пройда (С. Л.), і д. Вройдѣха і Пронѣра.

3. пт. *Sitta Europea*, *Serthia familiaris* —
ковальик, ковальчик (С. Жел.), дерево-
лаз (С. Пар.).

Поползновѣніє = потяг (С. Жел.), схиль-
ність (С. Пар.), хіть (до чого поганого).

Поползѣти, поползѣть = ползѣти, поплазу-
вати, порачкувати і т. д. д. Ползѣти.

Пополнѣніє = поповнення, сповнення.

Пополняти, пополнити, ся = поповняти,
сповняти, виповняти, ся, повнішати,
поповніти, ся і т. д., поповніти.

Пополнѣть = поповніти, поповнішати, по-
глядшати і т. д. д. Полнѣть.

Пополоскати, ся = пополоскати, вищо-
лоскати, ся.

Пополѣть = пополѣти, посалати і т. д. д.
Полѣть.

Пополудно, пополуднично = піврічно,
по пів року.

Пополудни = після півдня.

Поползовати, ся = 1. полічити, погѣти,
ся і т. д. д. Лѣчити, ся.

2. покорістувати ся (С. Л.), поживіти
ся (С. Л.), пожиткувати (С. З.).

Попомнитъ = згадати, спам'ятати, по-
минати. — Не попомни зла = не зга-
дуй, не поминай лихом.

Попона = попона, стар. — Капа (С. З.). —
Коні в капах були при траурі. Маркович. С. З.

Попорѣть = попороти.

Попортити, ся = попсувати, понівечити,
сноганити, ся, пошкодити ся, про істов-
не — поспіяти, багато або все — нере-
нівечити, поспіяти і д. Испортити, ся.
— Лихий доброму поспе. н. пр. — Попі-
вечити зерно, поспіє воно, пропаде. Кн. —
Сир поспіє. Ман. — Спод заветєсь мабу-
ть дощу, щоб поспеував сіно. Лев. В. — Гряд
увесь хліб поспеував. Кр. — Чого ані міль,
ані ржа не поспеу. Ст. Л.

Попортняжити = покривляти.

Попостѣти, ся, попостничать = попости-
ти, ся, попосникати, попосникувати, по-
посити, ся, в понеділки — попонеділку-
вати (С. З.). — Іди, небото, не жури ся,
попонеділкуй, помоли ся. Кот.

Попѣтсвати = пошостувати, трукати —
почастувати (С. З. Л.) і д. Пѣтсвати.

Поправка = поправа, поправка (С. Жел.),
лагоження, в паперах — підмітка. — Ти
на білеті на що підмітку зробив? Кр.

Поправляти, поправити, ся = 1. справ-
ляти (С. Л.), поправляти (С. Жел.), лаго-
дити (С. Л.), ладнати (С. Л.), справити
(С. Л.), поладити, поладнати (С. Л.), на-
ладити, наладнати, наладнувати, на-
лаштувати, трохи — підправляти, під-
правити. — В чужій церкві свѣчок не по-
правляй. п. пр. — Поладови віз. — По-
правити свої обстоїтельства, поправити-
ся въ срѣдствахъ = підмогти ся, роз-
жити ся, призаможити. — Поправити-
ся послѣ болѣзни = одужати, відужа-
ти, вічуняти, вілюдити, вігуляти ся.
2. виправляти (С. Л.), справляти, на-
правляти, випрямляти, виправити, ся
і т. д.

Попраздничать, попраздновати = попраз-
никувати, посвяткувати.

Попра́зднество = попра́зєн, попра́зник, одданий пра́звика, гулянка в сей день після храмового свята — похра́мнини, ра́х-та. — Учора храм гуляла, сьогодні похра-мини, а завтра похмілля. Кн. — Не можна не випити: учора храмували, а сьогодні рахту справляли. Кн.

Попра́ть = д. Попира́ть.

Попрека́ть, попрєкну́ть = корі́ти (С. З. Л.), доріка́ти (С. Л.), паріка́ти, докоря́ти (С. Л.), попріка́ти, допріка́ти (С. Л.), вимовля́ти, випіка́ти о́чі, цьві́кати у ві́чі, дорікну́ти, попрікну́ти, кінути до-кі́р. — Щодня дорікає йому за ті гроші. — На що ти мене батьком попрікаєш? Кр. — Хазяїн його дає, ще й хазяйка вимов-ляє. н. п. — Хлібом годуєте, а очі випіка-єте. н. пр.

Попре́къ = докі́р (С. З. Л.), допрі́к (С. Л.), паріка́ння (С. Л.), дога́на (С. З. Л.), на-лядь, ла́ладок, ла́наді́й, вломі́нок, ви-піка́ння. — Гіркими сам себе док рами кар-тав, докори жі́нчи своїми доповідав. К. Д. Ж. — Ча годила б їй і тепереньки, чи мов-чала б на її докори. О. Мир. — Ко́жний день терплю оті випікання.

Попри́верєдничать = повередува́ти, по-комези́ти ся, похи́мерува́ти, похи́моро-дити.

Попривика́ть, поприві́кнути = позвика́-ти, поприві́кати, полавика́ти, обго́вта-ти ся, пообго́втати ся, ого́втати ся (С. Л.), наві́кнути (С. Л.), зви́кнути і д. При-вика́ть. — Та вже вона тут з нами огов-тасть ся. С. З. — Позвикали нить горілку.

Попривяза́ть = поприві́язувати.

Попригна́ть = поприганя́ти; позаганя́ти.

Попридві́нути = поприєзува́ти.

Поприжга́ть = поприпика́ти.

Поприкле́йть = поприкле́ювати.

Попримані́ть = поприча́нювати, попри-нажувати.

Попри́омнитъ = поприга́дувати, позга́ду-вати.

Попритворя́ть = попричина́ти, позачи-ня́ти.

Попри́сєа́ть = попричісува́ти, позачі-сува́ти.

Попри́ще = 1. д. Аре́на 2. по́прище (С. Жел.), стан, шлях. — П. літерату́рної дѣяте́льности = літерату́рне по́ле. — П. во́енное = військовий стан, війско-ва́ служба. — П. жи́зни = ві́к.

Попри́ска́ть = при́шукати; поприш́уку-вати.

Попри́обрѣ́сть = понабува́ти, понадба́ти.

Попри́ятельски = попри́ятельски, як при́ятель.

Попро́бовать = спробо́увати, поспробо́увати, на смак — покоштува́ти (С. З. Л.), скошту-ва́ти, посмакува́ти (С. Л.). — Дай павові покоштува́ти, а він і тамке. н. пр. — По-коштувавши, сказали: дай Боже і на той рік діждати. Кв. — Набрав води, покошту-вав — не солоня. н. к. Грін. — Сідайте, хоч покошту́йте, яке само. н. к. Грін. — А покошту́й, може соли треба. н. к. — Хведь-ко не вчивсь: і скоштував березової каші. Гул. Ар. (д. ще під сл. Пспробо́увать).

Попроси́ть, ся = попроха́ти, ся (С. Л.), по-проси́ти, благода́чи — поблагáти, набри-да́ючи — покани́чити. — Заіхав до її не-вістки, попрохавсь почувати. н. к. — По-проси́ть позво́ленія = спита́ти ся. — П. зви́щенія = перепроси́ти. — Попро́сите ко́ ми́ = покличте, за́проси́ть до мене.

Попро́сту — прѣ́сто, по́просту.

Попроша́йка = проша́к (С. Л.), лабза́, лаб-зю́к (С. З. Л.). — Він не лабза, під вікна-ми не ходить, в моволі́ живе. Кн.

Попроша́йничать = лабзю́кати, цига́нчи-ти, каню́чити.

Попро́щатъся = попро́щати ся, попро-стити ся. — Попрости́ли ся, він і пішов. н. к.

Попри́гивати, попри́гати = плігати, стрі-ба́ти, пі́ти плігувати, підстри́бувати, під-ска́кувати, ви́стрибувати, попли́гати, постри́ба́ти, поска́кати.

Попри́гунъ, попри́гуня = скаку́н, ска-кунє́ць, скаку́ха, скакелю́ха, стріба́ч (С. Жел.), стрібу́н, стрібує́ць, брику́н, брикунє́ць, брику́ха (С. Ш.). — Жвавий коні́-скаку́нець додві́рився ся в кі́нець. Ст. Б.

Попри́ска́ть, ся = побри́зкати, попри́с-кати, покро́пити, ся.

Попри́ска́вати, ся = бри́зкати, кро́пити (по тро́ху), про до́щ — накра́пати.

Попри́ва́ть, попри́ть = при́ти, ви́прива́ти, попри́ти, ви́пріти.

Попри́гати, ся = поховáти, ся (С. З. Л.), схова́ти, ся. — Покрав тай поховав у се-бе. н. к. Ман. — От він ті червіни́ці похо-вав у скриню. н. к. Грін. — Утікало три жиди, козаків злякались і всі троє де могли раптом поховались. Руд. — Сховались та й понались. н. пр

Попти́ччи = попти́чому, як пти́ця.

Попуга́й = папу́га. С. Жел.

Попуга́нчий = папу́жин (С. Жел.), папу́жний (С. З.). — Атласу папужного 24 локтя. Маркович. С. З.

Попуга́ть, ся = поляка́ти, ся, пополо́хати, ся, постраха́ти, наляка́ти, ся. — Жінка і діти полякали ся, що це йому стало ся. н. о. Грінч.

Попу́дно = пудами, на пуді.

Попуска́ть, попустити́ = попускати, допускати, припускати, незабороня́ти, потура́ти, попустити́ і т. д. — То ти, дочко, не потурай свекрусі, не мовчи їй. Лев.

Попусто́му, попу́сту = подурно́му, дарма, даремно, надурно, вдурні, дурно, задаром, марно (д. Напрасно).

Попута́ть = поплу́тати.

Попутешество́вать = помавдрува́ти.

Попу́тникъ = д. Подоро́жникъ.

Попу́тний = 1. подоро́жній. — Подорожній товариш.

2. пого́дний, ходови́й (Мач). — Потім поїхав назад, ходовий міні боги вітер послали. Ніпц.

Попу́тчикъ, ца = попу́тчик, ця (С. Жел.), товариш у дорозі. — В дорозі товариш мовий стоїть за віз шмаровний. н. пр.

Попуща́ть = д. Понуска́ть.

Попущене́ = по́пуск (С. З. Л.), по́пуст (С. Л.), допущене́ня. — А ні смерті, а ні попусту. н. пр. — В убозство понали з божого допущення. Ст. Л.

Попу́ = ніп, нап оте́ць (С. З.), ба́тюшка (С. Ш.), здр. — по́пик, попо́к, по́понько. — Піп у дзвін, а чорт у макогін. н. пр. — Івалт миряне! в попа ладану не стало. н. пр. — Спусти ся попоньку на пристіл, то будеш мати що на стил. н. пр.

Попыла́ть = поналати́, з шумом — понамахкоті́ти.

Попыли́ть = пошлі́ти, покурі́ти, попопроші́ти.

Попы́рка = д. Нагоня́й.

Попыта́ть, ся = попробува́ти, спробува́ти, сікну́ти ся.

Попы́тка = проба (С. Жел.), спроба (С. Жел.), срібу́нок (С. Жел.), замі́р, за́хід. — Шкода й заходу. — Попы́тка не пы́тка, а спрость не бѣда́, н. пр. = сийток не вбиток. н. пр.

Попы́хъ = поспі́х. С. З. — Впопы́хъхъ, съ попы́хъхъ = з поспі́хом, поспі́шаючи, хапа́ючись, по́хапцем, на по́хапці, ква́пляючись, заха́павшись. — Хапа́ючись, не знав за що й узятись. — Паку́ючись поха́пцем, багато де чого позабував.

Попѣва́ть = съліва́ти, висьпі́увати.

Попѣту́шнъ = попі́внячи, як пі́вене.

Попѣ́ть = посьпі́вати.

Попя́лять = порозни́ати, понапи́нати.

Попя́тити, ся = 1. посѣ́нути, ся наза́д, поза́дкува́ти.

2. одступі́ти ся одрі́кти ся, зрі́кти ся, одмогті́ ся, одпе́рти ся, одцура́ти ся.

Попя́тнать = попля́мти — Розі́деться ся про вас не добра слава, поплямить вам повагу вашу чесну. К. Ш. Т.

Попя́тний, у виразі: „на по́пятний двору́“ = наза́д, навеса́к (С. З.).

Пора́ = 1. пора́, час, годі́на, доба́ і т. д. д. Вре́мя. — Лиха година! — Ой у неділю в обідню годину сам в неволюнку понав си. н. п. — Пічкіс доби з неволі втікали. н. д. — Йшов Глек Петро уже пізенькою добою. А Могила. — З тіі доби, як перший злодій Каїн Аведа забив І. Г. — Съ ка́кіхъ пору́, съ тѣхъ пору́ какъ = відко́ли. — Відколи поїхав — і досі нема. Чайч. — Відколи тут живу, — добра не бачу. Чайч. — Съ э́той пору́ = з сього́ часу, відтепе́р. — Съ тѣхъ пору́, съ той пору́ = з того́ часу, з тіі доби. — З того́ часу, як женив ся, я ніколи не журив ся. Кот. — Съ да́внихъ пору́ = зда́вна, з да́внього часу. — До сѣхъ пору́ = досі́, і́лосі́, до сього́ часу. — До тѣхъ пору́ пока́ = до́ти, по́ки, по́ти. — Поти в руках крутив, поки такі поламав. Чайч. — До ко́торыхъ пору́ = до́ки, до яко́го часу (д. Добо́ль). — До пору́ до вре́мени = до яко́гось часу. — Съ ко́торыхъ пору́ = відко́ли, з яко́го часу. — Відколи се така бонзка зробила ся? Чайч. — Поро́ю = інколи, і́ноді́, часом, часа́ми.

2. пора́, час. — Час до дому, час, час і пора! н. п.

Пора́, часті́йше мн. поро́ы = шпа́ра, шпа́ри, про́дху (С. Пар.). Від слова шпара певне йде слово за́шпари — біль в тілі, переважно в пальцях, від холоду, що мов би заходить в ті шпари в тілі.

Порабо́татъ = пороби́ти, непра́шюва́ти. — Поробив трошки та й кинув.

Поработи́тель, ница = поработи́тель. ка. С. Жел.

Порабоща́ть, поработи́ть = рабовати́ (С. З.), зневоля́ти (С. Ж.), уя́рмлювати (С. Ш.), порабовати́ (С. З.), знево́лити, уя́рми́ти, зрабовати́. — Знево́лена маса кре́паків аж стогнала. Кн.

Порабощеніє = 1. рабованця (С. З.), зневольовання, уярмлювання (С. Ш.).

2. неволя, підданство.

Поравну = рівно, порівну, нарівно, на рівні частини.

Поравняти, ся = 1. порівняти, зрівняти, ся.

2. прирівняти, ся.

Порадовать, ся = порадувати, зрадувати, ся (С. Аф.), урадувати, ся (С. Ш.), звеселити, ся, обвеселити, потішити. порадіти, зрадіти (С. Аф. З. Л.). — Урадуєть ся весь мир на землі. н. п. — А зіронька зійшла — усе поле та й освітила, а дівчина вийшла — козаченька та й звеселила. н. п.

Порадѣть = поклонотати, подбати, постарати ся, пошпильнувати. — II. кому́ = поклонотати за ко́го.

Поразати, поразити, ся = 1. д. Побѣждати.

2. вражати, вразити; здивувати (С. Аф. Л.), зачудувати, ся. — По малу-малу, чумаче, грай, не врази мого серденька вкрай н. к. — Вістка ця тяжко вразила мене. — Я здивований був її красою.

3. ударяти, уражати, ударити, вразити (С. Ш.). — Бдарив його в саме серце. — Хай на тебе хвора ударить. н. пр. — Трудно рану гоїти, а не уразити. н. пр.

Поразеніє = 1. пораза, поразка (С. З. Л.), поражка (С. Ж. З. Л.). — Така Туркам поразка була. Л. Сам. — Нанести поразеніє неприятелю = побити.

2. мед. Affectio — урза, уразка. С. Ш.

Поразбогатѣть = забагатіти, забагатішати, роззїти ся (трохи), призаможїти. — Захотїла вража баба тай забагатіти: підсипала куріпочку, щоб вивела діти. н. п.

Поразбѣйничать = похарцизувати.

Поразбѣйничьи = по розбїйницьки, по розбїшаньському, по харцизьки, як розбїйник.

Поразболати = 1. порозбѣтувати.

2. порозбїхувати, пороздвбнювати.

Поразбраїти = розлїати, перелїати (всіх або багатьох).

Поразбросати, ся = порозкидати, ся.

Поразбрызгати, ся = порозбрызкувати, ся.

Поразбѣжаться = розбїгти ся, порозбїгати ся. — Усі порозбїгали ся — нікого нема.

Поразвѣдриться = розіодїнити ся (трохи).

Поразвлѣчь, ся = розвѣжити, ся (трохи).

Поразвѣдать = довідати ся (по малу).

Поразвѣсити = розвѣжити, порозвѣжувати. — Порозвѣжував на хути.

Поразвѣшати = порозвѣшувати.

Поразвизати, ся = порозвїзувати, порозвизувати, ся.

Поразглядѣть = розглядїти, роздивїти ся (по малу).

Поразгнѣть, ся = розгнѣти, порозгнѣти, ся.

Поразговорѣться = розбалакати, ся (по малу).

Поразгорѣться = д. Разгорѣться.

Поразграбїть = пограбувати.

Пораздати = пороздавати, набір — розвїрити. — Шинкар розвїрив рублів на 100. н. о.

Пороздавїть = пороздѣлювати, пороздѣлювати.

Пороздвїгнѣть, ся = розсѣнути, порозсѣувати, порозсѣувати, ся.

Пороздумати, ся = 1. номіркувати, ся, подумати, погадати, поміркувати, поміркувати. — Коли хочеш що казати, то поміркуй, як почати. н. пр. — Я собі поміркувавши і з старою порадились. К. Х. — Вернись, дочко, вернись, поміркуймо ся, хоч рочок, хоч два у мене покрасуєш ся. н. п.

2. роздумати, ся (по малу).

Пороздѣвати, ся = пороздѣгати, пороздѣгати, ся.

Порозжѣчь, ся = розпалїти, розпекти, ся (по малу).

Поразїтельный, но = вражачий; чудовий, во, дивний, дивовзний, дивоглядний, но (С. Пар.), на дїво, на прѣчуд. — Вражача вістка. — Вона була чудово гарна. — Та сон же, сон на прѣчуд дивний мїні приспів ся. К. Ш.

Поразїть = д. Поразати.

Поразлѣкомїть, ся = розлѣсїти, розлѣсїувати, ся (по трохи).

Порозлетѣться = порозлїгати ся. — Порозлїгали ся горобї.

Порозлѣчь, ся = розлїгги ся, порозлїгати ся.

Порозлїть, ся = порозлївати, ся.

Порозложїть, ся = порозкладати, ся.

Порозмежевати, ся = порозмежѣувати, ся.

Порозмѣтати, ся = порозмѣтувати, ся.

Порозмѣслити = д. Пороздумати.

Порозмїть, ся = розмїяти, ся (по малу).

Порозорвати, ся = розірвати, розїдрати, розшматувати, розшарпати, розпаніха-

ти, порозрива́ти, пороздирати́, пороз-
шарпати́, ся і т. д. — Наткнув на пеньок
і роздрав штани.

Порозосла́ть, ся = порозсила́ти, ся.

Порозропа́ти, ся = розгу́бити, порозгу́б-
лювати, ся.

Порозсади́ть = розсади́ти, порозса́жувати.

Порозсказа́ть = розсказа́ти, порозска́зувати.

Пороземотрі́ть, ся = розгляди́ти, розди-
ви́ти, ся (по малу).

Порозста́вити = розста́вити, розстано́ви-
ти, порозета́вляти, порозетано́вляти.

Порозсуді́ть = д. Порозду́мати 1.

Порозсе́дла́ть, ся = розсе́дла́ти, пороз-
се́длювати, ся.

Порозсе́сть, ся = розсе́сти, ся; пороз-
се́дати, ся.

Порозузна́ти = визна́ти, розізна́ти, виві-
дати, повиві́дувати, повизна́вати, по-
розпитува́ти.

Порозшата́ти = розхита́ти, розго́йдати
(трохи).

Порозшеслі́ть = розворуши́ти (трохи).

Порозз'ї́хатися = розз'ї́хати, ся (трохи).

Порани́ти = порани́ти, поразі́ти, урази́-
ти (С. Л. III.). — Трудно рану го́їти, а не
уразити. н. пр.

Поразкида́ти, поразкину́ть, ся = розки́-
дати, розкину́ти, порозкида́ти, ся.

Поразкла́сти, ся = порозклада́ти, ся.

Поразкле́йти, ся = порозкле́ювати, ся.

Порозкова́ти, ся = розкува́ти, ся (по малу).

Порозковы́рати = розколупа́ти (трохи).

Порозкормі́ти, ся = розгодува́ти, ся (по
малу).

Порозкра́сти = порозкра́дати.

Порозкрово́ти = розкриши́ти (по троху).

Порозкупи́ти = розкупи́ти (по троху), по-
розку́плювати, порозкупі́увати.

Порозсила́ти = розсила́ти (по малу), по-
розпи́лювати.

Порозпи́ти, ся = ви́пити, розпи́ти, ся (по
малу), пови́пивати. — Молод козак роз-
пивсь, розгуляв ся. н. п.

Порозпиха́ти = порозпиха́ти.

Порозплоди́ти = порозводи́ти, порозпло́-
жувати.

Порозпоза́ти = порозпоза́ти, ся.

Порозпоро́ти, ся = розпоро́ти (трохи), по-
розпоро́увати, ся, попороти́ти, ся.

Порозпродати́, ся = розпродати́, ви́про-
дати, попродати́ (по малу), попродава́-
ти, пови́продувати, порозпродувати, ся.

Порасиросі́ть = розпита́ти, ви́питати, пе-
репита́ти, допита́ти, ся. — Кого я люб-
лю. привіси Боже! Ой хоч не його, то то-
вариша його, перепитаю за здоров'ячко
його. н. п.

Пораспря́чєся = розпряті́ти, ся (по малу).

Пораспуга́ти = розподо́хати.

Пораспусти́ти = розпусти́ти (по малу), по-
розпуска́ти.

Порасплута́ти = розплута́ти (трохи або по
малу).

Пораспу́хнути = розпу́хнути (трохи).

Порастаска́ти = розтаска́ти (по троху), по-
розта́скувати.

Пораствори́ти, ся = розчині́ти, ся (трохи).

Порастеря́ти = порозгу́блювати.

Порастолести́ти = погла́дшати (трохи).

Порасточи́ти = помарнува́ти, розтрі́в-
кати, проціндрити (по троху) і т. д. д.
Расточи́ти.

Порастрати́ти = д. Растрати́ти.

Порастрево́жити, ся = розтурбува́ти, по-
турбува́ти, стурбува́ти, ся (трохи).

Порасті́кати = конатика́ти, понастро́м-
лювати.

Порасхити́ти = розкра́сти, порозкрада́ти
(по троху).

Порасходи́тися = розі́йти, ся, розходи́ти
ся (по малу).

Порасхолоди́ти = розхолоди́ти (по троху).

Порва́ти, ся = порва́ти, подрати́ти, ся, по-
де́рти, ся (С. Л.), пошарпати́ти (С. Л.), на-
шмати́ти — пошматува́ти (С. Л.), пошмат-
кува́ти, пошмала́ти, вздовж — розпана́-
хати, попана́хати, багато — переша́ри-
нати, перешматува́ти, ся. — Порубав,
пошматав, таї кину в полі н. к. — Вітер
пошматував вітрила. Чайч. — Штани в йо-
го подгатаї, подрана свитина. Як.

Порєбі́чески = по ді́тєски, по дити́нчати,
по ді́тчати, як ді́ти.

Порєві́ти = порєві́ти.

Порєй, рос. Алїиm Роггm L. = поро́ра, прас,
пра́ж. С. Ан. (Частіше вживаєть ся слово
прас).

Поржа́вити = поржа́вити, попержа́вити.

Порисова́ти = помалюва́ти; порисова́ти.

Порисова́тися = похизува́ти, похва́су-
ва́ти, похвесюва́ти, похвидлюва́ти. —
Захотіло ся вам похизувати ся в моєму ко-
беняку. Номис.

Пори́стий = поді́ркуватий, сі́товий.

Пори́ца́ние = ганьба́ (С. Аф. З. Л.), га́на,
нага́на, дога́на (С. З.), гуді́ння, осу́да,

опорока. — Ні хвальби, ні ганьби я не сплітаю. К. Ш. — Догана мудрого більше стоїть, ніж похвала дураго. н. пр. — На маю роботу я зроду не чув гудіння. Кн. — За се діло на мене опороки не буде. Лев.

Порицатель, ница = гудій, ка, огудич, розгудець.

Порицать = гудити (С. З. Л.), ганити (С. З. Л.), ганьбити, ганьбувати, цихвирувати. — Хвалачи продати, а гудачи купити. н. пр. — Свого ледачого не хвали, а чужого доброго не гудь. н. пр. — Попів гудьмо, а з попами будьмо. н. пр. — Так педотена неборак ганьбує те, чого не знає і думає, що добре так. Б. Г. — А Іван козак звичайний обох їх не ганьв. К. Ш. — Не чувш, як тебе я ганю, Зевес! і усьом не моргнеш. Кот. (Д. ще під сл. Охуждять).

Порка = хлост, хлоста. — Хлосту дати. С. З. — Задали йому хлости, засинали березової наці. Кн. — Хлосту своїм школярам дяк завдавав що суботи. Кн.

Поровну = д. Поравну.

Поровнять, ся = д. Поравяють, ся.

Поріг = 1. поріг, здр. поріжок (в будові, в греблі, в млині), в сніпах — сінєнний поріг. Лев. — На порозі спиткнула ся. — Тільки переступила через поріг.

2. поріг, частійше мп. пороги (стига каміння через річку), забора (стига каміння до половини річки або й далше, але з проходом), виступ на порогах — лава, тихе місце на порогах — бдміть. Аф. — Б'ють пороги, місяць сходить, як і перше сходить. К. Ш. — На Кодацькому порозі чотири лави: Проска, Гостренька, Вишнякова і Мишина. Аф.

Порода = плід, порода, поріддя, порідня, породіння, рід, стан. зневажливо — ко́дло (С. З.). — Добра порода та лиха вроду. н. пр. — Сви́ні не тугенні, доброго стану, буйні. Кн.

Породистий = породистий (С Жел.), райсний, доброго пло́ду.

Породить = д. Порождать.

Породити, ся = порідіти, ся, породичати ся, породити ся, через шлюб — посвоїти ся. — Варєоломєй каже, що він поріднив ся з Тарасом. Кн. — Бо мають там сидіти, бо породичали ся з татарами. Чайч.

Порождать, породить, ся = 1. порожати, породити, ся, сплодити (С. З.). — Породила мене мати у високих у палатах. К. Ш. — Породила тая удівонька хорошого сина. н. п. — Дітей з жоною своєю сплодили. Л. Сам.

2. творити (С. Ш.), втворювати, у(в)чи-

няти, чинити, утворити, вчинити, сплодити, що лихе — коїти, зкоїти, ся (С. З.). — Роскіш творить біль: як приходить — смакує, як виходить — катує. н. пр. — Ті причини сплодили ворожі відносини російської критики до творів Шевченка. Кн.

Порождєніє = рід, плід, порідня і т. д. **Поколєніє і Плємя**. — Значать ся, Рувим був порідня Лії? Кр.

Порожній, порожнєм = порожняком, впорожні. С. Жел. З. — Вони приїхали порожняком. С. З. — Ні з чим до млина, впорожні до дому. н. пр.

Поріж(з)нитъ, опоріж(з)нитъ = д. Опоріжкнвать.

Порізняти = різнити (хвальщивити в гуртовому співанні).

Порізнячно = нарізно.

Пірознь = різно, нарізно, окро́ме, особо, з'особна. С. Л. — Вже на дворі пізно — розійдемося різно. н. п. — Гуртом дешевше, а нарізно дорого.

Порозъ = кнур (д. Кабанъ).

Поройтєся = позрбювати ся. — Бджоли вже позрбювали сл.

Порікъ = 1. порік.

2. ва́да і т. д. **Недостатокъ 2**. — Одна у його вада, що трохи картавий. Лев.

Поромъ = д. Паромъ.

Поронить, поронить, ся = 1. новалити, звалити, ся; попадати, покотити, ся, поєинати ся.

2. погубити, ся.

Пороптать = поріметувати.

Поросєнокъ, поросєночекъ = поросі, поросіток, паці, паціток, кабанчик — поросіок, паціок (С. З.), свинка — поросіочка, мп. — поросята, паці, паціюки (С. З.), більшиньке — підсвинок, властивий поросяті — поросічий, паціючий, м'ясо — поросітина, пацітина (С. З.). — Не до поросят сви́й, коли її смалять. н. пр. — Як годований підсвинок. К. Х. — Неборачок пацітинку їв. н. п.

Поросєкошєствовать, поросєкошничать = пороскошувати.

Поріслый = заріслий, бур'янами — бур'януватий, очеретом — очеретуватий.

Піросль = 1. чагар, чагарний, чагарі, куші, молодник. — Ї мене топорець гостренький, той висіче чагар густенький. н. п. Б.

2. пámолодь, пámолодок, пáрост, пáросток, пáгонець і т. д. **О́типрєськє**. — І дерево ягусь надію має, хоч зрубане, ще мислять зеленіти і паростки пускає мо-

лодій. К. І. — А од коріння тихо-любо зелені парості ростуть. К. ІІІ. — Твій рід розмножить ся на сьвітї і памолодь кругом тебе рости ме. К. І.

Поростаті, порості = поростати, заростати, порости, зарости. — І в тій у ямі як на те трава зелена поросте. К. ІІІ. — Заросли иляхи тершами. К. ІІІ.

Порості, порість = порості.

Поросятина = поросятина, пацятина (д. під сл. Поросенок).

Поросійчій = поросійчий, пацючий (д. під сл. Поросенок).

Поротозійничать = половити гави.

Пороть, ся = І. (распороть) — пороти, распороти, ся. — Пошила не так — треба пороти. — Недавно зашила, а воно распоросось.

2. (отпороть) — біти, вибити різками, шпирити, вишпарити, одчухрати, від(од)шмагати.

3. (папороть) — брехати, плесті, верати, набрехати і т. д. — Пороть дичь = дурницю плесті, теревені правити і т. д. Ахнію нести, Воздорі городіть. — Пороть горячку = д. під сл. Горячка.

Пороховиця = порохівниця, порошниця, ладівниця.

Пороховое дерево, *Rhamnus Frangula* L. = д. Крушина.

Пороховой = пороховий. — ІІ. магазинъ, погребъ = порохівця. С. Жел.

Пороховікъ = порохівник.

Порохъ = порох, зерно — порошина. С. З.

Поробити = ганити (С. З.), ганьбити, ганьбувати (Ос.), неславити і д. Безчестити і Поризать.

Поробний = грішний, ганебний.

Поробити = поробити, мотробити. С. Жел.

Поробниця = д. Пороховиця.

Поробокъ = поробок, трухлявого дерева, пурхавки або гриба бядюха — порохня. С. Л.

Порта = двір турецького султана.

Портити, испортити, ся = псувати, ся (С. З. Л.), псути ся (С. З.), вівечити, ся (С. З. Л.), паскудити, ся, гайнувати, ся (С. Л.), шкідити, ся (С. З. Л.), казити, про чоловіка — ледащити, нічкємнїги, собачити ся, в роботі, тратити багато знадїбу — переводити, ріжучи що — крємсати, чикрижати, про яйця та де-які інші істотні речі — притухати, про рибу і м'ясо ще — дху набірали ся, д. ще під сл. **Испортити ся.** — Цап у городі капусту псує. Кот. — Родителі його ні в чім ладу

не знали, опріч у тім, що вдвох усяк його псували. К. Д. Ж. — Хоч займає, не займає, нехай не цілує, нехай мого біленького личенька не псує. н. п. — Не їсть, тільки вівечить хлб сьвятій. — Одна паршива вівця всю отару паскудить. н. пр. — Понюхав: еге! риба моя духу набіраєть ся. Кн.

Порткі = спідні (штани).

Портмонє = гаманець, гаманок. калітка. складничок (Ман.). — І в моїм гаманці шапрєбовім було цілих 15 рублів. Сам.

Портняг, портніха = І. швачка (С. З. Л.), швача, модниця. — Вона швачка й прачка, дотепна дівка. Кв. 2. кравчиха. С. З.

Портной = кравець (С. З. Л.), здр. — кравчик (С. Л.), жінка його — кравчиха (С. З.), сип — кравченко, дочка — кравцівна. — Портнихъ дѣлъ мастеръ = кравець. — Портное мастерство = кравецтво. — Кравець крає, як сукна має. н. пр. — Бражі кравці не вгодили і жупана вкоротили. н. п. — Заключають вони тоді всіх кравців, всіх швачок — шити ті плаття. н. к. — Одежі собі попашие, та й кравцям платити не хоче. Ал. Ск.

Портняженіє, портняжество = кравецтво. — Швець знай своє шевство, а в кравецтво не мішайсь. н. пр. Кр.

Портняжескій, портняжный = кравецький. С. Л.

Портняжить = кравцювати (С. Л.), швачкувати.

Портовой = портовий.

Портной = прач, прачкар.

Портной = прачка.

Портретъ = патрєт (С. З.), парсуна.

Портенгаръ = цигарник, цигарниця.

Портулакъ, рос. *Portulaca oleracea* L. = сосянка (С. Ан.), блішки (С. Пар.).

Портунєа = перевісь. — Через плече висить срібна перевісь. Груш.

Портфель = листовня (С. Жел.), тека (С. ІІ.). — Которий то лист у моїй коморці, у листовні. Якимович. С. З. — Послї 1846 року Шевченко не випустив ні одної поеми з своєї теки. К. Х.

Портъ = пристань, порт.

Порті = д. Порткі.

Портянка = онуча, онучка. С. З. Л. — За онучу та збили бучу. н. пр. — Гей будем браття та китайку драти, та в онучах топтати. в. п.

Портнягой = полотняний (з грубого полотна).

Порубежје, порубежье, порубежный = д. Пограничје, пограничный.

Порубень = облявок, облявка. С. З. — Тую галеру за мальовані облявки брали. н. д. (д. під сл. **Вортъ**).

Порубить = порубати, цюкаючи — поцюкати, на шматки — порозрубувати, порозтипати, пошматати, пошаткувати (мов нагусту шатківницею). — Порубав, пошматав, тай кипув у полі. н. к. — Гей виймайте ножі гострі, діти, пошаткуйте на шматки зрадницю. Ст. С.

Порубка = поруб (Сп.), рубання, рубанка (С. З.).

Порубчикъ = рубач. С. Жел. — Гура! кричать рубачі при кождім упадку лісового велетня. Фр.

Поруганіє = поруга, паруга. С. З. Л. — Щоб Бог не давав Україні на позор та поругу невірних. н. д. — Віри своїє християнської на поругу не дайте н. д. — Сьвяте наше жидові на поругу віддають. І. Г. — Щоб було ти лучше пропав, чім бачити мене у такій паругі. Кв. — Чернецький спалив Суботів і казав на паругу викинути кістки Хмельницького. Бар. О. — Покинув нас на сміх людям, в паругу сусідам. К. Ш. — Щоб над церквами нашими не було паруги. Кп.

Поругать, ся = поляяти, ся. С. З.

Порұка = 1. порұчник (С. Жел. Пар. Ст. Л.), зарұчник (С. Жел.), ручитель, ка (С. Жел.), рукоїшца (Б. Н.). — Без поручника не дам грошей. Лев. — Рукоїмця, который ручить ся за кого, повинен виплатити за того. Б. Н. 2. порұка (С. Жел. Пар. Ст. Л.), зарұка (С. Л. Жел.), запорұка (С. Пар.), рукоѣ(ї)мство (Ст. Л.). — Таковий має наперед по собі поруку або рукоємство дати. Ст. Л. — Чого треба хравити в рукоємстві? Б. Н.

Порұски = по російськи, по московськи, по московському, як росіяне, як москалі, як у москалів. — Яременко в пикучить, по московськи лас. К. Ш.

Порұеѣт = порусявіти, побілявіти.

Поручать, поручить, ся = приручати, уручати (С. Ш.), поручати, припоручати, приручити (С. З. Л.), уручити (С. Л. Ш.), припоручити, поручити, ся. — Покидаеш мене, сердечнято мое, та кому ж приручаеш? Приручаю тебе, сердечнято мое, та єдиному Богу. н. п. — Живе він і поручають йому до рук ключі. н. к.

Поручєникъ серпообразный, рс Falcaria Rivini Host. = різак, різачка, серпоріз, сокиркі. С. Ан.

Поручєніє = припорұка, поручєннє. С. Жел. — Начальство послало його з припорукою в справах більшої ваги. Лев. В. —

Справив я позову припоруку: купив вина, ладану... Кн.

Поручєнъ = поруччя, поручі, поручні (С. Л.).

Порұчикъ, ца = порұчник, ця. С. Жел.

Поручитель, ница = д. Порұка 1.

Поручительство = д. Порұка 2.

Поручить, ся = 1. д. Поручать, ся.

2. д. Ручаться.

Поручичий = поручників.

Поручъ = 1. д. Поручєнъ.

2. нараквиця, нараквиці (короткі рукави у священника).

Порфїра = багрянця. — А з шкур їхніх собі багрянцю пошив. К. Ш.

Порфиробдний = царського роду.

Порхїтъ, порхнѣтъ = пұрхати (С. Л.), пұрхнути.

Порхъ! = пұрх!

Порція = пай (С. Л.), пайок (С. Л.), пайка (на пр. хлїба або що), порція (горілки).

Порча = 1. пєсுவання, півечиння, півець, шкода (С. Л.), понєсுவання, іпса, порұха. — За понєсுவання межі „Руска правда“ присуджувала до тяжкої кари. Кп. — Вона своїм відомським звичаєм і накоїла лиха: показала іпсу на нашій корові. Кн.

2. подїя (С. З.), чари, уроки (С. Ш.). — Тьфу! уроки на сороки, а помисли на коромисли. п. зам. — Занєсуджала, мабуть від уроків.

Порченый = 1. зо(і)пєсований, понєсований, зпівечиний, попівечиний, спаскұжений; зледашлїй, поледашлїй, розледашлїй (д. Испорченый).

2. причинний, з'урочєний. — Й сама не зна, бо причинна, що такеє робить. К. Ш.

Поршєнь = смок, цмок, шиндель. (Перні два слова вживають ся переважно в знач. цілого пристрою).

Поры = д. Бра.

Порывать, ся = рвати, ся, поривати, ся (С. З.), єїкати ся. — До шалї пориваючи ся. С. З.

Порывистость = рвучість. — Все діло поєсвала рвучість його; треба було не зразу, а помалу.

Порывистый = рвучкий, рвачкий (С. Л.), бурхливий, (С. Л.), мєпле — хвисткий, порєський, дуже сильний і раптовий — нагальний. — Рвачкий вітер. Мап. — Вітер такий рвучкий, що й віати не можна. Кп. — Вітер — як на те — рвучкий такий: опе як рвоне, аж млин затріщить. Кн.

Порывъ = поривання, запал, вітру — бурхання. — На все у його саме пориван-

ня, сьогодні візьметь ся, а завтра кине, та за друге. Кн.

Порыгати = полюбвати, поригати.

Порыдати = поридати, поголосити.

Порыжати = порудити.

Порыскати = побігати, погасати, погавтати.

Порыти, ся = порити, покопати, ся.

Порычати = погарчати.

Порыдхати = поридити, порідшати (С. З.), порідшати, зріднути. — Золото моє, срібло! Я до його, а воно й зрідло. н. пр.

Порызати, ся = порізати, урізати, ся (С. Ш.), покряяти (С. Л.), на дуже дрібні шматочки — покрийшити аби-як — почикрижити, на шматки — пошматувати (С. Л.), великими шматками — побатувати, на дітській мові — почикати.

Порызватись = попустувати, пожирувати, побасувати. — А як десять літ побасували, то й ноги повідкидали. К. Х.

Порыз = порізаче (місце), уріза, урізка (С. Ш.).

Порычний = надрічний.

Порыче = надріччя.

Порышити = покласти (С. З.), наважити ся. — І поклав у першу неділю сватів засидати. М. В.

Порышня = д. Вйдра.

Порыбати = порябати.

Порыдхати = д. Подрядхати.

Порыдкоу = 1. в порядку, по порядку, як слід, по ряді. — Роскажи усе по ряді. К. Ч. Р.

2. добре, доволі, досить, чимало.

Порыдок = порядок, порядок (Прав. С. З.), лад, ряд, распорядок. — Вже не той порядок ведець ся. С. З. — Що-ж робить, коли ладу нема. — Але дарма ждати ладу, де зплада ся черп на зваду. Мова. — На Русі був зовсім иньший лад демократичний. Бар. О. — Добрий вечір, нене, чи є лад без мене? чи застеляш столи... н. п. — Завтра поставимо таким самим распорядком. Кр. — **Порыдкоу** = д. **Порыдкоу** 1. — **Вь порыдхъ вещей** = як водить ся, як годить ся, як слід, як звичайно. — **Приведеніє вь порыдокъ** = порядкування. — **Привесті вь порыдокъ** = упорядкувати (С. Ш.), улагодити, уладити (С. Ш.), уладнати (С. Ш.), припорядити, ушиковати (С. Ш.), напосудити. — **II. вь боевой порыдокъ** = ушиковати (С. Ш.).

Порыдкоу = досить, доволі, чимало; добріше, не згірше.

Порыдочный = порядний, путний (С. Л.), путний (С. Л.), годящий, добрячий, не згірший; чималий (С. Л.). — Як не послухати? Чоловік заможний, порядний. Лев. В. — Підніс міні погідну чарку горівки. Фр. — Та й хазайство ми таки поряднеє мали н. к. — От ідуть із ярмарку двоє господарів, у кожного віз порядний, воликів по парі. Руд. — Хоч би то путний чоловік був отой Розумовський, а то зовсім ледащо. н. о. — Округ хутора годящий вал. К. Ч. Р. — Одчитав чимало грошей. н. о. — Виконав вас, вигодував, вирости чимали. К. Ш.

Порыкати, порыдхати, ся = д. Подрякати.

Посадати, ся = 1. посадити, посадовити, ся (Ос.), посісти. — Посадив його на дзиглику. — Посадили гостей. — Зібрали ся, як слід, посіли, гомонять. В. Г.

2. посажати, посадити, дальше одросток — відсадити, чимало — засадити. — Посажу коло хатини на спомин дружині і яблуню і грушечку на спомин єдиній. К. Ш. — **Посадити пуги** = пришити гудзики. — **Посадити плаття** = вкоротити, поўзити одіжу (свиту або що).

Посадка = сажання.

Посадникъ, ца = посажник, ця.

Посадкый = містечковий.

Посадъ = містечко.

Посажено = сажнями, на сажні, в сажні, з сажня. — Складати дрова в сажні. — Платити з сажня.

Посажений, ное = сажньовий, сажньові.

Посажений, ная, у виразах: **п. отецъ, п. мать** = посаджений батько (С. Жел.), головатий батько, посаджена мати, головата. — **Быть посажённыи, ное** = батькувати, матерувати, за батька, за матір бути. Пр. д. під сл. **Мать і Отець**.

Посаливати, посолити = солити, посолювати, посолити.

Посаливати, посалити = салити, висалювати, яловити, насалити, наяловити.

Посаложничать = пошецювати.

Пособити = позбавати (багато), збити (трохи).

Пособосати = поскидати.

Пособити = збути, позбувати.

Посварити, ся = наварити, понаварювати, зварити, ся.

Посватати, ся = посватати, ся, висватати.

Посевати = позвозити.

Посверліть = повертіти, попровірчувати.
— Повертів дїрки у дощці. Чайч.

Посвесті, посвєстѣ = звесті, позвѣдити.

Посвински = по свинячому, як свиня.
— Живе як свиня. — Це вже не по людськи, а, вибачайте, по свинячому.

Посвідѣтельствовати = 1. посвѣдчити (С. З.), посвѣдчувати, посвѣдчувати. — Ударив — то правда, але щоб вас подрапав, того я посвѣдчити не можу. Фр.
2. посвѣдчити, у кни́ги за́вє́сти.

Посвідѣтельствовање = посвѣдчення.

Посви́рєствова́ти = полютова́ти, пролютова́ти.

Посвиста́ти = посвистіти.

Посвистѣ = свист, висвист, посвист. — Привчай коня до себе посвистом. Крп.

Посвистыва́ти = висвистувати.

Посви́ти = звѣти, змотати, зплести (трохи), позвивати, позмѣтувати, позплітати.

Посвоєво́льничать = посваво́лити.

Посво́йски = по сво́йому, пона́ськи, по па́ському. С. Л.

Посво́иться = посво́йти ся.

Посво́лочы = зтя́гти, позтяга́ти.

Посвороти́ти = зверну́ти (трохи).

Посвора́чива́ти = позгортати.

Посвы́кнуться = звѣкнути до чо́го (по малу).

Посвѣ́жѣти = посвѣ́жити.

Посвѣ́тити = посвѣ́тити, присвѣ́тити.

Посвѣ́тлі́ти = ви́яснити.

Посвѣ́тлі́ти = посвѣ́тліти, посвѣ́тліша́ти, поясні́ти, на дво́рі — ви́яснити ся, обвѣ́дити, освѣ́нути, про волося́ — по́русѣ́вати, по́біля́вати. — Нехай ви́яснить ся — бач як нахмарило. н. пр. — Трохи обвѣ́дніє — тоді́ й по́йдемо.

Посвѣ́чива́ти = свѣ́тити, висвѣ́чувати, ви́лі́скувати.

Посвѣ́зати, ся = позвѣ́зувати, повѣ́зати, ся.

Посвѣ́зати, посвѣ́тити, ся = 1. посвѣ́зати, висвѣ́чувати, посвѣ́тити, ви́свѣ́тити, ся (С. Л.). — Посвѣ́тили наски. — Висвѣ́тив ся на попа.

2. призначати, поклада́ти, призначити, покла́сти, ви́дати, присвѣ́тити ся (С. Л.). — Усе життя своє призначив на це діло. — Коли прсвѣ́тивсь на діти, то набегеш ся з їми мороки. С. Л.

3. присвѣ́жати, присвѣ́тити. — Найкращу свою поему присвѣ́тив він Григоровичу.

Посвяще́ніє = 1. посвѣ́чення, посвѣ́щення, висвѣ́ч(ш)є́ння.

2. посвѣ́ята, присвѣ́ята.

Посгла́знить = з'у́рочати.

Посгни́ти = погніти, потру́хнути, погни́вати.

Посгно́йти = погно́йти.

Посгrestí = позгрі́бати, позгортати, позгрома́жувати.

Посдві́нути ся = позсва́ти, ся.

Посдврати́ = позди́рати, про ко́жу то-що — пообшму́льгувати, пошму́ляти, пообшму́ргувати. — Біле тіло козачке коло жовтої кисті пошмугляло. н. д.

Посе́ленець = посе́єнець, осе́льник, перший — осадчий.

Посе́лок = селце́, ху́тір, ві́селок.

Посе́леніє = 1. посе́лля, осе́ля (С. Л.), селѣ́тба (С. З. Л.).

2. засла́ння, посе́леніє (на Сібі́ру).

Посе́лять, ся = д. Посе́ля́ти, ся.

Посе́льски = по се́льськи, по се́тсько́му, як в се́лах.

Поселя́нничъ, поселя́нка = селя́нин, селю́к, селя́нка, селю́чка (С. З.). — Знайшлась лю́ди, котрі́ просту селю́чку Марусю, як рі́дну сестру, до серня́ приторпу́ли. К. Х.

Поселя́нскій = селя́нський.

Поселя́ти, поселя́ти, ся = селѣ́ти, ся, осаджу́вати (С. З. Л.), оселѣ́ти, ся (С. Л.), поселѣ́ти, опоселѣ́ти, ся, обселѣ́ти, осадѣ́ти, ся (С. З.), осе́сти, окуко́бити ся. — Мусі́ли тут оселити ся, відбувши кару. Кн. — Гру́тви́ у його́ багато зна́тимо де вас опоселя́ти. Кр. — Батько́ мій був з пайперших сі́човиків, що осадѣ́лись ко́шем на Чорто́мликѣ О Ст. — Брѣ́лов гада́в осадѣ́ти ху́тір на бере́зі Ду́пра. Кн. — Зама́нуло ся їм окуко́бити ся в отсі́й пу́стині. Кн.

Посерди́тися, посерди́ча́ти = посерди́ти ся, поремѣ́стувати, погні́вати ся.

Посеребрі́ти, ся = посере́брити, ві́срі́бнити, посере́брити ся.

Посе́жнати = пона́літи, поспáлювати.

Посе́вѣти = посе́віти, посе́їти.

Посидѣ́лка = д. Сидѣ́лка.

Посидѣ́лки = вечерні́ці (С. Аф. З. Л.), рано́ удосвѣ́та — досвѣ́тки (С. Аф. З.), у де́нь — одѣ́нки (Под.), на короткий час — посе́дєньки, хата, де збі́рають ся на досвѣ́тки — досвѣ́тчана хата́. хазя́йка — досвѣ́тчана ма́ти (С. Аф.). — Ой не хо́ди, Гри́цко, та́й на вечерни́ці, бо на вечерни́цях дівки чарі́вниці. н. п. — По досвѣ́т-

каж не ходив та й не волочив ся. н. п. — Прийшла до вас на посиденьки.

Посидѣть = посидіти.

Посидѣть = посидіти.

Посильний, по = посильний, по силі, під силу, як посиля (С. Л.), по змозі. — Роби, сину, як посиля. С. Л.

Посильність = подужчати, допомогти.

Посиніть, ся = посиніти, висинити, ся.

Посиніть = посиніти.

Поспротеси = як сіроти.

Поскаблівать = пошкрібувати.

Поскакати = поскакати, пострибати. — І пострибала через двір у поле. К. Ш.

Поскитатися = побігати, потиняти ся.

Поскласть = поскладати, в копилі — по-копити (Мал.). — Як в стілець поскладаєм, по козацьки погулиєм н. п. — Поко-сила, погребли, а покопити — ні. н. пр.

Посклеить, ся = склеїти, посклеювати, ся.

Поскоблѣть = пошкрібти, пошкромадити.

Поскользатися, поскользнутися = посковзати ся, поковзати ся, підсковзувати ся, посковзнути ся (С. Л.), поковзнути ся, посковзнути ся, послизнути ся (С. З.), підсковзнути ся (С. Л.). — На льоду посковзнув ся і упав.

Поскобнина = полотно товсте.

Поскобний = конобняний, плоскобний.

Поскобь = конопля, плоскоть (д. Конопель).

Поскобникъ, рос. Eupatorium cannabinum L. = сідач, сідаш. С. Ан.

Поскобать = скопати, поскобувати.

Поскопѣть, ся = зібрати, набірати, ся.

Поскорбѣть = потужити, посумувати.

Поскорѣ = скоріше, мерщій (С. Л.), швидче, метій, хугій. — І зняв шапочку швидче всіх, покловив ся він нижче всіх. н. п. — Біжи мерщій.

Поскребки = вис(ш)крібки, вігребки.

Поскребокъ, поскребышъ = вишкрібок.

Поскрежетать = поскреготати.

Поскресть = пос(ш)крібти, пошкрібати, пос(ш)кромадати.

Поскривѣть, ся = покривіти, ся.

Поскрипувать = вискрипувати. — Їдуть вози, вискрипує. н. п.

Поскрипѣть = поскрипіти, поскріпати, порипіти, поріпати.

Поскроить, ся = зкріюти, ся, понакріювати.

Поскупить, ся = поскуплювати, поскупо-вувати, ся. — Поскупував усе, що треба.

Поскупиться = поскушити ся, пошкоду-вати.

Поскупѣть = поскушити, прискупити.

Поскучать = понуджувати.

Послаблѣніе = ослаба, пільга, полѣгкість, попуск, попуст, розпуст і т. д. д. Облегчѣніе і **Поблажка**. — Дали людям по-пуст, а вони й кинули ся до гульни. Кн.

Послаблѣть, послабить = 1. попускати, попустити. — Попусти трохи вірвовку. 2. пільгувати, попускати, потурати, по-пільгувати, попустити і т. д. д. Облегчати і **Поблажати**. — В ри християнської у поруку не дайте, жидівському шабашу не пільгуйте. н. д.

Посланецъ = посланець. С. Л. — Посла-нця ні бють, ні рубають. н. пр.

Послание = посланіє; лист.

Посланныкъ = посёл, посёл (С. Жел.).

Послать = д. Посылать.

Послень = д. Пасленъ.

Послесарить = поспосарювати.

Послетѣть, ся = позлітати, ся.

Посливать = позливати, назливати.

Пословица = приказка, послівця (С. З. Л.), прислів'я (С. Л.), приповідка (С. З. Л.), приповідка, помівка. — До казки приказка годить ся. н. пр. — Ні здумати, ні згадати, ні в приказці сказати. я. пр. — К слову їде і прислів'я. н. пр. — Нема приповідки без правди. н. пр.

Пословичный = приказковий, прислівний.

Посложить, ся = поскладати, ся.

Посломить = коламати.

Послопаться = поблукати, потиняти ся.

Послужить = 1. послужити. 2. здати ся, придати ся. — **Это ни кт чему не послужитъ** = це ні на що не придасть ся, з цього нічого не буде. — **Это послужило ему во вредъ** = це йому пошкодило. — **Это послужитъ вамъ въ пользу** = се стане вам у при-годі, се піде на користь вам.

Послужной = службовий.

Послушание = 1. слухнянство, послух, послухнянство (С. З.), слухняність, слухняність, послухання. — Нема у неї слухняности до батька. Кн. — Ця слухня-ність твого сина аж на серці в мене усміх-нулась радістю. Ст. Г. 2. (в монастирях) — **послух**.

Послушать, ся = послухати, ся, поша-нувати ся.

Послушливый = слухняний (С. З. Л.),

слухѣнпій, послухѣний, послухний (С. З.), шановливий. — Дитина моя рідная, слухняная. О. Мор.

Послушникъ, ца = 1. послухач, ка і д. **Послушливий**.

2. послушник, ця, біляк, білиця, черничка, слимак (С. З.). — Без крику крадуть слимаки курей, гусей, качок, индиків. Кот.

Послушность = д. **Послушаніє** 1.

Послушный = д. **Послушливий**.

Послушать, ся = почути, ся (С. З.), учути, ся (С. Ш.), причути ся. — Почувши такі речі, він пішов. — Пусти уха mezi люди, то чимало учуєш. н. пр. — Се тобі мабуть так почуло ся. — То мабуть так міні учуло ся. н. к. — Щось міні піби дзвоник причуваєт ся. Кр.

Послѣ = після (С. Л.), опісля (С. З. Л.), після, навіпслі (С. Л.), навіпслія, упослі (С. Л. Ш.), на потім, на потому. — Після Великодни. — Нехай опісля коли небудь. — Щоб на потім на мене не плакала. Мазепа. С. З. — Та лиши на погому, не втече. Фр. — **Послѣ обѣда** = після обіди, по обіді. — Після обіди — спати, і ніколи знати, що за горе в сьвітї. К. Х. — По обіді віддыхали, потім коси поклепали. н. п. — **Кришлѣ послѣ всѣхъ** = крийшов після всіх, пізніше всіх.

Послѣдїть = послідувати, посієжити.

Послѣдній = послідній, останній (С. З. Л.), остатній (С. З. Л.), послідуцій. — Останню ситицу з калки адирають. К. Ш. — Шевченко став остачім кобзарем і першим великим поетом нового письменства. Кл. — **Послѣднимъ быть** = пасти задній (Г. Барв.).

Послѣдователь, ница = послідователь, ка (С. Жел.), наступник, ця (С. Жел. Пар.).

Послѣдовательность = послідовність, наступність. С. Жел.

Послѣдовательный, но = послідовний, но, по рядѣ. — Розкази усе по рядѣ. К. Ч. Р.

Послѣдовать = піти, рӯшити (за ким), наслідувати (кому), наступити (після чого). — Пішов по батькові. — Лиха то радість, по ній смуток наступив. н. пр.

Послѣдокъ = послидок, останок, рѣшта, що вигрібаєт ся або вишкрібаєт ся — вигрібки, вишкрібки, після їжі — недодки, од корму худоби — збідня, збіддя і т. д. д. під сл. **Остатокъ**.

Послѣдовый = послідовий.

Послѣдствіє = наслідок (С. Жел.), післяд, послідок (С. Жел.), скӯток (С. Жел. З.). — Унія мусила мати згубні наслідки для

обох народів. Бар. О. — Бог до щасливого препровадив skutku. С. З.

Послѣдующій = наступний, потомний (С. З. Л.). — Увесь потім наступний час не було наї попусту: навпаки що дня гірше. Кн. — Тепер і на потомний часи. Л. С.

Послѣдъ = післяд (на пр. зерна), післяд, позаддя (Placenta uteris).

Послѣдынь = мизинець, мизінка, в жарт — вишкрібок. — Це у мене мизинка — після неї вже нема дітей.

Послѣзавтра = післязавтра, позавтрьому.

Послѣнь = д. **Пасленъ**.

Послѣобѣденный = пообідній. — Пообідній сон.

Послѣпнѣть = позліплювати.

Послѣпнѣть = послінити.

Посмапнѣть = позмапювати, позпажувати, понереманювати, поперенажувати.

Посматривать = поглядати, ся, позирати, споглядати, вороже — зіркати. С. Л. — По дворику похочає, на сонечко поглядає: чи високо сонце сходить. н. п. — Їде по лем, поглядає, де та доля спочиває. В. Ш. — Та на свого джурю поглядаєт ся. н. д. — На Дніпро позирав, тяжко плакав, ридав. К. Ш. — Позирай, дівко, на задні колеса. н. пр.

Посмахивать, посмахнѣть = позмахувати, позмітати, змахнѣти, зместі.

Посмачивать = змочувати.

Посместі, посместѣ = позмітати.

Посметать = 1. поскидати.

2. позшивати, на швидко руку — нафастригувати.

Посмирихѣть = посмиришати, потіхнути.

Посмѣлкнути = замѣлкнути, притіхнути, занішкнути.

Посморкаться = вісякати ся.

Посмотрѣть, ся = 1. подивити ся (С. Л.), глянути (С. Л.), поглянути (С. Л.), споглянути, зглянути (С. Л.), позирнути, один на другого — зглянути ся, люто — визьвірити ся (С. Аф.). — Подиви ся, доцю, яка я стара: міні в домовину лягати пора. н. п. — Ой піду я на гору крутую, стану, подивлюсь, які ті чужі землі. Чайч. — Я їй в очі подивлю ся — серце так забьєт ся. П. Пр. — Пішов до проса подивити ся: чи гарне? н. к. Ман. — Прилячик подививсь кругом — нема нікого. н. к. Грівч. — Глянь, подиви ся здалеку на мене, козаченько ти мій серденько. н. п. — Зглянулись ми з дідусем: що це за дивовижна така. Ос. — Так визьвірив ся, аж я злякав ся. С. Аф. — (Д. ще **Поглядѣть** і **Перс-**

гля́дыва́ться). — **Посмотри́** = глянь, подивись.

2. погля́дити, подиві́ти ся, догля́нути, поберегті́, постерегти́, попильнува́ти. — Погляди дитину (або: подивись за дитиною), поки я упо́раюсь коло печі. — Побе́режи баштан — я піду за водою.

Посмыва́ть = **посмива́ти**.

Посмѣ́ваться, посмѣ́аться = 1. сьмі́яти ся, усьмі́хати ся (часто або часами), посьмі́яти ся, порегота́ти, пореготі́ти.

2. посьмі́хати ся, надсьмі́хати, ся, глузува́ти, кпѣ́ти, кенкува́ти, посьмі́яти ся (С. Л.), надсьмі́яти ся (С. Л.), поглузува́ти (С. Л.), поглу́мува́ти, покенкува́ти, покпѣ́ти, пошкільюва́ти. — Позві́м, ка́жуть, того шоду́дивого, та поглу́зуем з його. н. к. — З вороже́нків покенку́ем. К. Ш. (Д. ще під сл. **Насмѣ́хаться**).

Посмѣ́ље = сьмі́ліше, сьмі́лі́віше

Посмѣ́ть = посьмі́ти, насмѣ́и і т. д. д. **Осмѣ́ливаться**.

Посмѣ́шитъ = посьмі́шити, насмѣ́шити.

Посмѣ́шище = посьмі́х (С. З. Л.), сьмі́хóвище (С. З.) посьмі́хóвище (С. З.), посьмі́хóвисько (С. З.), посьмі́висько (С. З.), сьмі́х. — Скорий поспі́х — лю́дям посьмі́х. н. пр. — З посьмі́ху лю́ди бувають. н. пр. — Ду́рив мало не два ро́ки та й кину́в на посьмі́х лю́дям. Кроп. — Охрі́ме! Не зроби́сь сьмі́хови́щем села. Греб. — Не роби́ з себе сьмі́ховище лю́дьсье! — Чи́я на посьмі́ховище ї́м зда́в се? Номис. — Ти́й в посьмі́виську́ у всі́х бу́ди. П. Моги́ла. С. З. — Ві́йтові ні́чого не зроби́ш, тільки́ з себе сьмі́х. Фр.

Посмѣ́ніе = посьмі́х, осу́да, на́ру́га, по́ру́га, ганьба́. (Пр. д. під сл. **Осу́жде́ніе, Оху́жде́ніе, Поруга́ніе і Посмѣ́шище**).

Посмѣ́ться = д. **Посмѣ́иваться**.

Посне́сти, посне́сть = позпóсити, позри́вати. — У по́вѣд позпоси́ло ста́ренькі хатки. — Бу́ри позри́вала стрі́хи.

Посни́мать = позні́мати, позді́ймати, позді́ймати.

Посно́сѣть, ся = позпóсити, ся.

Посни́ться = присни́ти ся, приверза́ти ся. — Присни́ло ся мні́, бу́дці... Таке іно́ді приверза́ть ся у ві́сні, що́ й купи́ не держа́ть ся.

Пособа́чи = по соба́чому, як соба́ки.

Пособі́ть = д. **Пособля́ть**.

Посóбіе = 1. посóба, підсóба, помо́га, за́рату́нок, поряту́нок і д. **Помо́ць**. — Да́но ї́м за́рату́нку по 50 карбо́ва цѣв безви́-

платно. Кв. — **Дене́жное посóбіе** = за́помо́га гроши́на.

2. спóсіб, за́соб. — **Уче́бное посóбіе** = підру́чник.

Пособля́ть, пособі́ть = д. **Помога́ть, помо́чь**.

Пособира́ть = позбі́рати, усе — ви́збіра́ти. С. Л.

Пособни́къ, ца = помо́гач і т. д. д. **Помóщникъ, ца**.

Пособра́ть, ся = позбі́рати, ся.

Посóвывать, посова́ть, ся = посу́вати, по́совати, ся. — **Посóвывая, съ** = по́сувом.

Посóвѣститися = посорóбити ся.

Посовѣ́товать, ся = пора́дити, ся (С. З. Л.), пора́ти, ся (С. З. Л.), на́ра́дити, ся, на́ра́ти (С. З. Л.), вра́тити, при́ра́дити, при́ра́ти, ра́ду да́ти, перера́дити ся. — Пора́дь мене, що́ ді́яти — ой чи́ жи́ги чи́ вмі́рати? Руд. — Пора́дь мене, дівчи́нонько, як рідна́ мати: ой чи́ мні́́ жени́ти ся, чи́ тебе́ чека́ти? н. п. — Не́ма з ким́ тихо́ розмова́ти, а ні́ пора́дитись — не́ма! К. Ш. — Присла́ли мене́ до тебе́ пора́дитись, як би́ нам́ разо́м. О. Ст. — По́ки я пора́жусь з Криво́сомом обо́ мої́м ді́лі. О. Ст. — Моска́ль з бі́сом пора́дили́сь, та́й на́ лихо́ пона́днали́сь. н. пр. — На́рай, на́рай, па́не-брате́, де́ дівчи́пу вziáги. н. п. — Я́ тебе́ пора́ю, як мене́ послуха́ть тільки́ схочеш. Ст. С. — Розу́мний дуже́ жид, пора́юсь з ним́ що́ ска́же. К. К. — Пора́ю́ я йому́ йти́ до Ки́йва. Кв. — А́ ще́ ќ тому́ при́раля́ лю́ди: пі́ди замі́ж, до́бре то́бі́ бу́де. н. п.

Посогна́ть = позга́няти, пона́зга́няти.

Посогну́ть = зі́гну́ти (трохи)

Посогрѣ́ть = зі́грі́ти (трохи).

Посодві́нууть, ся = позсу́вати, позсо́увати, ся.

Посодра́ть = 1. зі́дра́ти (з ле́гка або тро́хи), злу́пити.
2. позди́рати.

Посодѣ́йствовать = підпомо́гти, запо́могти, підсо́бити і т. д. д. **Помо́чь**.

Посодни́ять = позлуча́ти.

Посозва́ть = поззива́ти, позкли́кати, на́звива́ти, пона́кликати. — Пона́клика́в го́стей тако́го, що́ не́ма де́ й сі́сти.

Посожа́лѣть = пожа́літи, пожа́лкува́ти.

Посозрі́ть = поспі́ти, при́сти́гти (С. Л.). — Ж́ито́ поспі́ло, приспі́ло ді́ло. н. п.

Посократи́ть = скороти́ти, вкоро́тити (трохи).

Посолда́теки = по са́лда́цькому, як са́лда́ти, як моска́лі.

Посóль = 1. посéл, посóл (С. Жел.), 2. по-

сланецъ. — Посел як осел: носитъ те, що на його зложать. н. пр. — Роспитавши деяких посланців, що діеть ся, звідки вони приїхали. О. Ст.

Посольскій = посёлскій, посольскій (С. Жел.).

Посольство = посёльство, посольство. С. Жел.

Посопротивляться = посперечати ся, позмагати ся.

Посопѣть = посопті.

Посорить = 1. посъмѣтити, насъмѣтити, напоросѣти. — Насъмѣтили в хаті, аж гидко глинути.

2. розвіяти, розкидати, провіяти, проматѣтити, прогайнувати, процѣдрити, поперебѣдити. — Розвіяв багато грошей. — Чимало таки провіяв грошей на тих гулянках.

Пососать = пососати, посмокѣти, смокнути. — Смокнула тай кипула. Кр. — Пососала трохи.

Посостарѣть = вістарѣти ся.

Посотенно = сотніми, на сотні.

Пособхнутъ = пособхнути, посхнути.

Посохъ = 1. палиця, цѣнок, кий, кѣлеп (д. Палка).

2. патерця (д. Жевль).

Посошѣкъ, посошокъ = 1. д. Палка (здр.).

— **Посошѣкъ выпить** = на коні, стременибого вицїти. — Ну вицїймо на коні тай годі.

2. **Посошокъ узловатый, Христовъ п.**, рос. *Phlomis tuberosa* L. = кропива́ глуха, свиняча бабка, медовик, медовник, нечуй-вітер. С. Ав.

Поспастъ = спастися. — Води багато спало. — **Поспастъ съ лица** = з лиця спастися, змарїти, схѣднути. — **П. съ голоса** = спастися з голосу. — Тахтаульскій дик пѣв горілки багато і вже спаде з голосу. Кот.

Поспахнутъ = д. **Посмахнутъ**.

Поспесивиться = попишати ся, погордіти.

Поспесивѣть = запишати ся, загордіти і д. **Загордѣться**.

Поспилить, ся = надпиляти, ся.

Посписывать = позписувати.

Поспѣть = надпїяти. — Надпїйте трошки, я вам досиплю.

Поспорить = поспорити, ся, посуперечати ся, позмагати ся. — З сном поймай ся, тай на печі зоставай ся, а з зятем позмагай ся, то й з хати вибїрай ся. п. пр. — Поборю ся з дужим морем, позна-

гаюсь з горем і покочу скрізь по полю веселую доли. Б. Г.

Поспособствовать = допомогти, допомогти і т. д. д. **Помощь**.

Поспугивать = позпобухувати.

Поспустить, ся = спустити, ся (трохи або помалу), попускати, ся. — **Пиво поспустилось** = пиво епїжене.

Поспѣвать, поспѣть = 1. поспѣвати, виспѣвати (С. Аф.), спїти, спїлїти, стигнути, виспїгати, постигати, пристигати, поспїти (С. Л.), виспїти (С. Аф.), виспїгнати, постигнати, настигнути, пристигнути, пристигнати (С. Л.), веспїгнати (Ос.), доспїти. — Жито поспіло, приспіло діло. н. п. — Жито виспіло. С. Аф. — Щоб пшеиця виросла і поспіла. н. к. Гріяч. — Настигли яблука. Лев. — Настигли ягоди. н. к. — Доспїє й в нашій ниві колос. Ст. — **Скоро поспѣвающій** = скороздрій, скороздрївий, скороздрїий, скороздрїй. — Овес скороздрїй вже й поспів.

2. поспѣвати, виспїгати (С. Аф.), наспїсївати, настигати, веспїгати (Лев.), приспїсївати, поспїгати (С. Л.), виспїгати (С. Аф.), наспїгати, настигнати (С. Л.), наспїгнати, приспїгати, біжучи — збїгнати. — Поспїєм, поспїєм з козами на торг. н. пр. — А наші не виспїгли на ярмарок. С. Аф. — Уставай, та йди скорше та виспїгай у город. н. о. Гріяч. — Бог поміг мінї настигнути саме на весїлї. Мак. — Зо всім військом московським зшедши ся пристиг до Самари. Л. В. — Я з їм не збїжу. Кр. — Хїба яка коника збїжить з паравозом? Кр.

Поспѣлый = спїлий, стиглий (С. Л.), поспїлий, пристиглий (С. Л.) і т. д. д. **Зрѣлый 1**.

Поспѣшать, поспѣшить = спїшити ся, поспїшати ся (С. Л.), скорити ся, хапати ся (С. З. Л. Ш.), похопляти ся, хватати ся (С. Ш.), кваїти ся (С. З. Л.), поспїшити, ся (С. Л.), поскорити ся (С. Л.), похопити ся, покваїти ся, поранити ся (Полт. Чайч.). — **Хапастъ ся** (або: хватасть ся), як попївна замїж. н. пр. — Коли діло йде, щоб добро зробити, то один перед другим хапають ся. Кот. — Нема чого хватати ся — усїємо зїхати. Фр. — Не квап ся поперед батька в пекло. н. пр. — Скоро та не квап ся. н. пр. — **Поспѣшить** — **людей наспѣшить**, н. пр. = скорий поспїх — людам поспїх. н. пр.

Поспѣшествовать = д. **Помогать**.

Поспѣшливый, во = спїшвий, но, поспїшний (С. Л.), хваткий (С. З. Ш.), хап-

кий (С. Ш.), сквалний (С. Л. Ш.), сквалливий, во (С. З.), кваллівий, во (С. З.), поквалний, но, халлівий, во (С. Ш.), похоплівий, во, похвятий, хвátський, хвáцький, ко (С. Ш.), хвátко, хáпко, халкóм (С. З. Ш.), похватком, хвaтькóмá (Лев.), поспіхом, похвátкою, на швидку руку, скорим часом, пильною годиною. — І ти не дуже то хваткий і я не прудкий. п. пр. — Сю цедулку хватком в кутку писаную. С. З. — Хватким часом. С. З. — Пропадуть мої конопельки! подумала Кайданиха: похопила цвісточки поприде їх собі. Лев. — Ходячи відкажує дякові молитви, похапки відчитує євангелію. Лев. В. — Читав багато, але якось похапцем. Лев. В. — Похвátкою причепурившись, сіла на ослоні. Лев. В. — Суд сквалливий рідко коли справедливий. н. пр. — Сквалпо одягають ся і виходять. Фр. — Скорим часом, пильною годиною до города Чигрина прибувайте. п. д. — **Поспѣшливый человекъ** = скорохвát, скорохвátський.

Поспѣшность = спіх, поспіх (С. Л.), спішність, сквалливість, хапання, хапкість, хапання (С. Ш.), хапатня (С. Ш.), похон (С. Ж.). — З того поспіху й горщик упустила. п. о. — Скорий поспіх — людям поспіх. н. пр. — Багато спіху, та мало поспіху (бо слово поспіх має ще й друге знач. = рос. усеїхъ). н. пр. — Служба постова вимагає уваги, а при тім як найбільшого поспіху. Фр. — Через оту хапанину багато де-чого позабувала. п. о.

Поспѣшный, по = 1. д. **Поспѣшливый.** — **Поспѣшная робота** = хаплива (С. Ш.), нагальна робота, хватання, хапання, хапоуця, хапатня. О. Ш. — **Взятсья поспѣшно** = похопити ся, прихвátити ся.

2. д. **Благоприятный і Попутный** (про вітер).

Посравить, ся = порівняти, ся.

Посрамлѣніе = 1. осоромлення.

2. сóром, соромóта, страмовище, глум (С. Л.), ганьба, нагана (С. Л.). — Танцювати це робота, а не вмієш — соромота. н. пр. — Ледаця з мене книть ся — мій соромота. н. пр. — Вскочив в таке страмовище, що сором і між люди. Кн.

Посрамлять, посрамятъ, ся = соромити (С. Л.), сорому завдавати, ганьбити, осоромити, посоромити, ся (С. Л.), оганьбити, сорому завдати, сорому набрати ся. — Нехай же правда соромить твої очі неправді. Кн.

Посрамощѣніе = д. **Посрамлѣніе.**

Посреді = посеред, насеред, сéред, посéреду, посерéдині, осеред, осередь. С. Л. — Поховайте мене на могилі, серед степу широкого на Країні милій. К. Ш. — Став серед уліці. Кн. — Попереду Дорошевка... а посередині пан хорунжий. п. п.

Посредникъ, ца = посередник, ця. — **Отдать дѣло на рѣшеніе посредниковъ** = здатись, спуститись на людей.

Посреднический = посередницький.

Посредничество = посередництво.

Посредственность = мірність, звичайність. — Хвалений тенор С. гірні за всяку звичайність. Кн.

Посредственный, но = середній, посередній, нічогенький, мірний, помірний, но, так собі. — Не дуже розкішна квартира, так собі нічогенька.

Посредство = 1. спосіб, засоб.

2. посередництво.

Посредствомъ = через. — **II. хитрости** = хитрощами. — **II. обмана** = обманю, оманю, мошенством. — Добра мої одібрані обманю. Л. В. — **II. зтого** = таким способом, таким по́битом.

Посровнять = порівняти, зрівняти.

Посрочный, по = строковий (С. Жел.), в стро́ки, на стрóк.

Посрѣзывать = позрѣувати, позтинати (С. Л.).

Посрѣзать = зрізати, зітнути (трохи або помалу), позрізувати, позтинати (багато), позчухрувати (тоненькі гілочки).

Поссадить = поса́жувати, новиса́жувати.

Посебритъ, ся = посварити, ся (С. З. Л. Ос.), посéрдити, ся (С. Л.), з родичем — розрідити ся, дуже — погрізти ся, в жарт кажучи — глек розбити. — А пкти з ним посварив ся, а може й побив сл. п. к. Руд. — Глек брехії назбирали, та й розбили. н. пр.

Поставить = д. **Поставлять.**

Поста́вка = 1. поста́ча, приста́вка, ви́стачення (С. Л. З.). — Поняв ся на поста́чу тютюну. Кн.

2. **постанова.** — **Постанова** пам'ятника.

3. **вістава.** — **Вистава** цієї драми...

Поставлять, поста́вить = 1. ста́вити, ста́вляти, поста́вляти, поста́вляти, поста́вити, поста́вляти. — **Постав** на столі. — **Поставлю** хату і кімнату. К. Ш. — **Поста́вить на видъ** = звернути увагу.

— **II. въ тупієтъ** = оступа́чити. — **II. въ стрóй, въ боевой поря́докъ** = ушки-

ва́ти. С. Ш. — Поставляю́ долго́мъ, за сча́стіе = вважаю́ за обов'язок, за ща́стія.
 2. поставча́ти (С. З. Л.), вистача́ти (С. З. Л.), приста́вляти, наста́чати (С. Л.), поста́чити, наста́чити, приста́вити, виста́чити, багачом — пона́стачати. — Він поставчав борошно для війська. — Він нам дрова приста́вляє. Кр. — Годуй мене, харч поставчай. Кп. — Д. ще під сл. Доста́вить.
 3. настановля́ти, настанови́ти (С. З.), про́поши — висвяща́ти, висвяти́ти і д. На́знача́ть 2. — Настановили його урядни́ком. С. З. — Висвятили його на по́па.

Поста́вщикъ = доста́вник. С. Жел. Пар.
 Поста́въ = 1. кро́сна (у ткацькому верстаті).
 2. млиновий ка́мінь, ко́ло. — Мельни́ница о́ двухъ поста́вахъ = млин з двома́ ко́лами. Киев. Ст. 1883 — VIII, 508—517.
 Поста́новка = д. Поста́вка 2 і 3.
 Поста́новле́ніє = 1. д. Поста́вка 2 і 3.

2. поста́во́ва (С. З. Л.), уста́но́ва (С. Л. Ш.), уста́ва (С. Ш.). — Комисі́я зроби́ла поста́нову... сю поста́нову підписа́ли... Кп. — В Руській Пра́вді хоч і зустр́чаємо де́які поста́нови... Кп. — Така вже, бачите, у нас уста́пова. Федь. — Уста́ва о воло́ках. С. Ш.

Поста́новля́ть, поста́нови́ть = поста́новля́ти, уста́новля́ти (С. Ш.). поста́нови́ти, уста́нови́ти, в ра́ді — у(в)ра́дити. — Своє́ї ці́пи не уста́нови́ли. п. пр. — Ура́жено в нас і́хати на Аму́р. Чайч.

Поста́ра́ться = поста́рати́ ся, поклопо́та́ти, подба́ти, попи́льнува́ти, поси́лкува́ти ся. — Поклоно́чій, спа́сибі вам. — Не поси́лкує́ть ся ні́ мало, що́б так па́дати пе́рестало і́ що́б це́й пожа́р по́гас. Кот.

Поста́рико́вски = поста́ре́ч.

Поста́ри́ть = поста́рити́сь, не́ дуже — зета́ри́ти (Ос.). — Хоч підто́птав ся́ він лі́тами, але́ і́де з мо́лодиками. Я́к.

Поста́га́ть = 1. по́шмага́ти, похви́ськати, похво́ськаги, постя́бати, поцво́хати. — Похви́сьба́ було́ так, що́ аж соро́чка до́ ті́ла приста́є. Кп.

2. постя́бати (про шитво).

Поста́кля́ть = по́с(ш)кля́ти, ви́шкляти (С. Л.).

Поста́ль, ка́ = по́стіль (С. Л.), поста́ля (С. Жел.), здр. — поста́вка, поста́ло́вка, лі́жко (С. Л.), лі́жниця. — Бу́де приві́тати, бі́ду поста́ль сла́ти. п. п. — Бу́де вона́ жа́літи ся, що́ поста́ло́вка хо́лодна, що́ са́ма вона́ голо́дна. Мо́ва. — Ой́ уже́ ж Па́лій ме́ду-вина́ на́пив ся́, та́ уже́ ж він на́ па́пське лі́жко та́ спа́то́ньки по́ложив ся́. п. п.

— В тебе́ ха́та тепле́сенька, лі́жко гарне́, м'я́кесеньке. Мо́ва. — Поста́лять поста́ль = поста́ляти по́стіль.

Поста́льничий = поста́льник. С. Жел.

Поста́льний = поста́льний.

Поста́ля = д. Поста́ль.

Поста́пенність = сту́пне́вий хо́д (С. Пар.), поста́по́вність.

Поста́пенний, по́ = сту́пне́вий (С. Пар.), сту́пне́во (С. Жел. Пар.), поста́по́вний, поста́по́вно (С. Жел.), черго́ю, попо́рядку, по́ма́лу-ма́лу, сиро́кво́ла, про́кво́льно. — Ми́ тямимо́, що́ впли́в се́єї і́деї пе́рейма́є лю́дей не зразу́, а сиро́кво́ла. Кп. — Поста́пи лю́дський не́ ле́жить, не́ бі́жить на́вза́води, а і́де про́кво́льно. Пр.

Поста́ре́ть, ся́ = сте́рти, ся́ (трохи).

Поста́ре́ч, ся́ = поста́ре́гті, ся́, поста́ро́жити, по́берегті́, ся́, попи́льнува́ти (С. З.), по́гляди́ти, по́вартува́ти, по́наптру́вати.

Поста́га́ть, поста́гну́ть, поста́чь, ся́ = 1. захо́плюва́ти, захо́плити (С. Аф.), зу́спити (С. З.), за́спити (Граб.), спі́тка́ти, ся́ (С. З.), зди́бати. — Я́к вас за́спіла́ бі́да (Граб.). — Кра́ще не́ е́днатись з ли́хими лю́дьми, що́б я́ка бі́да не́ спі́тка́ла вку́пі з нами́. Зи́ньк. — З жо́патами́, з па́рубками́ пи́ла та гу́ляла, по́ки ли́хо не́ спі́кало́, по́ки не́ та ста́ла. К. Ш. — Ду́мав до́ли зустр́пе́ть ся́ — спі́ткало́ ся́ горе́. К. Ш. — Що́б тебе́ пе́рва ку́ля у пе́рвій військсь́й потре́бі спі́тка́ла. п. п. — Ме́не бі́да спі́тка́ла. С. З. — А́ тут пе́ стями́ ся́ — спі́тка́ ли́ха го́дина, то́ді хоч́ сидь́ та́й пла́ч. Гу́л. Ар. — Не́ жу́ри́ть ся́, як спі́ка́є ко́ли не́бу́дь горе́. Скл.
 2. розу́міти, зро́зу́міти (С. Л.), зба́гну́ти (С. З. Л.), спо́стерегті́. — Не́ мо́жна ве́со́го то́го жа́дним ро́зумом зба́гнути́. К. З. о Ю. Р. — Хто́ ж зба́гну́в та́ємно́сти лю́дськóго жи́тти і́ го́рюва́длп. К. Х. — Чо́го со́бою не́ зба́гнє. Кот. — Він спо́стері́г і́х за́ходи. Кп.

Поста́ля́ = па́вї́дло (гу́сте і́ трохи просу́шене). С. З.

Поста́ляніє́ = сла́нпя́; мо́стїня́я.

Поста́ля́ть, поста́ля́ть, ся́ = 1. сла́ти, ся́, сла́тити, ся́, посла́ти (С. Л.), поста́ляти́, ся́, про́стелити. — Поста́ли поста́ль. — Посла́ла ся́ на ла́ві. С. З. — Зпа́в сво́ю то́рбиву́, на тра́виці́ про́стели́в святи́ну. Руд.
 2. сте́літи, мо́стити, поста́ляти́, по́мо́стити. — По́мо́стили́ під́логу.

Поста́лка́ = 1. д. Поста́ляніє́.

2. підста́лка (С. Жел.), що́ сте́лять сви́ням — барлі́г (С. Ш.). — У́кня́-но сви́ням барло́гу. С. Ш.

Постирать, ся = **попрать, ся**. — Попрала усе сорочки.

Постить, ся = **постіги, ся, по́стувати** (С. Жел. Л.), **пісникувати** (С. Л.), по **поведілкам** — **понеділкувати**. — Добре тому по-стити ся, де піч велика і є кому їсти звари-ти. п. пр. — Я п'ятницю пісникаю. Хар. Постимо, а сало меншас. п. пр.

Постичь = д. **Постигать.**

Постілать, ся = д. **Постилать, ся.**

Постникъ, ца = **постник, ця** (С. Жел. Нар.), **пісніха** (Мал.), **безскоромник, ця**. — А може постник ти великий, життям св'ятим відзначивсь. Кроп. — Св'ята безкоромни-ца — у середу губ до риби не притулять. Кн.

Постничаніє = **постування, піст.**

Постничают = д. **Постить, ся.**

Постный = **пісний, С. Л.** — Пісний день — Пісний борщ. — **Постное кұшанье** = **піснина**. — **Постное м'ясо** = **олія.**

Постовой = **стійчик.** — Тоді стійчики, що замку стерегли, і застукали їх тут у ло-зах. п. о.

Постой, бя = **постій, ою, стар.** — **становище, станиця, С. З.** — А у їх тоді саме був москаль на постой. п. о. — Доми ко-вацькі од всяких становищ волиї були. С. З. — Та велів Хмельницький панам по му-жинам стацією сгояти, та не велів вської стації виминялати. п. д.

Постоватъ = **постогнати.**

Постоптатъ = **стоптати, стопцювати.**

Посторожитьъ = д. **Постеречь.**

Посторониться = **одійти у бік, оступити ся, проступити ся, осторонити ся.** Кр.

Посторонний = **сторонній, чужий; д. По-бочный 1.**

Постоялецъ, постоялица = **постояльник, ця** (С. З.), **пожилецъ, пожиліця, пожи-личка** (Мал. С. Л.), **сусіда, підсусідок** (С. З.), **комірник і д. Жплецъ і Пожилецъ.**

Постоялое = **постояле, коміріє.**

Постоялый дворъ = **постоялий, постоя-йливий двір** (С. З.), **заїздний, заїзжий двір, заїзд** (Прав.), **станція** (Прав.). — Приїздить він в той город і став собі у за-їзді. п. к. — Почувати у заїзді... бр! а більше лігдс. Кн. — І не сором вам? не до мене поїхали, а в заїзд. Кр.

Постояльщикъ, ца = д. **Постоялецъ.**

Постоянный, по = **1. сталий, stále** (С. Жел. Л.), **постійний, по** (С. Жел.), **ста-півкий, стапівний, статечний** (С. Жел.). — Людей розумних і сталих пам треба. Ч. К. — Стапівка сей рік зїма. Хар. — В А-бакумовці був шпигаль і сталий лікар. Пр.

— Прохав, щоб дали міні в академії сталу квартиру. Кн.

2. повсякчасний, по всяк час, завсег-дшній, безупинний, но, невивідний, по (С. Л.), **разуразний, раз-у-раз** (С. Л.), **що разу, раз-пораз, усє.** — Він усє сидить дома. — Разуразний провідач тутешнього театру. Кн.

Постоянство = **постійність, сталість** (С. Ж.), **статечність** (С. Ж. Жел.).

Постоять = **постояти.** — **Пстой** = **трі-вай і т. д. д. Погоді.**

Пострадать = **постраждати** (С. З. Кв.), **по-терпѣти** (С. Жел.), **натерпѣти ся, помучити ся, притерпѣти.**

Пострапетствовать = **помандрувати, по-вандрувати, поноїздити, попоходити.**

Пострачать = **пострахати, настрахати, полякати, пожахати.** — Коли бити не хо-чеш, то хоч пострахай. Кр.

Пострекотать = **поскрекотати.**

Постригать, постричь, си = **постригати, постригти, ся, овець** — **поко́кати** (Мал.).

— **Постричься въ монахи** = **в чепці по-стригнись, вчерніти.** — Пішов Гриць, ва-журивсь, та в чепці постриг ся, така ма-буть його доля, щоб він не женив ся. п. п.

Постриженіє = **постриг.** — Я ще не брав постригу (в чепці). Кн.

Построгать =, **постругати, гомблем** — **по-гемблювати.**

Построєніє = **будовання. С. Л. Ш.**

Постройка = **1. д. Построєніє.**

2. будова (С. Л. Ш.), **будівля** (С. Ш.), **будовання** (С. З. Л.), **будінок** (С. Л. Ш.). — Св'ятилиця по старосв'ітські зроблена, як по старих будовах позоставало ся. О. Ст. — Чий двір, того і будовання. Ст. Л. — Подварок... зо всім на все, з пладом, з бу-дованням, з огородом. Кіев. Ст.

Построить, ся = **1. пострѣти, побудува-ти, ся, збудувати** (С. Л.), **вибѣдувати, поста́вати, з каміню, з цегли** — **помуро-вати, вимуровати, змуровати.** — Постро-їли вони собі хатку та й живуть. п. к. — Побудували литвини церкву. п. к. — Щоб де було свій крам складати, він у дворі ко-мору збудував. Б. Г. — Збудуй хату з ло-боди, а в чужую не води. п. п. — Не від-разу Київ збудовано. п. пр. — Явора зру-бали, труну збудували. п. п. — Келії од себе збудованої не міг продавати. Б. Н. — Св'ятилиця напротив старої хати собі вибу-дував. Ос. — Поставлю хату і кімнату. К. Ш. — Тоді він змуровав високу башту. п. о. Грінч.

2. вишикувати (С. З.), пошикувати, ушниковати, ся (С. З. III.). — Вишикувавши полки спільно з німецькими силами. Київ. Ст. — Військо належите ушиковали. Д. В. — Стрепенулось, вишикувалось військо, в похід стало виступати зараз. Ст. С. — Избілось військо, поки вишикувалось, нарештували самопали і гармати. І. Г.

Пострѣмка = пострѣнок. С. Л. — Скаче, як теля на посторонку. н. пр.

Пострѣмочный = пострѣнковий.

Постругати = д. Построгати.

Пострѣлюнок = д. Пострѣль 2 (здр.).

Пострѣливать = стріляти, палити, таракати (шоді).

Пострѣль = 1. удар, грець (д. Аноплѣсея).

2. шибеник, паливода. пустун, брикун, здр. пустунчик, брикунець.

3. рос. *Anemone patens* L. = сон, сонтрава, сон блакитний, Бѣлий пострѣль, *A. sylvestris* L. — білий сон, біла куряча сніпота. С. Ан.

Пострѣлять = постріляти, перестріляти, вістріляти. — Усіх вістріляли качок на озері, ні одної не зосталось. Чайч.

Пострасти, пострахивать, пострахнутъ = струсити, пострушувати.

Постудить = постудити, вістудити.

Постукивать = стукотіти, грекотіти, торохтіти, погримляти, токотіти. — Став козак конівкою по мосту добре погримляти. п. д.

Поступательный = поступовий.

Поступать, поступить = 1. поступовати (С. З. Л. Жел.), діяти, робити, чинити, поводити ся, вдіяти (С. III.), учинити (С. Л. III.), зробити. — Отак чини, як я чиню; люби живуку аби чиню. н. п. Пр. д. ще під сл. Дійствовать і Обращаться єх кѣмъ. — Поступати правильно, справедливо = поправді робити. — Поправді роби, поправді й очі вилізуть. н. пр. — Поправді роби, доброго кінця сподівай ся. н. пр. — Онъ дурно поступилъ = він погано зробив.

2. уступати (С. III.), ставати, уступити (С. III.), стати. — Поступити на службу = стати на службу.

Поступаться, поступиться = поступати, ся, уступувати (С. III.), поступити, ся, уступати, уступити (С. III.). — Поляки поступають, чого в руках не мають. Самойлович. С. З.

Поступокъ = вчинок (С. Л.), учінок (С. З. III.), подій (С. Жел.). — Ой ти п'єши, мене б'єши за який вчинок? чи я ж тобі не

напряла за рік три починки. н. п. — Зрадливий вчинок Юзефовича приголомняв Костомарова. Кн. — За той вчинок призначено кару. Кн. — До учинку свого невстигливо. Справа. 1605 р. С. З. — Не токмо треба сповідати ся з учинков, але теж і з мислѣй. Б. Н.

Поступленіе = вступ.

Поступной = уступлений.

Поступчивый = уступний. С. III.

Поступь = хода (С. З. Л. Жел.), ступання (С. Жел.), поступ (С. Жел.), виступка (С. Жел.). — Він проходив поуз варту двічі грізною лицарською ходою. Ст. Г. — По-над водою ходою тихою пішла. К. III.

Постучать, ся = постукувати, ся, постукутати, погріюкати, погрюкотіти, погуркати, дуже — потаракати, часто — поторохтіти, про що дзвінке — поцокотати, поцокотіти, дверима — похрюпати і т. д. д. Стучать.

Постъ, поста = піст, посту, тільки про пісну їжу — піснота. — Як прийде піст — задереш хвіст. н. пр. — **Петровъ постъ**

= **Петрівка**, належачий до сього посту — петрівчаний, петрівочний. — **Рождественскій постъ** = пілинівка. — **Спасовъ постъ** = спасівка. С. З. — **Великій постъ** = великий піст, 1-й день його — чистий понеділок, жидавний понеділок, в жарт — полоскозуб, 1-а неділя В. II. — жидяна, збірпа, 4-а неділя В. II. — середохрєсна, середя тїх неділі — хрєсті, 5-а неділя В. II. — похвальна, субота тїх неділі — похвала, 6-а неділя В. II. — **Вербна, вербница, вербич**, 7-а неділя — білий тїждень, четвер на цій неділі — **чистий четвер**. — Неділя збір — тече вода з гір. н. пр. — Прийде вербница — назад зима вернеться. н. пр. — Прийшов вербич — два кожухи тербич. н. пр.

Постъ, поста = 1. стійка (С. Пар.), бекет (К. З. о Ю. Р.). — Як на стійці козак. Кот.

2. уряд. С. Жел. — Сякий такий. урядлучче, ніж проста служба.

Постыдѣть, ся = д. Постыжати.

Постыдный, но = срамотний, сороміцький; стидкий і т. д. д. Позорный. — І забудеть ся срамотія давня година. К. III. — Ніколи він ще не давав хабарів, обмилчаюч сей сороміцький консисторський звичай. Лев. В. — **Постыдное положеніе** = стравовище.

Постыжати, постыдѣть, ся = д. Посрамляти, ся.

Посты́лий = ості́лий (С. З.), осоружі́ий (С. З.), обри́дний (С. Л.), обри́длий (С. З.), огі́дний, огі́длий і т. д. д. під сл. Опо-сты́лий.

Посты́лѣть = обрида́ти, обри́длими, ості́лими ставати, осоружува́ти ся.

Посты́нуть = похолону́ти, посты́гнути.

Посты́гивать = постяга́ти, позволі́кати, поспу́лювати.

Посу́да = посу́да, посу́д (С. Л. Ман.), на-чиння (С. З.), одна штука — посу́дина, велика для зси́пання — вси́пнице, мідяна — мідни́ця, в котрій розводять крейду — крейди́нка, кам'яна — кам'я́нка, для зси́пки зерна — сипанка, сипа́нь. — От як би зрубать ту вербу, та зробити жолоба, от добре на вси́пнице. Хар.

Посу́дникъ = мисни́к (С. З.), суди́нник. — Поклала на мисняку та па полиці. С. З.

Посу́дный = посу́дний. — П. шка́фъ = д. Посу́дникъ.

Посу́диться = посу́дити ся, понозвѣ́ати ся, потяга́ти ся.

Посуе́тяться = помету́шити ся.

Посу́дить = наобі́цяти, наобі́цяти.

Посу́ль = д. Оби́цаніе.

Посу́льный = оби́цанный.

Посу́пливать, посу́пнуть, ся = д. Пасу́пли-вать.

Посурьми́ть = р-чорни́ти (волосся).

Посу́точный, но = поді́сний, но. — На-ляв ся поді́сло.

Посу́ху = посу́хому.

Посу́чить = посу́кати, всу́кати.

Посхва́тывать, ся = посхо́плювати, по-схо́плюти, ся. — Гукали де-які і з радо-щів аж посхо́плювали си. О. Ст.

Посхо́диться = посхо́дити ся, позі́хнути ся, посхо́жувати ся.

Посхи́баться = позхи́плювати ся.

Посча́стливѣть, посча́стливѣть = по-щасті́ти, ся (С. Л. З.), потала́нити, по-хворту́нити, погара́здити ся (Сп.). — Йому пощастило. — Був дуже радий, що йому скоро пощастило піймать і вигодувать такого коня. п. к. Грінч. — Але в тім отхо́ді не пощастило си їм. Л. С. С. З. — Але не поталанило міні роздобути чого не будь важного. Їн. — Міні, спасибі Богови, похворту́нило. Крон.

Посчи́тати, ся = полі́чити, порахува́ти, ся. — Я всі гроші оддав тобі? Та не знаю — ось зараз полі́чу. п. о. Грінч. — Не-вістка помотала личинки, полі́чила чисниці та пасма. Лев. — Полі́чили, що достали, встали сіромахи. К. Ш. — Полі́чивши гро-

ші, вона пронизувато глянула. Лев. В. — Вже я хотів йому ребра полчити. Крон. — Порахувала свої заробітки тай лягла спать. Ян.

Посѣ́даты = позы́дати.

Посѣ́хаться = позы́здити ся, понаї́з-дити.

Посы́кати, посы́кну́ть = д. Нау́щати і Под-стрека́ть.

Посы́лать, послать, ся = сла́ти, засла́-ти, поси́лати, відси́лати, послати́, за-сла́ти, віді́слати, ся, часто — ганя́ти (С. Л.). — Сама сідає вечеряти, мене посилає по воду. н. п. — Та пехай батько листи засилає. н. п. — Раз у раз ганя мене до мі-ста. С. Л.

Посы́латься, послаться = здава́ти ся, скла́дати, зда́ти ся (на кого). — Здав ся чиган на свої діти. н. пр.

Посы́лка = 1. сланнѣ́я, поси́ланнѣ́я.

2. поси́лка. С. Жел.

Посы́льный = послане́ць, побі́гач, гіне́ць.

Посы́паніе = сипаннѣ́я, поси́паннѣ́я.

Посы́паты, посы́пать, ся = поси́пати, по-сипати, ся, разом багато — поросну́ти, борошном — поросну́тити. — Яблучка так і пороснули у візок. н. к.

Посы́нка = поси́паннѣ́я.

Посыха́ть, посохну́ть = поси́хати, усиха́-ти (С. Ш.), посохну́ти, усихну́ти. — Звер-ху вершок усихає. н. п.

Посѣ́вать, посѣ́ять = сі́яти, засі́вати, за-сі́яти, Посі́яти (С. Л.), без оранки — на-воло́ком. — Посі́ала руту-м'ята над во-дою, та виросла рута-м'ята з лободою. н. п. — Посі́м наволоком, то й уродить непа-роком. н. пр.

Посѣ́въ = сі́в, посі́в, засі́в, засі́вок (най-більше те що сію́ть і засі́яне); сі́яття (Кр.), сі́вба (С. З. Л.), сі́йба, сі́яннѣ́я, сі́-янка (найбільше як ді́я і час). — Ішов він через засі́в і рвали ученики його колоски. К. Св. Ш. — Що єсть засі́вку в огороді. Кієв. Ст. — Ранни сі́йба хоч не вро́дигь, та з хлі́ба не зводить. н. пр. — Гарець, два — уся й сі́йба наша. Хар.

Посѣ́ды = поси́вити, трохи — приси́ви-ти. — Порожні голова не полисе́, ні по-сми́є. н. пр. — **Посѣ́длы** = поси́влий, сі́ввий. — Я б во́ліла поси́вити в ді́вках, а пі́ж стая́т за жі́нку тому Марку. Ст. С.

Посѣ́кати, посѣ́чь, ся = 1. зрубува́ти, зпи́-пати (С. Л.), зруба́ти, сті́ти (С. Л.), зі́-ти́ти, ся.

2. сі́кти, бі́ти, ви́бити, різка́ми то-що — шмага́ти, шля́рити, чухра́ти, одшмага́-

ти, одчухрати, вишпарити, лозиною — похвоіти, похворостити, похвоіськати, вихлюостати і т. д. д. Бить.

3. д. Засѣкати 3. — Посѣвъ капѣту = пошаткувати (шатківницею).

Посѣвъ = д. Порѣба.

Посѣснѣти = засѣяти.

Посѣрити = посѣркувати.

Посѣрѣти = посѣрити.

Посѣтителъ, ница = відвідач, одвідач, ка (С. Л.), провідач, ка. — У Юргенсон не було нікого з одвідачів її ресторану. Кн. — Улибашиев — критик Моцарта і разуразний провідач тутешнього театру. Кн.

Посѣтити = д. Посѣщати.

Посѣтовати = 1. пожурити ся, посумувати, потужити.

2. побідкати ся, порѣмствувати.

Посѣти = д. Посѣкати.

Посѣщати, посѣтити = одвідувати, відвідувати, навідувати, ся, одвідати, навідати, ся, провідати, перевідати, завітати до ко́го (К. Д.), часто — вчащати, ви́ажувати ся, ви́адити ся, на коротку годину — павертати ся, наверну́ти ся. (Пр. д. під сл. Навѣтити).

Посѣщеніє = одвідини, одвідання (С. Л.), прѣвіді, прѣводи.

Посѣяти = д. Посѣвати.

Посѣгательство = посѣг, посѣгання (С. Жел.), зама́х. — Лядський зама́х на благочестіє. К. Кр.

Посѣгати, посѣгнути = посѣгати (С. Жел.), ва́жити ся (С. Л.), посѣгну́ти, пова́жити ся.

Потѣсница, рос. Lathraea Squamaria L. = петрів хрест, ма́слянки, шпара́говий ряст. С. Ап.

Потѣсний, по = та́сний (С. Ш.), та́йний, по (С. Ш.), пота́йний, по́тай. — Та́сний двері. — Та́йний ворог. — Пота́йний собака. — По́тай Бога, що́б і чорт не знав. п. пр.

Потѣзати = д. Побранити і Позжурити.

Потѣивати = 1. ростѣплювати (по малу, на пр. віск).

2. та́нути, ростѣплювати ся (по малу, про сліг і кригу).

Потѣйчикъ = та́йник (С. Ш.), та́снийця (С. Ш.), пота́йник.

Потѣйной = д. Потѣсний.

Потѣяти, ся = ута́йти (С. Ш.), пота́йти, ся. — Жінка хіба не утає, чо́го не знає. п. пр.

Потѣяло, потѣяльщикъ, ца = потѣкувач, ка, потѣя́ло і д. Понорѣщикъ.

Потѣкати = потура́ти (С. З. Л.), потѣ́кати, подража́ти (С. Л.), пото́ляти. — Коли у тебе гроші є, що не скажи — всяк потурає, брехню за правду всяк приймає. Ал. Скв. Д. ще під сл. Поблажати.

Потѣкати, потѣкнути = потѣкувати, потѣ́кати.

Потѣлѣнитися = д. Посчастливитися.

Потѣлківати = пониха́ти, штовха́ти (по малу), ззаду — підпиха́ти.

Потѣпцѣвати = потѣпцѣвати.

Потѣратѣрити = по́докѣтити, по́лопотѣти, по́дрѣботѣти.

Потѣра́щити = ви́тріщити, ся, ви́рячити, ви́лупити (очі, де-який час), по́вигрі́щати, по́вирѣ́чувати.

Потѣска = д. Потѣсѣвка.

Потѣсківати, потѣска́ти = 1. таска́ти, тяга́ти, воло́кти, пе́рсти, тарга́нити, потѣска́ти, потя́гати, по́волокти, по́ле́рти, по́тарга́нити, потѣраба́нити, по́цупити. — Потѣг сердешную в діброву, не на розмову, а щоб зъїсти. В. Г. — Хіба яка зъїрюка за ноги у байрака по́цупять. п. д.

2. тяга́ти, кра́сти, потя́гати, по́красти. — Хтось у мене тягає гроші.

Потѣсқунъ = воло́цюга, ба́хур (С. Ш.), курва́ль. — Чоловіка має, а з бахурами водить ся С. Аф.

Потѣсқуха, потѣсқушка = шлю́бца, шлю́ха (С. З.), ма́ндрѣ́ха, но́вий, па́млюга, па́млюха (С. З. Л.), підгі́нанка (С. З.), по́ті́паха (С. Л.), по́йта, хлю́бка (С. Л.), ді́птя́нка, ля́рва (С. З.), хви́ндѣ́рка, ку́рва (С. З. Л.), фидѣ́рка (С. Ш.), шку́ра, ка́толу́півна. — У городі не без дурня, а у селі не без курви. п. пр. — На віщо бути вірною весь вік, коли за те.. одно зпѣває слово із потѣпахою мене зриває. Сам. — Зрадів, що жінка заслабла та́й знайшов собі като́лу́півну. Кн.

Потѣсѣвка = таска́ (С. Ш.), таска́нина (С. Ш.), по́гаска, халазі́я (С. З. Л. Ш.), про́чуха́н (С. З. Л.), про́чуха́пка (С. З.), по́волѣ́чка, ті́пачка, прас, чуба́нина, чу́брій, пака́рпѣс (С. З.). — Да́ти потѣсѣ́ку = халазі́ю, про́чуха́на, чу́брій да́ти. — По́лучиш до́бру халазі́ю, він вида́вить з тебе олію. Кот. — Да́ти йому́ про́чухана. С. З. — Пішли кула́чи пака́рпѣси, в ви́ски і в зу́би стуса́ни. Кот. — Да́ла Руту́льци́м пака́рпѣс. Кот.

Потѣтѣйка, пт. Урира ероps = ѓдуд.

Потѣтѣйникъ = ѓдудів.

Потѣтчикъ, ца = потѣкач, ка, потѣка́йло і д. Понорѣщикъ.

Потачка = потурання (С. Л.), попуск (С. Л. Ос.), попуст, потоля (С. З.), потачка (С. Жел.) і д. **Поблажка**.

Поташь = поташ (С. Жел.), смальцуга, смальцюга.

Поташний = поташовий, смальцужний. — **П. заводь** = поташня (С. Л. Жел.), смальцуга (С. З.), смальцужний завод, буда (С. Жел. Л.).

Поташить, ся = 1. потягти, поволокти (С. Л.), поперти, потирати (С. Ш.), поцупити (С. Л. Ос.), потарабани, потаргани, попровадити. — Вовк поцупив нівцю. С. Л. Д. теж під сл. **Потаскаты** 1. 2. потягти, ся (С. Л.), поволокти ся (С. Л.), пондентати ся, поххати ся (С. З. Л. Ос.). — Підняв ся на ноги, здихнув тяжко, тай попентався сердега в дорогу. Ос. Д. теж під сл. **Понлестясь**.

Потвердять = потвердішати.

Потворство = д. **Поблажка**, **Понорівка** і **Потачка**.

Потворствовать = потурати, потоляти і т. д. д. **Поблажати** і **Потакать**. — А він хоч бачить та мовчить, гріхам великим потурав. К. Ш. — Оттак, так! Потурай йм... Може колись і вб'ють мене. Кр.

Потворщикъ, ца = д. **Потачникъ, ца**.

Потѣмки = темнота (С. Л.), цїтьма. — **Въ потѣмкахъ** = смерком, поночі (С. З. Л.), потемки, потемну. — Ми виїхали вже смерком. — Поночі шлюбу не давати. Ис. Коппанський. С. З. — Хто виїздить поночі, той шукає немочі. п. пр. — Знелів засвітити свѣтло, бо поночі пудно сидіти. п. о.

Потемнить = д. **Потемнять**.

Потемнѣлый = потемнілий, померхлий (про блиск).

Потемнѣть = потемніти, потемнішати (С. Ш.), потьмаріти, потьмаріти, потьміти ся, потьмаріти ся, на дворі — посутеніти, поночіти (Мал.), про блиск — померхнути. — На дворі вже посутеніло. — Хай ще більше поночіє. Мал.

Потемнять, потемнить, ся = темніти (С. Ш.), тьмити (С. Ш.), потемніти, ся (С. Ш.) і д. **Затемнять** і **Омрачать**.

Потемнѣть = потемніти, потемнішати. — На дворі потемніло.

Потеребить = пошмикати, пошпачи, пошарпати, про волосся, пір'я — подрати, пошкубти, про льон, коноплю — подрати.

Потереть, ся = тернути, потерти, ся, віхтем — пошарувати, пошарудити, тіло вірвовкою або що — пошморгати, по-

шмугляти, що небудь салом, дьогтем тощо — пошмарувати. — Сюди, туди терпуй, тай далі махнув. п. пр. — Кайдани залізо ноги пошмугляло, біле тіло молодечке кодо кості пошмугляло. Гр. Чайч.

Потерзать, ся = 1. подрати, подерти, пошарпати, ся.

2. помучити, ся.

Потерить = потеріти, наложити. — Щоб наложив зрадник головою. н. п. — **П. фіа-ско, п. неудачу** = пиймати облизня (С. З.), в сватахні — гарбуза збігти. С. Аф. З.

Потеря = згуба (С. З. Л.), утрата (С. Ш.), тра́та (С. Ш.), втра́та, стра́та (С. Л.), шко́да (С. З. Л.), загубля, пропáжа, вте́ря. — Чия згуба, в того річий повна губа. п. пр. — Не сто кіп утрати. п. пр. — Не хочеш втрати — не лізь ні в куми ні в свали. н. пр. — Чи зиск, чи тра́та — одна заплата. п. пр. — Хто ж мені страту пагородить? п. п. — Давай тоді шукати загублі. н. о. — Ох яка велика вте́ря! аж два шаги! Кр.

Потерянный = загублений, згублений, втрачений, пропáлий, пропáщий. С. Л. — Пропáці гроші — Пропáщий чоловік.

Потерять, ся = загубити, згубити, ся (С. Аф. З. Л.), утратити (С. Ш.), стра́тити, утєратити, ся (С. Ш.), потеряти, посяити, рішити ся (С. Л.), стеряти ся. — Загубив десь люльку. С. Аф. — Піди, там чоловік загубив сало, то й твоє. п. к. — Що сорому наробила, добру славу загубила. Мова. — По опеньки ходила, запасчану згубила. п. п. — Місяцю з раю, свѣти пашому короваю, абисьмо не зблудили, коровай не згубили. н. п. Под. — Лучче з розумним згубити, як з дурним знайти. н. пр. — Сумно так зблизь, неначе і що дороге згубила. К. К. — Панська ласка до порта, а поріг переступив, то вже ласку утратив. н. пр. — А панові не хотілось утратити такого чоловіка. н. к. Грічч. — Потеряв же соловей голос через ячійний колос, потеряв же козак долю через свою волю. п. п. — Вона зовсім стеряла ся — не знає, що й робить. Одним поглядом усе скаже і я знов збожеволю і стеряюсь. Кроп. — **Потерять время** = вграти, прогайнувати, промарнувати, байдикувати — пробайдикувати. — **П. довѣріє** = зневірити ся. — Як його зневірити ся до рідної дитини. Кп. **П. дѣвственностъ** = віно́к загубити, скантовати ся. — Он — тепа в хамуті! не догледіла дочки, дівка скантовала, ся до шлюбу. Кр. (Пр. д. ще під сл. **Дѣвственностъ**). — **Потерять много** = перегу́бити, позагублювати. — **П. мужество**,

енѣргію = обабити ся. — **П. мѣнія** = проциганити. — **П. силу** = вѣсилити ся, вѣснажити ся. — **П. сознаніе** = опаморочити ся, стеряти ся. — Свѣдомости нема, він стеряв ся... швидче по лікаря. Кп. — З переляку Люся стеряла ся і немов її стовма поставило: тільки очима блимає. Кп.

Потесать = потесати, гемблем — погемблювати.

Потесъ = стерно, правіло, трещло, бабайка (Аф.). Пр. д. під сл. Весло.

Потечъ = потекти, дуже — ринути, гунути (С. Л.), великими краплями — покотитись. — І покотились із очей до долу сльози. К. Ш. — Покотилась слина. Кот.

Потирать, ся = терти, натирати, ся (трохи), потирати.

Потихоньку, потихохонько = тихенько (С. Ш.), тихесенько (С. Ш.), стіха, потіху, стихенька, потихесеньку, тихцем, тишком (С. Л. Ш.), тихісенько (С. Ш.), помалу (С. Л.), помаленьку (С. Л.), нишком, нищечком (С. З.). — Сиди тихенько, щоб не знало тебе лишенько. н. пр. — А ліга пливуть за нами, пливуть собі стиха, забирають за собою і добро і лихо. К. Ш. — До вищої йдеш, а до мене стиха — помаленьку голос подаєш. н. п. — Вийди, Грицю, на улицу і ти, Коваленку, — пожартуй, попустуй стиха помаленьку. н. п. — Пливи доля за водою, а я стиха за тобою. н. п. — Білі руки до серденька ломить, своїй пеньці стихенька говорить. н. п. — Вітер піби потиху зворухне гілля. Крон. — Потихесеньку-помалесеньку, моя матінко, йди — спигь п'ялици в рубаній коморі, гляди ж його не розбуди. н. п. — Нажили ся тишком-нишком пад рум'яним білим личком. Руд.

Потлівость = потівість.

Потливый = потівий, пітнявий.

Потлѣть, ся = потліти.

Потіиѣтъ = пітій (повість, що підкладаєть ся під сідло і черезсідельник).

Потійный = ситілий, пітний.

Потовой = 1. потовий (С. Жел.). 2. д. Потный.

Потогиный = потовий.

Потогійъ, рос. Imperatoria Ostruthium L. = царь-зілля, стародуб. С. Ан.

Потокъ = потік, течія (С. З. Л. Ш.), течей (С. Л. Ш.), течій, водотеча (С. Л.), струмок (С. Л. З.), струмень (С. Л.), буркотливий — бурчак (С. Аф. Л.). — Ходить сорока коло потока тай краче. н. п. — Річки немає, а так тільки течія невелика. н. о.

Потолкать, потолкнуть, ся = попхати, поштовхати, поштурхати, попхнути, ся і т. д.

Потолокватъ = побалакати. — Сідай та побалакаєм.

Потолокъ = стеля. С. З. — Стеля увігнута, серед хати стояв стовп і підперав сволок. Лев. — В хаті чисто та весело, як у віночку, і стеля і стіни вибілсні. Кп. — Казав дяк, що курки не їсть, а на стелі повно кісточок. н. пр.

Потолочина = стелина (кожна дошка або брус, з котрих кладеть ся стеля).

Потолочный = стелевий.

Потолочъ, ся = потовкти, ся, потовкміачити, рослину — вітолочити, вінасти.

Потолпиться = потівнити ся.

Потолстѣтъ = потівцати, поглядшати, поситчати, в жарт — занузатіти. — І поглядшала дівчинка і така ситенька стала. Гр. Чайч. — Скільки не їж — не забагатієш, а занузатієш. н. пр.

Потоль = поти, потіль, доти, дотіль і д. Дотолѣ.

Потомить, ся = поморіти, ся; понудити, ся.

Потомно = томами. — Почав видавати словарь томами.

Потомокъ = потімок (С. Жел.), нащадок (С. Жел.), далекий — щадок (С. З. Л.), відридок. — Потомок гетьмана дурного і презанятий патріот. К. Ш. — Пропав — і нащадку нема. н. пр.

Потомственный = потімний, нащадний. С. Жел. — Се земля мол, потомна, з батька, з діда, з прадіда. Кп.

Потомственность = потіміність. С. Жел.

Потомство = потімство, нащад (С. Жел.), нащадки, нащадок (С. Л.), плід, породження, насліддя, зпсважливо — коділо (С. З.). — Не маючи по собі потомства. Київ. Ст. — Щоб йому дихать не дало з його нащадком. н. пр. — Промінь слави сьє над головами далесих нащадків його. Кп. — Поляне хочуть вигубуть нас усіх з нащадком. Бар. О. — Який дід, такий його й плід. н. пр.

Потому = бо (С. Аф. Л.), затім (С. З. Л.), затім що (С. Л.), того, того що (С. Ш.), через те (С. Л.), оттім, тому, тим (С. Ш.), для того, задля того. — Казав не ший горілки, голова болітиме, бо тепер душно. С. Аф. — Тим то вороти і жнуть не сьєвми, що між нами росгяч. Кп. — Чого ревеш? Того, що побили. С. Ш. — Кому чорт не орав, тому й сьєгти не буде. н. пр. — **Потому** йменно = тому саме, оттім би

то. — **Потому то и нѣтъ** = тим бо й б́а!

Потомъ = **пóтiм, пóтiм то́го** (С. Л.), **по́тому**, після то́го, о́після, на́впісля, на́впосл́і, **потом** (С. З.), **вiдт́ак** (Гал.), **д́алі** (С. Л.), а **д́алі** (С. Л.), на́последок (С. Л.). — По обiдi вiдди́хали, **пóтiм** ко́си покле́пали, н. п. — Ой ти те́лер ка́жеш, що́ и зори я́сна, а **потому́** ска́жеш, що́ до́ля нещасна. н. п. — Щоб е́сь на **потом** на мене не пла́кала. Мазепа. С. З.

Потону́ть = **потону́ти, втону́ти, утону́ти, у(в)тону́ти** ся. — Плив, плив та на бере́зi й утону́в. С. Ш.

Потонча́ти, потонча́ть = **потонча́ти, потонча́ти**. С. Ш.

Потона́ть, потончу́ть, потону́ть = **тону́ти, потона́ти, потону́ти, утону́ти, потончу́ти**. — Навле! ко́била пла́вле. Бре́шен, Анто́не, то́ж вона́ то́не. н. пр. — Всі́ захо́дили се́ ви́ливати во́ду, щоб не́ пото́п кора́бель. Ча́йч. — На Чорно́му мо́рі пото́нали — про́падали. К. Ш.

Пото́нати = **пото́нати, поту́пати** (С. Ш.), **поту́пцюва́ти, поту́пцюва́ти**.

Пото́пня́ть, пото́пня́ть, ся = **то́пня́ти, у(в)то́пня́ти, ся, затоплюва́ти, затопля́ти**. С. Аф.

Пото́пта́ти, ся = **пото́пта́ти, ся**. С. Ш. — Топчу, топчу ряє́т! Да́й, Бо́же, пото́пта́ти i то́го ро́ку джа́дати. н. пр.

Пото́пъ = **пото́па**.

Поторгова́ти, ся = 1. **поторгува́ти, покра́марюва́ти, покра́мува́ти, поку́пцюва́ти, пога́ндлюва́ти, в шиня́ку — по́шинкува́ти, по́шинка́рюва́ти, на ба́зарі — побазарюва́ти, на ярма́рку — по́ярмаркува́ти**.

2. **поторгува́ти ся, пото́ржати ся** (С. Ш.).

Поторно́шати = **поси́мкати, поси́пати, пото́рсати, потерно́сити** (С. Ш.).

Поторо́ня́ти, ся = **поско́рити, ся** (С. Л.), **поси́мляти, ся** (С. Л.), **похо́пати ся**.

Поторча́ти = **пости́рчати**.

Потоско́вати = **посу́мува́ти, поту́жити, до́волі — по́поту́жити** (Ос.), **по́пожу́рити** ся i д. **Попеча́литися**.

Пото́чина = д. **Пото́къ**.

Пото́чыть = **погос́трити**.

Пото́чний = **пото́ковий**.

Пото́шнати = **зану́дити, зава́дити**. — За́ну́дило тро́хи.

Потра́ва = **спаш** (С. З. Л.), **зб́ий** (Лев.), **пóтолох** (Лев.), **стра́вли**. — Візьми за **спаш**. С. З. — Горобі́цi пше́ницю з́били, а си́пиці у **спаш** по́пала. н. пр. — Ж́иве́ з са́мих

спаші́в: ску́бле стри́жча пі́рю — пла́ти йо́му три злотих. Кн. — Пі́трап за зб́ий. Лев.

Потра́вити = 1. **спáсти** (С. З.), **спáшити**, **пото́лочити, стра́вити, потра́вити** (С. З.).

2. **по́полова́ти**.

3. **по́цькува́ти**.

Потра́тити = **потра́тити, протра́тити, ви́тратити, ся, про́ кілько́х — по́втра́чува́ти ся, по́зиваю́чись — про́позива́ти** (Лев.), **ма́рно — по́манта́чити, по́ціндри́ти, про́манта́чити, про́ціндри́ти**.

Потра́фля́ти, потра́фити = 1. **по́трапля́ти, у(в)тра́пля́ти** (С. Ш.), **влуча́ти, потра́пити, у(в)тра́пити** (С. Ш.), **влучи́ти**.

2. **годи́ти, до́гожда́ти, до́годити**. — На не́го́ **тру́дно потра́фити** = **йому́ тру́дно до́годити**.

Потре́бле́нє = **у(в)жива́ння** (С. Ш.), **по́жива́ння, уж́іток** (С. Ш.), **вж́іток, уж́івок** (С. Ш.), **уж́иви́ця** (С. Ш.), **спо́живок** (С. З.), **спо́жив, спо́жива** (С. Жел.). — Для сп́ільного́ вс́ім ужи́вання. Пр. — Ро́ди, Бо́же, **жито́** пше́ницю до́брим лю́дям на вжи́вицю, н. п.

Потре́бля́ти, потре́бити = **у(в)жива́ти** (С. Жел. Ш.), **по́жива́ти, вж́ити, по́жити, спо́жити** (Лев.). — Си́дить Ма́рко з ма́тєрю́ за сто́лом i ве́черю по́живаю́ть вку́ці. Ст. С. — Чи́ це́ лу́чче на́м із па́нами з упо́коюм хл́іб-сі́ль ужи́вати. н. д. — Б́жолі́ спо́жили у́сю си́ту. Лев.

Потре́бностъ = **потре́ба** (С. З. Л.), **потре́бизна** (С. Жел. Ос.), **обі́хiдні́сть**. — **Потре́би́** кі́нця не́має. н. пр.

Потре́бный = д. **На́добный i Не́обходи́мый** 1. **Потре́бовати** = **потре́бовати, пра́вити**.

Потре́вожи́ти = **поторбува́ти, потрíвожити** (люди́пу), **споло́хати, споло́шити** (пти́цю, з́вiря), **зру́шити, зрухну́ти** (я́ку веш́), **у(в)ра́зити** (ра́пу, бо́лячку), **по́коло́шкати, розко́лошкати** (во́лосся). — Не́ до́торка́й ся до́ плечі́, бо́ ура́зиш бо́лячку. С. Л.

Потре́пати = **потрíпати, кри́лами — по́лопоті́ти**.

Потре́скати = **потрíскати, по́лопати, по́жерти**.

Потре́ска́тися = **потрíскати ся, порéпати** ся (С. Л.), **по́лу́скати ся, по́лопати** ся, **розлу́скати** ся, **поро́зтрíскувати** ся. — А́ж шку́ра на́ їх поро́палась. К. Х. — Ру́ки поро́палась. — На́сiнники́ о́гiркiв вже́ поро́пали ся. Кн.

Потре́щати = **потрíщати** (С. Л.), **потрíскотати** (С. Л.), **потрíскоті́ти, потíркати, про́ мас́ло, са́ло — по́шкварча́ти**.

Потро́гивать, потро́гать = торка́ти, до-
тика́ти, чіпа́ти, займа́ти, поторка́ти, ся,
доткну́ти, ся, доторкну́ти ся.

Потро́хъ, частіше мн. потроха́, потрохи =
потро́х (С. З.) у птиць, а у животини д.
Внутренности.

Потро́шить = тельбу́шити (С. Ш.), требу-
шити, па́трати (С. З.), росчиня́ти, пере-
чиня́ти. — Слуги стали росчиня́ть рибу і
пайшли хлючі. п. к. Гріяч. — Патрати гусей.

Потруди́ть = утрудни́ти; потурбува́ти.

Потруди́ться = 1. попрацюва́ти, пороби́-
ти. С. Л. — Поробив я на своєму віку чимало.
2. потурбува́ти ся, поклопота́ти ся, по-
піклува́ти ся.

Потру́нїти (надъ кѣмъ) = посьмія́ти ся,
поглузува́ти, покепкува́ти (з кого).

Потрусі́ть = потрусі́ти.

Потрусі́ть = побоя́ти ся.

Потру́шивать = тро́хи боя́тись.

Потряса́ть, потрясти́ = 1. трясѣ́ти (С. Ш.),
трусі́ти, то́рсати (С. Ш.), потрясти́, по-
трусі́ти, поторе́сати.

2. хита́ти, захита́ти, захитну́ти і д. По-
колеба́ти 1.

Потреса́ние = 1. трясѣ́ння, трусе́ння.

2. хита́ння, захита́ння.

3. колотнѣ́ча (С. Л.), ро́зрух, тру́са (С.
З.). — Вчинив вси ясу і поміж пачами ве-
ликою трусу. п. д.

Потря́хивать = трусі́ти.

Поту́ги = хва́тки, перей́ми.

Поту́да = до́ти і т. д. д. Дото́бі.

Поту́жить = поту́жити і т. д. д. Попеча́-
лється.

Поту́жить = побі́ти, одлуні́ти і т. д. д. По-
колоті́ть.

Поту́лять, поту́нїти, ся = поту́ляти (С.
Жел.), поту́нити, у(в)ну́пити, ся (С. Ш.),
похи́юнити, ся (С. З.). — Очі в землю
втупив. Ос. — Еней похиюпвсь, дослухав
ся, Сивила що йому верзла. Кот. — Вона
до його ласочкою, голубе мій! а він похию-
пив ся, мовчить, очей не підведе... Кн.

Поту́скнуть = поме́рхнути.

Поту́скнѣть = поме́рхнути, потѣ́мити ся,
потѣ́марїти.

Потуха́ть, поту́хнутъ = гасну́ти, перега-
сати, погасати, у(в)гаса́ти (С. Ш.), при-
гаса́ти, погасну́ти, уга́сути (С. Ш.), при-
гасну́ти. — Гаснуть очі, засну́ти думи, се-
рце снить. К. Ш. — Гасне дую́ля в роті.
К. Ш. — Горить не влася. К. Ш.

Потучи́нь = погла́дшати.

Поту́шати, поту́шить = 1. туши́ти (С. Ш.),
гасі́ти (С. Л.), поту́шити, погасі́ти (С.
Л.), у(в)гасі́ти (С. Ш.). — За царя Горош-
ка, як людей було трошка, як сніг горів, а
соломою тушили. п. пр. — Цібі́г на по-
жежу, а вже й потушили. п. о.

2. га́мува́ти, туши́ти, уга́мува́ти (С. Ш.),
утихо́мірити, поту́шити. — Мовчанка не
пущить, а все гнїв тушити. п. пр.

Потѣ́вать, поно́тѣвать = угоща́ти (С.
Ш.), гості́ти, частува́ти (С. Л. З.), уго-
стити (С. Ш.), поча́стувати (С. З.), трак-
(х)тува́ти (С. З. Л. Ш.), погра́кувати.
— Бать у мене отець-мама будуть шанува-
ти, медом вином козаченька будуть часту-
вати. п. п. — А у мене увесь рід багатий,
будуть мене часю частувати. п. п. — І за-
раз попросивши в хату, горілкою поча́сту-
вав. Кот.

Потѣ́ваніє = частува́ння, трак(х)това́н-
ня. С. Л. Ш. — Яко частування, таке й да-
кування. п. пр

Потѣ́яться = постаря́ти ся, поси́лкува́-
ти ся.

Потѣ́ = 1. Пі́т. — Бурлак робить, заробляє,
аж піт очі заливає. п. п. — Працює до кри-
вавого поту. п. пр.

2. риба *Plyseter macrocephalus* = дивогла́-
вець (С. Пар.), плеву́н (С. Жел. Пар.).

Поті́зка, у виразі: „опѣ́ у него́ на поті́-
кахъ“ = він у цього́ за по́ни́хача.

Поты́кати = 1. тка́ти.

2. пха́ти, пони́хати.

Поты́лиця = поти́лишник. С. З. (Удар по
потилиці, а не сама потилиця, порівняй: За-
ты́локъ).

Поты́сячно = ти́сячами, з ти́сячі. — Ти-
сячами гинуть. К. Ш. — Він платить з ти-
сячі (на пр. з тисячі цегли при будові).

Поты́чка = тумáк (С. Ш.), стуса́н (С. З.),
штурха́н, штурха́нець.

Потѣ́лый = спі́тний.

Потѣ́ние = поті́ння.

Потѣ́снїть, ся = поті́са́ути, ся (С. Л.),
сті́снїти, ся.

Потѣ́ть, впо́тѣть = пі́тїти, дуже — упрі-
ва́ти, спі́тїти, упрі́ти (С. Ш.). — Поки
не упріти, поти не уміти. п. пр.

Поті́ха = поті́ха (С. Л.), кумеді́я, чуда-
сія, чудороді́я (Полт. Чайч.).

Поті́шати, поті́шить, ся = поті́шати, за-
бавля́ти, поті́шити, забави́ти, ся (С. Аф.).

Поті́шникъ, ца = д. Забавни́къ, ца.

Поті́шний = вті́шний, кумедни́й (С. З. Л.),
чудородни́й. — Вті́шний хлопець. — Чу-

дородна людина. Полт. Чайч. — Кумедна казка. С. З.

Потягивать, потяну́ть, ся = 1. тягті́, потягті́, ся (С. Л.), поцупити. — То збоку уціпне, то спереду подупить. Гук. Ар. — **Потяну́ться за кѣмъ** = пошну́ти ся, потягті́ ся.

2. д. Попива́ть.

Потягива́ние = тяга́ння, потяга́ння; по́тяги.

Потяго́ба = по́тяги.

Потягсе́льство = пова́жчати.

Поубави́ть = зба́вити, одба́вити (трохи).

Поубаю́кати = заколиха́ти (помалу).

Поубра́ть = прибра́ти (трохи).

Поубы́ть = убу́ти (С. Ш.), збу́ти (трохи). — Вода трохи збула.

Поувести́, поувезе́ть = повиво́зити.

Поувести́, поувесе́ть = повиво́дити.

Поувози́ть = повиво́зити, повзо́зити.

Поуговорі́ть = умо́вити (по трохи).

Поугомо́нить, ся = у(в)гамува́ти, ся.

Поугоро́ть = уча́дити, поча́дити (трохи або багатьом).

Поудивля́ться = подивува́ти, продивува́ти, ся.

Поуди́ть = по́удити, полове́ти ри́бу (удкою).

Поужина́ть = повече́рати. — Повечерявши, вони полягали всі спати. н. о. Грінч.

Поукла́сть = повклада́ти. — Повкладали дітей спати. — Повкладав свої книжки в скриню.

Поукра́сити = пооздо́блювати, квітками — поукві́тчувати, закрі́тчати, цвя́шками — пообцѣвха́чувати.

Поукроти́ть = погамува́ти.

Поуложі́ть = д. Поукла́сть.

Поуменьши́ть, ся = зме́ншити, ся, про де-кі́лько — поyméншувати, ся.

Поуми́ѣть = порозу́мніти, порозу́мнішати. — Догадав ся очкур звязати, та й думає, що порозу́мнішав. н. пр.

Поуправля́ть = поорудова́ти, покерува́ти, попра́вити, проорудова́ти і т. д.

Поупря́миться = помага́ти ся, посу́нечати ся, попру́чати ся.

Поусердствова́ть = припи́льнува́ти. — Ну-мо, пумо припи́льнуймо! н. п.

Поускоро́ти = прискоро́ити.

Поуспоко́ить, ся = вгамува́ти, ся, заспо-ко́їти, ся (трохи).

Поустаре́ѣть = постаре́ти, пристаре́ти ся, про люди́ну — підтопта́ти ся.

Поутру́ = зра́на, у(в)ра́нці, у(в)ра́нці

(С. З. Ш.), ра́нком. — Помер козак в не-длієнку вранці, положи́ли козака в світли́ці на лавці. н. п. — Вийшли в поле ко-сарі коси́ть ранком на зорі. н. п. — Завтра вранці́, як піде́м по зайці. н. пр. — Зра́на ви́їхав і на обід поспі́в.

Поухажива́ть = поже́нихати ся, поли́ця́ти ся, проже́нихати ся, за кі́лькома́ — переже́нихати ся. — Батько ще казали щоб я й поже́нихав ся. Кв.

Поуходи́ть = повті́кати. — Почувши се, вони не довго ждали, взяли та й повті́кали. Б. Г. — Тоді де-які люди повті́кали з ха-ти. п. к.

Поуча́ть, поучи́ть, ся = поуча́ти (С. Жел.), навча́ти, навча́ти, папу́чувати, повчи́ти (С. Л.), навчи́ти, ся. — Я старший, а ти менший, то тобі зась мене повчати. Крон. — А мати хоче навча́ти. К. Ш. — На все добре папучує, а воно паче йому позакла-дало, не чує. Кп.

Поуче́ние = 1. нау́ка, навча́ння.

2. д. Пропо́вдь.

Поучи́тельний = поуча́ючий, навча́ючий. — Се не тільки річ цікава, але й дуже по-трі́бна і поуча́юча. Бар. О. — Приснив ся сон не тільки цікавий, але й дуже поуча́ючий. Бар.

Поучи́ть, ся = 1. д. Поуча́ть, ся.

2. повчи́ти, ся. — Повчив ся трохи та й кинув.

3. д. Проучи́ть.

Пофантази́ровать = похи́мерува́ти, дум-ка́ми в хма́рах політа́ти.

Пофрайти́ть = похверчува́ти (С. З. Ш.), поцелу́рити ся, похізува́ти ся (С. З.). — Коли вже вам хоче́ть ся похізувати ся в моєму кобеля́ці Номис. С. З.

Пофріштика́ть = поспі́дати.

Пофі́ркати = попі́рхати, поцмі́хати.

Похა́бишкъ, ца = соромі́тник, безлі́чник, ця (С. Ш.).

Поха́бишый, но = срамо́тний, соромі́цький (С. З.), соромні́цький, безсоромні́й (С. Пар.), сти́дкий, сти́лий, безлі́чний (С. Ш.), со́ромно, безсо́ромно, без сорому́, — Срамотні́ сльві аж ляца́ть. К. Ш. — Не сльві́айте соромі́цької, засльві́айте ста-росльві́ської. п. пр. — Сти́дних пісе́нь сльві-вають. Кр.

Поха́бство = безсоромі́вість. С. Пар.

Похажива́ть = похожа́ти. С. Л. — По дво-рику похожає, на сонечко поглядає. н. п. — Похожаючи по корсунському саду, ба-чили... Кв.

Похвала́ = хвала́, похвала́, хвальба́ (С. Л.), похвальба́. — Хвальба́ сорочки не

дасть. н. пр. — Кажете, щоб не хвалити вас, то й не буду. Бачу, ви похвальби не любите. Кр.

Похва́ливать = похваля́ти, вихваля́ти.

Похва́лить, ся = д. Похваля́ть, ся.

Похва́льба = хва́льба (С. Ш.), хва́ління, хва́сть (С. Ш.), хва́лка (С. З. Ш.), прихва́льба, похва́лка (С. З. Л.). — Хвальби повні торби, а в тих торбах пусто. н. пр. — Дайте салчат хвасті підомчати. н. пр. — Була тая поголоска на всій Україні альбо хвалка од шляхти. Л. С. — Похвалки злії чипити. Мавела. С. З.

Похва́льний, но = хва́льний (С. Ш.), похва́льний, но.

Похва́льний, ся, похва́лить, ся = хваля́ти (С. Ш.), вихваля́ти, похваля́ти, ся; похваля́ти ся, нахваля́ти ся, похваля́ти ся. — Хвали мн, губонько, бо ти роздеру. н. пр. — Вже так його хвалить, та вихваляють. — Похваляди, що добре зробив. — Хвалила ся попади село підняти. н. п. — Лас, лас, ще й хвалить ся бити. н. п.

Похва́ривать = хорувати, слабувати, нездужати, недомогати (часто або часами).

Похва́стать = похва́стати, похваля́ти ся (С. Ш.), повелича́ти ся.

Похва́тати = похапати (С. Л. Ш.), похвта́ти (С. Ш.). — Прихали копитани, гречаники похачали. н. п.

Похва́теки = хва́тецько, хва́цько. С. Ш.

Похво́рати = послабувати, похорувати, пронездужати.

Похи́титель, ница = ханко́, хану́н (С. Ш.), злодій, ка.

Похи́триць = похитрува́ти.

Похи́цать, похи́тити = кра́сти, хапа́ти (С. Ш.), укра́сти, вхопи́ти, захопи́ти. схопи́ти, спірва́ти, запорва́ти. — На судний день чорт жидів хапав. н. пов. — Це не хлопець, а постійний злодій: де що спірне, зараз заховає так, що... Кр. — Ну, що вже запорвав, то вже твоє, але другим разом я тобі ребра полічу. Кр.

Похи́щеніє = краді́ж, ка (С. З. Л.), ха́пан-ня, ха́панка. С. Ш.

Похлеба́ть = посьо́рбати, похлебта́ти.

Похле́бка = ю́шка (С. З. Л.), горохова — горо́хвянка, з рибою — сьо́рба (С. Л.), щерба́ (С. З. Л.). — Сьорбай юшку, на дні риба єсть. н. пр. — Ти, Андрушку, хлещи юшку, а я мнясе бо мепс дитина ссе. н. пр.

Похле́бочный = ю́щечный. С. Л.

Похле́бывать = сьо́рбати, хлебта́ти (ча-сто або потроху).

Похлѣстывать, похлестать = хви́ськати, похви́ськати.

Похло́пать = поля́скати, поляща́ти, по-плеска́ти.

Похлопо́таты = поклопо́тати, ся, попохо-діти, попі́клувати ся. С. Л. — Багато я попоходив біля неї. С. Л.

Похлы́статы = д. Похлестать.

Похме́лье = похмі́лля, по́хміль. — Голова болять з похмілля. — На похмілля знема-гає. н. д.

Похму́ряться = нахму́рити ся, насму́жити ся, похму́жити ся.

Похны́кать = похли́пати, похны́кати.

Походата́йствовать = поклопо́тати.

Походи́ти (на кого або на що) = вдава́ти (С. Л.), походи́ти (на кого або на що), вдава́ти ся (в кого. С. Л.), скида́ти ся (на кого або на що). — Чи я тобі не врод-ливий, чи не в тебе вдав ся! К. Ш. — Бо мій батько робив гладко, а я в його вдав ся. н. п. — Оця кобила скидаєсь ся на ту лошичку, що позаторік... Кп. — А воно на те скидаєсь ся. Кп.

Походи́ть = походи́ти.

Поход́ка = ход́а (С. З. Л. Жел.), хід (С. Ш.), хідня́ (С. Ш.), поход́а, похі́д. — Я ванку сестру й по ході й по очах наскрізь бачу. Лев. В. — Що то за личко хороше! а хода яка... і не бачивши видочка по ході одійї можна б сказати, що се небесна урода. Зипк. — Зовсім батькова хідня. Херс. — Д. ще під сл. Побегу́нь. — Съ утиною поход́кой = качконо́гий. — Ач яка качконога. Си.

Поход́ный = похі́дний.

Поход́ь = 1. похі́д, похі́д, винра́ва. С. Жел. — Засвістали козаченьки в поход з по-лупочі, заплакала Марусенька своїмні очі. н. п. — Не вернув ся із походу гусарин-москаль. К. Ш.

2. по́ваг (ляшко ваги), лі́шка. — Шість хунтів з повагом (або: з лишкою).

3. збу́ток, схід, сходи́. С. Л. — Тепер на сей крам великий збут.

Походя́ = ходячи, входя́чку, на ході́. — Їсти входя́чку. — На ході́ зірвав.

Похожде́ніє, частіше мн. похожде́нія = 1. мандрува́ння.

2. приго́да, частіше мн. приго́ди (С. Жел.), при́ключка (С. Пар.).

Похóжий = схо́жий (С. Л. З.), похóжий, по-ді́бний, парі́стий, ці́лком — ви́капаний, на дуб — лубова́тий, на окле́док — окле́цьковатий і т. д. — Похожа свиня на коня. н. пр. — Син — ви́капаний бать-

ко. — **Быть похобжимъ** = д. **Походѣть** (на кого або на що).

Похоз'яйничать, похоз'яйствовать = похаз'яйнувати, погосподарювати.

Похолодѣть = похолодіти, похолодніти, похолодішати, постуденіти. — На дворі похолодішало.

Похоронѣть, ся = 1. поховати, ся (С. З. Л.), заховати. — Легше міні, доню, тебе поховати, а ніж міні та за його тебе заміж дати. н. п. — Поховали папа отамана в сиру землю глибоко. н. п. — У холодній амі мене поховали, ще й ногами землю зверху притоптали. Гр. Чайч. — Не жури ся, мій милий, не дай серцю тугу, а як умуру — поховашсь, озмешь собі другу. н. п. Под — Були батько й мати, та судилось козакові обох поховати. П. Пр. — А лиха ще буде, буде, поки заховують. К. Ш.

2. сховати, поховати, ся, багато — переховати, ся, попереховувати. — Дівчипонько, моє серце, сховай мене під ряденце. н. п. — Сховались тай попались. н. пр. — Багато переховав краденого.

Похоронѣный = похоронний, погребний (С. З.). — Погребная одирава. С. З.

Похоропы = похорон, поховання, хоронення, погреб (С. З.).

Похорохорѣться = поприндѣтись, поиндѣчити ся.

Похорошѣть = покращати (С. З. Л.), погарнішати, получчати, полішати, помилішати, погарніти, почернурніти, виладніти, вилюдніти, про постать — постаніти. — Прибери цня, то й він покращає. п. пр. — Щоб міні надіти, аби погарніти. О. Ст. — Якийсь миршавий був хлопець, а бач як вилюднів. н. о. — Як вона погарнішала!

Похотлівый, во = похотливий. во (С. Жел.), пожадливий (С. Ж.), женихливий. — Не молода вже, а женихлива, усе до парубків линаєть ся. Кн. — Вовки в м'ясниці женихливі — тічками ходять. Кн.

Похотлівость = похоть (С. Л. Жел.), хотлівість, хтівость (С. Ж.), жирування (С. Л.), пожадлівість (С. Ж.).

Похоть = д. **Похотливость**.

Похотѣть = пореготати, ся, пореготіти. **Похрабѣться** = похрабрувати.

Похрабываѣть, похрабѣть = хроніти (по малу), похроніти. — Хронить, аж хата ходором ходить.

Похрипѣть = похрипіти, похавчати, похарчати.

Похристѣсоваться = похристѣсувати ся.

Похромѣть = пошкандибати, пошкитить. (Пр. д. під сл. **Пойти**).

Похрустѣть = похрумкати, похруммати, похрумчати, похрумтіти, похрупотіти.

Похуднѣть = погіршати, попоганіти, споганіти. — Маленьке — миленьке, а побільшає — погіршає (про дитину н. пр.).

Похудѣть = схуднути, похуднути, охднути, похудіти, охлінути (С. З. Л.), помарніти (С. Л.), змаріти (С. Аф. З.), на виду — спасти з лиця (С. Л.), на тілі — спасти з тіла, з туку, з черева. С. Л. — Поки гладкий схудне, то худий здохне. н. пр. — Він схуд наче тарана. Лев. В. — Ой вже ж пащі сіромахи та без харчів помаріли. н. п. — Так з лиця спала, що й не пізнати. н. о.

Похудѣлый, похудѣвший = схудлий, похдлий, змарілий, помарілий.

Похуліть = погудити, поганити, поганьбити.

Похѣриваѣть, похѣрить = д. **Захѣриваѣть**.

Пощарѣнѣть, ся = подрѣпати, ся (С. Л.), пошкрѣпати, смікаючи що — пошморгати, пошмугляти. — Так він у терен — хоч там і подрѣпаєть ся. н. к.

Пощарѣствовать = поцарювати.

Поцѣвѣти = поцѣвісти.

Поцѣдѣть = поцідіти.

Поцѣловѣть, ся = поцілувати, ся, здоровкаючись — почоломкати ся, в жарт кажучи — цмокнути ся. С. Л. — Обнялись, поцілувались як слід. н. о. — Цмокнись з жінкою моєю, вона твоя буде. Г. Ар.

Поцѣлуй = поцілунок. С. Л. — Поцілунок той і досі пече мене. Кн.

Поцѣлювати = поцінювати, поощнювати.

Поцѣпѣти, ся = почепіти, ся (С. З. Л.), причепіти, ся (С. З. Л.), очепірити ся.

— Це ніс! Чорт двом ніс, та одному почепив. н. пр. — Так він як поплив бичок, очепірівсь йому за хвіст і поплив. н. о. Гріпч.

Почѣвѣкѣ = поцілмкати (С. Л.), поцімкати (Фр.), пожвѣкати.

Почѣрочно = чарками.

Почѣсту = часто, часто-густо (Чайч.).

Почѣще = частіш (С. Л.), частіше.

П'очва = ґрунт, ґрунт. С. Л. — Коли б ґрунт був чорвоzem, а то сунісок. Кн. — Шевченко і муза його родились і зросли на ґрунті української народної історії. Кн. —

П'очва глінистая = глінястий, глеюватий ґрунт, гліняста земля, глейовина. — **П. нетрѣнутая** = цілїна. С. З. — **Купив виву з цілїною**. С. З. — **П. песча**.

ная = піскувата земля. — II. песчаная = сипісок. — II. черноземная = чернозем, черноземля.

Почванитися = **Почванити** ся, **полишати** ся, **побундючити** ся, **поприндіти** ся, **побришкати**.

Почвенный = **грунтовий**. — **Почвенное колесо** д. під ся. **Колесо**.

Почеловѣчески = **полюдьски**.

Почему, почѣмъ = **чом** (С. З.), **чому** (С. З.), **чого** (С. З.), **на що**, **про що**, **для чого**, **почім**. після чого. — **Чом**, **чом**, **чорпобров**, **чом** до мене ве прийшов? н. п. — **Чому** міні правди не скажеш? н. п. — **Чого** міні тяжко, чого міні нудно, чого серце плаче, ридас? К. Ш. — **Не** знаю що і після чого старі сумуть. К. Ш. — **Вотъ** **почему** = **от** через що, **отож-то**, **от** за-для того. — **Почему** **то** = **чогось**, **чомусь** (С. З.).

Почеркъ = **писання**, **письмѣ** (С. Пар.), **почерк** (С. Жел.), **рука** (С. Жел. Пар.). — **Давайте** я розберу — я його руку добре знаю. — **Хіба** се моя рука? і **рука** і **печатка** підборні. Кп. — **Він** підвів під мою руку. п. о.

Почернить = 1. **почорніти**, **вічорнити**, **обчорнити**.

2. д. **Захѣрати**.

Почернить = **почорніти**, **злегка** — **причорніти**. — **Почернѣвшій** = **почорнілий**. С. Л. — Ой чого ти **почорніло** зелене поле? **Почорніло** я від **крови** за **вашу** волю. К. Ш.

Почерпаты, почерпнуть = **черпати**, **черпнути**.

Почерствѣть = **почерствіти**.

Почертить = **порисовати**.

Почертовски = **почортячі**.

Почесать, ся = **почесати**, **ся**, **тіло** **руками** — **почухати**, **почухмарити**, **поскрѣбати**, **ся**. — **Почесать языкъ** = **попащикувати**.

Почествовать = **пошанувати**, **у(в)шанувати** (С. Ш.). — **Ушанували** його **добрим** словом і **привітанням**.

Почѣсть = **шаноба** (С. З. Л.), **шана** (С. З. Л.), **повага** (С. Л.), **поческа**. — **На** що та й **шаноба**, як **добре** слово. п. пр.

Почесѹха = **короста**.

Почѣтный = **почесний**. С. З. Л. — **Панове** **Запорозці!** **просимо** на **почесне** (місце). С. Л. — **Титарівна-Немирівна** **почесного** роду. К. Ш.

Почѣтъ = **шаноба**, **честь**, **повага**, **почест-**

ка. — **Спасибі** вам, **панове-молодці**, **пре-славні** **Запорозці**, **за** **честь**, **за** **славу**, **за** **повагу**, **що** **ви** **міні** **учили**. К. Ш. — **Хоро-**
брому **у** нас **хвала** і **слава**, **розумному** **шано-**
ба і **повага**. К. Ш. — **Не** **дивили** **ся** **чи** **родич**, **чи** **чужий** **приходить**, **все** **тут** **було**
шанову **по** **собі** **находить**. **Мак**. **Д.** **ще** **під**
сл. **Почѣсть**.

Почечный = **п'рковий**.

Почечуйникъ, почечуйная трава, п. бредѣна, п. горѣць, рос. Polygonum Persicaria L. = гірчак. С. Ан.

Почивальныи = **спочивальний**.

Почивальня = **спочивальня**, **спальня**.

Почиваніе = **спочивання** (С. З.), **спочинок**.

Почивать, почѣти, опочить = 1. **спочивати**, **спочи́ти**. — **Прійдіть** **пізніше**, **бо** **пап** **ще** **спочивають**. — **Батюшка** **після** **обід** **спочивають**.

2. **спочивати**, **спочи́ти**, **опочити**, **умѣрти**, **померти**, **переставити** **ся**, **полягти**. — **Т.** **Шевченко** **родив** **ся** **25** **лютого** **1814** **р.**, **опочив** **26** **лютого** **1861** **р.** (**з** **напису** **на** **його** **могилі**). — **Поїхав** **в** **Італію** і **там** **поліг**. **Кп.**

Починать, почать = **починати**, **зачинати** і **т. д.** **д.** **Начинать**.

Починивать, починить = **ладнати** (С. Л.), **лагодити** (С. З. Л.), **ладити** (С. Л.), **справляти** (С. Л.), **поправляти**, **трохи** — **підлагожувати**, **підлажувати**, **полагодити** (С. З.), **поладнати**, **валагодити**, **наладнати**, **наладнувати**, **справити**, **поправити**, **підлагодити**, **підладити**, **підладнати**, **одежу** — **латати** (С. З.), **полатати**, **зала-тати** (С. З.), **підлатати**, **влатувати**. **влатати**. — **Треба** **віз** **полагодити**. — **Полагодити** **роботи**. **Кр.** — **Влатати** **треба** **старий** **кожух**. **Полт.** **Чайч.** — **Церкву-домовину** **не** **ма** **кому** **полагодити** **на** **тій** **Україні**. **К. Ш.**

Починка = **лагодження**, **поправа**, **поправ-ка**, **одежі** — **латання**.

Починный = **початковий**.

Починъ = 1. **почин** (С. З. Л.), **ночаток** (С. З. Л.), **зачин** і **т. д.** **д.** **Начало** 1.

2. **півід**. **прівід** (С. З.), **прізвід** і **т. д.** **д.** **Инициатива**.

Почислѣть, ся = **полічити**, **порахувати**, **ся**.

Почистить = **почистити**, **став** **од** **мулу** — **пошлямувати** і **т. д.** **д.** **Очищать, Очи-стить** 1.

Почитай = **д.** **Почти**.

Почитаніе = **шанування**, **пошанування**, **поважання**.

Почитатель, ница = **шанувател**, **почи-тател**, **ка** (С. Жел.), **чтитель, ка**.

Почита́ть, ся, почита́ть = поважа́ти, ся (С. З. Л.), шанувати, ся (С. З. Л.), чтити, штити (С. Жел.), пошанувати (С. З.), у- (в)шанувати (С. Ш.), вжа́лувати. — Ні, не буду чужі воли пасти-затягати, не буду я в чужій хаті тещу поважати К. Х. — Хто вк по божому прожив, того до смерги будуть поважати і добрим словом помипати. Б. Г. — А ти їм кажи, щоб вони любия і поважали одно одного н. о. Гринч. — І дівчата поглядають, всі сусіда поважають. п. п. — Взяв дід бабу за рученьку тай по вів в святилицю, поважає старий бабу, як би й мєлодицю. п. п. — Всі поважають, ла покуті сажають, Б. Г. — Шануй отця твого і матір твою. В. Н. — Ой коби я мужа мала, я би його шанувала. п. п. Под. — Він так умів себе показати, що й Ляхи його шанували. І. Г. — Хто не зазнав лиха, той не вміє шанувати добра. п. пр. — Вельми у нас шанували діди і слухали ся паче батька. Кн. — Сина Івана оддали н салдати за те, що ти не павчила напіз шанувати. К. Ш. — І всі його шанували, як батька старого. Гр. Чайч. — А я буду научаги, як милого шанувати. п. п. — Ох я ж його хоч не люблю, шанувати мушу! Ох, Боже мій милосердний, вийми з його душу. п. п. — Пішла про неї слава всюди: її шанують люди. Б. Г. — То буду я отця-матір штити й поважати. п. д. — Ушановано його як слід добрим словом і привітанням.

Почита́ть, поче́сть = вважа́ти, лічити, полічити. — Чого лице од мене одвергаш, мене собі за ворота вважаш? К. І.

Почита́ть = почита́ти, прочита́ти.

Пічка = 1. анат. — пірка. С. Жел. — Жирює ся, як пірка в салі. п. пр. 2. па рослинах — бру́нька (С. Жел.), брость (С. Жел.), бросток (С. Ш.), брост, бростина, біблашок, біб'яшок, квіткова — пуп'янок, пуп'яшок (С. З.), що розпукується — розпупі́вка, розпупка́лка, па тютюну — пасинкі. — Диво, що ва березині бруньки. п. пр. — Молоденька, паче пуп'янок. н. пр. — **Вибрасывати пічки** = набрунькувати ся, бростіти ся (С. Аф. Ш.). — Дерево уже набрунькується. Ман. — Вишня почала вже броститися. С. Аф. Ш.

Почкова́ть = очкува́ти. С. Жел. — Очкувати дику яблуню.

Пічковий = 1. пірковий.

2. бруньковий, бростковий.

Почмо́кати = поцмо́кати.

Почо́кати, ся = поцо́кати, ся.

Почта = по́шта. С. Л. — Це пошта здалека біжить. В. Ш.

Почтальо́нъ = пошта́р (С. Л.), пошта́рь, листопо́ша. — Не поспішай поштарю мій! В. Ш. і д. під сл. **Письмонбсець**.

Почта́рь = д. Почтальо́нъ.

Почте́ніе = шаноба́ (С. З.), ша́на (С. З.), шануван́ня (С. Л.), пошанува́ння, шайні́сть, пова́га (С. З. Л.). — На що та й шапоба, як добрее слово. н. пр. — Ой були ми в пана, була пам повата: пили мед-горілку за Ганусю дівку. п. п. — Великое пошануванія од даря мли. Л. С. — Людям чини шайність, а коло себе май охайність. н. пр.

Почте́нный = пова́жний (С. З. Л.), шанов́ний (С. З. Л.), поче́сний, пошти́вий, ста́тєчний. — Впа у нас жінка добра, розумна і поважна. Кот. — Поважное писаніє ваше дійшло. Орлик. С. З. — Почесного роду. К. Ш. — Такий статєчний людині не сором сказати — здорові були: він заробив собі шанобу. Кн.

Почті = снівє́ (С. З. Л.), майже́ (С. Жел.), праве́ (С. З.). Чайченко вживає це — за того, але це слово більше відповідає рос. = **Вотъ-вотъ** (д. це слово). — **Почті що** = ма́ло що (С. Л.), ма́ло не, тро́хи не (С. Л.), бєзмаль (С. Л. Ш.) — У молодиках він любив скляного бога, а під старість сливе і в рот не брав. п. к. — Вопа напалася на Мєлашку сливе кожного дня. Лев. — Ходить по поєс праве в грязюці. Помис. С. З. — Два парубчак майже однаких літ. Фр. — Отак переїхали ми майже цілу дорогу. Федь. — Почали описувати життя простого народу майже тією мовою, якою він сам говорить. Ук. — Безмаль не 20. С. Ш.

Почті́тельно = з шанобо́ю, шапоб(в)лі́во, пошти́во. — Уклонив ся йому чолом пизько, далі склавши шанобливо руки, одійшов назад, немов од хана. Ст. С. — Одже йдїти ви за подвірря наше і зустріньте юнака поштиво. Ст. С.

Почті́тельность = пова́га (С. З.), шаноба́ (С. З.), пошаво́вання (С. Жел.), пошти́вість.

Почті́тельный = шавоб(в)лі́вий, пошаво́льний (С. Пар.), поче́стливий (С. Пар.), пошти́вий, шанів́ний.

Почті́ть = д. Почита́ть.

Почтме́йстеръ = по́імєйстер, почма́йстер (Гал.).

Почтово́й, почто́вый = пошто́вий.

Почтосодержа́тель = пошта́рь. — Біжи до поштаря за кінєми.

Почу́вствовать = почу́ти (С. З. Л.), почу́ти ся (С. Л.), вчу́ти, учу́ти (С. Ш.). — Тільки я ввійшла в хату, так зараз і почула, що для мене починаєт ся нове життя. Фр. — Оттоді вся громада почула, що болячка

усiм коле. Ки. — Бий його дуже, щоб почувсь. С. Л. — Тепер i пани вчули, що хлiб родить на мозолях. Ки.

Почудэсiть, почудэсничать = похимерувати, похимерити ся. — Нiчого вiн iм лихого не зробив, а так похимерити ся захтiлось. Кр.

Почудiться = здати, вздрiти ся, обмiрити (Грaб.), приверзти ся. — Мiнi зда-лось, що... — Це тобi приверзлось.

Почуять = д. Почувствовать.

Пошабашить = обробити ся, пошабашити, перед недилю — посуботити. — Сьогодні швидко обробили ся. Кр.

Пошаливать, пошалить = пустувати, дурити, попустувати, подурити, пожирувати, посваболити.

Пошалить = подурити i т. д. д. Одурить.

Пошарить = пошарити, понижпорити, скрiзь — вишарити, винижпорити.

Пошаркать = почовгати.

Пошатывать, пошатать, пошатнуть, ся = хитати, вахитувати, колихати, похитати, поколихати (С. З.), похитнути, поколихнути, ся (С. З.), схитнути ся, схибнути ся, поточити ся. — Зачепив возом, аж стовп похитнув ся. — Глечик схитнув ся i вивав. Кр. — Гуляй, моя чорноброва, поки моя голова здорова, бз як моя голова схибнесть ся, тодi твоє гуляння минесть ся. п. п. — Нема гiрше, як бурлацi — куди похнуть, туди й поточи ся. н. пр. — Поточив ся i трохи не впав.

Пошвырять = покидати, пошпурляти.

Повеселивать, повеселить, повеселнуть, ся = ворухити, поворухити, зворухити, ворохнути ся, поворухнути, зворухнути, ся. С. Л.

Повепи = широкi саякi, вiстелякi лубом.

Повелестить = повелестити (про листя, папiр то-що), пошамотити (глухо, на пр. про тканину).

Повелудивать = пошолудивити.

Повелушить, ся = полудити, ся.

Повенелать = пошепеляти, пошенелавити.

Повештать, ся = пошепотати, пошептати, ся, потишкувати ся.

Повештомъ = пошепки. — Сказав пошепки.

Пошершавить = пошаршавити, пошерхнути.

Пошивать, пошить = шити, пошити, багато — понашивати.

Пошибъ = спiсiб, роб, побит (С. З.).

Пошивка = шиття, пошиття, шитво. — Заплатив за пошиття.

Пошняковать = пошаткувати. — Вже пошаткували капусту.

Пошиить = пошиити, про масло, сало — пошварчати, пошваркотити, про гадюку — посицати, про воду — побулькотити, поклекотити.

Пошлина = мiто (С. Жел. З.), з возів — возовé, за проiзд по мосту — мостовé (С. З.), мостовщiна, через греблю — погребельне, на винницях од казана — показанщина. — Дорожная пошлина = подорожчина. — Базарная, ярмарочная п. = мiстовé. — Судебная п. = пересудок, присуди. — Аби жаден чоловiк не мiв нових мiт вишпiляти. Ст. Л. — Великiй мiта брали: од возового по пiв золотого. п. д. Пр. д. ще пiд сл. Подать.

Пошлинный = митовий.

Пошлость = паскудство; безсоромнiсть.

Пошлый = паскудний; безсоромний, соромщiцький.

Пошлать = мерзэнити ся.

Пошляться = поблукати, потиняти ся, повештати ся.

Поштемнелевать = поштампувати.

Поштучно = штiками, од штiки.

Пощумать = погомонити, погаласувати, про лиг то-що — пошелестити, про одежу — пошамотити, про вогонь — погоготити.

Пощуршать = пошурхати, пошамотити.

Пощутить = пошуткувати, пожартувати. С. Л. — Не все журить ся — i пошуткувати можна трохи. Ч. К.

Пощутовскiй = мов блáзень.

Пощувать = шуткувати (шпiда або злетка).

Пощадъ = ласка, милость, помилування, милосердя (С. Пар.). — Це вже i милость кладу на тебе, а тó побити треба. Чайч.

Пощадить = помилувати, вжалувати.

Пощебетать = пощебетати, поцьвiринькати, поцьвiриньчати.

Пощеголать = д. Пофрантить.

Пощекотать = полескотати. С. Л.

Пощёлкать = поляскати, зубами — поклáцати, насiння, горiхи то-що — полúскати, полузати.

Пощёние = поштування.

Пощенать = пощипати, пiррн, волосся — поскúбти.

Пощёчина = ляпас (С. З. Л.), ляпанець, поляпас, лящ (С. З. Л.), поличок (С. З.), намордень. — Та вже для тебе обiщаюся

Кісєвї я ляпас дати. Кот. — Зараз йому ляпаса по пинї. Кп. — За кучму сю твою велику, як дам тобі ляща у пину. Кот. — І полчиків дапнем обезчестивши. Л. В. — **Надавати пощєниць** = наляскати, ляпанцїями нагодувати.

Нощу́пати = полалати, помацати. С. Л. — Знайшов не знайшов, а помацати можна. п. пр.

Нощу́пывати = лапати, мацати (николи або злегка).

По́дати, по́єсть, ся = їсти, поїдати, з'їдати, поїсти, з'їєсти, ся, виїєсти, трохи — попоїєсти, усе — повиїдати, переїєсти, усі харчі — повихарчовувати. — Дай хоч трохи попоїєсти, а то опухну. п. к. — Виймєку борщу, ще й поїв усі пироги. Чайч. — Цю варила — усе повиїдали. Чайч. — Усього хліба не переїси. п. пр.

По́єздити = поїздити.

По́єздка = їзда. С. Л.

По́єзд = од'їзд, від'їзд, виїзд.

По́їзд = поїзд (С. Жел.), иноді про залізницю — по́тяг (С. Жел.), весільний — по́їзд, а коли від хати до хати — перезва́ (С. З.). — Були у перезві. С. З.

По́їзжало́ = гінець, посланець.

По́їзжа́не = поїзжа́не (С. З.), в перезві — перезва́нни, перезва́нка, перезва́нє.

По́їзжа́той = поїзжа́нин, мн. — поїзжа́не. С. З.

По́єсть = д. По́їдати.

По́їхати = поїхати.

Поэ́зія = пое́зія. — Лири́ческая п. = лірна пое́зія.

Поэкзаменова́ть = проєкзаменувати.

Поэ́ти́ческий, ски = поетичний, по, поетичський (С. З.).

Поэ́тому = тому, через те, то́ж-то. — Тому кожний чоловік повинен знати свій народ. Бар. О. — Тому-то треба добре прислухатись до своєї рідної мови. Бар. О.

Поэ́тъ = поета, співець (С. З.). — Дневник Шевченка, писаний поетом... Кп. — Як часом заговорили ти, твій голос так серденько гріє, певаче чуєш то співець вінує ласку і надію. І. Г.

Появля́ться, появля́ться = появля́ти ся, з'явля́ти ся, проявля́ти ся, обявля́ти ся, виступа́ти, витика́ти ся, зразу — вилина́ти, багато — висипа́ти, появля́ти ся, з'явля́ти ся, про(об)явля́ти ся, виступи́ти, виткну́ти ся, висипа́ти, про пошесть, кущку то-що шкодливе, як спочатку — вклю́нути ся, а далі — вки́нути ся. — **Отку́да онъ появилсѧ?** = відкіля він

взяв ся? — **Отку́да у него́ появилісь де́ньги** = відкіля у його́ взяли́сь гроші? — **У него́ появилісь де́ньжонки** = у його́ завели́сь грошенята.

Появле́ніє = по́ява, з'я́ва, з'я́вка (С. Л.), з'явля́ння (С. Л.), про́ява.

Поягні́ться = око́тити ся.

Поя́гнати = злига́ти ся, полига́ти ся. — Полигали ся з жидами, та й пу руйнувати. К. Ш.

Пояри́ться = поярува́ти.

Поя́рковий = зроблений з вонни ярки.

Поя́рокъ = вóвпа з ярки.

Поя́стат, ся = д. **Опо́ясыва́ти.**

Поя́сненіє = поясне́ння, виясне́ння (С. Пар.), тлумаче́ння (С. Ш.), товма́чення (С. Ш.), висвѣтле́ння (С. Пар.).

Поя́снить, ся = д. **Поя́снить, ся.**

Поя́сница = по́перек (С. З.), кри́жі (С. Л.). — Вихля́ черево́м і попере́ком. Кв. — Крижі боля́ть. С. Л.

Поя́сничный = попере́ковий.

Поясо́й = поясні́й.

Пояси́тъ = поясні́ти, поясні́шати.

Поя́снить, поясні́тъ = поясва́ти, вияснѧти (С. Пар.), тлумачи́ти (С. Ш.), товма́чити (С. Ш.), поясні́ти, вияснѧти (С. Пар.), витлумачи́ти, розтлумачи́ти, з'ясува́ти, висвѣтли́ти (С. Пар.). — Все як са́йд йому́ виясни́в. Чайч.

По́ясъ, поясѣ́къ, поясѣ́чекъ = по́яс, по́сок, пас (С. З. Л.), тонелький — пере́з, пере́зѣкъ, підпері́зка, ремі́нник — ре́тяг, ре́тязъ, ретязѣ́къ, ремі́нник, з окравки — окра́вка, шкурата́ний на гро́ні — че́рес (С. З. Л.), че́ресѣ́къ, котрим тягну́ть бурлаки судно́ або забродчи́ки невід — ля́ма (Аф.). — Бєсть у мене́ по́яс, вєсть у мене́ два — шовкові́ обя́ва. п. п. — За ца́ри Са́са їж хлі́б, хоч роспе́режи́ паса. п. пр. — Третьи́чи́и рука́ми ста́ли розпуска́ти пере́зок, що обмотува́в ті́ гнучки́й ста́н. Лев. В. — Наберемо́ срі́бла, злота́, набьє́м ту́го чере́са. Мова. — До́брий інте́рес, коли повни́й че́рес. п. пр. — Сиди́ть ко́зак на моги́лі, со́рочку ла́тає, ві́п ки́нув ся до че́реса — ко́пійки не має. п. п.

Праба́ба, праба́бка = праба́ба. С. Жел.

Правда = пра́вда, здр. пра́вдошѣ́ка. — Пра́вда кри́вду пере́важѧть. п. пр. — Була пра́вда та заржа́вила. п. пр. — Вона сказа́ла пра́вдошѣ́ку, а я ва́ж дам порадо́шѣ́ку. Б. Г. — **Въ пра́вду, за пра́вду** = спра́вді (С. З.), спра́вжѣ́ки, дійсно́, певно́. — Ві́п спра́вді́ та́кий, як про́ його́ кажу́ть. — Чи спра́вжѣ́ки чи на жа́рт? Гу́л. Ар. — **По пра́вді́**

— по правді. — По правді роби, доброго й кінця сподівай ся. п. пр.

Правдивість = правдивість, справедливість, щирість.

Правдивий, во = 1. правдивий (С. Л.), справедливий, во, щирий, ро. — Він чоловік справедливий — по правді розсудить. 2. правдивий (С. З.), справедливий, справжній, справдешній (С. З. Л.), певний (С. З.). — Справжній козак. — Правдива звістка. — Певна чутка.

Правдолюбєць = правдолюбця. С. З. — Ти-ж на правдолюбцю Пушкаря за тое уразив ся. Л. В.

Правдоподобіє = правдоподібність, імовірність (С. Пар), можливість.

Правдоподібний = правдоподібний, імовірний (С. Пар.), можливий, можебний.

Правду́ха = щіра душа, правдіва душа. — Козак — душа правдива. З напису над мальованим заporожцем. К. З. о Ю. Р.

Праведник, ца = праведник, ця.

Праведный = праведний; справедливий.

Прави́ло = 1. стеріо (С. Л.), правіло (Мал.), на плоту або на барці — трешло С. Л. Ш. Пр. д. під сл. Весло.

2. д. Ватерпасъ і Отверъ.

3. хвіст у хорга.

Прави́ло = правило (С. Жел.), ре́гула (С. Жел. З.). — Треба по правилах. в. о. Гр. Чайч. — Не то для тебе і задля рідного батька не зміню своєї регули. О. Ст.

Прави́льє = копійл, правило (у шевців, д. під сл. Инструментъ).

Правильность = правильність. С. Жел.

Правильный, по = вірний, правильний, но (С. Жел.), правдивий, во. — Чи правдиво визначено дату — не відомо. Кн.

Правильникъ = костоправ. — Покликали костоправа, щоб управив руку.

Правильникъ = д. Возница і Кучерь.

Правитель, ница = правитель, управитель, кз, керманіч. — Писарев був тоді — яко керманіч канцелярії Генерал-Губернатора. Кн.

Правительство = правительство (С. Жел.), уряд (С. Л.).

Правительственный = правительственный (С. Жел.), урядовий.

Править = 1. правити, правувати (С. Л.), заправляти (С. Л.), управляти (С. Ш.), управувати (С. З.), керувати (С. З. Л.), орудувати (С. З. Л.), верховодити (С. Л.). — П. Могила виправив привилей на митрополію Київську і правив церков Божаю, боронячи єї од Ляхів і уніятів. Літоп. Бі-

лозерського. — Не всім дано всеє знати і речами керувати. Маз. Зак. — Один стирин сам керує, весь корабель управує. Маз. Зак. — Плинуть собі та сплявають, море вітер чує, попередку Гамалія байдаком керує. К. Ш. — Коня керують уздою, а чоловіка словом. п. пр. — Як тобі вже керувати краєм, коли власна і сестра не слуха. Ст. С. — Нема Січі, пропав і той, хто всім верховодив. К. Ш.

2. поправляти, виправляти і д. Исправлять.

3. д. Выправлять 1 і Выпрямливать.

4. справляти. — Він як раз тоді справляв поминки. — Справив добре іменини.

5. правити, управити. — Звихнув руку, костоправ довго правив та нічого не міг зробити, та вже лікарь управив. — **Править брітву** = гострити брітву. — **П. поклонъ** = переказувати поклін, кланятися кому од кого, покланятися ся.

— Покланяється ся бідний невольник з неволі. п. д.

Правле́ніє = 1. правування, орудування, керування.

2. управа (С. Ш.), уряд, ряд (С. Ж.).

Правну́къ, правнука, правнучка = правнук, правнука.

Право = д. Вираво.

Право = справді, дійсно, певне, да́лебі; справедливо, поправді. — Ні, справді, не мав часу — тим і не зайшов. — По правді роби, доброго й кінця сподівай ся. п. пр.

Право = 1. право, вла́сть, вла́да. — За право судись, а за чуб не берись. п. пр. — Він має право. — **Право представле́нія** = заступство. — **Опъ въ правѣ** = він має право.

2. право, правозна́вство.

Правобере́жный = правобере́жний, правобі́чний.

Правово́й = правний. — Правний спосіб. С. З.

Правовѣ́дець, правовѣ́дъ = правозна́вець, правозна́вця, правник, юриста. С. Жел.

Правовѣ́дєніє, правовѣ́дство = правозна́вство.

Правовѣ́рный = правові́рний.

Правонаруше́ніє = праволо́мство.

Правона́сале́ніє = право́нис і право́нисъ. С. Жел.

Правосла́віє = правосла́віє, правосла́вність (С. Жел.), благоче́стія (С. Ш.).

Правосла́вный = правосла́вний, право́вирний (С. Жел.), благоче́стивий (С. Ш.).

Правоспо́собный = право́правний, пра-

воздѣтний. — Из рода в рід бував, знай, правоправним. К. Д. Ж.

Правосудіє = правосуддя.

Правосудний = правосудний, справедливий.

Правотá = правість, правдивість.

Правый = 1. правий. — **Правая сторона**, **рука** = правийця. С. З. — **По правую сторону** = праворуч і д. **Вправо**. — **На правой сторонѣ лежащий** = правобічний.

2. правдивий, справедливий. — Суд скапливий рідко бува справедливий. н. пр.

3. безвинний (С. Ш.), безповинний, безневинний (С. Ш.), невинний, неповинний.

4. прямий, певний.

Правдѣный, правдѣловскій = правдівський. — Спогадай на них дідівську, правдівську славу. К. Ш.

Правдѣд, правдѣдушка = правдід.

Правствѣно = святкування, після живи — обжипки, після возниці — обвозини, після хрестин — похрестини.

Праздникъ = празник (С. Л.), свято (С. З. Л.). — У Бога щодня празник. н. пр. — Три дні заходу, а день празник. н. пр. — У літнього усе свято. н. пр. — Зваєм і без попа, що в Неділю свято. н. пр. — Про свято держав, та в будень сказав. н. пр. — Хто святові рад, досвіта напѣсть ся. п. пр. — **Праздникъ Обрѣзанія Господня**.

Новый годъ (1 Січня) — Новий рік, год. — На повий рік прибавилось дня на зачий скік. п. пр. — **Н. Богоявленіє Господне**.

Крещеніє (6 Січня) — Водохрища (С. З.), Водохрещі, Хрещі (С. З.). — **Н. Срѣтеніє Господне** (2 Лютого) — Стрітенія (С. Л.), Стрічання, Громиці (Прав. С. З. Л.).

— На Стрітенні зима з літом пострічають ся. п. пр. — **Н. Обрѣтеніє главы Св. Іоанна Предтечи** (24 Лютого) — Обрітення.

— На Обрітення обертують ся птиці до гнізда, хлібороби до плугів. п. пр. — **Н. Преподобнаго Алексея, чоловіка Божія** (17 Марца) — Тѣплого Олексі.

— На Тѣплого Олексі шука риба лід хвостом розбиває. п. пр. — **Н. Благовѣщеніє Пресвятія Богородицы** (25 Марца) — Благовіщення (С. Ш.), Пѣрша Пречиста (С. З.).

— Який день на Благовіщення, такий на Великдень. п. пр. — **Н. Входъ Господень въ Іерусалимъ. Соборъ Архангела Гавріїла** (26 Марца) — Благовісника. С. Ш. — **Н. Святої Пасхи. Воскресеніє Христово. Праздниковъ Праздникъ** — Великдень, Паска, Великодні Святá (С. З. Л. Аф.).

— К Великодню сорочка хоч

лихенька, аби біленька. н. пр. — От пробі Великдень, а він зовсім не великий. н. пр.

— Приходять ото Великодні Святá, дає вона йому три крапанючки. п. к. Ман. — **Н. Великомученика Георгія** (23 Квітня) — Юрія.

— Як піде дощ на Юрія, то буде хліб і в дурня. н. пр. — На Юрія сіна кипі, тай вила закинй. ч. пр. — **Н. Перенесеніє мощей Св. Николáя чудотворца** (9 Травня) — Свв. Миколі, Весняного, Літнього Миколі.

— У дурня стане сіна до Юрія, а у розумного до Миколі. н. пр. — До Миколі віколи не сій гречки, не стрижи овечки. п. пр. — До весняного Миколі не можна купать ся. н. пр. — **Н. Вознесеніє Господне** = Вшестя. — Не прийдець ся в Середу Вшестя, завше в Четвер. н. пр. — Не буде сього, як в Середу Вшестя. ч. пр. — **Н. Преполовѣніє** = Права (С. З.), Переплáвна Середá (на 4-му тижні після Великодня). — Непаче о правій Середі, а ще тільки середохрести.

Кв. — **Н. День Св. Тройци** — Тройци, Зелені Святá (С. З. Л.). — **Троїцкіє праздники** — Зелені Святá, Ключальна Неділя (С. З.). — **Н. День Св. Духа. Сомѣствіє Св. Духа. Духовъ день** = Свв. Духа.

— До Святого Духа не кидай кокуха, а по Святій душі — ще в кокусі. п. пр. — **Н. Рождество Іоáнна Предтечи** (24 Червця) — Івана Купáла. — До Купала просо з ложку, то буде і в ложку. п. пр. — Після Івана Купала не треба купати. н. пр. — **Н. Св. Апостоловъ Петра и Павла** (29 Червця) — Петра і Павла, частіше — Пѣтра — Прийшов Петро — вирвав листок. н. пр. — По Петру то й по теплу. н. пр. — **Н. Соборъ 12 Апостоловъ** (30 Червця) — Полупетра. — Се сколось на самого Полупетра. С. З. — **Н. Великомученика Навтелеймѣла** (27 Липця) — Палікопа. С. З. — **Н. Преображеніє Господне** (6 Серпня) — Спас. С. Л. — Прийде Спас, бери рукавиці про запас. п. пр. — **Н. Успеніє Пресвятія Богородицы** (15 Серпня) — Пѣрша Пречиста (С. Л.), Велика Пречиста (С. З.), по Сл. Закр. се — друга Пречиста, бо пѣрша — 25 Марца. — **Н. Перенесеніє Нерукотвореннаго Ообраза** (16 Серпня) — Пречисник. С. З. — **Н. Усклюеніє Главы Св. Іоанна Предтечи** (29 Серпня) — Головосіка. — **Н. Рождество Пресвятія Богородицы** (8 Вересвя) — Друга Пречиста (С. Л.), Малá Пречиста (С. З.), по Сл. Закр. се — третя Пречиста, але Закревський певно помиляєть ся. — Прийшла друга Пречиста — взяла комаря нечиста. н. пр. — **Н. Воздвиженіє Креста Господня** (14 Верес-

ня) — Здви́женія. С. Л. — **П. Покро́въ Пресвятыя Богородицы** (1 Жовтня) — Покро́ва (С. З. Л.), Тре́тя (С. Л.), остан-ня Пречіста. — Хто сіє по Покрові — не буде що дати корові. н. пр. — Покрова усю землю листом покрила. н. пр. — Прийшла Покрова — на дереві голо. н. пр. — Прийшла третя Пречиста — на дереві чисто. н. пр. — **П. Мученицы Параске́вы** (14 Жовтня) — Пе́рші Параски. — **П. Мученицы Параске́вы** (28 Жовтня) — Дру́гі Параски. — **П. Введе́нне во хра́мъ Пресвятыя Богородицы** (21 Листопаду) — Введені́я. — **П. Св. Чудотворца Нико́лая Мүрликійскаго** (6 Студня) — Свв. Мико́ла, Зі́мнього Мико́ли. — **П. Рожде́ство Го́спода на́шого Ісуса Христа. П. Рожде́ства Христо́ва** (25 Студня) — Різд-во, Різдвяні Свѣята. С. З. Л. — **Рожде́ственскіе прѣзди́ки** — різдвяні свѣята. — Не к Різдву іде, а к Великодню. н. пр. — **П. Преподо́бной Мелані́и Рї́млянки** (31 Студня) — Меланкі. — **П. храмово́й** — храм, відпуст, одпуст. — **Капу́нъ прѣзди́ка** — д. під сл. Капу́нъ. — **Второй де́нь по́слѣ прѣзди́ка** — по́-празен, одда́я прѣзди́ка (Лев.). — **Прѣзди́ки** — празники, свѣята, свѣятки. — **На прѣзди́кахъ** — на свѣятках. — Ні холодо було, ні душно, а саме так, як в сірках, на Великодних, мов, свѣятках. **Кот.** — **П. провести** — відсвяткувати, цересвяткувати. — **Буде́тъ и на на́шей ўлицѣ прѣзди́къ** — і в на́ше вікѣнце засвѣтїть сонце. н. пр. — **Быть у прѣзди́ка** — 1. бу́ти на храму́, на одпусті. 2. наразитись, нахопітись на ліхо, здо-бу́ти кло́поту, пійма́ти облізня. — **П. жа́твы** — обжінки.

Праздничанье = святкуванняня.

Праздничать = празникува́ти (С. Л.), свѣяткува́ти.

Праздничный = празниковий (С. Л.), свѣятковий, свѣятний, свѣятчаний. С. Л. — **Праздничный подаро́къ** — празникѡве. — Дав празникового три карбованца.

Празднованіе = святкуванняня. С. Л. — **П. храмово́го дня** — храмува́ння.

Праздновать = празникува́ти, свѣяткува́ти (С. Л.), свѣятува́ти (С. Л.), справля́ти свѣято. — Будь же здорова, а ціі свѣятки свѣяткуй здорова. н. п. Под. — Дай же мѣ, Боже, неділі́ дѣдати — буду я зна-ти, як свѣяткувати. н. п. Б. — І там в

Острі́ Король свѣяткував Р. Х. Кіев. Ст. — Вільша справляла свѣято царевих імени Кн. **Прѣздно** = без діла, без роботи, нічого не роблячи.

Праздносло́віе = базікання (С. Л.), верзін-ня, тереве́ні (С. Л.), побрехе́ньки. — Яка там розмова, так одно базікання.

Прѣздно́сть = безділля, байдики (С. Аф.), гу́лі, ле́жа, леда́цтво, гульта́йство, поро-жнованія (С. З.). — Гулі не одного в лапті обули. н. пр. — З лежі не буде оде-жі. н. пр. — Гультайством перенялись наші дівчата, роботи по шую, а вони байдику-ють. Кн. — І в порожнюванню часу не тра-тичи. Л. В.

Праздношата́ющійся, праздношата́юща-ся = байда (сп. р.), гульта́й, ка (С. З.), гульві́са (С. З.), швѣндя (сп. р.), швен-дѣлка (ж. р.), вѣштанець, сновига, сно-вигайло, теліпайло.

Прѣздно́й = 1. порожній, вакапцѡвий (С. З.). — Порожня місто. — Вакапцѡва землі.

2. гуля́щий (С. Аф. З. Л.), порождю́чий (Ст. Л.). — На потіху гуля́щим лю́дам. К. Х. — Цигане суть люди не потреби́е і поро-жуючиє. Ст. Л. — **Прѣздно́мъ бы́ть, про-бы́ть** = 1. порождюва́ти (С. З.), ваку-ва́ти, провакува́ти. 2. байдува́ти, бай-дики би́ти (С. Аф.), гуля́ти, марнува́ти, пробайдува́ти, байдикува́ти, пробайди-кува́ти. — Покинь, Байдо, байдувати! н. п. — Нічого не робить, байдики бѣє. С. Аф. — Д. ще під сл. Баклу́ши би́ть.

Пра́ктика = пра́к(х)тика. С. Жел.

Пра́ктическій = прак(х)ти́чний. С. Жел.

Прама́теръ = прародітелька, прамати́ (С. Жел.).

Праоте́ць = прародітель, прабатько (С. Жел.), праотець. — Праотець Адаме! К. Ш.

Праотческій = прародітельскій, пра-батьківський.

Пра́порный = пра́пірний.

Пра́порщикъ = хорунжий (у козаків, а в російському війську се був урядовець (офи-цер) останньої ранги). — Лучче живий хо-ружий, як мертвий сотник. н. пр.

Пра́поръ = корого́вка, пра́пір (С. З. д. під сл. Зна́мя).

Прапра́дѣдъ = прапраді́д.

Прароді́тель, ница = д. Праоте́ць і Пра-ма́терь.

Прасъ, рос. Allium Partum L. = пор, праж (С. Ап.), прас (Хере.).

Прахвѣ́сть = шеліхві́ст, шалага́н, ша-храй, дурі́сьсвіт (С. З.).

Прахъ = 1. пірох (С. З.), пил (С. З.), піпіл.

Гіло (С. Ш.). — **Миръ праху твоєму** = миром земля тобі, нехай тобі земля пером! — **Прахъ съ нимъ!** = цур йому, хай йому ліхо! — **Прахомъ** пошло = пішло за вітром, димом до горі пішло. в. пр.

Причешная = прачкарня, пральня (С. Л.).

Причешный = пральний. — **П. валёкъ** = прач, праник, пральник. С. З. Л. Пр. д. під сл. Валёкъ 1.

Прачка = прала, прачка. — Взяли мене за прачку до двору — я прати добре вміла. Кп.

Праца, прашъ = швігалка.

Превываніе = пробування (С. Л.), пробуток, побут (С. Л.), перебування, в гостях — гостювання. — Підчас перебування Шевченка в арешті. Кв.

Превывати, превывъ = пробувати, жити, бути, пробути, прожити, цілий вік або дуже довго — вікувати, провікувати. — Скажіть зірки, скажіть ясні, де він пробував? Серце хоче пістку даги, та куди не знав. н. п. — Жили б ми з тобою, вік вікували, горенька, пуждоньки весь вік не знали. н. п.

Превзойти = д. Превосходить.

Превозмогати, превозмоць = перемогати (С. З. Л.), пересилювати, перемогти (С. Л.), здолати (С. З.), здоліти (С. З. Л.), подолати, поігулати (С. Л.), багатьох — поперемогати, попересилювати. — Кому Бог допоможе, той все переможе. в. пр. — Коли б я не переміг своєї подолі, тоб пропав десь. Кп. — З великою патугою переміг я себе. Фр. — Сила обставин пересилила громаду. Кв.

Превозносить, превозносить, превозність, ся = 1. вихваляти, величати, славити, ся, звеличати (С. Л.).

2. вихвалити ся, величати ся, нишати ся, бундючити ся і т. д. **Величаться, Важничать і Гордяться.**

Превознесеніе = вихваління, величання.

Превосходительный = ясневельможний.

Превосходительство = ясневельможність.

Превосходный, превзойти = переважувати (С. Л.), переважати, гору брати, перевишати (С. Ж.), переважити, узяти гору (С. Л.), повершити, заломити, в танцях — перетанцювати, в сьпівах — пересьпівати і т. д. — Правда кривду переказити. н. пр. — Бис би твого батька бив в чорнихі бровами, а я свої брови змажу, таки твої переважу. н. п. — Шукати рівні й вважав би я за гріх, бо переважила і

праведниця усіх. К. Д. Ж. — Мене на лайку не переважиш. Кр. — Я завтра мабуть і вас повершу спати. Чайч. — Над Грицька нема й кращого шевця, він усіх шевців геть заломив. С. Л. — Він усіх перетанцював.

Превосходный, но = дуже гарний, но, чудовий, во (С. Л.).

Превосходство = перевага, перемога, перевищення (С. Ж.).

Превосходствовать = д. Превосходить.

Превратный, но = 1. нестійкий, нестійкий, но і д. Непостоянный.

2. неправдивий, перекучений, покручений, перевернутий, кривий, неправдй, навнакй (С. Л.), навспак (С. З.), навворіт, наперевёрт (Лев.), навворіт, навпротй.

Превращать, превратить, ся = 1. перевертати, перекидати, переробляти, обертати, ся, перевернути, обернути, перекинути, переробити, ся, переродити ся. — От відьма знов перевернулася у сороку. Кр. — Як прилетів він туди, перевернувся котиком. н. к. Ман. — Хоч як вертись і одступай ся, хоч в віщо хоч перекидай ся. Гул. Ар. — А воно не чоловік, а лукавий перекинувся чоловіком. н. к. — Годуб перекинувся у змія тай убив Івана. н. к. Гр. Чайч. — Русалка з звичайної дівчини перемінюється в русалку, а описи перекидає ся з русалки в звичайну рибку. Зап. — Як молодичи перекинула ся зозулею. Бар. О. — От як переродила ся відьма. Кв. — **Превратить, ся въ ничто** = обернути, повернути, ся в нівець.

— Напавши на Волоську землю, в півдець усю повернули. Л. С. — Жид та Німець усе повернуть в нівець. н. пр. — Через горілку з господаря певного обернувся в айвець. Кп. — **Превратить, ся въ пёселъ** = спалити, поналити, спонелити. — **Превращать, превратить въ дребезги, въ порошокъ** = мотлошити, порошокити, перемотлошити, побити на гамуз, на дрізкі (Ман.), на мотлох, спорохніти.

2. д. Пскажать 2.

3. д. Измъняться 1.

Превращёние = перевертання, обертання, одміна, одмінок і д. Измъненіе. — От відьма знов перевернулася у сороку. Це вже котре перевертання? Кр.

Превъспренный = найвищий, найвеличній.

Превышати, превысить, ся = 1. перевишати, надвишати, перевишати, ся, вигнати ся вище понад що інше. — Столітній дуб вигнав ся понад усі дерева.

2. д. Превосходи́ть.

Превы́ше = ви́ще, пона́д, по-за́. — Оре́л по-за́ хма́ри полину́в.

Превы́шеніе = перевисі́ння (С. Жел.), переви́шка. — Є́дали ся на 10 пуді́в, а тут ще переви́шки пів пуда. Кн.

Прегра́да = д. **Преграждѣ́ніе** 2 і 3.

Прегражда́ть, прегражди́ть = 1. пере́гору́жувати, перетипа́ти, загоро́жувати, перегоро́дити, загоро́дити, перетя́ти, попере́гору́жувати, заступити́ доро́гу. — Перетя́в усі́ доро́ги і сте́жки. К. Д. — Оце! всі́ шля́хи попере́гору́жувало́ — ні́куди й проі́хати. Чайч.

2. перепина́ти (Лев.), перепина́ти (С. З.), запини́ти, перешкожа́ти (С. Л.), перени́ти (С. Л.), запини́ти, перешко́дити. на (або у) перешко́ді ста́ти.

Преграждѣ́ніе = 1. пере́гору́жування, пере́горо́да (С. Ж.).

2. загоро́да, горо́жа.

3. перепі́на, перешко́да, зава́да і д. **Препі́на**. — Жа́рдої перепови́ не учини́лосьмо. Л. В.

Прегрѣ́ша́ть, прегрѣ́ши́ть = грі́шити, со́гріша́ти, со́грішити, згрі́шити, про́грішити ся. — Не сьвяти́й, щоб не со́грішив, ве чо́рг, щоб не пока́в ся. п. пр. — Чи́м я про́грішив ся, що́ ви на мене ка́міни верта́єте? Кн.

Прегрѣ́шеніе = грі́х, про́грішені́я. — Ка́жіть, які́ у мене прегрѣ́шення? Кн.

Предава́ть, преда́ть, ся = 1. ви́давати, ви́давати; пере́давати, здава́ти, ви́да́ти, ся і т. д. — **Преда́ть суду́** = ви́да́ти під суд. — **П. тисне́нню** = надрукува́ти, ви́дати. — **П. землѣ́** = похова́ти. — **П. сме́рти** = стра́тити, сме́рть запо́дїяти. — **П. Бо́гу духъ́** = ви́да́ти ду́шу Бо́гови. — **П. ка́зни** = скара́ти, стра́тити і д. **Ка́зніть**. — **П. пѣ́ткѣ́** = ви́да́ти на му́ки, на мордува́ння. — **Преда́ть се́бя во́лѣ́ Бо́жіей** = зда́ти ся на Бо́га. — **Преда́ть ко́го** = ви́дати ко́го, зра́дити (кому́), ви́казати на ко́го (або ко́го). — О! цей своїх товари́шів не ви́каже. Кр. — **Предава́ть про́кля́тію** = про́кли́нати. — **П. забвѣ́нню** = забува́ти, не зга́дувати.

2. зви́ряти ся, здава́ти ся (на ко́го), ви́дава́ти ся (кому́).

3. вдава́ти ся, ви́кида́ти ся, вда́ти ся, ви́кину́ти ся. С. Л. — Проца́й, моя́ мила, в ту́гу не вдава́й ся. п. п. — Ві́н у гори́лку ви́кину́в ся. С. Л.

Преда́ніе = 1. одда́ння, ви́дда́ння, ви́дання. — **П. суду́** = ви́дда́ння під суд. — Пала́та затверди́ла ви́дання під суд. Кн. 2. пере́каз. — Істо́рія та списана́ біль́ше з пере́казів, ані́ж з фактів. Кп. — Наро́дні пере́кази з мину́лого брав Шевче́нко. Кп. — Тепе́р і ма́ленькі наро́ди зберега́ють ві́рно пере́кази своїх ба́тьків. От.

Преданно́сть = прихильно́сть. С. З. Л. — Щира́я прихильно́сть вь́сого вій́ська низо́вого Запоро́жського. Хмельни́цкий. С. З. — Бра́т відплачу́вав йому́ за те щиро́ю прихильно́стю. Бар. О. — Як гла́ву на їх му́ки, на їх прихильно́сть до сво́єї ві́ри. О. Ст. — Вачу́, що́ в тебе́ ізно́ву прокину́лась та прихильно́сть. Пч. — Зма́лював ко́льористими риса́ми свою́ прихильно́сть до ро́дини. Лев. В.

Преда́нный, но = прихильни́й, но (С. З. Л.), прихиль́ий, прихиль́ник, ця́. — Ти вь́соди́ був ми́ні́ слуго́ю ві́рим, — як бра́т, не се́рце, чу́рою прихиль́ним. К. В. — Рі́дко тра́пля́ло ся, щоб крі́пак був прихиль́ник до сво́го пана. Бар. О. — Ві́н перепоси́в ся думко́ю туди́, де́ було́ ся жи́ноче се́рце, прихиль́не до вь́сого. Фр. — І знеси́ля́ть ся се́рцем чи́стим тво́ї прихиль́ники бла́гні, во́ ві́ки раду́ватись бу́де, хто́ на тебе́ кла́де па́дїю. К. П.

Преда́тель, ни́ца = зра́дник, ця́ (С. Л.) і д. **Пзѣ́мливѣ́къ, ца́**.

Преда́тельскій, ки́ = зра́дли́вий, во́, зра́де́цький, ко́ (С. Л.). Пр. д. під сл. **Вѣ́роломни́й** і **Пзѣ́мливѣ́чскій**.

Преда́тельство = зра́да. Пр. д. під сл. **Измѣ́на**.

Преда́ть, ся = д. **Предава́тись**.

Предбу́дущій = д. **Буду́щий**.

Предва́реніе = уперезе́ння; пере́осторо́га.

Предва́рітельни́й, но = попере́дній, пере́дущий (С. З. Л.), уперѣ́д, попере́ду, завча́су, за́годя, за́ра́ня. — Попере́дній розгля́д докуме́нтів дає́ нам знати́. Кн. — Ки́нжку Косто́марова́ ви́дало́ без попере́дньої це́нзури. Кн. — Пере́дуща о́повістка́ не дійшла́ до мене́. Кп.

Предва́ри́ть, предва́ри́ть = упереза́ти, уперѣ́дити (С. Ш.), попере́літи, ви́перѣ́дити, запо́бігати, запо́бігти; предмо́вляти, предмо́вити, пере́стерегати́, осте́регати́, пере́стерегти́, осте́регти́. — **Предва́ри́ть обь́ опа́сности́** = пере́стерегти́. — **П. при́ходомъ́** = попере́літи. (Пр. д. під сл. **Предупрежда́ти** і **Предостерега́ть**).

Предвѣ́дѣ́ть = забача́ти (С. Л.), предба́чати. — У́ ті́м ді́лі́ він забача́є щось ве́доче. С. Л.

Предвкушати́, предвкуеи́ти = засмакува́ти, наперед смакува́ти.

Предвкуше́нє = засмак. С. Пар.

Предводителѣ, пи́ца = провідник, ця, про-
водець, привідця, провідець, війська —

д. **Восначальникъ**, сторопчества — про-
водарь, проводирь, верховода, розбий-
ників — отаман, батаг, батажок, коляд-
ників — береза, голоти — **ГОЛОТОВОДА**
(К. Б.). — **Предводитель дворянства**,

Предводителѣша = маршал, маршалок
(Прав.), предводитель, ка (Дів.). — Про-
відником сеї депутації був єпископ Яхимо-
вич. Бар. О. — Через ваших же провідців
на нас погябєль. С. З. — Він у цьому ділі
привідця. — Татари ночують, їх провідець
по табору, мов пач який, ходить. н. п. —
Старий Сагайдак був наш батаг було поря-
док дав. н. о. — Хто вагажком піде перед
вами? К. Ш.

Предводительство = провід, привід. —
Московське військо під проводом Ген. Кре-
четникова. Бар. О.

Предводительствовать = перед вести́ (С.
Л.), отаманувати, отаманити, батажку-
вати, батажиги, поводитарювати, до-
водити. — Батага йде. Клим Моторний з
бандурою перед їй веде. Мова. — Це було
свідомости, щоб в українсько-руській зем-
лі хто инший окрім князя міг батажкува-
ти над військом. Бар. О. — Нехай знає, як
поводатарювати. Лев. — Швачка тими гай-
дамаками доводив. н. о.

Предвози́щати, предвозвѣстити́ = 1. при-
звѣщати, призвѣстити.

2. д. **Предвѣщати́.**

Предвозвѣщеніє = 1. призвѣщення, при-
звѣсть, призвѣстка (Сп.). — Призвѣстка
міні єсть, що так добре буде. Хар.

2. віщування.

Предвѣстїє = 1. д. **Предвозвѣщеніє** 1.

2. д. **Предчувствїє.**

Предвѣстникъ = вішун (С. З. Л.), вістун.
— Вістуні пригод тяжких і смутку. Ст. Г.

Предвѣстный = одвічний, передвічний
(К. Д.).

Предвѣщаніє = д. **Предвозвѣщеніє** і **Пред-
чувствїє.**

Предвѣщати = віщувати, пророкувати.
С. Л. — Віщував календар, та в помийни-
цю знав. н. пр. — А тим часом сячі в ночі
не добре віщують. К. Ш. — І всім Троян-
цям добру долю мов по ззіздам все віщу-
вав. Кот. — Сердечню щось рибалочці ві-
щує: чи то журбу, чи то переполох? Чи
то коханнячко? Не зна він, а сумує. Гуд. Ар.

Предгори́є = передгірра.

Предгори́ный = передгірний.

Преддверіє = місце перед дверима, при-
сінки (С. З.).

Предержа́щий = вищий, урядовий (про на-
чальство).

Предназначе́нїє = 1. зна́к, озна́ка, зна-
ме́но. С. Л. — Такі ж саме й це знаки про-
рочи, вістуні пригод тяжких і смутку. Ст.
Г. і д. під сл. **Знаме́ніє.**

2. д. **Предвозвѣщеніє.**

Предисловіє = предмова (С. З. Ж.), пе-
редмова, переднє слово, приповістка,
передслово (К. Ш.), присвітка. — До
мови — предмова. н. пр. — Предмова до
чительника. С. З. — Переднє слово до гро-
мади. К. Х. — **Предисловіє дѣлать** = пе-
редмовляти.

Предисловный = передмовний.

Предикъ = д. **Прѣрокъ.**

Прѣковскій = прѣківський.

Предлагати́, предложити́ = **прекладати́**
(С. З. Жел.), **предкладати́** (С. Жел.), **про-**
ложити́, предложити́ (С. Жел.), **пропону-**
вати́ (Гал.). — Писаєм до Семена Палія,
прекладаючи йому. Мазепа. С. З. — **Пред-**
ложити́ вопро́с = **сита́ти, запита́ти,**
поставити пита́ння.

Предлогъ = 1. **вімовка** (С. Л.), **од(від)-**
мова, одмова (д. **Отговорка**).

2. **приключка** (С. З.), **прито́ка.** — Він
шукає приключки. — Хочеш пожерти нас
і тепер думаєш, що найшов притоку. Фр.
3. грам. — **примѣніник.** (С. Жел. Гр. См.
Стоц.).

Предложе́нїє = **предкладання** (С. З.), **по-**
дання, предкладання. — До **прекладан-**
ня ексорбитацій наших П. Могила. С. З. —
Виступив з поданням, щоб по селах вчили
мовою народною. Пр. — **Онъ ей сдѣлалъ**
предложе́нїє = він **посватав** ся (або:
посла́в ся) до неї. — **Послав** ся до неї
— вона й рушники подавала. н. к.

Предложный паде́жъ = відмінок **сьомий.**

Предме́тный = предметовий (С. Жел.), **рі-**
чевий.

Предме́тъ = **предме́т** (С. Жел.), **річ** (С. З.
Л.), **ціль, метя́.** — **Онъ имѣ́лъ въ пред-**
ме́тъ = він мав на меті.

Предме́стїє = **передмістя.**

Предме́стникъ = **попередник** (д. під сл.
Предшественникъ).

Предназначати́, предназначи́ти = **призна-**
чати́, приділяти, призна́чити, приді-
ляти.

Предназначеніє = **призначенія**. — Яка то чоловік малі істота перед лицем свого призначенія! Кн.

Преднамѣрѣваться, преднамѣряться = **заміряти ся, наміряти ся** (С. Л.), **наважувати ся** (С. Л.), **мати на думці, призначати, за(на)міряти ся, наважити ся, покласти на думці, призначити**.

Преднамереніє = **замір, замах і д. Намѣреніє**.

Преднамеренный, по = **призначений; навмисний, умисний, но**.

Предначертаніє = **понапередній нарис, план**.

Предокъ, мн. предки = **прéдок, прѣдки, предківъ** (С. Л.). — Може чванитесь, що предки віру заступили? К. III.

Предопредѣленіє = **призначенія, передсуд.** — Ті, кому ще в вічності Передсуд признавав... Кр.

Предопредѣлять, предопредѣлить = **призначати, приказувати, приділяти, призначити, признаувати, приділяти**. — **Быть предопредѣлену** = **судити ся**. — Так уже йому на віку судило ся. — **Предопредѣлений** = **призначений, судний, про жепиха або молоду — сужений, на.** — Суженого конем не обїдеш. н. пр.

Предоставлять, предоста́вить, ся = **зоставляти, од(від)давати, здавати, дозволѣати, зоставити, оддати, здати, дозволити**. — **Предоставляю на ваше у-емотрѣніє** = **здаю ся на вашу волю, ласку**. — **Предоставляете вамъ право** = **вільно вам, маєте право**. — **Предоставляете судити другімъ** = **нехай инші судять**. — **Предоставьте мнѣ э́то сдѣлать** = **дозвольте мні це зробити, нехай це я зроблю**. — **Предоставляю на ваше сужденіє** = **здаю ся на ваш суд**.

Предостерега́ть, предостере́чь = **остерега́ти, перестерега́ти** (С. З. Л.), **навіч кидати, остерегти, перестерегти**. — А чоловік їх остерега: я, люди добрі, з радістю, але щоб вам не було погано, як жінка вернеть ся. н. о. Яст. — В бою один доглядав другого і остерегав від небезпечности. Бар. О. — Я остерегав її — не слухав, дивити ся на мене не хоче. О. Мир. — Перестерегла його, щоб туди не ходив. н. о. — Кричить: „Мамо, мамо!“ Значить навч кидав. Кр. (Д. ще під сл. **Остерега́ть**).

Предостереженіє = **осторо́га, пересторо́га** (С. З.), **перестерега́ція** (С. Ж.), **предосторо́га**. — Вичитував синові пригоди з

свого життя, ставив йому різні перестороги. О. Мир. — Оповістив свою ласку, що па сей раз милує, додаючи пересторогу: гляди ж міні... Лев. В. — Од приятелів маючи тайний перестороги. Мазепа. С. З. — Ну, сю пересторогу справді варто собі згадати. Фр. — Певний одбіраючи перестороги, поворочаючи ся з Лубень. Л. В. — Одному пригода, другому предосторога. н. пр.

Предосторо́жный = **осторо́га, оберéга, она́ска** (С. З.). — Чумаки без онаски полягали спати. н. о.

Предосторо́жный = **оберéжний, береже́ний, стороже́ний, обачний, опа́сливий і д. Осторо́жный**.

Предосудительность = **него́жість, незвичайність**.

Предосудительный, но = **срамо́тний, соромі́цький, него́жий, незвичайний, неподобний і д. Поеті́дний і Неупри́лчый**.

Предотвраща́ть, предотврати́ть, ся = **одвертати, одверну́ти, ся**.

Предохране́ніє = **оберéга, охоро́на**.

Предохрані́тельный = **охоро́нний**.

Предохраня́ть, предохра́нить = **оберега́ти, охоро́няти, оберегти́, заберегти́, охоронити**.

Предощу́а́ть, предощу́ти́ть = **д. Предчу́вствовать**.

Предпечекъ = **прі́пічок** (д. **Печь**).

Предписаніє = **нака́з, прі́пис**.

Предписывать, предписать = **прі́писува́ти, нака́зувати, прі́писати, нака́зати**. — Мусимо вживати ту правопис, що приписана законом. Кн. — Після приписаних Синодом молитов читали... Кн. — А йому приписали, щоб він прийшов. н. о. Гр. Чайч.

Предполага́ть, предположи́ть = **гада́ти, думати, припускати** (С. Жел.), **домисля́ти ся, ва́жати ся, зду́мати, задумати, домислити, ся, припустити**. — **Чолові́къ предпола́гаетъ, а Богъ распола́гаетъ** = **чоловік стріляє, а Бог влучає** (або: а Бог кулі но́сить). н. пр.

Предположе́ніє = **га́дка, до́мисел і** (С. Л.), **ва́ження, дога́д, здога́д, дога́дка**. Автор обережно висловлює свою думку, називає її домислом. Зап. — Витадки і домисли не задовольняють нашого бажання. Бар. О. — Із легких домислов мнит добре бити злим. Б. Н. — Гадка у мене була така, щоб вранці рушити на Черкаси, але мої гадки ніколи не вдають ся. Кн.

Предположи́тельный = **здогада́льний**.

Предпосла́ть = **д. Предпосыла́ть**.

Предпослѣдній = **передостанній, передпослѣдній**.

Предпоставлять = д. **Противопоставлять**.

Предпослать, **предпослать** = **послать**, **послать** **наперёд**, **уперёд**.

Предпочитать, **предпочесть**, **ся** = **волюти** **краще**, **вважати** **за краще**, **перевагу** **давати**, **пéред давати**, **ста́вити в́ще**, **зволіти краще**, **перева́гу**, **пéред да́ти**, **поставити в́ще**.

Предпочтєніє = **перева́га**, **пéред**, **и́ршенствó**. — **Оказыва́ть** **предпочтєніє** = **перева́гу**, **пéред дава́ти**.

Предпочтительный, **но** = **перева́жний**, **но**, **кращий**, **ще**, **в́щий**, **ще**. — **Предпочтѣльнѣе** **всего́** = **над усе́**, **передовсі́м**, **перед'усі́м**.

Предприниматель = **предпри́мець**. С. Жел.

Предпринимать, **предпринять** = **предпримати**, **предприняти**, **заходіти** **ся** (С. З.). — По його **копчині** **духовенство** **заходило** **ся** о **елекції** **нового па́стрия**. Л. В.

Предпримчивость = **за́міристе́сть**, **заповзяті́сть** (Кр.).

Предпримчивый = **сѣмлівий**, **вдѣва́жний**; **за́міристий** (Кр.), **заповзятій** (Кл.). — За що **визьметь** **ся**, **те йому́** **й** **найдить** — **тим** **то** **в́п** і **заповзятий** **такий**, **до** **всого́** **беркий**. Кл. — **Не знайде́ть** **ся** **тако́ї** **жваво́ї** **заповзято́ї** **душі́**, **щоб** **стала** **реально** **проти** **жмькру́тства** і **спорудила** **спілку**. Кл.

Предпрія́тіє = **предузя́ття**, **предпри́мство** (С. Жел.). — **Родите́лі** **його** **якимись** **химерни́ми** **предузя́ттями** **перевелись** **ва** **злиди́ні**. Ст. Ап.

Предразсѣ́нный = **досѣ́вітний**. — **Досѣ́в** **и́я** **годи́на**. К. Ш.

Предразсѣ́докъ = **перѣде́уд**. С. Жел.

Предрасполо́женіє = **схильні́сть**.

Предрасполо́женный = **схильний**. — **П. къ** **бо́лѣзнямъ** = **хорові́тий**, **слабові́тий**, **нездоровкува́тий**. — **П. къ** **на́рѣвамъ** = **бо́лячкува́тий**.

Предрека́ть, **предрече́** = **ви́щувати**, **про́рокувати**, **виви́щувати**.

Предсе́рдіє = **передсе́рдя**.

Предсказа́ніє = **ви́щува́ння**, **про́рокува́ння**, **про́ріка́ння**. — **Справди́ло** **ся** **ваше** **ви́щування**. Кл. — **Зда́сть** **ся**, **що** **се** **нам** **суме́не** **про́рокува́ння** **на** **тяжкі** **неща́стія** **у** **де́ржаві́**. Ст. Г. — **Спе́внѣлось** **про́ріка́ннѣя** **во** **ро́жки**. Ст. Ап.

Предсказа́тель = **ви́щуп**. С. Л.

Предсказыва́ть, **предсказа́ть** = д. **Предвѣща́ти** і **Предрека́ть**.

Предсе́ртный = **перѣде́ртний**. — **Пред-**

се́ртная **аго́нія** = **ко́на́ннѣя**. — **Предсе́ртный** **я́тна** = **мура́ва**, **муравинѣя**.

Представа́ть, **предста́ть** = **ставати**, **ста́ти**, **ста́нути** **перед** **ким**.

Предста́витель, **ни́ца** = **засту́пник**, **ця**. — **До** **Ра́ди** **Державно́ї** **ми** **не** **маємо** **возмо́жності** **ви́брати** **свои́х** **засту́пників**. **Прав.** — **Кожна** **грома́да** **мала** **свои́х** **ви́борних** **засту́пників**. **Бар. О.** — **Того́** **ж** **ро́ку** **ви́брали** **мене** **всі́** **гуцу́льські** **грома́ди** **нашого́** **око́лу** **за** **свого́** **засту́пника**. **Федь.** — **Гали́цькі** **Руси́ни** **ви́пра-**
вили **до** **цѣ́саря** **свои́х** **засту́пників**. **Бар. О.** — **Два** **рази** **перед** **тим** **з** **іні́ціати́ви** **дво́х** **ви́днѣ́щих** **засту́пників** **ки́ївської** **інтели́ген-**
ції. **Зап.** — **Засту́пник** **реді́ти** **пови́пен** **нам** **ста́ти** **за** **зра́зок** **любо́ви**. **Кл.**

Предста́вительный = 1. **засту́пни́цький**.

2. **покази́й** (С. З.), **ста́ту́рий**, **лични́й**. — **Вона** **покази́ша** **од** **тіе́ї**. **Сп.** — **Хра́тко** **був** **вже** **не** **моло́дий**, **але** **дуже** **ста́гурлий** **ба́тюшка**. **Лен. В.** — **Ай** **лични́й** **ві́н** **я́кий!** **Хар.**

Предста́вительство = **засту́пни́цтво**.

Предста́вленіє = 1. **приста́вка**, **ви́става**, **предста́ва** (С. Жел.).

2. **уя́ва**, **уявля́ння**, **уявлюва́ння**. С. III. — **Пу́шкин** **зма́лював** **свои́х** **русало́к** **згді́ю** **з** **уя́вою** **украї́нського** **наро́ду**. **Зап.**

Предста́влять, **предста́вить**, **ся** = 1. **ста́вити** **ся**, **приста́вляти**, **поставля́ти**, **ви́ставля́ти**, **стано́вити**, **постави́ти**, **приста́вити**, **ви́ставити**, **ся**. — **Найва́жні́й-**
ший **життє́вий** **матері́ал** **про** **час** **перебува́н-**
ня **Шевче́нка** **в** **аре́сті** **стано́влять** **нам** **ура́-**
дові́ **про́цеси**. **Кл.** — **Приста́вили** **ре́нта́нта** **до** **сви́довате́ля**. — **Щоб** **беззако́нника** **схо́-**
пити, **приста́вити** **у** **су́д** і **там** **його́** **суди́ти**. **В. Г.** — **Три́чі** **стави́в** **ся** **перед** **губернато́-**
ра. **Кл.** — **Предста́вить** **сви́дѣ́телей** = **постави́ти** **сви́дків**. — **Предста́вить** **дра́-**
му = **ви́ставити** **дра́му**. — **Предста́вил**
ся **удо́бный** **случа́й** = **ви́пала** **до́бра** **о-**
казія́.

2. **предста́вляти**, **предста́вити**. С. Жел.

3. **уявля́ти**, **ся** (С. III.), **зъявля́ти**, **ся**, **покла́дати** **на** **дѣ́мці́**, **зда́вати** **ся** (С. Л.), **мрі́яти**, **ся**, **ма́рити** **ся**, **ро́ити** **ся** (С. З.), **уздри́вати** **ся**, **ви́жати** **ся**, **вбача́ти** **ся**, **верзти́** **ся**, **объявля́ти** **ся**, **уяв́ити**, **ся** (С. III.), **зъявля́ти**, **ся**, **покла́сти** **на** **дѣ́м-**
ці́, **примі́ти** **ся**, **вро́ити** **ся**, **уздри́ти** **ся**, **приверзти́** **ся**. — **Я** **так** **живо** **уявля́в** **собі́**
його́ **бѣ́л**. **Фр.** — **І** **уявила** **ся** **Хари́ті** **ви́-**
жата **пнѣ́а**, **а** **на** **ї́й** **сто́ять** **полу́кї́пки**. **Кон.** — **І** **ви́жаче́ть** **ся** **мі́ні** **вели́чезний** **хра́м** **У-**
краї́ни. **Кл.** — **А** **ї́м** **уздри́ває́ть** **ся** **чолові́-**
ча **го́лова** **у** **воді́** **од** **того́** **во́лка**, **що** **був** **чо-**
лові́ком. **п. о.** — **Все** **мі́ні** **ви́жаче́ть** **ся**, **що**

вія мене вбиває. Кр. — Чудо-диво таке міні трапилось, що навряд чи й у сві кому марилося. Ст. — Усе йому батько покійний вбачаєть ся. К. З. о Ю. Р. — Ві сні верзеть ся, приверзлося. — Се йому так здалося. — **Представьте собі, что...** = уявіть собі, що... — **Представляться передъ главами** = ввижатися, привиджувати ся, вбачати ся, уздрівати ся. — Чи не ввижаєть ся се, що сьвятоша ходитъ по воді. н. о. Гр. Чайч. — Так наче і ввижаю його перед собою. н. к. — **II. во сні** = сніти ся, верзті ся, марити ся, присніти ся, приверзті ся. — І снитъ ся міні і марить ся. В. М.

4. удавати (С. Л. Ш.), **приставляти**, **ся**, **прикидати** **ся**, **удати**, **приставити**, **ся**, **прикинути** **ся**. — Удає з себе письменного. — Ми часом так з'уєм вдати на обличчю і покору й сьвятість. Ст. Г. — Однакя удавав, буцім то і байдуже. О. Ст. — Вдає з себе справжнього пана. Кн. — З мене акторъ чорт зна який: не вдам добре. Гр. — Із вертепа приставляли чудасю всяку. Мак. — Приходить Бог та приставив ся таким бідним. н. к. — Покогило прикинув ся щирим приятелем попа. Кн. — Він прикидаєть ся пияним. — **Представляється дурачкомъ** = дурника стріити. — Що ти з себе дурника строїш? Хіба ми тебе не знаєм. — **II. когò** = **приставляти**, **перекривлювати**, **перекривляти**, **перекривити**. — Він умів добре перекривляти нашого старшину.

Предстатель, ница = **заступник**, **ця**, **оборонець**.

Предстательство = **заступа** (С. З.), **заступництво**, **оборона**. — Але й його заступництво не помогло нічого. Бар.

Предстательствовать = **заступати**, **ся**, **оступати** **ся**, **ставати**, **обставати** **за когò** і **д. Заступати**, **ся** **З**.

Предстать = **д. Представать**.

Предстоять = **1. стояти перед ким або чим**.

2. бути на меті, мати, мусити, наставати, наступати. — **Предстоить большой трудъ** = **буде (має бути) багато робіти**. — **Предстоить дальний путь** = **має бути далєка доро́га**. — **Вскорѣ предстоить мнѣ поѣздка** = **незабаром маю (або: мусу) їхати**.

Предсдатель, ница = **предсідатель, ка**. С. Жел.

Предсдательство = **прóвід**. — Трибунал під проводом самого сатани. Кн.

Предсдательствовать = **предсідати**. С. Жел.

Предубѣждѣніе = **перѣсуд** (С. Жел.), **уперѣдження**. — Був би я радий, коли б картина ся звівчила мое упередження проти неї. Кн.

Предувѣдомлѣніе = **1. завідомлєння**.

2. д. Предисловіе.

Предувѣдомлять, предувѣдомить = **завідомляти**, **завідомити**, **оповіщати**, **оповістити** (загоди).

Предугадывать, предугадать = **наперед угадувати**, **угадати**, **предчувати**.

Предумышлѣніе, предумышлѣнный, по = **намір, умисений, умисне** (С. Ш.), **навмісне, з наміром**.

Предупредительный = **запобігливий**. С. Пар.

Предупредительность = **запобігання** (С. Л.), **запобіження** (С. Жел.); **ввічливість**.

Предупреждать, предупреждать = **1. запобігати** (С. З. Л.), **упережати**, **упереджувати** (С. Ш.), **понережати**, **запобігти** (С. З. Л.), **упередити** (С. Ш.), **понередити**, **випередити**. — Ми запобігли, маючи од значливых приятелѣх перестороги. Мазепа. С. З. — Щоб я запобігав твоєму хотінню. Ч. К. — Чи наміркуєсь встать, чи сієги, чи лягти, — вже Ти попередив мене, вже й думку знаєш Ти. Гул. Ар.

2. д. Предварять.

Предускорять, предускорить = **д. Предупреждать**.

Предусматривать, предусматрѣть = **забачати** (С. Л.), **предбачати**, **прозира́ти**, **забачити**.

Предусмотрительность = **прозірливість**.

Предусмотрительный = **прозірливий** (С. Жел.) і **д. Осмотрительный**.

Предустраивать, предустрапить = **д. Предотвращать**.

Предчувствіе = **предчуття, прочування, призвістка**. — Як же його тепер не вяти віри прочуванням? Кн. — Щось не добре віщує серце — ізвідкильсь береть ся отъ прочування. Кн. — Призвістка міні єсть, що так буде. Гр. Чайч.

Предчувствовать, ся = **предчувати, ся** (С. Л. Жел.), **прочувати**, **зачувати**. — Пишучи це, поет наш ще й не прочував, що й йому самому прийдегь ся зазнати подібної долі. Зап. — Ой зачула моя доля, що й не бути міні дома. н. п.

Предшественникъ, ца = **попередник, ця** (С. Жел.), **попередничий**. — Ти хочеш звівчити всі наші права і вольности, затвержені твоїми попередниками. Бар. О. — На сіх оселях воли мали попередників у культурнім життю з інших народів. Зап

— Король Генрих потвердив наказ свого попередника. Бар. О. — Історичне життя наших попередників. Прав.

Предшествовать = передувати (С. Л. Жел.); упереджувати, попережати і т. д. д. **Предварять**.

Предшествовавший, предшествующий = передущий (С. Л.), попередній (С. Жел.). — Сі слова патякають на довгий попередній період громадської еволюції. Зап. — Такі думки противні суть давнішим його поглядам, виказалим в попередніх його писаннях. Огол.

Предъ, предо = перед, передо. — Се було перед святками. — Приймає з перед того кони сіно. п. к. — Став передо мною, як лист перед травою. н. к. — **Предъ глазами** = перед очима, поперед очі. — **Предъ нимъ** = перед ним, перед його. К. Ч. Р.

Предубиженный = передобідний.

Предъявитель, лица = предъявитель, ка.

Предъявить, предъявить = представляти, показувати, представляти, показати. С. Жел. — **Н. искъ** = позов давати, дати, заложити (С. З.). — Позов давав за свого бика на овчари. Кіев. Ст. — Кому хочеш позов заложу. Кот.

Преддущий = д. Предшествовавший.

Предѣлъ = 1. границя, грань, межа, край, крайниця (С. З.), рубіж. — А там простигаєт ся степ аж до китайської границі. н. о. — За Вожу грань не перейде чоловік. Кн.

2. кінець, край. — **Выйти изъ предѣловъ** = ступити, перейти через край.

Предѣльный = пограничний, порубіжний; крайній.

Преемникъ, ца = наслідник, наступник, ЦЯ. — По смерті його наступник повинен ісполнити обітницю. В. Н.

Преемничество = наслідування, наступство. С. Жел.

Преемственность = д. Преемничество.

Преемственный = наслідний, спадковий, наступний. С. Жел. — Власть монарша була спадкова. Бар. О. Д. ще під сл. **Наследственный**.

Преемство = д. Преемничество.

Прежде = перш, перше, перве, спершу, наперед, до сього, уперед, сперед сього, поперед, поперед, вперед, наперед. С. З. Л. — Бють пороги, місяць сходив, як і перше сходив. К. Ш. — Поперед считай ся а тоді і лай сп. н. пр. — Попереду так велось. — Дайте міні лишити ся в тим, що я попереду кавав. Кн. — **Преж-**

де всего = перше всього, перш за все, поперед усього, насамперед (С. Л.), найперше. — Отож перш за все розглянемо матеріал про дитинний вік Шевченка. Кн. — Насамперед треба нам обізнати провідника. Кн. — Насамперед треба сказати, що... Кн. — Насамперед питаючи — чи віруєш в Бога. В. Н. — **Прежде времени** = завчасу (С. Л. Жел.), завчас (С. Жел.), до часу і д. **Преждевременно**.

Преждебывший = д. Прежний.

Преждевременный, но = завчасний (С. Жел.), невчасний (Гр. Чайч.), нечасний, завчасу (С. Л. Жел.), завчас (С. Жел.), до часу, передчасно, ве часно, без пори, порано (С. Л.). — Повила дитину, та передчасно, з того і пішло лихо. Кн. — **Преждевременный ребенокъ** = не часна дитина, не часне (Лев.).

Преждевременность = невчасність (Чайч.), нечасність.

Прежний = перший (С. Жел.), попередній, колишній. — Дали нам землю од Дністра до Богу, границю нам по прежню дорогу. п. п. — Колишній володар с. Моринець Енгельгард. Кн. — **При прежнемъ, при прежнихъ** = за прежнього, за прежніх, за перших. — За прежніх панів було легше. п. о. — **Пуще прежняго** = більше, гірше, як перше, як колись.

Презентъ = гостинець і д. Подарокъ.

Президентъ = президент, предсідатель (С. Жел.), козалької республіки в Україні — гетьман, жінка його — гетьманова (С. З.), син — гетьманенко, гетьманич (С. З.), дочка — гетьманівна (С. З.), на Запорожжі — кошовий отаман. — Од Богдана (Хмельницького) до Івана (Мазепи) не було гетьмана. н. пр. — Гетьмани! Гетьмани! Як би то ви встали! К. Ш. — О смерті Вельможного його милости пана Симеона гетьманича. Л. В.

Презирать, презрѣть = 1. зневажати (С. Аф. Л.), погоржати (С. Л.), гордувати, зневажати, погордити (С. Л.), занехати (С. З. Л.), занехати. — Свою неньку зневажав, з двора її виганяв. н. п. — Гордуючи пльотками бабьськими, не вив тому віри. Чайч. (Д. ще під сл. **Пренебрегать**). 2. не боятися, не дбати про..., не вважати на...

Презрительный, но = 1. ганебний, но. — Ганебний вчинок.

2. зневажливий, во, зневажний, но, погордливий, презируватий, то. — Зневажливий погляд. — Віл Байдою зневажли-

во назвав ся, титулу Вишневецьких оду-
рав ся. К. Б. — Презируватий осьміх за-
тремтів на устах його. Лев. В. — Роскис!
презирувати хрипнув губами Калитка. Лев.
В. (Д. ще під сл. **Пренебрежливый**).

Презрѣніе = зневага (С. Аф. З. Л.), непо-
вага, гордування, погорда, ганьба, га-
нѣтба, призірство. — Нема в моїй ду-
ші к тобі зневати злої і слів докірливих на
язику нема. Сам. — Та й видно, що він
був у зневазі. С. З. — Буде на неї диви-
тись з призірством і обходитись з непова-
гою. Кот. — Ти, дівчачо гордівнице, горду-
єш ти мною! Буде тобі гордування все пе-
ред тобою. п. п. — **Презрѣніе нести**, **быть**
въ презрѣніи = поневѣряти ся. С. З. Л.
— Пешай мене лучше понесуть на марах,
ніж я маю поневѣрятись та терпіти од сво-
їх дітей. Лев. — **Презрѣніе оказати** =
зневажити, погордити, погордувати.

Презрѣнный = ганѣбний, паскудний.

Презрѣть = д. **Презирать**.

Преимущественный, по = переважний,
по, більше того, над усіе. — Народ за
тих давніх часів переважно обробляв землю.
Бар. О. — Князі, дружина і боярство ве-
дуть переважно політичну і культурну ро-
боту в давній Русі. Зап. — Берить дівчат
на тютюн і з інших сіл, та переважно
все ж з нашого села. Кн. — Ходили до вас
і пани, а більше того, що жиди. Кр. — Тро-
хи вчив ся, а більше того, що так книжку
читав. Кр.

Преимущество = 1. перевага (С. Л.), пе-
ред, гора (С. Л.), перемога, першенство,
перевішка. — З якої речі хочете пере-
вати на нашу школу? воли всі однакові-
сінькі. Кн. — Дай йому перевішку, бо у
його кишени і товща і глибока за мою. Кн.
(Д. ще під сл. **Превосходство** і **Предпоч-
тѣніе**).

2. привилей. С. З. — **И. дати** = перед,
перевагу, гору дати.

Преимуществовать = переважати, мати
перевагу, мати гору, гору брати. — Він
має гору, бо перший прийшов. С. Л. (По-
рівняй сл. **Превосходить**).

Пренеподный = найспідніший, підземель-
ний. — **Пренеподная** = пекло (д. сл. Адъ).

Преполненный = повний, заповнений.
— Серце заповнене чистим бажанням гор-
вувало ся до діла. Кн.

Прейс-курантъ = пінник. Гал.

Преклонный = 1. схильний (д. Наклон-
ный 2).

2. похилый. — У похилих літах. К. Д.

Преклонность = 1. схильність (д. Наклон-
ность 2).

2. похилість.

Преклоня́ть, преклоня́ть, ся = 1. нахи-
ляти, схиляти, прихиляти, нагинати, па-
хилити, схиляти, прихилити, нагнути,
ся. — Буря нахилила верхів'я, трохи не
до землі. — Схилив голову. — Йй ніде бу-
ло жити й головою на старість прихи-
лити. Б. Г. — Він схилив ся на його бла-
гання.

2. кла́няти ся (перед ким), поклони́ти ся
(кому), поклоня́ти ся, уклоня́ти ся. —
Встане правда і Тобі одному поклони́ть ся
всі язики. К. Ш. — **Преклоня́ть колѣни**
= ста́ти навко́лішки.

Прекословіть = пере́чити (С. Л.), суперече-
чити.

Прекословіе = суперечка. С. З. — І межі
святими буває суперечка. в. пр. — Нехай
буде гречка, аби не суперечка. п. пр.

Прекрасный, по = прекрасний, по, пре-
гарний, по, дуже гарний, чудовий, во.
— Ой світле ясний, світле прекрасний! Як
на тобі тяжко жити. п. п. — Душа його
благородна, вдача прекрасна. Кн. — Танцю-
вали ж ми прегарно і ставали все погарно.
Ал. Ск. — Чудова книжечка. Кр.

Прекраща́ть, прекра́тить, ся = припи-
няти, спивати, припиняти, сипинити, ся;
переставати, кінчати, перестати, скін-
чити, ся; переводити, ся, зволити,
збавляти, перевести, звести, ся, зба-
вити. — Онъ прекра́тилъ свой къ намъ
посѣщеніи = він перестав у нас бу-
вати. — **Прекратитъ работу** = скінчи-
ти роботу.

Прекраще́ніе = перестанок, кінець, за-
кінчення; перевід.

Прелестникъ, ца = баламу́та, ка (С. Жел.)
зводітель, ка (С. Жел. Пар.).

Прелестный, по = прина́дний, по, поваб-
ний, по, знадний, знадливий, чарівний.
заласний і д. **Прекрасный** і **Плѣнитель-
ный**. — Печуть мене, ріжуть знадні твої
очі. Ст. Р. Н.

Прелестъ = 1. краса, ро́скіш.

2. ва́ба, прива́ба, прина́да, ома́на і д.
Обольщеніе і **Обая́ніе**. — Яку має силу п
честь, яка ва́ба твої чести? Лев. В.

Преломле́ніе = переломлювання, розлом-
лювання.

Преломля́ть, преломя́ть, ся = ламати, ся,
переломлювати, розломлювати, перело-
мити, розломити, ся. — Проміння міся-
не ламало ся в хвилі. Лев.

Прелеститель, ница = д. **Прелестникъ, ца**.

Прелестительный, по = прина́дний, при-

вабний, но, вабливий, звабливий, во.
— Але щастя, доли, зтиха все принаде та звабливе, все дасть ся нам до часу, все минуче і зрадливе. Мова. — Мов чорна гади-на — коса, хвилює кров і серце нудить її приваба краса. Мова. — І дивить ся всюди усе так звабливо, що тільки б здасть ся радів. Чайч. (д. ще під сл. **Обольстительный**).

Прельщати, прелестити, ся = чарувати (С. Л.), наїдити, знажувати. влещати, облещувати, прилещати, улещувати, вабити, зводити (С. З. Л.), причарувати, обчарувати, зачарувати (С. Л.), знаїти, звабити, привабити, принаїти, влестити, залестити ся, поважити ся, покванити ся. — Пішов він на баштан до напа, огірочки молоденькі звабили Івана. Гр. Чайч. — Звабила очами то тяжко відбити бичами. н. пр. — Зводи жінко. С. Л. — Він улещував мене, щоб я пішла, та чорта з два. Кр. — Залестив ся, що дуже хороша. Ч. К. — Д. ще під сл. **Обольщать** і **Наблнить** 2.

Прелестіє = ваба, приваба, принада. омана, поваба, поваб. — Шкода нашого повабу і залишину. К. З. о Ю. Р. — Ой у мене принада, що сама я молода. н. п.

Прелюбодій, ка = перелюбець, ка (С. Жел.). перелюбник, ця (С. Жел.), чужолубник, ця (С. Жел.), чужоложник, ця — Перелюбець смерком свого чигає. Ніхто мене під вечір не пізнає. К. П. — Вольно будет мужу одного чужоложника з жовною своєю поймавши вести до вярду нашого. Ст. Л.

Прелюбодійничати = бахурувати, чинити перелюб, чужоложити (С. Жел.), про жінку — скакати у гречку. — Але з другими бахурують, свої ж жінки нехай горюють. Кот. — Не чужолож. Б. Н. — І до цівночі там гуляли і в гречку де-коли скакали. Кот.

Прелюбодійство, прелюбодійніє = перелюбство (С. Жел.), перелюб (К. Св. П.), чужолобство (С. Жел.), чужоложество (С. Жел.). — Перелюб з ким чинити. К. Б. — О каранню чужоложства. Ст. Л.

Прелюбодійствовать = д. **Прелюбодійничати**.

Прематерій = здоровенний, величєний, величєний; товстючий, товстелєзний.

Премілий = дуже м'який, г'який, премилєний.

Премінуть = проминуть, обминуть, занедбати, занехати, покинути, забути. — Не премину повідомити вас = не забуду оповістити вас, неодмінно подам вам звістку.

Премного = дуже багато, пребагато.

Премудрость = премудрість.

Премудрий = 1. премудрий, дуже мудрий, розумний. — І премудрих не мудрі одурити. К. Ш.

2. мудрачий, мудрований.

Пренебрегати, пренебречь = зневажати, гордувати, погоржувати, погоржати (С. Л.). грєбувати (С. Л.). грєбати, пєхтувати, зневажити, погордувати, погрєбати (С. З.), занехати, занехати. — Чого-ж тобі ще мною гордувати, перед людьми нещасно зневажати. К. Ш. Т. — Він грєбує моїм хлібом-сіллю. С. Л. — Тяж бо таки ним дуже пєхтуєш. О. Ст. — Ой не буду, козаченьку, не буду казати, бо я хочу тебе, серце, повік занехати. н. п. — Не треба нічим пєхтувати, бо знадобити спколись. К. Ш. Т. — Ой я твій хліб-сіль занехаю, з тобою целюбий я жити не маю. н. п.

2. нєхтувати, нєхати (С. З.), недбати (С. З.), незважати, занехати (С. З. Л.), занедбати (С. З. Л.), понєхати (С. З.), понєхтувати, зацурати, облігнати. — Він занехав пораду добрих людей. — Не до віку бідолаха занедбаний буде, не до суду гинуть будуть убогі люди. К. П. — Я все для його потерпала, людей і славу занєдбала. Кот. — Дворяне занєдбали рідну мову і народ. Кн. — Не пєхтували і иньших сторін життя. Прав. — Шляхта занєдбала інтереси рідного народу. Кн. — Не став би Шевченко пєхтувати остороги. Кн. — Пєхай, нехай, тай зовсім занєхав. н. пр. — Ти зацурав мене. К. К.

Пренебрежєніє = зневага (С. Л.), погорди (С. Л.), гордування (С. Л.), цурання, нєхтування. — Чи годить ся так нєхтувати мною? Яке там пєхтування! (Д. під сл. **Презрїніє**). — **Остатїні вь пренебрежєніі** = занедбати, занєхати і т. д. д. під сл. **Пренебречь**. — **Находїться вь пренебрежєніі, подвергати себя пренебрежєнію, впасть вь пренебрежєніє** = поневїряти ся (С. З.), піти в поневїрок. (Д. **Презрїніє** нести).

Пренебрежїтельный, но = зневажливий, во, неуважливий, во, зневажно (С. Л.). — На православну віру гляділи за-дла упадку духовенства зневажливо. Бар. О. (Д. ще під сл. **Презрїтельный** 2). — **Пренебрежїтельно обрацаться съ кѣмъ** = гордувати (ким), нєхтувати (ким), поневїряти (кого) і д. **Пренебрегати**.

Прєніє = спір, спірка, суперєка, суперєчка. С. Жел. Нар.

Преобладаніє = панування, перевага.

Преобладать = павувати, переважати, перевагу мати, гóру брати.

Преображати, преобразить, ся = преображати, перевертати, переінакшувати, переміняти, перекидати, ся, преобразити (С. Жел.), перевернути, переінакшити, перемінити, ся, перекинути (С. Л.). — Пр. д. під сл. **Превращаться**.

Преображение = преображення (С. Жел.), обертання, переміна, одміна. — **Праздник П. Господній** = д. під сл. **Праздник**.

Преобразованіе = перетворення.

Преобразывать, преобразовать, ся = перетворювати, переробляти, перетворити, переробити, ся.

Преодоливать, преодолеть = перемогати, змагати, посідати, перемогти, змогти, долати, носісти, подужати (С. Л.) і т. д. **Осильвать і Превозмогать**. — Став па тому, щоб перемогти усі перешкоди і переміг — хоч їх сила була. Кн.

Пресвященный = преосвященный (К. З. о Ю. Р.), владика, превелєбний.

Пресвященство = преосвященство (К. З. о Ю. Р.), превелєбність.

Препинание = припінка; притіка. — Ледача шкапа скрізь припинки має. н. пр. — **Знаки препинанія, препинательные** = знаки розділові: протінка, крапка з протінкою, двокрапка, крапка, знак виклику, знак питайний (або з. питання), знак наведення, з. сполучення. Г. См. Ст.

Препираться = спірати ся, суперечати ся, спречати ся, перекорювати ся (К. Кр.).

Преврательство = спірка, суперєка, суперєчка. — Нехай буде грєчка, аби не суперєчка. н. пр.

Преподаватель, ннца = учитель, ка.

Преподавательный = викладовий. — Нема ні однієїшкої школи з викладовою мовою пародною. Кн.

Преподавать, преподать = учити, паучати, викладати, проводити, научити. — Пауку по тих школах проводять чужою мовою. Кн.

Преподавание = наука, навчання.

Преподобіе = 1. сьвятість, праведність. 2. преподобіє, велєбність. (Титул сьвященників і ченців).

Преподобиться = присьвятити ся, ірощично — приматкоббжити ся.

Преподобный = 1. сьвятій, праведний, преподобний, пренодобенник, ця (К. Б. К. Ш.).

2. велєбний, пренодобенний (що має титул преподобія).

Преполовєніе = 1. половина, середина. 2. д. під сл. **Праздник**.

Препона = притіка (С. Л.), притічина (С. З. Л.), перєтика, перепона, припінка, винн, перешкода, перєка, чєпа, перєчєна, перєчїпка. — Коли б нам не було якої притічини. К. Х. — Нема ніякої перєтики, хоч наскрізь пройди. н. к. Ман. — Од орди мїли перепону, але добрий одпор дали. Л. Сам. — Жадної перешкоди чинити не маєм. Кієв. Ст. — Аби йому в одбранню з маина приходів ніхто не важив си перешкоди чинити. Кієв. Ст. — Нема винну вдовиному си́ну. н. п. — Ледача шкапа скрізь припинки має. н. пр. — Ідучи шляхом природного розвитку без перешкоди. Кн. (Д. ще під сл. **Помѣха і Преграждение** 3). — **Препоны ставити** = перєчєплювати і д. **Препятствовать**.

Препоручать, препоручение = д. **Поручать, поручение**.

Препоясывать, препоясать, ся = підперізувати, підперєзати, ся і д. **Опоясывать, ся**.

Препровождать, препроводить = слати, перєслати, одєслати, перєслати, одіслати; одпровадити.

Препровождать, препровесть = проводити, провести (час), перебути.

Препровождение = 1. перєсилання.

2. часу вживання. — Длї препровождєнія врємени = для розваги, для розрївки, аби час змарнувати, з нічого робити.

Препятствие = д. **Препона**.

Препятствовать = перешкожати (С. З. Л.), па (або у) перешкодї ставати (С. Л.), чинити перешкоду, винняти (С. Л.), запиняти, боронити, перєчєплювати (С. З.), перебивати. — Не зважив си жадної чинити перешкоди. К. Ст. — Що вам перєбило прийти? Кр. Пр. д. ще під сл. **Мѣшать** 3. — **Препятствующій, ая** = перешкодник, ця, перешкодця (С. Ж.).

Прервать = д. **Прерывать**.

Пререканіе = спір, спірка, суперєка, суперєчка. С. Жел.

Прерывать, прервать, ся = переривати перервати річ, пісню — перебивати, перєпиняти, перєхоплювати, перєчєплювати, перебаранчати, перебїяти, перєпинити і т. д. д. **Перебивать** 2 і **Перерывать** 2. — Не хочуть перебивати пісні. Кн.

— Не перепиняйте міні казати, а то й кину! Чайч.

Прерывистый, то = д. **Отрывистый**, то. **Пресвітеръ** = свѣщеникъ, пп.

Пресловутый = преслѣвний (К. Ш.), славетний (С. Л.), знаменитий (С. Пар.).

Преслушаніе = неслухнянство і д. **Неновинованіе**.

Преслѣдованіе = слѣдуванія, стѣження; **ѹтиск** (С. Ш.).

Преслѣдователь, ница = **утискач** (С. Ш.), **гнобитель**, **глобитель**, ка.

Преслѣдовать = гнѣти ся (С. Л.), **ѹганя**ти ся (С. Л. Ш.): **слѣдувати** (С. З. Л.), **стѣжити** (С. З. Л.); **утиска́ти** (С. Ш.), **напа́дати** ся, **напа́с**тувати ся. — **Слѣд**куючи за нею. С. З. — **Немезида** стежить мене. Кп.

Пресмыкаться = **плазувати**, **лаз**ити.

Пресмыкающийся, **пресмыкающее** = **гад**, **гадина**, **плаз**овитий, **поплаз**ка.

Пресса = **печать**, **преса** (Ук.).

Прессованіе = **гнѣт**, **тиск** (С. Ш.), **тискан**ня (С. Ш.), **воску** — **воскоб**ойня.

Прессовать = **гнѣтити** (С. Л.), **душ**ити, **нагнѣтати** (С. Л.), **вѣд**тискувати, **вѣча**влювати, **вѣкла**дувати. — **Прессованный** = **гнѣчений**.

Прессъ = **гнѣт** (С. Л.), **ча́вп**. — **Покла**ла сир під **гнѣт**. — **Положи́ть** **подъ** **прессъ** = **покла́сти** під **гнѣт**, **нагнѣ**тити.

Прессъ-панъ = **пригнѣток**, **ду́шка**.

Преставленіе = **смерть**, **сключеніе**.

Преставляться, **преставляться** = **умира́ти**, **умѣр**ти, **сключати**, **переста́вити** ся (С. З. Л.). — **Перше** він **перестав**ив ся, а за ним і **вона**. М. Вов. — **Перестав**ивсь він на той **свѣт**. С. Л.

Престарѣлость — **сгарі**сть, **ста́роші**.

Престарѣлый = **престарій** (С. Жел.), **ста**рѣзний, **ста**ренѣзний (С. З.), **ста**родѣний, **ду́же** **ста**рій.

Престолъ = **престіл** (в церкві і царський трон), **стѣл**, **столе́ць**. — **Спусти** ся, **по**попыку, на **престіл**, то **будеш** **мати** що на **стѣл**. н. пр. — На **морі** на **камені** **церков**и **стои́ть** а в **тій** **церков**і **престіл** **стои́ть**. н. н. — **Столе́ць** **твій**, **князю**, **ще** **тоді** **просла**вивсь, як **їх** **їмѣ**ня на **свѣт** не **наро**дилось. К. Б.

Престра́нный, **но** = **предив**ний, **прехи**мѣрний, **но**.

Преступать, **преступи́ть** = **пересту**пати, **пересту**пати; **лама́ти**, **злама́ти** (**закоп**, **виру**).

Преступленіе = **пересту**п (С. Жел.), **ви́сту**

пок (С. Л.), **злочинство** (С. З. Жел.), **лихо**дѣйство, **вчи́нок**, **учи́нок** (С. Ш.). — **Зло**чинество **тяж**ке, **тай** **кара** не **лег**ка. Кп. — **Нехай** **стра**шке, не **чу**ване **злочине**ство **їм**я **мо**е **ві**кам **пере**несе. Сам. — **Пойма́ть** на **са́момъ** **престу**плѣніи, на **мѣ**стѣ **престу**плѣнія = **пійма́ти**, **схо**пити на **гаря́чому** **вчи́нку**.

Преступникъ, ца = **пересту́пник**, **ця** (С. Жел.), **злочине́ць** (С. З.), **злочин**ниця, **лихо**дѣй, **ка**, **винува́тець**, **винува́тник**, **ця**, **беззако́нник**, **ця**. — **Подив**и́ть **сп**, — **о**нде **та** **злочин**ниця, **що** **стру**їла **ді**веря **сво**його. Ст. С. — **Той** **злочин**ця **кара**п **би**ти **ма**єт. Ст. Л. — **Він** **душо**губу, **лихо**дѣй в **раю** **зу**стрі́нсь **да**в **на**дію. Ст. Рада. — **Що**б **беззако**нника **схо**пити **при**ста^вити **у** **су**д і **та**м **ї**ого **су**ди́ть. Б. Г.

Престу́пный = **пересту́пний** (С. Жел.), **ви**стучний (С. Л.), **злочин**ний. — **За**гнѣла **ї**о^му в **го**лову **злочин**на **дум**ка — **сп**а^лити **ко**мору. Кп.

Пресыща́ть, **пресы́тити**, **ся** = **пересыща́**ти, **пересы́тити**, **ся** (С. Жел.), **роско**мува́ти. (С. Ж.).

Пресыщеніе = **на́с**ят, **не́**хоч. — **То**му **то** і **не́**хоч **на**па^ла, **що** **дві** **ми**ски **бор**щу **оп**лѣ. Кп. — **На**ів **сп** **до** **не́**хочу.

Пресѣ́кать, **пресѣ́чь** = 1. **збав**ляти, **звѣ**д^лити, **пере**вѣд^лити, **ни**щи^лити, **ви**нищу^лвати, **збав**ити, **звѣ**сти, **ви**нищи^лити.

2. **пере**йма́ти, **пере**пиня́ти, **пере**ня́ти, **пере**пини́ти.

Пресѣ́ченіе = 1. **пере**вѣд, **пи́щ**ення.

2. **пере**йма́ння.

Претворя́ть, **претвори́ть**, **ся** = **перетво**ря́ти, **перетвори́ти**, **ся**.

Претендо́вать = **нарі**кати, **ре́м**ствувати (**на** **кого**); д. **До**мога́ться.

Претѣ́зія = **нарі**кання, **ре́м**ство; **домо**гання; **по́зов** (д. **Искъ**). — **Онъ** **на** **мені** **въ** **претѣ́зіи** = **він** **на** **ме**не **нарі**кає, **ре́м**ствує. — **По**да́ть, **пред**ъявля́ть **претѣ́зію** = **за**по^звати, **по́зов** **зало**жити (С. З.).

Претерпѣ́вать, **претери́тъ** = **тер**піти, **ви**терп^лювати, **за**знава́ти, **ви**знава́ти, **ви**терп^лити, **перетер**піти, **на**терп^лити **ся**, **па**го^рюва́ти **ся**, **за**зна́ти.

Претить = 1. **боро**ніти, **за**боро^няти, **за**ка^зувати. (д. **За**преща́ть і **Воз**бра^ня́ть). 2. **по**грожа́ти, **стра**ха́ти, **ля**ка́ти.

3. **ва**ди́ти, **гиду**ва́ти, **ну**ди́ти. **Пре**ти́тъ **поло**жи́ть **въ** **ро**тъ = **гид**ко в **ро**г

покласти. — **Мнѣ претить** = міні гідко, менѣ нудить.

Преткновѣніє = притіка, притичина, перешкода і д. **Препона**. — Шаноба до короля стала йому притикою на шляху до Варшави. Кн. — **Камень преткновѣнія** = притичина.

Претиканіє = д. Преткновѣніє.

Преувѣличеніє = прибільшування.

Преувѣличувати, преувѣличити, ся = прибільшувати, прибільшити, ся (С. Л.), переборщати, переборщити, передати куті меду. — **Преувѣличити похвалу** = перехвалити на один бік.

Преумний, по = дуже розумний, по.

Преуспѣвать, преуспѣть = мати коспіх, поступати (С. Жел.), ступити вперед.

Преуспѣяніє = поспіх, поступ (С. Жел.). — **Вагато спіху, та мало поспіху.** н. пр.

Преходить, прийти = проходити, переходити, мияти, пройти, перейти, минути, ся. — Усе минеть ся, одна правда застапѣть ся. н. пр.

Преходяцій = минучий, минущий, перебутний (С. Л.), переступний, дочасний. — Усе тїнь минуца, одна річ живуща — сьвіт з Богом. н. пр. — Сей сьвіт перебутний. С. Л. — Усе на сьвіті перебутне! і ми з вами перебутні, довичний тільки Бог. Кн. — Тут наш вік дочасний, а що буде там, як помремо. Кн.

Прещеніє = 1. заборона і д. **Запрѣтъ**. 2. грізбоба, погрожка, пострах, похвалка.

При = при, за. — Се було при міні. — Ой у лузі та і при березі червона калина. н. п. — Се було за покойного батька. — За царя Саса їж хлѣб, хоч роспережи паса. н. пр. — За царя Гороха, як було хлѣба трохи. п. пр.

Прибавка, прибавленіє = 1. додавання (С. Л.), прибавляння, долучення (С. Л.). 2. додаток (С. Л.), додача, прибавка, придаток, придача, наддача.

Прибавлять, прибавить, ся = додавати (С. З. Л.), добавляти (С. Л.), прибавляти, набавляти, приповняти, прибільшувати, прикладати, прикидати, доточати (С. Л.), додати, надати, при(до, па)бавити, прибільшити, прикласти, прикинути, при(до)точити, ся, трохи — підбавляти, підбавити, до ваги — прибавити, з лишком — перебавляти, перебавити, ся, про людність — налюднити, вода то-що — побільшати, ціпу — пакінути. — Хміль буде чоему серцю смілости додавати. н. д. — До сього я ще від

себе додаю. — Йому набавили ще 10 рублів. — Коли-б тільки Господь міні віку прибільшив. Кн. — Лице накинуду подати по карбованцю з душі. — Пу, прикинь ще трохи. — Мого карбованця вона пакинула куховащѣ. Кн. — **Прибавить шагу** = пришішити.

Прибавокъ = д. **Прибавка**.

Прибавочный = добавочний, додатковий.

Прибавлять, прибавятъ = д. **Подбавлять**.

Прибаўтка = прикладка, приказка, верзунка.

Прибаўкивать, прибаўкать = присьпівувати, присьпівати, приколихати (дитину).

Приберегають, приберечь, ся = приберегати, приощажати, приберегти, ся, приховувати, приховати.

Прибережний, прибережье = д. **Побережний, Побережье**.

Прибивать, прибить = прибивати, прибити, моралью — приголошмити, лати до кроков — латити, налатити. — Прибив гвѣздом. — Прибило до берега. — Невідома тривога приголошшила мене. Кн.

Прибирание = прибірання, убірання (С. Ш.), порання.

Прибрати, прибрать, ся = 1. прибірати, убірати (С. Л. Ш.), чепурити (С. З. Л.), порати, ся (С. З.), прибірати, убірати (С. Ш.), причепурити, ся (С. З. Л.), почепурити, ся, упорати (С. Л.), повбірати. — Прибери хату. — Треба хоч трохи причепуриги хату. — Насли причепурила грубу. Лев.

2. д. **Подбирать 3.**

3. убірати ся, виражати ся, чепурити ся, убірати ся, вирадити ся, причепурити ся. — Лаврін причепуриг ся, взяв старостѣ і пішов сватати. Лев. Д. теж під сл. **Нарядити 2.**

4. чіпляти ся, причепити ся і т. д. д. **Привязываться 2.** — **Прибратъ къ рукѣмъ** = а) приховати, б) взяти в руки, до рук прибрати, у шорі забрати, приборкати. — Він усіх забрав у шори. Зінк. — Не насмѣив ся сказати й слова, так його приборкала та баба. Гр. Чайч. — Думав пляхту приборкати трохи. К. Ш. — Думає, гадає, як пана Хмельницького до рук приборати, ляхам оддати п. д.

Прибѣтъ = д. **Прибивать**.

Приближать, приблизить, ся = наближати, ся (С. Л.), зближати, ся (С. Л.), блізити ся, близчати, ся (С. Л.), падходити, наблизити, ся, прибліжчати, по-

бліжчати, прибли́жити, ся, про скільки — понабли́жати ся. — Сьвята паближають ся. С. Л. — Не наближайтесь до мене. Лев. — Густа хмара шпаро наближала ся до табору. Кн. — Як наблизсь до Прилипа міста, ще вдалека його вздріла мати. Ст. С. — Глядить — щось іде по дорозі, коли зближаєть ся — аж то Кіндрат. Б. Г. — Тільки до нашого війська не зближались. Л. Сам. — Надходять сьвяга. С. Л.

Прибли́женіє = набли́ження, збли́ження. **Прибли́женность** = близькість.

Прибли́женный = близький; підру́чник.

Прибли́зительный, но = 1. прибли́жный, во (С. Пар.), близько (до чого), примі́рний, но, на згляд, примі́ром. — На згляд буде с пів пуда борошна. С. Л. — Примі́ром кажучи, треба на засів пудів сім.

2. наближа́ющий, збли́жающий.

Прибли́зить, ся = д. Прибли́жати, ся.

Приблуді́ться = при́блукати, ся, при́блудити, ся. — От вона ходила, ходила, тай при́блукала до попа у слободу. н. к. Ман. — При́блудила ся до нас чиясь собака.

Приб́ой = при́бій.

Приб́оина = пла́нка (обанолок або дошка, що прибиваєть ся для закріпи).

Прибо́лтать = д. Приба́лтывать.

Прибо́рка = д. Приби́раніє.

Прибо́рь = 1. д. Подбо́рь 1 і 2.

2. пристро́й, справа, снасть, начиння (С. Ж.), струме́нт, справля́ли. — Без пристро́й і блохи не вьбьеш. н. пр. — Прибо́рь коле́сь = стан ко́іс. — II. кухо́нный = кухо́нна справа. — II. рыбо́ловный = рибале́ська снасть. — II. для подня́тія стёплъ = лисі́ці. — II. для сѣя́нія = сівки, сія́нці. — Накры́ть столъ на 10 прибо́ровъ = налаштува́ти стіл на 10 чоловіка.

Прибо́ченіявуться, прибо́ченіться = бра́ти ся, взяти ся у бо́ки.

Прибра́сывать, прибро́сать = підкида́ти, прикида́ти, підкину́ти, прикину́ти, накинута́ти. — Підкинь коням сѣна. — Прикивь ще хоч трохи.

Прибра́ть = д. Приби́рати.

Прибере́жье = побере́жжя, береговина́ (С. Л.), узбере́жжя. — Мовчки пішов він усюди побере́жжя бурхливого моря. Сам.

Прибре́жный = побере́жний, береговий, бере́жний. — Прибре́жная низменность = берегові́ще, бережина́ (С. Ш.). — II. жи́тель = бережа́н, бережа́к.

Прибресті́ = прищесті́ти ся, приплента́ти

ся, причвала́ти, прижа́ндрува́ти, при́тѣпати ся і т. д. д. Бресті́ і Плеті́сь. — Відкіля ти приплентавсь сюди? О. Ст. — Волоцюга припленталась. н. к. — Аж гульк і в го́род причвалав. Кот.

Прибро́сать = д. Прибра́сывать.

Прибыва́ніє = прибува́ння.

Прибыва́ть, прибы́ть = прибува́ти, прибу́ти; доста́ти ся. — Сьогодні прибув з Харькова. — Скоро вони до Палоснів достались. Пнц. — Води в ставку після дощу прибуло.

Прибыло́й = прибу́лий, прибу́тній.

Прибыль = прибу́ток (С. Жел. Л.), ко́ристь (С. З. Л.), зиск (С. З. Л.), по́житок (С. З.), барыш, набу́ток, набі́ток, по́тяг. — З прибу́тку голова не боляг. н. пр. — Міні аби па прожиток до смерті; прибу́тку міні байдуже. Кн. — Користі́ два шати, та й ті щербаті. н. пр. — Ї такі люди, що пр) ко́ристь та набу́ток їм байдуже. Ос. — Без а́ми грёбля, а без на́кладу зиса не буде. н. пр. — Лихий набо́ток не дійде трети́х рук. н. пр. — Прибыль (од ціл, овець, корів) — узя́ток. — Во́да идёть на при́быль = во́да прибува́є.

Прибыльн́ый = ко́ристний, вигодо́ний, по́житочний, по́житвий.

Прибы́тіє = прибу́ття, при́хід, при́їзд.

Прибы́ток = д. При́быль.

Прибы́точный = д. При́быльн́ый.

Прибы́гать = 1. (прибе́жати) — прибіга́ти, прибі́гти, дуже швидко — прилопо́тіти, трюхаючи — притрюха́ти.

2. (прибе́гнуты) — удава́ти ся, уда́ти ся. (С. Ш.). — Як біда, удавай ся до жи́да. н. пр.

Прибе́жище = д. Приста́нище 2.

Прибѣ́ливаться = д. Подбе́бливаться.

Прива́живать, прива́дить, ся = 1. прива́блювати, ва́биги (С. З.), прина́жувати, на́диги, приманюва́ти, прива́бити, прина́дити (С. З. Л.), примані́ти, спо́надити, ся, про кілько — поприна́жувати і т. д. — Чи я тобі не казала, що наказувала, щоб ти хлопців не водилз, не прина́жувала. н. п. — Я своїм дітям цукерків не купую: це віх спонадили. Кр.

2. прива́чати, ся, привика́ти, приви́чаювати, ся, звика́ти, приви́чати, ся, приви́кнути, приви́чаіти, ся, звикну́ти.

Прива́ливать, прива́лить = 1. прива́лювати, прико́чувати, прива́літи, прико́тити (що важке). — Привалили колоду під двері.

2. приста́вати, прича́ювати, присга́ти, прича́лити. — Байдак причалив до берега.

2. сну́ти, пла́вом пливти́, насну́ти, припе́рти. — Насу́чуо людей — повна хата. — От приперло! — Повна рука козирів.

Прива́ль = 1. прива́лка.

2. прича́л.

3. спочи́нок, одпочи́нок, одпочи́вок, опочи́вок (війська в поході) — Проги го́рода стали, там собі опочивок мали. н. д.

Прива́рива́ти, прива́ри́ти = прива́рювати, наварювати, прива́ри́ти, наварі́ти, ста́ти — васта́ли́ти. — Треба приварити м'яса, бо сьог(о) мало. — Понеси в ку́зню наварити леміш. — Насталив сокиру.

Прива́рпа = на́кип. — В казані багато пакипу.

Прива́рка = д. Пана́рка.

Прива́рий = д. Навари́й 2.

Прива́ро́к, прива́р = 1. прива́рок, при́сма́ки.

2. ва́риво (С. З.), ва́ре́не. — Сьогодні ва́рива не́ха, тільки печене. С. З.

Приве́де́ніє = приві́д, припрова́дження. — Приве́де́ніє вь по́рядо́к = порядкува́ння, упорядкува́ння, розпо́рядкува́ння.

Приве́зть, ся = д. Привози́ть, ся.

Приве́дальний = вередли́вий (С. З. Л.), вигадли́вий (С. Аф.), прихли́вий (С. З.), ви́ребенькува́тий, кородли́вий, перебі́рливий, тільки про їжу — цундикови́й.

Приве́дник, ца = вереду́н, ха (С. Аф.), вереді́й, ка, вередни́к, ца, перебі́рник, ца, вигадни́к, ца, вигадко́, перебе́ндий (С. Л.), коме́за, брисе́кун. — Брисе́кун з його. брисе́ковав та перебі́рав, доки на го́лові місяць зійшов — тепер яка за його піде. Кл.

Приве́дничаніє = вередува́ння (С. З.), привере́ді, при́мхи, перебі́р і т. д. д. Ка́призы.

Приве́дничать = вередува́ти, жудрова́ти, вигалу́вати, перебі́рати, брисе́кова́ти (Кл.), при́мхати і т. д. д. Ка́призничать. — Віи і давай вередува́ти: подай йочу у п'ятницю скоромини. н. к. — І ти ще вередува́ти меш? То мала дитина, а ти бимбас. Кр.

Приве́рженець, приве́рженник, ца = прихли́льник, ца, прихле́ць. — Брюхове́цький виставляв себе прихильником прости́х, убоги́х коза́ків. Бар. О. — Головним намі́ром (зсу́тського) вихован́ня було пригото́вати прихильни́ків като́лицтву. Бар. О. —

Старі та з старим духом прихильники прилесли з собою і такі ж старі думки. Ук. — Радували ся новім прихильникам. Фр.

Приве́рженність = прихильни́сть (С. З.), прихильне́ння. — Щира́я прихильни́сть вesoго войска́ запоро́жського. Хмельницький. С. З. — Прихильни́сть до Павлю́ка зроста́ла що́ раз і помі́ж реестровцями. Бар. О. — Мазе́на прихили́ння своє́ до коро́ля Шве́дського учини́в. Скоропа́д. С. З.

Приве́рженный = прихильни́й (С. З. Л.), прихиль́ий. (Пр. д. під сл. Пре́данный).

Приве́рты́вати, приве́рчива́ти, приве́рну́ть = прикрі́чувати, прикру́тити. — Прикру́ти га́йку.

Приве́сти, приве́сть = д. Приводи́ть.

Привива́ніє = щепі́ння.

Привива́тель, ни́ца = щепи́й, щепи́льник, ця і д. Оспопривива́тель.

Привива́ти, приви́ти, ся = 1. прису́кува́ти, приплі́гати, прису́ка́ти, прилесті́ти. — Треба прису́кати шву́р. — Приплі́в баті́г.

2. щепи́ти, прищепи́ти, ся (дерево, ві́сну, а про дерево ще) — скі́ншити, знову́ або ба́гато — пере́щеплюва́ти, пере́щепи́ти, ся,

Прививка = щепі́ння.

Прививно́й = 1. прису́каний, приплéте́ний.

2. прищепле́ний.

Приві́вок = щеп, щéпа. — Усі́ щепи на я́блуні прищепи́ли ся до́бре. — Я́ка щеп, така й я́блуня. н. пр.

Приві́дніє = ма́ра (С. З. Л.), ма́на (С. З.), ма́ній (С. З. Л.), ма́ня́к, по́торо́ча (С. Л.), зла́ личи́на, чма́ра (С. З.), по́чва́ра (С. З.), приви́дє́ння, облуда́. — За́дя чого́ ж ма́ра появи́лась у во́ньцькій збро́ї? Ст. Г. — Одка́си ся ма́ній! С. Л. Пр. д. ще під сл. Виді́ніє 2.

Приві́дѣ́ться = 1. при́снити ся, при́верзти́ ся.

2. зда́ти ся, при́мріти ся, при́мріяти ся.

Привилéгія = приви́лє́й. С. З.

Приви́нчива́ти, приви́нтити́ = при́гвинчу́вати, при́шрубову́вати, прикрі́чувати, при́вірчу́вати (гвинтом), при́гвинтити́, при́шрубова́ти і т. д.

Привира́ти, привра́ти = при́брихува́ти, при́брехати́; підбри́хувати, підбре́хи́ти. — Таких Ко́ндратів ба́чив я, — умію́ть до́бре при́брехати. Б. Г. — Віи ба́гато при́брихува́в, але́ люди́ ня́ли йому́ ві́ри. Лев.

Приви́ти, ся = д. Привива́ти, ся.

Привлекáтельность = приви́блыви́сть, приви́днíсть. — приви́блыви́сть гі́рської

невимовно велика. Кп. — Усьміх розлив ся по його очах, додаючи їм ще біліше принадности. Фр.

Привлекательный, но = **принадний, но, привабливий, во, ве, зналливий, во, вабвий, но, вабкий, ко, повабний, но, заласний, мновітний.** — Поет малює вам принадний пейзаж. Зап. Фр. — Ніколи ще зоря любови не сяла для нього так чудово, так природно. Фр. — Чоловік з виду не вродливий, але приваблює — симпатичний. Кп. — Не було у Шевченка нічого приваблюючого з виду. Кп. — Давно вже зорили на ту знадну парохію. Лев. В. — Не дуже вабоко туди ходити. — Д. ще під сл. **Плътнительный.**

Привлекать, привлечь = 1. **притягати, притягти.** — З останніх, які були притягнені до того слівства. Кп.

2. **вабити, надити, принажувати, приваблювати, задучати, привабити, принадити, залучити, привернути, повабити, присолодити, кількох — попринажувати, поприваблювати і т. д.** — Ти припади мою душу пригорнув її до себе. К. П. — Ладиль його отой пастовень, так що й очей з його не зводить. Кп. — Стати з тим, кого хочеш до себе привабити. Гр. Чайч. — Нічим культурним Росія не могла привабити до себе лівобережного панства. Кп. (Д. ще під сл. **Приваживать 1.**)

Привлекать, привлечь къ суду = **позивати, заповзати, притягати до суду, потягти у суд.** — **Привлечь на свою сторону** = **церепати, перемовити, переєднати.** — **Привлекающий** = **ваблючий.** — Вид гарний і дуже до себе ваблючий. Скл.

Привлечение = **притягання.**

Приводить, привесть, привезь = 1. **приводити, виводити, доводити, привести і т. д., силою — припровалити (С. Л.), допровадити, кількох — поприводити і т. д.** — Привіз з собою гостей. — Стежечка вивела на горід. Кп. — Усе те допровадило Україну до під'упаду. Кп.

2. **д. Представлять і Предъявлять.** — **Приводить, привесть въ порядок** = **порядкувати (С. Л.), лаштувати, опоряжати, прибирати, ладнувати, упорядкувати (С. Л. Ш.), улаштувати, опорядити, прибрати, уладити (С. Ш.), уладнати, охаїти.** — Досі це не упорядковано Шевченкових листів. Кп. — На силу улаштував в шахві книжки. Кп. — **П. въ ужасъ** = **завдавати, завдати жаху, страху, настрашити.** — **П. къ окончанію** = **кінчати, доводити до кінця, до краю і т.**

д. д. Оканчивать. — **П. на память** = **нагадувати, пригадувати, нагадати і т. д.** — **Привесть въ чувства** = **очутити, відволати, відволодати, відходити.** — **П. въ разореніе, въ бѣдность** = **спустошити (С. Л.), звичити (С. Л.), в старці, в злидні пустити.** — **П. въ ярость** = **розлютувати, роздратувати, роздрочити (С. Л.).** — **П. въ краску** = **засоромити.** — **П. къ присягѣ** = **до присяги, під присягу привести.** — **Привѣлъ Богъ, не привѣлъ Богъ** = **дав Бог, не дав Бог.** — **Не приведи Богъ** = **не дай Боже, крий Боже!** — **Привелось ему побывать** = **довелось йому побувати.** — **Онъ приводится мнѣ двоюроднымъ братомъ** = **він доводить ся міні братом у лєрвих.** — **Приведенный выше** = **згаданий вище, в горі.** — В згаданому в горі листі до Микити Шевченко... Кп.

Приводъ = 1. **д. Приведеніе.**

2. **провід.**

Привозитъ, привезти, привезъ, ся = **привозити, привезти, ся, ще — надвозити, надвести, багатю — попривозити.**

Привозный = **привозний.**

Привозъ = **прівіз — Большой привозъ** = **завізно.** — Сьогодні у млині завізно. Кр.

Приволакивать, приволачь, ся = 1. **приволікати, притягати, приволокти, притягти, ся.** — Треба приволокти оту колоду. 2. **приволікати ся, приволокти ся, притягти ся, прихати ся і т. д. д. Притякивать, ся.**

Приволакиваться, приволакнуться = **женитися (С. Л.), залицятися (С. Л.), умлягати ся, умлягувати ся (С. Ш.), волочити ся (за ким), лабузити ся (до кого), підлабузювати ся, підлабузювати ся, приженитися ся, умізгнати ся (С. Ш.), підлабузнити ся, підлабузнити ся, призмикнути ся.** — Залицв ся, не цурав ся, казав — моя будеш, а тепер із иншими як голубко гудеш. н. п. — Підлабузивсь до горлиці горобець. Б. Г.

Приволачь = **д. Приволакивать.**

Приволе = **привілля (С. Л.). пригіддя, вгіддя, придолля, роскіш.** — Отут сади капусту, отут картоплю, а тут для тютюну вгіддя. Номіс. С. З. — Та волись була роскіш — воля, а теперенька та неволенька н. п.

Привольный, но = **привільний, вигідний, но.**

Привораживание = **чарування, чари.**

Привора́жива́ть, приворожи́ть = чарува́ти, причарува́ти, зачарува́ти, начарува́ти, приверну́ти, причаклува́ти. — Причарувала мою ти душу, тепер без тебе гинути мушу. н. п. — Конай, доню, корінці, чаруй, доню, молодців. н. п. — Цигапочко, воріженько, вчани мою волю, причаруй ти козачевька, щоб покхавсь зо мною. н. п. — Коли треба розрізнити парубка та дівку і привернути до себе того чи другого. н. о. Гр. Чайч.

Привора́жива́ть, привороти́ть = приверта́ти, приверну́ти, підверта́ти, підвервуги́ти.

Приворо́вувать = кра́сти (часами або по троху).

Приворотникъ, ца = д. **Привра́тникъ, ца**.

Приворо́тний = 1. бра́мний. С. Ш.

2. чарі́вий, приворо́тний. — Приворотне зідди.

Привра́тникъ, ца = ворота́рь, ка, заворотник, ца, бра́мний (С. Ш.). — Воротарь монастиря не пустив навіть князи, коли їмнен звелів нікого не пускати. Бар. О. — Воротарю, воротарю! Хто, хто у воріт кличе? н. п. — Урад воротаря есть двери церковні одмикати і замика́ти. Б. Н. — Чоловік, зоставивши господу свою звелів воротареві пильнувати. К. Св. П. — Заворотника тримають, та за ним зачинають. н. пр.

Привра́ть = д. **Привира́ть**.

Привстава́ть, привста́ть = підводи́ти ся, зводи́ти ся, підвести́ ся (С. Л.), зве́сти ся.

Привика́ть, привика́ти = привика́ти, звика́ти (С. Л.), навика́ти, привча́ти ся, призвича́ювати ся, приви́(зві́, наві́)кнути, кривча́ти ся, призвича́їти ся, прина́ту́рити ся, між людьми — обго́вта́ти ся, ого́втати ся, про багатьох — позвика́ти, попривика́ти і т. д. — Чи привикла, сестро, та на чужині жити? Ой хоч не привикла, та треба привикати. н. п. — Не звикай дома пердіти, бо буде і в гостях кортіти. н. пр. — Не звикай до таких сорочок. Лев. — Чоловік може звикти до всього окріч тюрми. Кн. — Призвичаюсь до недолі, що один на світі, як билина в чистім полі останусь тужити. Галуз. — Я родив ся в цім краї і до сього призвичаїсь змалку. Ст. Г. — Привичайнши ся до гріхів, завше грішили. Б. Н. — Попереду, важко було, а там — привичаївсь, та й пани стали добріші. Кр. — Корова привагурилась їсти соломі, а то все ве хотіла після сіна. Кр. — Оговтав ся я з її вдачою і життям. Кв.

Приві́клый = приві́клий, зві́клий, приві́чаний.

Приві́чка = зві́чка (С. Л.), пові́чка, на-

ві́чка (С. Л.), приві́чайка (С. Л.), поведе́ння (С. З.), поведі́нка. — Я віко́ли не брала звички у день спати. Хар. — Звичка зменшує хоч які страхи. Зіпкк. — Вже така їх московська поведіння. С. З.

Приві́чливый = приві́чайли́вий.

Приві́чний = зві́клий, приві́клий; зві́чайни́й.

Приві́вать, приві́ять = приві́а́ти, привіа́ти.

Приві́са, приві́ска = причі́пка, до сережок — бовкунчик, тіліпанчики (С. Л. Ш.).

Приві́сень = д. **Приві́снать**.

Приві́сь, приві́сокъ = д. **Дові́сокъ**.

Приві́сенбй = приві́сний.

Приві́тливость = приві́тність, приві́тлівість, прія́зність. — Мене зачарували і пригріли їх ласкавість і приві́тливість. Скл.

Приві́тливый = приві́тний (С. З. Л.), вві́чливий (С. З.), при́емний, прія́зний, ра́дівий. — Прості і подивись на мене приві́тайше. К. К. — Мої пані любезна, вві́члива. Куліш. С. З. — Звичай потребує приймати гостей ввічливо, так дозвольтє ж мій і вас, як сльід привітати. Ст. Г. — Вона чула його любі слова, бачила його ввічливий погляд. Бар. — Якийсь він ввічливий був до дітей. Скл. — Все зо мною приназенько привітаєть ся. Мова.

Приві́тний, приві́тственный = приві́тний. — Послав приві́тну телеграму.

Приві́тствие = приві́т, віта́ння, привіта́ння. С. З. Л. — Нема од його ні віту, ні привіту. С. Л. — Палажка не одказала їй на привітання. Лев.

Приві́тствованіе = приві́тання.

Приві́тствовать = віта́ти, приві́тати, ся. С. З. Л. — Милая вітає, білу ручку дає. н. п. — У багатство не вдариє, а чим має, тим вітає. н. пр. — Вийшла мати з хати, свого зятя вітати. н. п. — Ой ісповняє всі кубочки все зеленим вином вітати Палія Семена. н. п. — На святе Благовіщення тебе привітаю, що ти, друже мій, вернув ся з далекого краю. Ос. — Засьпівають усі пташки як в раю, привітати муть голубоньку мою. Б. Г. — Усяка пташечка співала, весну і літо привітала. Б. Г. — Тепер лети в Україну: тебе виглядають; полетів би за тобою, та хто привітає. К. Ш.

Приві́тъ = д. **Приві́тствие**.

Приві́шувать, приві́сень = приві́шувати, чі́пляти (С. Л.), причі́пляти, причі́плювати (С. Л.), приві́сити, причі́нити, кі́лько — поприві́шувати, попри́чіпляти.

Приві́ять = д. **Приві́вать**.

Прива́дять, врыва́нуть = вва́нути, по-
твва́нути, приийкнути, прикля́кнути.

Прива́занность = прихильність, прихил-
ля. (Д. під сл. **Преда́нность** і **Приве́р-
женность**.)

Прива́заний = 1. привва́заний (д. **При-
виза́ть**).

2. прихильний (д. **Преда́нный** і **Приве́р-
женный**).

Привва́зка = 1. привва́зування, привва́зка.

2. привва́зъ, припін (С. Л.), припінна,
прикрутець. — Собака на привва́зі. С. Л.
— Собака на припіні. Кр. — На припіні
насли коні сидані, готові. К. Ш. — А вже ж
мої коні в хага на припіні. н. п. — Чоло-
вик без волі, як кінь на припіні. н. пр.

3. причіпка, напасть, нещя і т. д. д. **При-
двірка**.

Привва́чивый = причепливий, причепний,
причєпа, придіркуватий (Кр.), налва́з-
ливий (С. Л.), зади́ракуватий, напва́ди-
стий, напва́дкуватий, ненякуватий, на-
хабний. — От причєплава людина: йому
хоч мети очі плуць, а воно лізе. н. о. —
Усе йому не так, до всього причєпить ся,
нахабна людина він. Кл.

Привва́зывать, привва́зять = привва́зува-
ти, припинати, привва́зати, припінюти,
припва́сїти, мотузкою — примотузити, ба-
гато — попривва́зувати, поприпинати.
— А біля шатра коня припва́то. н. к. Ман.
— **Привва́зять къ себѣ** = прихилити,
приворожити.

Привва́зываются, привва́заться = 1. при-
хилятися, прихилитися (до кого), від-
давати ся, відда́ти ся (кому).

2. вва́знати (С. Л.), чіплити ся, лїзти,
приставати, сікати ся (С. Л.), причєпи-
ти ся, пристати, присікати ся, присік-
пати ся, присіпати ся, приклепати ся,
навїснути, очєпити ся, присахну́ти ся.
— Вва́зне тай вва́зне — ніяк од його не
одчєпи ся. — За що вона сікаєть ся до ме-
не? Кл. — Пристав, як шєвська смола до
чобота. н. пр. — Ходім, ти присікаєш ся
до неї, може вона знає, та не хоче призна-
ватися. Лев. — Іди к чортів матері! Чого
ти до мене причєпив ся? н. о. Гр. Чайч. —
Де не вва́злась собака в біса — присікала
ся, аж вищигь. Б. Г. — А їла що? А го-
дували ми тебе дурно? Присікала ся дяди-
на. О. Мир. — Та ніхто ж до того не при-
скідував ся. Лев. В. — Причєпив ся гарма-
дарина, задивив ся, що я тарва. н. п.

Привва́зъ = д. **Привва́зка** 2.

Привва́ливать, привва́лить = привва́люва-
ти, привва́ляти.

Привва́нуть = д. **Привва́дять**.

Пригва́рь, пригварь = пригва́ра, пригва́рок.

Пригва́аживать, пригва́адить = прибива́-
ти, прибїти гва́здками.

Пригва́бать, пригва́нуть, ся = пригва́нати,
згва́нати, пригва́нїти, згва́нїти, ся, прихил-
їти, ся. — Рад би до дітей небо прихил-
їти, та зорями укрито. н. пр. — Прихил-
ив ся та поїд тїном і полїз.

Пригла́живать, пригла́дить, ся = пригла́-
жувати, пригладити, ся, пригалити.

Пригласительный = зазивний. — А чи ви
вже порозсилали зазивні листи? Кр.

Пригла́шати, пригла́сїть = клікати, за-
кликати, укликати, запрошувати (С. Л.),
запробувати, зазивати, заклїкати, у-
клїкати, запросїти (С. З. Л.), зазва́ти,
багатьох — скликати, понапробувати,
понапробувати, позакликати, понаскли-
кати, напросїти. — Віче народне не раз
прогва́ло князя з престєла, а заклїкало на
його місце ильшого. Бар. О. — Укликують
Івана у хату. н. о. Гр. Чайч. — Веселий
господарь Демьян любив гостей на бесєду
скликати. Б. Г. — Запроси нас до хати, дай
нам вечєрїти. н. п. — **Пригласїть на жи-
тельство** = перезва́ти. — **Приглаше́н-
ный** = пробханий (С. Л.), запробханий,
запробшений (С. З.), клїканий (С. Л.), за-
клїканий, припробханий (Хар.). — Для
проханий гостей багато треба. н. пр. —
Клїканому гостю багато треба шапи. н.
пр. — Піди не клїкалий, то й підєш не ша-
нований. н. пр.

Приглаше́ние = клїкання, запробсини (С.
Л.), заклїкання, зазив, зазов (С. Пар.),
зазівини. — На заклїкання земляків прий-
шов я до Дюсо. Кл. — Ми тільки на його
запрєсини поїхали. Бар. — На зазови йдуть.
Полт. — На другий день ввввшї приступи-
ли до зазовин, по рідні пустились. Має.

Приглу́хъ = глухєнький.

Приглу́шить = приглу́шити, приглу́мити.

Пригла́дка = наглядання; вигляда́ння.

Пригла́дный = го́жий, га́рний, хоро́ший
і д. **Красивый**.

Пригла́дывать, пригла́дять = 1. догля-
дати, наглядати, назирати, дозирати,
доглядути, нагляну́ти (д. **Надзира́ть** і
Присма́тривать).

2. виглядати, наглядати, визирати, ви-
глядїти, наглядїти (д. **Высма́тривать**).

Пригла́дываться, пригла́дяться = при-
дивля́ти ся (С. З. Л.), приглядати ся (С.
З. Л.), вдивля́ти ся, углядати ся, удив-

ля́ти ся (С. Ш.), призира́ти ся, догля́дати ся (С. Л.), придиві́ти ся (С. Л.), приля́дїти ся, удиві́ти ся (С. Ш.), угля́дїти. — До всього придивлявсь і пильно прислухавсь. Б. Г. — Придивлю ся, аж майструють коло возів. Фр. — Кайдаш придивляв ся до їх, пізнав чумака. Лев. — Прийшли, щоб знять чоловіка (вісцальника), коли придивились, аж там куль соломи. н. о. Гр. Чайч. — До всього придивлюєсь і розуму, як кажут, наберусь. Б. Г. — До всього я вже придивив ся.

Пригляну́ться = сподоба́ти ся, в око ви́нїсти або за́пїсти, уподо́бати ся, припо́добати ся і т. д. д. **Попра́внїтись**.

Пригна́ть = д. **Пригно́нати**.

Пригнє́тати, пригнє́сти = пригні́тати, пригні́яти.

Пригну́сь = гугня́вість. — Съ пригну́сью = тро́хи гугня́вий.

Пригну́ть = д. **Пригнба́ть**.

Пригну́шувати = гугня́вити, гугня́вити (трохи). С. Аф.

Приговора́ванє = прису́джуваннє; домо́вляння.

Приговора́вати, приговорі́ть = 1. прису́джувати, прису́дити. — Била жінка мужика, пішла позвати, присудили мужикові ще й жінку прохати. н. п.

2. домо́вляти, єднати, найма́ти, домо́вити, приєднати, наняти. зго́дити, по́в'язати. — Не страшно жениги си, страшно попа єднати. н. пр. (д. **Подряжа́ть**).

Приговора́вати = примовля́ти (С. Л.), прика́зувати, приповідати, приговорювати. — Як припрошують люди до їди і як примовляють, п'ючи. Ет. зб. — Бив та ще й примовляв: оце тобі! н. о. Яст. — На поплавець гляди́ть і примовля: ловіть ся, риби́чки, великі і маленькі. Гул. Ар. — Примовляє тіж слова: зьєдна́й і розрива́й коли и схочу. н. пр. Гр. Чайч. — А чорт біжить мостом та все приказує те слово. н. о. Гр. Чайч.

Приговора́ватися = домо́вляти ся (С. Л.), підси́пати ся, підмо́цувати ся і т. д. д. **Подо́вля́тись** 3. — Чи знаєш, до чого він домо́вляв ся? С. Л.

Приговорі́ти = д. **Приговора́вати**.

Приговора́ка = примовка, приказка, пригові́рка. — Які молитви і примовки уживають ся при їді і питтю. Ет. зб.

Приговора́ть = присуд (С. Л.) ві́рок (С. З. Л.). — Вичитали міні присуд спокійно. Кн. — Поцєже той єсть судєб божїїх незмінний ви́рок. Скоропад. С. З.

Пригоди́тись = пригоди́ти ся, в приго́ді ста́ти, згоди́ти ся, зда́ти ся, прида́ти

ся, знадобі́ти ся, припа́добити ся. — Не раз може і я тобі в пригоді стану. н. о. — На сей раз приказка здалась: кому що можна, другим зась. Б. Г. — Вельми б прида́в ся в Кореуні чата́льня. Кн. (Д. теж під са. **Попа́добитись**).

Приго́дний = прида́тний (С. Л.), зда́тний (С. Л.), дого́дний (С. Л.), го́жий (С. З. Л.), годя́щий (С. Л.), придо́бний, вго́жий. — Коли ґрунт прида́тний, так пєхай іде під тютюв. Кн. — Оця то́рбинка прида́тна, саме тако́й й треба. Кн.

Приго́жєство = го́жієсть, хоро́шєство, ла́дність, вро́да і д. **Красо́та**.

Приго́жий = го́жий (С. Л. З.), га́рний (С. Аф. З.), вро́дливий, уро́дливий і д. **Краси́вий**. — Ой не жаль було б вєза, коли б дівчина го́жа. н. п.

Приголубля́ти, приголубі́ть = голуби́ти (С. Аф. З.), милува́ти, приго́лубити, прими́лувати. — Цілувала, милувала, до серденька приторгала. н. п. — До кого ж и пригору си і хто приголуби́ть. Кот.

Приго́нка, приго́н = при́гн.

Пригно́нати, пригна́ти = 1. пригана́ти, пригно́нити, пригна́ти. — Пригнали череду. 2. прилаштува́ти, принасува́ти, пристосова́ти, прили́чувати (в роботі). — **Пригна́ти вь но́ры** = припазува́ти.

Пригоро́живати, пригороді́ть = пригоро́дити, підгоро́дити.

Пригоро́ть, пригоро́ть = підні́кати ся, підне́кти ся, пригоро́ти, присма́глити ся. — Пиріжки трохи присмаглили ся. Кр. **Пригоро́дний** = підгоро́дний. — Підгоро́дне село.

Пригоро́дь = підгоро́ддя, підгоро́дня.

Пригоро́к = підгі́рок, узгі́рря (С. Л. Ш.), па́го́рок (С. З.), шпиле́чок. — З гір і пагорків Ворєклєських. Л. В. — Ой вийду я на шпилечок та гляну я на долину. н. п.

Пригоро́шин = при́горщ (С. З.), при́гірщ. — Набе́є пригірщ та й дає кожному. н. о. Гр. Чайч.

Пригоро́шлий = підні́чений.

Пригоро́ть = д. **Пригоро́ть**.

Пригоро́рива́тись, пригоро́рива́тись = жу́рити ся, сумува́ти, в ту́гу вдава́ти ся (власне виявляти горе, сум, журбу), зажу́рити ся, засумува́ти, в ту́гу вда́ти ся, прижу́рити ся, похню́бити ся, збідни́ти ся. — Ой запис козак, запис, ой запис зажури́в ся. н. п. — Сидить воно, похнюпило ся та мовчки слєози ковтає. Кн. — Вона його лає, а він збіднив си, плаче та й каже... Кр.

Приготовлєніє = готування (С. Л.), приготування (С. З.), лаштування, лагодження, лагодіння, ладіння, захід (С. З.), постєлі — сляний, страви — пораня. — Три дні заходу, а день празнику. н. пр.

Приготовлять, приготівить, ся = готувати, ся (С. З. Л.), лагодити, ся, ладити, ся, ладіати, ся, лаштувати, ся, (С. Л.), рештувати, споряжати (С. Л.), вготувати (С. Л.), наготувати, нагоговити (С. Л.), виготовити, налагодити, ся (С. Л.), налаштувати, паіадити, наладнувати, справити, нарештувати, ся, спорядити, облагодити, ся, постєлі — слати ся, послати, ся, про кілько — повнготовлювати, повилагожувати і т. д. — Татари вечерю готують. С. З. — Чужу миау цілуу і милує, а на мене нагайгу готує. н. п. — Заслав ордяпаци козакам готувати си в поход. Л. В. — А злан мачуха некло вготувала за сироти-діти, що не доглядала. н. п. — Віа лагодить ся іхати з нами. С. Л. — Лагодить ся вже судити його. Кн. — Лагоди, мати, постєлі, сіа подушок пухових. н. п. Под. — Та заходить ся рештувать вози в далеку дорогу. К. Ш. — Лаштує швадє обідати. Кн. — Чоловік у домовину давить ся, а воли йому на Сібір воза лаштують. Кн.

Приградъ, рос. Aconitum = борєць, зозулиця черевячки. С. Ап.

Приграиичивать = д. Примєжєивать.

Приграиичный = пограиичный, сумєжний, суміжний.

Пригребать, пригрєстї, пригрєсть = 1. горнѹти, пригорѹтати, пригорнѹти. — Кожна рука до себе горпє. н. пр. — Пригорї жар до казана. — Пригорїа сьмітлє в куток.

2. пригрєбати, пригребѹти, пригромѹднѹти. — Пригребли човєн до берега. — Пригрєсть кѹ рукамъ = взяти в рѹки, прибѹркати (д. під сл. Прибирать).

Пригрєзѹться = привєрзѹти ся, призрѹти ся, примрїяти ся, примрїїти ся.

Пригрєстї = д. Пригребать.

Пригрѹбный = д. Надгрѹбный.

Пригрозить = погрозити, посварити ся (Ос.), згрїзнѹтисѹ, настрахати, пострахати. — Як візьму рїзку, згрїзнѹсь на його. Хар. Пр. д. теж під сл. Пограживать.

Пригрозѹть = прижурити ся і д. під сл. Пригорюииться.

Пригрѹвать, пригрѹть = нагрѹвати, зогрѹвати, приаірювати, нагрѹти, зігрѹти, приаірити.

Пригѹльный = приблѹдний, приблѹда.

Придавать, придаѹть = додавати, надавати, наддавати, додати (С. Л.), надати, наддати. — Придавать сьмѹлости = додавати дѹху, відваги, сьмѹлости. —

Придавать нѹвыя сѹлы = опоживляти. — Церкви надѹють Корсѹню доволі красовиду. Кн. — Така рїжнѹманїтєсть природи надає околишї характер. Кн. — Успїх надає сьмѹливости. Кн. — Червої кіснички приставляли до її виду і надавали краси. Лев. — Хмїль буде моєму серцю сьмѹлости додавати. н. д.

Придавливать, придавить = придавлювати, пригнїтати, придавити, придушити, пригнїтити, причавити, припєрти.

Приданое = посѹг (С. З. Л.), віно (С. З. Л.), приданє.

— Присягаю Богу я до неба, що мїні посѹгу по тобі не треба. н. п. — Як в мене посѹгу не буде, вїзмѹть мене і так люди. н. п. — Чи дійшло тобі од батька в спадок чи ти взяв од жїлки в посѹг? Ст. С. — Рушники вишиває орлами, собі посѹг отує у скриню. Гр. Чайч. — Видаючи дочку замїж і даючи за нею посѹг. Ст. Л. — Не

и тебе вѹляю, але твоя мати, що не каже тобі без посѹгу брати. н. п. Под. — Не треба за нею нїякого віна, вона не здївує. Як. — З віном дівчї не сидїти. н. пр. — Найнам віно не отує, бо ми віно утратило. н. п. — Що жїнку він узав без віна і сам сердега сиротина. Б. Г. — Дав йому віна вїзочку сіна, куль соломи і мїх полови.

н. пр. — Одружнї ся я, поняв собі дівчїну господарку; ве погордували мною, оддали з тарпим віном. Ос. — Приданое да-

вать, дати, приданымъ надѹлять = посѹгувати, вїнувати, вїпосажити, ввїнити. **Придатокъ** = придача, додѹток, додѹча, наддѹток, приклѹд. — Набрав грошей у кишеню самсіньках срібних на придачу ще у жєнї либонъ з копу мїдних. Дум. — Жукїв з десѹток, та гусєні, черви десѹтїв три в надѹток. Гр. Чайч.

Придаточный = додѹтковий, добѹвочный.

Придѹча = д. Придѹтокъ.

Придѹрникъ, ца = д. Приврѹтникъ, ца.

Придвигать, придвигнѹть, ся = присѹвать, присѹвувати, присѹнѹти, ся. С. С. Л. — Не присѹвай соломи до огню. н. пр. — Постєли узенько, присѹнь ся близенько. н. п. — Зелененький барвіночку, стєли ся низенько, а ти, мийий, чорнобривий, присѹнь ся близенько. н. п.

Придѹрный = 1. придѹрный, надѹрный (С. З.). — Як пап з надѹрнички наскочить, то... С. З.

2. двірський (С. З.), двѹрак (С. З. Л.), двѹрка. — Придѹбали собі ласку королѹв-

ських двораків. Бар. О. — Мазепа був дворак і біглець во великих річах. Л. В.

Придѣрживати, придержати = **придѣржувати, притримувати, придержати, притримати.**

Придѣрживати, придержати = **присмикувати, присмикувати.**

Придіра = **причіна, причепенда, пеня.** — Не пані, а суща причепа: за все, про все причепити ся релігьом. Кн. — Чого привязав ся до мене, причепендо?

Придірається, придержаться = **чіпляти ся (С. Л.), прикобувати ся, нападати ся, наскінати ся, налізати, сікати ся, присікувати ся, причепити ся (С. З.), прикопати ся, налізати ся, наскінати ся, прискіпати ся (С. З.), прискіпати ся (С. Л.), присіпати ся (С. З.), прискіпати ся.** — Як оте почула баба люда, тай прискалась до діда зараз: геть вези відділи свою Марусю. Гр. Чайч. Пр. д. ще під сл. **Привязываться** 2.

Придірка = **причіпка, причіпка (С. З. Л.), зачіпка (С. Л.), приклеп, напасєг, нападня, нападє, нападєк, пеня (С. З.), нахаба, сінанина, сіначество, кліючка, карліючка, закарліючка (С. З.).** — Нападають ся... бачу, що члєста нахаба, тай го ді. Кн. — Ог се справжня московська пеня. С. З.

Придірчивый = **д. Привязчивый.**

Придірщикъ, ца = **д. Придіра.**

Придірковскій = **наддніпрянський.**

Придорожная игла = **д. Крушіна.**

Придорожникъ, рос. Polygonum aviculare L. = **моріг, моріжок, споріш, шпоріш. С. Ав.**

Придорожный = **придорожний.**

Придраться = **д. Придірається.**

Придумывать, придумать = **придумувати, пригадувати, вигадувати, придумати, пригадати (С. Л.), вигадати (С. Л.), виміркувати, виметикувати, вимудрувати, приметикувати, приміркувати, примислити, вміслити, відумати.**

Придурь = **дур, дурість, дурійка, дуріня.** — Сь придурью = **про чолова** — дурований, придурковатий, пришелєпуватий і т. д. **д. Глуноватий, про коня** — поровистий кінь. — **Напугать на себя придурь** = **дурника строїть, на його дур напад.**

Придыханіе = **придіх. С. Жел.**

Придѣвать, придѣть = **причіпляти, привішувати і д. Привѣшивать.**

Придѣлать = **д. Придѣлывать.**

Придѣлка = **прирѣблювання.**

Придѣлъ = **1. д. Придѣлка.**

2. особливий вівтарь окрім головнішого.

Придѣлывать, придѣлать, ся = **прирѣблювати, прирѣбляти, підрѣблювати, приправляти (С. З.), прирѣбляти (С. Л.), дорѣбляти (С. Л.), підрѣбляти, приправити, примайструвати (С. Л.), пришгукувати, про кілька — поприрѣблювати.** — Дасть Бог, прирѣблю через сїни хату. Лев. — Приправила собі деревцяну поту. Кр.

Прижигать, прижигать, ся = **припикати, підпикати, припекти, підпекти, ся; присмажити (С. Л.), пришкварити і т. д. д. Жарить.**

Прижаты, ся = **д. Прижимать, ся.**

Прижечь, ся = **д. Прижигать, ся.**

Прижигалка = **дармоїдка, зб. дармоїжа.** — А дармоїжі тієї біля неї... і чернячки, і ворожки і так собі вдови і не вдови. Кн.

Приживать, прижить = **приживати, прижити, сплодити.** — Дітей з женою своєю сплосених. Л. Сам.

Прижиганіе = **припикання, випикання, припалювання.**

Прижигать, прижечь, ся = **1. припикати, підпикати, припалювати, надпалювати, при(ш)малювати, підсмалювати, припекти, підпекти, припалити, при(ш)малити, пришкварити, ся.** — Підпик ся хліб. — Присмалив волосся. — Просо маленьке та ще до того й сонце припалило його. н. о. Мап.

2. випикати, випалювати, випекти, випалити (д. Наджечь 2).

Прижигъ = **біжик, опечене (місце).**

Прижигивать = **д. Зажигивать.**

Прижимать, прижать, ся = **1. туляти, ся (С. Ш.), горняти, ся, притуляти, притулювати, ся, пригорнати, пригортувати, ся, притуляти, пригорнути (С. З. Л.), прихилити, ся, про кілька — по-притулювати і т. д.** — Очі чорні, хоч дивись, хлопєць до серця, хоч тулясь. н. п. — До серденька тулила. С. Ш. — Я до його притулюсь, тай нікого не боюсь. Кот. — Семене! Не пригуляй ся до мене. н. пр. — До кого ж я пригону ся і хто приголубить, коли тепер нема того, а що мене любить. Кот. — Пригортайсь до хорошеняких дівчат. Б. Г. — Цілувала, милувала, до серденька пригортала. н. п. — Постели пошлє вузеньку тай пригорнись до мене близько. п. п. — Обняли вони один другого, пригортають, у лице цілують. Ст. Л. — Я

тебе обійму, до серденька пригорну. н. п. — Не пригорне батько, не пригорне мати, хіба той пригорце, що думає взяти. н. п. — А ти серце, голубонька, не журись, та до мене молодчика прихились. Б. Г. — **Прижимати́ уши́** = щу́лити, прищу́лити уха. С. З.

2. при́пірати, при́тискувати, при́тиска́ти, при́гніта́ти, при́єрти, при́тисну́ти, при́дави́ти, при́души́ти, при́чави́ти. — Бозаки приперли Ляхів до бодота і почали топити.

3. ути́ска́ти, ути́сня́ти (С. Л.), ути́сню́ти, при́туті́ти, в судових справах — при́сутя́жувати, при́сутя́жити і д. під сл. **При́тєсня́ти**.

4. ску́пи́ти ся, збі́днювати ся (С. Аф.), бі́дкати ся, збі́дя́ти ся (С. Аф.). — Та то він збі́днів ся, а в його троні єсть.

При́жимка = д. **Приді́рка**.

При́жмє = гні́т.

При́жнати́, при́жати́ = зжнати́, зжати́, но́жати.

При́жїть = д. **Прижива́ти**.

При́жїться = обжїти ся, приви́кнути, обсі́ді́ти ся, приви́ча́ти ся. — Обжїв ся трохи, тепер не так тягне до дому. — Чи приви́кла, сестро, та́ла чужи́й жи́ти? н. п.

При́жму́ривати, при́жму́рїти, ся = при́жму́рювати, при́плю́щувати, при́жму́рити, ся, при́плю́щити.

При́жучи́ть = при́крути́ти, при́супо́нити.

При́заду́мыва́ться, при́заду́ма́ться = за́ду́мувати ся, за́гаду́вати ся, за́ду́мати ся, за́гада́ти ся, за́мі́слити ся (трохи).

При́занима́ти, при́зани́ти = позича́ти, у́зича́ти, позичи́ти (трохи).

При́зана́сти = при́па́сти, при́па́сти.

При́запере́ть = д. **Позапере́ть**.

При́за́ривати, при́за́рити = со́ро́мити, за́со́ромити.

При́за́рива́ться, при́за́рї́ться = ла́сити ся, ква́пити ся, за́зі́хати, па́сти о́чі, пола́сити ся, поква́пити ся, за́зі́хну́ти.

При́засо́хну́ть = при́со́хну́ти (трохи).

При́засуши́ти, ся = засу́шити, ся (трохи).

При́затво́рїти, ся = при́чини́ти, ся (трохи).

При́зати́хну́ть = при́ти́хну́ти (трохи).

При́званіє = 1. клі́кання, при́кли́кання, при́кли́чка.

2. при́звання, при́значе́ння. — До по́звї́ тя́гла Шевченка пєзрима́ сила, що зо́веть ся при́званням Ки.

При́звати́ = д. **Прива́ти**.

При́є́мистий = низький, при́є́мок, про́чоло́ника ще — при́са́дкува́тий (С. Л.).

При́зира́ти, при́зрѣ́вати, при́зрѣ́ть = до́гляда́ти (ко́го), пі́клува́ти ся, клопо́та́ти, до́бати (за ко́го), упада́ти (коло ко́го), до́бра́ бажа́ти, зичи́ти (ко́му), ласка́вим бу́ти (до ко́го), помо́гати (ко́му), до́гля́нути, поклопо́тати, ся, подба́ти.

При́знава́ти, при́зна́ти, ся = 1. пі́знава́ти, пі́зя́ти. — Не могу́ пі́знати його́.

2. при́знава́ти ся (С. Л.), вини́ти ся, при́зна́ти ся, пови́нїти ся. — Він при́знав ся, що се його́ ді́ло.

3. вжа́жати, уважа́ти, при́йма́ти, ма́ти за ко́го або за що́, при́ня́ти, лі́чити, подлі́чити. — Мі́хлошич уважа́є бі́лоруську мову́ на́рі́чєм я́зика ма́лоруського. Ог. — Чого́ ли́де од мене́ одверта́єш, мене́ со́бі за воро́га вжа́жавш. К. П.

При́зна́к = зна́к, при́зна́ка (С. З.), при́кме́та (С. З. Л.), о́зна́к, о́зна́ка (С. З. Л.), по́зна́к, по́зна́ка. — Ко́жна наро́дність має́ свої́ при́рожде́ні йї́ при́кмети. Ки. — Найва́жїйші́ при́кмети́ са́мостї́йного́ розви́о́ руської́ лова́. Зап. — Та́ких при́кмет бі́льше́ мє́вше́ одна́кових я́є пере́лі́чити. Прав. — Се́ о́зна́ка то́го, що́ са́тира влучи́ла са́ме туди́, куди́ тре́ба. Ки. — Да́лі́ і дру́гі о́зна́ки лю́ди за́прї́мили́ — ста́ла я́ бі́дї́ти. О. Мир. (Д. те́ж під сл. **Зна́к**).

При́зна́ніє = при́зна́ння.

При́зна́тельность = вда́чність.

При́зна́тельный, но = вда́чний, но. С. Л.

Кри́зна́ти, ся = **При́знава́ти, ся**.

При́зо́рь = д. **При́зрї́є**.

При́зра́к = 1. ма́рево (С. З.), ма́ра (С. З. Л.), ма́на (С. Л.), ма́лево, ма́ня́к, ма́нї́я (С. Л.), о́ма́на, облуда́, чма́ра, по́торо́ча (С. Л.), про́йва (С. Л.). — Ма́рево — не ва́риво — не наї́ш ся. н. пр.

2. д. **Гре́за і Мє́чта**.

При́зра́чный = хи́ме́рний, мрі́йний, о́блудний і д. **Мні́мый**.

При́зрї́ти = д. **При́зира́ти**.

При́зрѣ́вати, при́зрѣ́ть = д. **При́зира́ти**.

При́зрѣ́ніє = до́гляд, кло́піт, пі́клува́ння, дба́ння і д. **Попече́ніє**.

При́зывать, при́звати́ = клі́кати, при́кли́кати, вкли́кати, зва́ти, при́зива́ти, підзвї́вати, при́кли́кати, вкли́кати, при́зва́ти, підзвї́вати. — Чий то́ го́лос в ле́ба кли́че мене́ до себе́? Ки. — А при́кликавши́ лю́дей, ре́зе до їх. К. Св. П. — По́ ві́рува́нням украї́нського́ лю́ду мо́жна ча́рами при́кли́кати́ ми́лого. Зап. Кол. — Ко́ли б

йому вдалось прикликати народ назад до заселення сього краю. Бар. О.

Призывъ = д. **Приваніє** і, до військової служби — **прива**, **привід**.

Приказаніє = **приказ**, **паказ** (С. Л.), **рѣзказ**, **каз**, **веління**, **загад** (С. Л.). — Нам до дому хочеть ся, а ми не йдемо, приказу ждемо. н. п. — Вези мене до царци, слухай мого казу. Ст. Р. Н. — По **приказанію** = по **наказу**, під **загадом**. — По **наказу** старшини. — Під **загадом**, то робать. Лев.

Приказной = **писарь**, **канцеляріста**.

Приказный = **канцелярійний**. — П. **слогъ** = **канцелярійний** **птиль**. — П. **строкá** = **сінка**, **чорнильна душа**, **кірлючка** і д. **Крючоктѣрь**.

Приказчикъ, **ца** = **приказчик**, **ця**, що згання на роботу — **пригонич** (Лев.), **пригінчий**, **гонитель**.

Приказничій = **приказничький**.

Приказъ = 1. д. **Приказаніє**.

2. стародавні **колегіяльні** **управи** в **москѣвському** **цáрстві**.

Приказывать, приказать = **велѣти**, **казати**, **приказувати**, **наказувати**, **розказувати** (С. З.), **заказувати**, **загадувати**, **звелѣти**, **приказати**, **паказати**, **розказати** (С. З.), **загадати** (С. Л.), **заказати**, **замовкнути** — **цікнути**, **зацітькати**. — **Велѣла** **мати** ще й **вал** **брати**. н. п. — **Отець** **сина** **виражає** та й **наказує**: та не **кажи** **гестевѣ** **ую** **правду**. н. п. — **Чи** я **тобѣ** не **казала**, не **наказувала**, щоб **ти** **хлопців** не **водила**, не **приважувала**. н. п. — **От** **пан** **наказав** **робітникамъ**, щоб **вони** **поїхали**. н. к. **Гр. Чайч.** — **Пішов** **він** **траву** **косити**, а **синові** **паказав**, щоб **він** **обід** **виїс**. н. к. **Мам.** — **Зидитъ** **та** **заказує**, щоб **шляхи** **рівняли** **та** **містки** **малювала**. К. Х. — **Цісарь** **турецький** **ханові** **суворо** **розказав**, **аби...** Л. В. — **Загадай** **коней** **сїдлати**. С. Л. — **Мати** **загадала** **їй** **зібрати** **з** **гличка** **сметану**. Лев. — **Яку** **б** **йому** **роботу** **загадати**, щоб **він** не **зробив**. н. к. — **Загадував** **знайти** **винува-**
того. — **Загадує** **міні** **роботу**, до **якої** **я** не **привичавий**. Кл. — **Приказаль** **долго** **жить** = **казав** **довго** **жити** (умер).

Прикалітокъ = **хвѣртка** (у **воротахъ**). — **Борода** **съ** **воротá**, а **узь** **съ** **прикалітокъ**, н. пр. = під **носом** **ліс**, а в **голові** **ще** **й** не **орано**. н. пр.

Прикалывать, приколѣтъ, ся = 1. **шпилювати**, **пришпилювати** (С. Л.), **приницати**, **пришпилювати**, **приницати** (шпилькою або що), **приштрикнути**, **пристромити** (С. Л.). — **Пришпилила** **хустку**. — **Запустив** в **його** **гострую** **стрілку** **та** **й** **пришпилював** **його**

купцяки, як **пришпилюють** **квітку**. Дум. — **Пришивъ** **квітку** до **кожуха**, щоб **йому** **тепло** **було**. н. пр. — **Гадюку** **вилами** **пристромивъ**. С. Л. — **Замахнувъ** **ся** **довжадезним** **списомъ**, **та** **арапа** **й** **пристромивъ** **до** **брами**. Ст. С. 2. **доколѣвати**, **доколѣти**, **заколѣти**. — **Козакъ** **доколѣвъ** **його** **списомъ**.

Прикалывать, приколѣтъ, ся = **збирати**, **назбирати**, **принадбати**, **приховати, ся** (д. **Копѣтъ**).

Прикалывать, приколѣтъ = **прикопувати**, **прикопати**.

Прикармливать, прикормить = 1. **принажувати**, **принадити** (кормом). — **Він** **принажує** **моїхъ** **голубівъ**.

2. **споживати**, **витрачувати**, **спожити**, **витратити** (корм).

Прикасаться, прикоснѣтъся = **торкати**, **ся** (С. Л.), **приторкувати** **ся**, **доторкувати** **ся**, **приторкати** **ся** (С. З.), **доторкати** **ся** (С. Л.), **дотикати** **ся** (С. З. Л.), **черкати** **ся**, **лалати** **ся**, **приторкнути** **ся** (С. З.), **доторкнути** **ся** (С. З.), **доткнути** **ся**, **черкнути** **ся**, **лапнути**, **ся**. — **Де** **болить**, **там** **і** **торкнеш**. н. пр. — **І** **благодя** **його**, **щоб** **тільки** **приторкнути** **ся** **їм** **до** **краю** **одежі** **його**. К. Св. П. — **Не** **доторкай** **ся** **смоли**, бо **замастиш** **ся**. н. пр.

Прикатить = **прикотити**, **приїхати**.

Прикалывать = 1. (**прикатить, ся**) — **прикочувати**, **привалювати**, **прикотити**, **привалѣти**, **притогчѣти, ся**. — **Против** **камнѣ** **аж** **до** **стѣни** (д. **Катать** 1).

2. (**прикатать**) — **накотити** (на **пр.** **дорогу**), **вікати**, **змаглювати** (на **пр.** **білизну** **качалкою** або на **маглѣ**).

Прикидчивый = 1. д. **Притворчивый**. 2. д. **Прилиничивый**.

Прикидывать, прикидать, прикинуть, ся = 1. **прикидати**, **підкидати**, **прикинути**, **підкинути**. — **Підкинь** **ще** **конямъ** **сїна**.

2. **примѣрять**, **примѣрять**, **помѣрять**. — **А** **ну** **помѣрий**. **чи** **приїдець** **ся** **на** **тебе** (про **одежу**).

3. **підкидати**, **підкинути**. — **Йому** **підкинули** **дитину**.

4. **прикидати** **ся**, **приставляти** **ся**, **удавати**, **прикинути** **ся**, **приставити** **ся**, **удати**, **біднимъ** — **бідкати** **ся** (С. Л.), **розбідкати** **ся**, **розбідкувати** **ся**, **збіднити** **ся**, **невиннимъ** — **невинничати**. — **Прикинувъ** **ся**, **наче** **спити**. н. о. — **Невинничає** **мов** **Сусанна**, **пезаймана** **ніколи** **панна**. Кот. (Д. **ще** **під** **сл.** **Представляться**).

5. **чіпляти** **ся**, **вкідати** **ся**, **причепити**

ся, вкíнути ся, прикíнути ся (про хвороби).

Прикипáть, прикипѣть = прикипáти, прикипѣти.

Прикладнóй = 1. дóданий.

2. прикладнѣй.

Прикладъ = 1. додáток, додáча, придáча.

2. докладъ, приклад. — Взяв ся пошити за три карбованця з його докладом.

3. приклад (у рупний).

Прикладывáть, приложáть, ся = 1. прикладáти, прикла́сти, приложѣти, ся. — Приклад руку до серця. — Прикласти пластиря.

2. докладáти, докладѣти, доложѣти. С. Аф. З. — Доложи гривню до гривні. С. Аф.

— **Приложáть рúку** = підписáти ся. —

П. старáние = припи́люва́ти, поси́лкува́ти ся. — Нумо, нумо припи́люймо. п. п. — **П. ўни** = а) прищúлити ўха, б) наставити ўха, насторо́шити ўха (щоб слухáть). — Умá не приложú = не дáм ради, не мóжу зрозумѣти.

Приклє́вать, приклє́ть, ся = приклє́увати, прилї́плювати, приклє́йти, прилї́пити, ся, карюком — прикарі́ючити.

Приклє́ць = 1. приклї́пка.

2. наклеп, ценя́ і д. Поклє́ць.

Приклє́нывать, приклє́нать = 1. приклї́нувати, приклепáти, заклепáти. — Приклепав гвїздох.

2. клепа́ти, наклепáти (на кого).

Прикликáть, прикликáнуть = д. Призывáть.

Приклонáть, приклонѣть, ся = приги́нати, прихилáти (С. Л.), схилáти (С. Л.), нагинáти, нахилáти, ся, пригну́ти, нагну́ти, прихилѣти, нахилѣти, схилѣти, ся. — Гуде вітер, нагиває дози. п. п. — Нахили ся тишком-пнишком над рум'яним бїлим личком. Руд. — Колосків прямих я бачу тут багато, а деякі зовсім схилили ся униз. Гр. — Чужий я на свѣті, нема де й голову прихилити. н. п.

Приключáть, приключáть = вчинáти, вчинѣти, подїяти.

Приключáться, приключѣться = лучáти ся, прилучáти ся (Ос.), трапля́ти ся, притрапля́ти ся (С. Ж.), випадáти, ставáти ся, складáти ся, при́штити ся, прилучѣти ся, при́трапити ся (С. Ж.), ві́трапити ся, стáти ся (С. Л.), склáсти ся, сподї́яти ся, спі́ткáти ся (С. Л.), при́дáти ся. — Ой не п'ють ся пива, меди, не п'єть ся вода — прилучилась з чума-

ченьком у степу бїда. К. Ш. — Ой ішов чумак з Криму до дому, сталась йому пригодонька за всю дорогу. н. п. — Сподїялось таке лихо, що Боже мій. — Думав доля зострі́нєть ся — спі́ткало ся горе. К. Ш.

Приключє́ние = 1. пригóда (С. З. Л.), прї́тча (С. З.), прич́ина, притї́чина (С. З. Л.), прилúка, прї́чта, прї́шта, при́ключка, окáзїя, прїдї́ба, прїведє́нція. — Сталась мінї в дорозї чуднá прїгода. Кн. — Яка то прїчта кумедна мінї трапилась. К. Х. — Роскажу я свою прїшту, що зо мною склалась. н. о. Гр. Чайч. — Сталась йому причина — сїль голову пробїла. н. п. — Лихо при́ключєня шукає. п. пр.

2. д. Похождє́ние.

Прикóвувáть, приковáть = прикóвувати, прикувáти, прику́ти, кї́лько — поприкóвувати.

Приколáчивáть, приколотѣть = прибивáти, прибі́ти. — Прибив гвїздками.

Приколдóвывать, приколдовáть = при́чарóвувати, при́чарувáти, вчарувáти, при́чаклувати. — Причарувала мою ти душу, тепер без тебе гинути мушу.

Приколотѣть = д. Приколáчивáть.

Приколотъ = д. Прика́лывать.

Приколъ = прї́кл. — Забий прїкл та прив'язи поросля.

Прикомандирóвывать, прикомандировáть = ви́ряжати, ви́рядити (на підмогу кому), прилучáти, прилучѣти (до кого).

Прикопáть = д. Прика́пывать.

Прикопáть, прикопѣть, ся = д. Прика́пывать, ся.

Прико́нь = прибувáння (на пр. води).

Прикормѣть = д. Прика́рмливать.

Прикорнúть = задрї́мати, при́корхну́ти (С. З.).

Прикосновє́ніє = торкáння (С. Ш.), торкнє́ння (С. Ш.), торк, дотикáння (С. Ж.), лотквє́ння, дотик, догоркáння, черкáння. — І золотого в чужих руках, не зразу, а все ж від чистого торкання тускне. К. Ш. Т. — Вже я давно сидю з вудкою, а й торку не має. Кр.

Прикосновє́нность = 1. сумє́жність; дотика́льність.

2. причáстність, причє́тність.

Прикосновє́нный = 1. сумє́жний.

2. причáстний, причáстник, причє́тний, прї́вїнен. — А людей не причастних до вчинку випустили на волю. Кн. — Я зовсім не причетна до цього дїла. Полт.

Прикоснúться = д. Прика́саться.

Прї́косєь = д. Косоглáзіє.

Прико́чєвывать, прико́чєвать = прибу-

ва́ти, прибу́ти (на кого вище), та́бором ста́ти.

Прикрайвати, прикрийти = прикра́(о)ювати, прикра́яти.

Прикрайвати = накрапа́ти. — Став дощ накрапа́ть. н. д.

Прикра́са = прикра́са, покра́са, оздо́ба (С. З.). — Які бувають прикраси будівель? Ет. зб. — Без яких прикра́с і додатків.

Прикрайивати, прикрисіти, ся = прикра́пати, скра́пати, оздобля́ти, прикра́сити, оздобити, приоздобити, ся.

Прикрікивати, прикрікнути = погу́кувати, гомо́нити, грима́ти (С. З.), гукну́ти, гримну́ти. — На кого люди гомонять, на того й свині хрюкають. н. пр. — Годі вам гримати на мене.

Прикрі́й = 1. прикрі́блення.

2. при́кравок.

Прикрі́йти = д. Прикрайвати.

Прикру́чиниватися, прикру́чинитися = д. Пригори́юватися.

Прикрива́ти, прикрі́яти, ся = 1. накрива́ти, укрива́ти, прикрива́ти, накрі́ти, ся і т. д., піч — приту́шкувати, зверху чим ильшим, на показ — заля́чувати. — Весна сонну землю розбудила, уквітчала її рясом, барвником укрила. К. Ш. — Хвальшині червоні, залячковані правдивими златниками. Л. В.

2. закрива́ти, затуля́ти, заслоня́ти, заступа́ти і т. д. д. Загора́живати 2 і Заслоня́ти.

3. захи́сати, заступа́ти, ся, захисті́ти, заступа́ти, ся (д. Защи́щати).

4. крі́ти, та́ти, покрива́ти, хова́ти, покрі́ти. — Кри́й, хова́й погане. а воно таки гляне. н. пр.

Прикрі́тє = 1. накрива́ння, накрі́ття.

2. захист (С. З. Л.), зату́ла.

3. ва́рта, конво́й.

Прикрі́па = скрі́па.

Прикрі́пляти, прикрі́плювати, ся = прикрі́плюва́ти, прикрі́плювати (С. Жел.), скрі́плюва́ти, примоцьовувати, притина́ти (С. З.), прикрі́пити, примоцьова́ти, тканину до чого — припина́ти (С. З. Л.), прип'ясти́, ярмо до віі — нарива́ти, корінням — прикорени́ти 'ся. — Притинали Серпягу до сучого дуба. н. п. — Припи́на над ліжком килимець. С. Л.

Прикува́ти, прикупі́ти, ся = прику́пати, прикуповувати, підкупа́ти, підкуповувати, докупа́ти, докуповувати, прикупі́ти, ся і т. д.

Прику́нка = при́купка.

Прику́свати, прикусі́ти = одку́сувати, одгриза́ти, надку́сувати, одкуси́ти, одгри́зти.

Прику́ивати, прику́шати = коштува́ти, покомі́тувати і т. д. д. Отві́дывати 1.

Прила́бжуватися, прила́бзитися = прила́бу́ювати ся, підла́бу́ювати ся і т. д. д. Подби́ватися 3.

Прила́вок = при́лавок (С. Жел.), в шинку — шинкв́ас (Гал.). — А за шинквасом дрімала стара жидівка. Фр.

Прила́гате́льное (імя) = прило́жник (Гр. См. Ст.), при́мєння (Ос.).

Прила́гати, приложі́ти = приклада́ти і д. Прикла́дывати.

Прила́живати, прила́дити, ся = прила́жувати (С. Л.), прила́гожувати, прилашту́увати, приправля́ти (С. З.), лаштува́ти (С. Л.), припусқа́ти, при(на)ла́годити, при(на)ла́дити, при(на)ладнува́ти, при(на)ладна́ти, приправі́ти, прилаштува́ти (С. З.), принай́струвати, пришту́увати, присто́сувати (С. З.), припусті́ти. припасува́ти, примодлува́ти, пририхтува́ти, приости́ти, ся. — А до маховика приправляна корба. Кр. — В обгорілій хатній приладевались кухарі з куховарством. Кн.

Прила́комити = прина́дити (ласощами).

Прила́комитися = розла́сити ся.

Прила́скувати, прила́ска́ти, ся = ла́счити, прила́стити, ся (С. Л.), припестува́ти, прилесті́ти, ся, примилува́ти, приголу́бити, підла́сити ся, пола́стити ся, пригорну́ти, ся.

Прила́щувати, прила́стити, ся = прила́щувати, примая́ювати, прила́стити, прима́нити, ся.

Прила́гати = д. Приляга́ти.

Приле́гати, приле́чь = приляга́ти, прилягáти.

Приле́жання = пильні́сть (С. З.), пильнува́ння.

Приле́жати = 1. приляга́ти, суме́жним бу́ти, межува́ти.

2. пильнува́ти. С. З.

Приле́жність = пильні́сть. С. З.

Приле́жний, но = пильний, но (С. З. Л.), щі́рий, ро (С. Л.), упáдливий, во (С. Ш.), при́кладливий, во, робота́щий (С. Л.), робу́чий, трудо́щий, працёвоти́й (С. Л.). — Сяду біля неї та пильно слухаю казки.

Кп. — Широ узняв ся за діло. С. Л. — Він прикидливий до книжки. С. Л.

Прилетіти, прилетіти = прилітати, прилетіти, прилінути, кілька — поприлітати. — Прилетіла зозуленька, та й сказала: куку! н. п. — Прилинь, сизий орле, бо я одинокий. К. Ш. — Не кинь сиротою, як кинув діброви, прилинь до мене хоч на одно слово. К. Ш. — О милий мій! Прилинь скоріше. К. К. — А н се, каже, прилінула, щоб розкавати тобі, що чула. Б. Г. — Ой рад би я, милая моя, та до тебе прилінути, перетородили вороги дорогу, що нікуди й обминути. н. п.

Прилетіти = приліт.

Прилетіти = прилітати, кільком — поприлітати.

Приливати, приліти = 1. підливати, доливати, підсипати, підліти, долити, досипати. — Підлий оцту, щоб смачніше було. — Підсип борщу по самі вінці. 2. натікати, притікати, набігати, на(при)тікті, набігти. — **Кровь прилила** кь голові = кров ударила в голову.

Приливати = 1. приливання, підливання, доливання, підсипання.

2. прилив. С. Жел. — При берегах морських вода правильно прибуває і убуває. Се зветь ся прилив і відлив. Зем.

3. наплив, натиск. — Натиск людей.

Прилизувати, прилизати = 1. зализувати, зализати. — Собаки самі собі зализують рапи.

2. вилизувати, злизувати, вилизати, злизати.

Приліка = д. Уліка.

Прилиало = д. Подлиало.

Прилипати, прилипати = 1. ліпнути, приліпати, підлипати, налипати, при(під, на)ліпнути, про кілька — поприліпати і т. д.

2. приліпати, чіпляти ся, прикидати ся, приліпнути, причепити ся, вчепити ся, прикинути ся (про хвороби).

Прилипий = приліпий, наліпий.

Прилипчивий = чіпкий, липкий, заразливий. — Чіпка хвороба.

Приличати, приличити = висповідчувати, доказувати (на кого), видавати (кого), висповідчити, доказати, видати.

Приличествовати = личити (С. Л.), приставати (С. Жел.), впадати, годіти ся (С. Л.). — Не личить нашій честі і повазі вбачати кров поселську в себе дома. К. Б. — Молодицям личить і одежа показна. Ст.

Г. — Тобі личить червона стрічка. С. Л. — Вже ж не личить міні ваші парубочькі гулянки. Кп. — Не пристало вам так упадати коло неї. — Годі, дочко, не впада дівчагі так за хлопцем побиватись. Ст. Р. Н. — Тут нам бути не годить ся. С. Л.

Прилічче = звичай (С. З.), звичайність, гожість, подоба (С. З.). **приліка**. — Яка бо ти не ввічлива, прилики нема в тебе: пан старий стоїть, а ти молоденька і не підведеш ся. Кп. — **Изъ приліччя** = для годіть ся. — Він це зробив для годать ся. Ум.

Приличний, по = гожий, звичайний, гречний, пристойний; відповідний; д. **Порядочний**, гоже, звичайно, до звичаю, пригоже, як слід. — **Не прилично** = не личить, не гоже, не пристало, не личило, не подоба, не подобная річ, не пригоже. — Серце козаче небоже, чом ти не робиш, як гоме. н. пр. — Не пригоже так робити. С. Л. — Як на правду, то у земстві батюшкам може і не личить. В. Лев. — Так не личить робити. Хар. — А тільки панові вельможного кодіна не личило робить гіркого з себе хріна. К. Д. Ж. — Не личило йому приймати його. Кп. — Не пристало тобі так робити. — Не подоба дівці до козака тай виходити. н. — Пустя ж мене, подоянко, на піч Ой не пустю, не подобная річ. н. п. — **Приличити** сьдлатися = позвичайнішати.

Приловчиться = привчити ся, примірити ся, вабити ріку, вмудрувати ся. — За два роки у Києві так вмудрувала ся, що хоч до кого доступити ся. Кп.

Приложеніе = 1. прикладання.

2. доклад, приклад (С. Л.), додаток (С. Л.), прибога. — **Съ приложеніемъ** = з додатком.

3. д. Приміненіе.

Приложити = д. Прикладувати.

Прилука = принада і д. Приманка.

Прилучати = д. Приваживати і Привлекати.

Прилыгати, прилыгати = прибіхувати, прибрехати.

Прилынуть = 1. прилінути, пристати і д. **Лынуть** 1.

2. прихилити ся, пригорнути ся (С. З. Л.), пригуляти ся (С. Л.), припасти і д. **Лынуть** 2. — Прихлюсь я до дубонька, а дубонько та й не баченько. н. п. — Я до нього прихлюсь та й нікого не боюсь. н. п.

— Припав до неї і заридав.

Прилѣзати, прилѣзати = прилізати, прилізти.

Прилѣзати, прилѣзати, ся = приліплю-

вати, наліплювати, приліпїти, наліпїти, ся, пристати.

Прилісокъ = прилісок.

Прилюблювати = д. Прибаюквати.

Пріма = первина. — Играти, іти прімо = червувати.

Примазувати, примазати, ся = 1. примазувати, приіплювати, примазати, приліпїти.

2. намазувати, мастити, намазати, намастити, ся, нашмарувати, чим жирним — насмальцювати, наляозити, ся.

Прямалувати, примелоть = примелювати, примолоти.

Приманивати, приманїть = приманювати, принажувати, надити, вабити (С. З.), приманити, принадити (С. З. Л.), привабити, кількох — поприманювати, поприманювати і т. д. (Д. Привааживать і Привлекать). — Чи я тобі не казала, не наказувала, щоб ти хлопців не водила, не принажувала. п. п. — Легко приманиваемий = вабкий, вабливий. — Приманивающий = вабний, привабний, приадний.

Приманка = приманка, манево, приада (С. З. Л.), повада, привада, поваб, ваба, для лову риби, звіра — поживок, раків — либець (С. Л.). — Яка в мене привада, що сама я молода. п. п. — Чи ти мій приаду дала? н. п. — Хто ж його удержить ся, щоб на таку приаду не піти. К. К. — Дівчина любила, серденько явила. і приаду дала тай зачарувала. п. п. — Обіцав ся тільки для ваби.

Приманний = вабний, привабний. — Приманная дудка = вабик, вабка, сюркзло.

Приманчивий = приадний, мановитий і т. д. Д. Прельстительный і Привлекательный.

Приманщикъ = вабець.

Примасливати, примаслити, ся = примасувати, намащувати, примасити, намастити, дуже — наляозити, насмальцювати, ся.

Примастеритъ = примаструвати.

Примачувати, примочитъ = примочувати, амочувати, примочити, змочити.

Примачивати, примоститъ, ся = 1. примочувати, ся, мостити ся, примостити, ся.

2. ставити, поставити рештовання, примости. — Примоститъся къ кому = підмостити ся, прилабузити ся, підлабузити ся, пригніздити ся.

Примежєвувати, примежєвати = примежєвувати, прирізати, прирізувати, примежувати, прирізати.

Примерєнитъся = приверзти ся, примріти ся і д. Привидѣтсья.

Примерзати, примєрзнути = примерзати, примєрзнути, про кілька — попримерзати.

Приметати, приместі = примітати, підмітати, приместі, підместі. — Підмести сьміття до кутка.

Приметаться = д. Навыкнутъ.

Примєтєвати, приметати = 1. д. Прибравєвати.

2. пришивати, пришити на жпвѣ пїтку, наживити, фастриг(т)увати, сфастригувати (Кр.).

Приминати, примать = мінити, зімнати, прамінити, льон, коноплі — терти, тїпати, потерти.

Примирєніє = примірря.

Примиритель, ница = примиритель, ка. С. Жел.

Примирять, примирять, ся = мирити, помирити, ся, примирити (С. Л.), замирити (С. Л.) погодити, ся, попростити ся. — Було помирились, а тепер знов за щось глек розбили. — Ходи лиш, погоди їх, чого вони сварять ся. С. Г. — Як би був попростивсь з громадою, був би досі старшиною. С. Л.

Примкнутъ = д. Примыкать.

Примолаживать, примолодитъся = молодити ся і д. Молодїтсья.

Примолачивати, примолотитъ = примолочувати, примолотити.

Примолвити = примовити, приказати (д. Приговаривать); домовити, доказати (д. Досказать).

Примолва = д. Приговорка.

Примолкнутъ = замолкнути, занішкнути.

Примолодитъся = д. Молодїтсья.

Примолотитъ = д. Примолачивати.

Примолоть = д. Прималувати.

Примолъ = намел.

Примораживати, приморозити, ся = приморозувати, приморозити, примєрзнути.

Приморіє = примірря, помірря.

Примоститъ, ся = д. Примачивати, ся.

Примочитъ = д. Примачивати.

Примочка = 1. примочування.

2. приміочка. — По десять капок оїєї примочки. Кр.

Приміочная трава = рос. Campanula Trachelium — дзвоники, C. glomerata L. —

страхополох, сказитник, скучень, скучник. С. Ан.

Примучить = замучити, замордувати.

Примчать, ся = примчати, приперти, ся, пригнати ся (С. Л.).

Примчать, примчуть = 1. причиняти, причинити. — Причини двері.

2. притиняти, притнути, приткнути.

3. прилучати, ся, прилучити, ся.

Примѣненіе = приклад, припоровнення. (С. Жел.).

Примѣнительный, но = відповідний, відповідно (чому), згідно (з чим).

Примѣнять, примѣнять, ся = прикладати, призначувати, рівняти, стосувати ся, прикласти, притулити (С. Л.), порівняти, прирівняти, пристосувати, припоровнити ся, приюнити ся (Ман.). — Таку саму методу прикладає критика і до лади Тополя. Зап. Кол. — Це зійшло до чого стосуєть ся. Кр. — **Примѣняйся къ цѣли** = прицінитися ся.

Примѣривать, примѣрять, примѣрять, ся = 1. примірювати, прирізувати, приміряти, прирізати. — Треба ще приміряти до саду дві десятиці.

2. примірювати, приміряти, прикидати, поміряти, прикинути, обувати — прибувати (Хар.), до якого зразка — модлювати, змодлювати. Ман. — А ну, поміряй світу.

Примірный, но = 1. приміряний, прирізаний. — Прирізана земля.

2. примірний, прикладний, но. — Примірний батько. — Повинність кожного ієрея або блв побожним і прикладним. К. Н.

3. д. Приблизительный 1.

Примѣръ = 1. зразок, взір (д. Образецъ).

2. примір, приклад (С. З. Л.), привід, призвід. — Лучший приклад віж наука. н. пр. — З тих же прикладів знаючи. Скоронад. С. З. — Не навчив сипа брати з себе привід. Лев. В. — Добрий призвід даєш дітям. С. Л. — **Показать примѣръ** = дати приклад, призвід. — **По примѣру** = прикладом, за прикладом. — Прикладом старовічних предків наших. Л. В. — **Не въ примѣръ** = а) без порівняння, не в заміру. — Його хата не в заміру краща від усіх. б) не дівлячись на інших.

Примѣрять = д. Примѣривать.

Примѣсь = 1. примішування, підмішування, примісуювання.

2. примішка. С. Жел. — Значна примішка татарського елементу. Р.

Примѣсь = д. Примѣсь 2.

Примѣта = прикмета (С. З. Л.), признака, призначка, ознак, ознака (С. З. Л.), знак, слід. — Віти тернові рубайте, на шляху розкидайте, міні на признаку давайте. н. д.

Примѣтитель = д. Примѣчать.

Примѣтливый = д. Замѣтливый.

Примѣтный, но = прикметний (С. З. Л.), мітний (С. З.), знаткий (С. Л.), помітний, но, по знаку і т. д. **Замѣтний**.

Примѣчаніе = 1. помічання, постерегання (д. Примѣчать 1.).

2. приміта, примітка, заміта, увага (С. З. Л. III.).

Примѣчательный, но = д. Замѣчательный 2.

Примѣчать, примѣтять = 1. помічати, прикмі(е)чати (С. Л.), вкмічати, вважати, уважати (С. З. Л.), завважати, наглядати, постерегати, помітати, прикмі(е)тити (С. Л.), закмітити, покмітити, завважити (С. Л.), постерегти (С. З. Л.), спостерегти, наглядіти (С. Л.), набажати, прибажати, накинати оком. — **Примічай же, моя мати, який сон присниться ся. н. п.** — Я закмітила її погляд ворожий. Кн. — З досвідчення уважаючи, можна видіти. Самойлович. С. З. — **Уважай добре, що він буде казати. С. Л.** — Чуже під лісом бачиш а свого під носом не завважав. н. пр. — Вони постерегши зради того бунтовщика, одступили. Л. В.

2. д. Подглядывать і Подсматривать.

Примѣшивать, примѣшать = 1. примішувати, підмішувати, примішати.

2. приплутувати, вилутувати, втручати, приплутати і д. Замѣшивать 3.

Примѣшивать, примѣсить = примісуювати, примієсити.

Примѣсь = д. Приминать.

Принадлежать = належати (С. З. Л.), належати ся, приналежати, ся. — Сюди належать і такі пісні, що співвають ся тільки в певні часі року. Ор. — Гірло Дунаю належало до Галича. Бар. О.

Принадлежащий = приналежний (С. З. Жел.), належний (С. З.), належачий (С. З. Л.), належний (С. З. Л.), н. къ дому — хатній, н. киріичному заводу — цегельний, н. школь — шкільний, н. ученикамъ — школярський, н. хлѣбопѣку — цекарський, н. сапожнику — шевський, н. сѣну = сѣнів і т. д. — Зо всі-

ми приналежними ґрунтами. Хмельницький. С. З. — Не можна одібрати приналежних йому прав. Кн. — Належачий братству перковному Львовському. С. З. — Во всіх землях до Великого князства литовського належачих. Ст. Л.

Приналежність = 1. власність, приналежність (С. Жел.), належність (С. З. Л.). — **По приналежності** = комусь належить, комусь слід, комусь треба.

2. справа, справляння, причаїдали, припаси (С. Л.). — Уся шевська справа. С. Л. — От і зріс козак на славу, роздобув козачку справу. В. Ш. — Та й справа коло дядькового воза, а коло мого то й такої нема. н. пр. — У мене всі людепні причаїдали: кремін, кресене і губка. С. Л.

Припаряжати, припарядити, ся = 1. убірати (С. Ш.), чепурити, причепуряти, ся, прибірати, ся, виряжати, ся, убірати, ся (С. Л.), прибірати, ся, причепурити, ся (С. З. Л.), припорядити, ся, вирядити, ся (С. Л.). — Причепурила, одягла і в школу хлопця одвела. К. Ш. — Поголив ся, причепуриив си, наче на весілля. Кн. (Пр. д. ще під сл. Нарядити 2). — **Припаряжений** = убраний (С. Ш.), чепурений, чепурний. — Любиш мене убрану, люби і не убрану. н. пр.

2. виряжати, вирядити (на роботу ще, д. Нарядити 1).

Припосвіднати = д. Припуждати.
Принести = д. Приносить.
Пригнібленість = пригнібленість, пригнібленість. — Замість світу — тьма, неволя і пригнібленість духа. Кн. — То був не спокій, а німа пригнібленість духа. Кн.

Пригніблений = пригніблений, пригніблений. — Іскру самостайної гадки народ помічає в такому пригнібленому чоловікові. Ет. зб.

Припизувати, припизати = припизувати, донизувати, припизати, донизати.

Припикати, припикнути = припадати, тулитися, припадати, притулитися. — А вона припала до його на груди.

Приймати, прийняти, ся = 1. приймати, брати, одібрати, привіяти і т. д. д. Полювати. — **Приймати, прийняти гостей** = вітати (С. Л.), привітати, вшанувати, пригостити. — Здоров, здоров, пане Саво! Чим вітати маєш? — Ой чим же вас, козаченьки, буду привітати? н. п. — У багатого не вдаряє, а що має, тим вітає. н. пр. — І ця сестра пригостила його добре та дала на дорогу кусок сала. н. п. Ман. — **Приймати увагу** = уважати, важати, заважати, мати на увазі, завважати, взяти на увагу і д. під сл. Винятіє. —

Приймати когось за... = вважати, мати когось за..., лічити когось за... — Чого лице од мене одвертаєш, мене собі за ворота вважаєш. К. П. — **Прийняти наміреніє, готовність** = д. Вознаміряться. — **Приймати, прийняти кь свіддіню, вь разсудь, вь соображеніє** = мати на увазі, мотати на усе, взяти до уваги. — **Приймати участь** = а) брати уділ б) дбати, клопотати, ся, турбувати ся (за кого або за що; звертати особливу увагу. — **Прийняти ршєніє** = намогти ся, зважити ся. — **Прийняти шутку** = в жарт повернути. — **Прийняти млада оть купели** = увести у віру, у закон. — **Прийняти кь сєрдцу** = до сєрця взяти. — **Прийняти здоровий, хорощий видь** = віллюдити. — **Прийняти на свой сєчеть** = а) взяти на свій комт, взяти комт на себе, б) до себе приклясти. — Він даремне до себе приклав — я зовсім не про його кавав.

2. **приймаєти ся, захожувати ся** (С. Л.), брати ся до чого, починати, розпочинати, прийняти ся, заходити ся (С. Аф. Л.), почати, розпочати, стати, взяти ся. — **Заходити ся дрова рубати**. С. Аф. — Та й заходились рештувати вози в далеку дорогу. К. Ш. — **Заходились лавки мити**. С. Л. — **Остав дрова рубати**. С. Л. — **Взяв ся за діло**.

3. **приймаєти ся, прийняти ся**. — Щєпа прийнялась добре. — Дівчина, як верба: де посади, там і прийметь ся. н. пр.

4. **приймаєти ся** (за кого), **захожувати ся, прийняти ся, взяти ся, заходити ся** (С. Аф.). — Стривай лишень, ось я захожусь кодо тебе, не будеш пустувати. С. Аф.

Припорядувати, припорядити, ся = прилажувати, ся, припорядувати, ся, приладити, ся, припорядити, ся, припасувати, пристосувати, ся, принагнати, ся і д. **Прилажувати і Приміняти**. — Прилажувати до сучасних поровів — не легка річ. Кн. — Припасував свій побит до їх звичаїв. Кн.

Приносить, принести, принести = 1. приносити, приношати, надносити, принести, наднести, багато — наносити, понаносити, понаприносити. — Приніє дрова. — Понаносили попам і книшів і всякої всячини.

2. **давати, дати**. — Ця земля не дає ніякого доходу.

3. **прибивати, прибіти.** — Прибило до берега. Тільки три чайки синє море не втопило, а в турецьку землю агарянську без кормил прибило. К. Ш. — **Прино́сьте, прине́сті** **благодарно́сть** = дякувати, скла́дати подя́ку, подя́кувати. — **П. вину́, повинну́ю** = призна́вати ся, ви́ийти ся, призна́ти ся, повині́ти ся. — **П. жа́лобу** = заноси́ти, подава́ти ска́ргу і д. **Жа́ловаться.** — **П. же́ртву** = д. **Же́ртвовать.** — **П. вѣ́ даръ** = дарува́ти. — **П. мо́льбу** = благода́ти.

Прино́сь, приноше́ніє = прино́с, прино́сини (Лев.).

Принужда́ть, прину́дить = **невобліти** (С. Л.), **приневоблювати, сілїти, сілувати** (С. Л.), **силкува́ти** (С. Л.), **присїлювати, примуша́ти** (С. З.), **примушувати, нудіти, присутя́жувати, ну́ждити, винужда́ти, приневобліти, зневобліти** (С. Л.), **присїлувати** (С. Л.), **присїлїти, присїлкува́ти, вейлувати, приму́сити, вму́сити** (С. Л. Ос.), **про кількох** — **Позневоблювати, попримушувати** — Я тебе не пришеволював слугити, ти пішла своєю охотою. Кр. — Мати пришеводила подавати рушники, бо він був собі заможний. О. Ст. — Почала жінка пришеволювати чоловіка, щоб і він робив. н. о. Гр. Чайч. — Не сиді́йте мене, мамо, не піду́ я з ним під вінці. Кн. — Як не слухував батько, ані мати — ні на кого жалкувати. н. п. — **Присїлувати, відда́ти за не́люба.** Федь. — Він примушував себе сидіти над книгою, а думки плутались де́сь далеко. Лев. В. — Не хотіли з доброї волі, так ми вас примусили. Кн. — Доки ву́жжє мене, доки я продав млиннок. Кн. — Голод та холод ву́ждали його прийняти на себе чужу вину. Кн. — Ти не дуже присутяжуй до роботи. Ет. зб. н. о.

Принужде́ніє = **невоблення, сілування** (С. Л.), **прїмус, примушування, припу́ка, приго́н** (С. Л.). — Коли не спромога боро́ти ся проти неволєння, так не треба мовчки нести шню в ярмо. Кн. — На милування нема сілування. н. пр. — Усе було, тільки прїмусу не було. н. пр. — Було що їсти й пити, тільки припуки не було. н. пр. — **По принужде́нню** = з прїмусу, з припу́ки. — Не з доброї волі, а з прїмусу. Кн. — Ой там дівчинонька з прїмусу шлюб брала. н. п. — Ёжели би з прїмусу ро́дителей припушана була. Б. Н. — Як не даси з прозьби, то даси з припуки. н. пр.

Принужде́ни́ость = 1. д. **Принужде́ніє.**
2. **незвичайність, на́тяжка.**

Принужде́нный, по = **сілований, знево-**

лений, вімущений, по нево́лі, вімущено, з прїмусу, з припу́ки. — Силова́ним ко́нем не до́робиш ся. п. пр. — Знево́лений до того, він...

Припа́тиє = **прийма́ння, обпа́ття** (С. Л.), **одбіра́ння, за сина** — **прийми.** — Гетьман при обпа́ттю свого уряду. Орлик. С. З. — Д. ще під сл. **Получе́ніє.** — У приймах був та хвоста збів. н. пр.

Припа́ть = д. **Прийма́ти.**

Припада́ть, припа́сть = 1. **припада́ти, нахили́ти ся, нагинати́ ся, припа́сти, нахили́ти ся.** — На ко́ліна припадають, Христа Бога вихваляють. н. п. — Нахили ся тишком-нишком над рум'яним білим личком. Руд.

2. **припада́ти, тулі́ти ся, припа́сти, притулі́ти ся.** — Припала йому на груди. — Притулила ся до матері.

3. **припада́ти, приступа́ти, настава́ти, припа́сти, приступи́ти, наста́ти, прислі́чити.** — Бо припада йому пропасти. Кот. — Добре дуріти, коли пристуває. п. пр. — От приспичило йому!

4. **занепада́ти, занеду́жувати, занепа́сти** (С. Аф.), **занеду́жати і д. Заба́ливать.** — Стала пригода: занепа́в чума́к, занепа́ла чума́чина та́й дуже лежи́ть. п. п. — **Припада́ть на но́гу** = **шкандиба́ти, шкити́ля́ти.**

Припа́докъ = **припа́док, перепа́док, чорно́ї немо́чі** — **перехі́д.** — Чим далі, тим гірш та дужче робились припадки. Скл. Д. ще під сл. **Пароксїзмъ.**

Припа́здывать, припа́зды́ть = **припа́знювати ся, припа́знити ся, припа́знити ся і д. Опа́здывать.**

Припа́ивать, припа́ить = **па́йти, лютова́ти, припа́йти, спа́йти, прилютова́ти.**

Припа́ивать, припо́ить = **спіювати, на́поювати, припо́ити.**

Припа́лзывать, припа́лзти́, припа́лзть = **припа́зїти, приповза́ти, припа́зїти, приповзти́.**

Припа́лять, припа́літь = 1. **випа́лювати, ви́палїти, попа́літи, повипа́лювати.** — Усеї дрова попалили. — Повипалювали усі пабої.

2. **припа́лювати, пришма́лювати, прина́літи, на́дпалїти, пришма́літи.** — Пришма́лив волосся.

Припа́мятовать = **пригада́ти, пагада́ти.**
Припа́ривать, припа́рїть = **па́рїти, на́па́рювати, припа́рювати, припа́рїти** (С. Жел.).

Припа́рка = **припа́рка.** — **Да́ть припа́р-**

ку = вибити, вишпарити, одчухрати, хлбосту, прочухана дати.

Припасати, припасіти = запасати, припасати, назапасати, назапасати (С. Л.) і д. під сл. **Запасати**.

Припасъ = припас, запас. — **Съѣстные припасы** = харч, харчі, живність.

Припасъ = д. **Принадати**.

Припахивать = 1. (припахать): а) приобрювати, приорати, поприобрювати. — Приорав ще дві десятиці, б) виорати, поорати, повиорювати. — Усе поле поорали. 2. (припахнуть): а) павівати, повівати, подихати, подихнути. — Вітрець повіває, б) змітати, змеси́ти, позмітати. — Позмітай пилюку.

Припахивать = припахати, пахтіти, відгощити. — Риба чимсь відгонить.

Припайка = припорка.

Припайть = д. **Припавити**.

Припёка = 1. підгоріле, підпечене (місце в хлібові), пригара, пригарок.

2. пригрів (С. Жел.), вігрів. — **Съ боку припёка** = д. під сл. **Бокъ**.

Припекать, припечь = припікати, припекти, перепікати, перелекти, пришкварити.

Припереть = д. **Припрать**.

Припечатывать, припечатать = придруковувати, припечатувати, придрукувати, припечатати.

Припёчекъ = припічок.

Припечь = д. **Припекать**.

Припивать, припить = 1. пити, випивати, виїти, поїти, повинивати, порозпивати. — Повипивали усе.

2. припивати, запивати, запіти. — Їсть та запиває.

Припливать, приплать = 1. приплияти (до того, що вже наплапо).

2. поплияти, порозплиювати (усе).

Припорать, припереть = 1. причиняти, припірати, причинити, приёрти. — Причини двері.

2. припірати, притїскувати, приёрти, притїснити. — Прапер його до стїни.

Приписка = принис, приписка.

Приписой = приписай.

Приписывать, приписать, ся = приписувати, приписати, ся; записувати, вписувати, записати, вписати, ся.

Припить = д. **Припивать**.

Припахивать, припахать, припахнуть =

припахати, припахнути. — Припахув човен до берега.

Приплатывать, приплатить = 1. виплатчувати, виплатити, оплатити, повинплатчувати. — Повиплатчував усі свої довги.

2. приплатчувати, доплатчувати, приплатити, доплатити. — Віддав усі, ще й доплатив десять рублів. — **Приплатиться** (купуючи) = прокупити ся.

3. латати, полатати, налатати, прилатати і т. д. д. **Заплатать**.

Приплевать = заплювати, позапльовувати.

Приплёвывать = приплёбовувати, поплёбовувати.

Приплетать, приплестись = приплести ся (С. Л.), приплентати ся, придібати, прихати ся (С. Л.), притїбнати ся, притїпати, ся, притїбнати ся, притїпцювати, причалати (С. З. Л.), приволекти ся, причапати, причалпати, примандрувати, приёрти ся, придріпати ся, прителїпати ся. — Відкіля ти приплетавсь сюди? О. Ст. — Волоцюга приплетавсь н. к. — То сяк то так на свою країну придибала. К. Ш. — Відкіль взяв ся? Гей, пізенько ти припхав ся. Ал.

Приплетать, приплесть, ся = 1. приплїтати, доплїтати, приплесті, доплесті. — Приплів батіг.

2. д. **Припїшивать** 2.

3. приплїтати ся, віти ся, обвивати ся (про рослини).

Приплодъ = приплід, плємтя.

Припложать, приплодить, ся = приплбжувати, приплодити, ся.

Припливать, приплать = припливати, приплисти, приплинути. — Івасику, мій синочку! Приплив, приплив до бережка. н. к.

Приплюсывать, приплюснуть = приплїскувати, приплескати, приплющити. —

Приплюснутый = приплєсканий, плєскуваний, приплєскуваний. — Ніс широкій і приплєсканий. Бар. О. — **Съ приплюснутымъ носомъ** = плєсконосий.

Приписывать = приписувати. — Грає і приписує.

Приподнимать, приподымать, приподнять, ся = підіймати, підіймати, підняти, ся, про чоловіка — підводити ся, підвести ся (на пр. з ліжка), важницею — підважувати, підважити, одєжу — підємікувати, підємікати, про волосся, щетину

пирря — настовбурчувати ся, настовбурчити ся.

Приполюзять, приполюзяті = д. **Припалывзвать.**

Приполюеъ = полічка.

Припоминаіє = пригадування.

Припоминаѣть, припомянѣть, ся, припомянутѣ = пригадувати, пригадати, ся (С. Л.), припам'ятувати, припам'ятати, припом'янути, спогадати (С. Л.), спам'ятати (С. Л.), прит'ямити, про кілька — позгадувати, попригадувати. — Вдержуй серце, не досадуй, злomu злого не пригадуй. К. П. — Коли пригадаю собі його лице. Зап. — Могили би де-що пригадати, а де чого навчати. Зап. — Смутно, як у сні пригадалась йому ті щасливі години життя. Зінк — Спогадай на них дідівську, прадідівську славу. К. Ш. — Глядить козак, сам не знає, що чивити має, не притямить, що з ним, де він? Очі протирає. Галуз.

Припорошітьсѣ = припорошити ся, припасті (пилом). — Чи ти, милий, припав пилом, чи метелицею? п. п.

Припотѣть = припотіти.

Приправа = приправа, заправа, присмак (С. Л.), до борщу — засмажка. — Безъ приправы = нісчимний, нісчимниця, на пр. нісчимний борщ.

Приправляѣть, приправитѣ = приправляти, заправляти, приправити, заправити, страву — засмажити, засмажкою, на пр. борщ — засмажувати, засмажити, медом — мѣжити, заправлений медом — мѣжаний. — Сорб ложкою, аж куліш п'єний Чом ти його п'єши не засмажила? н. о. Гр. Чайч. — Борщ добрий, засмажений олією. Кн.

Припрашиваніє = припроба.

Приприсивать, првпроеіть = припрощувати, припрохати. — Вони обидва радо припрохували гостей. Лев. В. — Як припрошують люди до їди? Ет. зб.

Припроеъ = д. **Првприсиваніє.**

Припрививать = 1. (припривѣгать) = підплигувати, приплигати, прискокувати, підплигати, приплигати, приплигнути, прискочити. — Приплигнув на одній нозі. 2. (припривѣгнуть) = підплигувати, підскакувати, підскікнути. — Іду собі, підскакую. О. Ст.

Припрѣжка = підскоки, у виразах „въ припрѣжку, съ припрѣжкой“ — скоком, підскоком, вскоки, вискоком, з підскоком. — Він біжить високом. Кр. — Я їду, а воно біля мене підскоком, наче танцює. Кн.

Припрѣскаѣть, ся = оббрѣзати, ся, побрѣзати, пооббрѣзкувати, ся. — Побризкав квітки, щоб не пов'язли. — Діти пооббрѣзкували ся.

Припрѣсивать, попрѣснутѣ = прибрѣзкувати, прибрѣзати, покропити. — Дощик тільки покропив.

Припрѣгати, припрѣчь = припрятати, підпрятати, припрятіти, підпрятіти, бичувати, прибічовувати, прибічувати. — Ой на гору їду — не бичую, а з гори їду — ве гальмую. в. п.

Припрѣдати, припрѣдывать, припрѣсть = припрядати, допрядати, при(до)прѣсти.

Припрѣдывать, припрѣнутѣ = д. **Припрѣгивать.**

Припрѣжка = 1. підпрѣга, підпрѣжа. 2. посторонок.

Припрѣжній = припрѣжений.

Припрѣнутѣ = д. **Припрѣдывать.**

Припрѣсть = д. **Припрѣдати.**

Припрѣтывать, припрѣтатѣ, ся = приховувати, приховати, наховати, переховати, ся. — Яку копійку маеш, то мав би приховати, а ти пропиваєш. н. о. Гр. Чайч. — Довідаєть ся про ревізію, так зараз переховає де небудь. Кн. — Помітив і цітку від карт, що забув приховати. Лев. В.

Припрѣчь, ся = д. **Припрѣгати, ся.**

Припугати, ся = полякати, ся, перелякати, ся, пополохати, ся, перелякувати, ся. — Усі понерелякувались. — Оцудало пополохало сороб.

Припугивать, припугнутѣ = жахати, страхати, жажнути, пристрахнути, завдати жаху, страху, нагнати холоду.

Припускатѣ, припуститѣ = 1. припускати, підпускати, припустити, підпустити. — Підпустив до себе близько, та тоді й давай палити.

2. підливати, підсипати, підліти, підсипати.

3. спускати, спустити (д. **Случать**).

4. припускати, припустити (в шитві).

5. спускати, спустити. — Спустили собак на вовка.

6. напускати, напустити. — Напускали риби у став. — Дощдъ припустѣль = дощ припустів, припів. — Дощику, припусти та на ваші капусті. п. пр. — **Припускатѣ пѣвки** = ставити пѣвки.

Припугивать, припугтатѣ, ся = приплутувати, приплутати, ся.

Припухати, припухнутѣ = пухнути, напухати, набрякати, підпухати, напух-

нути, підпхнути, набрякнути, прибублявити.

Припу́хлость = пухлятина і д. Опухоль (невелика).

Припу́щать = д. Припу́скать.

Припу́жывать, припу́жить = забивати, забити клейтух.

Припу́вать, припу́ть = приспівувати, приспівати. — А козани приспівували Потоцькому отаку пісню. Кп. — **Жить припу́ваючи** = добре, в розкошах жити.

Припу́въ = 1. приспівування.

2. приспівок (Сп.), приспівка. — Гарпа пісня та ще й з приспівком. Хар. Сп.

Припу́нить, ся = зацівити, ся.

Припу́нь = недоблювок.

Припу́ть = 1. д. Припу́вать.

2. проспівати, переспівати. — Усі пісні проспівали.

Припу́лить = припу́ти, припу́ти. С. Л.

Припу́лять = припу́ляти.

Прираба́тывать, прираба́тывать = 1. приробляти, прироблювати, приробити. — Приробив ще три присла до типу.

2. доробляти, доробити, поробити. — Поробив усе діло.

Приравни́вать, приравни́вать, приравни́ть, ся = 1. д. Приравни́вать.

2. рівняти, прирівнювати, прикладати, порівняти, прирівняти, прикласти, ся. — Що ти себе рівняєш до мене? С. Л. — Цьвіт калину ламала, до лаченька рівняла. Чи буду я така, як калиночка цая? п. п. — **Приравни́ть куку́шку кь астрѣбу**,

п. пр. = прирівняв свиню до коня. п. пр.

2. рівняти, вирівнювати, зрівняти, вирівняти, позрівнювати. — Закажує, щоб шляхи рівняли. К. Х.

Прираста́ть, прирасти́ = 1. приростати, зростати ся, прирости, зрости ся, поприростати. — Два дерева неначе зросли ся.

2. побільшувати ся, прибільшувати ся, зростати, при(по)більшети ся, зрости, про людність — намолодити. — Дохід прибільшив ся.

Прираща́ть, прирасти́ть, ся = 1. прирощати, приростити.

2. побільшувати, вбільшувати, прибільшувати, побільшити, ся і т. д.

Прираще́ние = 1. прирощування.

2. побільшення, приріст (С. Жел.), намноження.

Приревновать = прирівняти, прикласти, притулити. — Ач який! Прирівняв мене,

чур йому, до Грицька! С. Л. — Притулив мене до тебе. Кр. — Притулив мою душу до того чоловіка. Кр.

Прировня́ть, ся = д. Приравни́вать, ся.

Природа = 1. природа, натура; істога.

2. природа, натура, зрода (С. Л.), поров, відача. — Природу тяжко одмінити. п. пр. — Він від зроди такий. С. Л. — Воськова відача: аби до тепла, так і тае. п. пр. — **Отг природы** = зроду. — Він зроду глухий. — **Природою дворяни́тъ** = родом дворянин.

— **Отда́тъ, заплата́тъ долгъ природѣ** = умерти.

Природный = прирожденний (С. Л.), прирідий, прирожений, родимий, родовитий, самородний. — Прирожденна відіма. — Родимий відіма так уже Бог дасть, що вона вродить ся відьмою, а вчена сама з себе добіра прахтики. н. о. Гр. Чайч. — В Турецькій самородні кріпості в скалах. Кр.

Прироста́ть = д. Прираста́ть.

Приростокъ = паріст (С. Жел.), парісток (С. Пар.).

Приростъ = приріст. С. Жел.

Прираща́тъ = д. Прираща́ть 1.

Прируба́ть, прируби́ть = прирубати.

Прирубе́жный = д. Пограни́чний.

Прируча́тъ, приручи́тъ, ся = приручати, приручити (С. Жел.), приговтати, оговтати, ся.

Прирѣзно́й = прирізний.

Прирѣзывать, прирѣзать = прирізувати, прирізати, прирізати, прикрѣтити, поприрізувати.

Прирѣчный = падрічний.

Приради́тъ, ся = 1. д. Принаради́тъ, ся.

2. прирадити, ся.

Присаживать, присади́тъ = 1. присаджувати, присадити. — Присадила ще одну градку.

2. засаджувати, засадити. — Засадили її за роботу.

Присали́вать, присоли́тъ, ся = присолювати, присолити, ся.

Присали́вать, приса́лить = приса́лювати і д. Примасли́вать.

Присасывать, присоса́тъ, ся = присмоктувати, присмоктати, присосати, ся, присочити.

Присвѣтывать, присвѣтатъ, ся = свѣтати, засвѣтати, посвѣтати, ся, приженити ся, до багатьох — переженихати ся.

Присвѣтывать, присвѣтну́тъ = 1. присвѣтувати, посвѣтувати, присвѣсцувати.

ти. — Сьпіва пісню і присвистує. — Гуляє та поєвистує.

2. присвистом клікати, скликати, принажувати. — Посвистом скликає собак. — Почав посвистом принажувати перепелів.

Присвоєніє = присвоєнання, присвоєння (С. Жел.), привлащенія (С. Жел.).

Присвѣнвѣть, присвѣють, присвѣють = 1. свѣіти, присвѣювати, присвѣяти, привлащати (С. Жел.), присвѣіти (С. Жел.), привластїти, увласнити (С. Ш.). — Гербо́в шляхетських сам привлащати не маєє. Ст. Л. — Архимандричоє їмѣ собі привлащаєть. Л. В. — Гельман маєтностей і добр зійськових не маєє самовластно собі привлащати. Орлик. С. З. — Той ґрунт був на двоєх, а тепер віл його свѣіть. Хар. Сп.

2. д. **Предоставлѣть.**

Присвѣитель, лица = привластник, ця. С. Жел.

Присѣлокъ, присѣлье = присѣлок. — Ходив до пої з другого присѣлка. н. о. Гр. Чайч.

Приселѣть, приселѣть, ся = прпселѣти, прпселѣти, ся.

Прієказка = прієказка, прієповість, пріємовка, прієгдѣдка. — До казки приказка годить ся. н. пр.

Прієказывѣть, прієказѣть = прієказувати, пріємовляти і т. д. д. **Прієговаривѣть.**

Прієкакаѣть = 1. прієкакати, прієбігти, прієгнати ся (С. З.).

2. д. **Припрѣгивѣть.**

Прієкакивати, прієкочити, прієкокнуѣть = д. **Припрѣгивѣть.**

Прієкорбіє = д. **Огорчєніє, Печаль.** — Къ прієкорбію = на жалѣ, з жалем.

Прієкорбный, по = журный, сумный і т. д. д. **Печальный.**

Прієкбчка = д. **Припрѣжка.**

Прієкучивѣть, прієкучить = надокучати, набридѣти, надокучити, набриднути (д. **Наскучѣть**).

Прієлѣнвѣть, прієлонѣть, ся = прієтѣлювати, ся, туліти, ся, приставляти, прихилѣти ся, прієтѣлювати, ся, приставити, прихилѣти ся. — Горбатого не прієтѣлює до стѣни. п. пр. — Їдуть вони, коли це щось застугонїло; прієтѣлила змїєва дочка вухо до землі н. к. Гр. Чайч. — Се мене! не прієтѣлює ся до мене! н. пр. — В куточку мовчѣя прихилѣлась, та дивувала ся — дивилась. К. Ш. — **Прієлонѣть пѣчку** = заслонїти, затулїти піч.

Прієслѣть = д. **Прієсылѣть.**

Прієслѣщати, прієслѣстїть = д. **Подслѣщѣть.**

Прієслѣвица, прієслѣвіє = д. **Прієговѣрка.**

Прієслонѣть, прієслонѣть = д. **Прієслѣнвѣть.**

Прієслѣга = 1. послѣга, услѣга (С. Ш.). — Готовий на послѣгу.

2. слѣти, чѣлядь (С. Л.). — Ой як крикне царь турецький та на свої слуги молодцѣкі. н. п. — Взяли Шевченка до гурту чѣляді панської. Кв. — Ой прієхав до домѣчку, та й скрикнув дверима, питаєть ся у чѣляді: чи все гаразд дома? н. п.

Прієслѣживаніє = вслѣговування.

Прієслѣживѣть = прієслѣговувати, прієслѣгувати, слуговѣти, услѣгувати (С. Ш.), прієслѣжувати. — Вона коло панів прієслѣговувє. С. Л. — Що я тобі слуговувати, чи що? С. Л.

Прієслѣживѣться, прієслѣжѣться = прієслѣжувати ся, прієслѣжувати ся, пѣнѣкати ся (С. З. Л.), пріє(під)слѣжѣти ся.

Прієслѣжливый = услѣжливый. С. Ш.

Прієслѣжникъ, ца = 1. слуга, прієслѣжник, ца, слѣжѣтель, ка, слѣжѣблик, слѣжѣница, слѣжѣбка, услѣжник, ца, чѣлядїн, чѣлядка. С. Жел. З. — Брали його за услѣжника, до самого генерала, не пішов. Кв. (Д. ще під сл. **Прієслѣга**).

2. вслѣжник, ца, услѣжний, услѣжливый (С. Ш.).

Прієслѣживаніє = д. **Подслѣживаніє.**

Прієслѣживѣть, прієслѣшѣть = прієслѣжувати, прієслѣжувати і д. **Подслѣживѣть.**

Прієслѣживѣться, прієслѣшѣться = прієслѣжувати ся (С. З. Л.), прієслѣжувати ся, дослѣжувати ся (С. Л.), прієчувати ся, наслѣжувати ся, прієслѣжувати ся, дослѣжувати ся, насторошити уха, прієчувати ся. — До всього прієглядавсь і пильно прієслѣжувавсь. Б. Г. — Зупинилась, прієслѣжуватись, прієглядалась стала. Гр. Чайч. — От прієхали тай прієслѣжувѣють ся, що люди говорять. я. к. Ман. — Скрізь дуже прієглядаєть ся, та все пильненько прієчувѣєть ся. п. д. — Ми вже прієслѣжувались (або: прієчували ся) до сього ґрюкоту.

Прієслѣшѣться = прієчувати ся, почувати ся. — Аж ось чує: у ворота стук, стук потишеньку... Чи прієчувлось? Старий слуха... Галуз.

Прієсмѣливѣть, прієсмѣлѣть = прієсмѣлювати, прієсмѣлювати.

Прієсмѣтриваніє = доглядання, наглядання, догляд, нагляд і д. **Надзорѣ.**

Прієсмѣтривѣть, прієсмѣтрѣть = 1. доглядати, наглядати, прієглядати, пильнувати, догляднути, нагляднути, прієгляднути і т. д. д. **Наблюдѣть** 2. — **Прієсмѣтрѣнный** = догляданий. С. Л.

2. вигляда́ти, видивля́ти ся, вишу́кувати, ви́глядіти, ви́дивити ся, ви́шука́ти і д. **Ви́смáтривати і Ви́иски́вати.**

Присмáтриватися, присмотрі́ться = д. **Пригля́дыватися.**

Присми́рять = по́смирі́шати, поти́хшати, по́плòхшати, прити́хнути (С. Л.), при́пийшкати (С. Л.), утихо́мірити ся (С. Ш.), уга́мува́ти ся (С. Ш.). — Тепер по́плòхшав Семен. Хар. Сп.

Присмо́триць, ца = д. На́блюдáтель 2.

Присмо́тр = до́гляд, на́гляд, призо́р і д. На́дзо́рь. — Тарас зростає без догляду. Кн.

Присмотрі́ться = д. **Приемáтритися.**

Приспи́ться = приспи́ти ся, приверзти́ ся.

Присне́ний = д. 1. Всесда́шний і 2. И́стинный.

Присовоку́ня́ть, присовоку́нити, ся = до́дава́ти, до́луча́ти, при́луча́ти (С. З.), до́да́ти (С. Л.), до́лучи́ти (С. Л.), при́лучи́ти (С. З.), при́точи́ти, ся. — До се́єї мо́ви я му́шу ще до́дати. С. Л.

Присову́вати, присо́унути, ся = присува́ти, при́совувати, при́со́унути, ся.

Присові́тывати, присові́товати = ра́дити, ра́яти, прира́дити, прира́яти (С. Л.), па́раяти (С. Л.), пра́дити. — Нараяв йо́му пі́ти до па́па. — Радив ся він і з ста́рими — і ті ні́чого не прира́дили.

Присогласи́ть = прие́днати, приво́лити, уе́днати, при́согласи́ти (С. Жел.), бага́тох — пере́еднати.

Присоеди́неніє = прилу́ка (С. Жел.), при́луче́ння, спо́лука (С. Жел.), спо́луче́ння, прие́днанія. — При́луче́ння Ки́ївщини і Поді́лля до Литви. Бар. О.

Присоедини́тельный = спо́луча́ющий.

Присоеди́ня́ть, присоеди́нити, ся = при́луча́ти, ся (С. З. Л.), приверта́ти, ся, е́днати, ся, прие́днувати, пристава́ти, залу́чати, при́лучи́ти, ся (С. Л.), при́верну́ти, ся, прие́днати, ся, зье́днати, ся (С. Л.), приста́ти, при́хили́ти ся, залу́чати, ся, при́члени́ти (С. Л.). — Ї́дна бі́да не до́кучи́ть, до́ки дру́га не при́лучи́ть. н. пр. — При́лучивши до Литви кня́зівство Смо́ленське, зве́рнув ся О́льгерд до по́лу́днєво-русьско́ї землі. Бар. О. — Польща на́мала ся при́лучи́ти до себе Во́линь. Пр. — При́лучили і́ мого ко́ня до табу́ну. Кп. — З протя́вних па́ртії при́єднува́ти наро́дному сторо́ництву. Зап. — При́єднав ся і́ я до їх гу́рті. Кн. — Три се́ла до на́шої во́ло́сті залу́чили. С. Л. — До во́йска гет. Хмельни́цького зо́ всі́ми ко́заками при́хилив ся. Л. Сам. — При́чаль бума́гу до ді́ла. Лев. —

— **Присоеди́нений** = при́лучений, злу́чений.

Присо́літь = д. **Приса́ливати.**

Присо́сь = д. **Приса́сывати.**

Присо́єдниться = присуе́дити ся, при́гнізди́ти ся, при́жостіти ся, ла́пки при́жостіти, присе́рбати ся (С. З.), присва́тати ся.

Присо́хлий = 1. присо́хлий (до чо́го).

2. засо́хлий, усо́хлий (С. Ш.), су́хий. — Усо́хле дере́во.

Присохну́ть = д. **Присыха́ть.**

Присособо́ля́ть, присособо́бить, ся = при́ла́жувати (С. Л.), при́ла́гожувати, при́зда́чувати (С. З.), при́ла́дити, ся, при́ла́дити, ся (С. Л.), при́цату́рити ся, при́стосува́ти ся, при́моди́кувати і д. **При́ла́жива́ть.** — Треба при́моди́кувати в́я́мку до дvereй, щоб за́ціпалась. Лев.

Присособо́леніє = при́лад, при́стрій, при́му́сся. — Без при́строю і бло́хи не вб́ьєш. н. пр. — У їх не бу́ло спро́моти власни́ми при́стро́ями ве́сти сю спра́ву. Кн.

Приспе́вати, приспе́ть = по́співа́ти, при́сви́вати, вистиги́ти і т. д. **Поспе́вати 2.** — Жито по́спіло, приспе́ло ді́ло. н. п. — Уста́вай ско́рше та вистига́й у горо́д. н. о. Гр. Чайч.

Приспе́шникъ, ца = 1. пе́карь, ка.

2. д. Помо́шникъ, ца.

Приставáти, приста́ть = 1. ставáти (С. Л.), ста́новити ся, зу́пиня́ти ся, ста́ти, зу́пини́ти ся. — Став у́ за́їзді. — Ві́н зав́жди у нас стає на ква́тирі. (д. ще під сл. **Останáлиня́тися**).

2. пристава́ти, при́члòувати, при́биза́ти ся, приста́ти, при́члòпти, при́бїти ся. — Поро́п при́члòв до бере́га. — Хви́ля бу́ла така, що́ наси́лу при́били ся до бере́га.

3. пристава́ти, при́липати, чи́пляти ся, приста́ти, при́ли́пнути, при́чепи́ти ся, вче́ни́ти ся. — Смо́ла при́липла до ру́к. — При́став, як шевсь́ка смо́ла до чо́бота. н. пр.

4. пристава́ти, при́луча́ти ся, приста́ти, при́лучи́ти ся. — При́стань, приста́нь до вербу́ку — бу́деш ї́сти з масло́м бу́лку. (д. теж **Присоеди́ня́тися**).

5. пристава́ти, уї́да́ти ся, при́скіпати ся, сї́кати ся (С. З.), на́скіпати ся, на́скі́пувати ся, вапа́да́ти ся, ли́пнути, приста́ти, при́сїпати ся (С. З.), при́сї́кати ся, при́скіпати ся, з роси́тками — при́пїювати ся і д. **Привязыва́тися.**

6. пристава́ти, приста́ти, змордува́ти ся. — Моло́дий чу́маче, чо́го за́журив ся, чи́

воли пристасти, чи з дороги збив ся? н. о. — Коні змордували ся, не везуть.

7. д. **Прилі́чсествовать.**

Приста́вка = 1. приста́вка.

2. наділок.

Приста́влять, приста́влять, приста́вить = приста́вляти, приста́новляти, приста́вити, приста́новити. — Приставив тарани до брами. В ворота зачали гатити. Кот. — Приставили варту, щоб ні туди, ні відтіля нікого не пускала.

Приставно́й = 1. приста́вний.

2. при́штийй.

При́ставъ = при́став, коми́са́р. — **Станово́й при́ставъ** = станово́йй (полицейский урядовець в частиці повіту, що зоветь ся станом). — **Суде́бный при́ставъ** = при́став, во́знийй. — Будучи возним, маю позви і всякі ласги врядовіе справедливо і щильно огдавати. Ст. Л.

Приста́лый = 1. прибу́дний. — Приблудна собака.

2. приста́лий, змордо́ванийй.

Приста́льность = щильні́сть, щильнува́ння.

Приста́льный, но = 1. щильний, но (С. Л.), щільна, ува́жнийй, но (С. Ш.), ува́жливий, во (С. Ш.), з ува́гою, уня́тливий, во (С. Ш.). — Взяв дід бабу за рученьку, став щильно дивити ся, приглядав ся бабі в зуби, баба не годить ся. п. п. — Віл щильно з під лоба глянув на мене. Кн. — А очі нап-отця щильно дивлять ся на щось у вікно. Лев. В. — Жалібноенько квидить-проквидяє, та на Чорне море щильна поглядає. н. д. (Д. теж під сл. **Внима́тельный** 1).

2. д. **Насто́йчивый і Непрерыв́ный.**

Приста́нище = при́стань, станові́сько, приста́ння, приста́новище (С. Л.), при́ту́ла, при́ту́лок (С. З. Л.), при́ту́лище (С. Л.), при́ту́льсько (С. З.), при́хил_ок, при́хилище (С. Л.). — Ходить, ходить — нігде йому нема приста́ни. п. к. — Цілий вік блукаю по чужому краю, а нігде при́тулку й хатини не маю. Ос. — Не знаходячи собі при́тулку поміж лакеюватими людьми, шу-ваю нового захисту. Куліш. С. З. — При церкві съвятий при́тульсько завзявши. Палій. С. З. — Дає мілі бідному при́хилок і хліба кус. Ч. Б.

Приста́нодержате́ль = передер́жанецъ. — Ви передержанці, ви передержуєте біглих. Кв.

При́станъ = 1. при́стань.

2. і 3. д. **Приста́нище і При́то́нь.**

Приста́рять = приста́рити ся, зіста́рити ся, підтопта́ти ся.

Присте́гивать, пристегну́ть, ся = 1. за-

сте́бати, за́щипати, засте́гнути, за́щипну́ти, ся. — Засте́бни на всі гудзики. (Д. **Засте́гивать**).

2. **при́прятати, при́пинати, при́бичо́вувати, при́прятті, при́пьяєті, при́бичува́ти, ся.** — Припрями ще коня.

3. **постьо́бувати, похви́ськувати, постьо́бати, похви́ськати.** — Їде та похви́ськує конячиву.

Присте́гивать, пристега́ть = **присте́бувати** **присте́гнути.** — Присте́гнула підшивку.

Пристерега́ть, пристере́чь = 1. д. **Подстерега́ть.**

2. **догляда́ти, глядіти, стерегті, берегті, догля́нути, доглядіти, постерегті, поберегті.** — Погляди дітей, поки я збігаю.

Пристерега́ться, пристере́чься = **берегті ся, стерегті ся, ви́стерега́ти ся, по́берегті ся, постерегті ся.** — Не бій ся, та стережи ся. н. пр. — Ви́стерегай ся пити лишеє Кр.

Присти́хати, присті́хнути = **при́тихати, при́тихнути.**

Присто́йность = **присто́йність, зви́чайність, го́жість і д. Прилі́чье.**

Присто́йный = **присто́йнийй, го́жийй, зви́чайнийй і д. Прилі́чныйй.**

Пристра́ивать, ся = д. **Пристро́ивать, ся.**

Пристра́єтіє = **при́страсть** (С. Жел.), уна́да (до чого), **передсуд** (д. **Предубо́ждєніє**).

Пристра́єтний = **при́страстнийй.** С. Жел.

Пристра́щаться, пристра́ститься = **пристра́щати ся** (С. Жел.), **впада́ти ся** (у що, до чого. С. Л.), **зако́хати ся** (в чому), **уки́нути ся.** — Чого б чоловікові па сім світі пристра́щати ся до чого небудь. Кв. — Вдав ся в горілку. С. Л.

Пристра́щивать, пристра́стити = **стра́хати, постра́хати.**

Пристро́ивать, пристро́ить, ся = 1. **при́будовувати, при́будова́ти, пристро́їти, ся, мур — примурова́ти, рештова́ння — прирештовávaти.**

2. **пристро́ювати, ся, при́тулювати ся, пристро́їти, при́моєтіти, ся, при́туліти, ся.**

Пристро́йка = **при́будова́ння, мурована — приму́рок, коло хати — при́бочок, до сіней — підсінок.**

Пристро́вь, си = д. **Пристра́ивать, ся.**

Пристру́ивать, пристру́ини́ть = **наляга́ти**

(на кого), припірати (кого), налягти, приперти, присупонити, прижучити, припжити, пришпандорити (кого).

Пристрілювати, пристрілювати = застрілювати, пристрелювати, добивати до смерті, застріляти, пристрелити, добити до смерті.

Пристріл = пристріл.

Пристріляти = вістріляти (усіх), постріляти (багато), повистрелювати (усіх).

Приступати, приступити, ся = 1. приступати, підступати, приступити, підступити, доступити, ся. — Не знаю, як міні доступити ся до цензури. Кн.

2. починати, розпочинати, брати ся, захожувати ся (С. Аф. Л.), почати, розпочати, взяти ся, заходити ся. — Розпочав діло. — Треба буде взяти ся до видання. Кн. — Заходить ся дрова рубать. С. Аф.

Приступок = д. Подпіджма.

Приступ = 1. приступ, штурм. — Приступом взяти = виштурмувати.

2. початок, почін і т. д. д. Начало.

3. приступ, доступ. — Приступу п'ять = ні приступу, доступитись не можна. — Такий злий — ні приступу до його. — Так дорого — ні приступу.

Пристыжати, пристыжати, ся = соромити, сорому завдавати, засоромити, ся, посоромити (С. Л.), всоромити, обсоромити, осоромити, ся, сорому завдати. — Засоромивсь осьміяний горобець, та й покинув ріднеспельні табунці. В. Г. — Ой старосто серце, викупи собі гильце, як не викупиш — продамо, тобі сорому завдамо. н. п.

Пристыжок, пристыж = пристіжок, прим'юрок.

Пристыгивати, пристыгнути = д. Пристыгивати 2.

Пристыжка = 1. підиряга, підпряжка.

2. орчик (С. З. Л.), барок (д. Валекъ 3).

Пристыжной = орчиковий (С. Л.), бичовий (С. Ш.).

Присуджати, присудити = 1. осуджати, присуджати, осудити, присудити, засудити. — Била жінка мужика, пішла позивати; присудили мужикові ще й жінку прохати. н. п. — Засудили його на сім місяців у тюрму. — Міні суд присудив ту землю.

2. д. Присовѣтывать.

Присуджєніє = присуд, присуда. — Дождаючи присуду нагороди за свою роботу. Кн.

Присуживати = д. Присуждати.

Присунуть, ся = д. Присовывати, ся.

Присутствєний = призначений для урядової служби.

Присутствє = 1. буття (С. Л.), бутність, притомність, присутність. С. Жел. — Притомність всевидячого Бога. Б. Н. — Въ сѣбѣ присутствїи = при йому, за його буття, в протомності його. — Це було при йому. — Те вдіялось за його буття там. С. Л. — Виковав присягу в притомності війська низового. Ч. К. — Справити ту ревізію не иначе як в притомності заступника тої інститудії. Кн.

2. зала засідань суду або іншого урядового міста і їх засідання. — Гекрутское присутствє = прийом.

Присутствовать = 1. бути, пробувати.

2. засідати, в сеймі — сеймувати.

Присутствующій = 1. будучий (С. Л.), притомний (С. Жел. 3. Л.), присутний (С. Жел.). — Усім при тому будущим. С. Л. — Старшина, тут притомная, радила. С. З. — Особя притомні були. Киев. Ст.

2. засідуючий (в суді, сенаті то-що).

Присущивати, присущити = присікувати, присукати.

Присущивати, присущити = підсущувати, підсущити.

Присущити = причарувати. — Ой ти дівчино, чарівничка, причарувала моє серденько. н. п.

Присущий, присуще = властивий, властиве. — Широке знаття людського життя однаково властиве обом породам. Лев. В.

Присичивати, присичити = прищипувати, прилічувати, приби́човувати, прищитати, при́чяти, прирахувати, приби́чувати. — Шинкарочка мене знає, на сто рублів нав'яє, а на двісті прищитає. н. п. — Я винен карбовандя, а він приби́чує ще один. Вол.

Присилати, прислать = слати, присилати, прислати, про кільки — поприсилати.

Присылка = 1. прислання, присилання. 2. посылка.

Присыльный = присланий.

Присыпати, присыпать = присипати, присипати (ще трохи або зверху), підсипати, підсипати (ще трохи), припорошити (зверху, на пр. пилом, сїгом то-що).

Присылка = присипка.

Присыхати, присыхнуть = присихати, присохнути, присохти.

Присѣвати, присѣять = присівати, підсівати, при(під)сїяти.

Присѣдаты, присѣсть = присѣдати, присѣсти, про кількох — поприсѣдати.

Присѣкаты, присѣчь = рубати, порубати. — **Присѣчь огня** = вѣскресати огню. — **Присѣчь кому языкъ** = зацѣпкати (кого), зацѣпкати (кому).

Присѣнокъ = присѣнки.

Присѣсть = присѣд. — **Въ оди́нь присѣсть** = за оди́м присѣдом, за оди́м разом, одразу. — За оди́м присѣдом вечера з обѣдом. н. пр.

Присѣсть = д. **Присѣдаты.**

Присѣять = д. **Присѣваты.**

Присяга = присяги.

Присягаты, присягнуть = присягати, присягнути, заприсягати.

Присядка = присѣди, присѣдки. — **Въ присядку** = навприсѣди, навприсѣдки, навприсядки. — Сюди, туди, навприсѣди. н. п.

Присяжный = присяглий, присяжный. С. Жел.

Притаиваты, притаить, ся = 1. таїти, за-таїти, притаїти, втаїти, ся, хова́ти, за-хова́ти, перехова́ти, ся.

2. д. **Притворяться.**

Притаиваты, притаикну́ть = д. **Поддаки-ваты.**

Притаина = д. **Проталина.**

Притаиваты, притаикаты, притаикну́ть, ся = попихати, підпихати, припихати, попихну́ти, підпихну́ти, припихати, припихну́ти, ся.

Притаиваты, притаикаты = притаиву-вати, притаивувати, притаикати, притаикну́ти; притаикати, стоптати. — **Притаикав траву.** — Стоптав, зімняв червону калину. н. п.

Притаиваты, притаикаты, притаикаты, ся = 1. приво́лікати, притаикати, приво-лю́кти, притаикати, приволю́кати, притаи-кати, притаирити. притаробанити, при-прота́кати, про кількох — поприта́кувати. — На силу притаikli кодоу у двір.

2. приво́лікати ся, приволю́кати ся, при-плѣнати ся, притаирити ся, припихати ся і т. д. д. **Притаикатысь.**

Притаиваты = 1. (притаикаты) — притаи-чувати, притаикати.

2. (притаикаты) — пришивати, надточу-вати, пришивати, надточити.

Притаикаты, ся = д. **Притаиваты, ся.**

Притаикаты = розтяти, розтанути (С. Л.), розтопяти ся.

Притворить, ся = д. **Притворять, ся.**

Притворность = 1. фальшивість.

2. прикидливість.

Притворный = 1. хвальщивий, фальши-вий (С. Ш.), лукавий, брехливий і д. **Ли-цемѣрный і Ложный.**

2. прикидливий. С. Жел.

Притворство = 1. хвальш, фальш, лукав-ство і д. **Лицемеріе.**

2. прикидливість, удавання (С. Ш.).

Притворщикъ, ца = д. **Лицемеръ.**

Притворъ = притвор (С. Жел.), де стоять жінки — бабинець. С. Аф. Ш.

Притворять, притворить, ся = причиня-ти, причиняти, ся, не зовсім щільно — прихили́ти, про кількох — попричиняти. — **Причиняти двері.** Кр. — Коли́сь і хлів зачиняв, а тепер і хати не хоче причи-нити. н. пр. — Двері одчинені, я взяла й прихилила. Хар.

Притворяться, притворяться = прикида-ти ся (С. Жел.), удавати (С. Л. Ш.), при-ставляти ся (Лев.), микну́ти, прикину-ти ся, уда́ти, приста́вити ся. — От він ліг, прикину́сь, наче б то спить. н. к. Мал. — А вона прикину́лась, наче б то хвора. н. к. — Раз прикину́в ся він сонним і діждав до півночі. н. о. Гр. Чайч. — Ей, кумо, не прикидай ся, що нічого не розумієш. Фр.

Притесать, притечь = притікати, при-тікати; припливати, припливати, при-плину́ти.

Притеребить = потіпати; поскубти. — **Потіпали усю коноплю.**

Притереть = д. **Притираты.**

Притесываты, притесать = притісувати, притесати.

Притечь = д. **Притекаты.**

Притинъ = бекет, стійка, вѣрга (д. **Постъ 1**).

Притираты, притереть, ся = натирати, притирати, натерти, притерти, ся.

Притисиваты, притисекаты, притисну́ть, ся = 1. придавлювати, притіскувати, пригні́тати, придавати, пригні́тати, притіснуту і т. д. д. **Притисиваты, ся 2.**

2. д. **Притисиваты 1.**

Притихаты, притихну́ть = затихати, над-тихати, замовкати, затихну́ти, надтих-ну́ти, пригні́кати, уцѣхну́ти (С. Ш.), замовкнати. — Голосно співала, а побачила попа так і пригні́кла. Кл.

Приткаты = д. **Притыкаты.**

Приткнута = д. **Притыкаты.**

Притокъ = 1. прито́к, приплив.

2. ві́тка, гілка, прито́ка (С. Жел.), до-

плів. — Вітки назовіть — помішниці дні-
прові. н. д. — Гнилий Тихий приймає чи-
мало дощів: Шпогу, Попівку, Ольшанку
і інші. Кн.

Притолкати́, ся = д. **Приталки-
вати́, ся**.

Притолока = одвірок (верхній).

Притолочь, ся = потовкати́; **притовкати́, ся**.

Притоміть, ся = стоміти, натоміти, змор-
дувати, ся.

Притонь = пристановище, **притулок**, **при-
тулище**, кішло, гніздо (злодіїв, розбій-
ників).

Притопувати́, притопну́ть = тупати, **при-
тупувати**, **притупу́ювати**, **приту́пу-
ти**, **приту́плювати**.

Притоптати́ = д. **Притаптати́**.

Приторговувати́, приторговати́, ся = 1.
торгувати́, уторговувати́, уторгувати́
(С. Ш.), украмарувати́ (С. Ш.). — Утор-
гував багато грошей.

2. торгувати́, крамарювати́, покрама-
рювати́ (дрібницею). — Він крамарює то
там то сюди.

3. торгувати́, сторгувати́. — Сторгував
пару коней.

4. приціняти́ ся, приціня́ти ся.

Притормозити́ = пригальмувати́, загаль-
мувати́.

Приторность = нуд, нудота́.

Приторный, по = нудний, но, нудкий, ко,
приісний. — Нудна розмова. — Солодке
аж пуде. — Ця хвальна не по мні — при-
існа вона аж до нудогя. Кн.

Притрава = прина́да (для звівів або птиць,
щоб піймати).

Притравлювати́, притравити́ = 1. прина́-
жувати, вабити́ (С. З.), прина́дити, при-
вабити́. — Принажувати вовків поросям.

2. толочити́ (С. Ш.), вітолочити́ (С. Аф.),
снасти́ (С. З.). — Усю пшеницю витоло-
чили. С. Аф. — Цуцу, босий! Не толоч
проса. н. пр.

3. винищати́, переводити́, винищити́,
перевести́, попереводити́ (полюванням).
Охотники попереводили усіх зайців.

Притроговати́, ся, **притрону́ть, ся** = д.
Прикасати́ся.

Притрусейти́, притрухну́ть = д. **Притру-
шувати́**.

Притрушувати́, притрусити́ = **притру́шу-
(сю)вати**, **притрусити**, **припорошити**.

Притрушувати́, притрухну́ть = бо́яти ся,
побо́яти ся, убо́яти ся (трохи).

Притти́ = д. **Приходити́**.

Притузити́ = побити, ви́бити, одму́чити,
одму́цювати, стусанів надавати́.

Притуманити́, ся = 1. туманіти, тумані-
ти ся, стуманіти, притуманити, ся, за-
тёмрити, ся, охмарити ся (д. **Затумани-
вати́ і Омрача́ти**).

2. нахмарити, ся, насунити ся, похмі-
нити ся, прижурити ся, засумувати́,
ту́гу вда́ти ся (д. **Похмурити́ся і При-
горю́нитися**).

Притупляти́, притупи́ть, ся = тупіти, с-
тупішати, притупіти, потупіти, ся. —
До обіда покосили, гострі коси погнали. п

Притча = при́чта, байка. — Розповів та-
ку причту, що й не розберу, де правда, де
брехня. Кн.

Притыкати́, приткати́ = **при(до)тика́ти**,
при(до)ткати́.

Притыкати́, приткну́ть = 1. стромля́ти,
пристро́йи приштрикну́ти. — Взяв
рожен і приштрикнув її у потилицю до
землі. п. о. Гр. Чайч.

2. пришпильовати́, пришпилю́ти.

Притыкати́, притыкати́ = **затика́ти**, **за-
тикати**, **позатика́ти**.

Притысненіє = тніт, у́тиск (С. З. Л. Ш.),
вті́ск, прі́тиск (С. Жел), приту́га (Л. Сам.).
— Що собі козаки за велику́ю приклясть,
нужду і утиск млі. Скоропад. С. З. — Про-
тести по втиски від католиків. Зап. Гр. —
В Києві теж утиск не малий церквам бо-
жім чинили. Л. Сам. — Жадного утиску
Палієві в життя з товариством його не чи-
нили. Л. В. — Щоб люди не зазнавали у-
тиску від воевод. Кн.

Притыснитель, ница = уті́скач (С. Ш.),
ути́сник, ця (Гал), гнобі́тель, ка, па-
лі́асник, ця (С. Л.), насильник, нашій-
ник. — Нароб працював на своїх гноби-
телів. Кн. — Народно соціальні гнобителі
скрізь по сьвітах дбають за свої інтереси
егоїстичні. Кн.

Притыснительный = утиска́ючий.

Притыснати́, притыснити́ = уті́снити (С. З.
Л. Ш.), утиска́ти (С. Ш.), уті́скувати,
ті́снити, приті́снити, уgníтати (С. Ш.),
насі́дати (С. Л.), уті́снити (С. З. Л. Ш.),
приті́снити, прикру́тити. — Значче його
тоді утискавши. Л. В.

Притягательный = притя́гаючий; **при-
тяга́дний**. — Є щось припаде у тому Києві,
так тебе і тягне до його. Кн. — Припадна
сила її очей взяла своє. Кн.

Притягати́, притягива́ти, притяну́ть, ся
= **притя́гувати**, **притяга́ти**, **приволо́ка-
ти**, **приволо́кти**, **притягну́ти**, **приволо́-**

чити, при́цупити, ся, вірьовкою — при-
бичувати, ся.

Притяжательный = посі́дательный. Гр.
См. Ст.

Притяже́ніє = притяга́ння; ваготі́ння.

Притязаніє = 1. домога́ння, змага́ння.

2. причі́пка, на́пасть, пеня́ і д. **Приді́рка.**

Притязати́ = домога́ти ся, допра́вляти
ся, допи́нати ся.

Притяну́ти = д. **Притя́гивати.**

Прифранті́тися = причепу́рити си, при-
джда́жху́лити ся. — Ач як причепу́рив си,
паче па свата́ппя.

Приха́живати = прихо́дити, прихожа́ти,
часто до кого — уча́жати.

Прихва́ливати, прихвалі́ти = похваля́ти,
вихваля́ти, похваля́ти. — Їсть та похва́ляє.

Прихва́ривати, прихворну́ти = хорува́ти,
нездужа́ти, слабува́ти, недомага́ти, за-
непада́ти на здоро́влю, занедужа́ти, за-
сла́бити, захорува́ти, присла́бити, при-
кво́літи. — Він часто слабує, — Ні, був
здоровий, а оце щось прикво́лів. — **При-
хва́рива́тися** = д. **Нездоро́внися.**

**Прихва́стувати, прихва́стати, прихваст-
ну́ти** = хва́стати ся, хваля́ти ся, ви-
хваля́ти ся, похва́стати, ся.

Прихва́чувати, прихвату́ти = прихва́чу-
вати, прихо́плювати, прихвату́ти, при-
хо́пити. — **Прихвати́ло морозомъ** = мо-
ро́зом приби́ло. — **Его́ ча́сто прихва́ты
ваєть** = він ча́сто занепада́є на здо-
ро́влю.

Прихворну́ти = д. **Прихва́ривати.**

При́хвосте́нь, при́хвосте́нникъ = похво́стач,
приши́й-хвіст. — Він за ісю скрізь по-
хвостачем ходи́ти. Ки. — Оце же приши́й-
хвіст, так і лизити скрізь за ним.

Прихлеба́тель, ни́ца = похлі́бець (С. З.),
похлі́бця (С. Жел.), похлі́бниця, підли-
за і д. **Льсте́ць.** — Коли луччу́ю честь у
вас імію́ть похлі́бці і шалвіри, ніж ми за-
порожкі. Сагайдаш. С. З.

Прихле́бывати, прихле́бну́ти = хлеба́ти,
сво́рбати, прихлі́ськувати, зали́вати,
припи́вати, сво́рбну́ти, запи́ти. — Уку-
си́ть, хлі́ба та́й прихлі́ськує чай. Хар. Чайч.
— Їсє́г хлі́б, а молоком запи́ває.

Прихле́стувати, прихле́сну́ти = похви́сь-
кувати, хлѣ́бстати, хлѣ́бнути.

Прихло́пывати, прихло́пнути = 1. зачп-
ня́ти, причи́няти, причи́няти (грю́каючи)
грю́кати, гря́кнути (С. Л.). — Він вий-
шов, гря́кнувши дверима.

2. при́щикну́ти. — При́щикнув дверима
полу.

3. лі́скати, лі́снути.

Приходи́ти, при́йти, приті́ти = 1. прихо́-
дити, надхо́дити, прибува́ти, при́йти,
наді́йти, прибу́ти, примандрува́ти. —
Прийшов до дому. — При́йди, милий, поди-
ви ся. н. п. — Тільки почали балакати, аж
тут і він надійшов. — **Сь чѣ́мъ пришѣ́ль,
сѣ́ тѣ́мъ и ушѣ́ль** = як при́йшов, так і
пішов.

2. наста́вати, наступати, при́ходити,
наста́ти, наступі́ти, при́йти. — Наста-
не час, коли... — Час приходи́ти умірати,
нікому поради дати. н. д. — **Приходи́ти
въ́ ві́зростъ** = дохо́дити до зрѣ́сту. —
Як дійшли вже до зрѣ́сту, пішли собі ща-
сти шука́ти. н. о. — **П. въ́ созна́ніє** =
очу́нювати, очу́няти, ся, очу́мати ся
(С. Л.), очу́тіти, очу́тити ся, прочу́няти
ся, стѣ́мнати ся (С. Л.), отѣ́мнати ся, опа-
мѣ́ятнати ся. — **П. въ́ измѣ́неніє** = зді-
вува́ти ся. — **Пришло́ въ́ го́лову** = спа́-
ло на думе́ку. — **Приходи́ти, при́йти въ́
ни́щету́, въ́ упа́докъ** = бідні́ти, бідні-
шати, збідні́ти, зубѣ́жити, пі́душати.

Приходи́тися = при́ходити ся, підхо́дити;
довѣ́дити ся (С. Л.); припада́ти (С. Л.),
випада́ти (С. Л.), выпа́дати. — Ключ при-
йшов ся до замка. — Ключ не підходить до
замка. — Він доводить ся міні́ небожем. —
Свято припадає саме у неділю. С. Л. —
Зі́мні Миколи, як здоро́ві знаєте, припада-
ють серед Пили́пья. Федь. — Йому при-
падає як раз сто рублі́в. — Тепер саме при-
падає хлі́б сѣ́яти. н. о. — А тепер припало
на безві́дді, на безхлі́ббі поги́бати. н. д. —
Того дня припадала пѣ́тиця перед Пали-
копо́м. Лев. — По украї́нському зви́чаю усе
добро припадало менчому си́нові. Лев. —
Впадає тобі, дівчино, ко́пиченька держа́ти,
а сам я пі́ду дорі́женьку шука́ти. н. п. —
Постанові́ли, що нікому так не впадає, як
йому. В. Г. — Як гроші́ міні́ впа́дали, я в
його зоставив. Ос. — Бі́ля грини́ці не впа-
дає будува́ти свѣ́тлиці. н. пр. — Йому
припало йти в некру́ти. С. Л. — **Какъ при́й-
де́ся** = як на́бі́жить. — Треба жи́ть, як
на́бі́жить. н. пр.

Прихо́дный = прихі́дний. — **Прихо́дная
кни́га** = кни́га при́ходу. — **Прихо́до-
расхо́дная кни́га** = кни́га при́ходу й
ро́сходу.

Приходо́расхо́дчикъ = д. **Касе́йръ.**

Прихо́дскій = парохві́яльний, парафі́аль-
ний. С. З.

Прихо́дъ = 1. прихі́д, прибу́ття.

2. прихід, дохід, прибуток. — Вечір добрий! Дай, Боже, дохід довгий! н. пр. — Від прибутку голова не болить. н. пр. — Записати въ прихідъ = записати на прихід.

3. парáхвія, парáфія (С. З. Жел.), прихíд (С. Жел.). — Який піп, така й парáхвія, такі й парохвіяне, н. пр. — Завѣдывать приходомъ = парáхвити.

Прихожанинъ, прихожанка = парохвіянин, парافیянин, яка. С. З. — Де священик прийняв унію, а парохвіяне не хочуть приставати, ту церкву мають віддати парافیнам. Бар. О.

Прихо́жая = передня і д. Передняя.

Прихо́жий = прихожий, захожий.

Прихора́шиваєся, прихоро́шиться = прибірати ся, чепурити ся, хорошити ся, причепу́рити ся.

Прихотли́вость = примхли́вість, вередли́вість, вигадли́вість.

Прихотли́вый = примхли́вий, перехо́дливий, вигадливий (С. Аф.), вередливий.

Прихотни́къ, ца = вигадько, вигадниця, вереду́н, ха.

Прихотни́чать = при́мхати (С. З.), брі́шкати, вигадувати (С. Л.), витребенькувати, коверзува́ти, вередува́ти і д. Капри́зничать.

При́хоть, мн. при́хоти = при́мха (С. З. Л.), при́мхи, ви́гадка, ви́гадки, витребеньки, ві́тівки, но́рови і д. Капри́зъ.

Прихра́бриться = прихорóбрити ся.

Прихра́мывать = шкандиба́ти, шкитильга́ти, шкутильга́ти. — Він трохи шкандибає.

Приці́лять, ся, наці́ляти, ся, налуча́ти ся (С. Л.), намі́ряти ся, примі́ряти ся, приці́лити ся, наці́лити ся, налучи́ти ся, намі́рити ся, примі́рити ся. — Наці́лив ся раз — рука стелула ся. Бн.

Приці́ль = 1. прицілювання.

2. ці́ль, ме́та.

3. приці́л.

Приці́нваться, приці́ниться = приці́няти ся, торжа́ти ся (С. Ш.), приці́няти ся.

Приці́пка = 1. ці́плення, приці́плювання.

2. д. Приди́рка.

3. петля́ або гачо́к (щоб ці́пляти що).

4. ву́с, ву́сик (у рослин).

Приці́плять, приці́плять, ся = 1. ці́пляти (С. Л.), при́чеплювати, при́чепляти

(С. З.), при́чепити (С. З.), по́чепити, ся (С. Л.), в́чепити ся, оче́пити ся, про́чепити — по́причепля́ти (С. З.). — При́чепити до бато́га, та й кини в гору. н. к. Мап. — Досаду причепи з задю. н. пр.

2. д. Приві́зываться 2 і Приди́раться.

Прича́ливать, прича́лить = прича́лювати, пристава́ти, прича́лити, приста́ти (до берега).

Прича́ль = 1. прича́л.

2. д. Ватерна́сть і Отвѣсо́къ.

Прича́стіе = 1. прича́стя, да́рі.

2. прича́стник. Гр. См. Ст.

3. д. Прикоснове́нность 2.

Прича́стникъ, ца = прича́сник, ціл. — Сьогодні у церкві було багато причасників.

Прича́стный = приче́тний, приче́тен, прича́стний. — Пр. д. під сл. Прикоснове́нный 2.

Прича́щать, прича́стить, ся = причаща́ти, прича́стити, за́причастити, ся.

Прича́щеніе = 1. прича́щення.

2. прича́стя. — Церковне читання перед причастям — прича́сник. — Не бути на вечерні після причастя — укра́сти прича́стя.

Приче́ска = при́ческа. С. Пар.

Приче́сть = д. Причи́тать.

Приче́сывать, приче́сать, ся = при́чесувати, при́чесати, ся.

Приче́тникъ = приче́тник, церко́вник, діак.

Приче́ть = приче́т (С. Жел.), духо́венство.

Причи́на = 1. причи́на (С. Жел. Л.), ра́ция (С. З.). — Немає моєї тут причи́ни.

Бн. — У мене своя причи́на, а у тебе своя. С. Л. — Не я тобі у тому причи́на, маю вина. н. п. Под. — Быть, ста́ть причи́ной = спри́чинити ся. — Степанко спри́чинив ся великому лиху. Бн.

2. д. При́ключе́ние.

Причи́нный = причи́новий. С. Жел.

Причи́нять, причи́нить = учи́няти (С. Ш.), учи́няти (С. Л. Ш.), уді́яти (С. Ш.), влі́ти, запо́діяти (С. Л.). — Він сам собі сме́рть запо́діяв. — П. уби́токъ, по́рчу = шко́дити, нашко́дити (С. Л.), ушко́дити (С. Ш.).

Причи́слять, причі́слить, ся = при́щитувати, при́лчувати, прилуча́ти, при́щита́ти, прилі́чити, прилучи́ти.

Причи́таніе = пригово́рювання, жа́лібве — голосе́ння, за́від (Фр.).

Причи́тать, приче́сть, ся = 1. д. При́числя́ть.

2. голосіти (на пр. над помершим).

3. доводити ся. — Віп міні доводить ся лебожем.

4. припадати, палѣжати. — Йому припадає сто рублів.

Причітывать, ся = д. **Причитать, ся**.

Причтъ = д. **Прічетъ**.

Причудитъся = приверзати ся, прижріти ся, здати ся.

Причудливый = чудний, чудасійвий, химерний; примхливий, вигадливий (С. Аф.). — Отакій то Перебендя старий та химерний: засьліває веселої, а па журбу зверне. К. Ш. — Вигадлива будова.

Причудник, ця (С. З.); д. **Прихотникъ, ца**.

Причудничать = химерувати (С. З.), химеродничати; д. **Прихотничать**.

Причуды = химери, химерія, химеродъ, химероди, вичуди, примхи.

Пришелець = захожий (С. Л.), заходець (С. Л.), зайда, прихідько, приходень (С. З.), приходець, іромично або зневажливо — заволока (С. Л.), прибуда (С. Л.), придріпаець. — Не тутешній він, зайда дець заа Десни. Кн. — А на чужій на сторонці зовуть мене заволокою. п. п. — Прибуда князь, була й княгиня. К. Ш. — Троянець — втікач, приплетач, ланець. Кот.

Пришенівать, пришенѣтывать = шенелѣвити (трохи).

Пришествіе = прихід, прибуття.

Пришибать, пришибѣть = 1. забивати, забити. — Забив собі руку.

2. добивати, добіти. — Добив па смерть.

Пришивать, пришить = пришивати, пришити, надточити, приточити, торочки — приторочати, латку — прилатати.

Пришивной = пришивний, пришитий.

Пришлецъ = д. **Пришелець**.

Пришлый = захожий, нахожалпй, прибутний.

Пришпиливать, пришпилиѣть = пришпилювати, прищипати (щипильками), пришпилювати, прищипати.

Пришпівать, пришпіворить = стіскувати, стіскати острогами, прищипандорити. — Ой як стісне та пал Нечай копа острогами. п. д.

Пришучивать = шуткувати (по троху).

Прищелкѣть = 1. полускати. — Полускали всі оріхи.

2. побити. — Віп усіх побив.

Прищелкивать, прищелкнуѣть = 1. ляскати, ляснути.

2. зашіпати, зашіпнути (клямку або заціпку).

Прищѣливать, прищѣмиѣть = прищипувати, прищипнути, вищипнути, причавити. — Не стромляй пальця поміж двері, бо прищипнуть. н. пр. — Вищипнув дверима. Ман.

Прищепъ = щѣпа, щеп. — Яка щеп, така й яблуня. н. пр.

Прищѣра = жмурко.

Прищѣривать, прищѣрить, ся = прищѣрювати, прижмурювати, примрѣжувати, прищѣрити, прижмурити, примрѣжити, прищѣлюти, ся (С. Л.).

Приѣмка = приймання, прийом, прийми, одбірання.

Приѣмъ = 1. д. **Приѣмка**.

2. вітання (гостей). — За одніъ приѣмъ, однімъ приѣмомъ = за однім разом, одразу, разом. — Одразу випив усе. — Випив за одним разом повну чарку. — Випив за три рази всеюку шклянку. Кр. — **Приѣмы** = прийомни.

Приѣмшевъ = приймаків, приймацький. — Хліб приймацький — собацький. н. пр.

Приѣмышъ = годіванець, годіванка, вигодіванець, ка, приймит (С. З. Л.), приймак, чка (С. З. Л.), приймача. — Приняв до себе сироту Петра за годіванця. Кот. — То не сип його, а приймак. Кр. — Воно у нас хоч приймача, а щире, як рідна дитина. Кн. — Жив собі чоловік і жінка і була у їх дочка і прийняли вони приймака. н. о. Гр. Чайч. — Приймаці, як собаки: у приймах був, та й хвоста збув. н. пр. —

Приѣмышемъ сдѣлаться = у прийми піти, стати.

Приѣскивать, приѣскѣть = прищипувати, підщипувати, вищипувати, нащипувати, прищукати, підшукати, нащитати. — Я таки па своїй землі прищупав глину. — Напийте міні наймичку. Добре нащипувати. Кр.

Приѣскъ = копальня (С. Жел. Пар.), рудокопальня (С. Жел.), рудокопня (С. Жел. Пар.), рудокопи (Вол.).

Приїти = д. **Приходити**.

Приободрати, ся, приободриѣть, ся = осмільювати, обсмільювати, ся, бадьорити, ся, підбадьорювати, осмільити, ся, підбадьорити, ся.

Приобрѣтѣтель, ница = придбатель, ка. С. Пар.

Приобрѣтѣть, приобрѣсть = добувати, на-

бувати, здобувати, дбати, добути, набутти, здобути, роздобути, надбати, придбати, принадбати, придобути, нажити, зажити, скористувати, багато — подобувати, понабувати, поздобувати, наздобути, напридбати, понадбати, пороздобувати, працею — запрацювати, тяжкою працею — загорювати, розгортати, умінням, щастям — заталанити, розталанити, нечесно — нагърбати, мошенством — нашахрувати, на господарстві — пригосподарювати, баршукуючи — прибаршувати, сьпіванням — вісьпівати, полюванням — віполювати, частуванням — вічастувати і т. д. — Або добути, або дома не бути. н. пр. — Пішов козак нерозумний слави добувати — остала ся сиротою старенька мати. К. Ш. — Коли добунеш — принесеш, а коли згубиш — поживеш мое добро. К. Ш. — Надбав собі і слави і грошей. Кн. — Все хазяйство згине, що надбав я, як не буде догляду до його. н. о. Гр. Чайч. — Які права набуває чоловік, що пристає на ґрунт жінки? Ет. зб. — Чого насів, те й пожнеш, чого надбав, те й поживеш. Скл. — Були собі дід та баба, та й старі вже стали і, працюючи невтомно, усього придбали. Гр. Чайч. — Що придбаєш, те і маєш. н. пр. — То сяк то так придбав сірома грошенят. К. Ш. — Не треба міні злата — я сам придбаю, а треба дівчину, що я кохаю. н. п. — Ой не знав козак, ой не знав Сопрон, як славоньки зажити, гей зібрав військю запорожське та й пішов орду бити. н. п. — Чужа хатина, старенька одежинка — от усе, що скористувався своїм життям гірким. Ос. — Я собі ськ то так розталанив господарствечко. Ос. — Коли б міні хоч пару воликів розгоряти. Ос.

Приобрѣтеніе = надбання, придбання, набутток, здобутток, добуток, роздобуток, прибуток. — Погинули без сїду наші злюки, пожег огонь неправе їх надбання. К. П. — Багацько в чортяки всякого надбання. н. к. — Дюран назвав саму основу і виконавце поєми геніяльним падбаннем вселюдськой літератури. Зап. — Намі придбання за десять років. Кп. — Драма Федько Острожський єсть вповні цїним здобутком для нашої драми. Зап. — Вони так і горять помстою, аби знищити весь прибуток цивілізації. Лев. В.

Приобрѣтенный = добутий, набутий, придбаний, нажитий; добувний. С. Л.

Прибучать = д. Приучать.

Прибщать, прибщѣть, ся = 1. прилучати, долучати, докладати, прикладати, прилучити (С. Л.), долучити (С. Л.), при-

єднати, докладати, доложити (д. Прилагать і Приєдинять).

2. причащати, причащити, ся, запричастити ся. — Говіла чотири дні, та й не запричастила ся. Кр.

Приобщеніе = 1. прилучення.

2. причастя.

Приобыкать, приобыкнуть = д. Привыкать.

Приодѣвать, приодѣть, ся = 1. прикривати, укривати, пркверити, укрїти, ся.

2. приодягати, приодягити, повдягати, ся. — Приодяг ся так як пан. н. п.

3. чепурити ся, причепурити ся (С. Л.), приборати, ся (С. Л.), про кількох — повбїрати ся.

Приопоздѣть = припізнити ся.

Приорѣть = 1. приорати (до того, що не ораю).

2. поорати (усе).

Приосаниться = постатїти.

Приостанавливать, приостановить, ся — припиняти, припинїти, востановити, снїтити, ся. С. Л. — Стали переїзжати дорогу. Я взяв та й припиняю кобилу. н. к. Гр. Чайч.

Приостановка = припинка і д. Остановка.

Приострѣть, приострѣть = підіострювати, підгострити, ся.

Приотворить = відхилити (на пр. двері).

Приохочивать, приохотить = приохочувати, під'охочувати, приохотити, під'охотити.

Приубирѣть, приубрать, ся = д. Прибїрать і і 3.

Приуготовлять, приуготовить = д. Приготовлять.

Приударить = вдарити дуже, ушкварити (С. Ш.). — Дождь приударилъ = дощ ушкварив, сипів, припустів. — Приударилъ лошадей = погнав коней. — Приударилъ за нею = прилицяв ся до неї.

Приударѣться = кинути ся. — Побачивши вовка, кинув ся чим дужч тїкати.

Приукрашѣть, приукрасить, ся = прикрашати, прикрасити, ся, квітками — приквітчати, завітчати, ся.

Приумножѣть, приумножить, ся = прибільшувати, намножати, прибільшити, намножити, ся.

Приумолкнуть = замовкнути, примовкнути, приіншкнути.

Приунылый = сумний, смутний, засмучений.

Приуныть = засумувати, зажурити ся. С. Л.

Приурочивать, приурочить = д. **Присно-соблаять**.

Приутіхати, приутіхнути = д. **Притихати**.

Приучати, приучить, ся = **привчати, привчати, привичаювати, з'учати, звичаювати, привчити, привичити, привичати, з'учити, звичаїти, приго́втати, поого́втати, прина́ту́рити, ся, корову до́їсь** — **придо́їти, худобу до пасовища** — **припа́сти**. — Не з'учайте його курать. Лев. — Взяли мене ще хлопцем малим, звичили до коней. Ос. — Ще батько приеату́рив його до чумацтва. Хар.

Прида́ти, при́єсть, ся = **поіда́ти, збіда́ти, поїсти, збісти, ся**. — Коні поїли у-весь оброк.

Прида́тися, при́єтсья = **прида́тися, вбі́дати ся, при́єсти ся, опри́крити ся**. — При́лась міні ота каша, що щодня вона.

При́їзд = **при́їзд**.

При́їзжати, при́їхати = **при́їздити, при́їхати, наїхати, трюшки** — **притрюхати**.

При́їзжий = **наїзжий, при́їзжий, заїзжий, при́їзшний**.

При́єсть, ся = д. **При́да́ти, ся**.

При́ютити, ся = **приту́лити, ся, да́ти при-ту́лок, зна́йти при́тулок, прихили́ти ся, при́мо́стити ся**. — Сьвіт великий та нема де приту́литись. н. пр. — Тяжко, важко в сьвітї жити сироті без роду, нема куди прихили́тись хоч з гори та в воду. К. Ш.

При́ютъ = **приста́нище, приста́новище (С. Л.), прийи́ще, при́ту́лок (С. З.), при-хило́к, прихили́ще (С. Л.), захи́сток**. — Сюди збігали ся різні уті́качі, тут вони знаходили собі при́ту́лок і пожиток. Бар. О. — При́ту́лку нам нема, хоч на до́чі розта-шовуй ся. Кш. — Спорудили ми захи́сток про дітей. Бя.

При́язненный = **при́язний, при́ятель-ський, ласка́вий**.

При́язнь = **при́язнь, прихильни́сть, любі́сть**.

При́ятель, ни́ца = **при́ятель, ка, оди́осум**. — Оди́осуми — що чорт їх розу́ме. н. пр.

При́ятельський = **при́ятельський**.

При́ятно = **лю́бо, при́язно, при́ємно, за-любкі (С. Л.)**. — Се йому́ лю́бо. С. Л. — Тоді так при́язно моли́лось. К. Ш.

При́ятность = **при́ємність, любі́сть, уті́ха (С. Ш.), про́їзу** — **смако́та**. — Якась лю́бість вбачати усьми́х тих очей, що тебе спа-ляки. Зіньк.

При́ятний = **при́ємний, при́язний, любі́й, при́ймівний, уті́шний**. — Буває, що з о́дною при́язніше шматок хлі́ба збісти, ніж

з багатою. Ч. К. — Новину скажу, може не ду́же при́ймовну. Ч. К.

При́ятство = д. **При́ятность**.

При́ятетво́вати = **спри́яти, добра́ хотіти, жи́чити**.

Про = 1. **для, за-для́, про**. — Бері́г про сьвято, та в будень з'ї́в. н. пр. — Мати в за́пасі про чорний день. — Про́шу суда — нема судді́ про мене. К. І. (Д. Для).

2. **про, о, об, за**. — Про вовка помовка, а новк у хату. н. пр. — Багато балакаю́ть про його́ всякого́ дива. — Не чу́в нічо́го об сї́м ді́лі. (Д. О, об́о, об́ь 2.) — **Про-се́бя** = до се́бе, со́бі. — Сказа́в чо́-то про се́бя = сказа́в щось до се́бе або сам со́бі. — **Про се́бя чо́-то ду́маєть** = сам со́бі щось ду́має.

Проа́хати = 1. **проо́хати**.

2. **проа́вити (охаю́чи)**.

Про́ба = 1. **про́ба, спробо́а, пробу́нок, спробо́нок, спит, спі́ток (Д. Испыта́ние і Опы́тъ)**. — Про́ба пера і чорни́ла, що в йому́ за сила. н. пр. — Спі́ток це вбі́ток. н. пр.

2. **про́ба, вразо́к**. — Взяв трохи на про-бу. — Взяв про́бу пше́ниці. — Взяв на вразо́к.

3. **про́ба**. — Золото 96 про́би.

Пробава́лятьсся, проба́влятьсся = **пробува́ти ся, перебува́ти ся, перебива́ти ся, не-ремага́ти ся і т. д. д. Перебива́тьсся 2**.

Проба́ку́шничати = **пробайди́кува́ти (я-кий час)**.

Пробала́гу́рити = **пробазі́кати (який час)**.

Пробалова́тсья = **проба́лува́ти ся, про-пустува́ти, прожирова́ти**.

Пробалтыва́ти, проболта́ти, ся = 1. **про-бо́втува́ти, пробо́втати, проколоти́ти**. — Проколоти́ гарненько́ сметану.

2. **про́жми́рити, про́белькотати, проха-ма́ркати, проха́рма́ркати, пробубо́їти, пробу́лькнути (промовити щось невиразно), про́верещати, про́паші́кува́ти (швидко), про́барабани́ти, про́тарахкоті́ти (швидко і голосно)**. — Щось про́ми́рив, що й не розбереш гара́зд.

3. **розго́лошати, вия́вляти, ви́казува́ти, розго́лосіти, вия́вити, ви́казати, про-говори́ти ся, бо́вту́ти, пробо́вкнути (С. З.), ви́язичити, ви́блягу́зкати**. — Щоб до ві́ку не пробо́вкну́ть слова́ про дива́ ті, що ви́дали́ тут. Ст. Г.

4. **базі́кати, бала́кати, проба́зика́ти, про-бала́кати, проба́ляндра́сити, про́цвє́н-кати**. — Пробала́кали ці́лу ні́ч то про те, то про се.

5. провештати ся, прошва́(е)вдяти, про-
блукати, протеліпати ся, посновігати,
попотінати ся. — Цілий день провештав
ся по улицах.

Пробарабанить = пробарабанити, прото-
рохтіти.

Пробездѣльничать = пробайдикувати.

Пробезпоко́нться = протурбувати ся.

Пробесѣдовать = пробалакати, пороз-
мовляти.

Пробива́ть, пробі́ть, ся = пробива́ти, про-
бі́ти, ся. — **Пробі́ть закладъ** = про-
грати заклад. — **Пробіло два часа́** =
вибило другу годину. — **Пробива́ется**
(про рослинну) = витика́єть ся, ві́хоче.
— **Кос какъ пробива́ется** = сая так пе-
ребива́єть ся.

Пробира́ть, пробра́ть, ся = 1. вибіра́ти,
вибрати.

2. полоти́ти, прополювати, винолювати,
прополоти́ти, винолоти́ти.

3. проділя́ти, робіти проді́л, проділі́ти.
— Проділив волосся по московськи — по
середині.

4. вимовля́ти (кому), картати́, циркльо-
ва́ти (кого). — А хазяїн його має, ще й
хазяйка вимовляє. н. п.

5. пробірати ся, прола́зити, просо́ву-
вати ся, пропиха́ти ся, протіскувати
ся, пробра́ти ся, пролізти, просо́нути
ся, пропха́ти ся, протіснути ся, крадь-
комá — прокрада́ти ся, закрада́ти ся,
прокра́сти ся, закра́сти ся. — Натом
такий, що на силу пропхав си. — Демко
проліз кри́зь народ. Кв. — Дивлюсь, вона
прокрада́єть ся поміж народом. Кр. — Зло-
дії закрали ся в комору.

Пробі́ть, ся = д. **Пробива́ть, ся.**

Пробка = пробка (С. Жел.), ко́рок (С. Жел.),
з дерева — чіп, чо́пк, з чого иншого —
затичка, за́ткало, за́ткальце. — Чоботи
на корках. — Отавечки без затички! н. пр.
— В плушках гучно хлопали за́ткала. Кв.

Пробковый = ко́рковий. С. З.

Проблаже́нствовать = прораювати.

Проблажи́ть = подури́ти, понустувати.
— Ну, подури́ли трохи тай годі.

Пробле́ма = д. **Зада́ча 1.**

Проблемати́ческий = здогада́льний; за-
гадко́вий.

Проблѣскивать, проблѣсѣ́уть = пробліс-
кувати, проліскувати, ся, пробліснути.

Проблескѣ́ = пробліск, просві́ток. —
Помітив я якийсь просві́ток радощів. Кв.
— Просві́тки здорової думки. Кв.

Проблѣять = пробѣкати, промѣкати і т. д.
д. **Влѣять.**

Проблѣстѣ́ть = приближа́ти.

Проблуді́ть, проблужда́ть = проблукати,
проблудіти, проплутати ся.

Пробный = пробний, спробний (що має
пробу або належиту добротність, що вжи-
вається для проби або повернутий на про-
бу), зразко́вий (зроблений на зразок, на
пробу). — Програма — се його камінь
спробний. Кв.

Пробованіе = пробування, спробуно́к,
коштува́ння, скошту́нок. — Не йде міні
о наїдок, а тільки о скоштунок, н. пр.

Пробовать, попробовать = пробувати (С.
Л.), спітувати, поспробувати, спробува-
ти, на смак — коштувати (С. З. Л.), сма-
кувати, коштува́ти, покоштува́ти. —
Та спитував я вішати за шию, коли ж ди-
хати не можна. Гр. Чайч. — Скажи, щоб
поварька зварила, та тільки не коштувала.
н. к. — Кортитъ з тобою випити горілки.
Я єї сьогодні не коштував. Федь. — З ро-
ду того чаю не коштувала. Кв. — Вік зві-
кував, а різок не коштував. Кв. (Д. ще під
сл. **Неспробовать і Попробовать**). — **Про-
бовать силу** = силу питати, моцюва́ти
ся. — Поїдем ми у чисте поле стріляти,
свою силу питати. н. к.

Пробода́ть, пробое́ти = проко́лювати, про-
стро́млювати, проко́лоти, простроміти,
проштрикну́ти.

Прободѣнный = проко́лотий, просгро́м-
лений.

Пробой, пробойчикъ = пробій, пробое́ць
(С. Жел.), ско́бель.

Пробойна = пробі́ге місце, дірка (пробита).

Пробойникъ = пробі́вач. С. Жел.

Пробойчикъ = д. **Пробой.**

Проболта́ть, ся = д. **Пробалты́вать, ся.**

Проболѣ́ть = проболі́ти, прослабува́ти,
виболі́ти, переболі́ти, переслабувати,
похворі́ти, вихирі́ти.

Пробормота́ть = 1. прохі́мрити, прохі́р-
хати, прохамаркати, ви́буркнути, про-
бубо́піти, пробу́лькнути (д. **Пробалты-
вать 2**).

2. пробуркота́ти, протуркота́ти.

Проборѣ́ = проді́л. С. Л. — Зробив проді́л
по московськи — по середині.

Пробое́ти = д. **Пробода́ть.**

Пробочникъ = пробощник (Лів.), ви́кру-
тець, трибушо́н (Прав. С. Ш.).

Прображничать = прогуля́ти, пробенке-
тува́ти, прогуля́ти, проі́ячити,

пропнїти. — Прогудили цілу ніч. — Пронив усі гроші.

Пробрасувать, пробросать, пробросить = прокидати, прокидати, прокинути.

Пробратъ = д. **Пробирать.**

Пробредитъ = промари́ти. — Оя́т ці́лую́ночъ **пробредя́л** = ці́лу ні́ч верзало́сь йому́, ці́лу ні́ч усе́ плів щось.

Пробренчать = 1. пробрязчати, пробрязкотіти, продреньчати.

2. пробри́пкати.

Пробресті́, пробрести́ = 1. проплести́ ся, проплентати́ ся, проволокти́ ся, прочвалати́, проди́бати.

2. перебрести́, перейти́ або переїхати́ у брі́д.

Пробри́вати, пробри́ть, ся = проголі́ти, ся.

Проброді́ть = 1. проблукати́, провештати́ ся, проволочити́ ся, прошва́ндяти́ і т. д. д. **Броді́ть** 1. — Ці́лий де́нь провешта́в ся по ули́цях.

2. проки́нути, прошумува́ти і т. д. д. **Броді́ть** 3. — Пиво́ прошумувало́ ці́лий де́нь.

3. пролові́ти (волоком). — Рибалки ці́лий де́нь пролови́ли волоком.

Проброса́ть, пробросе́нь = д. **Пробрасува́ть.**

Пробрызка́ть = пробурмота́ти, промурмота́ти, пробурча́ти, промурча́ти. — Щось промурчав собі́ під ні́с. — Старий пробурчав ці́лий ве́чір.

Пробужда́ть, пробуди́ть, ся = 1. буди́ти, розбуди́ти, ся.

2. прокида́ти ся (С. Л.), проки́нути ся (С. З. Л.), прочну́ти ся (С. З. Л.), прочу́мати ся (С. Л.), пробу́ркати ся (С. З. Л.). — У но́чі було́ прокине́ть ся і моля́ть ся. Гр. Чайч. — Прокину́ло ся у горни́нях Нимфодо́ри життя́. Лев. В. — Прокину́в ся чу́мак вранці́ та́й пола́цав у гама́нці. н. п. — І де́брь пу́стиня не по́лита, сці́лющою водо́ю в́лїта, прокине́ть ся. К. Ш.

Пробужде́нє = про́кид, про́чинок. С. З. Л. — Та́кий став ся́ нам про́чинок! Снали́ — як лю́ди, а прокину́лись — як ми́шва. Кн.

Пробура́вливати, пробура́вити = просве́рдлювати, прові́рчувати, просве́рдлити, прове́ртїти, прове́рну́ти, пробуртї́ти (С. З.). — Просве́рдлив до́мку. — Ось де́ ку́ля пробуртї́ла. Макар. С. З.

Пробурли́ть = пробушовати́, пробурха́ти.

Пробушева́ть, пробу́няти = пробушовати́, пробу́яти, прово́йдувати́, про́гвалтува́ти.

Проби́ть = пробу́ти (С. Л.), ви́бути (С. Л.), черебу́ти, рі́к — ви́рокувати́ (С. Л.),

ти́жде́нь — перети́жнювати́, зїму́ — про́зімува́ти, пере́зімува́ти, дома́ — продо́мува́ти, дарма́ без у́житку — продо́мармува́ти, дівчи́ною — про́ді́увати́, ді́дом — про́ді́дувати́, дя́ком — про́дя́чити, ма́лярем — про́маля́рувати́, ота́маном — про́ота́манува́ти, кра́марем — про́крамарюва́ти, шинка́рем — про́шинка́рювати́. — Ві́н до́вог пробу́в у па́с. — Мі́ні́ тре́ба ви́бути́ тут ще́ з ти́жде́нь. С. Л. — Перебу́в одну́ зїму́ — да́ж не ви́де́ржка. Кр.

Пробі́гати, пробі́жати, ся = 1. пробі́гати, перебі́гати, пробі́гти, ся, перебі́гти, шви́дко — про́чухра́ти, шасну́ти, з то́панням — про́лопо́тїти, ми́мо — про́майнну́ти. — Пробі́г через по́ле. — Перебі́г мі́сток. — А ві́н та́к і про́майнну́в коло́ мене́.

2. проди́вляти́ ся, проди́вити́ ся (па шви́дку). — Не про́читав, а то́льки проди́вив ся.

Пробі́гати, ся = пробі́гати, ся, про́гаса́ти, про́ганя́ти. — Про́гасав ці́лий де́нь і ні́чого не зро́бив.

Пробі́дествова́ть = пробі́дувати́, пробі́дкати́ ся, про́горюва́ти.

Пробі́жати = д. **Пробі́гати.**

Пробі́лливати, пробі́лити, ся = 1. ви́білювати́, бі́літи, ви́біліти, побі́літи, ся. — Ви́біли́ла сті́ни.

2. пробі́лювати́, пробі́літи. — Ці́лий де́нь пробі́лила, та́ таки побі́лила всі́ хати́.

Пробі́лка = бі́лі́ння.

Пробі́ль = про́пуск (в кни́жці або в руко́пису), про́гали́на. — В життє́пису Шевче́нка сьві́тять ся ве́ликі про́гали́ни. Кн. — Це́ про́гали́ни не за́повнені́ життє́писни́ми ма́теріялами́. Кн.

Пробі́єнь = про́дратува́ти. — Про́дратува́в мене́ ці́лий ве́чір.

Пробі́єнься = про́кази́ти ся, про́мордува́ти, про́дурі́ти, про́лжтува́ти, про́біснува́ти ся (д. **Бі́єнься**).

Прова́живати = 1. во́діти, про́води́ти.

2. про́вози́ти.

Прова́ли́даться = про́вовту́зити, про́валаса́ти ся (Лев.), про́копа́ти ся і т. д. д. **Прова́зі́ться.**

Прова́лвати, прова́літь, ся = про́ва́лювати́, прова́літи, сн, ува́літи, зава́літи, ся, зразу́ — шу́рхну́ти (С. Л.). — На дї́ривім мо́сту прова́лила́ ся. н. п. — Мі́ст зава́лив ся. — Зава́лив ся́ се́ред ста́ву на то́нкі́м льо́ду. Руд. — **Прова́ливай!** = і́ди́ здо́ров! ге́ть! — **Прова́ли́сь** = і́ди́ к

бісу, геть к бісу! згинь! — Кудά онъ провалялся? = де він подів ся?

Провалина = проваля, яма.

Проваль = 1. проваля, яма, прірва.

2. дірка (в опуху).

Провальсепровать = протапцювати вальса.

Провалять, ся = прокачати, ся.

Проваривать, проварить, ся = 1. проварювати, уварювати, проварити, уварити, ся.

2. (у шевців) — натирати, натерти смолою (дратву).

Проващивать, проващить = воштити, навошувати, навоштити.

Проведение = провід.

Провезти, провезть = д. Провозить.

Провентилировать = провітрити.

Провёртывать, провертть, провернуть, ся = провірчувати, перевітти, свердлом — просвердлювати, просвердлити, ся.

Провертъся = 1. д. Провёртываться.

2. прокрутити ся, перевітти ся. — Прокрутити ся на одній нозі.

Провёрчивать = д. Провёртывать.

Провеселиться = провеселити ся, прогуляти.

Провести = д. Проводить.

Провидецъ = прозорець. — Прозорець він, знав до чого йде і остерегав нас не квапити ся на ту землю. Кн.

Провидѣніе = провидіння (С. Жел.), промисл (С. Жел.), прбвѣд (Фр.); перѣдеуд (д. Предопредѣленіе).

Провидѣть = прозирати, провидѣти (С. Жел.), забачати, предбачати.

Провизжѣть = провищати, проскавувати і т. д. д. Визжѣть.

Провизія = провізья, харчі (С. Л.), о́корш, живність (С. Л.).

Провиниться = д. Провиняться.

Провинноеть = провинна, провинність.

Провѣнція = провінция, країна, округа, на Запорозжі — паланка.

Провинциальный = провинціальный, краєвий.

Провиняться, провиниться = провинувати, проступати ся, провинити, ся, провинуватити, ся, проступити, ся, прошиетити ся (Ос.), пробрѣти ся. — Простити їй: раз провинила — другий не буде. Кр. — Прости, пап-отче! проступилась: я далєбі дурна була. Кот. — Проступили ся ми перед Богом. — Матері вклонилась: про-

сти мене, моя несе, що я проступилась. Мова. — Чим ми Богу проступили ся, що на нас таке лихо? Хар. — Дурно не лаяли-б — певно проступилась. Ос.

Провира́ться, проврат́ься = пробі́рхувати ся, пробрехати ся; д. ще Провра́тываться 3. — Проте вже не скажу вам, братця, щоб иноді не пробрехать ся. Б. Г. — Хто бреше, той ся пробреше. н. пр.

Провисѣтъ = провисѣти.

Провіантъ = провѣант, харчі.

Провладѣть = провладѣти, провлодіти.

Провла́ствовать = пропанувати, прого-сподарювати.

Провлекать, провлечъ = проволікати, пѣс-тягати, проволекти, протягті.

Проводить, провести, провѣсть = 1. про-вѣдити, провести. — П. въ доро́гу = ви́ряжати, ві́рядити. — Ви́ряжала мати дочку в чужу сторонучку. в. п. — П. вре́мя = продляти, прога́яти. — П. день = передиювати (С. Л.). — П. лѣто = лі-тувати, пролі́тувати, ви́літувати. — П. нехѣлю = перетижиювати (С. Л.). — П. жи́знь = зві́кувати. — Проводить ста-роеъ = старувати. — П. вре́мя на стра-жѣ = прокалавурити, провартувати. — П. вре́мя лѣздію = прогуляти, вгу-ляти, змарнувати, провакувати. — П. боро́зду чере́з доро́гу, по́ле = перерѣ-ляти. — П. ме́жу вокрѣтъ = обме́жити. 2. ду́рити, звѣдити, оду́рити, звесті, окуляри вте́рти, у ду́рні пошті, в шѣ-ри уба́рати і т. д. д. Обма́нывать.

Проводни́къ, ца = провідни́к, ця, про-водни́чий (С. З.), повода́рь, поводи́рь (С. З. Л.), повода́ч, ловада́тар(ь), повода́-тор (С. З.), проводи́рь. — Було як прий-де сліпий старецъ з маленьким поводачем. п. о. Яет. — Доля послала йому проводи-рем до світу. Кн. (Д. ще під сл. Водиль-щикъ).

Проводни́чий = провідницький, поводи́р-ський, ловада́тарський.

Проводно́й, проводи́ый = 1. проведений. 2. провідний.

Прово́дъ = провід.

Прово́жаніе = проводи.

Прово́ждатой = д. Проводни́къ.

Прово́жѣть, проводи́ть = 1. провѣдити, провести. — Проведи мене від собак.

2. провождати, ви́ряжати, ві́рядити, не ласкаво — винровѣжувати, ві́нроводити. — Мати сина в доріженьку слізно прово-

жала. п. п. — Вирякала мати дочку в чужу сторопочку. п. ц.

Провозвѣститель, провозвѣстникъ, ца = 1. вісун, пророк, вісун (д. Предвѣстникъ і Предсказатель).

2. оповістник, ця, вісун.

Провозвѣщати, провозвѣстити = 1. д. Предвѣщати і Предрекати.

2. оповіщати, оголошати, ознайомовувати, оповістити і т. д. д. **Объявлять.**

Провозвѣщеніє = 1. д. Предсказаніє. 2. д. **Объявленіє.**

Провозглашати, провозгласити = оголошати, оголошувати, виголошувати, промовляти, окликувати, оголосити, виголосити, промовити, окликнути. — Ви оголосили святу істину. Кн. — Гайдамаки окликнули Залізняка своїм отаманом. Бар. О.

Провозглашеніє = оголошення.

Провозити, провезти, провезти, ся = провозити, провезти, перевозити, перевезти, ся. — Перевіз через кордо.

Провозити = провозити. — Цілий день провозив дрова.

Провозитися = провотузити ся, прокопати ся, проволочити ся, довго пад чим — продовгаити ся, промарудити, ся, продлубати ся, промѣнати ся, по хазяйству — проіорати ся, пад чим — проіанькати ся. — Провотузив ся цілий день і нічого не зробив.

Провозний = провізний.

Провозъ = провіз, перевіз.

Проволаскати, проволочъ, проволочити, и = проволікати, протягати, проволочити, протягти, ся. — П. время = одволікати (Л. С.), проволочити, продлати.

Проволноватися = прохвилюватися.

Проволока = дрiт, дрот (С. З. Л.), тонкий або малий шматочок — дротик (С. Л.), до люльки — протичка. — Пакував дротів, робив крючки, оті, що рибу ловлять. п. к. М. — Як віривка порвалася, вона взяла тай умотала мідними дротами. в. к. М.

Проволочка = дротик. С. Л.

Проволока = відволока, гайка, гайка, тугайка (С. Ш.), судова — волокита (С. З.).

Проволочний = дротяний. С. Л. — П. вещь = дротянка. — Пішов до коваля, щоб той зробив йому дротяну пагайку. п. к. — Візьми, сину, дротяну пагайку, та бий жінку з пещера до ранку. п. п.

Проволочъ = д. Проволаскати.

Провонати, ся = завопати, засмердіти, ся, про ийца — притхнути, протухнути.

Проворити, епроворити = добувати, добути (моторно).

Проворковати = провуркотати, провуркотити і т. д. д. **Ворковати.**

Проворность = моторність, жвавість, в роботі — спiх. — В мене більший спiх у руках, ніж у мого хавіна. Кр.

Проворный, но = моторний, но (С. З.), меткий (С. Л.), хуткий, ко, бадьорний, хваткий, ко, халкий (С. Л.), швидкий, ко (С. Л.), скорохвацький, ко, моторненько, хутенько і т. д.

Проворнѣ = мерщій (С. Л.), метчій, швидче, швидчій (С. Л.), хутчій.

Провороватися = прокрісти ся.

Проворонити = протавити, витрішка збити.

Проворство = д. Проворность.

Проворчати = пробурчати, промурчати, пробубоніти, пробуркотити, про зьвірів — прогарчати.

Провотировать = проголосувати.

Провощити = д. Провашивати.

Провратися = д. Провиратися.

Провѣти = провіти, поголосити, прохвилювати.

Провѣвати, провѣяти = 1. повівати, подихати, провієвати, повіяти, подихнути, провіяти. — Вітер повіває, казапочок закиває. В Ц.

2. провіювати, провіяти, на млинку — пережлинкувати.

Провѣдывать, провѣдать = 1. розвідувати, дознавати ся, прознавати, називати, перезнавати, допитувати ся, розвідати, дознати ся (С. Л.), прознати, незнавати, назнати, допитати ся, прочити (С. Л.), перечити. — Перезнаю я через люди, що він і досі ще живий. Кр. — Перечула через люди, що мій милий завтра буде. п. п.

2. відвідувати, провідувати, перевідувати і т. д. д. **Навѣщать.** — Чи обідала чи не обідала, аби рід одвідала. п. п.

Провѣривать, провѣрять, провѣрять, ся = повірять, вивіряти, перевіряти, повірити і т. д. д. **Повѣрять** 2, міру — виміряти, вимірювати, виміряти. — Бачити, що вона гільки каже, а роботи з неї нема, та й надумав вивірити її. Гр. Чайч. — Треба було якось потайно перевірити донос Петрова. Кн. — Щоб перевірити свою думку, я здіймаю бесіду. Кн.

Провѣрка = повірка.

Провѣсити = д. **Провѣшувати**.

Провѣсний = **ВЪЯЛЕНИЙ** (про рибу).

Провѣсъ = д. **Недовѣсъ**.

Провѣтрити, **провѣтрить**, **ся** = **провѣтрювати**, **провѣтрити**, **ся**, про грязюку — **протряхати**, **протряхнути**.

Провѣшувати, **провѣсити**, **ся** = 1. **въялити**, **вивъялювати**, **вивъялити**, **провъялити**, **ся**, **сушити** (рибу на сонці).

2. **обважувати**, **обважити**, **ся**; **недоважувати**, **ведоважити**. — На пів хунта мене обважив.

Провѣщати = **провіщати**, **виголбшувати**, **промовляти** (голосно).

Провѣять = д. **Провѣвѣати**.

Провѣяливати, **провѣяливать**, **ся** = д. **Провѣшивати**, **ся** 1.

Проголѣтъ = **прогомонѣти**, **прогаласувати**.

Проголѣти = **проворожити**. — Циганка проворожила довго. — Дівчина проворожила багато грошей.

Проголѣна = 1. д. **Подолѣна** 1.

2. **пролісе**, **пролісок** (С. Л.), **прогальовина** (С. Л.), **прогальна**.

Прогорѣти = д. **Прогорѣати**.

Прогорѣна, **прогорѣ** = **прогорѣле**, **пропалене**, **випалене** (місце).

Прогарцовати = **прогерцювати**, **пробасувати**.

Прогвѣжувати, **прогвоздити** = **пробивати**, **пробити** **гвѣздками**.

Проглазѣти = **половити** **гави**.

Проглатувати, **проглотити** = **ковтати**, **глитати**, **ковтнути**, **проковтнути**, **глитнути**, **проглитнути**, **поглитнути** (С. Л.). — Хочу проковтнути — слини не достає, застряло. О. Мир. — Будеш солодким, то тебе проглотить, а гірким, то виплюнуть. н. пр. — Згинули, мов їх земля поглинула. М. В.

Проголѣти = **прогрізти**.

Проглотити = д. **Проглатувати**.

Проглядувати = 1. (**проглянути**) — **проглядати**, **виглядати**, **проявляти** **ся**, **проглянути**, **виглянути**, **проявити** **ся**. — А блідий місяць на ту пору з за хмари де-де виглядав. К. Ш. — От і братія синицули у сенат писати... а між ними і землячків де-де виглядають. К. Ш.

2. (**проглядѣти**) — а) **глядіти**, **дивити** **ся**, **задивляти** **ся**, **видивляти** **ся**, **заглядати** **ся**, **проглядіти**, **продивити** **ся**, **задивити** **ся**. — Продивився цілу ніч на море. — По цілим годинам задивлявся си на море. — б) **недоглядати**, **недоглядіти**,

недоглядіти, **недоглядіти** **ся**, **проглядіти**. — Не додивився як слід, от він і втік. — в) **передивляти** **ся**, **переглядати**, **передивити** **ся**, **переглядіти**. — Передивився увесь рукопис.

Прогнѣти = д. **Прогонѣти**.

Прогнѣвати, **прогнѣти** = **прогнѣвати**, **прогнѣти**, **прочеркнути**.

Прогнѣсити = **прогугнявити**.

Прогнѣвати, **прогнѣвати**, **прогнѣвати**, **ся** = **гнѣвити**, **прогнѣвити**, **ся**, **розгнѣвити**, **ся**, **прогнѣвати** **ся**, **розгнѣвати** **ся**, **розгнѣувати**, **ся**. — Розсердився, розгнѣвався мій милий на мене. н. п.

Проговаривати, **проговорити**, **ся** = 1. **промовляти**, **вимовляти**, **проказувати**, **промовити**, **вимовити**, **проказати**, **певиразно** — **промімрити**, **промушкати**, **взяло**, **невиразно** — **прослєбезувати**, **пескладно** — **проварнікати**, **гугняво** — **прогугнявити**, **прогугняти**, **вірши** — **провіршувати**, **по жидівськи** — **прогерготати**, **проджерготати** і т. д. д. **Говорити**. — Промов, промов, сердечко, як ми любились двоєчко. н. п. — Ой вижди, серце дівчино, та промов до мене слово. н. п. — Біленьке до його не промовив сього вечора нічого. Федь. — Як би з ким сісти, хліба зїсти, промовити слово — то воно б, хоч і як небудь, на сьм свѣті, а все б таки якось жилося. К. Ш. — Виряжала в свѣт мати рідна і промовила мнѣ бідна. Руд. — Біл був так збентежений, що не проказав ні слова.

2. **балакати**, **розмовляти**, **пробалакати**. — Пробалакала цілий вечір.

3. д. **Пробалтываться** 3.

Проговѣти = **проговіти**.

Проголодѣти, **ся** = **проголодати**, **ся**, **віголодати** **ся** (С. Л.), **поголодіти**, **зголодіти** (С. Л.), **вимерхати** **ся**. — Сестра і дала йому палиничку — може де проголодаєть **ся** та зїсть. н. к. М. — Не говори багато, бо зголодієш. н. пр. — А тепер ходім вечеряти, бо я вже зголодів. Федь. — Ученики ж його зголоділи і почали рвати колосся та їсти. К. Св. П. — Лис зголодів так, що вже їсти хоче. Гр. Чайч. — Поголоділи ми, пішли де-що перекусити. Фр. — Вимерхався, як собака. Хар. Граб.

Прогобниця = **гобниця**, **згобниця**. (С. Аф.).

Прогобѣти = **прогнѣти**. — Ой що біжить без прогону? Вода біжить без прогону. н. п.

Прогоны = **гробші** за поштові коні.

Прогонѣти, **прогнѣти**, **ся** = **проганѣти**, **ся**, **прогнѣти**, **ся**, **протурити**, **вікишкати**. — Туман поле покривав, мати сина проганяє: їди, сишу, геть від мене. н. п. — У

брали ся злидні на три дні, та чорт їх викишкæе. н. пр.

Прогорáть, прогорѣть = прогорáти, прогорѣти. — Свѣчка прогорѣла цілу ніч.

2. пропáлювати ся, пропалѣти ся, прогорѣти, вигорѣти (на скрізь).

Прогоревáть = прогорювáти, просумувáти і т. д. д. Горевáть.

Прогорѣкльий = гіркий, їлкий. С. Л.

Прогорѣкнути = погіркнути, перегіркнути.

Прогорѣть = 1. д. Прогорáть.

2. обшáрати ся, промотáти ся.

Прогостѣти = прогостювáти.

Прогрѣбáть, прогрѣсти, прогрѣсть = прогрібáти, розгрібáти, прогорѣти, прогребѣти, прогромадіти, прогорну́ти (д. Гресті).

Прогрѣзити, ся = промáрити, ся, проверзѣти, ся і т. д. д. Грѣзити, ся. — Проверзло ся щось неподобне.

Прогремѣть = прогремѣти (С. Л.), прогрімѣти, прогуркотѣти, простугонѣти (С. Л.).

Прогрессѣвний = поступовий. — Подавали руку ліберальним і поступовим змаганням передових людей на Україні. Пр. — Штундарь — людина поступова і силкуєт ся перебудувати життя. Зіньк.

Прогрессѣсть = передовік, поступовець. — Працюючи у себе дома, галицько-руські поступовці знайомили з нашими справами і заграницю. Пр.

Прогрѣсєъ = посту́п. — Усеобиці в значній мірі утрудняли посту́п громадський. Зап. Груш. — Виробити відповідний свѣтовому поступові свѣтогляд. Зіньк.

Прогрѣсти, прогрѣсть = д. Прогребáть.

Прогрехотáть = прогуркотѣти, прогрюкотáти; перегуркотѣти, перегрюкотѣти.

Прогрустѣти = прожу́рити ся, просумувáти.

Прогудѣти = прогудѣти, прогустѣти, прогучáти, про вогонь і грім — прогоготѣти, протурготѣти і т. д. д. Гудѣть.

Прогу́ливати, прогу́ляти, ся = прогу́лювати, прогу́ляти, ся. — Багато часу прогу́ляв — пора і за діло. — Вийшов прогу́ляти ся трохи. — Він пропѣе, прогу́ляє. п. п. — Прогу́ляв усї гроші.

Прогу́лка = гу́ляння (С. Аф.), гу́лянка (С. Аф. Л.), прогу́ляння, прогу́лянка, побридки. — Він сам повів сусїдок на прогу́лянку. Ст. Ан. — Оце не має Оленки — пішла мабуть на побридки. Хар.

Прогу́ль = прогу́л. С. Жел.

Прогутóрити = пробалáкати, пробазікати.

Продавáть, продáть, ся = продавáти, продáти, ся, усе — спродáти, ся, назад тому, у кого куплено — відпродáти, всю горілку в шинку — вишинкувати. — Продав чумака в Кременчуку тарань і чехоню. Дум. — Та не продась я нікому, в найми не пайму ся. К. Ш. — Спродав ся зовсім і поїхав до дому.

Продавѣць, продавіца = продавець (С. Жел.), продачу́ха.

Прода́вливати, прода́вѣти = прода́влювати, прода́вѣти, проду́шити.

Прода́жа = продавання, про́даж (С. З. Л.), про́дання. — Купля руку пече, а продаж гріє. — Вѣ продажѣ, для прода́жи = на про́даж. — Везе рибу таловірку на продаж до дому. К. Ш.

Продáблизвати, продáблѣти = продóбзувати, продóвбати, продл́убати.

Продвѣгáти, продвѣгивáти, продвѣгнути, ся = просóвувати, просóнути, ся. — На силу просунув ся в узкі двері.

Продвѣгáти, ся = посóвати, просóвати, ся. — Просовались довго, поки всі помістились.

Продѣклямѣровать (вірші) = провѣршувáти, продеклямувáти (Гал.).

Продѣргáти = просмікати, просїпати, прошáрпати і т. д. д. Дѣргáти.

Продѣргивáти = 1. (продѣрну́ти) — просмікати, просмікну́ти. — Просмікни очкур.

2. (продѣргáти) — пропóлювати, пропóлоти, прорвáти. — Треба́ прополоти моркву.

Продѣрживáти, продѣржáти = продѣржувати, продѣржати, протрѣмати, витрѣмати.

Продѣрзостный = нахáбний, нахáпний.

Продѣрзость = нахáбність, нахáпа.

Продѣрну́ти = д. Продѣргивáти.

Продѣшевіть = продѣшевіти, пробарншувáти, передѣшевіти.

Продиктовáти = проказáти. — Куліш проказав, що згадувала його пам'ять. Номис. — Пісні були сьмиваві або проказані селянами. Граб.

Продирáвати, ся = продіркувáти, зробіти, ся дір'явим, подрáти ся ва дірки.

Продирáвѣти = подірчáвити, зробіти ся дір'явим. — Не поїдете ви моїм човном: геть подірчавів. Кр.

Продирáть, продрáти, ся = 1. продирáти, подрáти, ся, дѣрти, продѣрти, ся.

С. Л. — Продрались чоботи. — П. глаза = протира́ти о́чі. — Рання пташка пієні сьвітає, а пізня о́чі протирає. п. пр.

2. продира́ти ся (С. Л.), проти́скувати ся, продра́ти ся, проти́снути ся, продра́нати ся.

Продля́ть, ся = 1. продо́вжити, удо́вжити (С. Ш.), протя́гти, ся. — Доброму чоловіку продовж Бог віку. п. пр.

2. проба́вити, ся, задля́ти ся, продля́ти ся, прога́яти, проба́рити ся.

Проднева́ть = проднюва́ти, переднюва́ти.

Продовольственный = кормовий, харчовий.

Продовольствие = харчува́ння; харч (С. Ш.), харчі, за́пас (С. Жел. Л.), припа́с (С. Жел.), жи́вність (С. Л.), прова́янт.

Продовольствовать, ся = харчува́ти, ся, живи́ти, ся (С. Л.), поста́чати харчі і одя́жу.

Продолби́ть = д. Прода́блявг.

Продолгова́тый, то = довга́стий. С. Л.

Продолжа́тель, лица = продо́вжа́тель, ка. С. Жел.

Продолжа́ть, продо́лжити, ся = 1. продо́вжа́ти, протяга́ти, протяга́ти, ся, трива́ти (С. Ш.), то́чити ся (С. Ш.), продо́вжити, ся (С. Жел.), удо́вжити, ся (С. Ш.), протя́гти, протя́гти, ся. — Доброму чоловіку продовж Бог віку. п. пр. — Не довго це протягнеть ся. — Цю протягнеть ся, то не минеть ся. п. пр. — Ця балка протягаєть ся аж до самої межі. Кр.

2. д. Длі́ть, ся і 1. Продля́ть, ся 1.

Продолже́ніє = продо́вження (С. Жел.), продо́вж, продо́вжка (С. Жел.), про́тяг (С. Жел.). — Се продовж ролі Аптуанети. Кн. — Ця пісня була печале протягом і глибоко захованих дум. Лев. — За 60-літній протяг часу змішано Литовський Статут. Бар. О. — **Въ** продо́лже́ніє = в продо́вж, в протя́г, у протя́г, протя́гом, у протя́гу, в стя́ж. — В продовж отих 10 літ я бачив. Кн. — В продовж цілого дня лежав під вербою. Кн. — У протяг того часу. — Спадковий принцип розвивав ся і закоріняв ся протягом довгих віків. Бар. О. — Яким він був у протягу цілої історії, таким повинен і зоставати ся. Зінк. — Вєляж того часу. С. Л.

Продолжа́тельный, но = довгі́й (С. З.), довго́та, вели́кість. — Тисяча літ, як дни довго́та, супроти вічного живота. п. пр. — По велико́сти часу усе б можна зробити. С. Л.

Продолжа́тельный, но = довгі́й, го, дов-

гоча́сний, но, про гук, на пр. сто́гін — протя́жний.

Продо́льний, но = по́здво́жний (Лев.), по́дво́жний, протя́жний, по́здво́ж, удо́вж(ш), упо́дво́ж (С. Ш.). — Долини можуть бути або по́здво́жні або поперечні. Зем.

Продра́ть, ся = д. Продрма́ть, ся.

Продребезжа́ть = проджерча́ти, продзизча́ти, продреньча́ти і т. д. д. Дребезжа́ть.

Продрема́ть = продріма́ти, проку́яти. — Проку́пив цілий вечір.

Продру́нуть = продріжа́ти, протру́сити ся; і́змєрзнути, пере́мєрзнути. — Цілу ніч на морозі протрусли ся. — Ізмєрз, як лєс, замо́к, як вовк. п. п.

Продру́бый = тру́хлий, трухлі́вий. С. Ш. — Трухлява редька.

Продру́бнуть = потру́хнути, потрухля́вити, струхля́вити.

Продува́ть, проду́ть = продува́ти, проду́хувати, проди́мати, проду́ти, проду́хну́ти, хукаючи на замерзле — проху́кати. — Проду́хши самовар. — Вітерскрізь проди́має. — Проху́кала у вікні дірочку та й пидить сл. — **Проду́ся** въ ка́рти = програв ся.

Продувно́й = виверткий, кру́тій, шахра́вотий.

Проду́кть = добу́ток, здобу́ток (С. Л.), плід.

Проду́мать = проду́мати, прогада́ти, промі́ркува́ти, промі́зува́ти.

Продура́читься = проду́рити, пропу́стувати.

Проду́ть = д. Продува́ть.

Проду́шина = про́дух, проду́хшина, о́нарь (Мал.), і д. По́лынь 1.

Проды́рѣть = д. Про́дыра́вг.

Проды́рѣть, проды́рѣти, ся = д. Про́дыра́вг, ся.

Проды́шатъ = проди́хати.

Продѣва́ть, продѣ́ть = просмі́кувати, протя́гувати, просо́вувати, заты́га́ти, про́сми́кну́ти, просо́нути, заты́гти, питку в го́лку — вселя́ти, заселя́ти, вселі́ти, за́селі́ти. — Заты́гши очу́р.

Продѣ́лать = д. Про́дблявг.

Продѣ́лѣти, ся = 1. проді́ляти, ся.

2. обді́ляти.

Продѣ́лка = ка́верза, шту́ка, фі́гель (С. Ш.), фо́ртець (С. Ш.); шахра́йство (С. З.), шалапу́тня, шалапу́тнява. — Циганська шалапу́тнява.

Продѣ́лывать, продѣ́лать = 1. про́робо́лювати, про́робо́ляти, про́роби́ти, що не го-

же — виробляти, витворяти, коїти, броби́ти (С. Л.), зкоїти, шугу викинути. — Там таке витворає, що крий Боже!

2. пробивати, пробіти (наскрізь), прорубати, проробити. — Треба ще одно вікно проробити, щоб світліше в хаті було.

Продбѣ = д. **Продбвѣть**.

Прое́мъ = 1. дірка.

2. вікот, вірізка, вітин (д. **Ви́емка** 2).

Прожари́вать, прожари́ть, ся = пропікати, випікати, пропекти, випекти, ся. — Курчата добре випекли ся.

Прожать = д. **Прожима́ть** і **Прожина́ть**.

Прожда́ть = прожда́ти, прочекати.

Прожёвывать, прожева́ть = розжовувати, розжувати.

Прожекте́рь = проєкти́ста (Гал.), вигадливий, вигадчик.

Прожелобі́ть = віжолобити.

Прожельт = прожовт.

Прожечъ = д. **Прожига́ть**.

Прожива́тельство = прожиття́.

Прожива́ть, прожи́ть, ся = 1. жи́ти, про-жива́ти, пробува́ти, прожи́ти, пробу́ти, дома — домува́ти, продохува́ти, в наймах — пробурлакува́ти, на квартирах — проквагірјува́ти, сяк так — пробі́дкати ся, байдикуючи — провештатися, пробайдикува́ти, весь вік — вікува́ти, про-вікува́ти, звікува́ти, літо — пролі́тува-ти, ви́лі́тувати і т. д. — Не довго й про-жив з нею. — Лучче міні, мати, тяжкий ка-мінь зняти, а вік із нелюбом та вік віку-вати. О. п. — Чи так же міні й вік звіку-вати? Ос. — Жили б ми з тобою вік ві-кували, горенька-пуждоньки по вік не зна-ли б. н. п.

2. прожива́ти, прожи́ти, ся, господарю-ючи — прогосподарюва́ти. — Усе про-жив — нічого нема.

Прожига́ть, прожечъ, ся = пропікати, пропалювати, пропекти, пропаліти, просма́лити, ся, кислотою — ві́травити.

Прожилі́на, прожилокъ = жи́лка (в ка́мін-них). — Мармор з синьокими жилками.

Прожиль = д. **Во́локоп**.

Прожима́ть, прожать = д. **Прода́вливать**.

Прожина́ть, прожать = жа́ти, прожа́ти, ви́жати (який час або місяцями).

Прожі́тіє = прожі́ток, прожиття́. — Міні аби на прожіток до смерті, прибутку міні байдуже. Кп.

Прожо́га, прожо́гъ = пропал.

Прожора = прожо́ра, ненаже́ра, непа́жер, жа́брій (сп.) і д. **Ненасы́тимый**.

Прожорли́вость = ненаже́рливі́сть і д. **Не-насы́тність**.

Прожорли́вый = ненаже́рливий, ненаже́р-ний, весі́тий, жерові́тий, нена́стний і д. **Ненасы́тимый**.

Прожорство = д. **Прожорли́вость**.

Прожужжа́ть = прогуді́ти, пробрива́ти і т. д. д. **Жужжа́ть**. — П. уши = нагу́ркати, наскре́піти в уха́.

Прожурча́ть = продзюрча́ти, продзюрко-ті́ти, прогурча́ти і т. д. д. **Журча́ть**.

Проза, проза́ическій = про́за, про́зовий. — Два твори того самого поета на ту саму тему, один прозовий, другий віршований. Зап. Фр.

Прозакла́довать, прозакла́дывать = 1. за-ставля́ти, застаповля́ти, заставля́ти, за-станови́ти (частинами, д. **Закла́дывать** 3). 2. прозакла́дати, програ́ти закла́д.

Прозва́ніє = при́звище, про́звище (С. З.), про́звисько (С. З.), глумливе — при́клад-ка (С. З.). — Ой я родом Іванешко на при-звище Петренко. н. п. — Як почнуть було прикладки прикладати, то хоч з вечерниці утайки.

Прозва́ть = д. **Прозыва́ть**.

Прозвені́ть = продзвені́ти.

Прозви́ще = д. **Прозва́ніє**.

Прозвони́ть = 1. продзвони́ти, пробо́вка-ти, пробо́вкати, прозвеле́нькати; пере-дзвони́ти, переба́говістити. — Продзвонив довго. — Вже передзвонили до вечерні. 2. роздзвони́ти, розбо́вкати. — Йому ска-зали, а він по всьому селу роздзвонив.

Прозвуча́ть = прогуча́ти, продзизча́ти.

Прозимова́ть = прозі́мува́ти, Perezіму-ва́ти.

Прозира́ть, прозрі́ть = 1. прозира́ти, од-крива́ти очі, прозрі́ти.

2. д. **Прові́дѣть**.

Прозлі́ться = прозлі́ти ся, пролю́товати і т. д. д. **Злі́тѣся**.

Прозорли́вость = прозі́рливі́сть.

Прозорли́вый, во = прозі́рливий, во (С. Жел.), прозо́чний.

Прозра́чность = прозі́рність, прозо́рність. С. Жел.

Прозра́чный = прозо́рий (С. Жел. Л.), про-зо́рвий (С. З.), прозі́рний (С. Жел.), про-зо́рчастий (С. Жел.), прозі́рстий (С. Жел.), просві́тчастий (С. З. Л.), сівкий, крізь-кий. — Що то за мед був! Ясний та про-зорий, як слюза. Кп. — Не стає віп нам зеркалом прозорим, що відбивало б нам у-весь рух життя. Кп. — Ой вирнула руса-

лочка з водиці прозорої із Псла річки глибокої. Р. Петр. — Вона мов тіль прозирчаєста літає. К. Б.

Прозрѣніє = прозріння.

Прозрѣть = д. **Прозрѣвать**.

Прозудѣть = просвербіти.

Прозивать, прозавать, ся = прозивати, прозавати, ся, прокликати, глумливо — продражнити. — Він прозиваєть ся Павленко. — Його продражнили индиком.

Прозѣвать = 1. попозіхати. — Поки вислухав, попозіхав чи мало.

2. прогавити, на варті — прокалавурити, провартувати.

Прозіяемое = росліна, ростіна. — **Прозіяемые** = царство рослін. С. Пар.

Прозіать, прозібнуть = рості, виростати, вірости; нідіти, знідіти, занідіти, чевріти. — Не живе, а тільки нідіє. — Слово паше не вмерло, а чевріло лишень. Кн.

Прозіать, прозібнуть = мѣрзнути, змѣрзнути. — Ізмерз, як пес. н. п.

Пройгравать, проиграть, ся = 1. програвати, програти, погано — процигикати. — А ну програй ще цю пісню на скрипці. — Він програв і вдруге. — Процигикав так, що й не розбереш.

2. програвати, програти, ся. С. Жел. — Програв 10 рублів. — Програв си в карти. — **Пройграть дѣло** = програти, пробухати.

Пройгрышъ = про́гра (С. Жел.), про́граш; страта. — Люби гру, люби й про́гру. н. пр.

Пройдѣха = про́йда (С. Л.), про́йдісьвіт (С. З. Л.), ду́рисьвіт (С. З.), проно́за (С. З. Л.), шеліхвіст (Граб.), пишкавка. — Це така пройда, що скрізь пролізе і з води сухим вийде. — І на пронозу єсть запози. н. пр. — Циган па що вже ду́рисьвіт, а наш Сава і його переважив. Кн.

Прозведѣніє = творіння (С. Ш.), діло, твір, твор, творá (С. Ш.), мн. творіи, утворіи (С. Ш.); добу́ток, здобу́ток (д. **Проду́кть**); віроб, робливо (д. під сл. **Издѣ́ліє**). — Гоже не гоже — творіння Боже. н. пр. — Чи бачиш, діво, несуть твоє діло, як білѣ білєсьеньке, як папір тонесеньке? н. п. — **П. искусства, художественное** = твір, утвір, мн. творіи (С. Ш.), утворіи (С. Ш.). — Твори Шевченка придбали собі такої ваги. Кн. — Таких прикмет більш менше однакових не перелічити в утворах словянської поезії. Бар. О.

Произведенный = утворений, учинений, зроблений, справлений. — То пам'ятник

руши, справлений на Україні з початком XVIII. в. Кн.

Производитель = творець, віробник.

Производительный = творчий, родячий (С. Пар.), родючий, родющий, віробний. — Творча сила природи.

Производитъ, произвѣстѣ, произвѣсть =

1. творити (С. Жел. Ш.), утворювати (С. Ш.), робити (С. Л.), чинити (С. Л.), діяти, утворюти (С. Ш.), зробити (С. Л.), учинити (С. Л. Ш.), удіяти, вдіяти (С. Л.), справити, віробити (С. Жел.), що погане — ко́йти, нако́йти. — Роскіш творить біль: як приходить — смакує, як виходить — катує. п. пр. — На чим возі їдеш, тому й ласку твори. н. пр. — Шевченко утворив поему „Гайдамаки“. — Київська адміністрація звеліла справити ревизію. Кн. — **Произвѣсть безпорядокъ, замѣшательство, раздоръ** = счинити розгордіяж, ко́лот, бучу, накалабродити, пабаламутити, накаламутити (С. Л.). — За онучу та счинили бучу. н. пр. — **Производитъ бѣсъ** = цінувати, поцінувати. — **П. торговлю** = вести торг, торгувати, крамарювати. — **П. дѣло въ судѣ, слѣдствіе** = вести діло, справу, слідство.

2. родити (С. Пар.), породити (С. Пар.) сплюдити (С. Л.). — Па що ж мене на світі породила? н. п. — Породила мене мати високих у палатах. К. Ш.

3. виводити, вівести. — Виводить свій рід від пилихти за часів Гетьманщини. — Виводити слова од корнів.

4. повишати, призводити, повисити, призвесті. — Його давно вже призвели в копитали.

Производный = похідний. Гр. См. Ст.

Производство = з'орудування (С. Пар.); робливо. — Се ложки мого роблива. Хар.

Произволѣніє = воля.

Произволь = самоволя, самовольство, самовольність. С. Жел. — Самоволя уряду.

— **На произволь судьбы** = на безбаш, на призволяще. — Не можна кинути його на призволяще: треба одвести до лікаря. Пісоч.

Произвольный, но = самовольний, но, самохіть, самохітно.

Произнесѣніє = промова.

Произносіть, произнесѣти, произнесѣть = промовляти, вимовляти (С. Л.), проказувати, промовити, вимовити, проказати (С. Л.), висловити, віголосити. — Мої уста лукавого не скажуть і мій язик неправди

не промовити. К. І. — Приставила до нечі, промовляла три речі: кили, кили корінець. н. п. — Проказала вона сі слова, тай вийшла з хати. С. Л. — За обідом граи висловив коротеньку промову. Кн. — П. невійтно = мугікати, можотати. — П. безсмієленніє звўки = белькотати. — П. приговоръ = вірікати (С. Л.). — П. стихи = промовляти, виголосувати вірші, віршувати.

Прознашєніє = промова, промówka (С. Л.), вимówka (С. Л.), вимівка (Мал.), говірка (С. Л.), витинка, гутірка (Мал.). — Яна у його чудна промówka! С. Л. — Гарькава гутірка. Мал.

Прознайти = д. Пронсходіть.

Проназрастать, проназрasti = виростати, вірости.

Проназрєніє = росліна, ростина.

Пронскаивать, пронскасть = прошукувати, вишукувати, прошиукати, вишукати.

Пронсикъ, частіше мп. пронски = прошиукати, підступ (С. Жел.), підступна, каверзя.

Пронетекать, пронетєчь = 1. витікати, видивати ся, витікати, вилити ся. — Вода витікає з тієї крипиці.

2. д. Пронсходіть.

Пронсходіть, пронайти = 1. творити ся, чинити ся (С. Л.), робити ся (С. Л.), діяти ся (С. Л.), зчинити ся, счинити ся, вчинити ся, зробити ся, подіяти ся, стати, ся (С. Л.), повстати, про що потає — коїти ся, зкоїти ся. — Треба подивити ся, що там робить ся. С. Л. — Угадуючи те, що діяло ся з Шевченком з того, що діяло ся з Костомаровим. Кн. — Счинила ся сварка. С. Л. — Іщо ся стало на Україні. С. Л. — Не так стало ся, як жадало ся. п. пр. — Гей не дивуйте, добрі люди, що на Україні повстало. п. п.

2. виходити (С. Л.), похóдити (С. Жел.), виникати (С. Л.), вийти (С. Л.), виникнути, взяти ся, віроїти ся. — З сього нічого не вийде. С. Л. — Вони з одного батька вийшли. С. Л. — Мазєпа похóдив з шляхетської православної родини з правобережної України. Бар. О. — Буяновський похóдив з значного попівського роду. Лев. В. — Стародавні предки їх походили з міста... Прав. — Гляди, щоб з сього чого недоброго не вишло. С. Л. — Роскажіть, звідки взяло ся гадля? Хіба його Бог створив? Кр. — Відєля ж то і вироїла ся така приказка. Ст. О.

Пронсхожденіє = 1. початок, почин і д. Начало.

2. рід, порода, породіння, похóдження (С. Жел.). — Почували єдність свого спільного походження. Бар. О.

Пронсшєствіє = окáзня, подія, дїйка, сторія і д. Приключєніє.

Пройти, ся = Проходить і Прохаживать, ся.

Прокажєнный, прокажєнникъ = прокажєний (С. Жел.), струпливий.

Проказа, хвороба Lerga = проказа.

Проказить = витворяти, брóити (С. Ш.); дурити, витинати, фіїлі стрóити.

Проказникъ, ца = каверзник, ця (Ос.); пустун, ха; шкóдник, ця, свавольник, ця.

Проказничать = д. Проказить.

Проказы = витворки, дуроці, фіїлі (С. Ш.), фіїлі (С. З.). — Паробив фіїлів. С. З.

Проказывать, проколóть = проколóвати, протикати, проколóти, проткнути, простромити, протрикнути. С. Л. — На цім слові двигоув він сїсом, хоті вразу простромить. Ст. С.

Прокалїкать = пробазїкати, поточити балїся, теревєні, пропатїкати.

Прокапрїзничать = проверєдувати.

Прокапчивать, прокоптіть, ся = коптіти, ви(про)дїмлювати, ви(про)коптіти, ви(про)дїмляти, ся.

Прокапивать, прокопáть, ся = прокопчувати, проривати, прокопáти, прорїти, ся.

Прокараулить = прокараулїрити, проварувати, пронаптрувати (який час або не донильнувати, не встерєгти на вартї).

Прокармливать, прокормить, ся = 1. харчіти, харчувати (С. Ш.), годувати, кормити, прохарчіти, прохарчувати, прогòдувати, прокормити, ся, зіму — перезімувати. — Товар ледє-ледє прохарчували; мусїли з хлїв здїяти та на харч солону сїкти. Кн. — Може як небуть заробимо, то прохарчуємось. Гр. Чайч. — Зостало ся двоє дїтей і тих нічим прогòдувати. Гр. Чайч.

2. вихарчувати, ся, витратити ся (з корму, з хлїба). — Іхав чумака, та в дорозі і витратив ся з хлїба. н. к.

Прокатать, прокатить, ся = 1. прокотїти, ся.

2. прокатати, ся, проїздити ся.

Прокатать, ся = прохитати, ся і т. д. д. Качать, ся.

Прокашляивать, прокашлять, ся = 1. одкашлювати, викашлювати, одкашляти, викашляти, ся. — Одкашляв ся та напий ся води.

2. прокашляти, пробухикати, прокашїкати. — Пробухикав цілу піч.

Прокідывать = 1. (прокидать) — про-

кидати, прокидати. — Цілий день прокидали дрова з барки.

2. (проки́нуть) — прокидати, проки́нути. — Хотів влучити, та прокинув.

Прокіпати́, прокіпати́ = прокипати, проки́пати, вки́пати. — Молоко вже добре вкипіло.

Прокіса́ть, прокісну́ть = прокиса́ти, ски́сати, прокі́снути, прокі́сти, ски́снути (С. Л.).

Прокладка = за́кладка, за́ставка.

Прокла́двати, прокла́сть, проложі́ть = 1. пере́кладати, пере́класти. — Треба пере́класти посуду соломом.

2. прокла́дати, прово́дити, прокла́сти, прове́сти. — Провели дорогу. — Проложи́ть худу́ю сла́ву = пустити погові́р.

Проклажа́ться = ві́жити ся, байди́ки бі́ти.

Прокля́вати, проклева́ть, прокла́и́нути, ся = прокльо́увати, про́дзю́бувати, про́кляюва́ти, про́дзю́бати, про́дзю́бати, про́кляю́кати, ся. — Курка про́клякала яйце. — Цы́плята про́кля́вваю́ться = курча́та ви́кляю́ють ся.

Прокліна́ть, прокла́сть = кля́сти, про́кляти, ви́кляти, про́клясти́.

Проклі́нивати, проклі́нити = во́бивати, за́бивати, во́йти клин, за́кли́нюва́ти, за́плі́шити.

Прокло́нути, ся = д. Прокля́увати.

Прокля́сть = д. Прокліна́ть.

Прокля́тіє = кля́тті, кля́тьба, прокля́тті, про́клін (С. Л.), прокльо́н, прокля́тство (С. З.). — Отче́ва і ма́тчина мо́литва зо́дня моря́ рятує, а про́клін у́ калю́жі то́пить. н. пр. — Вона́ боя́лась, що́ її́ про́клін по́бив Ме́лашку, яќ ли́ха го́дина. Лев. — Його́ уста́ затре́мті́ли ли́хим про́кляном. Бар. — Бог не́ дитина, щоб́ слу́хати про́клятові́в оду́рлого́ чо́лові́ка. Фр. — Ду́рна кля́тьба — об́е́ті́ну го́ловою. н. пр. — Під́ прокля́тством́ розка́зуючи. Уст. Лу́ц. брат. С. З.

Прокля́тий = кля́тий (С. Л.), про́кля́тий (С. Л.), прокля́ту́щий (С. Л.), три́чі — три́кля́тий (С. Ш.), три́чікля́тий (Кн.).

Прокня́жествова́ть = про́кня́зюва́ти, про́кня́жити.

Прокви́ривати, проковри́ять = проко́лупувати, про́колупа́ти. — Про́колупав на́скрі́зь. — Про́колупав до́вго.

Прокола́чивати, проко́лотити́ = 1. про́бивати, про́бити. — Про́бив гві́здком.

2. ви́бивати, ви́бити. — Ви́бий́ кли́н, щоб́ ма́й не́ заве́лась.

П око́лесити́ = про́колупа́ти.

Проко́лоть = д. Прока́лювати.

Проконо́пачивати, проконо́патити́ = за́коно́пачувати, зако́нопати́ти, за́паклюва́ти.

Проко́пати́ = д. Прока́и́увати.

Проко́пний = проко́паний, ви́копаний.

Проко́птити́ = д. Прока́пчивати.

Проко́птити́ = проко́птити, про́димити́ ся

Проко́пъ = рі́в, ка́шава.

Прокормі́ть, ся = Прока́рмивати, ся.

Прокормле́ніє = харчува́ння (С. Ш.), го́дівля (С. Л.), кормі́вля. — Помести́ли ся на́д Ля́хами, що́ приві́в Ізясла́в і́ розві́в по́ селах на́ харчува́нні. Бар. О. — Треба́ гро́шей на́ го́ді́влю. С. Л. — Бы́ть на́ про́кормле́нні = харчува́ти ся.

Прокра́дыва́ться, прокра́сться = прокра́дати́ ся, за́кра́дати́ ся, прокра́сти́ ся, за́кра́сти́ ся.

Прокра́шивати, прокра́сити́ = прохварбо́вувати, прохварбува́ти, прокра́сити, прома́люва́ти.

Прокри́кивати, прокри́чати́ = кри́чати, гука́ти, прокри́чати, про́гукати́, си́льно — про́ресетува́ти, се́рдито — про́грима́ти, ве́рескливо — про́вереша́ти, про́ ві́вцю — про́ме́кати, про́ воро́па — про́кря́кати, про́ го́робця — про́цьві́ринькати, про́ гу́сею — про́герго́тати, про́гелго́тати, про́ жу́равлі́в — про́курлика́ти, про́кру́кати, про́ ні́з — про́мекеке́кати, про́ лебе́дів — про́яча́ти, про́ поро́ся — про́кві́кати, про́ півні́в — про́куку́рікати, про́ пуга́ча і́ со́ву — про́квіля́ти, про́ цьві́ркупа — про́цьві́рчати, про́ чайку́ — про́ки́гнати, про́скі́гли́ти і́ т. д. д. Кри́чати́.

Прокуда́хтати́ = про́ку́дкуда́кати, про́ко́коті́ти, про́сокоті́ти.

Проку́овати́ = про́кува́ти, ви́кувати. — Де́нь-де́нечки́ яќ го́лубка́ гуду́, яќ зо́зулі́ ви́ку́ю, ви́плачу́. Г. Бар.

Проку́ликати́ = про́пі́яти.

Проку́ривати, проку́рити́ = про́ку́рювати, про́куру́ти.

Проку́сывати, проку́е́йти́ = про́ку́суюва́ти, про́кусу́ти.

Проку́тити́ = 1. про́гуля́ти, про́ці́ндри́ти, про́манта́чити, про́гайнува́ти, ви́пи́ваючи — про́ї́ти, на́ ласо́ці — про́ла́сува́ти. — Про́пив я́рма і́ запо́зи, а́ сам́ ходи́ть по́ доро́зі. н. п. — Ві́н і́ шве́ць до́брий, ти́льки́ що́ за́тала́пить, то́ все́ й про́га́йнує́ за́ одну́ ні́ч. Г. Бар.

2. прогуляти, прогультяювати, пропіячити (який час).

Прокъ = пуття (С. Л.), прок (С. Л.), користь, пожиток. — Нема з тебе пуття. С. Л. — Говорив, та все без пуття. Кн. — Що з того проку? С. Л. — **Въ прокъ**, на **прокъ** = в прок, про запас. — **Ідти въ прокъ** = вестись, щастити, повідати ся, іти на добро, на користь. — **Что въ зтомъ проку?** = яка з цього користь?

Пролагать, проложитъ = д. **Прокладывать** 2.

Пролѣза = проїзда, проїдисьвіт, проїдо-за, пішкавка і т. д. д. **Пройдоха**.

Пролѣзати = пролѣзати. — Пролѣзав цілий день.

Пролѣзати = 1. пролѣзати.

2. пролѣзати, підлазити, в дѹшу залѣзати, підсидати ся, підлизувати ся, вшиляги ся і д. **Вкрадываться** з і **Втираться** 2.

Пролѣзничать = д. **Пролѣзати** 2.

Пролѣзъ = 1. д. **Вѣлазъ**. 2. д. **Пролѣза**.

Пролѣкомиться = проласувати. — Чимало грошей проласував.

Пролѣмивать, проломать, проломить, ся =

1. проломлювати, вломлювати, проламати, виламати, ся. — Виламав двері.

2. завалювати ся, провалювати ся, завалити ся, провалити ся. — Завалив ся міст. — Провалив ся поміст.

Пролѣщивать, пролощить = лоштити, полірувати, глиняювати, клесувати, налоштити, одполірувати, нагланцювати.

Пролѣять = прогавкати. — Цілу ніч прогавкали собаки.

Пролгати = пробрехати, розпустити брехнію.

Пролегать = лежати.

Пролѣжалый = злѣглий і т. д. д. **Лежалый**.

Пролѣжень, частіше мн. **пролѣжни** = 1. пролѣжні. — Довго лежав слабій, аж пролѣжні на боках поробили ся.

2. бѣлки, ошпінки (що на їх ставлять кровки).

Пролѣживать, пролежать = пролѣжувати, пролѣжати.

Пролѣпетать = пробѣлькотати і т. д. д. **Лѣпетать**.

Пролѣтарій = галѣйда, бѣдак, злидарь, харнак, сѣромаха і т. д. д. **Бѣдняга** 1.

Пролѣтаріатъ = голота, сѣрома, бѣдота, бѣднота, гольтїна, сѣроманія, убіж,

злиднї. — Закипіла на Вкраїні страшенна тривога, як на шляхту підняла ся сѣрома убога. К. Д. (Пр. д. ще під сл. **Бѣднота** 2).

Пролѣтать, пролѣтъ = пролѣтати, пролѣтїти, пролѣнути, трохи — підлѣтїти, підлїнути. — Пролѣтив горобець. — Тільки бачили у небі, де зоря мигтіла, тихо-тихо пролїнула хмарка чиста й біла. Гр. Чайч. — Радість пролїнула скоро.

Пролѣтка = дрѣжка (на взір крісла).

Пролѣтъ = 1. пролѣтання, пролѣт. С. Жел.

2. просѣвіт (в будові). С. Жел.

Проливать, пролить, ся = проливати, розливати, пролїти, розлїти, ся, через верх — переливати, перелїти, перелїати (Под.), надто багато — розхлїювати, перебурхати. — Не розливай, мамо, води, бо тяжко посити. н. п. — **П. свѣтъ** = **Висѣвчувати**, кїдати свѣт. — Місяць ясно висѣвчує. С. Л. — **П. потъ** = **робїти**, аж пїт очі заливає. — Бурлак робить, заробляє, аж пїт очі заливає. н. п.

Проливной = ливний (С. Л.), тучний дощ, заливний (Сп.) і д. під сл. **Лївень**.

Пролівъ = пролів (С. Жел.), проток, протока.

Пролить = д. **Проливать**.

Проловелѣсничать = поволочіти ся, прожирувати.

Пролѣтъ = д. **Логъ** 1.

Прологъ = пролог, вступ (до поеми або драми).

Проложить = д. **Пролагать**.

Проломать, проломить, ся = д. **Проламывать**.

Пролѣтъ = 1. пролом (дїя).

2. пролом, вїлом, вїрва, прїрва (д. **Брешь**).

Пролощить = д. **Пролѣщивать**.

Пролѣзати, пролѣзть = пролѣзати (крїзь що), перелѣзати (через що), пролѣзти, перелѣзти.

Пролѣзїться = пролїнувати ся, пролѣдарювати, пробайдикувати.

Пролѣзїть = пролїзїти.

Пролѣска, рос. Mercurialis perennis L. = проліска, бажанна трава. С. Ал.

Пролѣсокъ = пролісок, прогальовина (С. Л.); д. ще **Просѣка**.

Пролѣтовать = пролїтувати.

Пролѣчивать, пролѣчить, ся = пролїчувати, пролїчїти, пролїкувати, прогїти, прокурувати, ся (який час або тратити на ліки). — Пролїчїли цілий рік, та не влїчили. — Пролїкував багато грошей.

Пролобѣзничать = проженихати ся, пролиціяти ся.

Пролобоваться = пролюбовати, ся, промилувати ся.

Промазывать, промазати = промазувати, промазати, промастити і т. д. д. **Мазати**.

Промалчивать, промолчать = промовчувати, промовчати, перемовчати (який час), змовчувати, змовчати, вмовчати (не одказати). — Де про що змовчить, а де па що наведе свій світ. Кн. — Вмовчана правда краща від голосної брехії. н. пр.

Проманѣжиться, проманѣриться = промаїжжати ся, проманірити ся, повивертати ся, повихиліяти ся (який час).

Проманивать, проманити = дурити, зводити, обманювати, підманювати, піддурювати, одурити, звести, обманити, підманити, піддурити, підвести. — Ти ж мене підманяла, ти ж мене підвела. н. п.

Промаршировать = промаршувати.

Промасливать, промаслить = промаслювати, промаслити, промастити, промаслювати, промаслювати.

Проматывать, промотать = 1. кивати, хитати, крутити, прокивати, прохитати, прокрутити (д. **Мотать** 1). — Прохитав головою скільки разів.

2. промотати, просотати (д. **Мотать** 2). — Промотала нитки цілий вечір.

3. мотати, мантяти, шахрувати, гайнувати, циндрити, тріпкати, марнотравити, промотати, промантяти, прошахрувати, прогайнувати, проциндрити, протріпкати, промарнотравити, пропциндригати, розтріпкати, розтріпчати, промарнотратити (д. **Мотать** 3). — Що в день загорює, за ніч прогайнує. н. п. — Може й добув грошей, та проциндрить їх марно. Мова. — І що прибавили їх батьки, вони протріпкали. Гул. Ар. — І грошей вчора він проциндрив щось не трохи. Гул. Ар.

Промаживать, промахать, промахиуть, ся = 1. одмахувати, одмахнути, ся (д. **Отмахивать** 1).

2. дати маху, омахнути ся, обмахнути ся, вхитити, не втрапити (С. Л.), схитити (С. Л.), омилити ся, прохочіти ся, знака вбійти, пробочити.

3. д. **Проматывать** 3.

Промях = обмах, прогірх. — **Онъ** не **промахъ** = він не дурень, він маху не дасть. — **Промяхъ** сѣлать = маху дати і т. д. д. **Промаживаться** 2.

Промачивать, промочить = промочувати, підмочувати, змочувати, промочити, підмочити, змочити, росоло — приросити.

Проманка = д. **Промяхъ**.

Промаяться = протомити ся, промудити ся і т. д. д. **Маяться**.

Промедлѣние = відволіка; прогайка, забара, загайка, замішка (д. **Замедлѣніе**). — Пішки — не має замішки. н. пр.

Промѣдливать, промѣдлить = барити ся, гаяти ся, длати ся, набарити ся, забарити ся, загаяти ся, згаяти, прогаяти, ся, пробарити ся, продлати ся, пробавити, продовганити ся, забавити ся, прокволіти. С. З. Л. — Довго протавив ся, поки опучу знайшов, потім обувсь, до корою пішов. н. пр. — Протавля педіль зо дві: з ділами справлялась. Баз. — Уже нагостилась, уже набарилась у своїй матини в гостях. н. п. — Прощай, милий мій синочку, та не забарий ся: за чотири педіленьки до дому вертай ся. н. п.

Промеждѹ = д. **Мѣжду**.

Промежекъ = 1. д. **Промежутокъ**.

2. міжжик, рів або борозна між грядками на горді.

3. валок (С. Аф.), валочок. — О полудні гребай сіно і в валочці клади щільно. н. п.

Промѣжность = проміжжя.

Промежутокъ = перемѣжок (С. Л.), проміжжя, переміжка, перерва, між будовою — сутки, суточки (С. Л.), між лісами — проворіття, що до часу — протяг, продовж. — **Въ промежуткѣ** з'того времени случилось = в протяг сього часу трапилось.

Промежуточный = проміжний, проміжний (С. З. Л.).

Промѣжъ = д. **Мѣжду**.

Промелькать, промелькнутъ = просвіт — промигати, промиготіти, промигити, проблимати, пробликнути, про ходу або що — промайнути, прошмигнути.

Промерещиться = проманичати, пробованити; перевіртати ся і т. д. д. **Мерещиться**.

Прометать, промести, промѣсть, ся = промітати, розмітати, промести, розмести. — Коли б знала відкіль виглядати, тоб ска зала, наказала стежку промітати. н. п.

Прометаться = прокидати ся. — Слабши цілу ніч прокидав ся в огню.

Промѣтывать, прометать = 1. прокидати, прокидати.

2. прошивати, прошити на живу нитку, профастригувати.

Промечтáть = промáрити, промрѣяти.

Промивáть = проблемати, проморгáти, пролúпати і т. д. д. Мигáть.

Проминáть, промáть = 1. протира́ти, протѣрти, протѣпати (на пр. льон, коноплю), промнѣти, умнѣти (на пр. глину).

2. провóдѣти, вивóдити, провестѣ, провѣдѣти, провѣзѣти (на пр. коня).

Промóзглость = тóхлисть, тухлѣтина (С. Ш.), прѣтхлѣсть, тухлѣтина (С. Ш.).

Промóзглый = гнилий, трóхлий (С. Ш.). тухлѣвий (на пр. про рослину), тóхлий (С. Ш.), прѣтхлий (про иньші речі), імкѣй (про масло).

Промóзгнутъ = погнѣти, потрóхнути, зтрухлѣвити (про рослину), протóхнути (про иньші речі).

Промóй = промивина, прѣрва. — Про греблѣ вже промивина є, вода бушує; за нѣч уся греблѣ пѣйметь ся водою. Кн. — Злякавсь мірошник та й бѣжить прѣтьмом до прѣрви, щоб гатить. Б. Г.

Промóбина = 1. водорѣй, водомѣй, рѣвчак, колдóбина (д. Родомóбина).

2. (в льоду) — вѣполоч, пропѣзина, прогальовина.

Промокáть, промóкнутъ = промокáти, промóкпути, вѣкиснути, вѣкисѣти.

Промолáчивать, промолотѣть = 1. д. Вѣмолáчивать.

2. промолотѣти. — Цѣлий день промолотив на току.

Промóлвить, ся = промóвити. — Вийди ва крилечко, промов хоч словечко. п. п. (Д. ще під сл. Проговорѣть, ся).

Промолóть = 1. д. Промáлывать.

2. пробелькотáти, промомотáти, прохамáрати.

Промолчáть = д. Промáлчивать.

Проморáживать, проморóзитъ = заморóзювати, заморóзити.

Проморѣть = проморѣти, вѣморити. — Проморив нас без обѣда. — Виморив на роботѣ.

Проморосѣть = промрѣчѣти.

Промостѣть = промостѣти, дошками — поствѣти, камінем — пробуркувáти і т. д. д. Мостѣть.

Промотáть = д. Промáтывать.

Промотѣть = д. Промáчивать.

Промóчка = вѣдмóка. — І досѣ не пооджила сорочок з вѣдмóки — ще погигиють. Кр.

Промошѣпничать = промахлювáти, прошахрувáти, прошахраювáти. — Довго прошахраював.

Промудрѣть = промудрувáти.

Промурáкать = промуркотáти і т. д. д. Мурлáкать.

Промóчить, ся = промóчити, промордубáти, ся, якою роботою нудною — промáнѣжити, над яким морочливим дѣлом — проморóчити, ся, на муштрі — промóштрувáти ся.

Промóчатъ, ся = промчáти, ся, перелѣнути.

Промшѣть = прошпаглювáти, проконопáтити (мохом).

Промывáние = промивáння, промівка.

Промывáтельное = д. Клистѣрь.

Промывáть, промóть = промивáти, промѣти, вимивáти, вѣмити. — Вода промыва греблю.

Промыселъ = промисел (С. Жел.), ремесствó, роздобúток. — Звѣрѣный п. = ловѣцство, мислѣство. — Охотничѣй п. = стрѣлѣцство. — Рыбный п. = рибальство.

Промыслѣть = д. Промышлѣть.

Промыслóвый = промислóвий. С. Жел.

Промыселъ = д. Провидѣніє.

Промóть = д. Промывáти.

Промычáть = промóкати, мóкнути. — Будила його, будила, а він тільки мóкнув: мм .. Кр.

Промышленникъ = промислóвецъ.

Промышленность = промисл. С. Жел.

Промышленный = промислóвий.

Промышлѣнный = промислѣвий. С. Жел.

Промышлѣть = 1. промислѣти, рибальством — рибальчити, торгом — купцювáти, крамарювáти і т. д. д. Занимáться 1. 2. (промислѣти) = добувáти, роздобувáти, добúти, роздобúти, ся. — Або добути або дома не бути. п. пр. — Нѣгде нѣчого не добув ся. С. Аф. — А добувати ся на риби, на звѣрю в рѣці Днѣпрі, в Боту і во всѣх рѣках без жадного датку вільно. Пестрик. С. З.

Промѣнивать, промѣнѣть, ся = промѣнювати, промѣняти, помѣняти, змѣняти, ся.

Промѣнщикъ = д. Мѣняло.

Промѣнь = 1. промѣн, мѣнбá і д. Мѣна.

2. промѣнне. — Багато взяв промѣнного, що промѣняв гроші.

Промѣривать, промѣрѣть, промѣрѣть = 1. мѣрати, ви(про)мѣрати, вѣмѣрати, промѣрати.

2. обмѣрювати ся, обмѣрати ся.

Промѣрь = вѣмѣр.

Промѣшивать, промѣсѣть, промѣшáть = вимѣслювати, вѣмѣсити, вѣмѣшати.

Промѣшкивать, промѣшкать = гáятися,

барити ся, прог'яяти, забарити ся і т. д.
д. Пром'єдливать.

Пром'якнути = помн'якнути, помн'якшати.

Пром'ямлитель = пром'ямрити, прохам'яркати, прохарам'яркати.

Пром'яты = д. Пром'яв'ять.

Пром'якувати = пром'яв'кати, пром'яв'чати.

Пром'янив'ать, пром'яосити = носити, про-носити (довго). — Цілий день проносив землю. — Пропосив свиту років шість.

Пром'єсти, ся = д. Пром'єс'ять, ся.

Пром'яз'ать, пром'яз'ать = прок'облювати, простром'ляти, прокол'оту, простром'їти, про-штрик'нути, штирхон'ути. — Так йому і простромив рожен під саме серце. Кп.

Пром'язительный = пром'язливий, г'острий. — Не ходити з хати: вітер пром'язливий сьогодні. Кп. — Як заверещить своїм пром'язливим голосом — я аж затрусив ся. Кп. — Почув в руках б'їль пром'язливий. Кп.

Пром'язув'ать, пром'яз'ать = пром'язувати, пром'яз'ати.

Пром'язь = пам'ять.

Пром'як'ать, пром'як'нути, ся = 1. пром'як'ати (С. Жел.), прох'одити, пром'як'нути, пройт'и (кр'їзь що або далеко).

2. прозир'ати, збаг'нути (С. З. Ос.), переп'яти ся. — Хто ж збагнув таємности людського життя і горювання К. Х. — Усп и переп'яла ся тією думкою. Кп.

Пром'ям'ать, пром'яты = 1. прок'облювати, прокол'оту. — Прок'олоту уха на сережки. 2. пром'ям'ати, дошкул'яти, доп'як'ати, пром'ям'їти, пром'яты (С. Жел.), дошкул'ити (С. Аф.), донек'їти. — Зв'їстка про Суховієнкові заходи до самого серця пром'яла Дорошенка. Кп. — Вітер такий г'острий, що поза шкурою пром'яє. Кп. — Бачи по одєжі у-дарив, а так дошкул'ив, що аж дос'є болять. С. Аф. — Попокежав мабути, поки ти дошкул'ить зм'їг хоч трохи. Гр. Чайч. — **Пром'ям'яющий** = дошкул'ивий, шкул'ивий. С. Аф.

Пром'яч'ємость = прозир'їсть.

Пром'яч'єв'ість = пром'яч'єв'ість, про-зир'їв'ість.

Пром'яч'євательный = 1. пром'яч'єв'ий (С. Жел.), пром'язуватий, проз'єч'ивий. — Очі йому такі пром'язуваті, що часом аж страшно. Кр. — Постерегла своїм пром'язуватим розумом. Лев. — Переб'їг по її поєсаті пром'язуватим, вив'ірочим поглядом. Лев. В. 2. д. Пром'язительный.

Пром'яч'ать, пром'як'нути = д. Пром'як'ать.

Пром'єс'ять, пром'єсти, ся = 1. пром'єс-

ити, пронесити, ся, по р'їзних м'єсцях — в'ї-носити.

2. розг'олош'ати, розг'олос'їти, розн'осити, рознесити, ся, розх'одити ся, розйити ся (чутки, в'їстки). — Розйїшла ся чутка, що... — Пронесити слух' = пустити чутку, пог'олоску. — Деє мабути великий дзв'їн виливають, що пустили таку пого-лоску. н. пр.

3. м'ч'ати ся, пром'ч'ати ся, прог'устити.

Пром'ященствов'ать = простарц'ювати.

Пром'яра = прой'да, пром'яра, п'їшкавка, д'їйда (С. Л.) і д. Прой'дох'а.

Пром'ярити = д. Пром'яз'ать 2.

Пром'ярливый = пром'язливий, пром'язуватий. С. Жел. Л.

Пром'ярство = д. Пром'як'є.

Пром'ярщик = д. Пром'яра.

Пром'яхов'ать, пром'яхов'ать = пром'яхову-вати, нап'їховувати, вип'їховувати, пром'яхо-вати і т. д. д. — Він пром'яхов, що за ним сл'їдкують, та і в'їтк. — Вип'їховав скр'їзь. — Пром'яхов у р'їк три карбованця.

Пром'яч'єв'ить, ся = пром'яч'єв'їти; пром'є-стувати, пром'яч'євати; пром'яч'євати ся.

Пром'яты = д. Пром'ям'ать.

Пром'яжд'ать = пром'яжд'ати (довго пром'яжд'ати за об'їдом або страгати що на об'їд).

Пром'ярат = 1. пром'ярати (плугом чи со-хою), пром'яратити (плугом).

2. пром'ягасув'ати, пром'ягасув'ати, про-м'ягасув'ати, пром'ягас'їти.

Пром'ях'ать = пром'ях'ати, пром'ях'ати.

Пром'яганд'їров'ать = пром'ягувати (Гал.).

Пром'яд'ать, пром'ясть = пром'яд'ати, г'ї-нути, пром'ясти, зг'їнути (С. Л.), заг'їну-ти, пог'їнути (С. Л.), сл'їзнути, гал'ї св'ї-та п'їти, г'їг'їнути, пром'ягас'їти — в'їг'їну-ти. — Квітки пром'яли од морозу. — Пром'яв п'ї за ц'їлову душу. — Пром'яден, як собака в ярмарку н. пр. — Оборони од на-пасти, не дай м'їні враз пром'ясти. Сг. — Пром'яв і дуб, і кобила, та ще й в хамут-ці. К. Х. — Гине слава, батьківщина. К. Ш. — Зг'їнуть наші вороги, як роса на сонці. Чуб. — Наша п'їсня, наша мова не вмере, не загине. К. Ш. — Його сивуха за-палїла, і в'їп, як муха в з'їму, сл'їз. Кат. — От крас'єць умотав хв'їст у руки, як одну-стив три аршини — так вовк трохи не заг'ї-нув. н. к. — Щоб ти гал'ї св'їта п'їшов! Хар. Граб. — Пром'ясть без' в'їсти = запром'яс'їти ся. С. Л. — Пром'явший = пром'ялий. С. Л.

Пром'яжа = пром'яжа, зг'їба (С. З.). —

Знайшлася моє пропажа. — Чия згуба, в то-го річей повна губа. н. пр.

Пропазить = прожолобити.

Пропалзывать, проползти = пролázити, пролізти.

Пропалывать, прополотъ = пропóлювати, прополóти.

Пропáрина = д. По́лыня 1.

Пропáрхивать, пропóрхнуť = пропóрхати, пропóрхнути.

Пропáрывать, пропóротъ, ся = розпóрювати, розпóротити, ся; проди́рати, проди́рати, ся. — По шитому розпоролось. — Гвіздом розпороч кобит.

Пропасті́, съ = пропáсти, ся. — Ціле літо пропас волів. — Вівці ціле літо пропасли ся на луках.

Пропáсть = д. Пронадáть.

Пропáсть = 1. прова́дний (С. Л.), безодня, бескет (С. Л.). — Ніхто не шав, сам в провали впав, н. пр. — З того боку провали і з сього боку провали, а посередині гребінь. Гр. Чайч.

2. сила, страх, безліч, чортів тиск, до біса, до чорта, до кáта, до стобіса (д. Мнóго, дуже). — Силу грошей потратив. — У його до біса грошів.

Пропáхивать, пропахáть = пропóрювати, пропóрати.

Пропáхивать, пропахнуť = пропахáти, пропахíти, пропахíнути, папахáти ся (С. Л.).

Пропáчий = пропáщій. — Пропачий чоловік, як не версталие пать.

Пропекáть, пропечъ, ся = пропéкати, пропéкти, ся.

Проперéть = д. Пропирáть.

Пропечáтати = пропéчáтати, випечатати, видрукувати. — Так у його книжці випечатано. Кр.

Пропечъ, ся = д. Пропекáть, ся.

Пропивáть, пропить, ся = пропивáти, пропить, ся, пропíяти. — Пропив волі, пропив вози, а сам ходить по дорозі, н. п.

Пропíливать, пропиліть = пропíлювати, пропилéти (на скрізь або який час).

Пропілі́кати = 1. пропíгkати, протир-лікати.

2. пропéкати (д. Пилі́кати).

Пропирáть, проперéть = пропирáти, пропéрти.

Пропировáть, пропíршествовать = пропíсувати, описувати, виписувати, прописáти, описáти, виписати; записува-

ти, записáти, виписувати, вписáти. — Усе прописано, як було. — Записав у реєстр. **Пропи́сній** = незаписаний, незаведений в перепис, у реєстр. — **Пропи́сняя б́квa** = титу́льна (С. Ш.), початко́ва, вели́ка б́квa.

Пропі́сь = про́пись. С. Жел. — **Писáть про́писью** = б́квами писáти (число).

Пропі́таніє = пожі́ток, пожі́вність, про-жі́ток, па́їд, па́їдок, харч, харчува́-ня. — Дасть Бог день, дасть і пожиток, н. пр. — Міні аби на прожиток стало. Кп. — **Спи́сывать пропíтаніє** = заробляти на хліб. — А я стаю похилившись, думаю, гадаю, як то тяжко тії люди на хліб заробляють. К. Ш.

Пропі́тывать, пропитáть, ся = харчі́ти, харчува́ти, годува́ти, прохарчі́ти і т. д. д. **Прокáрмивать 1.** — **Пропитáться за́пахомъ** = пропахíнути, папахáти ся (С. Л.). — **Пропитáться сы́ростью, вла́гою** = набра́ти ся, втягíти, дуже — набучá-віти.

Пропі́ть = д. Пропивáть.

Пропíхивать, пропíхáть, пропíхнуť, ся = пропíхáти, пропíхáти, пропíхнути, ся.

Пропи́щать = пропíщáти, пропíскоті́ти.

Проплáвать = проплáвати, проплáвати.

Проплáкать = проплáкати, ви́плакати, пере́плáкати, голосо́ — проголо́сити, ски́лячи — проскі́глити, рю́саючи — прорю́сати, дуже голосо́ — прореві́ти. — Десь-денечки як голубка гуду, як зозу-ли викую, виплачу. Г. Бар. — Нерислачу, то й полегшає на серці. Кр.

Проплетáть, проплесті́ = вплі́тати, пере́плітати і т. д. д. **Вилетáть.**

Проплутáться = проплóтати ся, проблу-кáти, проплéнати ся, провéштати ся.

Проплутováть = пропахро́вувати і т. д. д. **Плутováть.**

Проплывáть, проплы́ть = пропли́вати, пропли́вети, проплíнути. — Проплив не довго і став потопати.

Проплíснєвѣть = зацві́сті, цві́ділю, мо́-хом взі́тись.

Проплíсывать, проплíсáть = та́нцюва́ти, протáнцюва́ти. — Аж до брами протáп-цював сивий. К. Ш.

Проповѣ́даніє = пропові́дання (С. Жел.), ка́зання.

Проповѣ́дать, проповѣ́дывать = пропові́-дати (С. Жел.), пропові́дувати; прові́-щáти.

Проповѣдникъ, ца = проповідач, ка, проповідник, ця, казноїдій (С. З.).

Проповѣдническій, проповѣдничій = проповідницький, проповідничий (С. Жел.), казноїдійський.

Проповѣдничество = проповідництво.

Проповѣдъ = проповідь, казань (С. З.), казанія (С. З.). — Поучав не з книжки, а на пам'ять, та ще й нашою мовою, так що й мала дитина зрозуміла б те сьвѣте казання. О. Ст. — В страшно суднюю неділю ксьодоу казанни говорив, став за Божий суд казати, та на гріх перессолив. Руд.

Пропой = пропій, перепій.

Пропойть = д. Проіаівать.

Пропойка = п'яниця, проіаіка.

Прополаскивать, прополоскать = прополіскувати, прополоскати.

Проползать, проползти = пролазати, проповзати, пролізти, проповзти, проплазувати.

Прополотъ = д. Проіаыловать.

Пропользовать = пролічити, прогоіти і д. Пользовать.

Пропоротъ = д. Проіаырывать.

Пропорхать = пролітати, проіурхати.

Пропорхнуть = д. Проіаырхивать.

Пропостить, ся = пропостувати, проіісникувати, спостити, в поведілок — пропонеділкувати. — Пан цілу Петрівку не спостить. Кр.

Пропотѣтъ = пропотіти, упріти. — Поті не уміти, поки не упріти. н. пр.

Пропраздничать = просьвяткувати, нересьвяткувати (Сп.), пропразникувати.

Пропрыгать = проплигати, проскакати, прострибати.

Пропускать, пропустить = 1. пропускати, пропустити. — Пропусти мене — а хочу подивити ся. — Нас пропустили у хату. 2. пропускати, пропустити, перепустити, упустити (С. З.), проіавити. — Пропустив поїзд. С. Л. — Перепусти годину, та знову ложку лікарства візьми. С. Л. — Казали йому — дивись добре, а він проіавив, роззяво!

3. випускати, пропускати, пропустити, випустити, поминути, проминути, викинути. — Читаючи, пропустив два листка. — Се можна й проминути. — Ти не все розказала, де що поминула. Кр. — А мене проминули? Кр.

4. проціжувати, процідити. — Пропустить = вижити, вихилити. — Ще по одній вихилили. Кр. — Пропустить німоу глазу, німоу ушѣй = мов не добачати,

мов не дочувати. — А зо мною зустріпеть ся, мов не добачає. К. Ш. — Пропустить слухъ = пустити чутку, поголоску. — Бумага пропускаетъ = боіага протікає, чорніло прохобдить.

Пропускной = пропуский. — Ш. бумага = бібұла. С. Ш.

Пропуска = пропуск; проіалина. — З міста нема пропуску. С. Л. — Читай без пропусків. — Шевченків Дневник друкували си в Основі з великими проіалинами. Кн.

Пропустить = д. Пропускаты.

Пропустовать = пропорожнювати.

Пропутешествовать = промандрувати.

Пропылатъ = пропалати, пропалатхотіти.

Пропыхтѣтъ = проіахтіти.

Пропынетствовать = проіаичити.

Пропѣвать, проіѣтъ = сьпівати, просьпівати, висьпівати (Ос.), колядку — проколядувати, щедрівку — прощедрувати. — Такий змалечку, раз то просьпівав, то й перейшов. Ос. Вересай. — Бже треті пісні просьпівали, а ти спии. Лев. — Я знаю однієї піснї, то будеш возитъ, поки я просьпівая. н. к.

Проработывать, проработать = робіти, працювати, проробити, проірацювати. — Проірацював над сим ділом багато.

Прора́мка = ұставка (в мужеських сорочках від коміра до рукава).

Прорастать, прорасти = проростати, прорости; заростати, зарости. — Картоплі проросла. — Заросли пляхи тернами. К. Ш.

Прорва = 1. прірва. 2. д. Прожора.

Прорвать = д. Прорывать.

Проревѣтъ = проревіти.

Прорекатель = д. Прорицатель.

Прорекать, проречъ = прорікати, пророкувати і д. Предсказывать і Предвозвѣщать.

Проржавѣтъ = проржавіти.

Проржать = проіржати.

Прорисовывать, прорисовать = 1. перездіймати (малюнок крізь скло або папір). перезлігати, перемальовувати, перемалювати.

2. промальовувати, промалювати, прописати. — Промалював цілу піч.

Прорубь = знімок (малюнка через скло або папір).

Прорицалище = пророчня. С. Жел.

Прорицаніе = прорікання, пророкування, віщування і д. Предсказаніе.

Прорицатель, инца = віщун, віщовиця, ворожбит, ворожка (д. Вѣщунъ).

Прорóкь = прорóк, прорóк. С. Жел.

Проронíть = пропустíти, упустíти, вíпустити. — **Проронíть словéчко** = проговорíти ся, пробóвкнути (С. З.).

Прóрость, прóрось = прорíсть. — Сви́нина з прорíстю.

Прорóчекс́ий = прорóчий. С. Л.

Прорóчество = пророкува́ння, вíщува́ння і д. **Предсказáние**. — Здасть ся, що се нам сумне пророкування на тяжкі нещасть. Ст. Г.

Прорóчествовать = пророкува́ти, прорíка́ти, прорóчити, вíщува́ти. — Із жінок же Тараниха мов пророкувала, про дружину для Панааса балакати стала. Ман. — А тим часом сичі вночі не добре вíщують. К. П.

Прорóчить = прорóчити і д. **Предсказыва́ть**.

Прорóчица = прорóчиця (С. Жел.), прорóкíня (К. Св. П.).

Проруба́ть, проруба́ть = прорубува́ти, проруба́ти, цюкаючи — процю́кати, льод на ополопку — полóнчити.

Прорубь = полóнка, ополóнка (С. З. Л.), пелька, для риболовлі — кишeць, ві́кно, ві́кпíня. — Крутити си, як кізак в ополо́нці. н. пр. — В ополо́нці огонь не страшный. н. пр. — Кинула си громада до ставу, аж там біли пельки тільки чоботи . . . а він, злечить, в пельку пішов. Кп. (д. ще під сл. **Полынь** 2).

Проруга́ть = прола́яти.

Прору́ха = óбмах, прóгріх, помíлка (д. **Ошíбка і Прóмахь**). — Н на стару́ху быва́ет прору́ха = всяк чоловік не без грíхá, кінь на чотирьóх нога́х та спотика́еть ся. н. пр.

Прорыва́ть, прорва́ть, ся = 1. роздира́ти, продира́ти, розідра́ти, продра́ти, ся. — Продрав штани.

2. прорива́ти, розрива́ти, прорва́ти, розрíти; пробива́ти, пробíти, ся. — Вода прорвала греблю. — Козаки пробили си крізь турецьке військо.

Прорыва́ть, проры́ть, ся = проко́пувати, прокопа́ти, прорíти, ся. — Прокопали ходники.

Прорывь = 1. прóрив (на пр. чиряка). Ман. 2. рíв, кана́ва; прíрва, вірва.

Проры́ска́ть = прогаса́ти, прогана́ти.

Прорыча́ть = прогарча́ти, прорича́ти.

Проры́затъ = д. **Проры́зывать**.

Проры́зваться = пропу́стувати.

Проры́зъ = прорі́з.

Проры́зывать, проры́зать, проры́затъ, ся =

прорізува́ти, проріза́ти, прорізати, ся, про кíлько — попрорізува́ти, ся. — Прорі́зав скатерку. — Рі́збар цілий де́нь прорі́зав печатку. — У дитини усі зуби попрорізували ся.

Проры́ха = рóзпір (С. Жел.), рóзпірка, розі́бороте, прогальовина (С. Л.), дірка (що прорвала ся по шитому).

Проса́жива́ть, проса́дитъ = розса́жувати, розса́дити, порозса́жувати. — **Проса́дитъ** (про гроші) — пробóхати. — Пробухав багато грошей.

Проса́къ = 1. хва́брика вірьбо́к.

2. кло́піт (С. Жел.), морóка. — **Попастъ впроса́къ** = д. під сл. **Попадать**.

Проса́ливать, просо́лить, ся = со́літи, просо́літи, всо́літи, ся.

Проса́ливать, проса́лить = са́літи, проса́літи, на́літи, насмальцо́вати.

Проса́сывать, прососа́ть, ся = просиса́ти, просса́ти, просмо́кати, ся. — Вода раз греблю просмо́кала. Б. Г.

Проса́чиваться, просочі́ться = просиса́ти ся, проті́кати (С. Л.), ці́нути, проса́ти ся, проті́кати.

Просва́тывать, просва́татъ = д. **Засва́татъ**.

Просверка́ть = промиго́тіти, промигíти, проблі́скати.

Просве́рживать, просверки́уть = д. **Проблэ́скивать**.

Просве́рливать, просверлі́ть = просве́рдлювати, прові́рчувати, просве́рдліти (С. Л.), проверті́ти (С. Л.), просвiдрува́ти (С. Л.), пробурті́ти (С. Л.), висверді́ти, вікруті́ти, про кíлько — пови́све́рдлювати, попросве́рдлювати і т. д.

Просви́ра = прóскура, прóскурка. С. Л. — Не гові́вши, та проску́рку з'я́в. н. пр.

Просві́рки, рос. Malva L. = калáчики, *M. rotundifolia L.* = прóскурки, калáчики, прóскурень, проскурні́(я)к, нацьóрки. С. Ан.

Просві́рковый = калáчиковий

Просві́ринца, просві́рня = проску́ринця (С. Жел.), проскурні́, прóсви́рня. — Скраю сиділа старенька проскурница і продавала проскури. Лев.

Просві́рный = прóскурний.

Просві́рнякъ = д. **Проскурнякъ**.

Просві́рочный = д. **Просві́рковый**.

Просві́рывать, просвиста́ть, просвисте́тъ = свисті́ти, висвистува́ти, висвисті́ти, просвисті́ти. — Висвистує пісню. — Просвистів цілу ніч.

Просвoевóльничать = просвoевóлити.

Просвѣжати, просвѣжити, ся = освѣжати, освѣжити, ся.

Просвѣтитель, ница = просвѣтитель, ця, просвѣтитель, ка. С. Жел. — В піснях він виявляєть ся не просвѣтителем Рускої землі, а идеалом російського папа. Бар. О.

Просвѣтительный = просвѣтительный. С. Жел.

Просвѣтять = д. Просвѣщать.

Просвѣтляти, просвѣтляти, ся = прояснювати, вьяснювати, прояснити, вьяснити, ся, про рідке — очищати, очистити, ся.

Просвѣтлять = прояснити ся, вьяснити ся. — Небо прояснило ся. — Нехай винясить ся — бач як пахмарило. н. пр.

Просвѣтъ = просвѣтъ, просвѣток (С. Л.). — Над містом стояв вечір без просвѣтку темний. Кп.

Просвѣчивать = просвѣчувати, висвѣчувати, свѣтити ся, вичичати (на пр. тіло спід мережки). Ман.

Просвѣщати, просвѣщати, ся = просвѣщати, освѣщувати, освѣдчати, свѣчити, ся (С. З.), цвѣчити ся (С. З.), просвѣтити, освѣтити, ся. — Просвѣтив їх розум всякими науками, в житті потрібними. Л. В. — Просвѣтилися, та ще хочен других просвѣтити, соще правди показати. К. Ш. — Освѣти чоловіка, то він і порозумішає. н. пр. — Свѣтитеся люди, добре буде. Свѣтитеся хоч по малу, щоб вас лихо злов не вгало собі на поталу. Прибура. С. З. — Великая громада молоді російської в колегіумі моім знайдуєть ся і в науках і віри свѣтлої боролити цвѣтиг ся. П. Могила. С. З.

Просвѣщеніе = просвѣта (С. Жел. З.), освѣта (С. З. Л.), свѣчення (С. З.), свѣтъ, освѣдчення, цвѣчення (С. З.). — Просвѣти за плечима не носити. н. пр. — Списати життєпис Шевченка значить списати історію просвѣти взагалі в Росії. Кп. — Братства київського, труждаючого ся в цвѣченію молоді російської. С. З.

Просвѣщенный = освѣчений, освѣтний, свѣтний (С. З.). — Він чоловік освѣчений. — Горю люду не свѣтучому на сім свѣті бути: зараз стане попіхачем проміж свѣтних люди. Прибура. С. З.

Просѣлокъ, просѣлочная дорога = д. під сл. Дорога. — Дорога идѣть просѣлками = дорога идѣ поміж сѣлами та хуторами.

Просиживать, просидѣть = просяжувати, просидѣти, висїжувати, висидѣти. — Просидѣв за роботою аж до ранку. — Цілий вечір висидѣв дома.

Просиный = просиний.

Просинь, у виразі: „въ просинь, съ просинью“ = синійвий. С. Жел.

Проситель, ница = прохач, ка (С. Л. Жел.), прохатарь, ка (С. Л.), прохатирь (Сп.), прошак (С. Жел. Л.), благач (С. Ш.), пабридливий — каня, канюка.

Просительный, но = прохальний, присма.

Просить, ся = 1. просіти, прохати, ся (С. Л.), сильне — благати (С. Л. Ш.), пабридливо — канючити, циганити, милостию — старцювати, рѣку простягати, жебрувати, лабзюковати, жебрати, Христа ради — христарядниати. — **Просить позволенія** = нитати ся, прохати дозволу.

2. позивати (С. З.), скаржити ся. — Ой піду я до папа, позивати Івана. н. л.

Просіявати, просіять = засіяти, засяти, просіяти.

Проскаблывать, проскаблать = проскрибати, проскромажувати, проскребти, проскромадити.

Проскакивать, проскочить, проскокнѣть = 1. проскокувати, проскочити, проскікнѣти, просгрібнѣти. — Курча проскочило з курника.

2. трапляти ся, лучати ся, зустрічати ся, трапити ся, лучити ся, зустріти ся (рідко).

3. промчати ся, проскакати.

Проскаблать = д. Проскаблывать.

Проскользаться = проковзати ся.

Проскользнуть = вислизнути, вискослизнути, винорескнути і д. Вискользнуть.

Проскорѣть = протужити, просу мувати.

Проскочить = д. Проскакивать.

Проскребать, проскресть = проскрибати, проскребти, проширѣбати.

Проскришѣть = 1. проскрипити, прорипити.

2. процигикати, прорипити, прорипикати (про музик).

Проскурнякъ, рос. *Althaea officinalis* L. = калачники, проскурнякъ, діка рѣжа. С. Ан.

Проскучати = пропудити ся, пропуджувати.

Прослѣбить = пронести, прочистити, промкнѣти. Лев. — Дав лікарь дитині масла на прочистку живота, а воно і промкнуло. Лев.

Прославление = виславлення.

Прославлять, прославить, ся = славити, прославляти, виславляти (С. Л.), вислаювати, велавляти, прославити (С. Л.), велавити, ославити, ся, про що пер

— розсла́вити. — Дяк мала́р всла́вив ся на цілу околицю. Кв. — Од Припелі до Сипо́хи всла́вили себе Обухи. К. Д.

Прослезі́тсья = запла́кати, пропла́кати, розпла́кати ся.

Прослопа́тсья = провешта́ти ся, проблукати́, протина́ти ся.

Прослу́живать, прослужи́ть = служи́ти, прослужити́.

Прослу́шувать, прослу́шати = вислу́хувати, вислухати́, прослу́хати.

Просла́влять, просла́ть = всла́вляти ся, велáвити ся. — На всю округу всла́вив ся.

Просла́влять = прочу́ти, начу́ти, перечу́ти, перезна́ти, наслу́хати. — От зараз і прочула во́на, що де́сь є така ба́бка, що помо́же. н. к. Мац.

Просла́влять = вислѣ́дити (С. Л.), прослѣ́дити, проца́нтрува́ти, присо́чити.

Просла́влять = 1. про́йти, про́їхати. — Через на́ше село́ багато вій́ська про́йшло. 2. про́вѣрити, пере́вѣрити, ви́вѣрити, не́регля́дити, пере́дивити ся. — Він пере́гля́д се ді́ло.

Просма́тривать, просмо́трить = 1. пере́гляда́ти, проди́вляти ся, пере́гляда́ти, проди́вляти ся, пере́дивити ся, прога́ля́дити. — Прихо́дили, проди́влили ся — у ко́го скі́льки кі́и сто́ять. н. о. Гр. Чайч. — Я пере́дивив ся руко́пис. — Про́дивив ся на карти́ну до́вог. 2. недо́гляда́ти, недо́гляда́ти, недо́дивити ся, про́га́вити. — Не до́дивив ся усі́х поми́лок.

Просмо́тр = про́гляд (С. Л.), не́регля́д. — Пере́гляд украї́нських кни́жок. Ос.

Просма́влять, просма́йти = д. Осма́влять.

Просма́влять = просма́їти ся, посма́їти ся, про́регота́ти, ся. — Про́реготали ці́лий ве́чер.

Просну́тсья = д. Просны́тсья.

Просо́, рос. Раница мінасеум І. = про́со, кати́ца — во́лот (С. Аф.), во́лоття (Ск.), ку́ниця, кия́х. — **Просо́ желтоо́стѣе, Р. глауци** = тека́ч. С. Ан. — **П. бѣ́лое** = бі́лиця. — **П. коло́еіе** = во́лотисте, кия́хува́те (Ман.).

Просо́вище = про́совище, про́сище, про́си́нище, про́ська (д. під сл. По́ле).

Просо́бара́ть, ся = про́збіра́ти, ся.

Просо́бка = д. Бо́лваше́к.

Просо́вна = за́сув.

Просо́вувать, просова́ть, просе́юють = про́совувати, про́сеюти, ся; про́шихувати, про́ихати, про́ихну́ти, ся.

Просо́літь, ся = д. Про́са́ливать, ся.

Просо́ль, про́соль = про́сіл.

Просо́лѣть = про́солѣти, всо́лѣти ся.

Просо́ники, про́сольє = про́соння. — **Въ про́сникахъ** = з про́соння.

Просо́ніть = про́сопѣти, про́сопѣти.

Просо́са́ть = д. Про́са́ска́ть.

Просо́сь = про́лухо́вина, про́гній, про́галъбо́вина (в лу́ду).

Просо́хнутъ = д. Про́сыха́ть.

Просо́чѣть, ся = д. Про́са́чливать, ся.

Просо́на́ть, ся = д. Про́сына́ть, ся.

Просо́пори́ть = про́сопори́ти, про́спере́чати ся, про́змага́ти ся.

Просо́рчи́вать, про́сори́чить = про́пуска́ти, про́пустѣти́ строк, про́стро́чити (С. Жел.).

Просо́рочка = відво́лока (С. Нар.).

Проста́ивать, простоя́ть = висто́ювати, про́сто́ювати, висто́яти, про́сто́яти, відсто́яти.

Проста́къ, проста́чка = про́ста́к, про́сту́ха. С. Л.

Простѣ́ивать, простега́ть, просте́гну́ть = стѣ́обати, про́сте́бати, про́сте́бну́ти.

Прости́ра́ть, простере́ть, ся = про́стяга́ти (С. З. Л.), про́тяга́ти, тя́гти, ся (С. Л.), про́стягати, про́тягати́, ся; до́ходити, ся́гати, ді́йти. — Ста́в про́стяга́єт ся аж до лу́су. — Ста́в тя́гне аж до мо́ря. С. Л. — Ста́є широ́ко землі́ моско́вська, та ті́сно, су́мно там лю́дському се́рцю. К. В.

Простира́ть = про́прати. — Ці́лий ра́нок про́пала́ шма́ти.

Простѣ́тельный = д. Извѣ́стительный.

Простѣ́тутка = по́вія, финді́орка, розтру́ха і т. д. д. Непо́требни́ца. — Усі́ зна́ють, що во́на финді́орка, та на́м до того́ ба́йду́же. Кв.

Простѣ́ть, ся = д. Про́шати́, ся.

Просто́ = про́сто, по́ просту, щі́ро. — Зо́ всі́ми по́водить ся по́ просту.

Просто́ва́тий = про́ста́нський, недо́умко́ва́тий і д. Глу́пова́тий.

Просто́душіє = про́стоду́шність. — На́ша про́стоду́шність до́вела його́ до того́.. Кв.

Просто́й = 1. про́стий, зви́чайний. 2. по́ро́жній, ві́льний. 3. про́ста́нський.

Просто́й = про́стий.

Просто́ка́ша = кі́сле мо́локо, сиро́ватка (С. З.).

Просто́лю́ддя, про́столю́динка = про́стий чо́ловік, про́стого і́бу, про́столю́дець, про́столю́дка.

Просто́наро́діє = про́сті лю́ди, про́стий

- люд, простоблюд, простацтво, стар. — поспільство. С. Л.
- Простонародний** = простолюдний, простацький (С. З. Л.), стар. — посполитий. С. З.
- Простона́ть** = простогна́ти, проквиліти.
- Просторня́й, но** = просторви́й, просторі́й. — **Просторі́жє дѣля́ться** = простори́шати, простори́шати.
- Просторѣ́** = прості́р, приві́лля.
- Просторѣ́нє** = простомо́ва. — **Въ просторѣ́чїи** = по простому.
- Простосердѣ́нный** = щирі́й.
- Простота́** = простота́.
- Простофі́ля** = га́ва, бевзъ і д. Глу́поваты́й.
- Простоя́ть** = д. Проста́явать.
- Простра́нний** = просторі́й, широ́кий, розло́гий (С. Л.), розле́глий.
- Простра́нство** = прості́р, простор (С. Л.), простори́нь, обши́р, розло́г (С. Л.), просторо́щище. — **Безиреде́льное н.** = безмі́р, безмі́рря. — Кидав очима, пеначе в порожній прості́р. Лев. — На просторі́ між Балтицьким а Чорним морем жили Славяне. Вар. О. — Велике просторо́щище земель біля Дніпра пустовало. Кв. — На обши́р Україна більша за Францію. Кп.
- Простра́нствовать** = промандрува́ти.
- Прострига́ть, простри́чь, ся** = прострига́ти, простри́гти, ся.
- Прострѣ́ливать, прострѣ́лить** = прострі́лювати, прострі́ляти.
- Прострѣ́лиа** = прострі́л.
- Прострѣ́ль** = 1. прострі́л.
2. рос.: а) *Aconitum Napellus* L. — борѣнь, зозу́ліні черевички, б) *Anemone Pulsatilla* L. — прострі́л, сон, сон-зілля. С. Ан.
- Прострѣ́льная трава́** = д. Прострѣ́ль 2.
- Простря́на́ть** = пропоро́бити ся. — Ці́лий ранок пропорала ся коло печі́.
- Просту́да** = простуда́, осту́да (С. З. Л.), засту́да, підві́й.
- Просту́жати, простуді́ть, ся** = студі́ти, простуді́ти, застуді́ти, ся, захо́лодити, охвати́ти, ся, од ві́тру — підв'я́ти ся. — Застудив себе́ тай помер. Кр. — Щоб не застудити ся, ви́пили по чарці́ джину. Кп.
- Просту́пати, просту́пить** = прохóдити, пройт́и (наскрі́зь або з середини на верх).
- Просту́па́ється, просту́питься** = 1. д. Осту́паться. 2. д. Прови́няється.
- Просту́нок** = вчи́нок (С. Л.), учи́нок (С. Ш.), вина́, пові́нка, пере́ступ, ви́ступок.

— За що́ ж мене́, мужу́, б'єш, за який вчи́нок? н. п.

Просту́жати = просту́жати, простукоті́ти, сильно — прогрю́жати, сильно і часто — проторо́хтати, проторо́хкоті́ти, тихо і мі́рно — протокоті́ти, чим ва́жким — прогупа́ти, протугоні́ти, ногами — протупоті́ти.

Просту́вати, просту́ть, просту́нуть = простига́ти, стигну́ти, холо́нути, присти́гнути, присти́гти (С. Л.), ости́гти, висти́гнути, прохоло́нути (С. Л.), охоло́нути, ви́холонути, в печі́ — ча́хнути, проча́хати, проча́хнути, сча́хнути, ви́чахнути. — Раз добро́м налите́ серце — в ві́к не прохоло́не. К. Ш. — Не́хай, у печі́ трохи проча́хне, тоді́ й трубу́ закри́ме. С. Л.

Просту́лий = прості́лий, ости́глий.

Просту́ня = прості́ня (С. Жел.), прости́рало (С. Жел.), прости́радло. — Прости́радло, запо́лочю шитос. Ст. Оп. Кієв. Ст.

Просту́ть = д. Просту́вати.

Просту́нок = прості́нок.

Просту́к, просту́нка = просту́к, просту́ха.

Просту́ється = прокло́нотати ся, промету́шити ся.

Просу́живати, просуді́ть, ся = суді́ти, просуді́ти, ся, протяга́ти, ся, проно́зивати. — Суд просудив до́вго. — Протяга́й ся до́вго, поки́ суд розсудив ді́ло. — Пропозивав (або: просудив) сто карбо́ванців і сво́го не допра́вив ся.

Просу́ють = д. Просу́вувати.

Просу́шити = просу́шити.

Просу́шувати, просу́шити, ся = просу́шувати, просу́шити, ся.

Просу́ра = д. Просу́ра.

Просу́чувати, просуча́ти, просу́єть, ся = пролі́чити, прораху́вати, ся (який час або зроби́ти помилку), проши́тати.

Проси́пати, просна́ти = спа́ти, просна́ти (який час або про́пустити через сон).

Проси́пати, проси́пати = розси́пати, розси́пати.

Проси́паться = 1. (просна́ться) — проси́пати ся, просна́ти ся. — П'яний проси́пав ся, а дурний ві́колю.

2. (просну́ться) — прокида́ти ся, про́чнати, про́кинути ся, про́чну́ти ся, о́будити ся, розбу́дити ся, продрі́хати ся, про кі́лькох — попро́кидати ся і т. д. — Вона́ прокину́лась та й диві́ть ся. н. к. — Прокіну́в ся чу́мак вранці́ та й пола́нав у гама́нці. н. п. — Як ударить у дзві́н, от він і прокине́ть ся. н. о. Гр. Чайч. —

Тенер тільки прокинулися у його всі сили життя. Ки. — Ой я сплю — мидий снить ся, душа моя веселить ся. — Прокину ся — аж немає, аж серденько заміряє. в. п.

Просы́нь = крѡсип. — Спать без просипу.

Просыха́ть, просо́хнуть = **просиха́ть, про-
со́хнути**, про грязь — **про́чахати, про-
тряха́ти, про́чяхнути, протря́хнути**.

Просьба = прозьба, про́хань, прохання, як молитва — **благання**, набридлива — **канючіня**. — **Приставать съ просьбами** = **канючити**, **цигавити**, **розканючити** ся.

Просі́вати, просі́яти = **просі́вати, висі́вати, просі́яти, висі́яти**, на решето — **точі́ти, проточі́ти, переточі́ти, підточі́ти, наточі́ти, віточі́ти**. — Точити мещ через сито. Кр. — Бере сито та проточи пивидче борошно на затірку. Кн. — Споминки треба переточить і чимало чого знехотати. Кн.

Просѣвочный = просѣвальный.

Просѣдѣти, просѣсть = пробивати ся, виступати (на верх), виникати ся, протікати, пробити ся, виступити, виткнути ся, протікти. — Борода пробиваєть ся — Рослина тільки що виткнула ся. — Вода протікає в щіливи.

Прое́дана = 1. щілина, розіа́дина (С. Л.), розіа́нина (С. З.).

2. д. Прѣсѣды.

Прое́здъ = сивѣзна, про́сѣдъ (С. Жел.). —
Борода́ съ про́сѣдью = шпакováта. —
Борода шпаковата, та думка клята. п. пр.

Просѣлка = прѣсѣк (С. Жел.), прѣруб, про-
гальовина, прѣміс, прѣлісок, проворіття.

Просѣкать, просѣчь = прорѣбувати, про-
сїкати, прорѣбати, просїкти.

Прѡсѣкъ = д. Прѡсѣка.

Просѣсть = д. Просѣдаты.

Просѣчный = прорѣбанный.

Просѣчь = д. Просѣкать.

Просѣвать = д. Просѣвать.

Просяка́ть, просе́ять = просяка́ти (с. Жел.), просе́яти ся, прохо́дити (проводу).

Просяной = просяній. — Просяная ка-
ша = пшонява. — П. солома = про-
сяница, просянка.

Протѣивать, протѣять = тѣяти, протѣяти, протѣнути, розтѣнути.

Протáлнина = 1. таловина (Мал.), тал (С.
Л. Ш.), талові́к (земля снід снігу, що ста-
нув).

2. прогальовина, прогалина, прогайлпна, відпарь і т. д. д. **Полынья** 1.

Проталкати = 1. (протолкати, протолкуть, ся) — пропихувати, протіскувати, ся, протовляти ся, пропхати, ся, пхонхнути, ся, протовхати ся, протовити ся, протиснути ся. — Пропхати човеп поміж кривою. — Тісно, на силу пропхав ся.

2. (протолѡчь) — протовкѣй. — Треба
ще протовкѣ трохи.

Протанцювати = протанцюва́ти, гопак — прогонюва́ти. — Цілу ніч протанцювали. — Протанцювала раз та й годі.

Прота́пливать, протопи́ть = топи́ти, про-
топи́ти, ви́топити. — Треба протопити
грубку, бо щось холодно.

Протангивать, протангать = протангу-
вати, протангати, стежку — простежи-
ти. — Протангав чоботи. — Я тільки стеж-
ку протангую до списання Шевченкової жит-
тєписи. Кн.

Протаска́ть = 1. протаска́ти. — Цілий день протаскав дрова.

2. протягати, проволочити, проволотіти.
— Протягав копиці аж до півдня. — Його протягали по судах.

Протаска́ться = проволочи́ти ся, пробле-
ка́ти, прошвѣндяти, проплѣнтати ся.

Протасківати, протасціть, ся = протяга́ти, протягні́, ся, проволоско́ти, ся, протара́ннити, проті́рати, протелю́щити. — Проволо́к через двір та й ки́нув.

Протачивать, проточить = 1. протбчувати, проточити. — Черва проточила дерево.
2. гострити, прогострити, проточити.
— Цілий район прогострив ножі.

Протаціть = д. Протаскивать.

Проташі́тися = проволоткі́ ся, пропле-
сті́ ся, проді́бати, проплуга́нити ся.
— На силу проплів ся через двір.

Протѣять = д. Протѣивать.

Протекать, протечь = 1. протікати, протікти, ледве-ледве — слезити, прослизувати. — Вода протікає через каналу. — Човен протікає. — Слезити трохи боючок. Хар. — Вода крізь вікна прослизує. Хар. — Бумага протекать = д. під сл. **Пронекать**.

2. уплива́ти, плі́пути, уплисти́ (С. Ш.).

Время протекать = час пліне. — Протѣкъ годъ = уплів рік. С. Ш.

Протѣкшій = минѹлий.

Протерёбливать, протеребить = прорива-
ти і т. д. д. **Продёргивать** 2.

Протерѣть = д. Протирáть.

Протери́тъ = стѣрнѣти; вѣтерпѣти.

Протѣчь = д. **Протека́ть**.

Протівень = 1. **спісок**.

2. **бля́ха**, **ли́ст** (залі́зний, що на йому печуть пироги то-що).

Протівиться = **опіра́ти** ся (С. З. Л.). **опи́нати** ся, **спротивля́ти** ся, **о́пір** стави́ти, **спреча́ти** ся, **спереча́ти** ся, **іти́** **про́ти**, **о́гніяти** ся (С. Л.), **змага́ти** ся (С. Л.), **спинча́ти** ся (Сп.). — А він не йде — опи́нається. — І дівчата, сьміючи ся, всі ті вхопили, опи́нала ся спі́гурка, та не стало сили. Гр. Чайч. — Хоч як довго вона спротивля́ла ся, а на сам-кінець, добре, каже, поїду. Кн. — Гріи́ гуркотів, огнями розсипав ся, змагав ся довго дуб, стогнав, не подавав ся. Б. Г. — А що як Дем'я́н свата́ти ме, а мати буде сперечатись? Лев. — Не можна проти́ батька опи́нати ся. С. Л.

Противле́ніє = **змага́ння** (С. Л.), **проти́вність**.

Протівникъ, **ца** = **супроти́вник**, **ця** (С. Л.), **супо́рник**, **ця**, **супере́чник**, **ця**. — Військо супротивників зійшло ся біля Корсу́ня. Кн.

Протівний, **но** = 1. **проти́вний** (С. З.), **супротивний**, **по**. — Вітер **проти́вну** хвилю зо **дла** моря **знімає**, судна **козацьки** **розбиває**. п. д. — А на **морі** **супротивна** **хвиля** **вставала**. п. д.

2. **гидкий** (С. З. Л.), **о́гидний**, **обри́длий** (С. Л.), **обри́дний**, **обри́дливий**, **мерзе́ний**, **осору́жний** (С. Л.), **о́прикривий**, **гидко**, **о́гидно**, **бри́дко** (С. Аф.). — Я **тричі** **вже** **йому** **казала**, що **осоружний** **він** **міні**, що **й** **глянути** на **його** **не** **можу** **я**. К. К. — **Гидко** **глянути**.

Противо́дїє = **проти́вність**, **перешко́да** (С. З.).

Противо́дїє **вать** = **перече́ти** (С. Л.), **на** **перешко́ді**, **на** **зава́ді** **става́ти**, **ро́бити** **перешко́ду**, **перешкожа́ти** (С. З.).

Противозако́нний, **но** = **незако́нний**, **беззако́нний**, **безп्रा́вний**, **не** **слух́ний**.

Противолежа́чий = **супроти́лежний** і т. д. **Противопо́ложный**.

Противопо́лага́ть, **проти́вположа́ть** = **ста́вити**, **поста́вити** **навро́ті**, **нави́пакі**.

Противопо́ложе́ніє = **проти́вність**, **проти́воста́йність** (С. Жсл.).

Противопо́ложный = **проти́вний**, **супроти́вний**, **супроти́лежний**. — Їм **забажа́лось** **по́бити** **в** **проти́вну** **хату** **та** **довіда́лись** **хто** **прийшо́в**. Лев. — **Починає** **гукати** **батька** **й** **ма́ті**, **бо** **вони**, **бач**, **у́сі** **в** **проти́вну** **хату** **перейшли**. Лев. — Усі **інтереси** **маси** **стали** **супроти́лежними** **інтересам** **на́вів**. Кн. — З **сіх** **слів** **автора** **виходи́ть** **супроти́леж-**

не **тому**, що **він** **попереду** **говори́в**. Зал. Груш. — **Въ** **проти́вполо́жную** **сто́рону** = **нави́пакі**.

Противорѣ́чиво́сть = **супере́чливість**.

Противорѣ́чивый = **супере́чливий**.

Противорѣ́чить = **перече́ти**, **супере́чити** (С. Л.), **перече́ковати**. — Що **скажу** — **не** **суперечити́**, **міні** **віри́ть**, **як** **своєму** **си́ну**. Ст. С. — **Вони** **міні** **в** **тім** **мовснні** **перече́ковали**. Кочубей. С. З.

Противорѣ́чіє = **пере́ка**, **нерече́ка**, **супере́чка**, **супере́чка**, **супере́ччя** (С. З. Л.), **су́періч**. — **Нехай** **буде** **ячмінь-тречка**, **аби** **не** **суперечка**. п. пр. — **Трапи́ла** **ся** **супері́ч** **факті́в**. Пр. — **Думка** **чудна** **і** **стає** **в** **супері́ч** **з** **право́дою**. Кн.

Противосто́ять, **проти́воста́ть** = 1. **сто́яти**, **ста́ти** **навро́ті**.

2. д. **Протівиться** і **Противо́дїє** **вать**.

Противо́діє = **проти́вотру́я** (С. Жсл. Пар.), **проти́влік** (С. Пар.).

Противо́дїный = **проти́вотру́йний**.

Противу́сесте́ственный = **ненату́ральний**, **надзвичай́ний**.

Проти́ву, **проти́вн** = 1. **про́ти**, **напро́ти** (С. Л.), **су́проти** (С. Л.), **су́против** (С. Л.), **нави́ро́ти**, **насу́против**, **про́сто** (С. Л.); **нави́пакі**, **ви́пакі**, **нави́пак**. — **Моя** **ха́га** **просто** **церкви**. С. Л. — **Нави́пакі** **со́нни**.

2. **про́ти**, **су́проти**; **нави́рек**, **насу́проти́вне**. — **Проти** **сові́сті**. — **Супроти** **його** **нема** **луччо́го** **робі́тника**. С. Л. — **Так** **ціж** **поганий** **став** **нави́рек** **міш** **доро́гу** **заси́нувати**! Гул. Ар.

Протира́ть, **протере́ть**, **ся** = **протира́ти**, **протерти́**, **прошарува́ти**, **обшмо́ргати**, **обчовга́ти**. — **Протере́ть** **глаза́** (про **гроші**) — **проці́ндрити**, **прома́нтявити**, **прога́йнува́ти** і д. **Прома́тыва́ть** З.

Проти́скива́ть, **проти́снуть**, **ся** = **прони́хати**, **проти́скувати**, **пронха́ти**, **пронхи́ути**, **проти́снути**, **ся**, **проти́сти** **ся** (Ман.), **пробга́ти** **ся** і т. д. **Прота́лкива́ться**. — Що **ясла** **будуть** **на** **пів** **хати** — **такі**, що **й** **в** **двері** **не** **пронхали**. Б. Г.

Протка́ть, **проткну́ть** = д. **Протыка́ть**.

Протля́ва́ть, **протля́ть** = **проти́ва́ти**, **кере́тліва́ти**, **проти́ти**, **переті́ти**.

Прото́діаконъ = **прото́діакон**.

Прото́ре́й = **протопо́п**, **жі́нка** **його** — **протопо́ниша**, **протопо́ниця**, **дочка** — **протопо́півна**.

Прото́къ = **проти́к**, **течі́я**, **невели́чкий** — **пере́гік**, **переті́чок**, **переті́чка**, **вширо́кому** **місці** — **плє́со**, **в** **глибо́кому** — **бака́й**.

Протолка́ти, протолки́уть, ся = д. **Проталка́ивать, ся.**

Протолко́вати = пробала́кати. — Цілий вечір пробалакали про театр.

Протолі́тися = протолі́пити ся, пропха́ти ся і т. д. **Проті́скиватися.** — Пароду так багато, щі́й протолі́питися трудно. Лев.

Протомі́ти, ся = проморі́ти, прону́дити, ся, зну́дити, ся, прому́чити ся.

Протопа́ти = проту́пати, протупо́тіти, прого́пати, прогу́пати, прогони́юва́ти, проту́ницюва́ти, протю́пати, прою́потіти.

Протопі́ть, ся = д. **Протоплі́вуть.**

Протопі́нь = д. **Протоі́ерей.**

Протопі́тять = д. **Протопі́тять.**

Проторго́вати = проторгу́вати, прогандлю́вати, па базарі — пробазарю́вати, на ярмарку — проярмарку́вати (який час або стратити що, торгуючи).

Проторі́жка = стра́та, втра́та (в торгу).

Прото́ри = прото́ри, тра́ти (судові).

Проторі́ть = прокла́сти (дорогу), утору́вати (С. Ш.), протопі́тати (сгежку), проті́жжити (теж). — **Проторі́нний** путь = бі́тий шлях, протопі́тана сті́жка. — Ге́ний ніколи не йде шляхом бигим. Ки.

Протоско́вати = прожу́рити ся, просуму́вати, прону́дити ся.

Протопі́ль = первобро́аз.

Прото́чина = 1. проточі́нна, черво́ло́чина (в дереві).

2. переті́к, переті́чка (д. під сл. **Протокі́ть**).

Проточі́ний = бігу́чий, теку́чий. — Бігу́ча вода.

Протрє́зливать, протрє́злять, протрє́зять, ся = ви́верє́зюва́ти, ви́тверє́зити, протверє́зити, ся, тверє́зшати.

Протрубі́ть = 1. протрубі́ти, просурмі́ти.

2. розго́лосити, роздзвоні́ти.

Проту́ри́ть = прогна́ти, проту́рити.

Протурча́ти = проту́ркати, протурко́тіти.

Протуха́ти, протухну́ть = ту́хнути, протухну́ти.

Протю́кати = 1. (протка́ти) — затка́ти. — Положно заткане шовком.

2. (проткну́ти) — прогика́ти, проткну́ти, простро́мляти. — Простро́мив еписом.

Проті́сня́тися, проті́снийся = прогі́скувати ся, протоплі́яти ся і т. д. **Проті́скиватися.**

Протю́кати = 1. процю́кати. — В сті́ні процю́кав віконце.

2. протю́кати.

Протівка́ти = продзя́квати. — Цу́ця протівка́ла цілу ніч.

Протя́гива́ти = про́гяга́ти, про́тяг.

Протя́гивать, протяну́ть, ся = 1. про́гяга́ти, про́стятати, протя́гті, про́стятгті, ся. — Не прикладав му́ки, не про́стятаяй руки. н. пр. — Вона про́стятала обидві руки і поклала їх. Лев. — І до братів своїх те́мних про́стятала руки, всі́м ба́жали вони́ мира, во́лі і науки. К. Х. — І про́стятати́ ви́ руку, приторкну́всь до нього. К. Св. П. — Но одя́жкь протя́гивай по́жки = по́ своєму́ лі́жку про́стятаті́ ні́жки. н. пр. — **Протяну́ть по́ги** = уме́рти, ду́ба да́ти. 2. тя́гти, воло́кти, протя́гті, про́воло́кті, про́вою́чити (час, ді́ло) і д. **Дли́ть і Ме́дли́ть.**

Протя́женіє = протя́г.

Протя́жка = д. **Замедле́ніє і Проволо́чка.**

Протя́жно = з протя́гом, про́волоком, про́кні́блом, про́кві́листо, з про́воло́ком. — Як ка́же з протя́гом, а не скоро, тоді́ все розбереш. Хар. — Від читав з про́волоком. Сп.

Протя́жний = протя́глий; про́кві́листый і д. **Длі́тельный і Ме́дленый.**

Протяну́ть, ся = д. **Протя́гати, ся.**

Про́удити = про́удити, про́лові́ти (удкою, який чае).

Про́жжиа́ти = про́вечє́рати. — Провсче́рали до пі́вночі.

Про́ло́к = д. **Пере́ло́к.**

Про́мня́чать = про́мудрува́ти.

Проуча́ти, проучі́вать, проучі́ть, ся = про́вчати, про́вчати, ся, ви́шко́дити, ви́цьві́чити, про́мані́жити. — Добре його́ про́вчили — не забу́де до но́вих ви́ників. — Про́вчив ся ці́лу зи́му, а чита́ти не вміє.

Про́шля = ді́рка (щоб вклада́ти або про́совувати, на пр. в со́кірі, куди́ вклада́ть ся то́порище, або в мо́лотку), в го́лці — у́шко.

Про́фаль = не́тяма, не́тя́мка, не́тяма́ха.

Про́фільтрово́вати, про́фільтрова́ти = д. **Про́фільва́ти.**

Про́фіні́ти = протрі́нькати, проці́ндри́ти і т. д. **Прома́тывать 3.**

Про́хажі́вать, про́ходити, про́йти́ся = про́ходити, про́ходити, ся, про́йти́ ся. — Ці́лий де́нь про́ходиш — кі́нця не зна́ходиш. Кв.

Про́хвату́вати, про́хвачі́вать, про́хвату́ти = 1. про́кні́ювати, про́сгро́мляти, про́кно́літи, про́стро́міти, про́штри́кну́ти (зубами).

2. д. **Проні́мать.**

Прохво́сть = про́иді́світ, під́чихві́ст (Лев), про́чва́ра, су́цїга. — Хоч ми́ні те́бе й жа́ль, а про́чварі́ руки не по́дає. О. Ст.

Прохла́да = прохоло́да, холодо́к (С. Л.), охоло́да, погори́сть. — Кидали Ляхів у воду, а чортів матері на прохолоду. н. д.
Прохлади́тельный = прохолоджа́ющий.

Прохлади́ть, ся = д. Прохлажда́ть, ся.
Прохла́дный, ло = прохоло́дний, не жа́рко.

Прохлажда́ть, прохлади́ть, ся = прохоложа́ти, прохолоди́ти, ся; ви́холо́жувати, ви́холоди́ти, ся. — Зараз піду, най лиш трохи прохоложу ся, бо міні душно. Федь.

Прохласта́ть = проля́щати, прохви́скати.
Прохла́пать = проля́скати, крилами — пролопо́гати.

Прохлапо́тати = проклопо́тати, протурбува́ти ся.

Прохла́пати = пропхи́кати, прорю́жсати.
Проходи́мець = пройди́сьвіт, шва́йкало (С. Л.), про́ва́ра, марто́нляс (Кп.).

Проходи́ть, пройти́ = 1. прохóдити, перехóдити, пройти́, перейти́. — Тільки перейшов міст, як він завалив ся.

2. мина́ти, промина́ти, уплива́ти (С. Ш.), мину́ти, ся, промину́ти, пройти́, уплину́ти, переверну́ти ся. — Минають дні, минають ночі, минає літо, шелестять пожовкле листя, гаснуть очі. К. Ш. — Мабуть шкода, що без пригод, мов негода, минула молодість моя. К. Ш. — А як мої рученьки згорнуть ся, тоді твої роскоші минуть ся. н. п. — Час-година упливає. н. п. — Чимало літ перевернулось, води чимало утікло. К. Ш. — **Проме́ль** еквозь о́гонь, во́ду п мѣдныя тру́бы = був у бувальцях, знає що кії, що палиця. н. пр. — **Это** е́му не прои́детъ = се йому́ так не мине́ть ся, се дурно не мине́ (Кп.). — **Проходи́ть** службу = одбува́ти службу.

Проходи́ти = прохóдити, прома́ндрова́ти, шкандиба́ти — прошка́ндиба́ти, переку́льгати, не скоро — проди́бати.

Проходи́ться = д. Проха́жива́ться.
Проходка = проходка, прогуля́ння, прома́шка.

Проходи́й = прохíдний; скрі́зний.
Прохо́дъ = 1. хі́д, прохíд, узенький між будовою — суткі, суточки (С. Л.). — Двором не йди, а суточками, що поміж хатою і коморою. Кп.

2. прохíд, просві́ток. — Не дає міні проходу, скрізь лізе в очі осою. Кп. — Люди очі висьмілю, просвітку міні не буде. Кп.
Прохо́жий = д. Проходи́й.

Прохо́жий = перехóжий (С. Л.), прохожа́лий. — Не з нашого села, се — якийсь прохожаний чоловік.

Прохо́жийни́чать = прохóздянува́ти, прогосподарюва́ти.

Прохла́жива́ть, прохолоди́ть, ся = сгу́дити, простуди́ти, прохолоди́ти, прохоло́нути

Прохохотáть = прореготáти.

Прохрапѣ́ть = прохроні́ти.

Прохри́пѣ́ть = прохрині́ти.

Прохрамáть = прошка́ндиба́ти, прошка́нти́гати, проку́льгати.

Процара́пыва́ть, процара́павъ, процара́павъ = продрáпувати, продрáпати, прошкря́бати.

Проца́рствовати = процарюва́ти.

Процві́тати, процві́сть = процвіта́ти, прокві́тати, кві́тцяти, ся, процві́стѣ́ти, прокві́тцяти. — Як я була молодію, квітчалась, пишалась. К. Ш.

Проце́нтный = проце́нтовий.

Проце́нтъ = проце́нт, відсо́ток (С. Л.), надсо́ток, рост, први́сг, прока́т, верхі́. — Позичали у міських дукарів та виплачували відробітками та відсогками. Лев. В. — Не тільки рост, а й все пропало. Кв. — Росту ще не виплатив, а сговп само собою стоїть. С. Л.

Проце́нтицьки = лихва́рь. — З одної вбогої людини лихварь правив гріші. Зіпльк.

Проце́сея = проце́сія, про́від. — Хапай бики, бо процесія йде. н. пр.

Проце́сѣъ = 1. спра́на (С. З.), нóзва (С. З.), по́зов (С. З.). позива́ння, позива́нка, пра́во (С. З.). — Поли вріж, та тікай од позивів. н. пр. — Точилась на суді еверальнім в Глухові справа. Ханенко. С. З. — Кому хочеш позов заложу. Кот.
2. процес, дія.

Процѣ́живаніє = ці́діння.

Процѣ́живати, процѣ́дити = проці́жувати, ви́цї́жувати, прои́діти, відці́діти, перепі́діти, перепусті́ти.

Процѣ́ловати, ся = проці́лува́ти, ся.

Проца́вкати = пропля́кати, прохви́кати.

Проце́сывати, проче́сати = чесáти, ви́чісувати, розчі́сувати, розчесáти; продрáпати (чешучи).

Проче́тный = 1. прочі́таний.

2. при́значений до прочі́тання.

Проче́тъ = 1. поми́лка в раху́нку.

2. прочі́тання. — Для проче́ту = дія прочі́тання.

Проча́пывати, прочи́няти = лата́ти, перелата́ти; пролата́ти.

Про́чиснити = д. Прошча́ть.

Прочитывати, прочитати = читати, прочитати, начитати, погано — прослебезувати, вислебезувати, швидко і не виразно — прохамаркати, прохарамаркати, відхамаркати.

Прочити = прямувати (С. Л.), признавати. — Прямує ему в супружество доч своєю Марию. Коніс. С. З.

Прочихати = проіхати.

Прочихатися = вііхати ся.

Прочищати, прочистити = прочищати, прочистити, од бур'яну — прополоти, просалати і т. д. **Очищати.**

Прочий = інший, інчий (С. З.), останній, решта. — Міжду прочимъ = між іншим. — **И прочес** = і так далі, і такє інше. — Спаслись двое, а прочіе потонули = спаслись двое, останні (або: а решта) потонули.

Прочность = міцність.

Прочный, но = міцний, міцно, цупкий, цуцко (С. Л.), тривалий (С. Л. Ш.).

Прочь = прічі, прічки, геть, до кількох — геть-те. С. Л. — Прогі нічки помадрував козак прічки. п. п. — Іди, сину, геть від мене, нехай тебе Орда візьме. н. п. — Геть-те, хлопці, з шляху — чорт несе сважу. п. пр. — **Прочь отъ меня!** = геть від мене! — **Поді прочь!** = іди геть! — **Не прочь** = не від того. — **Я не прочь отъ этого** = я не від того, я нічого проти цього не маю. — **Онъ не прочь отъ добраго дѣла** = він не курасть ся доброго діла.

Прощалить = пропустувати, прожартувати, прожирувати.

Прощарить = вишарити, вишарити.

Прощататься = проблукати, прошва(е)ндати, вишкати, вітунати.

Проща = д. Обшівка 2.

Прощедний = мпнулий.

Прощелестить = прошелестіти, шегіснути, шелестнути. — Часом тільки яшірка шелест. Кр.

Прощеніе = 1. прохання, прохання, прозьба. 2. прозьба, супліка (С. З.).

Прощенный = проханий. — На прохалого гостя багато треба. н. пр. — Проханий шматок горло дере. п. пр.

Прощивать, прошенать, ся = шепотати, шепотіти, прошепотіти, прошенотати, ся, прошикувати ся. — Прошенотів щось і не розбереш. — Протешкували ся цілий вечір.

Прошибать, прошибать, ся = 1. пробивати, пробіти, ся.

2. д. **Ошибаться і Промэхивать 3.**

Прошибка = д. Ошівка і Прогрешность.

Прошивать, прошить = прошивати, прошити (наскрізь або довго шити), мережками — промережувати, промережати.

Прошипеть = прошипіти, прошинотіти, про гадюку — проснічати, про воду — пробультотіти, проклектотіти, про сало, м'ясо — прошкварчати.

Прошлецъ = д. **Пройдоха.**

Прошлогдний = торішній (С. З. Ш.), прошлорочний (С. З.). — Так він мені потрібен, як торішній сніг. н. пр. — Подауг прошлорочних реєстрів. С. З.

Прошлый = минулий. С. Л. — **Прошрое** = минуле, минуше, минушність, минулость. — Не можна було не прирівняти минулого життя України до сучасного. Кп. — І я перший здіймаю шапку перед такою милостю чоловіка, котрому тепер пишу оцю відповідь. О. Мар. — **Прошлый годъ** = торік.

Прошляндить, прошляться = прошва(е)ндати, провештати ся, проблукати, протипіати ся, проплентати ся, вишкати.

Прошмыгнуть = прошиягнути, промайнути.

Прошуметь = прошуміти, прогомоніти, прогаласувати.

Прошутить = прошуткувати, прожартувати.

Прошущать, ся = проишукати, ся, протішувати ся.

Прощай, те = д. **Прощаться 2.**

Прощальный = прощальний, відхажий, відхідний. — **И. угощєніе** = відхідне, відхожа чарка.

Прощаніе = прощання, роспрощання, провідп. — Настав час прощання. Ст. — На роспрощані поцілувались. Кр.

Прощать, простить, ся = 1. прощати, вибачати, пробачати (С. З.), дарувати (С. З.), простити, ся, вибачити, пробачити, подарувати, ся, звідити. — За се діло я тобі не подарую. С. Л. — Не пожаліли мене. Нехай вже їм Бог звидить. Кп. (Пр. д. ще під сл. Извинять).

2. прощати ся, попрощати ся. — **Прощай, прощій! Прощайте!** = прощай, прощавай, бувай здоров, будь здоров, прощайте, бувайте здорові! — **Прощай, прощай, козаче!** Твоя дівчина плаче.

Прыжокъ = плиг (С. Л.), скіж, стріб (С. Л.),

вістриб, стрибок, вибрик, пересік. — **Прижкомь** = плигом, скоком (С. Л.), ви-стрибом (С. Л.), високом, вибриком, нерескоком. — Він біжить високом. Кр.

Прискалка = кропіло, бризкалка.

Прискати, приснути, ся = бризкати, пірскати, кроїти, бризнути, приснути (С. З.), покроїти, од сьміху — пірхнути (Ос.).

Приткий, ко = прудкий (С. З. Л.), прудко, швидкий, швидко, меткий, шпаркий, шпарко, приткий (Кп.), прітко, порський (С. Л.). — Ой поиливи, утко, проти води прудко. п. п. — Він у нас меткий, духом збігає. Кп. — Шпарке хлопці — одна по-та тут, а друга в школі. Кп. — Бач який приткий, паче коза. Кп.

Прітче = швидче, прудче, прудкіш.

Прыть = прудкість, моторність, швид-кість, жвавість; бадьор. — **Пустить коні во всю прыть** = пустити коні на взаводи (С. З.), що єсть дұху. — **Бъ-жаты во всю прыть** = бігти що сєть дұху, на всі жилі брати. — А він бі-жить що сєть дұху і не озираеть ся. — Да-лиж воли з пєкла драга: Єва на всі жили брала. З великої вірші.

Прыщеватый = прищоватий.

Прыщеватѣть, прищевѣть, оныщевѣть = прищити ся, поприщити ся.

Прыщ = прищ, прищик, часгше мп. — прищі, жабури, жабуриння, від холоду — сироти.

Прѣлый = задрілий, про дерево — трух-лий, трухлявий, про борошно то-що — піддєглий, злєглий, прилєглий. — **Прѣ-лые глаза** = кісні очі, з такими очима — кислоокий.

Прѣль = приль, підлєглість.

Прѣніє = 1. задрівання.

2. д. Прєніє.

Прѣсный = прісний (С. Жел.), солідкий (про воду).

Прѣснякъ = прісняк. С. Жел.

Прѣть, взопрѣть, випрѣть = пріти, упрі-ти, впріти. — Поки не упріти, поти не уміги. н. пр. — Каша добре упріла.

Прѣ = суперєчка і д. Прєніє.

Прядать, прынуть = д. Прыгать.

Прядєніє = прядло.

Прядиво = прядиво; пряжа; кұжель, кұ-жівка (С. З.), мичка (С. З.), микавка. — Бідна Єва одну з древа зірвала кисличку, збұлась власті, треба пряти на грєбні мич-ку. З великої вірші.

Прядильщикъ, ца = прядильник, прядка, пряха (С. Жел.). — Тож то Маруся пряд-ка була, що ранєкко всгавала, на подароч-ки прила. п. п.

Прядильня = прядильня, прядьня. С. Жел.

Прядь = (волося, шерєгі то-що) — пасмо, мотузка, верьовки то-що — сталька (С. З.), льону — мичка (С. Л.), льону в 10 жєнє — повєсмо, чого илєгєного — цоплїтка. — Руські пасма волосєя кругом чола. Лев. — Притулила нєслухніє пасмо волосєя. Лев. В. — Батіг у іри стєльєн. — У два-надцять стєльєк були віжки.

Прѣжа = прядиво (нитки придєні).

Прѣжка = спрѣжка (С. Жел. Пар.), засєгж-ка, шнєнь, шнієнік (С. Пар.).

Прѣлка = прядка (С. З.), самопряд, са-моврѣдка, коловрѣт, коловрѣток, прѣс-ляця (С. З.).

Прямєхонєкъ, примєхонько = прямєієн-кий, простєієнкий, ко. — Я іхав про-стєієнько до Шєвєнєковєго друга. Кп.

Прямизна = прямѣта. С. Жел.

Прямїкъ = чоловік щірий, прѣстий, пря-мий. — **Идти, ѣхати на прямїкъ** = навпростєць, навпрошки, навпрямєць, напямєць, навпрямкі, прямцєм іти, їхати, простувати. — Коли-б навпростєць, а то обєззками, так і далеко. Кп. — На що обєзжати, коли можна навпрошки їха-ти. Кр. — Хочш бути чоловіком, так їди прямцєм за віком. В. Ш. — Хто простєє, той в дорозі і почує. п. пр. — **Сказаты на прямїкъ, на прѣмки** = навпростєць, навпрямкі сказати. — Як почув таку од-повідь Марко, бачити сам, що мавцєм не можна, тай почав вже навпростєць до його. Ст. С. (д. ще під сл. **Обиїкъ**).

Прямить, спрямить = прямити, випрям-ляти, виправляти і т. д. д. **Выпрямить.** — Дѣти виправляв лозину, доки вола не зламалась. Кп.

Прѣмо = прѣмо, прѣсто, прѣво, навпро-стєць, напямєць. — Він просто виїзав йому всю правду. — Ми не лукавили з то-бою, ми просто їшли, у нас нема зерна не-правди за собою. К. Ш.

Прямодұшний = прямодұшний (С. Жел.), правдівий, щірий, щиросердєчний.

Прямой = 1. прямий, прѣстий, прѣний. — Проста дорога. С. Л. — Правий, як ко-черга. н. пр. — І вирєсла бузинника та та-ка гарна, така правєнька. н. к. Ман.

2. правдівий, щірий, справжній. — **Н. христіанїнь** = правдівий христїя-нин. (Д. Нєстїяний і Нєстїїщїй).

Прямокрільний = прямокрільний, просто-крільний. — **П. пасткомья**, Orthoptera = прямо(просто)крільці. С. Жел. — У всіх цих комах крила простягаються прямо вздовж тіла, зати́м і всі такі комахи прозивають ся прямокри́лами. Ст. О.

Прямолінійний = прямолінійний.

Примість = примота́. С. Жел.

Примота́ = примота́ (С. Жел.), правди́вість, щирість.

Прямоугільник, **лий** = прямокутник, лий. С. Жел.

Примь = примота́. С. Жел.

Пряник = пірийк (С. З.), медовий — медяник, медовник, медівник (С. Жел.), здр. медянцко́к (С. З.), тонкий, паетний — суслик, здр. сусличок (С. З.), дрібленько різаний — кришене́ць, кришале́ць (С. З.). — Та синові за гіркого медяник купи́ла. К. Ш.

Пряничекъ = д. **Пряникъ** (здр.).

Пряничникъ, **ця** = медянішник, ця.

Пряничний = медянішний.

Пряности = коріння (С. Пар.), прянощі (кориця, імбирь то-що). С. Жел.

Пряний = пряний, пряністий, корінний.

Пряслица = д. **Прялка**.

Прясло = прясло (д. під сл. Звєно́).

Прясть, **спрясть** = прясти, попрясти, на-прясти, шерсть — куделити, вал — валити, взаємно — відпрядати, відпрядати, почать — розпрядовити ся. — Чи я ж тобі не напрядла за рік три починаю? Один прядла до Різдва... п. п. — **Прясть уша́ми** (про коней) — насторо́жувати, насторо́жити ву́ха.

Прятаніє = ховання.

Прятати, **спрятати**, **ся** = ховати, крїти, хоронити, сховати, укрїти, схоронити, ся, перехо́вувати, перехо́вати, ся. — Спасибі в кишені не ховають. п. пр. — Крий, ховай погана, а воно таки глянє. п. пр. — Коли грім кого вб'є, то кажуть, що під ним чорт ховає. п. пр. **Гр. Чайч.** — А ви гроші в свою скриню ховасте. Лев. — Щоб де було свій грам складати, та всяку бакалію ховати, комору збудувати. Б. Г. — Трава степова, де не глянє, розлягаєть ся, аж військи в траві тій ховаєть ся. **Гр. Чайч.** — Сонця не видно і птиця ховаєть ся, дерево грізно під вітром ламаєть ся. Ал. — Чого ж вони там шукають, що там схоронили? К. Ш. — Він мабуть скоро прийде, а тепер переховуєть ся у лісі. Ст. Х. — Що дня він мед тягав та и бєрлозі ховав. Б. Г.

Пряха = д. **Прядильщица**.

Псаломникъ = псалмїста. С. З.

Псаломщикъ = псаломщик, дяк.

Псаломъ = псалом, псалма. — Так з по-ловини псалми і читає. Ки.

Псалтырщикъ = псалтырник.

Псалтырь, **псалтырь** = псалтырь.

Псарный = псарний. — **П. дворъ** = д. **Псарня**.

Псарня = псарня, псарня, псарня, псарня (С. Жел.).

Псарь = псарь, лівчий, собакник, доіз-жачий, псар, псарник (С. Жел.). — Хор-там, і гончим і псарям. К. Ш.

Пейна = 1. собаче м'ясо.

2. пейна. — Смердить псиною.

Пейнка = д. **Пасленъ**.

Психическій = психічний.

Психологическій = психологічний.

Психологъ = психолог.

Пейца = сучка, сучка, пейца (С. З.). — То ті псїці яловиці поскакали до пшениці. п. п.

Пєовый = собачий, псарий. — **П. охота** = полювання (С. З. Л.), лєви, влєви, лєвєцтво (С. Жел.). — Пр. д. під сл. **Охота**.

Пєора = шблуді, псарі.

Птаха, **пташка** = д. **Птица**.

Птенєць, здр. **птенчикъ** = пташ́а, здр. пташ́атко, пташеня́, здр. пташенятко, птєклі́, голоу́нок (С. Ж.) голоу́цьок (С. Аф. З. Л.), ну́цьвіро́к (С. З. Л.), ну́цьві́рок (С. З.), горобци — горобиня́, тко, чаплі — чапли́ня, тко і т. д. — Ой пучьвіро́нку Купидоне! Бот. — Повидрав з гнізда голоу́цьків. — Дітки малі — пташенята, на кого їх покину. Ки.

Птица, здр. **птичка** = пті́ця, пті́чка, пта́ха (С. З. Л.), птах (С. Л.), здр. пта́шка, пта́шнїа, зб. пта́ство (С. З. Л.), дтєське — тїотї, тїотї́нка, тїотї́чка. С. Ш. — Лучше птіці на сухій гильці, як в золотій клітці. п. пр. — Летів птах о семи погах. п. з. — Пташки єспівають. — А озера кругом та-ким поростуть, веселим птаством оживуть. К. Ш. — **Домашняя птица**, **дворовия пті́цы** = домо́ве пта́ство (С. З.), дробнї́я (С. Аф.). — Бач, скільки самої дробини вихоляли. Лев. В.

Птицєловия = д. **Западный**.

Птицєловєство = пта́шнїєство. С. Жел.

Птицєлокъ = пта́шнїк, пті́чар. С. Жел.

Пті́чий = пті́чий, пта́ський (С. З. Л.), пта́шнїй (С. Жел. Л.), пта́шачий (С. Жел.).

Пті́чий дворъ = пта́шнїя. — **Пті́чье гнѣздо**, рос. Neotia Nidus Avis Rich = ппко́лайці, прїворотєнь. С. Ав.

Пті́чка = д. **Пті́ца**.

Птішчикъ = 1. пташийк.

2. пташній, пташаря (С. Жел.), кобець, куча. — Пакупив гусей повний ксець.

Птішниця = 1. птішниця (С. Жел.), дробиниця (С. Аф. Жел.).

2. пташній і т. д. **Птішникъ** 2.

Птішня = д. **Птішникъ** 2.

Публіка = публіка, публічність (С. З.).

— Як ти колись на світі жив та щиро публіці служив, так публіка тобі живому квіт-ки кидала як соломі, а вмср, артисте-песбораче, то й байдуже. Ос.

Публікація = оголошення і д. **Объявлєніє** і **Обнародованіє**.

Публиковать = ясувати і д. **Объявлять** і **Обнародывать**.

Публічний, по = публічний, прилюдний, по, не (С. Л.), принародний, не, вселюдний, привселюдний, по, не. — Ганьбила я його і на самоті і прилюдно, а він хоч би оком моргнув. Кн. — Хто скаже привселюдно міні слово: брешеш? Ст. Г. — Цьвно той бевкнув би привселюдно і про хабарі. Лев. В. — **Публічний домъ** = барділь, бурдей (С. Ш.). — **П. жєнци-на** = д. **Непотребниця**.

Пуга = гузка (в яйці). — Розбив гузку, та годі й поставив яйце.

Пугалище, пугало = страшило (С. Ж.), страховище (С. Ж.), страшидо, страховід, опудало (С. З.), лякало, лякайло, хоха, машкара (С. З.), ~~мра~~, маца-пуга (С. З.). — Страхопудом про мене була не щирість людська. Кн. — Наче опудало на городі. Кр. — Огдє про горобців буде лякало. Кн. — Кажуть страшний він, а я не примітив сього лякайла. Кн.

Пуганіє = лякання, жахання, страхання, полохання.

Пуганий, пуганый = ляканий (С. Л.), нолоханий. — Пуганная ворона п кустá бойтєся, п. пр. = лякана ворона куща бойтєся, п. пр., нолоханий заєць і пенька бойтєся. п. пр.

Пугать, ся, испугать, ся, пугнуть = лякати, ся (С. З. Л.), жахати, ся (С. З. Л.), страхати, ся (С. Л.), нолохати, ся (С. З.), торопити ся, про коней — харапудити ся (С. Ш.), злякати, ся (С. Л.), сполохати, ся, вжахати, вжахнути, ся. — Все у вечері лякав. п. к. — І даремне лякати ся не треба. бо переляканий чоловік завжди зробити дурість. К. Б. — Як чорт хреста жахаєть ся. п. пр. — Ой ходив я на улицю, тай тепера каюсь, полюбую я дівчиночку, аж ві сні жахаюсь. п. п. — Побачила, що так полоха Еол сина, що аж захляв. Кот.

— Не кишкайте, не полохайте, жєхай вона к дому привкєє. п. о. — Що стане царівна підійзжати, то кінь так і харапудить ся. п. к.

Пугачь, шт. Strix Bubo = пугач.

Пугвица = д. **Пуговица**.

Пугливість = лякливість, жакливість, полохливість.

Пугливый, во = лякливий, во (С. З. Ж.), жаклибий, во (С. З. Л.), жакно, полохливий, во (С. З.), бязкий, ко (С. Ш.), страхопудливий, тороплєнний, харапудливий. — Заєць єсть лякливий. С. З. — І розгонив Турок, паче сокіл голубів лякливих. Ст. С. — Дрижить, жахаєть ся, за матірью втіка. Чого-ж, як та, і ти жаклива така? Гул. Ар. — Під березою дрімливо стоїть дівчина Марина, мов та серна полохлива. Мова. — Він заиваєть ся поміж щодєнними злигоднями і полохливим щастям. С. З. — Стояла довго тороплєна. Кот. — Харапудливий кінь.

Пугнуть = д. **Пугать**.

Пуговица, пуговка, пуговичка = гудзь, гудзик, гудзичок. С. З. Л. — Гудзь, паче, та не вам, застебнув ся б — та не дам. п. пр. — Срібним гудзом рушницю набити. п. п. — Ти міні не тикай, бо мене царь гудзиками обтикав. п. пр.

Пуговочникъ, ца = гудзикарь, ка.

Пуговочный = гудзиковий.

Пудель = 1. пудель (особлива порода собак). 2. мах, обмах (охотницьке).

Пудовикъ = пудова гірля.

Пудовой = пудовий.

Пудра = пудра, борошенце. — **П. сахарная** = побіл.

Пудрить = порошити, посипати, присипати (пудрою або чим таким). — **Пудрить, напудрить голову** = мийти, намити голову, чуба, шію. — Намилив йому шію добре, вдруге так не робити ме. Кн.

Пужать, пужливый = д. **Пугать, пугливый**.

Пузанъ, пузанчикъ = пузань, пузан (С. З.), здр. пузанчик, черевань, баріло (С. Ш.). — Та вчить внука пузанчика чолом оддавати. К. Ш.

Пузантей = д. **Пузань**.

Пузатый, пузатый = пузатий (С. З.), череватий (С. З.), брукатий (С. Ш.), барилькуватий.

Пузо = пузо, черево. С. З.

Пузо = пузько, черевце.

Пузырєкъ = 1. д. **Пузырь** (здр.).

2. банька, пляшечка. С. Л.

Пузыряться = 1. надимати ся, здимати ся,

пукати бульбашки, булькати (С. Ш.).
2. бундючити ся, пиндючити ся, пиндючити ся (д. Вáжничать).

Пузырістий, пукіратий = пухіристий, прищуватий. — Якесь пухиристе шкло, що й не видно нічого. Кр.

Пузырь = 1. пукірь (С. Л.), пухірь.

2. на воді — булька (С. Л. Ш.), бульба, бульбаха (С. Ш.), здр. бульбашка (С. Л. Ш.), на воді або з мила — банька. — Бульки пускати. — Булька під посом. С. Ш. — Мов бульбашки у чашуці клекочуть. Гул. Ар. — Чоловік на свѣті, як банька на воді. н. пр. — **Пускати мыльные пузыри** = баньки дуть.

3. пухірь, міхур, здр. міхурчик (на тілі). — На пальчиках міхурчики памуляла — бігла на тік, милеському показала. — На що ти тобі, мов мила, працювати, на пальчикях міхурчики памуляти? н. п. (Д. під сл. Голдырь).

4. банька. С. Ш. — Візьми по баньку, та наברי води. С. Ш.

Пукалка = пукавка. — Зробив з бузини пукалку.

Пукати, пукнути = пукати, тріскати, пукнути, тріснути, луснути.

Пукли = д. Букля.

Пукъ, пучѣкъ = пук, пучок, ниток то-що — жмут, жмуток (С. Л.), тютюну, шовку, бісеру — б, нт, бунтик (С. Ш.), тютюву — папұша (С. З.), льону — горстка, лози на пліт — скрутень (Мал.), соломи — крутень. (Пр. д. під сл. Клокъ).

Пулєвий = кулєвий

Пулєчний = кулєч(ч)пий. — П. сума = кулєч(ш)ниця. С. З. Жел. — З трома шабель тасали і кулєчницями козацькими. Л. В.

Пўлка = д. Пўля.

Пўльверизаторъ = пріскавка.

Пўльверизировать = пріскавати, розпилити.

Пўльсь = живець, живчик. — Взяв лікар за руку, шукає живчика, чи б'є він. Кн. — Держав все руку на живчику. Зап. — Лікарь кидаєть ся до його і подержавши живчика: вже вмер, каже. Зіньк. — І не б'є вже в жилах живчик самостійного життя. Мова.

Пўля, пўлка = кўля, кўлька. С. Л. — Не можна держати кулі, коли вона вже вискочила з дула. К. К. — Три армати з достатком пороху до нас і кулі. Л. В. — Стрілець стріляє, а Бог кулі носить. н. пр. — **Лить пўля** = брехати, теревені правити, торочити.

Пулярда, пулярда = кўрка молода та жирна.

Пунктъ = 1. артикул (С. Ш.), пункт.

2. пункт, місце, становище, постать, головніне — осередок. — Київ був би осередком, де-б збирала ся рада загалуца. Кн.

Пунктірованіє = точковання. С. Жел. Ш.

Пунктіровать = пунктова́ти, точкова́ти (С. Жел. Ш.).

Пупочка, нт. Embariza nivalis = носмітїох (С. Пар.), сусідка (Катеринос. Чайч.).

Пуповый = ясеночервоний.

Пупиъ = пуншт (С. З.), міцний дуже — водмедик. — По трахтирах пуншт пила. Кот.

Пупавка, пупавникъ, рос. Anthemis = ромєн, румянок. — **Пупавка Римская**, A. tinetoria = бабкї, жовтіло, гвоздїки польові, нагїдкї польові, ромєн. С. Ал.

Пуповина, Funiculus umbilicalis = пупець, пуповиння (С. Жел.).

Пупковидный = пупкова́тий.

Пуповникъ, рос. = 1. Scabiosa arvensis — наголоваток, отірчак, синявка, свербішниця, кўпалка, христова паличка (укр.), жовтільниця (гал.). 2. Alisma Plantago L. = жовник, шїльник, бїшник, водний попутник. С. Ал.

Пупокъ = д. Пупъ.

Пупочный = пупковий. С. Л.

Пупъ, пупокъ = пуп, пупець, пўник.

Пупырикъ, рос. Tardis Anthriscus Gärtn. = опўцьки, свербігуз. С. Ал.

Пупаръ, пупарышекъ = пухірь, прищ, прищк.

Пупишь, пупишекъ = пўптяпок, пўптяшок і д. Почка 2.

Пурга (сібірьске) = д. Вьюга.

Пурпуровый = пурпуровий, багровий. С. Жел.

Пурпуръ = пурпур, багрець, багрінь. С. Жел.

Пускai, пустъ = нехай, хай, пай, бодай. С. З. Л. — Ой полети, галко, де мій рідний батько, — нехай мене одвідає, коли йому галко. н. п. — Ой хто дочок має, нехай науцає, пізно до корчомки нехай не пускає. н. п. — Нехай мене тай не жде, нехай собі за між йде. н. п. — Нехай мене той голу-бятъ, котрий мене вірно любить. н. п. — Хай не з'а він пі в хазийстві щастя, ані в домі од дітей потїхи! Бодай зхирів з своїм родом цілим! Ст. С.

Пусканіє = пускання.

Пускати, пущати, пустити = пускати, пустити і д. Впускать, Выпускать і Отпускать. — Пусти ж мене, полковнику, із полку до дому. н. п. — Туди не пускають.

— Випустив пташку на волю. — **Пускать** пѣну = піити. — **П. пыль въ глаза** = ману напускати, туману пускати, туміяти. — Бач! якого туману пускає своєю червоною шапкою. Кн. — **П. росткі, почки** = бростити ся, набрунькувати ся, побрустити ся (Пр. д. під сл. Пóчка). — **Пустить молву, въ огласку** = пустити поговор, розголосити, роздзвонити. — **П. корни глубоко** = розкоренити ся, порозкоріювати ся. — **П. по міру, съ сумою** = зійити, в старці пустити. — **Пускаться** = вдавати ся, вкидати ся (д. **Вредаваться** З.). — Ой Грицю не вдавай ся у дурницю. п. п. — **Пуститься на авось** = піти навмання, пустити ся на галля-на балля. — Пустив ся на тала-на балля, тай збув ся вола. Кн. — **П. на пропавшій судбѣ** = пустити ся берега. С.Ш.

Пустельга = 1. пустѣ, дурниці, бредня. 2. пт. з породи яструбів, *Falco tinnunculus*.

Пустить = д. **Пускать**.

Пустовать = порожнювати (на пр. посудина), пустовати (на пр. хата. С. З.), облогувати, вакувати, ся (про землю), безлюдувати (про людей). — Давніше там стояла хатина, та згоріла, — тепер місце вакуєть ся. Кр.

Пустодомъ, пустодомка = недбалиця, недбаха (сп. р.); недбайло. — Недбалиця — гірше п'яниці. п. пр.

Пустое = пустѣ, дурниці (С. Л.), дарма (С. Аф.), бредня. — Дарма що лас, він не бити ме. С. Аф.

Пустозвѣтъ = д. **Пустомѣля**.

Пустой, пусто = 1. порожній, пустий, пу́сто. — Порожня бочка гучить, а повна мовчать. п. пр. — Перша свѣтличка порожня, зовсім без меблів. Кн. — Хоч в голові пусто, та в кишені густо. п. пр. — **Пусто къ карманѣ** = вітер в кишені. — У самих у нас вітер в кишені ходить. Кн. — **Съ пустыми руками** = з порожніми руками, порожняком. С. З. — **Пустой домъ** = пуста. С. З. — Пустку натопити нема кому. К. Ш. — **Пустое мѣсто** = пустір, пуста. С. З. — Вернув ся із наймів господарювати в пустку. Куліш. С. З. — **П. зерно** = пужина. — Переточи зерно, пехай пужина одійде. — Пужину й маленький вітер знесе. — Сіяв добре зерно без пужини. Кн. — **П. орѣхъ** = холостий, мо́кляк, з діркочкою — свислун. — **П. огури́къ** (солоний) — плóскый. Кр.

2. даремний (С. Л.), марний, порожній

(С. Л.); пустий, порожній, неподільний. — Дарсна надія. — Марна праця. — Порожня тому падія на Запорожців. Л. С. — Для спасенія душі, а не для якогось щеславія і порожней хвали. Б. Н. — **Пустая трата времени** = марнування.

Пустокормъ = дармоїд.

Пустомѣлитъ = базікати, керзати, торочити, теревені правити, точити, плесгати, теревенити, варзяти, молоти не знатищо.

Пустомѣля = базікало, балаєник, лепетень, мелун, дурноляп, торохтій, ка (Сп. С. Ш.), талалай, ко, ка (С. Ш.), покотун, ха (С. З.), верзїця, марнословєць (К. Св. П.). — Лепетень лепече, а дуречь слуха. п. пр. — Вабачайте йому — воно у нас таке... дурноляп! усе язиком меле. Кн. — Ой за лісом, за пролісом талалай кричить. (п. з. = гусак). — За білими березами талалайко Паптелєйко свище. (п. з. = зуби та язик). — Ой жінки ви, цокотухи! Кв.

Пусторосель, рос. *Sambucus racemosa* L. = бу́д, червона бусина. С. Ап.

Пустосвѣтъ, пустосвѣтка = свѣтоша, свѣтєніця (Лев.).

Пустословитъ = теревенити і т. д. д. **Пустомѣлитъ**.

Пустословіе = теревені (С. Ш.), побрєхєнька, базікання.

Пустословъ = д. **Пустомѣля**.

Пустота = порожнява, порожнєца, пуста́та (С. З.). — І на возі, і в хаті, і в голіві у його порожнєца. Кн.

Пустоцвѣтъ = пустоцвѣт.

Пустошка, шт. *Urua erops* = бдуд.

Пустошъ = 1. пустір, пуста. С. З.

2. дурниці, теревені і д. **Вздоръ**.

Пустынный, на = пустельник, ця (С. З. Л.) і д. **Отшельникъ**.

Пустынныйческій = пустельницький і д. **Отшельническій**.

Пустынножитель = д. **Пустынный**.

Пустынный = глухий, безлюдний, пустельний. — На безлюдному острові. — Завіз десь на острів пустельний. Ніщ. — Округ вовки і пустельні леви блукали. Ніщ.

Пустынь, пустыня = монастир (десь в глухому місці або пештатний).

Пустыня = пустина, пустєля, безлюддя. — І дебр-пустиня не полита, сідлющою водою влита, прокипеть ся. К. Ш. — Чи то, Боже, твоя воля, чи нещасна моя доля, що я вік живу в пустині, літа трачу без дружини. п. п. — Ой чи мій вдову брати,

чи вдови дівчину, ой чи міві пустити ся в пустину пустиню? п. п.

Пустырникъ, рос. *Leonurus Cardiaca* L. = глуха кропива, сіндра. С. Ал.

Пустыръ = пустыр, пуста. С. З. Л.

Пустышка = дурниця і т. д. д. **Пустякъ**.

Пустъ = д. **Пускай**. — **Пустъ-ка** = нехай-лиш, лишень (С. Л.). **нехай-но**. —

Пустъ бы = нехай би, хай би. С. Л. —

Пустъ сго = нехай собі, дарма. С. Л.

Пустытъ = пустити, без підіти.

Пустякъ, частіше мн. **пустякі** = дурниця (С. Л.), дарма, бредня, шаль, про яку вещь — абн-що, абниция, покидько, покидьків брат, про розмову — теревені, балаєси, нісенітниця, не-відь-що, не-знать-що. — Бредня! А й досі як згадаю, то серце плаче та болить. К. Ш. — Як би не пісок, то-б таль довести дуба. Хар. — Це така абниция, що не варг і казати.

Пустычить = д. **Пустослабить**.

Пустычний = абн-який, якчёмний. — Що любов і все таксе... дурниця, викчменне. К. Ш.

Путаница = **Плутанина**, **путанина**, **путаниця**, **мішанина**, **мішаниця**. — Щоб не було часом плутанини та непорядку. Лев. — Зсмыло поділяти на душі, а тепер що-году й переїдл, та й пішла путаниця. Хар.

Путать, ся = 1. (**спутать, си**) — **плутати**, **заплутати**, **сплутати**, **поплутати, ся**. — **Поплутала** пилка.

2. (**впутать, ся**) — **вплутувати**, **втручати**, **вплутати, ся** (д. **Впутать** 2).

3. (**напутать**) — **торочити**, **молотити**, **верзти**, **наторочити**, **намолотити**, **наплутати**. — **Намолот** такого, що й не розбереш.

4. (**спутаться**) — **мішати ся**, **плутати ся**, **збивати ся**, **змішати ся**, **заплутати ся**, **збити ся**. — **Говорив** багато і довго, та все якось збивав ся. — **Путать слѣдъ** = **ключковати**.

Путеводитель = **провідник**, **поводарь** і д. **Проводникъ**.

Путеводный = **провідний**. — В моім іспривітій жатті ти була провідною зорсю. О. Мир.

Путевой = **дорожній**, **подорожній**.

Путейскій, **путеець** = **урядовець** **відділу „Путей сообщенія“**.

Путешественникъ, **ца** = **мандрівник**, **ня**, **м(в)андрівець** (С. Л.), **мандрівничий**, **подорожній**, **ня** (С. З. Л.), **странний**, **стран-ня** (С. Л.). — По тім боці Дністра мандрували два мандрівники. п. п. Б. — Щоб подорожній не був порожній — треба його нагодувати. п. пр.

Путешествіе = **мандрівка**, **м(в)андруван-ня** (С. Ж.), **підорож**, до Св. міст — **проща**. С. З. — **Узяв** жінку у торбинку, та пішов у мандрівку п. п. — **Списав** свою подорож до Рахнів. Кн. — **Я** скомпонував. в думках **подорож** Волгою. Кн.

Путешествовать = **мандрувати** (С. З.), **мандрувати**, **підорож** **справляти**, до Св. міст — **іти** на **прощу**. — **І** зійшли ся пан з Іваном, по сьвігі мандрують, разом їдуть, розмовляють, разом і почують. Руд. — **Я** не хочу **крамарювати**, я хочу **мандрувати**, **сказав** Робінзон. Чайч. — **Ходім** з нами **мандрувати**, **будеш** ти **знати**, що в містах **чувати**. п. п. Б.

Путло = **пүто**, на **птиць** — **бóркальці**. — **Зв'язав** ноги **путом**.

Путникъ = **подорожній**, **странний**. (д. **Путешественникъ**).

Путный = **пүтний**, **пүтний**. — Нічого **пүтного** з його не **вийде**. — **Хоч** би **пүтний** **чоловік** **був** отой **Розумовський**, а то **зовсім** **ледащий**. п. о.

Путы = **пүто**, мн. **пүта**.

Путь = 1. **путь**, **дорóга**, **плях**. — В. С. **поблагословив** мене в **далеку** **путь**. Скл. — **Та** **заходив** ся **рештувати** **воли** на **далекую** **дорогу**. К. Ш. — **До** **Бога** **великий** **плях**, а до **нека** **маленький**. п. пр. — **І** не **верстовні**, а **вольні**, **широкі** **скрізь** **пляхи** **святія** **проселюг** **ся**. К. Ш. — **На** **обратномъ** **пүті** = **вертаючись**, **поворітма**, **повёртом**. — **По** **пүті** = **по** **дорóзі**. — **Заїхав** до його по **дорóзі**, **вертаючись** до **до-му**. — **Воднимъ** **пүтёмъ** = **водою**. — **Сухимъ** **пүтёмъ** = **суходолом**, по **землі**, **рүмом**. — **І**хали **суходолом**, **плили** **водою**, **знов** **суходолом**. Кн. — **Виправлені** **були** **рүмом** **против** **нас**. Копіс. С. З. — **Млечный** **путь** = д. **Млечный**. — **Первый** **путь** = **нервозілля**. — **Ступи́тъ** на **скользкій** **путь** = на **слизькё**, на **слизьку** **попа-сти**. — **Пан** **Турн** **тут** на **слизьку** **понав**. Кот. — **Сбѣтъ**, **ся** **сѣ** **пүті** = **збити** **ся** з **дорóги**; **збити**, **ся** з **плігу** (С. Л.), з **пангеліку**, **зпангелічати** **ся**.

2. **пуття** (С. З.) і д. **Прокъ**. — **Нема** **Ев-еві** **пуття**. Кот. — **Довести** до **пуття**. С. З. — **Не** **буде** **пуття** з його. Кн. — **Не** **ведс** до **пуття**. Кн. — **Безъ** **пүті** = **дарёмне**, **без** **пүтія**, **дарма**; **на́дто**. — **Він** **робить** **без** **пүтія**. С. З. — **Він** **дарма** **сердить** **ся**. — **Будетъ** **ли** **какої** **путь** **въ** **этомъ**? = **чи** **вийде** з **цього** **що** **пүтне**? — **Что** **въ** **томъ** **пүті** = **яка** **корієсть** з **того**? — **Пүтёмъ** = **дóбре**, **хоросёнько**, до **пуття**. — **Добре** **його** **вилаєв**. — **Наста-**

вить на путь = навчить, напутити. — Напутив його, як треба між людьми поводитись.
 2. спосіб. — Тільки таким способом і можна зробити. — Мокрый, сухой путь = спосіб обробки металів водою чи огнем.

Пухленький = пухенький.

Пухлина = пухліна, пухлятина.

Пухлий = 1. опухлий, розпухлий. — Розпухла шия.

2. пухкий, пухяатий, пухнастий. — Пухна паливця.

Пухлякъ = 1. пт. *Parus cristatus* = Чубатка. С. Жел. Пар.

2. рос. *Daphne Mezereum* L. = бовче ліко, ягідки, бовчі ягоди. С. Ап.

Пухнуть, распухнуть = пухнути, розпухати, напухати, розпухнути, напухнути.

Пуховікъ = пуховік, пуховиця, постіль пуховая, періна пухова. — Стеле вапа пуховую пуховицю. п. п.

Пуховіна = пушинка.

Пуховий = пуховий.

Пухъ, пушокъ = пух, здр. пушок, у животини на череві — почеревина. — В пуху = геть, чісто, вовсім; до краю, до щепту. — Геть часто все процидрив. — Розорив си до щепту. — Проторгував ся до краю.

Пучеглазить = витріщати ся (С. З.), витріщати очі, витріщати банькі, п'ясти очі (С. Л.). — В верцадло очі все п'яла. Кот.

Пучеглазничать = гави ловити, витрішки ловити, продавати. — Слухай, Катре! годі тобі витрішки ловити. Кп.

Пучеглазый = витрішкуватий (С. З.), лупатий, вирячкуватий, банькатий, вирлобкий (С. З.).

Пучеглазъ = 1. банькач, витріщача, окань, віторопень і д. Пучеглазый.

2. гава, зівало, роззява.

Пучекъ = д. Пукъ (здр.).

Пучина = вир; безодня (С. Ш.).

Пучить, ся = здимати, надимати, ся і д. Вспучивать. — Пучить глаза = д. Пучеглазить.

Пучий, рос. *Heracleum sibiricum* L. = борщівник, козел. С. Ап.

Пучовый = пучковий.

Пуша = пух (овечої, козячої та інших животин вовни), на череві — почеревина.

Пушечный = гарматний (С. З.), гарматівий; арматний (С. З.).

Пушистый = пухатий. — Пухатий звіршок.

Пушить, ся = 1. (опушить) — облямовувати, облямувати, обшити хутром.

2. (распушить) — лаяти, дуже — кобенити, корейти, вилаяти.

3. (опушиться) = д. Опушаться 2 і 3.

Пушка = гармата (С. Аф. Л.), армата (С. З.), поб. — гарматнице, здр. — гарматка (С. Аф.), пушка, особлива — гаківниця. — Обступили город Умань, поробили шанці, як вдарили з семи гармат у Середу вранці. н. п. — А вже підпилий, як засне, то хоч коти гармати — і усом не моргне. К. Ш. — А оних гармат 200 штук узяли. Л. С. — Хоч по дві гармати набірайте, тую галеру з грівної гармати привітайте. н. д. — Лід крикий, хоч гармати коти. п. пр. — У городі у Глухові стрельнули з гармати — це по однім козаченьку заплала-ла мати. н. п. — І армати построїли: на них спиж четвертую часть з зовнів зо всього панства московського з церквей зібраво. Л. С. — Три армати з достатком пороху до них і куль. Л. В. — 12 пар пушок вперед себе одіслав, а ще сам з города Чиррина рушав. н. д.

Пушкарёвъ = гармашів.

Пушкарёкий = гармашевий, пушкарський.

Пушкаръ = гармаш (С. З.), пушкар (С. З.).

Пушный = д. Одуванчикъ.

Пушница = полóва (д. Мякина).

Пушной = 1. хутряний.

2. полóв'яний.

Пушокъ = д. Пухъ (здр.).

Пушь = 1. пух. 2. ху́тро.

Пуща = пу́ща (С. З.), нётря (С. З.); гущина, гущавина (С. З.), густвинна. — По пуцах та по нетрах. н. д.

Пушатъ = д. Пускать.

Пуце = гірше (С. З. Л.), гірш, більше, більш, над. — Не слуха жаба, дметь ся гірш, — все думає, що ставе більш. Б. Г. — А він ще гірш почав кричати. С. Л. — Пуце всего = гірше всього, більш усього, над усе.

Пхать, ся = д. Пихать, ся.

Пхиовникъ, рос. *Aristolochia Clematitis* L. = філільник, філіїник, філонник, хвалільник, царська борідка. С. Ап.

Пхиуть = д. Нихать.

Пчела, пчёлка, ком. *Apis mellifera* = бжолá (С. З. Л. Ш.), бджолá (С. Аф. З. Л. Ш.), пчолá (С. З.), здр. — бжілка (С. З. Л.), бджілка (С. Аф. Ш.), бджілочка (С. Ш.), бжолень, тко (С. Ш.), нчілка, зб. — бжолá, бжолята, у кожному рою — матка,

трутні і робочі бджоли, рій без матки — безматень, бжолі, перепані в другий улик — перегін, виліт молодих маток — пригра. — Догодаў бжолу до Івана, то уберетебе, мов пана. н. пр. — Чужі, брате, сестри з дому Божого ідуть, усі як бжолочки гудуть. п. н. — Що багатий — хто того не знає? два млини, три plugи добрі і бжолата має. Мова. — Молоді бджоли спершу у добру годину вилітають тільки на пригрі. Ст. О. — Коли рій великий, то там буде не менше 50.000 бджолі, але ж вона не вся однакова. У кожному рою тільки одна матка, бо справді вона їби та матір останнім бджолам. Потім — скільки сот трутнів; це самчики, без яких матка не клала б ячюк на рослід. Всі останні робочі бджоли. Ст. О.

Пчелинець = д. Пчеловодъ.

Пчелиный = бжоланий (С. Аф. Ш.), бжоланий (С. Аф. Ш.), бджоловий, пчоловий. С. З. — Треба вставити бджоляпу воципу. Ст. О. — Пчелиная трава = д. Пчельникъ 2.

Пчёлка = д. Пчёлá (здр.).

Пчеловодство = бжолярство, пасішництво, пасішникування (С. З.), пчільництво. — Дуже в пасішництві кохав ся. н. о. — Через недостачу землі пчільництво під'упало. Кн. — Знати, що тоді село кохало ся в пчільництві, з пчільництва жило, а тепер — 4 пасіки на все село. Кн. — Заниматься пчеловодствомъ = бжолитикувати, пасішникувати (С. З.).

Пчеловодъ = бжоляр, бджоловодець, пасішник (С. З. Л.), в лісі, що користується дикими бджолами — бортник (С. Ш.), бортяник. — Заможні бджоловодці мають у себе скляного вулика. Ст. О. — Через свою байдужість не роблять пасішники і всього иншого, що треба, а від того иподі за зімвлю їм всі улики зіівечуть ся. Ст. О. — Быть пчеловодомъ = пасішникувати. — Пробывать п. = пропасішникувати.

Пчелойдъ = д. Кобецъ.

Пчельникъ = 1. пасіка (С. З. Л.), бжоланий (С. З.), пчельня (С. З.); де ставлять вулики на зімвлю — омшаник (С. З.), темник (С. Ш.). — По таким місцям, де поблизу пасіки не має води, неодмінно треба ставити у пасіці свіжну воду. Ст. О. — Не велика у його пасіка була: більш 30 пнів на зімвлю до омшаника не ховав. Кн. — Кажуть люди, буцім треба виїзяти бджолу з омшаника не Благівіщення але бджолі треба не Благівіщення а доброї години. Ст. О. 2. рос. *Melissa officinalis* = каділо, медівка. С. Ап.

Пчельный = д. Пчелиный.

Пшеница, рос. *Triticum* L. = ишениця, арпшеничка, пшениченька. — П. яровая, T. aestivum = ярина, ярка. — П. озимая, T. hyberum = озимина. — П. остьстая = усатка, вусатка (Гал.). — П. безостная, безусая = гірка (С. Аф.), голька, стрижачка (Гал.), уторка. — П. африканская, T. durum Desf. = арнаутка білотурка, чорнотурка, кубанская — кубанка, пшевица змішана з житом — суржик, суржанка, суржанок. С. Ап. — Роди, Боже, жито, пшевицю, всякую пашвицю. З вірші посилаєчків. — Ой там удівонька та пшевиченьку сіє. п. н.

Пшеничка = д. Кукуруза.

Пшеничный = пшенишний. — П. зерно = пшеничина.

Пшеницы = пшоняна каша на молоді і яйцях.

Пшено, рос. *Panicum miliaceum* L. = просо, ишонб (тільки перше сама рослина, а друге — зерно). Д. теж під сл. Просо. — Полєвое пшено, дікое, поробийное просо, P. Crus Galei L. = илоскуха, собачник. С. Ап. — Сароцільское пшено, Oryza sativa L. = риж. С. Ап. — Вези оведо Парика, а не зробили з вієса риж. п. пр. — І в Парижу не їдять хліба з риж. п. пр.

Пшонный = 1. просяний. — Просина солома. — Ишонное зерно = ишонпа.

2. ишоняний, ишивний. С. Л. — Ишонпа каша.

Ижикъ = 1. ит. *Charadrius gregarius* Pall. — з порбди чайок.

2. молодий блень.

3. малюк, привізок, куцак, курдунель (С. З.).

Ижить = клейтух забивати.

Ижиться = пишати ся, бундючити ся, пиндючити ся, пизити ся (С. З.), иидичити ся, пирожити ся (С. З.), пишити ся.

Ижовый = клейтуховий.

Ижить = клейтух (С. З. Л.), клінтух (С. Л.). — Дуже великий клейтух — на силу забив у рушницю. н. о. — От се вам заткнуло клейтухом уха. С. З.

Пыланіе = палання.

Пылатъ = палати (С. З. Л.), дуже — палачити, палахкотити, бухтити. — Паламоя клуна на вітрі, а я стою, не тямлю, що й діяти — стеряв ся. Кн. — Човни й байдаки палали, соснові пороми тріщали. Кої. — Мов та свічка, що палахкотіла першим широким полум'ям. Вар. — Сердешним огнем палало. С. З. — З її очей палає ла-

ски до людей. Гул. Ар. — Люте, аж палає гівом на пас. Кн. — Коханям чистим до України палада Тарасова душа. Кн. (Д. ще під сл. Паламеніть).

Пыліна, пылінка, пыліночка = порош-на, порошійка (С. З.), пыліна, пылін-ка, пылюжінка (Сп.), пылічок. — Тут ваша і порошина не пропаде. Ос. — Чо-го-ж дивив ся на порошину в оці брата свого, ломаки ж у своїм оці не чуєш? К. Св. П. — Чи нема у тебе табаки? Може хоч порошинка яка зостала ся? н. к. — Візьми мітку та вимети, щоб не було ні пыліни. н. к. — Нема муки ні пылочка, нема солі ні дрібочка. н. п.

Пыліть = 1. (запыліть) = пыліти, порошійти (С. Л.), курійти, ся (С. Л.), вихорити, запыліти, запырошійти. — Ой то не пыли пылили, не тумани уставали. н. д. — Курійть, як чорт дорогою. н. пр. — Поливали доріженьку, тай курійть ся курію. н. п. 2. (напыліть) = пыліти, напыліти, порошійти, напырошійти, збіти кұраву.

Пылкй = 1. полум'яністий, палкйй. 2. палкйй (С. З. Л.), гарячий, вогнюв-тий (Хар.). — Кого-ж до серденька горп-ти, туалти, кого-ж ти коханням палким на-поїти? Ст. Р. Н. (Пр. д. ще під сл. Паламенний).

Пылко = палко, в запалом.

Пылкость = пал, палкість.

Пыль = 1. полом'я, поломінь (д. Паламень). 2. пал, запал, бнал, паспя. — Говорив з таким палом, з таким гарячим почуванням. Лев. — Віп се з бналу так зробив.

Пыль = пид (С. З. Л.), пірох (С. З. Л.), поб. — пылюга, пыліока, пыліора (Сп.), що мететься — кұраву (С. З. Л.), кұра (С. З.), кұрево (С. З.), з трухлого дерева — пырохій (С. Л.), від борошна — обмєтиця. — Чи ти, милий, припав пылом чи метелицею? н. п. — Ой помалу дружки йдіте, пылом не пыліте. п. п. — Поливайте доріженьку, щоб пылом не впала. н. п. — Їх ро-са холодна мочє, пылюга сліпить їм очі. Мова. — Як порох у оці, так ти мілі. С. З. — Не хмара сонце заступила, не вихор поро-хом вертять. Кот. — Ой нема ж мого сипа, нема мого пана, а вже ж його постілонька порохом припала. п. п. — По дорозі куре-во. С. З. — Опилав ся проти старців — курява лягас. К. Ш. — А кобила як дреме-не, аж курява встала. н. к. — Козак хли-снув натайкою коня ворового, тай був та-кий, тільки злидас курява од його. Галуз. — Пустійть пыль въ глаzá = д. під сл.

Пускаты. — Цвєтчная пыль = квіт-ковий, пыл, що бджоли збирають в улики — обніж (Сп.), утопаний — перга. — Та

жовтенька обніж, яку бджоли несуть з поля на своїх мисочках, це квітковий пыл, що розводить ся в середині квіток, на голов-ках тих ниточок, що там вбачають ся. Цю обніж вони складають в осібні чашечки, гарненько її утопують. Оце й буде перга, якою вони теж годують ся. Ст. О.

Пыльникъ, Anthera = голівка тичіпки. — Коли-ж квітка зовсім розівьєть ся, то її головку самі тріскають ся і квітковий пыл розсипаєть ся крізь по квітці. Ст. О.

Пыльный, но = кұрний, но, порошно. — Поливали доріженьку, та й курить ся кур-но. н. п. — Де борошно, там і порошно. н. пр.

Пырей, рос. Triticum repens L. = пырій, пырій. С. Ан.

Пырейный, пырейчатый = пыріїний.

Пырьуть = д. пырьть.

Пырьокъ = 1. стусан, штурханець. — Дав йому стусана у сину.

2. пыіця (палчка, щоб знімати кору з дєрева).

Пырьть, пырьуть, пырь = штірк х)ати (С. З.), штірхати (С. З.), штіркати, штірк(х)нұти, штірхнұти (С. З.), штірк-нұти, шпырнұти; штовхати, штовхнұти (С. З.). — Шпырнув його поже. — Пырь єму можєть! = штірх його ноже!

Пытаты, ся = 1. (пынаты) — пыбува-ти, спыбувати, выпыбувати (д. Пєпыр-боваты).

2. (пынаты, выпытаты) — пытати, спы-тати, пыптыти, выпытати, розпытати, ся.

3. пынаты, выпытаты, выпытывати на мұках, мордувати, катувати (щоб пытати єн).

4. (пынатысь) — пыбувати (С. Л.), за-ходити ся, важити ся, сїкати ся (С. Л.), пыбувати ся (С. Л.), пыпыбувати, сїкнұти ся. — Пыбував і крємарювати, та не-ма удачі. — Пыталеєш ли одін = не од-ин біг, та спыткнұв ся. н. пр.

Пытка = мұки (С. Жєл.), мордування, ка-тування, тортұри (С. Ш.). — Говорять, як на мұках. н. пр. — Подвергнут пыт-кѣ = взяти на мұки.

Пытливость = допытливость.

Пытливый = допытливий і д. Любозна-тельный і Любопытный. — Усе він хотів знати — допытыва голова була. Кн. — До-пытыва голова у хлопця; усе йому треба дити: з чого воно і як воно. Кн. — Роман подивив ся на неї допытливими очима. Лев.

Пыхтєй = пыхтій.

Пыхтѣть = пыхкати.

Пышаты, пыхнұть = 1. сипати, сипті, со-

піти, хекати. — Кінь ірже і сопє. — Як рубає, то хекає.
 2. паляти, паніти, жактіти, палахкотіти, пахну́ти. — Віп наче бачив, як пашило її лице з рум'янцем. Лев. — Од печі так і пашисть. — Полом'я палахкотить. — У ключ моя лицарська кров кипіла, а серденько, як мов той жар, жактіло. К. Б.

Пышка = пухкеник, особливо — балабін, гречана на олії — пампу́х, пампу́ха, частіше — пампу́шка (С. З.), на маслі — сластьбон, сластьбони (С. З.), що пече і продає їх — сластьбонія. — От, добрі пухкеники! — Плаває, як пампушка в олії. н. пр.

Пышность = пиш́а (С. З. Л.), пишні́сть, нерени́х, бу́чність (С. Л.).

Пышный, но = пиш́ний, бу́чний, но (С. Л. Ш.), буцдю́чний, пиш́атий. — А той пиш́ний та розкішний. К. Ш. — Хоч не пиш́но, аби затинно. н. пр. — Таке буцдю́чне весілля справить. Кот. — І в багатих санках пан пиш́атий. Гр. Чайч.

Пышиться = буцдю́чити ся, пиш́ю́чити ся, пиш́і́ти і т. д. д. **Пи́житься**.

Пьдесталь = підні́жжя (С. Жел.), підста́ва (С. Пар.).

Пью́щий (горілку то-що) = пиш́у́щий, багато — пиш́е́ць.

Пьяница = 1. пиш́аниця, пиш́ак, пиш́а (С. З.), опі́яка (С. З.), пиш́ій, перепі́єць (С. З.), перепі́їця, поб. — пиш́ю́га (С. З.), пиш́і́яка, зневажливо — пиш́і́ничка, пиш́і́доголова. — Пи́яниця не проспіваний. — Спить пиш́і́я в рублений коморі, гляди ж його не розбуди. н. п. — Ой проноу, проноу, пропала я з тобою. н. п.
 2. рос. д. Голубель.

Пьянство = пиш́анство, пиш́і́нство, пиш́і́тика. — Учащающий до корчми на пиш́і́тку. Б. Н.

Пьянствовать = пиш́і́чити, пиш́і́нствовать.
Пьянчу́га, пиш́і́чу́жка = пиш́і́ничка, пиш́і́доголова.

Пьяный = пиш́аний, трохи — пиш́анува́тий, підці́лий. — Пи́ань, какъ стелька = пиш́аний, як хлопца. н. пр.

Пьянѣть, опьянѣть = пиш́і́ти, опі́янїти, вшити ся, опі́янчити ся (Сп.).

Пьяно́жка = д. Пи́нчу́га.

Пѣвѣць, пѣ́ть = співі́вці.

Пѣвѣць, пѣ́вца = 1. співі́вець, співі́вака (С. З. Л.), співі́вн, співі́вачка (С. Л.), на крилосі — крилошан, колядок — коля́дник, щед івок — щедрівні́к, ця, під лі-

ру — лі́рини, з бандурою або кобзою — банду́риста, кобза́рь. — І співі́вакі до позверховної оздобі церковної належать. Уст. Луц. брат. С. З. — Співі́вали співі́ваки, щоб вас побрали собаки. н. пр. — Трохи згодом співі́вець взяв в руки свою бандуру. Скл. — Добре еси, мій кобзарю, добре, батьку, робити, що співі́вати-розмовляти на могоду ходиш. К. Ш. — Крушельницька добра співі́вачка і талаповита артистка.

2. співі́вець (С. З.), по́ета, співі́вака. Співі́вець Митуся. Ос. — Вибачайте, сопілочка не голосно грає, а співі́вака аби-який — талану не має. Павлусь-Сопілка. (Д. ще під сл. По́эть).

Пѣвѹн, пѣ́я = співі́вн, співі́вака, співі́вачка, здр. співі́вачок. — В саду на куцику калини співі́вн веселий соловей співі́ва пісень своїй дружині. Скл. — Був собі дід та баба, а в їх курочка ряба, півні́чок-співі́вачок і бичок третячок. н. к.

Пѣвѹчесть = співі́нність, співі́учість, співі́вочість.

Пѣвѹчий = співі́вний, співі́вливий (Сп.), співі́вучий, співі́вочий. — Ніби з клітти вишурхнула весела співі́вуча пташка. Лев. — Кошик вдатний молодець, і веселий і співі́вучий, і проворний стрибунець. Б. Г. — Веселий і співі́вочий, він гитари не вишускає з рук. Скл.

Пѣвѹческа́я = співі́вальна, півчеська.

Пѣвѹскій = співі́вальний, співі́вецький.

Пѣвѹчий, ая = співі́вливий (С. Жел. Л.), співі́вочий, співі́вучий, щебетли́вий, во. —

Пти́чка пѣ́вчая = співі́вочка. — Співі́вчі птиці. — Сидять си хлопцю ліс пахучий, луки пиш́іє у квітках, сидить си рій пташок співі́вучих, сонце сидить си в небесах. Чайч. (Д. ще під сл. Пѣвѹчий).

Пѣвѹчий = півні́чий, співі́вак, співі́вака, співі́вачка. — І співі́ваки до позверховної оздобі церковної належать. Уст. Луц. Брат. С. З.

Пѣ́гій = пері́стий (С. З.), про ко́я — строкі́тий (С. З. Л.). Д. під сл. Ма́сть.

Пѣ́жия = пиш́а те́мна на бі́лій шерсті.

Пѣ́на = пі́на (С. Л.), шум (С. Л.), на страві — шумові́на, змішана з чим — осу́га. — Вода бри́зка срі́бним тумом. Кп. — Шум на обмилках грає. Кп. — Не вважай, що шум збігає, на дні рибка. н. пр. — Аж осу́га зверху плаває, наче дьготь або сало, й не підходить до річки. Хар.

Пѣ́нистый = пиш́аний (С. Жел. З.), шумлі́вий. — І мчали ся зо всієї сили по чорним пиш́аним водам. Кот.

Пѣ́нний, вѣ́ннїть, ся = пиш́і́ти, ся, шумі́вати (С. З. Л.), збі́вати пі́ну, спі́нїти, запі́нїти, ся (С. З.), перестать — від-

шумувати, ся. — Брязчать чарки, люльки шкварчати, шумує горілка. Гул. Ар. — Вино шумувало в шклянці. Кн. — У руці Господній чаша, через край вино шумує. К. П.

Пі́внє = співання (С. Л.), спів (С. Л.), співви, птиць — щебетання, півня — кукурікання. — Після того почалась весела розмова, співви і гра. Скл. — У пісві чоловік пайшов утиху від нудьги лихого, на працю веселіш пішов під співви пісні годешої. Скл.

Пі́нка = 1. пінка (С. Жел.), шумовина (на пр. на варенні), пі́вка, шкўрка, ко́жушк (на пр. на молоці). — Наїдку того, наче з пінки на камі. Кн.

2. пт. *Motacilla trochilus* з породи трясіхвостки.

3. пі́нка морська, мін. *Milleroga polymorpha*. С. Жел.

Пі́нковий = пі́нковий. — Пі́нкова люлька.

Пі́вник = півник, пі́ца (горілка). С. З.

Пі́вний = півний. — Пі́вне вино = д. Пі́вничь.

Пі́сельник = співівак, пісельник.

Пі́сенка = пісенка, співка (С. З.), співанка, співаночка. — Пісенку співає. — Співала б я співаночку, коб то єї вдат, та чужая сторонька, будуть ся співати. п. п. Под.

Пі́сеник = 1. співівак, співівака.

2. збірник пісень, пісеник (С. Жел.).

Пі́сеница = співачка.

Пі́сенний = пісенний. С. Жел.

Пі́снопі́вець = д. Псалмопі́вець.

Пі́снопі́вце = 1. церковна пісня, церковні співви.

2. вірші, ліричний стихотвір.

Пі́сня, пі́сь = пісня, спів (С. З.), співанка. — Пі́сни знічеські, повствовальні = думи (С. З.). — П. свідобня = весільні пісні (С. З.), ладнанкі. — Весі́ння п. = веснянки. С. З. — Хорово́дныя п. = танкі; га́йки (Под. С. З.), коломі́йки, шўмки (Гал.), талала́йки (С. П.). — Обра́дныя п. = обрядові: коля́дки (що співають ся на Різдво), щедрі́вки (що співають ся під Новий рік), що співають ся під лийй час — цетрі́вочні, петрі́вки, трої́цькі і т. д., церковного або поучаючого змісту — псалми́.

Пі́стовать, ви́пістовать = пі́стувати (С. Жел.), пі́стити (С. Жел.), ви́пестувати, ви́пестити, ви́кохати. — Викохав він си на Саву козакам на славу. п. д.

Пі́стунь, пі́стунья = пі(е)стун, пестунка. С. Жел.

Пі́тұх = півень (С. З. Л.), здр. півник (С. Л.), ко́гут (Под. Гал.), галанський — галаган, борідка у півня — на́бородки. — Кому веде́ть ся, то й півень не єть си. п. пр. — Півень раненько співатиме і пас до роботи будитиме. п. к. — Ще треті півні не співали, пі́хто пі́де не гововів. К. П. — Був когут, а потім каплуном зробив ся. п. пр. — **Индéйскій пі́тұх** = инді́к. (Д. під сл. Инді́юк).

Пі́тұштыс = 1. бундіючити ся, чва́няти ся, пиядіючити ся, відіючити ся, ко́шити ся.

2. гаря́чити ся, розна́ляти ся, задіра́ти ся.

Пі́тұшій = півнячий. — Пі́тұшій гре́бень, пі́тұшник, пі́тұшінник, рос. *Rhinanthus Crista Galli* = бра́тучки жовті, бубовні́к, бра́зітка, личи́ця, коноша́льник, ко́мұльчик (укр.), дзві́нець, звіно́чки (Гал.). С. Ал. — Пі́тұшы́ голóвкн, рос. *Lamium purpureum* L. = кра́сна кропива́, ша́ндра. С. Ал. — П. гребе́шкй, рос. *Melampyrum cristatum* L. = пі́внуки. С. З.

Пі́тұшкй, рос. = 1. *Cypripedium Calceolus* L. — жо́віт зозу́льки, чере́вички, зозу́ліні чере́вички. 2. *Iris sibirica* L. — пі́ванки, боро́ві пі́вники, *Iris pseudacorus* L. — пі́вник, боло́тні пі́вники, ко́сиці, лешені́к. С. Ал.

Пі́тұшник = д. під сл. Пі́тұшій.

Пі́тұшо́к = півник, ко́гутик. — Пі́тұшо́к морско́й, пт. *Fringa rupestris* — ту́рухтан. С. П. — Пі́тұшо́к, рос. *Iris* = д. Пі́тұшкй.

Пі́тұй = співаний.

Пі́ть, спі́ть, ся = 1. спі́вати, ся, за́співати, проспі́вати, помале́ньку — му́гикати, курни́кати, про соловейка — терлі́кати, про півня — куку́рікати, пере́стати — відспі́вати, ся, вво́лю — ви́співати ся (С. Л.), наспі́вати ся, ко́лядки — ко́лядувати, щедрі́вки — ще́друвати. — Кому добре, той спі́ває. кому зле, той плаче. п. пр. — І поки ще спі́ватиме ту пі́сню наш люд, на доленку щасливую наді́ї не вму́рг. Чай. — Усяка патешка, радію́чи, спі́вала, веслу і лі́то приві́тала. Б. Г. — Аж серце крає, так хоро́ше спі́ває. п. пр. — Чи спі́ватиме півень, чи ні, а дель буде. п. пр. — Заспі́вав би, — був голосок, та позички зті́ли. К. П. — Як за-

сьпіває, то аж плакати смачно. п. пр. — Пехай ще раз послухаю, як те море грає, як дівчина під вербою „Гриця“ засніває. К. III. — **Поётъ** одини **и** **тѹ** же **пѣсню** = після тієї та знов тієї; інше не вся, почну в кінці. п. пр. — **Другое поётъ** = іншої заснівав; тепер не те снівав. 2. (**вспѣтъ**) — **сьпівати**, **висьпівувати**, **висьпівати**. — Співай же їм, мій голубе, про Січ, про могилу, коли яку насипали, кого положили. К. III. — Овидій висьпівував кохання. — Державин висьпівував Катерину.

Пѣхота, **пѣхотинецъ** = **п'іхота** (С. Жел.), **п'іхотін**, **п'іхотинець**, **п'іхотник** (С. Жел.).

Пѣхотный = **п'іхотний**.

Пѣсеходня = **п'ісход**, частіше мн. **п'ісходл**.

Пѣсечкомъ = д. **п'ішкѡмъ** (здр.).

Пѣсеходъ, **пѣсеходецъ**, **пѣсеходка** = **п'ісходєць**, **ходільник**, **ця**.

Пѣшій = **п'іший**, **п'ішак**, **п'ішець**, **п'ішані** — **ця**. — Два брати кінних, а третій п'іший п'ішаниця. в. д.

Пѣшка = 1. **п'ішак** (в грі в дамки).

2. про чоловіка — **п'ішчєма**; **поп'ішач**. — **Пѣшки точітъ** = **баляси точіти**, **теревені правити**, **п'ісенітницю плести**.

Пѣшкѡмъ = **п'ішки** (С. З. Л.), **п'ішкѡм** (С. Л.), **п'ішкѡма**, **п'іхотою** (С. З. Л.), **п'іхтурѡю** (С. З.). — **Пішки чємає зам'ішки**. п. пр. — До свого торгів'я пішки. п. пр. — Ой чого ж ти, Лемерівцю, пішки йдеш, чи ти в мене вороних коней не маєш? в. п. — Запряжуть було віз або й просто п'іхотою. Новис. С. З. — Добрав ся без кони п'іхтурѡю до табору. Куліш. С. З.

Пѣшний = **п'ішний** (д. **Пешня**).

Пядѣнный = **п'ядевий**. С. Жел.

Пядь = **п'ядь** (С. Жел.), **п'ядь**, **корх** (Ев.). — **Будь онъ семі пядей во лбу**, **и тогда ничѣго не подѣлаєтъ** = **пехай він буде м'удрий**, як **Соломон**, і то **нічого не зробить**.

Пялить, **распялѣтъ** = **розтігувати**, **розтігати**; **панинати**, **розпінати**, **п'ястѣти**, **розп'ястѣти**. — **Пялѣтъ**, **в'язялѣтъ** **глазѣ** = **витріщати**, **витріщати**, **вілунити** **очі**, **бачьки**.

Пялы = **розтопірка**.

Пяльцы = **п'яльці**, **п'яльці** (С. Жел.), **крѡсна** (С. Жел.), **ручні** — **обичайка**, на котрій панинають полотно — **тамбурок** (С. III.).

Пяслени = д. **п'іслєні**.

Пятá, **пята** = 1. **п'ятá**, **п'ятка**. — **Такий лийний**, що а під живого п'ятки ріже.

п. пр. — **Ходѣтъ**, **идти по пятáмъ** = **слідкувати**, **слідком ходити** (за ким).

2. **п'ятка** (д. під сл. **Коса** 2).

3. (у дверях) — **бігун**. — **Двері спали з бігуна**. С. III.

4. (в улику) — **п'ілі**.

Пятáкъ, **пятачѣкъ** = **п'ятáк**, **п'ятачѡк** (мідяна або срібна монета в 5 коп.). — **П'ятáк** **пара**. п. пр.

Пятáчный = **п'ятáковий**.

Пятѣри́къ = **п'ятєрі́к**. — **Купи свѣчѡк** **п'ятєріку**.

Пятѣрка = **п'ятка** (в картах).

Пятѣрній = 1. **п'ятєрі́к**, **п'ятєрній**. — **Ідѣ** **п'ятєріком** **у протѣж**.

2. **п'ятєрній**.

Пятєро = **п'ять**, **п'ятєро**.

Пятналі́тний = **злѡтій**. (Срібна монета в 15 коп.)

Пятигравный = **п'ятику́тний**, **п'ятигравний**.

Пятидесятница = **Святого Духа** (д. під сл. **Праздникъ**).

Пятидесятый = **п'ятидеся́тий**.

Пятико́ебечникъ = **п'ятáк**.

Пятилі́тєникъ, **рос.** = 1. *Potentilla reptans* L. — **мѡхна**. 2. *Comorum palustre* L. — **вѡвче тїло**, **сухолѡм**. С. Ан.

Пятилі́тній = **п'ятилі́тній**.

Пятина́лѡчникъ = д. **Пятилі́тєникъ** 1.

Пятрублѣвка = **сипітка**, **сипіця** (бомажа в 5 рублів, сивя).

Пятѣтъ, **єя** = 1. (**поп'ятѣтъ**, **єя**) — **сѡвати**, **посувати**, **п'хати** (назад), **рачувати**, **посунути**, **єя**, **порачкувати**. — **П'чував**, **доки не вздрів уридника**, **а тоді і ну** **рачувати** **та** **п'ішком** **назад**. Кп.

2. (**єп'ятѣтъєя**) — **одкидати** **єя**, **одступати** **єя**, **одкінути** **єя**, **одступити** **єя** (од слова, обіцянки).

Пятубѡльникъ = **п'ятику́тник**.

Пятка = д. **Пятá**.

Пятна́дцатикѡебечникъ = **злѡтій**.

Пятна́дцать = **п'ят'на́дцять**, **п'ят'на́дцятєро**.

Пятна́тъ, **занятна́тъ**, **єя** = 1. **клеп'іти**, **таврувати** і т. д. д. **Клеп'іть** і **Занятна́тъ** 2.

2. **п'ям'іги**, **єя** (С. Л.), **поп'ям'іти** і д. **Занятна́тъ** 1.

3. **чорніти**, **п'ям'іни**, **сп'ямувати**, **поп'ям'іти**, **закалати** **чєсть** і д. **Занятна́тъ** 3. — **Розв'ідєтъ** **єя** **про вас** **недобра** **слава**, **поп'ям'іть** **вам** **повагу** **вашу** **чєсну**. К. III. Т.

Пятница = **п'ятниця**, **здр.** — **п'ят'ї́тка**.

П'ятнистий = плямований, плямістий, плямовитий; цятатий, цяткований (С. З.), рябий.

П'ятно = пляма (С. З. Л.), змазь (С. З.), п'ята, п'ятка (С. З.), в оді — косиці. — **Въ п'ятнахъ** = плямовитий, плямістий. — **Вывести п'ятна** = повибавляти плями. — Нестертою плямою теплою лягли вони на дорогу нам пам'ять. Кн. — Зане і в самім сонцю суть змазі. С. З.

П'ятнышко = плямка.

П'ятокъ, п'яточекъ = п'ятка, п'ятірко.

П'яточный = п'ятковий.

П'ятый = п'ятий. — **П'ятая часть** = п'ятина.

П'ять = п'ять, п'ятеро. — **П'ять съ половиной** = півшоста.

П'ятьдесятъ = п'ятьдесятъ. — **П'ятьдесятъ копѣекъ** = коп'я (С. З.).

П'ятьсотъ = п'ятьсот, п'ять сотень.

Р.

Рабá = раба, рабіння (С. Жел.), невольниця.

Рабій = невольничий (С. Жел.), невольницький, рабський.

Раболѣпіе = рабська догодливість, улесливість.

Раболѣпный = невольничий. С. Жел.

Рабóта = робота (С. З. Л.), роботизна (С. З.), адр. робітка, діло, праця (С. З. Л.), порання, за частування — толока (С. Ш.), з половици — половіця, швидка — хачання, хаповіця (С. Ш.), важка — тягота. — **Египетская работа** = канальська робота (тяжка і довга, як на карадах, що козаки одбували по наказу царя Петра I-го). — **Каторжная р.** = катаржна, сибірна робота. — Та прийшов же я тай у Суботу, та нема Солохи — робить роботу. н. п. — Ніколи від тих робіт не звичемніє. С. З. — Козаків до послуг і роботизн своїх унотребляли. Скоропад. С. З. — Покиньмо, куме, всяке діло, вип'ємо, куме, ще й у Педію. н. п. — Праді дужої й науки Україні треба. Ос. — Роботі як не сидеш на щипу, то вона тобі сяде. н. пр. — Завтра на толоку мужики з ципами, а жінки з граблями. С. Ш. — Не сам копав він крипичню, толокою йому помогали. К. Ш. — Богу молись, а до праці берись. н. пр.

Рабóтать = робіти, працювати (С. З. Л.), побрати ся, аби-як — вахляти, гуртом без грошей, з ласки за частування — толокувати (С. Ш.). — Роби, небоже, то й Бог поможе. н. пр. — Кусають нас мошки, кусають і тнуть, робити не дають. н. п. — Іду в поле з нею жати, мило разом працювати. н. п. — Працюй гірко, а збієш солодко. н. пр.

Рабóтка = робітка.

Рабóтливый, ая = роботящий, ща (С. З.),

робітний, робітня, робітчий, ча, робучий, роба (ся. р.), трудящий, трудячий (С. Ш.), працюючий, та (С. З.). — Чоловік роботящий — без діла не сидить. н. о. — Жінка трудяща. С. Ш. — І на щипу поглянь: є робучий, але й трутій є немилучий. Руд

Рабóтниковъ = робітників, паймитів.

Рабóтникъ, ца = 1. робітник, ца, працюючий, працювець (С. З.), щирый — роботяга, роботай. — Пудно було на чужому полі. Всього надбав роботяга, та не придбав долі. К. Ш. — Так що-депно потом плине чесний роботяга, а йому на долю впади злидні та зневага Мова. — До хати мастильниця, в полі робітниця. н. п. Под.

2. робітник, ня, наймит, наймичка (С. З.), челядін (С. З.), челядник, челядка (С. З.), челяднийця, бурлак, бурлака, бурлячка, лаватий на літо — політний, ця, коло шуга — ратай, плугатарь (С. Л.), орач (С. Л. З.), плугач (С. З.), що погаля волів — погонич (С. Л.), при бороні — скородільник (С. Л.), що громадить сіно — гребіць (С. З. Л.), громадільник, ця (С. Л.), що скдає на стіг — кідальник (С. З.), кідальщик (С. Л.), що волочить сіно — волочільщик (С. Л.), тягальник (С. З.), що звозить на тік — возій (С. Л.), що косить — косарь, що молотить — молотник (С. Л.), що сіє — сівач (С. Л.), вирівнює скирду. стіг — стрихарь, що криє хату — критник (С. Л.), крильщик, плете плетінь, робить огорожу — плетій, городільник (С. Л.), на майдані, де виганяють смогу — майданник, майданчик (С. З.), в броварі — броварник (С. Ш.), на

вишницѣ — вишник (С. З. Л.), гуральник (С. Л.), на цегельні — цегельник (С. З. Л.), рибальський — забродчик (С. Л.), що робить балки — баляр (С. Л.), що стриже овець — стрижай (С. Л.). — Найми ся, наймиге, у мене, а я в поща. п. пр. — Лучче быть доброю наймичкою, як ледачою хазяйкою. п. пр. — Як з тобою отак жити — краще в наймичках служити Риб. — Бурдак робить, заробляє, аж піт очі заливає, а хазяїн його лає. п. п. — Ішов челядник з поля за полуднем хазяїну. п. о. — Як маєш быть злим господарем, то краще быть добрим челядником. п. пр.

Рабѣтницѣнъ = наймичкин.

Рабѣтничій = робітничий, робітницький.

Рабѣтний = 1. робочий. — Робочий деп. 2. робітний.

Рабѣтничій = д. Рабѣтливый.

Рабѣчий, ая = 1. робітник, ця, робочий, ча, робучий (Гал.) і д. Рабѣтникъ 2.

2. робітничий, робітницький. — Робітники обтяжені роботою, а питання робітницьке рушає повагом. Кн.

3. д. Рабѣтливый.

Рабѣчая = робітня, робѣча (кімната).

Рабѣскій = невольничий (С. Жел), рабський.

Рабѣство = неволя, ярмо, кормиґа (С. З.).

— З під кормиґи людської освободити. п. д.

Рабѣствовать = в неволі бути.

Рабѣ = раб, невольник. — Ми не раби його, ми люди. К. III.

Рабѣня = д. Раба.

Раввѣнъ = рабин.

Раввѣнскій = рабинський, рабинів.

Равенство = рівенство, рівність (С. Ж.), рівня (С. З. Л.).

Равнѣніє = рівняння.

Равнѣхонько, равнѣшенько = однаковісенько. — Чи хто згадає, чи забуде мене в спігу начуживі — однаковісенько мні. К. III.

Равнина = рівнина (Ос.), рівня (С. Л.), площина, площовина, плащина (С. З.), на горах — полощина (Гал.), вздовж річки — полѣг, оболѣн, болѣня. С. Л. — Зустріпеш тут і стенову рівнину. Зап. Кн. — Україна розлягаєть ся скрізь плащиною. Куліш. С. З.

Равно = однак, однаково, однаковісенько; так саме, все одно. — Для мені все равно — сьогодні пли завтра = міні однаково (або: мні все одно) — сьогодні чи завтра. — Мні однаково — чи буде той син молити ся, чи ні. К. III. — Як маєш за одно ухо висіть, то все однаково

за обидва. п. пр. — Любить равно всехъ дѣтей = усіхъ дітей однаково любить. — Онъ заботится обо мнѣ, а равно о дѣтяхъ моихъ = він дбає про мене, так саме і про дітей моїх. — Все равно = д. під сл. Весь.

Равнобѣдренный = рівнобедрий. С. Жел.

Равнобѣчный = рівнобѣкий.

Равнобѣіе = рівновага, рівноважність.

С. Жел. — Тільки тоді, коли державний авторітет розумно обмислюваний, можна установити рівновагу в громадському житті. Зінк. — Як вас не звяж, все буде рівновага. К. III. Т. — В партійній борбі не трапив ніколи рівноваги і спокою Зап. Кок.

Равновѣсный = рівновѣгий, рівновѣжний. С. Жел.

Равнодѣнникъ, равнодѣственникъ = рівнодѣнник, рівний. С. Жел. — Круг цей зветь ся екватором або рівнодѣнником, бо в тих місяцях день завжди буває рівний з ніччю. Де-що про Сьв. Б.

Равнодѣствіє = рівнодѣнне, рівнодѣнність. С. Жел.

Равнодушіє = байдужість. С. Жел. — Зобіжєна зневагою і байдужістю до її краси. Лев. — Потреба великої праці, щоб звизнати те, що порвала наша байдужість. Лев.

Равнодушный, но = байдужий, жо, байдужний, но, байдужливий, во (С. Жел.), байдуже (С. Л.), недбалий, ло (С. Л.). — Денис був байдужний до церкви і не богомильний. Лев. — Люблю тебе, галочко, дуже, а твоє серце мабуть байдуже. п. п. — Воля ваша, спокійно і байдужо промовила вона. Лев.

Равнодѣйствующій = рівнодійствующий. С. Жел.

Равнозначный = рівнозначний. С. Жел.

Равноимѣнный = рівноіменний. С. Жел.

Равнолѣтний = рівнолітній, ровѣсник.

Равномѣрность = рівномірність. С. Жел.

Равномѣрный, по = рівномірний, по (С. Жел.), навромірки, однаковий, во, помірний, по. — Вона навромірки з своєю панєю сварить ся. Лев.

Равнообразіє = однообразність, однастайність. С. Жел.

Равнообразный = однообразний, однастайний. С. Жел.

Равноотстоящий = рівнодальний.

Равноправный = рівноправний.

Равносильный = рівносильний, рівноважний. С. Жел.

Равносторонний = рівнобѣкий.

Равность, равнота = рівність, рівня (С. Жел.).

Равноугольний = рівнокутний. С. Жел.
Равноцінність = рівноцінність. С. Жел.
Равноцінний, по = рівноцінний, в одній ціні.

Рівний = 1. рівний, гладкий. — Рівний шлях.

2. однаковий, рівний; рівня. — На одній руці пучки, та не однакові. п. пр. — Не старів батько Нелей, що був розумом рівня безсмертним. Пінч.

Равніло = шмига (у колезників), товмачка, натирачка (у шевців). Д. Пиструментъ.

Равнянє = рівняння.

Равнять, сравнять, ся = 1. рівняти (С. Л.), вирівнювати, зрівняти, вирівняти. Ся. — Закажує, щоб шляхи рівняли. К. Х.
 2. рівняти, порівняти, прирівняти, ся. — Що ти себе до його рівняєш? С. Л. — Прирівняв коня до собаки. п. пр.

Рагільникъ, рос. *Tropa patans* L. = болотні, водяні, чортові оріхи, рогільки. С. Ав.
Радісонець, радішенекъ = радісінський. — Я б радісінський, та коли мов не спримога.

Ради = для, за-для, про. — Ради Бога = Бога ради (С. Л.), для Бога, про-бі. — Кричи за проби! Їй мати, щоб дівчину рятувати. п. п. — Ради того = за-для того. С. Л. — Ради чого = про що.

Радивий = дбайлий, дбайливий і д. Забобливий.

Радикалізмъ = радикальство. С. Жел.

Радикаль = 1. радикал, корінь.

2. радикаліста, радикал.

Радовать, ся = радіти (С. Л.), радувати, ся (С. Л.), тішити ся, втішати ся. — Хто не глянє — аж радіє за неї. Гр. Чайч.

Радоница = могилики.

Радостный, по = радісний, по, відрадісний, по, просвітлий. — Радісна звістка.

Радость = радість, радіші, радування. — Багатою радіші, а бідному плач. п. о. Гр. Чайч. — З радіщів не знає що й робити. С. Л. — Аж три пари на радощах кумів навібрали. К. Ш. — **Радость сердечная, рос.** *Bostrago officinalis* L. = огірочник, огірочна трава. С. Ав.

Радуга = рай-дуга, дуга (С. Жел.), веселка (С. Аф. Л. Жел.), веселиця (С. Жел.), веселуха. — Сонце, місяць, зірка, рай-дуга. п. к. Маш. — Приятно дивуватись, як в морі рай-дуга пагулась визирати. К. Д. Ж. — Веселка воду бере. С. Аф. — Роскажи як за горою сонечко сідає, як у Дніпрі веселочка воду позичає. К. Ш. — Веселка з зем

лі воду тягне на небо. п. о. Маш. — Веселиця воду п'є, а дощу ве дає. н. пр.

Радужный = веселчии (С. Жел.), веселковий. — Намітка вяткапа з веселчиих колірів. Кн. — Се скидало ся на ті сніг веселкові, що після них... Кн. — **Радужная** = російська денозітка в сто рублів.

Радущица = д. Раданца.

Радущіє = привітність, щирість. — Привітність їх була велика, щира. Кн.

Радущный = привітний, щирий.

Радъ = радий, рад, радніший. — Так тому радий, як свиня порожньому мішкові. п. пр. — Рад би і неба прихилити, та біда, що не досталу. н. пр. — Дуже радий, що ви прийшли. — Рада б па сонце глянути, та слъзби не дають. н. пр. — Я б радніший був, коли-б воно так стало ся.

Радѣіє = дбайість (С. Жел.), дбання (С. Л.).

Радѣть, порадеѣть = дбати (С. Л.), пильнувати, ноювати ся (С. Л.), подбати і т. д. д. **Порадеѣть.** — Отамане наш не дбає за нас, та вже ж твоє товариство як розгордїш. н. п. — Так дбає за мене, як собака за п'яту погу. п. пр. — Не дуже ти побиваєш ся о моїй худобі. С. Л.

Раѣкъ = 1. стекольце призмове.

2. кружок на вкóло зімки в óці.

3. галерія в театрі.

Раздѣть, родить, ся = 1. родити, породити, спородити, у(в)родити, народити, ся, привести, про візцю, кицьку — окотити ся, вро корову — отелити ся, вро кобилу — ожеребити ся, про собаку — ощенити ся, про свиню — опоросити ся. — Породила мене мати у високих у палахах. К. Ш. — Спородила тая удівонька хорошого сина. н. п. — Уродила мама, що не прийма і яма. п. пр. — Не мала дівка лиха, так Каленика привела. п. пр. — І ще як самі дівували, то й по дитинці привели. Кот.

2. д. Причинять і Производятъ.

Разій = дужий (С. Аф.), гóжий, показний. — Він був чоловік дужий та огрядний. н. о. — Ой там ходить козак гожий, ще й на личенько хороший. п. п.

Разбавлять, разбавить, ся = розбавляти, розпускати, розводити, розбавити, розпустити, розвести, ся, порозбавляти і т. д., медом — розсити, розсолодити, порозсичувати, порозсолжувати.

Разбавляться, разболѣться = розпеджувати ся, розпеджувати, ся (С. З.), рознемогті ся (С. Л.), рознемогити, розболіти ся, розхворіти ся, порозпеджу-

вати ся, порозбóлювати ся. — Вона стоїпе, паче розхворіла си. п. к. Мап.

Розбáловати, ся = розбáлувати, розпу-сіти, ся, розпéстити ся. — Не хго іх (дітей) і розпутив, як ти сам. Кр. — Хо рий коли не вмере, то розпестить ся. п. пр.

Розбáлгивати, розбóлгати, ся = 1. роз-бóбтувати, розбóбтати, розкологити, розмішати, про кільки — порозбóбтувати і т. д. — Розмішати у воді борошно.

2. розголошати, роздзвонювати, роз-бріхувати, розголосити, ся, роздзвоні-ти, розбрехати, вібрехати, розбóвкати, розплéсти, віязичити (Сл.). — Роздзво-нив про все, що там казали. — На сей час розголошають ся поголоски. Самойлович. С. З.

3. розбазікувати ся, розбазікати ся, розгутóрити ся, розбелькотати ся, роз-брехати ся. — Розбазікав ся так, що й не витигнеш з гостей.

4. розхїтувати ся, розхїтати ся, роз-мéлювати ся, розмóлоти ся. — Колесо розхитало ся.

Розберéживати, розберéдити, ся = ятри-ти, розъятрювати, розъятрувати, вра-жати, розверéжувати, розворушувати, розъятриги, ся, вразити, розвередити, ввередити, розворушити, розразіги, розранити, розскорóдити, ся. — Раз-у-раз розъятруе болячку. Кп. — Болячку розъ-еднапп панив з пародною масою що дня розъятрувало „двоязичіе“. Кп. — А б пі-шов, та бою ся, що пальця вразю. Кр. — Розразив рану. Кр.

Розбивáти, разбіть, ся = 1. розбивати, розбіти, ся, розлуніти, ся, розсадити. — Розбив собі голову. — Розбив шибку. — У які ворога не ударить, то й розсидить на чотири чверті. Ст. С. — **Разбіть вь щéпки, вдрéбезги** = потрошити, на мóтлох, на гаму́з, на черéпья побіти, по-товкѣти, розтовкѣти, розтовкмáчити, роз-черéпати, розхряпати (на пр. посуду). — Але тільки на поріг, заченив си зразу і в палацу трох-торох розчерепив вазу. Руд. (Д. ще під сл. Вдрéбезги).

2. розбивати, побивати, розбіги, по-біти. — Козаки на Жовтих водах побили Ляхів. — **Р. впухъ и прахъ** = розчух-рати, розпорошити. С. З. — **Р. до кро-ви, вь кровь** = розкрівáвити, розъю-шити.

3. розташóвувати ся, розташувати ся. С. З. — Вози розташовані стоять. К. К. — Розташував ся з крамом — **Разбіть ла-геръ** = табóром сáти. — **Р. палáтку** =

намет палъстѣи. — Ой палътали козачени-ки великий памет, та й пьють вони горюлоч-ку ще й солодкий мед. п. п. — **Разбіться на гру́нны** = розкучити ся, порозкү-чувати ся.

Разбивка = розбивання; розділ. — Про-давати вь разбивку = нарóздріб, уроз-дріб, нарізно, порóзмицею продавати.

Разбивной, разбивочный = д. Дѣлѣный.

Разбивчивый = 1. криккий, крухкий.

2. грудковáлий, злégлий (про борошно).

Разбирáтельство = розбір, розправа.

Разбирáти, разобрáти, ся = 1. розбірати, розвалювати, розібрáти, розваліги, мур — розмурувати, відмурувати, грé-лю — розтамувати, розгатити. — Розі-брали стину та й знайшли. — Звелів царь розмурувати темницю і випустити. п. к. Мап.

2. розкладáти, розбірати, розікласти, розібрáти, про кільки — порозкладáти. — Порозкладали книжки, щоб знать, куди яку класти. — **Разбирати по мастямъ** =

масити, розмастити. — **Разобрáти па-чáсти** = розтосувати, розробіти, роз-потрошити.

3. розбірати, розкупóвувати, розібра-ти, розкупіти, порозкупóвувати. — Ба-гато було навезено кавунів, та всі в той же день порозкуповували.

4. розбірати, розібрáти, врозуміти (С. Л.), вгя́мати (С. Л.), розторóпати (С. Л.), вторóпати, розчóпати (С. Л.), розшó-пати (С. Л.), вчóвати (С. Л.), розчұма-ти, розчурúкати, розчұхати, розшулі-чиги, розсмакувати. — Не розберу, що він каже. — Нічого не розібрав. — Не вто-ронав я до чого хтось міни казав це. Баз. — Нарубок не розшолонав, що той казав Гр. Чайч. — Мову ж його розчовнавши, пристали. Дум. — За гомоню не можна бу-ло розчовпати хго куди горне. Лев. В. — Тесер би вже розсмакували не так. К. Х.

5. порядкувати, упорядкóвувати, упо-рядкувати (С. Ш.), улаштувати. — Упо-рядкував свої папери.

6. хміляти, розбірати, розібра́ги (про хміль).

Разбивной = меткий, жвáвий, мого́рний, жéвжик — Хлопця метке, по слово в ки-шеню не полізе Кп.

Разбіть, ся = д. **Разбивáти, ся.**

Разблагодарітьсѣ = роді́жувати ся.

Розбогáтѣти = розбогáтити, обогáтити ся, розжїти ся, забáгатїти, збогáтити (С. Л.), розможнїти, порозможнїти, грохи при-

заможніти, замохнатіти. дуже — озолотити ся. — Розжив ся: на всю губу богатирем став. Кн. — Захотіла вража баба та й забагатіти: підсипала куріпочку, щоб вивела діти. н. п. — Замохнатів він: треба підголити. Граб. — **Разбогатівний скоро** = скоробогатко.

Разбодри́ться = розбадб́орити ся.

Разбой = розбій, розбійство, харцїзство, харцїзїцтво (С. Ш.). — Чума, війна, харцїзство, холод. Кот.

Разбойникъ, ца = розбійник, ця (С. Л.), поб. — розбишака (С. З. Л.), зб. — розбійство, розбишацтво, харцїз (С. З. Ш.), харцїзник, поб. — харцїзїяка (С. Ш.), зб. — харцїзство, харцїзїцтво (С. Ш.), в Карпатах — оприйшок, луговий — лугарь, в комишах — комїшиник, річковий — ушкъл (С. Ш.). — Зовуть мене розбійником, кажуть розбиваю; я ж нікого не зарівав, бо сам душу маю. н. п. — Розбійники, людоди правду побороти. К. Ш. — Там живе саме розбійство. Кр.

Разбойничавь = розбійство, харцїзство (С. Ш.).

Разбойничать = розбивати, харцїзувати.

Разбойническій = розбійницький, розбишацький, харцїзський (С. Ш.).

Разбойничество = розбишацтво, харцїзство, харцїзїцтво (С. Ш.).

Разбойничій = розбійничий, розбійників, розбійницький, розбійський, харцїзський (С. Ш.), хижацький.

Разболтать, ся = д. Разбалтывать, ся.

Разболтаться = д. Разбалтаться.

Разборка = розбірання, розбір.

Разборный = складаний.

Разборчивость = 1. розбірність.

2. розсудливість.

3. перебір, вередливість, брішкання.

Разборчивый = 1. розбірний, вірзний (годов, рука). — Ніхто за його не напише так розбірно та красиво. О. Мир. — Вираз по чинає.

2. розсудливий.

3. перебірливий, перебірник, перебірчик, перебіршливий, примхливий, вередливий. — Яка бз ти переборшлява! Граб. — Д. ще під сл. **Переборчивый**.

Разборъ = 1. розбір, вибір; розбірання, перебірання. — Треба зробити вибір з цих кроков — куди які. — Безъ разбора = не розбіраючи. — **Къ шаночному разбору** = на шанкобрання. — Прийшов у церкву вже на шанкобрання.

2. розбір, суд, розсправа (д. **Разбирательство**).

3. розбір, перегляд, огляд (книжок). — Перегляд українських книжок. Ос.

4. схід, зб́уток — На цей крам великий збуток.

5. розбір, стаття. — Сукно пайвицого розбору.

Разбот́лый = гладкий, опасистий.

Разбот́ить = погладити, розгостити.

Разбрáживаться, разбрóдиться, разбрести́ся = 1. поіннати ходіть по малу після хвороби. ви́хажувати ся.

2. розбрóдити ся, розхóдати ся, розсипати ся, розбрести́ ся, розійти́ ся, розсипати ся, порозбрóдити ся і т. д. — Вівці порозходились по лісу.

3. шумувати, мусувати (почипати), розшумувати ся (д. **Бродить** 2).

Разбра́нить, ся = 1. розля́яти (С. Л.), розгáнати, розгавьóити, вісварити. — Розлаяла її на всі боки.

2. розля́яти ся, розсварі́ти ся, посварі́ти ся. — Віп зо всіма розлаяв ся.

Разбра́сывать, разброса́ть, разбро́сень, ся = розкида́ти, розсинати́, розкидати́, розсінати́, розметати́, ся, порозкида́ти і т. д., крихти — розкри́шити. — Порозкидали мої напери. — На столі порозкидали малярські пристрої. Кн. — По різних місцях порозкидували матеріали. Зап. Ков. — Споминки розсипані лискучими перлинами в „Записках“ Шевченка. Кн. — Розсипана цша волость — то там шматок землі, то там. Хар. — **Разброса́ть нугі́не** на в́теръ = розвіяти, розмантáчити, про́ци́ндрити і т. д. д. **Промотать**.

Разбрата́ть = розбраті́ти ся.

Разбрóдиться = 1. д. **Разбра́живаться**.

2. розв́ештати ся, розшва́(є)ндяти ся.

Разбрóдь, у виразі: „в́ъ разбрóдь“ = в ро́с-тїч, рішо (д. під сл. **Вразьспн́ую**). — Ве́ъ в́ъ разбрóдь = усі порозхóдились.

Разбрóдэжничатьсѧ = розволочі́ти ся.

Разброса́ть, ся = д. **Разбра́сывать, ся**.

Разбры́згивать, разбры́згать, разбры́знуть, ся = розбри́зкувати, ро́бри́зкати, розля́пати, порозбри́зкувати, порозля́пувати. ся.

Разбры́зжаться = розбурчáти ся. розбурмогáти ся і д. **Разворчáтьсѧ**.

Разбужа́ть, разбужа́ть, разбу́живать, разбуді́ть = буди́ти, розбу́ркувати, розбуді́ти (С. Л.), розбу́ркати (С. Л.). обуди́ти, пробу́ркати, розко́лошкати, звору́-

шити, розворушити, на силу — добудити ся, про кільки — порозбужувати, порозбуркувати. — Встала веспа, сонну землю вона розбудила. К. Ш. — Тривайте, розбуркаємо сплячу силу. Лев. В. — Ся книжка зворушила чимало сонних людей. Кя. — На силу добудив ся. С. Л.

Разбухати, разбұхати = бұхнути (С. Ш.), бұхгити (С. Ш.), бұчавити, набухати, розбухати, набрякати, бубнявити (С. Л.), набухнути, розбұхнути, на(роз)бучавити, набрякнути, на(роз)бубнявити (С. Л.), набрұкнути ся. — Мокрі сорожки набрякли. Лев. — Ноги набрякли, що й чоботи не падають. Кр. — Горох набубнявів. Лев. (Пр. д. ще під сл. **Набухнути**).

Разбұхлий = розбұхлий, бучавий, набряклий, набубнявільний.

Разбушеваться = розбұрхати ся, розбурхотати ся (С. З.), розвалтувати ся (д. Бұшеваты).

Разбушнитися = розбушовати ся, розгвалтувати ся.

Розбұгаться, розбұжаться = 1. розбігати ся, розсипати ся, розтікати ся, розлітати ся, розбігти ся, розсипати ся, розлетіти ся, позабігати, порозбігати ся, порозсипати ся. — Тільки побачили козаків, так і порозбігали ся куди очі глядять. — Глаза розбұжались = очі забігали.

2. розганяти ся, розбігати ся, розігнати ся, розбігти ся. — Розігнав ся тай перескочив рів. — От барап як розженеть ся, та як ударить його. п. к.

Розбұгиваться, розбұгаться = бігати (бато), розбігати ся, розгасати ся.

Розбұгъ = розбіг, розбѣг. — Сь розбұгу = з розбѣгу. С. Л.

Розбұжаться = д. Розбұгаться.

Розбұситися = розлютовати ся, розмордувати ся, сказити ся, посатанити, показити ся і т. д. д. Бұситися. — Розлютовав ся так, аж піна скаче. п. о. — Затінялась, посатаніла, непаچه дурману ізбіла. (Д. ще під сл. **Рассердиться**).

Разбұжничаться = розчванити ся, розпншати ся, розприндити ся, розпншати ся, розкобелити ся. — Мов простий чоловік там ильший пап сидів, другі задрваши ніс, розприндившись ходили. Гр. Чайч.

Разбұживать, развозжаты, ся = розвозжувати, знімати віжки.

Развұливать, развалить, ся = 1. розвұ-

лювати, руйнувати, бұрити, розвалити, розруйнувати, ся, про кільки — порозвұлювати, решту — подовұлювати, про посуду від огню — розкипити ся. — Розвалив землянку, почав ставити хату. — Гайдамаки стіли розвалили. К. Ш.

2. розкидати ся, вивертати ся, розкіннути ся, вивернути ся, порозкидати ся, повивертати ся. — Розкинув ся в колісї, непаچه пап.

Развұливаться, развалиться = рознемогати ся, рознемогті ся, рознедужати ся, розхворіти ся.

Развұлипа, частіше мн. развұлипы = руїна (С. Л.), вұлява. — На руїнах Січі, де ще рідна паша мати зазирає в вічі. Ос.

Развұлистый = розложистий, шпрокій.

Развұль = 1. йма (в копальнях).

2. шлал. — Лошадь съ развұломъ = шланак.

3. розложисті вінця у посуді.

4. натовц, натиск.

Развалиться = д. Развұливаться.

Разваривать, разварить, ся = розварювати, розваріти, ся, розомліти (на пр. м'ясо), про кільки — порозварювати, ся. — Розвари карюк

Разварка = розварюванця.

Разведёнецъ, разведёнка = розводещь, рѣзвідка, рѣзвідница (С. Жел.).

Разведриваться, разведриться = розгодінювати ся, вияснювати ся, розгодінити ся, вияснити ся, виногодити ся, на годінні стати.

Развезтъ = д. Развозить.

Развелчаться = розпншати ся, розчванити ся і д. Развұжничаться.

Развергаты, развёргнутъ = розкидати, розкіннути.

Разверёживать, развередить = д. Разбёрёживать.

Разверзаты, развёрзтъ = розкривати, розчиняти, розсовувати, розкрити, розчинити, розсунути.

Развернуть, ся = д. Развёртывать, ся.

Развёретка = поділ, розділ.

Развёретывать, разверетаты, ся = розділяти, розкладати, рівняти, вирівнювати, розкласти, розділити, вирівняти, ся.

Развёртывать, развернуть, ся = 1. розвертати, розгортати, розгорювати, розвинути (С. З.), вивинувати, розгорнути (С. Л.), прогорнути, розбігати, кільки —

порозвертати, порозгортати, ся. — Розгорнув книжку. — Матерія була убога, то-пещка, Мотри павіть не розгоринула її Лев. — Розвинула полотно.

2. розпускати ся, розп'юкувати ся (С. З.), розпусити ся, розп'юкати ся, розп'юкнути ся. — Квітки почали розпускати ся. — Розпукали ся верба і лоза. С. З.

3. розщедрювати ся, розщедрити ся. — Ач як розщедрив ся — десять карбованців дав на бідних.

Развёрчивать, развертѣть, ся = 1. роз-вірчувати, розвергати, кілька — пороз-вірчувати.

2. розр'учувати, розкрутити, ся, по-розкручувати, ся.

Развеселить, развеселить, ся = розвесе-ляти, розвеселити, розважити, ся, кіль-кох — порозвеселити.

Развеселі = д. Разводіть.

Развивать, развить, ся = 1. розгортати, розвертати, розкручувати, розгоріти, розкрутити, ся. — Розгорнути сувій по-лотна. — Розкрутити віршовку.

2. розвивати, ся, розростаги ся, роз-вісти, розвінцувати, ся, розрості ся, роз-пускати ся, розпусити ся. — Розвивай ся а ти сухий дубе. п. п. — Розвість ся калинонька і садок. Б. Г. — Бузок вже роз-пускаєть ся.

Развивається = розверещати ся, розку-вікати ся.

Развілина = розвілки, розсола, розтока.

Развілистый = розлогіий, розлогіуватий, розхилистий, розхильчастий, розсоха-тий. — Стоять два розлогі дуби, схилили ся верхами до купи. п. п. — Розлогіувати роги. Сп. — Ой на горі дві дубочки — оба розсохаті, а ми ходим, па'є брате, оба не жонаті. п. п. Бук. — Забив два кілки розхильчасто. — Поставив на возі ручиці дуже розхильчасті. Лев.

Развививать, развивить, ся = розгвін-чувати, розшрубівувати, розгвинтити, розшрубувати, ся (С. Л.), розхлібнути, про кілька — порозшрубівувати. — Роз-шрубувала ся гайка. — Цілує, гладить, ле-скожить і всі сугави розшрубую. Кот. — Труби похитали ся так і гайка розхляба-на. Кп.

Развираться, разовратсьи = розбр'хува-ти ся, розбрехати ся.

Развитіе = розвиття, розвиток (С. Жел.), розвій (С. Жел.), роріст. — Історичний розвиток нашої народності. Бар. О. — Та-ка тенденція йде через усю історію сусід-

них відносин до України і до її розвитку поступового. Кп. — Ми заопалимо цілку-вали ся про розвиток його. Кп. — Причи-нав ся він значно до розвитку козацтва. Бар. О. — Бажаєм ми і тепер не багато: рідного розвою людини. Ст. — Прикмети са-мостійного розвою руської мови. Зап. Кок. — Третя фаза розвою Шевченкового талану припадає на роки 1843—1845. Зап. Кп. — Сприяті розросту самосвідомості націо-нальної. Кп. — Обставини не такі були, щоб сприяти розросту самосвідомості чо-ловіка. Зап. Кп.

Развить, ся = д. Развивать, ся.

Развлекать, развлечь, ся = 1. розводі-кати, розтягати, одтягати, розволокти, розтягти, одтягти, ся.

2. розважати (С. З. Л.), бавити, розва-жити, ся, потішити, забавити, ся, кіль-кох — порозважувати, розмовою — д. Разговаривать 2. — Треба його провід-вати, розважати: він нездужає. Кп. — По-ливайте доріженьку, щоб не курила ся, роз-важайте дівчипопьку, щоб не журила сп. н. п. — Захорів лийсь царь, тай наказує усім панам, щоб зіходялись його розважати та брехні казати. п. к. Ман. — Сидить він тай куняє, ніхто його не розважає. Б. Г. — Та ніхто не розважає, ніхто не питає: чого болять і де б'лять? Сам про теє знаєш. К. Ш. — Справді пречудесно розважав ся... був в театрі, в клубі... випив трохи. Кп. — Чоловік заслухавсь ся, розважити ся, легше йому стає. Номис. С. З. — Нікому розва-жить — утішити мене. Кп. — Нехай поїде та розважить себе в батьковій хаті. Лев. — Вола хотіла розважатись за роботою, та робота валала ся з рук. Лев. В. — І пора-дити, і розважити і правдоньку міні скаже. К. Ш.

Развлеченіе = розвага (С. Л. Жел.), роз-важання, розривка, бавлення, потіха, втішка. — Йому треба було розваги те-плой, отрійливої. Кп. — Шукай собі де хоч розваги і втіхи. Кп. — Книжка була оди-покою її розривкою. Фр.

Развлечь, ся = д. Развлекать, ся.

Разводіть, развесті, развествь, ся = 1. розводити, развесті, розставляти, роз-ставити, порозводити, порозставляти. — Розвели міст. — Розвели москалів на по-стой. — Розставляли срізь сторіжку.

2. розбороняти, роздїймати, розборо-нити, розняти, порозбороняти. — Аж тут зять у хату і розборонив нас. Кп. — Чоловіки розборонили жінок і розігнали їх. Лев.

3. розводити, развесті, ся (С. Л.), ба-гато — порозводити, ся, розродити ся, про животину — наплодити, розплодити,

ся. — Садок, гайочок розведу. К. Ш. — Розвѣв багато овець. С. Л. — Розплодив багато свиней.

4. розбавляти, розпускати, розбавити, розпустити, ся, медом — розмѣжити, мед водою — наситити.

5. розводити, розвести, ся, розвінчати ся. — Вони давно розвели ся і він взяв другу жінку.

6. розтоплювати, розтопити, розпускати, розпустити, ся. — Сопелко розтопило лід на ставу. — Одляга розпустила сніг. — Розвести огонь = розтопити.

Развѣдка = 1. розвід, розбавляння, розтѣнка (д. Разводити).

2. д. Разведѣнка.

Разводня = розвідня. — Він дав жінці розвѣду.

Разводный = розвідний.

Развѣдъ = розвід, розлѣка, розбравня. (Останнє слово грапилося мѣш тільки в здрибній формі). — Як глядять народ на розвід між сусідами? Ет. зб. — Що з законною жонкою в нас розбравничко було. п. п. — Розлука сусідів затвержена в Сиподі. Кп.

Развѣды = розводи (С. З.), мерѣжки (С. З.), мерѣжання. — Въ развѣдахъ = у розводи, мерѣжаний (С. З.), про посуду — хлядрований. — Плахта гарна у розводи. Г. Бар. — Хлядрований горщик.

Развозжѣть, ся = д. Развѣзжѣвать, ся.

Развозжѣти, развѣзжѣти = розвозжити, розвѣзжѣти, порозводити.

Развозжѣться = розпустувати ся, розжарувати ся, розводувати ся.

Развѣзка = розвѣз.

Разволѣкивать, разволѣчь = розволѣкати, розтягати, розволѣкти, розтягти.

Разволновѣться = розхвилювати ся. С. З. — Розхвилювалось саме море.

Развопнѣться = розсмердіти ся.

Развопнѣться = розголосоити ся, розревіти ся, лементувати, розрѣ(ю)мати ся.

Разворѣкивать, разворотѣть, разворѣчать = 1. розгортати, розгорѣти, розіграти. — Розгоріли купу каміння.

2. розривати, розірвати; розпнѣмати, роздімати, розняти. — Криги так і наперло, що розірвало мѣст.

3. розлупувати, розлупити, порозлупувати.

4. розпухати, розпунхнути.

Разворѣкивать, разворѣжѣть = розворѣшувати, розворѣшити.

Разворѣкѣться = розворѣжѣти ся, розворѣжѣти ся, розворѣжѣти ся. — Голуби розворѣжѣли ся.

Разворѣжѣться = злодійкуватим стати до крадіжки звѣти.

Разворѣжѣвать, разворѣжѣть, ся = розкрадати, розкрасти, розікрасти, ся, порозкрадати, порозкрадувати, один у другого — попережѣвати. — Чи мало було добра усякого, та так без догляду порозкрадали.

Разворѣжѣти, разворѣчать = д. Разворѣжѣвать.

Разворѣшѣть, ся = д. Разворѣшѣвать, ся.

Разворѣжѣться = розворѣжѣти ся, розгарѣжѣти ся, розгарѣжѣти ся, розгарѣжѣти ся.

Разворѣжѣтель, ница = зводѣтель, ка, спокѣсник, ця. С. Пар.

Разворѣжѣтельный = псуѣний.

Разворѣжѣти, ся = д. Разворѣжѣть, ся.

Разворѣжѣникъ, ца = 1. д. Разворѣжѣтель, ница.

2. розпунхник, розпунхник, ця (С. Жел.), бахур, ка (С. Л.), розпунха і д. ще під ся. Непотрѣбникъ, ца.

Разворѣжѣчатѣ = розпунхчатѣ (С. Жел.), бахурѣвати (С. Л.), цѣвѣ пѣсти (Кп.), про жінку — в грѣчку скакати (С. Аф.). — Вони з чужими бахурѣють, свої ж жінки нехай горѣють. Ког.

Разворѣжѣность = розпунхність, розпунхність (С. Жел.).

Разворѣжѣний, но = розпунхний, розпунхний, но. С. Жел. — Розпунхне життя в молодості приносить хвороби на старі кості. п. пр. — С ким попало водила ся, зовѣм розпунхна стала і ого привела дитину. п. о. — Провести жизнь разворѣжѣно = пробахурѣвати.

Разворѣть = розпунх (С. Жел. Л.), розпунх, розпунхство (С. Жел.), розпунх (С. З.). — Когда дочерь удасть ся на мѣстѣ публичній для розпунхи. Б. Н.

Разворѣжѣти, разворѣжѣть, ся = псувати, ся, непутити, ставати, стати розпунхним, розпунхити ся, розпунхити ся, розпунхити (С. Л.), зледѣжѣти (С. Л.), розпунхити ся. — Разворѣжѣнный = розпунхний, зледѣжѣний, розпунхний. — Тягаючись по шипах, зробив ся зледѣжѣлим. Кп.

Разворѣжѣнность = д. Разворѣжѣность.

Развѣ = 1. хіба? (С. З. Л. Ш.), не вѣ? чи? або? чи-ж? або-ж? чи тѣж? —

Развѣ что? = хіба що? (С. Ш.), або що?

— Хіба я тобі вицеп? — Або я знаю? — Або-ж я з глуду зсупув, щоб таке зробити? С. Л. — Хіба ж ти не знаєш, що він дурний? С. Ш.

2. коли, як-що, хіба. — Развѣ тільки = хіба що (С. Ш.). — Нема раю на сім світі, хіба що на небі. К. Ш.

Развѣвати, развѣять, ся = 1. розвіювати, розвіяти (С. Л.), роздмұхати, порозвіювати, ся. — Вітром розвіяло.

2. мiяти (С. Л.), майорити, розмiяти. — Ходити по риночку, хустоньками мiють. п. п. — Військо йде, корогонки мiють, попереду музиченьки грають. п. п. — Дівки гуляють, кісками мiють. п. п. — Пелай мої русі коси хоч вітер розмєє, пелай же і дівчипонька ще год погуляй. п. п. — Повій вітре дорогою за пашою молодію, рзмай русу косу по волосу по червоному поясу. п. п.

3. розганяти, розмáхувати, розгiнати, розмахати, розмiяти, ся (С. Л.). — Вігер розмахає хмари. — А я тую чорну хмару пером розмахаю. п. п. — А я тую чорну хмару рукавом розмаю. п. п.

Развѣдати = д. Развѣдывать.

Развѣдка = розвід, розвідка, частіше мн. розвідки, вивідка, пробідки, довідки (Хар.), рóзнитка, частіше мн. рóзнитки.

— Послáдáть на развѣдки = поси́лáти на розвідки, на підслухи (п. п.).

Развѣдыва́нiе = розвідини, розвідування, рознітування, визнавання, розглядання.

Развѣдывать, развѣдаты, ся = 1. розвідувати, визнавати, роззнавати, висліжувати, дознавати ся, довідувати ся, допитувати ся, дошұкувати ся, розвідати, ся, визнати, розізнати, вислідити, дознати ся, довідати ся, допитати ся, панитати ся, дошукати ся, порозвідувати і т. д. — Чи не можна тобі довідати ся про сватання Наталки? Кот. — Дознають ся небожата чия на вас цюкура. К. Ш. 2. розправляти ся, розвідувати ся, розправити ся, розвідати ся, перевідати ся. — Я з ним розправляюсь.

Развѣдчикъ = розвідчик (С. Жел.), визна́чик, пласту́н (у Чорноморських козаків).

Развѣнчивать, развѣнчать, ся = розвінчувати, розвінчати, ся, про кількох — порозвінчувати.

Развѣснстый = розлогий, розвілнстий, розгиллячистий, розхілнстий, розсоханий, крислатий. — З за густих розлогих верб визирає біленький будинок. Пр. — Під

гербою розлогою в холодку стоїть хатка. Кп. — Під розлогою липою добре сидіти в холодку. Кн. — Кілеп високий, листатий та розлогий. Кп. — Скеля, завітчала високою розлогою сосною. Зап. Кп. — А в тім лісі дуб стоєв розхилистий. Ёт. зб. — На долині ріс вікований дуб товстий та розгиллячистий. О. Ст. (Д. ще під сл. Вѣтвистый і Развѣснстый).

Развѣссть = д. Развѣшивать.

Развѣсь = вáження, звáжування, рзвáжування.

Развѣсы = гiрьки, важкіі.

Развѣтвля́ться, развѣтвѣ́ться = розпускати, розпустити віти, брóстати ся (С. Ш.). — Як широка сокорина віги розпустила. К. Ш.

Развѣшивать = 1. (развѣсить, ся) — а) розвáжувати, розвáжити (С. З.), порозвáжувати, порозвáжити. — Скарби і сребра Самойловичові і синів його розділені і розважені. Д. В. б) розиускати віти і д. Развѣтвля́ться.

2. (развѣшати) — розвішувати, розвішави, розвісити, порозвішувати. — Порозвішували сорочки сушити. — Развѣснть ўни = розпустити ўха, заслұхати ся. Развѣять, ся = д. Развѣваты, ся.

Развязать, ся = д. Развязывать, ся.

Развязка = 1. розвiязування, розвiязання, рóзвiязка (С. Жел.).

2. рóзвiязок (С. Жел.), кіпéць.

Развiязность = розвiязність (С. Пар.), жвiвiсть.

Развiязный = розвiязний (С. Жел.), жвiвий, вiльний, невiмущений (С. Жел.).

Развiязывать, развiязаты, ся = розвiязувати, розвiязувати, розвiязати, порозвiязувати, що зашпуроване — розшпурувати, зав'язане мотузкою — розмотувати, розмотизувати, зашморгнути — розшморгнути, про ячки — рознакувати, про супонь — розсупонити, про пояс — розперезати, ся, про волів з налягача — розлигати ся. — Розшпуруйте швидче хуру. Мап.

Разгáвливание = рóзговiни.

Разгáвливаться, разговѣ́ться = рóзгiвля́ти ся, рóзговiти ся.

Разгáдаты = д. Разгáдывать.

Разгáдчикъ = д. Отгáдчикъ.

Разгáдывать = д. Отгáдывать.

Разгáнивать, разгонѣ́ть, разгонѣ́ть = розганяти, розгiнати, розізнати, порозганяти, розгурати, розгурити, роснұди-

ти, розпорóшити, розлякáти, розколóхати, розчухáти. — Вітер розгáнав хмари. — Старшина порозгáняв людей. — Розбáють всі турецькі орди, розгáють по Коссовім турків. Ст. С. — А старшина знову розжене вечерницї. Лев. — Степан ки́нувся з військом — трюх нашів роспудили й побили. Ст. С. — Перепрапили ся через Дніпро, роспудили татарську сторо́жу. Вар. О. — Розогнáть скýку, печáль = розвáжити, ся, розб́йти тугу, нудьгý, журб́у. — Воропий мій коню, заграй пiдо мною, та розб́й ти тугу мою. п. п. — Розогнáть сонъ = розгудáти ся.

Разгáръ = рóзнал. — Въ разгáръѣ = в рóзпалі, на рóз(с)налі. — На самому рóспалі танця завiза падає. Ст. О.

Разгнбáть, розогнóть, разгнóть, ся = розгнпáти, розгнóти, ся, про кiлько — порозгнв́ати, ся; розхилáти, розгудáти, розхилáти розгудáти, ся; розгортáти, розгорт́ути, ся. — Розгнóув пiдкову. — Їди, невієтко, не оглядай ея, ой ї жни пше́ниченьку, не розгнпай ея. п. п. — Гей та вітер повiсав, та лози розхилáе. п. п. — Їди, Галю, не оглядай ея, ой жни пше́ниченьку та не розхилáй ея. п. п. — Розгудáв пальці. — Розгортóув книжку.

Разгнб́ой = гнóчий, гнучќий.

Разгнóъ = 1. розгнв́ання, розгорт́ання. 2. залóм (Мал).

Разгнл́ийд = чвалáй, тюхт́ий (С. Ш.), вахлáй, мамóла, розз́ава, гáва; перше значення — качконóгий, що ходить перевати-вати, мов качка. Пр. д. пiд сл. Вахлáкъ, З́в́ака, Перевáливаться 4 і Похóдка.

Разгнл́д́ають = ход́ити перевáги-вари.

Разглагóльствовáть = розмов́ати, бала́кати, власне багáто — простор́ікувати, бала́ндрáси розну́сáти. — Разглагóльствую́чий = простор́ікуват́ий. — Припни свого пзика, нехай старі́йші говорит́и, а ти чого така простор́ікувати? Кл.

Разгл́аживáть, разгл́адит́ь = розгл́ажувати, розгл́адити, розпрáвляти, розпрáвити, прасом — розпрасувáти.

Разгласи́ть = д. Разгласи́ть.

Разглас́а = 1. розго́лошення, пого́лоса.

— Пуст́ить въ разглас́у = розго́лосити, роздзвонити, пустити пого́лоску.

2. незгóда, нелáгода, розрáда, рóсгирка (С. З. Л.). — Пр. д. пiд сл. Несоглáсіе.

Разгласи́ть, разгласи́ть = розго́лошáти (С. Л.), розго́лошувати (С. Ъ.), блáговістити, рознові́дáти (С. Л.), розго́лосити (С. З.), розблáговістити, рознові́стити,

розслáвити (С. З.), розз́асити, по всiх у сьодах — розповсю́дити. — Розго́лошаю чи такий наш приказ. Мазена. С. З. — А на сей час розго́лошаюг ся пого́лоски. Самойлович. С. З.

Разгласи́еніе = д. Разглас́а 1.

Разгл́адывáние = розгл́ад́ання, розгл́ад́ини (С. З.).

Разгл́адывáть, разгл́ад́ть = розгл́адáти, роздв́ляти ся, розгл́ад́ити, розгл́ед́и, роздв́ити ся. (Пр. д. пiд сл. Раземáтрити вать).

Разгнв́ивáть, разгнв́оит́ь, ся = розгнóювати, розгнóити, ся.

Разгнв́ивáться, разгнв́и́ться = розгнв́ивáти ся, розгн́ити ся.

Разгнóуться = д. Разгнб́ається.

Разгн́в́лять, разгн́в́ать, ся = гн́в́ити, гн́в́ати ся, сёрдити, ся, розгн́в́ати, ся, розгн́в́ити, розсёрдити, ся, розналі́ти, ся. — Розгн́вав ся мій миленький, аж погами тупотить. п. п. — І розналив ея книзь ти́вом великим. Гр. Чайч.

Разгн́в́ивáться, разгн́в́а́д́иться = сiд́ати, сíсти, посíдати на яйця, розгн́в́ид́ити ся. — Кури вже посíдали на яйця.

Разговáривáть = розмов́ати (С. З. Л.), вест́и мову, розмóву, бала́кати, бесiдувати, розкáзувати мiж собо́ю, багáтьом — гомон́ити, голо́сно — галасувáти, не голо́сно — буркувáти і т. д. д. Говор́ить. — Нема з ким тихо розмовляти, а ні порадит́и. К. Ш. — Нема мого миленького, нема мого еонца, ні з ким мiні розмовляти, еидя у віконці. п. п. — Ой там оди́ночком трохи малá, мiж собо́ю стиха розмовляли. Ст. С. — Їхав паш та все хотiв розмовляти з пiвдо́дчиком, а той не дуже то був балаку́ий. п. о. Гр. Чайч. — Щоб не чула стара мати, з ким і буду розмовляти. п. п. — Сидять вони, балакають п. о. — Що ви там мiж собо́ю розсáзуете? Ки.

Разговáривáть, разговóрить = 1. д. Отговáривать 1.

2. розбала́кувати, забала́кувати, розв́ажáти (розвоюю), розбала́кати, забала́кати, розв́ажити, розговóрити (С. З.). — Пiдйшов він і почав розбалакувати. Гр. Чайч. — Почали його розбалакувати, та́й завірили, що це правда. н. к. Мал. Пр. д. ще пiд сл. Развлéкає 2.

Разгов́ляться, разгов́ьт́ься = д. Разгáвлывáться.

Разговóряться = розбала́кати ся, розмóвити ся, розговóрити ся, кiльком разом — розго́монiти ся, дуже голо́сно — розгáласувáти ся. — Розбалакались та до

сьвіга просиділи. — Став жвавіший і розбалакав ся. Лев. — Ог він з одним паном розбалакав ся, що воно єсть. п. о. Гр. Чайч. — Поздоровкались, розбалакались, віп і каже йому. п. к. Мал.

Разговорный = розмовний. С. Жел.

Разговорчивость = балакучість, балакчівість.

Разговорчивый = говіркий, балакучий, балакливий, мовний, гомояливий, падо — просторікуватий. — Знає, що вози люди не говірі, не стануть пускати слова на вітер. Пр. Д. ще пр. під сл. Говорливый і Разглагольствовать.

Разговорщик, ца = д. Говорунъ, пня.

Разговоръ = мова, розмова (С. З. Л.), бесіда, бесіда, балакання, балачка (С. Л.), балакня, говірка, багатьох — говірня гомін. С. Л. — Ой пішов милий за діброву, заіс свою тиху мову. п. ц. — По сій мові, будьмо здорові! п. пр. — І ще та дівчинонька води не вабрала, та вже з милим козаченком на розмову стала. п. п. — Сидимо ми та вино кружам. ведем про весичину розмову. Ст. С. — Нам не треба балакання, а треба діла. Лев. — Ті балакки, що я чула, про мене були. Кн. — Була й за вас балачка. С. Л. — Давно вже між людьми балачка йде, що там закопані гроші. п. о. — Як будуть питати про що балачка була, то скажи... п. к. — Це буде на два годи балакня. п. о. — Д. ще під сл. Бесіда 1. — **Разговоромъ** зачинають = д. Разговаривать 2. — **Въ разговоръ** вступитъ = на розмову стати. (Пр. д. вище)

Разговѣнье = розговини.

Разговѣться = д. Разгавляваться.

Разгони́стый = розгони́стий.

Разгони́ = розгін, розгін.

Разговя́ть = д. Разгавивать.

Разгоря́живать, разгородіть, ся = розгоріжувати, розгородити, од(від)горіжувати, од(від)городити, перегоріжувати, перегородити, ся. — Брати поділились і розгородились. Лев. — Горід зовсім розгородив ся, треба новий тин ставити. — Перегородив світлицю. — Треба огородити трохи місяця.

Разгоря́ться, разгорѣться = 1. розгоріти ся, розпаліти ся, жівріти, розгоріти ся (С. Л.), розпаліти ся (С. З. Л.), розжівріти ся (С. З. Л.). — Др два розгорілись. — Розпалілась іруба. — Розжіврілось і загорілось, пішов димок до самих хмар. Кот.

2. розчервоніти ся, зачервоніти, розжівріти ся, зашарити ся (С. З.). — Бігала та розчервоніла ся, як маківка. — Очі

в паночки блищали, щоки розжіврілись. Лев. В. — Розсердив ся, аж зашарив ся. — **Разгорѣлись зѣбы** = захотілось збісти.

Разгорді́ться = розчванити ся, розприндіти ся і д. Разважничаться.

Разгоревáться = розгорювати ся, в ту́гу вдати ся, зажу́рити ся і д. Горевать.

Разгоро́дитъ, ся = д. Разгора́живать.

Разгоро́дка = 1. городіння, загоро́жування, розгоро́жування.

2. д. Перегоро́дка.

Разгорѣ́ться = д. Разгоря́ться.

Разгоряча́ть, разгорячи́ть, ся = 1. розпаліти, розпикати, розпаліти, розпекти, ся, розогніти. — Горілка розпаліла кров. — Розпаліла ся душа моя — давай сто ти-сяч. К. К.

2. розгарячати, ся, розпаліти, ся, гнівати, ся, дратувати (С. Л.), дражнити (С. Л.), дрозити, розгарячити, розпаліти, роздратувати, роздражнити, роздрозити (С. Л.), розгнівати, ся. — Розпалив ся так, що нічого не паміть.

Разгости́ться = розгостювати ся.

Разграбе́ние = розграбування, рабування (С. З.). — Не для рабування і збирання городів наших. Скороп. С. З.

Разграба́ть, разгра́бить = 1. розгрібати, перегромажувати, розгребти, перегромадити. — Треба сіно перегромадити, бо дуже вохке.

2. грабувати, рабувати (С. З.), жакувати (С. З.), розграбувати, розгáрбати, розжакувати, розшáрпати.

Разгра́ничивать, разгра́ничи́ть, ся = межувати, розмежовувати, перещелювати (Ст.), розмежувати, ся. — Розмежували землю. — Через той Рубикон, що межував людей з панами — темряву з світлом.. Кн.

Разгра́флять, разгра́фить = лініяти, ліцювати, розлініяти, розліцювати.

Разгребáть, разгребі́ти, разгребѣ́ть = розгрібати, розгортати, розгортувати, прогортати, розгребти (С. Л.), розгромадити (С. З.), розгорнути, порозгрібати і т. д.

Разгребѣ́ться = розмарити ся.

Разгре́млять, разгре́мить = розгрімотати ся, розгуркотити ся, розгуркотати ся.

Разгро́млять, разгро́мить, ся = розбивати, руйнувати, плюндрувати, розбити, сплюндрувати, розруйнувати. С. З.

Разгрома́ть = розбо́р, зруйнува́ння, силко-
друва́ння, знищеня́, спустоше́ння. —
До великого знищення прийшло. С. Л.

Разгружа́ть, разгрузи́ть, ся = розгружа́-
ти, виважувати, вигружа́ти, розгрузи́-
ти, виважити, розхурувати, ся, розта-
шувати ся.

Разгруети́ться = д. Разгоревати́сь.

Разгрыза́ть, разгриза́ть = розгриза́ти, роз-
гризти, про кілька — порозгриза́ти.

Разгризну́ть = розблгнати ся, розковба́-
нити ся.

Разгу́ливать = гуля́ти, рога́лювати. —
Гуляв по улицах. — Розгуляв сон.

Разгу́ливаться, разгуля́ться = розгу́лю-
вати ся, розгуля́ти ся, розбенкетувати
ся. — Молод козак розпивсь, розгуляв ся.
н. п. — На не́бѣ разгу́ливается = роз-
годи́ньость ся, ви́ясняєть ся, вино́бо-
жуєть ся, на годі́ні ста́б.

Разгу́ль = 1. гульба́, гульня́.

2. гуля́ка, гульти́й (д. Гуля́ка).

Разгу́льный = гуля́щий, гульлі́вий (С.Аф.).

Разгуля́ться = д. Разгу́ливаться.

Раздаба́ривать = ба́зика́ти, тереве́нити.
— Ба́зика́ли про вся́чину. — Учора він ба-
гато теревенив про вас. Кр.

Раздава́ть, разда́ть, ся = роздава́ти, роз-
да́ти, ся, багато або кілько́м — порозда-
ва́ти, ся, у позику, па́бир — розпозича́-
ти, розвиря́ти, розпозичи́ти, розвирити,
порозно́лича́ти, ко́му по́пало — розти́ка́-
ти, розти́кати, поро́зтика́ти. — Порозда-
вав усім. — Шинка́рь розвирив рублі́в на
сто. — Вийшов з церкв́и і почав розти́кати
старцям гроші́. — Разда́ю́щий сво́е добро́
= розда́йко, роздава́льник. Лев.

Раздава́ться, разда́ться = 1. розтяга́ти
ся, розтягáти ся, розно́сити ся. — Трохи
тісні чоботи́ були, та тепер розно́сили ся.

2. розступа́ти ся, розступи́ти ся, роз-
то́впшити ся. — Прощу́ — розступи́ть ся
трохи, да́йте про́йти.

3. розти́нати ся (С. З.), розляга́ти ся,
розли́нати ся, чу́ти ся, луна́ти, розіти́у-
ти ся, розлягáти ся, почу́ти ся. — Луна
розтинаєть ся у лу́зі. С. З. — Зразу́ розіт-
нув ся скри́п. Чайч. — Найду́жчий го́мін
розли́нав ся з велико́ї хати. Лев. В. — І не
вчу́є го́лос його́ по над Дніпро́м розлягав
ся. К. Х. — Чуєш ти́? — в гаю́ чудова́ роз-
ли́глась лу́на, гучно́ ледьє́ ся со́лов'є́на піс-
ня ча́рівна. Пч. — **Эхонь раздава́тьсѣя,**
разда́ться = луна́ти (С. З.), залуна́ти,

полуна́ти, полу́нути. — І пі́де гук по
темно́му бору, аж лу́нав. В. М.

Разда́вливать, разда́вить = розда́влюва-
ти, розда́вити (С. Л.), розду́шити, роз-
ча́вити, розча́вучити, розмя́кушити, по-
го́ю — розто́пта́ти, на шматочки — роз-
то́щи́ти, про кілька́ — порозда́влюва-
ти, порозду́шувати і т. д. — Здає́ть ся
він радий́ був би розча́вити Гри́ця, як не-
поти́рби́ю жабу. Лев. В. — Оди́нено пучко́ю
розча́влю тебе́ паче́ бло́щця. Кн.

Разда́блывать, разда́блить = роздо́вбу-
вати, роздо́вба́ти (С. З.), роздлу́бати.

Разда́ривать, разда́рить = розда́рѳува-
ти, розда́рува́ти, порозда́рѳувати (С.
Л.), порозда́рувати (С. Л.).

Разда́ча = роздава́ння, розда́ча.

Раздва́ивать, раздво́ить, ся = роздво́ю-
вати, роздво́ити, подво́ити, роздво́йши́-
ти, ся. — Одну́ ко́хав на Подо́лі, дру́гу на
Вкраї́ні: роздво́їти моє́ се́рце на дві́ поло-
ви́ни. н. п.

Раздвигáть, раздвигну́ть, ся = розсѳува-
ти, розсѳува́ти, розсѳу́нути, ся, одхил-
ючи — розхи́ляти, розхи́лити, ся, одста-
вляючи — розста́вляти, розста́вити, пха-
ючи, тисака́ючи — розпиха́ти, розпихну́ти,
розтисну́ти, ся, що́ само́ розсѳуну́лось —
розт́ихати ся, ноги́ — розка́рячува́ти,
розка́рячи́ти, ся. — Треба́ розсѳуну́ти, щоб
не було́ так щя́льно. — Ой та ві́тер пови-
ває, та лози́ розхи́ляє. н. п. — Розста́в сгла́-
ці́ трохи́ да́льше. — Ві́н став, розка́рчив-
ши́ ноги́.

Раздвигáтьсѳа, ся = розсѳовати, ся. — Бу́в
ту́гий засув, та тепер розсѳовав ся.

Раздвигáивать, раздвигну́ть, ся = д. Раз-
двигáть.

Раздвигáжка = розсѳовува́ння.

Раздвигáний = розсѳувни́й.

Раздвигну́ть, ся = д. Раздвигáть, ся.

Раздвоє́ние = роздвоє́ння, доро́ги, рі́чки —
роздо́ро́жжя, розві́лки, розго́к, розто́ка.

Раздво́йни́й = роздво́єний, дво́йча́стий.
— Дво́йча́стий на́конечни́к з ремі́ню. Кн.

Раздво́ить, ся = д. Разда́вливать, ся.

Разде́ргивать = 1. (разде́рнуть) — роз-
смі́кувати, розсмі́кати, розсмі́кну́ти,
що́ зашморгну́те — розшморгну́ти. — За-
хо́ті́лось йому́ подиви́тись, він розшморгну́в
то́рбіау. н. к. Мал.

2. (разде́ргать) — розди́рати, розді́ра-
ти, розде́рги, розша́риати.

Раздира́ть, разо́драть, раздра́ть, ся =
розди́рати, на́пахати, шма́гува́ти, ша́р-

пати, розідрати, роздёрти, ся, розпачати, розшарпати, розшматувати, розшматкувати (С. З.), галки — розчачнути.

Роздобування = балакання, базікання.

Роздобары = балачка, теревені.

Роздобарувать = базікати, теревенити, балакати. — Балакали про всячину. — Учора він багато теревенив про вас. Кн.

Роздобрить = вдобрити (кого).

Роздобриться = роздобрити ся, розщедрити ся.

Роздобрѣть = погляднати, поситчати, розговіяти, вікохати ся, пагуляти тіла, м'яса, спаніти, про худобу — пагуляти, ся. — Писаруючи, пагуляв тіла, так що й комір не сходить си. Кн. — З м'яса та з нечегів спанів, аж цюки йому репаять ся. Кн.

Роздобувать, роздобыть, ся = роздобувати, роздобути (С. З.), наздобути, ся, зжити, розжити ся (С. З.), розстарати ся, з горем по полам — розгорювати. — В його є та ще й буде, та ще к тому розд буде. п. п. — Поталанило міні розжити ся на деякий матеріял життєспий. Кн. — От він зажив собі торбу обметці. Кн.

Роздодбѣть, ся = д. Роздодбавать, ся.

Роздодь = роздодля, роєкін, лахвѣ, привілли і д. Приводь. — Ой у лузі на роздодлі, пасла Катря воли й коні. п. п.

Роздодьний = привільний, роздодгий і д. Обширный. — Ї спом'янув ся хуторець убогий в далекий рідній стороні: там степ ні мий простяг ся геть роздодгий, нечає спити у тяжкім сві. Пч.

Роздодить, пороздодить = сварити ся, сварку збивати, посварити ся.

Роздодний = сварливий, звадливий.

Роздододичать = д. Роздодорѣть.

Роздодь = розлад (С. З.), розладдя (С. Л.), незгода, нелагода, сварка, свари (С. З. Л.), чвара (С. З. Л.), чварі, звада, розрада, розрух (С. Ж.), рѣстич, між родичами або приятелями — розбрат (С. Л.). — Ой ти старий, я молода — тим між нами нелагода. — Лучче солом'яна згода, як золота звада. л. пр. — Козак не боїть ся ні хмари, ні чвари. п. пр. — Принесли вони рѣстич в громаду. Кн.

Роздододувать, ся = роздододувати, розгнівити, розгнівати, розізнати, розсёрдити, ся.

Роздражѣть, роздражѣть, ся = сёрдити, гнівити, дратувати (С. Л.), дражити,

дрочити (С. Л.), вражати, розсёрдити, розгнівати, роздратувати, роздражити, роздрочити, подрочити, вразити, розъятрѣти, ся. — А ми ж Турка та не звоюем, тільки роздратем. п. п. — А музичний грим і галас тільки нерви роздратовує. Мова. — Ой горить Умань, та ліком погасити; ой було ж вам, превражі уманці, запорожців не дрочити! н. п. — Одоманітла при рода дрочила йому нерви. Кн.

Роздражѣніе = драгування, роздрагування, розъятрѣння (С. Л.). — Нам треба позути ся колючо всякого роздратування. Зап. Ог.

Роздражѣмость = уразливість. С. Ж.

Роздражѣтельность = дражливість. — Він почував якусь не зрозумілу, але люту дражливість на усе і на всіх. Лев. В.

Роздражѣтельный = дражливий (С. Жел.), уразливий (С. Ш.), гнівливий, оприскливий, дроковистий. — Стало важко покорятись дражливому та лайливому батькині. Лев. — Коли б у його не така дроковиста вдача, а то згадай тільки йому про те, так він наче подум'ям візьметь ся. Кн.

Роздражѣивать, роздражѣить, роздражѣивать, ся = дражити (С. Аф.), дрочити (С. Аф. З.), роздражити (С. Л.), роздратувати (С. Л.), роздрочити (С. Л.), розмордувати, ся, кількох — пороздраж(з)нювати, пороздратовувати, пороздрочувати. — Він тебе не візьме, а треба щоб ти роздражив його. Гр. Чайк. — Вола ту жабу і роздратувала, так жаба як плитоне на неї. Гр. Чайк. — Раз чоловік як роздратував жабу, а вола за ним. п. к.

Роздрѣть, ся = Раздирѣть, ся.

Роздрѣться = побити ся, розгризти ся.

Роздремѣться = роздрімати ся.

Роздрѣбительный = роздрібний, урѣддріб, в роздрѣбцію, нѣрізно, порѣбницью. — Продає в роздрѣбцію. Ніс.

Роздрѣблѣніе = роздрѣблѣння.

Роздрѣблять, роздрѣбѣть, ся = роздрѣбляти, роздрѣбити, ся (С. Жел.), що крихке — розкришити, що дерев'яне — розтрощити, про кількох — пороздрѣблювати і т. д.

Роздружѣть, роздружѣть, ся = розбівати, розбити дружбу, сварити, пересварити; сварити ся, посварити ся, роздружити ся, між приятелями — розбратити ся, між родичами — розріднити ся, в жарт кажучи — глек розбити.

Роздувальний м'яч = ковалський м'яч. — Сопе, як м'яч ковалський. п. пр.

Раздувати, раздуть, ся = роздувати, роздммати, роздмхувати, роздуть, роздмхати (С. Л.), роздмхнути, пороздммати, ся. — Вона довго самовар роздмає (або: роздмує). Кл.

Раздумать, ся = д. Раздумывать.

Раздумчивый = розгядько і д. Нервний.

Раздумывать, раздумать = 1. роздумувати, розгадувати, вагати ся, пезважувати ся, роздумати (д. Колебаться). 2. передумувати, перегадувати, передумати, перегадати. — Хотів іти, та передумав — нехай другим разом.

Раздумываться, раздуматься = роздумувати ся, роздумати ся, розмислити ся, мізкувати, крутити мізками. — Мету сіни, мету хату, та й задумала ся, полюбила Василичка тай роздумала ся. п. п.

Раздумье = роздум; вагання (С. Л.), непевність.

Раздурачиться, раздуриться = роздурити, ся, розпусувати ся, розжирувати ся. — Він дуже вже роздурів ся та ще до того й гарячий. Лев.

Раздутый = одутий, одутий (С. Жел.), опухлий (С. Жел.).

Раздуть, ся = Раздувать, ся.

Раздушать, раздуть, ся = д. Надушать, ся.

Раздывание = роздягання.

Раздывать, раздуть, ся = 1. роздягати, тя (С. З. Л.), роздівати, ся, розбівати, ся (С. Л.), роздягти (С. З.), роздіти, розбівати, ся, шукномі кажучи — розсупонити ся, про кілько — пороздягати, ся і т. д. — Роздягсь, уліз у ставок. п. к. Мап. — Як скінчив ся бенкет той весільний, то пішла молода роздягались. Гр. Чайч. — Велять міні ще й під рученьки брать, педать міні роззувати, роздягати. п. п. — Роздіг ся, скинув з себе і сорочку. Гр. Чайч. — Зовсім був розбравсь і сорочку скинув. С. З. — Приходить, а там озеро. Він розбравсь і пішов купати ся. п. о. — Раздывать до пага = роздягати гольцем. — Слідчі роздягали гольцем кожного з арештованих. Кл.

2. скидати, знімати (ковдру), розкривати ся, розкрити ся, скинути, зняти (ковдру). — Ночью во сніг раздвася = в ночі сонний розкрив ся.

Раздвлать, ся = д. Раздвливаться, ся.

Раздвсаніе = розділ, поділ.

Раздвсаность = ділність, подільність (С. Пар.).

Раздвлимый = ділний, подільний, поділений. С. Пар.

Раздвлить, ся = д. Раздвливаться, ся.

Раздвлка = 1. розплата, рахунок, порохунок (С. Л.). — Прийдеш, Юрку, до порохунку. н. пр.

2. шар цегли коло димаря, щоб не загорілась стеля.

Раздвль = розділ (С. З.), виділ, по діл.

Раздвливаться, раздвлиться = 1. розплачувати ся, розплатити ся, виплатити ся. — Я з малюром зовсім розплатив ся.

2. розправляти ся і д. Развдываться 2.

Раздвльный = роздільний, ділчий. —

Раздвльная запись = ділчий акт. — На худобу і на землю зробили ділчий акт. Кл.

Раздвлять, раздвлять, ся = розділяти, поділяти (С. Л.), наювати (С. Л.), розділяти, поділяти, переділяти, ся, рознаювати, здобич — дувати, роздвляти (С. З.), хліб, річку — розкряти. — Брати поділяли ся. Лев. — Він вкупі з ним наював і радощі і боліни. Сп. — Срібло, злото на три часті наювали, на оковий горілиць пропівали. п. д. — Здобич і користі татарські всі роздвляли. Л. В. — Благослови Боже і отець і мати, коровай розкряти. п. п. Под. — Раздвлять на двоє = роздвоїнити. — Раздвлять пару = розпарувати.

Раздвть, ся = д. Раздввать, ся.

Раздужать = подужчати.

Разжалобить, ся = розжалити, ся, розжалобити, ся, розжалкувати ся, пожалкувати ся. — Пожалкував ся Бог на рака, дав йому ззаду очі. п. пр.

Разжаловать = розжалувати. — Розжалували в садати.

Разжаловаться = розжалити ся, розжалкувати ся, розбідкати ся. — Розбідкала ся на свою долю.

Разжать, ся = д. Разжимать, ся.

Разжевывать, разжевать = розжовувати; розжувати, розжівати, про кілько — порозжовувати. — Розжував хліб. — Йому треба все розжувати і в рот покласти. п. пр. — Се діло треба розжувати.

Разжениться = розженити ся.

Разжечь = д. Разжигать.

Разжива = розжива.

Разживаться, разжить = розживати ся, розжити ся (С. З.), розжити ся, позаможити, розбогатити, розбагатити. Як стали робити, то й розжили ся. С. З.

Разжигать, разжечь, ся = розпикати, розпалювати, розжарювати, розтопляти, розпекти, розпалити (С. Л.), розжарити, розтопити, ся. — Розпик залізо. — Розпалив дрова. — Горілка і ренське все більше розпалали козаків. О. Ст. — Поч. в розтоплять — каторжні дрова зовсім не горять. Гр. Чайч.

Разжидіть, ся = д. **Разжижать, ся.**

Разжидѣть = розрідити ся, розгускайти. — Грязюка розгускла.

Разжижать, разжидіть, ся = розводити, розбавляти, розпускати, розвести, розбавити, розпустити, ся, розрідити ся. розгускнути. — Треба розвести сину.

Разжимать, разжѣть, ся = розтуляти, розпудити, ся, розігати.

Разжирѣть = розтовстити, розглядшати, розжирити, відпастися, більше другого — переглядшати.

Раззадоривать, раззадорить, ся = роздратовувати, підбурювати, піддратовувати, під'южувати, роздратувати, ся, підбурити, підзигнути, підцькувати, розпалити, ся.

Раззвоніться = роззвоніти ся.

Раззнакоміться = роззнаюмити ся, роззівпати ся.

Раззолачивать, раззолотить = роззолочувати, позолочувати, роззолотити, позолотити, обзолотити, візолотити, про кількох — пороззолочувати і т. д. — Як би мілі голубонько мій — я б його крильця обзолотила. п. п.

Раззудіться = розсвербіти ся.

Раззѣваться = 1. рознозіхати ся, роззіхати ся.

2. розгавити ся.

Разикъ = разок, разочок. — Поділуй іще разочок.

Разіпнуть = д. **Разѣвать.**

Разія = зів'ака (С. Л.), зів'айло; роззява (С. Л.), роззявляка, роззявкуваний, г'ава (С. Л.), пал'ава, ростел'ена (Кр.). — Я їду провиряка, а він їде роззявляка, не мав де дивись встромити, та міні в рот. п. пр. — Оце ще роззява — їде й не бачить!

Разительный = вражаючий.

Разить, поразить = д. **Побѣждать і Поражать.**

Разлагать, разложитъ, ся = 1. розкладати, розкласти, ся, порозкладати, порозложувати. — Звеліла дочці розкласти в челюстях трісок і спекти яєшню. Лев. — Порозкладав скрізь. — **Разложитъ по ма-**

стѣмъ (карси) = розмасгіти. — **Разложитъ товары, вещи** = розташувати ся. С. З. Ш. — Розташував си, мов жид у ярмарку. н. пр.

2. розбірати, розібрати, ся, розклада-ти, розкласти, ся; розпадати ся, розпасти ся. — Вмерло і розпало ся на свої частки складові. Кн.

Разладить, ся = д. **Разлаживать, ся.**

Разладѣть, разладѣть = розладдя, безладдя; д. теж **Раздорѣ.**

Разлаживать, разладить, ся = 1. розлажувати, розладити, ся, розстроїти, ся. — Скрипка розладилась.

2. д. **Раздружать, ся.**

3. розлажувати ся, розладити ся, розійти ся, піти не в лад, не ніті в лад. — Те діло у їх розійшлося якось.

Разлакомить, ся = розласити, ся, розла-сувати, ся, розжирувати ся.

Разламливать, разламывать, разломить, ся = розламувати, розломлювати, розломити, розламати, ся, порозламувати, порозломлювати, ся, на шматки — шматувати, шматкувати, розшматувати.

Разлаяться = розгавкати ся. — Чого це собаки так розгавкались?

Разлеживаться, разлежаться = 1. випл'ювати ся, вилежати ся.

2. рознед'южувати ся і т. д. **Разбалли-ваться.**

Разлетаться, разлетѣться = розлігати ся, розлетіти ся, розлінути ся, про багатьох — порозлігати ся. — Орел розлетів ся і схопив ягнятко. — Горобці порозлігали сп.

Разлетаться = розлігати ся (багато літа-ти). — Птиці перед дощем розлігали ся.

Разлетѣться = д. **Разлетаться.**

Разлечься = розлягти ся, розкласти ся, вилягти ся, порозлягати ся.

Разливальный = розливний, розливча-стий. — **Разливальная ложка** = полоник, ополоник, поварка. (Д. підсл. **Ложка**).

Разливать, разлить, ся = розливати, розліти, ся, розліляти, ся, багато — порозливати, ся, про річку ще — розпо-лонити ся, трохи — виплескувати, розхлюпувати, виплескати, розхлюпати ся. — Розлив вино. — Не розливай, мамо, води, бо тяжко посити. п. п. — Річка розли-ла ся і не можна перейти. — Під старість, боячись розхлюпати дари, балюшка. . Лев. В.

Разливка = розливання.

Разливной = д. **Разливальный.**

Разли́въ = 1. д. Разли́вка.

2. по́відь, па́водь, по́ловіддя, водо́нїля, но́ливода, пї́йма. С. Л. (Д. Водопо́лье).

Разли́шєвывать, разли́невать, ся = розли́нювати, розли́няти, ся.

Разли́нка = ли́ньба́ (Д. під сл. Вре́мя).

Разли́тіє = розли́ття, розли́вання.

Разли́ть, ся = д. Разли́вать, ся.

Разли́чатъ, разли́чить, ся = 1. роззнава́ти, розпізнава́ти, відрізня́ти, розізна́ти, розпізна́ти, відрізня́ти.

2. різни́ти ся (С. Л.); відрізня́ти ся (С. Л.), од(від)різні́ти ся.

Разли́чіє = різни́ця, рі́жниця (Гал.), різна́ця (С. Л.), неодна́ковість.

Разли́чний, по = різни́й, но (С. Л.), усе́кий (С. Л.), усе́ково, неодна́ковий, розма́йтий, те (С. З.). — Давали різні страви. — Різно про це балакали. — Усе́кої тварі по парі. н. пр. — В баріах репське розма́йте. Мак. — Прийде літо, то є розма́йте, а прийде зима — ко́жуха нема. н. пр.

Разло́гий = розло́гий, розло́жистий.

Разло́женіє = ро́склад, ро́спад, гни́ття (Чайч.). — Веде держа́ву до ро́складу, до ру́їни. Зіньк. — Він спостеріг ро́спад лю́дьско́го тіла. Кв. — Во́ншло тру́пом і ро́спадом мислі лю́дьско́ї. Пр.

Разло́жистый = д. Разло́гий.

Разло́жить, ся = д. Разла́гать і Раскла́дывать, ся.

Разло́ма́ть, ся = д. Разла́мывать, ся.

Разло́мка = розло́млюва́ння.

Разло́ма́ть, ся = д. Разла́мывать, ся.

Разло́мъ = зло́м (С. Жел.), розло́м.

Разло́нюватися, разло́нати́ся, разло́нну́ть-ся = розтрі́скувати ся, розтрі́скати ся. — Горчи́к од жа́ру розтрі́скав ся.

Разло́нчить = д. Разла́щивать.

Разлу́ка = розлу́ка, розста́ння, розстава́ння. — Хто був причи́ною розста́ння мо́го, щоб мої слези́ унали ва щого. н. п.

Разлу́нать, разлу́нчить = розлу́плювати, розлу́нити, облуплюва́ти, облупи́ти.

Разлу́чатъ, разлу́чить, ся = розлу́ча́ти, розлу́чати, ся, розье́днати, ся, розрі́знити, ся, кількох — поро́злу́чувати. — Коли треба розрі́знити па́рубка та дівку. н. п. Гр. Чайч.

Разлу́ченіє = розлу́чання, розлу́чення.

Разлу́чникъ, ца = розлу́чник, ця. — Ой я тебе люблю, Бог про теє знає! Побий, Боже, розлу́чника, хто нас розлу́чає. н. п. — А дру́гая та́й розлу́чниця злая — ба́гата сусідо́нька, вдова молодая. К. Ш.

Разли́заться, разлі́зться = 1. де́рти ся, розла́зити ся, поде́рти ся, розлі́зти ся — Стара свита, так і розлазяться.

2. гла́дати, розгла́дати і д. Разжи́рѣть.

Разлі́нюватися, разлі́ннться = лі́нувати ся, розлі́нувати ся, розлі́нити ся (С. Л.), розледа́щити ся, розледа́чити ся, розледа́щити (С. Л.), про кількох — поро́зледа́чувати ся.

Разлі́плять, разлі́пнть, ся = розлі́плюва́ти, розлі́пнть, ся, поро́злі́плювати — Розлі́пи листи в кни́жці, бач, зли́плися. — Поро́злі́плювали скрі́зь афі́мі.

Разлю́бить, ся = роа́любі́ти, ся, розко́хати, ся, переко́хати, поро́злю́бляти. — Хочеш мене розко́хати, а пі́сля ся по сьмі́яти. н. п. — Бо ко́зак із Укра́їни розко́хав дівчи́ноньку та й поки́не. п. п. — Ко́хав ко́зак, розко́хав ся, дав їм Госпо́дь ди́тяну, він зду́рав ся. н. п.

Разма́зні = розма́зні́й (рі́дка каша), а про чо́ловика — тю́хтій (С. Ш.), мнѣ́ха, ма́ку́ха, розхля́бистий (Кв.).

Разма́зывать, разма́зать = розма́зувати, розма́зати, розма́стити, поро́зма́зувати, про ма́лювання — на́квацо́вати, паба́з-грати. — Розма́зав на сто́лі. — Роска́зав та ще й розма́зав. — Па́квацо́вав так, що й не розбе́реш, що ко́ло нама́льовано.

Разма́рывать, разма́ра́ть = розма́зувати, розма́зати, поро́зма́зувати. — Розма́зав усі́ сті́пи.

Разма́сливать, разма́слить = ма́стити, на́мастити, розма́стити.

Разма́тывать, разма́гать, ся = 1. розмо́тувати, розмота́ти, поро́змотува́ти, ся. — Розмота́ть клубок. (Д. Мотать 2).

2. трі́нькати, цінди́рти, розтрі́нькати, розві́яти (д. Мотать 3). — Розтрі́нькав усі́ гроші. — І добро розхві́їв. Мова.

Разма́хивать, разма́хатъ, разма́хну́ть, ся = розма́хувати, розма́хати, разма́хну́ти, ся, поро́зма́хувати, ся. — Розма́хує рука́ми. — Розма́хну́в оре́л кри́лами. В. П. — Розма́хну́в ся, та як за́гилить по поти́лині.

Разма́хъ = ро́змах, розго́н. — Съ разма́ху = з ро́змаху, з розго́ну. — Вони йо́но на оборо́мок та з розго́ну виро́вали. Зап. Кв.

Разма́чивать, размо́чить, ся = розмо́чува́ти, розмо́чити, поро́змо́чувати, ся. Розмо́чити су́харі.

Разма́чтовывать, разма́чтовать = зді́нма́ти, зпа́ти, по́здійма́ти щогли.

Разма́шистый = розма́ший, зама́шний.

— Жити размашнето = широко, роскiшно, по пiнськи жити.

Размашка = махи́ня, розма́хування.

Размежсва́нiе = межува́ння, ме́жiвка, рiзка.

Размежѣвывать, размежева́ть, ся = розмежовувати, межува́ти, ся, розмежува́ти, помежува́ти, ся, розмі́рити ся, роз'о́рати ся, порозмежовувати.

Размелча́ть, размелчи́ть, ся = криши́ти, розкриши́ти, подро́бити (С. Л.) i д. Раздро́бля́ть, ся.

Размерза́ть, разме́рзнуть = замерза́ти, замерзну́ти.

Размета́ть, разместі́ = 1. розміта́ти, размесі́ти, порозміта́ти.

2. д. Разме́тывать, ся.

Разме́тка = 1. розміта́ння; розкида́ння.
2. рос. *Spergula arvensis* L. = метели́ки. С. Ал.

Разме́тний = розки́дний.

Разме́ть = д. Разме́тка 1.

Разме́тывать, размета́ть, ся = розкида́ти, розки́дати, порозкида́ти, ся. — Білі рученята розкидала, розкрила ся. К. Ш. — Лежить розкидавшись. — Порозкида́в книжки.

азми́на́ть, разми́ть, ся = 1. розміпа́ти, розі́няти ся.

2. прочу́хати ся.

Разми́ріе = ро́змир. — Це було після турецького розмиру. п. о.

Разми́ряться, разми́ряться = розми́ря́ти ся, розми́рити ся.

Размножа́ть, размно́жить, ся = мно́жити, ся, помножа́ти, ся, намножа́ти, ся, вести́ ся, розво́дити, ся, намно́жити, ся (С. Л.), напло́дити, ся, розпо́дити, ся, розвести́, ся, розро́дити ся, побегі́ти. — Син Божий, що по всьому світу людей намножив. п. п. — Він розвів багато овець. С. Л. — На базарі усього побогатіше.

Размноже́нiе = розмно́ження, помно́ження.

Размозжа́ть, размозжа́ть, ся = мози́ти, размози́ти; ча́вунити, тро́щити (С. Ш.), рiзча́вучити, рiзтро́щити.

Размозжа́ть, размозкнуть = розмоза́ти, розмозкнути, дуже — розкíснути, про́кiлько — порозмоза́ти.

Размолвiться = розі́йти ся, посварі́ти ся, глек розбі́ти.

Размолвка = нелáгода, незгóда, рiстирка (С. Л.).

Размолóть, ся = д. Разма́лывать, ся.

Размолóть = млiво.

Размота́ть = д. Разма́тывать.

Размотка = розмотува́ння.

Размолáливать, размолáлить = розбiва́ти на воло́кно, льон, коноплю — тiпати (С. Ш.), тёрти.

Размочі́ть = д. Разма́чивать.

Размочка = розмочува́ння.

Размурча́ться = розмуркота́ти ся. — Кнiчка щось розмуркотала ся.

Разму́чить, ся = прому́чити, вiмучити, ся.

Размыва́ть, размы́ть = розмива́ти, розми́ти, розно́сiскувати, розпо́ска́ти. — Розмiло греблю. — Треба розпо́ска́ти рану.

Размы́кать = 1. розки́дати, розбiти, порозкида́ти.

2. розі́няти, розпуді́ти, розту́рити, розпорóшити (С. Л.). — Размы́кать го́ре = розва́жати ся, розбiти ту́гу. (Д. iд сл. Разгáнивать).

Размы́слить = д. Размы́шлять.

Размыта́ривать, размыта́рить = мого́ти, цiндари́ти, трiнькати, промота́ти, проци́дрити, рiзтри́нявати i т. д. д. Мота́ть 3.

Размы́ть = д. Размы́вать.

Размы́шленіе = гада́ння, мiркува́ння, ро́здум. — Я переймав ся мiркуванням i мрія́ми про се діло. Кн. — В таких сумних обста́винах звертаєсь ся Хмельницький по довгій рiздумі знов до московського царя. Бар. О.

Размы́шлять, размы́слить = розми́шляти, гада́ти, мiркува́ти (С. З. Л.), розду́мувати (С. Л.), розумува́ти (С. Л.), мети́кувати (С. Л.), ро́зумом розкида́ти (С. Л.), мiскува́ти, пускати ро́зум по голо́ві, розмiсли́ти, розмiркува́ти, змiркува́ти (С. Л.), розду́мати, зва́жати (С. Л.). — Ог як вони мiркували, цiпки повстролявши у землю. Дум. — Жiнці ж все забавки, діда ж нема! Так мети́кує частенько Хома. Гр. Чайч. — А ну, добродію! Пусі́ть розум по голо́ві, що нам робити? С. Л.

Размы́на = д. Размы́ня.

Размы́нивать, размы́нять, ся = розми́нювати, розми́няти, проми́няти, вiм.няти, багато — порозми́нювати, намі́няти. — Розми́няв гроші. — Нами́няв грошей i почав роздавати старцям.

Размы́нный = розми́нный, замі́нный.

Размы́нь = ро́змин, розми́на, вiмiн, проми́н, ми́нба.

Размы́ривать, размы́рять, размы́рить = розми́ря́ти, розми́ряти, землю — розмежовувати, розмежува́ти, циркле́м — цир-

клювати, розцирклювати, шнуром — розшпурувати.

Разміръ = 1. розмірювання, межування, розміжовування, різка.

2. розмір, міра. — Розправа прибрала розміри дуже обширні. Зап. Кок.

Размісѣть = д. Размішувать.

Размісѣка = розмішування.

Размісѣтити = д. Разміщати.

Размітити = д. Разміщати.

Размітка = мічення, значіння.

Разміщати, розмітити = значити, мітити, позначити, назначити, розмітити.

Размішувати, розмісити = розміжувати, замішувати, розмісити, замісити, гразь навкруги — обгрузити.

Размішувати, розмішати = розмішувати, розмішати.

Разміщати, розмістити, ся = розміщати, розмістити, розмістити, порозміщати, ся, як небудь, аби де — розтікати (С. Л.), розтуляти.

Размягчати, размягчить, ся = розмягчати, розмякшати, розмякати, розмякчати, розмякшити, розмякшити, ся.

Размякати, размякнути = розмякати, розмякати, розмякнути, розмякнути.

Размякчєніє = розмякшення, розмякшування.

Разміть, ся = д. Разминать, ся.

Разминувати, разносѣть = розножувати, розносити, обувати — розходити.

Разнемогати, разнемогчєсь = рознедужувати ся, рознемогчєсь і т. д. д. Разбаливаться.

Разнесѣть = д. Разносѣть.

Разнижувати, разнизати, ся = 1. рознизувати, рознизати, розпускати, розпустити нанізаве.

2. вінизувати, вінизати, убірати, убірати намістом.

Разнимати, разняти = 1. розділяти, розійняти, розняти, розціпити, розцупити, порознімати і т. д. — На силу розціпили зуби.

2. розбороняти (С. Л.), розводити, розборонити, розвести. (Пр. д. під сл. Разводити 2.)

Разнять = різняти.

Разняться = різняти ся, одрізняти ся (д. Различествовать).

Різниця = 1. різниця, різниця, різниця (С. Л.), одміна (С. Л.). — Не має ні-

якої різниці: як він казав, так і я. — Спитайте у тата, то вони вам без одміни те саме розкажуть. Кр.

2. всѣчина. — Накупив всѣчини. — Продавати по різницѣ, нѣ різницю = продавати різно, у роздріб, в роздробицю продавати (Ніс.).

Різно = різно (д. Различно).

Разновѣдностъ = одміна, одмінок. — Се тільки одмінок терпу.

Разновѣдний = розмаїтий, різ(ж)ний, різновѣдний, різнофѣрмний (С. Жел.).

Разногласѣый = 1. зикратий (С. З. а по Сл. Аф. се значить = окатий). — Скрізь ва зикратому (коневі) гасав. Кот.

2. зисѣобкий (Кн.), зисѣобатий (С. З. Л. Ж.). косѣобкий, крисѣобкий.

Разногласѣть = 1. різняти (на пр. в сѣсѣвах).

2. двѣити ся, не в одно казати; суперечити (кому), незгѣжуватись (з ким).

Разногласѣнца, разногласѣє = 1. різноголосиця, безголосиця, різниця, безладдя (в музиці і сѣсѣванню).

2. незгѣда (С. Ж.), перѣчка (С. Ж.), незгѣдність, несхѣжистъ (в речах, в думках).

Разногласѣый, разногласѣєно = 1. різноголосій, неладний, не в лад, не до ладу.

2. різний, незгѣдний, но (С. Л.).

Разногласѣє = різниця і д. Разногласѣєца 2.

Разнообразѣє = розмаїсть, різноманітність. — Така різноманітність падає Україні прегарного виду. Кн.

Разнообразѣый = розмаїтий (С. З.), різноманітний. — Та не все ж про втіхи й думать, як малі діти, та і втіхи ще бувають дуже розмаїті. Мова. — Побут народний розвиваєть ся, приймає більш різноманітний характер. Зап. Кн.

Разноплемѣнный = різноплемі(є)ний.

Разнорѣдностъ = різ(з)норѣдність.

Разнорѣдный = різ(з)норѣдний (С. Жел.).

Разнорѣчѣый = противний, суперечливий.

Разнорѣчѣє = відмова, різниця, незгѣда, незгѣдність, перѣчка (С. Ж.).

Разнорѣчѣить = д. Разногласѣть 2.

Разносѣть, разнесѣть = 1. розносити, рознести, порозносити.

2. розганяти, розгѣяти, розігнати, розпудити, розпорѣшити.

3. (в картах) — розносити, рознести, розтікати, порозтікати.

4. розпѣрти. — Забив руку, то розпѣрло по локіть.

Разно́ска = розно́с.

Разносторо́нный = ріж(з)носторо́нній.
С. Жел.

Разно́сть = різни́сть, різни́ця, ріжниця.

Разноцві́тний = різномі́стний, різпоко́лірний, різпофарбний. — Різпофарбними листами сяють дерева, як оксамит молодан блищать ся трава. І. Г.

Разно́чи́нець = полу́панок (не дворницького роду і сам не придбав особистого дворянства).

Разноі́в'єстний = різномі́стний, пері́стий, рябій, му́рий, муру́гий, рябомі́зий, дерешува́тий, строкати́й. (Перші три мають сміливе значення, про останні дивись подрібно під сл. **Масть** 1.)

Разно́щик = розпо́щик.

Разнозя́ичний = різномовний.

Разнесте́пний = різний, розмаї́тий (С. Ж.), неодна́ковий, несхо́жий.

Разнесте́вать = різни́ти ся, одрі́зняти ся.

Разну́здывать, разну́здать = розну́здувати, розну́здати.

Разны́й = різний. — **Разны́е** = усякі, різні. — Усякі люди бувають добрі і лихі. С. Л. — **Въ разны́х сто́роны** = різно. — Великий холод був, вітри шуміли різно. Кот.
Разны́ = д. **Різниця**.

Разні́жувать, разні́жить, ся = розні́жувати, розні́жити, ся, розла́стити ся, розмаї́жити, ся, розні́стити, розба́бити ся.

Разно́хувать, разно́хатъ = розно́хувати, ми́кувати, розно́хати, порозно́хувати.
Разны́тъ = д. **Разни́мать**.

Разоби́жати, разоби́дѣтъ, ся = обра́жати, оби́ждати (С. З.), образи́ти, оби́дити, ся.

Разоблача́тъ, разоблача́тъ, ся = 1. розда́ти, розбіра́ти, розда́ти, розбіра́ти, ся і т. д. **Раздѣ́вать, ся**.

2. розкри́вати, виявля́ти, вида́вати, розкри́ти, вияви́ти, вида́ти, вівести на світ. — Виявив усі їх кверзи.

Разобра́тъ = д. **Разбира́тъ**.

Разобі́жати, разобі́жѣтъ, ся = роззе́диня́ти, розлу́чати, роззе́динити, розлу́чити, ся.

Разобі́єніє = роззе́диня́ння, розлу́чення.

Разовра́тъся = д. **Развиря́тъся**.

Разогна́тъ, ся = д. **Разгана́вать, ся**.

Разогну́тъ, ся = д. **Разгига́тъ, ся**.

Разогорча́тъ, разогорчи́тъ, ся = засму́чувати, жа́лю, ту́ги завда́вати, засму́тити, ся і д. **Огорча́тъ, ся**.

Разогрѣ́вать, разогрѣ́тъ, ся = розі́грива́ти, розі́гріти, зі́гріти, ся, розжа́рити, ся, порозі́грива́ти.

Разодра́тъ, ся = д. **Раздиря́тъ, ся**.

Разодѣ́вать, разодѣ́тъ, ся = одяга́ти, убіра́ти, ся (пи́шно), чепу́рити, ся, одяга́ти, убіра́ти, ся, ви́чепури́ти, ся. — Кудя се ви́чепури́лась так, наче на весі́ллі? — **Разодѣ́тый** = одя́гний, ви́чепуре́ний.

Разозлі́тъ, ся = розі́злити, ся, розсе́рдити, ся, дуже — розлю́тувати, ся, розла́стити, ся, осата́яти, осата́ити, по́сатити, розбі́іти, ся.

Разозна́вать, разозна́тъ, ся = д. **Разви́дывать** 1.

Разойти́ся = д. **Расходи́ться**.

Разо́къ = д. **Разъ** (здр.).

Разолга́тъся = розбреха́ти ся.

Разомлѣ́вать, разомлѣ́тъ = млі́ти, розі́мліти, розварі́ти ся.

Разомъ = разом, враз, ура́з, зара́зом.

Разопрѣ́вать, разопрѣ́тъ = 1. розбу́хати, буча́вити, бубня́вити (С. Ш.), розбу́хнути, розбу́нявити.

2. упрі́вати, упрі́ти. С. Ш.

Разопрѣ́лый = розбу́хлий.

Разорва́тъ, ся = д. **Разрыва́тъ, ся**.

Разоре́ніє = розо́р (С. З. Л.), розо́ра, ру́йнува́ння (С. Л.), ру́їна (С. Л.), зни́щення (С. З. Л.), плю́ндрува́ння, кабі́ж (С. З.). — Це розо́р та й годі з цим чоловіком — скоро вже збі́жжя по́несе в пи́нок. — До великого зни́щення при́шло. С. Л.

Разоржа́тъся = розі́ржати ся.

Разори́тель, ни́ца = розори́тель, ка (С. Жел.), збо́єць. — Милі́й вам жи́ди збо́йці. п. д.

Разорити́, ся = д. **Разорять, ся**.

Разору́же́ніє = роззбро́єння, розбро́єння.

Разору́жувать, разору́жить, ся = роззбро́ювати, роззбро́їти, розбро́їти, ся.

Разо́ръ = д. **Разоре́ніє**.

Разорять, разорити́, ся = розори́ти, ру́йнува́ти (С. З. Л.), ру́їнити (С. З.), жа́кувати (С. З.), плю́ндрува́ти (С. З.), ви́плю́дровувати, ни́щити (С. Л.), і́расува́ти, рабу́вати (С. З. Л.), розори́ти, зру́їнува́ти (С. З. Л.), зру́ївити (С. З.), розру́їнува́ти, пожа́кувати, сплю́ндрува́ти (О. З. Л.), ви́плю́друвати, зні́щити (С. З. Л.), ви́яняти (С. З.), по́грасува́ти, зрабу́вати, порабу́вати, зве́сти, ся ні на що (С. Л.), про кі́льках — порозори́ти, порозру́їновувати і т. д. — Тоді ста́ре ру́їнувати, як є з чого нове будувати.

н. пр. — Відшу землю нашу всім горем, сплюндрував, вогнем злязав все чисто. Ст. С. — Сьвітє тихий, краю милий, моя Україно! За що тебе сплюндрувало, за що марне ги-леп? К. Ш. — Пришли Москалі Січ жа-кувати. п. о. — Знести і всіх виписати. Кочубей. С. З. — Разоріть гізда = ви-дерати, видерти. — Гор. бців видерати не гріх, а дастівок гріх. Кр.

Разослать = д. Разсылать і Разстилать.

Разоспаться = розіспати ся.

Разоткнути = д. Растыкать.

Разохочивать, разохотить, ся = захо́чу-вати, під'охочувати, додавати охоти, захо́тити, під'охотити, додати охоти, розла́снити, ся, про кількох — пороз'о-хочувати, ся і т. д.

Разочарованіє = розчарування, зневірря. — З розчарування засмутилась, як осінній хмарний день. Бар.

Разочаровывать, разочаровать, ся = роз-чаровувати, розчарувати, ся, розбіти чари, розбити, стра́тити надію, зневі-рити ся. — Коли любиш — не жартуй, а не любиш — розчаруй. Руд.

Разочекъ = д. Разъ (здр.).

Разошляться = розшва́(є)ндяти ся, роз-вештати ся, розгасати ся.

Разработка = розроба, розробка, обробо-ка, обробіток. (Пр. д. під сл. Обработка).

Разработывать, разработать, ся = роз-робляти, обробляти, розробити, обро-бити, ся. — Більше роспахати і розроби-ти сам не може. К. Ст. (Д. Обработывать).

Разравивать, разравить, ся = рівняти, розрівнювати, вирівнювати, розрівняти, вірівняти, ся.

Разражать, разразить, ся = розбивати, розбити, ся, розтрити, вибухнути (С. Л.). — Грім розбив дерево. — Огонь кри-ється ся, але як разом вибухне. Мазепа. С. З. — Разразилась бѣда = окошило ся. — Батько з матір'ю посварили ся, а на міні окошило ся. Кр. — Разразиться смѣхомъ = приснути од сміху. — Р. гізвозъ = скинці од гніву. — Туча разразилась = хмара розгуркотала ся, грім ударив.

Разразивать, разразить = д. Разрэзывать.

Разраивать, разронить, ся = розгублю-вати, розгубити, ся, порозгублювати. — Розгубив гроші. — Було багато, та по-розгублювал.

Разрастаться, разроетіся = розростати ся, бростити ся, розрості ся, розро-

стувати ся, порозростати ся, пороз-ро́щувати ся, про дерева ще — розко-рінити ся, про кущі — розкущити ся про хліб — врўняти ся, поврўнювати ся

Разревѣться = 1. розревіти ся. — Коро-ва чогось розревіла ся.

2. розревіти ся, розру́(ю)мати ся, роз-голосити ся. — Ну, чого ти розрюмалась. паче й справді яке лихо сталося?

Разрисовывать, разрисовать, ся = роз-писувати, розмальовувати, розписати, розмалювати, нахварбовувати, порозин-сувати, порозмальбовувати, квітками — обкітчати. — Розмалював скриню, аж очі в себе бере. — Віп широко розмальовує есени тихого щастя. Зап. Фр. — **Разрисо-ванный** = розмальований, писаний. — З розмальованими жовтими, синіми та чер-воними віконницями. Лев. В. — Цосить ся, як дурень з писаною торбою. п. пр.

Разравить, ся = д. Разравивать, ся.

Разрожаться, разродиться = 1. розро-жати ся, розродитись, обродинити ся, в жарт — розейпати ся. — Недавно роз-родила ся. — Меланка обродинилась: вона мала сина. Лев.

2. плодити ся, розводити ся, розпо-діти ся, розвести ся, розродити ся. — Малина розродила ся.

Разроэивать, разроэить, ся = роз'єди-няти, розрізняти, розтучати, роз'єди-нити, розрізнити, розлучити, порізнити, ся, розпарувати, пороз'єдиняти і т. д.

Разронить = д. Разраивать.

Разроетіся = д. Разрастаться.

Разроетиться = сісти на яйця (про птиці).

Разрубать, разрубить = розру́бувати, розру́блювати, розтнати, ро́рубати, розтяти, цюкаючи — розцюкати.

Разрубъ = рбзруб. — Дерево на розрубі почало гнити.

Разругать = розлаяти, облаяти, віла-скудити, вибанітувати.

Разругаться = розлаяти ся, розсварити ся.

Разруививать, разруивить = 1. пач-тирати ся, натѣрти ся рум'янами, роз-мальовувати ся, розмалювати ся.

2. розжівити ся, зачервоніти, розчерво-ніти ся, зашарити ся (д. Разраспѣться).

Разрушатъ, разрушить, ся = руйнувати (С. З.), розруйнювати, руйнити (С. З. бургіи, валити, розруйнувати, зруйну-вати (С. Л.), збурити, знищити, роз-літти, ся, розрушити (С. Жел.), позру-

побувати, порозруйнобувати і т. д. — Тоді старе руйнувати, як є з чого пове будувати. н. пр. — Вже царь Пєтро казав зруйнувати стару Січу. Бар. О. — Це було зараз після того, як Січ зруйнували. н. о. — А шукаю дужого Аліпа, що мнї розруйнував всі двори, що украв у мене жінку. Ст. С. — Мають Турки наше царство гзати, знищать гсть монастирі всі наші, розруйнують церкву. Ст. С. — Розвалив хату.

Разрушєніє = руйнування, зруйнування, руйновини, буріння (С. Л.), знищення.

Разрушитель, ница = розрушитель, ка, нищитель, ка. С. Жел.

Разрушительный = руйнуючий, нищительный (С. Жел.).

Разрушить = д. Разрушать.

Разрыпаніє = розривання, розірвання, шарпання.

Разривать, разорвать, ся = 1. розривати, ся (С. Л.), рвати ся, роздирати, ся, шарпати (С. Л.), шматувати, шматкувати, панახати, розірвати (С. Л.), розідрати, роздєрти, ся, розшарпати (С. З.), розшматувати (С. Л.), розшматкувати (С. З.), розпанახати (С. Л.), розчалити, розтелесувати (що живе), порозривати, пороздирати, ся і т. д. — Лев роздирає там вовка в куски. Кот. — Пцєлєни йому •па двоє роздєру. Кп. — Завтра рано ми ударим боем і турецький розшматуєм табір. Ст. С. — Цілоб мене живого чорти розшматували, коли я що знаю. І. Г. — Тєсю долю розшарпав Виговський. н. о. — О, Гамете! Ти мнї па двоє розпанახав серце. Ст. Г. — Разрываючий ся легко = рвачкий.

2. д. Прерывать, прервать.

Разрывать, разрыть = розкопувати, розривати, розкопати, розрыти, порозкопувати, порозривати. — Дніпро, брат мій, висихає, мене покидає, і могили мої мизі москалі розриває. — Цехай рив, розкопує, не свого шукає. К. Ш.

Разрывной, разрывной = розрывной.

Разрычатый = мерезаний, мерезчатый.

Разрывъ = 1. розірвання.

2. мира — розмир (С. Л.), дружи — розорат.

Разрыть = д. Разрывать.

Разрыхлять, разрыхлить = пушити, піддушити, ралою — ралити, бороною — заскородити. — Побачив я, що верхній підпушений шар (землі) зліг ся з нижчим, я зараз заскородив, піддушив його гарієсько. Чикаленко. Розм. про с. х.

Разрыдаться = розридати ся, розскінглити ся.

Разрѣжать, разрѣживать, разрѣдить = розріжати, розрідити, обрідити. — Обрідити лїс. Лев.

Разрѣзать, разрѣзывать, разрѣзать = розрізати, розрізувати, країти, розкраювати, розрізати, розкраяти, розпанახати, що шите — розпобрувати, розпобіти, вдовш — розплатати. — Благослови Боже і отець і мати, коровай розкраяти. н. п. Под.

Разрѣзной = розрізний. — Разрѣзные рукава = вильоти. С. З. — Кунтуш з вильотами.

Разрѣзъ = 1. розрізання, розрізування. 2. розріз, розірка, рознора (на пр. в одєжі). — Въ разрѣзъ = в саму середину.

Разрѣшать, разрѣшить = 1. дозволяти, дозволити.

2. розв'язувати, розгадувати, розв'язати, розгадати. — Тільки вопа одна може розв'язати се питання. Кп. — Розгадай загадку. — Разрѣшиться отъ бремени = розродити ся, обродінити ся, опорожити ся, розсипати ся. — Разрѣшать отъ грѣховъ = відпускати грїхї, давати розгрішення. — Разрѣшить отъ зпитемїи = знати покуту. — Р. запрещєніє = знати заборону.

Разрѣшеніє = дозвіл; розв'язування. — Р. грѣховъ = розгрішення. С. З. — Яка сповідь, таке й розгрішення. н. пр.

Разрыоиться = розру(ю)мати ся, розрѣмсати ся, розскінглити ся.

Разрыдный = розрыдний, розрыдѣвий (С. Жел.).

Разрыдъ = розрыд (С. Жел.), статъ, статїй. — Скрїзь сидить померші усе по статїям: молоді в молодїй статїї, а старі в старїй. н. к.

Разрыжать, разрыдить, ся = 1. виражати, ченурити, вірядити, віченурити, вістроїти, ся. — Виридила ся, мов на весїлях.

2. розрижати, розрядити (С. Жел.), вікрутити наббї.

Разсада = розсада, росада.

Разсадить = д. Разсаживать.

Разсадникъ = розсадник, розсадничок, шкїлка. С. Жел.

Разсадный, расадной = розсадовий.

Разсаживать, расажать, расадить, ся =

розса́жувати, розсажа́ти, розсади́ти;
розсе́дати ся, розсе́сти ся.

Розса́ривати, розсорі́ть = 1. розсипа́ти, розсипа́ти. — Розсипав овес.

2. тринькати, розтринькати, розвіяти, проціндрити, прогаїнува́ти і д. Розма́тувати 2.

Розве́рливати, розверлі́ть = розсве́рджувати, розвірчувати (свердлом), розсве́рдлити, розверті́ти.

Розверча́ться = розцві́рчати ся, розцві́ринькати ся.

Розвирі́я́нь = розлютува́ти ся, розъя́рити ся, роздрочі́ти ся. — Розлютував ся так, аж піна скаче. н. о.

Розве́ттаніє = сьвіта́ння.

Розве́тати, розве́сть = сьвіта́ти, розвиднювати ся (С. Л.), на сьвіт благословля́ти ся, займа́ти ся, розсве́тати, розвидя́ти ся, сьвіті́ти, дні́ти, розсве́и́ти (С. Л.), осьві́и́ти, розвидні́ти, повидні́ти, повидні́шати, просьві́и́ти, підзо́ри́ти, на сьвіт благослови́ти ся, зайи́ти ся. — Незабаром зовсім вже розвидні́ло ся. Лев. В. — Коли це стало сьвіта́ть, розвидни́лось. н. о. Гр. Чайч. — Тільки що розвидни́лось, як до волості підїхала підвода. Ст. Х. — Стало розвидня́тись, аж ось почали і люди сходити. н. к. — От же стало на сьвіт благослови́ти ся. н. о. Гр. Чайч. — Ішов козак од дівчини — починало дні́ти. н. п.

Розве́сть = розсве́т, сьвіта́ння, до́све́іток (С. З.). — На розве́сть = на сьвіта́ння, у до́све́іта. — Вранці рано, на сьвіта́нні саме, виступає в похід пишне військо. Ст. С. — Прокину́в він у до́све́іта. н. о. Гр. Чайч. — У до́све́іта встав я — темно ще на дворі, де-не-де по хатах несе сьвітло снє. Ї. Д. — До розве́ста = ще на сьвіт не благословля́лось, о півнях. — Ви́хали ми рано, ще й на сьвіт не благословля́лось. н. о. — **Сь розве́стьо́м** = по видноті, як задні́ло. — Бавили ся ми цілу ніч і розійшлись вже як задні́ло. Кн.

Розселя́ть, розсели́ть, ся = розселя́ти, розселити, ся, розпо́сести, ся, по́розселя́ти.

Розсержи́вати, розсерди́ть, ся = се́рдити, гні́вити, дро́чити, розсе́рдити, ся, розгні́вити, розгні́вати, ся, роздрочі́ти, ся, нагні́вати ся, осе́рдити ся, роздра́тувати ся, роззлоси́ти ся, за се́рце узя́ти, вхо́ити, разом і розвередува́лись — розпри́ска́ти ся, дуже — розлю́ту-

ва́ти, ся, розъя́рити, ся, осата́нїти, оса́нїти, розбі́єти, ся, з криком — розгрі́мати ся, розгрі́мота́ти ся. — Розсердив ся мій миленький, аж ногами топотати. н. п. — Тоді він розлю́тувався та й кричить. Ет. зб. — А ти так розлю́тувався, що аж руками на мене заміря́всь. Ч. К. — А далі так розлю́тувався, що схопила ча́пцю, та... н. о. Йс. — Так того чоловіка ся груба річ за се́рце й узяла, він як крикне... н. к. Ман. — Запі́нилась, посата́вила, пеначе дурману ізъя́ла. Кот. — **Розсе́ржений** = гні́вний, розгні́ваний, розлю́чений, се́рдитий. — Вбі́гав розлю́чений. Ет. зб. — **Розсерди́вшись** = з пересе́рддя. — Він тоді з пересерди каже: піду бо́лю. н. о. Гр. Чайч.

Розсїжи́ваться, расе́дїтьсѧ = 1. засі́жувати ся, заси́дїти ся. — Іди та не засидуй ся там. н. о.

2. сідати́ на яйця́ (про пти́цу).

Розска́зъ = опові́дання (С. Л.), о́повідь (Ос.), по́відь, по́вістка, ка́занка. — Народні опові́дання (Пові́стки) Марка Вовчка. Спб. 1861 р. — Великого сто́ть сі опові́дання. К. Х. — Не соромив ся він і про се́мью свою́ опові́дь опові́дати. Ос.

Розска́зывати, расказа́ть = розска́зувати, опові́дати, розпові́дати, розпові́дувати, опові́дувати (С. З.), по́вістувати, по́відати (С. Л.), розска́зати, опові́дати, по́відати, розпові́дати, запинаю́чись — ві́слебезувати, ба́гатьом — пороска́зувати, порозпові́дати. — Так дід колись розска́зував, а я за ним. К. Ш. — Таке лю́ди опові́дають, що хіба тільки у гарному спі́ присни́ть ся. Ос. — Розповів йому́ про́їстинування в Киє́й Кири́ло-Мефоді́євського братства. Кн. — Що́ от ся молодичка опові́дувала. К. Х.

Розска́зчикъ, ца = опові́дач (С. Л.), по́відач, ка, ви́кладчик. — Хочен́ь бути до́брим опові́дачем, бу́дь до́брим слуша́чем. н. пр.

Розска́чїтьсѧ = 1. розі́рвати ся.

2. розбі́гти ся, розлеті́ти ся.

Розслабля́ть, расла́бятъ = д. **Ослабля́ти.**

Розслабля́ють, расла́бятъ = д. **Ослабля́ють.**

Розсла́вляти, расла́влять, расла́влять = розсла́вляти, розголо́шати, розпуси́ти чу́тку, сла́ву, розсла́вити, розголо́сити, розпуси́ти чу́тку, сла́ву.

Розсла́нивати, раслоні́тъ = д. **Отсла́ни-вати.**

Розсла́щивати, расла́стїть, ся = розсо́лжувати, підсо́лжувати, розсо́лодити і т. д. д. **Подсла́щивати.**

Розслу́шувати, раслу́шатъ, ся = розслу́-

хувати, вслуха́ти ся, прислуха́ти ся, дочува́ти ся, дослуха́ти ся, розслуха́ти, ся, вслу́хати ся, прислу́хати ся, дослу́хати ся, дочу́ти ся. — Почав він ще більше прислуха́ти ся, що вони кажу́ть. н. о.

Разслы́шать = розслуха́ти, учу́ти (С. III.), вчу́ти, почу́ти, розчу́ти, дочу́ти. — Батько мабу́ть вс розслухав або не розібрав, що сказав список. Гр. Чайч. — Глухий не дочуе, то видумае. н. пр.

Разслѣ́дованіе = розві́дка, розві́дки, ви́відка.

Разслѣ́дователь = ви́відач, розві́дач.

Разслѣ́довать = виві́дувати, розві́дувати, дознава́ти ся, визнава́ти, дошу́кувати ся, ви́відати і т. д.

Разсма́триваніе = ро́згляд, ро́зглядіни, пере́гляд. — Я не брав під певний ро́згляд людського серця. Кн. — Ро́згляд слі́дства довів мене до певної думки. Кн.

Разсма́тривать, разсмотре́ть = розгляда́ти, роздивля́ти ся (С. Л.), роззира́ти ся, розгля́дувати, розгля́дити, розгле́дити, роздиви́ти ся, про кілько́ — поогляда́ти, порозгляда́ти. — Ходив, розглядав, побачив гу́здю. Гр. Чайч. — Нахилилась і роздивлялась, чи добре невістка помазала. Лев. — Вона виглянула в ворота і почала роздивляти ся на богомольців. Лев. — Коли він роздивив ся, аж то знакомий. н. о. Гр. Чайч. — У нас тепер що рік — то все нові герої. Роздивимось, аж пі! не ге́ктори се Трої. К. Д. Ж. — Стоять і роззирають ся по хаті. Зап. Фр.

Разсмотре́тельность = д. **Осмотре́тельность**.

Разсма́трь = ро́згляд і д. **Разсма́триваніе**.

Разсма́шты = розсма́штити, кількох — порозсма́шувати.

Разсма́штыся = розсма́штити ся, дуже — розрего́тати ся, зразу — пі́рснути.

Разснуро́вывать, разснурова́ть, ся = розшну́рoвувати, розшну́рoва́ти, ся.

Разсоба́чтыся = розопсе́ти, розіпсе́ти ся, розсте́рвити ся.

Разсoвывать, разова́ть, рассу́нуть = 1. розсо́бнувати, розтика́ти, розсу́нути, розі́кати, порозсо́бнувати, порозтика́ти. — Порозтикав книжки не зна́ть куди.

2. розпихува́ти, розпиха́ти, розпихну́ти, розпихну́ти. — Розпихнув людей і у́війшов.

3. розсила́ти, розісла́ти, порозсила́ти. — Порозсилав усіх слуг.

4. роздава́ти, розда́ти, пороздава́ти. — Пороздавав усі гроші.

Разсо́вѣтывать, разо́вѣтовать = розра́ювати, розра́жувати, розра́яти (С. З.), розра́дити, розгу́дити (С. З.), порозра́ювати. — Розраили, розсудили, щоб ми в па́рі не ходили. н. п. — Я було й хотів купити, та люди розрадили. — Сужене — не розгужене. н. пр.

Разсо́ль = ро́сі́л, дуже мі́дний — ропа́, в котрому соля́ть рибу — тузлу́к (С. III.). — Солоне, як ропи. н. пр.

Разсо́льникъ = квасо́к (страва — ю́шка з солоними оті́рками, з м'ясом, лавровим листом).

Разсо́льный = ро́сі́лий, ро́пляний.

Разсо́нѣтыся = розсо́нѣти ся.

Разсо́ривать, разо́рить, ся = сварі́ти, розсварі́ти, ся, посварі́ти, ся, розцу́рати ся, розгрі́зти ся, про прияте́лів — розбрати́ти ся. — Розпуралсь і розлучились вони ворогами. Кн.

Разсо́рѣть = д. **Разса́ривать**.

Разсо́ртировывать, разо́ртирова́ть = сортува́ти, посортува́ти, по мастя́м — розма́стити.

Разсо́ха = розсо́ха, че́піга (у сохи).

Разсо́хнутыся = д. **Разсо́хаться**.

Разсо́хистый = розсо́хатий, розхі́льчастий. — Поставив на возі ручи́ці дуже розхі́льчасті. Лев.

Разсо́сѣвѣтыся = розсва́инити ся; розпирі́дити ся і д. **Разго́рдѣтыся**.

Разсо́прашѣвать, разо́просѣть, ся = розпитува́ти, розпита́ти, ся (С. З.), опита́ти. — Розпитав ся, де він живе. н. о. — Розпитай його гарненько — як, що й до чого?

Разсо́рѣсь, часті́е мн. разо́рѣсь = розпитува́ння, ро́зпитки (С. Л.), о́пит, не́ре́питки. — Ой заплакала мати, ідучи до хати, що не можна за сина й о́питу́зяти. н. п. — Почались розпитки, та пі́чого не до́відались.

Разсо́рѣчивать, разо́рѣчить = розклада́ти, розкла́сти на ви́плат.

Разсо́рѣчка = од(від)кла́д, ви́плат. — Вь разо́рѣчку, съ разо́рѣчкой = на ви́плат, на ро́сі́латку (Лев.), на розкла́д.

Разста́ваніе = розста́ння, розлу́ка, розлуча́ння.

Разста́вѣтыся, разста́тыся = розлуча́ти ся, розтра́вѣти, розлучи́ти ся, розмину́ти ся, розсте́рати, ся. — Як душа козацька молодецька з білим ті́лом розтра́вѣвала. н. д.

Разста́вливать, разста́влять, разста́вить,

ся = 1. розставля́ти, розстано́вляти, розста́вити, розстано́вити, порозста́новляти, порозстано́влювати. — Порозстано́вляв книжки. — Розставля́ть вѣхи = розстро́мляти віхи. — Розставля́ти, розста́вляти но́ги = розкаря́чити, о́каряч ста́ти, розче́пірити, руки — розкрі́дити ся, пальці — розче́пірити. — Він став і ноги розкарячив. — Він мусив добре розче́пірити свої ноги, щоб в́сістись на мішку подови. Бар. — Читаю поміж твоїми розче́піреними пальцями. Лев.

2. випуска́ти, розпо́уска́ти, розпо́устіти. — Треба розпо́устити свиту, щоб простори́на була.

Розстана́вливати = д. Розста́вляти 1.

Розста́нє = розста́ння, розлу́ка.

Розста́новка = 1. розста́влюваня.

2. перер́ва, переме́жок (просторінь між розставленими речами).

3. перестáнок, уста́нок, прині́нка; одпочі́нок.

Розста́тсья = д. Розстава́тсья.

Розстега́й = 1. (здр. розстега́йчикъ) — жі́поча сукня.

2. нирі́жок (з пезадіпленими боками).

Розстєга́ти, розстє́гивати, розстє́гнути, ся = розсте́ббувати, розсте́бати, розці́пати, розсте́бнути, ся, розці́пнути, ся, порозсте́ббувати, ся, сорочку — розхрі́стати, ся. — Розсте́бнув жупан. — Розці́пнув чумарку на всі гаплички.

Розстє́ляти, розсла́ти, ся = стє́ляти (С. Л.), розстє́ляти (С. Л.), розстє́лювати, розстє́ляти (Кр.), простє́ляти, розгорта́ти, розісла́ти, розстє́ляти, простє́ляти, ся, розгорну́ти, повистє́ляти, ся. — Тоді тобі женити ся, як гарбузати стє́ляти ся. н. п. — Простє́ляють на землі рядно. Кр. — І не верстовий, а вольний, широкий скрізь шляхи святий простє́лять ся. К. Ш. — Злив свою торбину, на травиді зеле́ньчий простє́лив свитину. Руд. — Розіслав свою свиту і сів.

Розстє́гнаться = розстє́гнати ся, роз'о́хати ся, розкрек(х)та́ти ся.

Розсто́йніє = відстань, про́тяг, про́сторінь, одлє́гість, відда́ль (С. Жел.), далє́чий, далє́чий (С. Пар.), як можна кипу́ть рукою — ки́ць. — Відстань місяця від землі виносить 5'827 миль. Зем. — На розсто́йній вістрє́ла = на вістрє́л. — На не большо́мъ, въ педа́лєкомъ разсто́йніи = недалє́ко. — Въ разсто́йніи пяти вє́рстє отє́юда = за пять вє́рст від-

ці́ля. — Въ нѣ́котормъ разсто́йніи отъ гóрода = трóхи оддаля́ од мѣста.

Розсто́яться = засто́яти ся.

Розстрі́га = ро́стрі́га.

Розстрі́гати, розстрі́ч = розстрі́гати, розстрі́гти.

Розстрі́вати, розстрі́ти, ся = розла́жувати, розла́дити, розсна́сти, ся, розла́дити, ся і т. д. д. **Розла́жувати, ся**. — Журавель коло крилиці розсна́стив ся як добре не збитий кілками. Лев.

Розстрі́йство = розстрі́йство, ро́стрі́в (С. Жел.); нела́д; неспо́кій, незго́да — Р. жу́дкка = нестра́вність.

Розстрі́лювати, розстрі́ляти = 1. ви́стрілювати, ви́стріляти, рози́кати, повистрі́лювати. — Повистрі́лювали всі лабо́ї.

2. прострі́лювати, розстрі́лювати, прострі́ляти, розстрі́ляти. — Прострі́лили корабель. — Переки́дича розстрі́ляли.

Розступа́тсья, розступі́тсья = розступа́ти ся, роздава́ти ся, розступі́ти ся, розда́ти ся.

Розсуді́тельность = розсудá, розсуді́ливість (С. Жел.), помі́ркованія. — Практи́чна розсуді́ливість Шевченка пере́міцана з ідеалі́змом. Зап. Кн. — Голови його бра́кує розсуду, а про те віп... Пр.

Розсуді́тельный = розсуді́ливий, розсуді́ний (С. Ж.), розва́жливий, розва́жний, помі́ркований, помі́слний. — Її стара розважлива голова. Пр.

Розсуді́ти = д. Розсужда́ти і Розсужа́ти.

Розсуді́ливий = д. Розсуді́тельный.

Розсудо́к = розсудо́к, глуд (С. З. Л.), т́йма (С. Л. Ш.), па́мороки. — **Лині́ти, ся** **розе́дка** = глуд одбі́ти (С. З.), з глуду зсу́нутись (С. Аф.), обезглу́дити (С. З.).

Розсужа́ти, розсуді́ти, ся = 1. д. **Розсужда́ти**.

2. розсужу́вати, розбі́рати, розсуді́ти, розбі́рати, ся. — Роззра́ли, розсудили, щоб ми в парі не ходили, н. п. — **Розсуді́те насъ** = розсуді́ть нас, бу́дьте між на́ми судде́ю. — **Кто ихъ розсуді́ть?** = хто їх розбере́?

Розсужда́ти, розсуді́ти, ся = міркува́ти (С. З.), мети́кувати (С. Л.), мізкува́ти (С. Л.), розважа́ти, обміркува́ти, ся, розміркува́ти, поміркува́ти, як старий — ста́рувати. — Так квя́гину міркувала, та сама себе пита́ла: що його робить? Кон. — По-

Разѣлина = рози́лина (С. З. Л.), розпа́-
дина (С. Л.), розко́лина, розпа́рина,
шкалу́бина, шкалб́овина, шкалѣ́ба.

Розсѣсться = розсѣсти ся.

Розсѣть, ся = д. **Розсѣкати, ся**.

Розсѣяніє = 1. розсѣвання, розпускання і такі инші іменники від гл. — д. **Розсѣвати**.

2. розвага, розривка (д. **Розвлеченіє**).

3. д. **Розсѣянность**.

Розсѣянность = розсѣянність (С. Жез.), розкиданність, роз(с)кідливість. — Обіцяв та й байдуже, а все з отієї своєї розкиданности. Пр. — Зазирнувши в те життя його, не бачимо жадної розкиданности. Кн.

Розсѣянный = розсѣяний (С. Жез.), розкідливий, в жарт — розсолоха. — Життя Тараса здавало ся Соменкові розкідливим і не розсудливим. Зап. Кн. — Ой доно! яка ти розсолоха: де що поставиш — аби одійшла, так і забула, де вопо. Кн.

Розсѣятися = 1. д. **Розсѣваться**.

2. розважитися (д. **Розвлєкаться**).

Розтанцоваться = розтанцювати ся, розгонцювати ся.

Разубирать, разубрать, ся = у(в)бірати, прибірати, чепурити, виряжати, зряжати, убрати, прибрати, вічепурити, причепурити, вірядити, ся, квітками — квітчати, у(в)квітчати (С. Ш.), заквітчати, заквічати. — Вирядилась, як на весілля. — Весна сонну землю розбудила, уквітчала її рясом, барвинком укрила. К. Ш.

Разубѣдить, ся = переконати, ся, перевірити, ся. — Як забьє що собі в голову, то вже його ніяк не переконаєш. Кр.

Разубѣжденіє = переконання.

Разувать, разуть, ся = роззувати, роззуть, ся, пороззувати, поззувати, порозбувати ся. — Велять мині ще й під рученьки брати, велять мині роззувать, роздлагать. н. п. — Порозбувались усі тай почали бігати босяка.

Разувѣреніє = переконання.

Разувѣрить, ся = переконати, ся, зевірити ся (С. Аф.).

Разузнавать, разузнать = роззнавати, визнавати, розпізнавати, перевідувати, розвідувати, розізнавати, визнавати (С. Л.), розпізнавати, розвідати (С. Л.), навідати, розпитати, ся, розчүти ся, порозпізнавати і т. д. — Чи ще Ти, Господи, мене не розізнав? Чи ще не вивідав — чим був і чим став? Гул. Ар. — Завжди розумні люди розізнають дурнів. Гр. Чайч.

Разукрашать, разукрасить = з'украшати, красити, оздобляти, з'украсити, оздобити, квітками — квітчати, росквітчати,

у(в)квітчати, заквітчати, золотом — роззолочувати, роззолотити, обзолотити, гаптуванням — розгаптувати, мережками — мережати, розмірежувати, розмірежати, гвіздками — розцвяхувати, багато — пооздоблювати, порозквітчувати, пообмережувати, порозцвяхувати. — Доці землю з'орошають, траву встилають, а квітами з'украшають. н. п. — Оздоблений гальопами. С. З. — Весна землю рясом уквітчала. К. Ш.

Разумникъ, ца = розумний, на, розумник, пч.

Разумный, но = розумний, но.

Разумъ = 1. розум; глузд і д. **Розсүдокъ**. 2. розуміння (д. **Значеніє**).

Разумніє = розуміння і д. **Пониманіє і Значеніє**.

Разумѣть = розуміти, тіямити і д. **Понимать**. — **Разумѣтєся** = а вже-ж, та вже ж. кінче (С. Л.), певне, певна річ (С. Л.).

Разуть, ся = д. **Разувать, ся**.

Разутюживать, разутюжить = гладити, врасовати, вигладити, попросовати.

Разучивать, разучить, ся = 1. вчүчувати, навчати, вичүчити, вивчити, навчїти, ся. — Бивчив ролю.

2. розчүчувати ся, одчүчати ся, одвпкати, розчүчити ся, одчүчити ся. — Розчүчив ся грати на скрипці, тепер не амлю.

Разф., разх., разц., разч., разш., разщ., = д. **Расф., Раех.,** і т. д.

Разъ, здр. разокъ, разокешъ = раз, здр. разок, разок. — **Въ первый разъ** = вперше. — **Какъ разъ** = як раз, саме враз. — **Разомъ** = разом, враз, од разу, зараз. — **Скільки разъ** = скільки разів. — **Съ разу** = зразу, од разу.

Разъ = раз, один раз, одного разу, якоесь, частіше — раз якоесь, колісь. — Раз пішов я на улицю, та й тепера каюсь. н. п. (Д. ще під сл. **Однажды**.)

Разъединеніє = роз'єднання, розбрання, ростиц, різнація. — Повне роз'єднання маси українського народу з панами. Кн. — Що з законною жоною в нас розбраничко було. н. п. — Така у нас ростиц, що що чоловік, то й громада. Кн. — Жили любо в згоді, а тепер пішли в ростиц — він собі, а я кафе. Кн.

Разъединять, разъединить, ся = роз'єдніяти, роз'єднювати, розрізняти, розлучати, роз'єдинити, розрізніти, порізнити, ся, розлучити, ся, пару —

— пити хотять. п. к. — **Разінутий** = роззівлений.

Рай = рай. — Був рай та пустою взяв ся. п. пр. — **Рай-дерево**, рос. *Populus balsamifera* L. = золотà верба. С. Ал.

Райна = д. Рай-дерево.

Районъ = округа. — В мойй окрузі дуже багато діла.

Райскій = райський. — **Райское дерево** = д. Рай-дерево. — **Райская птица**, *Radisea apoda* = райська пташка. — Ой шуги в луги райські пташки, Святий вечір! н. п.

Рака = домовина або кіота з моцями святотоу.

Ракита, ракітвкъ, ракітовий кустъ = рос. *Cytisus austriacus* L. = дерезя, зінбавать, С. *biflorus* L' Her. = вяз, зінбавать, ракітник, ракітовий куш. С. Ал.

Раковина = 1. ракушка, черепашка, скійка.
2. жолоббк, рівчачок (в будові).

Раковистый = жолобкуватий, жолбчастий.

Раковий = раковий, рачачий, рацький рачиний. — Раковіщійки. — Рачина кашка.

Ракъ = 1. Conser — рак, здр. рачок, самця — рачіха, тоді як він линяє — линіць, шкурка його — линівниця. — **Ползти ракомъ** = рачки лізти. С. З. — Такий п'яний, що вже ве йшов, а рачки ліз до дому.

2. мед. — рак, пістр'як, на дереві — вітровина. — Якій це чиряк, глядіть, щоб не був, крий Боже, пістр'як.

Ряма = ряма, рямка, мн. ряни, ряміці, колиски, кровати, борони — бильце. — Завів під шкло у ряміці. С. Л. — Посадив би тебе в ряміці, сів би тай дивив ся. н. п.

Рана = рана (С. Л.), ураза (С. З. Ш.), уразка (С. Л. Ш.), поразка, віразка (С. Аф. Л.), од обрізу — обріз, од укуса — їдзлю, на ногах од стерні — стернянка, частіше мн. стернянкі.

Ранговий = ранговий.

Рангъ = ранга.

Рансений = ранений, ранний (С. З.), порансений. — Ранних жеби говіло. Л. В.

Раненько, раніхонько, ранішенько = ранінько (С. Л.), рано-пораніньку, рано-ранком, рано-вранці (С. Л.), ранісенько (С. Л.), ранігінько. — В понеділок ранінько, посідаючи гарінько. К. Х. — У неділеньку рано — пораніньку моя матінка

йде. н. п. — Рано вранці новобранці виходили із села. К. Ш.

Ранецъ = ранець, бесаг, бесага (Гал.). — Розпитай же буйних вітрів з далекого краю, як наш кобзарь, з важким ранцем, під ружжем гуляє. К. Х.

Ранить, поранить, ся = ранити, поранити (С. Л.), уражати (С. Ш.), уразити, ся (С. Л. Ш.), калічити, покалічити, ся, погу копитом — осікати, посікати, осікати, ся. — Трудно рану гоїти, а не уразити. н. пр.

Ранній = ранній. — Рання пташка сьпіває, а пізня очі продирає. п. пр. — **Ранней весної** = на провесні. — Це було на провесні. Кр. — Так на провесні у вербну Суботу. С. З. — **Раннимъ рано, раннимъ утромъ** = раннім ранком, рано-вранці, рано по раніньку. (Пр. д. під сл. **Ранінько**). — **Раннее утро** = поранок.

Ранний = ранній, уразовий.

Рано = рано, ранком, порано, дуже — спозаранку; зарані (С. З.), завчасу, загодя (Лев.). — Устав рано. — Виїхав з двору ранком. — Порапо нам, папояе, проректи останнє слово про нашого кобзаря. Ос — Не ходи Гусарий зарані до мене, та по роби слави на себе й на мене. п. п.

Рановато = ранінько.

Рановременный = д. Преждевременный.

Раньше, раніе = раніш, раніше, раніше, ранній, попереду, передніше (Лев.). — **Періе** (Гал.), раніше що зробиць — **Поранити ся** (Сп.). — **Какъ** можна **раніе** = як найраніше.

Раня = ропя.

Ранортовать = ранортувати, депортувати.

Ранортъ = ранорт, депорт (С. З.).

Рансодъ = кобзарь, бандуриста.

Рансѣ = рос. *Brassica Napusoleifera biennis* — ранс, свиріпа, суріниця, В. *Rapa sativa pestrus* — ріпак, ріпій, гірчичя дубіньська. С. Ал.

Ранункуль, рос. *Sampanula Ranunculus* L. = чобіткі малі. С. Ал.

Раскаиваться, раскaiтeся = каяти ся, жалкувати (С. Л.), покаяти ся. — Покаив ся в гріхах.

Раскалывать, раскалiтъ, ся = розпикати, розпалювати, розпекти, розпалити, ся, розжіврити, ся, порозпикати, порозжівривати. — Розпик залізо, аж червоно стало.

Раскалывать, расколотъ, ся = 1. колоти, розколювати, скіпати, розколоти.

ся, розча́дити, ся, цю́каючи — ро́зцю́кати, розцю́кнути, про кільки — поро́зколювати, про живе дерево — розчахну́ти, ся (С. Л.), про посудину — розхри́пати, розтрі́снути ся. — **Раско́лотый** (про посудину) — розхри́паний, розхри́пень (на пр. горщик), хри́пуватий.

2. при́шійлювати, при́шилїти.

Раскаля́каться = розба́їкати ся, розгу́торити ся.

Раскапрі́зничаться = розвередува́ти ся, розковерзува́ти ся, роспрі́ждити ся, згідзати ся. — Дитина розвередувала ся дуже. — З якої речі вона згедзала ся на мене? Ки.

Раска́пывать, раскопа́ть, ся = розко́пувати, розрива́ти, розкопа́ти, ро́зрити, ся, поро́зкопувати, поро́зрива́ти. — Исхай рие, розкопуе, не своє шукає. К. Ш.

Раска́ркатся = розкра́(й)кати ся.

Раска́рмивать, раскормі́ть, ся = виго́дбувати, розго́дбувати, ви́годувати, розго́дува́ти, скотину — одна́сати, одна́сти і т. д. д. **Отка́рмивать.**

Раскаря́ка = розкаря́ка.

Раскаря́чивать, раскаря́чить, ся = че́пирити, розкаря́чувати, розче́пирити, розкаря́чити, ся.

Раската́ть = д. **Раска́тывать.**

Раската́ться = 1. д. **Раска́тываться.**

2. розві́здити ся, розката́ти ся (багато їздити, катати ся).

Раска́тистый = сковзький; розко́тистий.

Раската́ть = д. **Раска́тывать.**

Раска́ть = розка́т. С. Жел. — Салки забігають на розка́ти. — **Раска́ты** гро́ма = гүркіт гро́му.

Раска́тывать, раската́ть, раската́ть, ся = 1. розко́чувати, розко́тити, ся. — Розкотили ся бочки.

2. розго́ртувати, розго́рнути, розві́нути, ся. — Розгорнула сувій полотна.

3. кача́ти, на ма́лі — ма́люва́ти (білизну).

4. кача́ти, ві́качати (тісто).

5. розбива́ти, розбі́ти, розчу́храти, розпо́рошити. (Д. Розбива́ть 2.).

Раска́чивать, раскача́ть, ся = розко́лювати, розхи́тувати, розко́лиха́ти, розхи́тати, розго́йдайти, ся, про кільки — поро́зколювати і т. д. — Не розколюхуй дуже коликку. — Треба добре розхитати стовп, тоді легше витягти. — То не в поді

дві тополі одна другу та розхитує. Мова. — Розгойдали гойдалку.

Раска́шляться = розка́шляти ся, розбу́хкати ся.

Раска́яніе = ка́яння (С. Л.), ка́яття (С. Л.), жа́ль, скру́ха (С. З.). — Є ка́яття, та во́роття не має. н. п.

Раска́яться = д. **Раска́иваться.**

Раска́саться = розбі́ти, розка́сати.. — Лиш суньсь, тобі розкаваш ніс. Кот.

Расквіта́ться = покві́тувати ся.

Раскё́п = д. **Расце́пъ.**

Раски́дой = відки́дний.

Раски́дывать = 1. (раскида́ть, ся) — розки́дати, розки́дати, ся, поро́зкидати; розки́дати ся, розла́гати ся, розки́дати ся, розля́гати ся. — Поро́зкидали скрізь мої папери. — А на ліжку... білі рученята розкидала, розкрила ся. К. Ш. — Розліг ся на всю лаву.

2. (раскі́нуть, ся) — на́пинати, на́п'ясти; розну́скати ся, розну́кувати ся, розну́сити ся, розну́кнути ся. — Ой на́п'яли козаченьки великий намет. н. п. — Верба розну́куєть ся.

Раски́ньтсь = розки́пати ся, поро́зкипа́ти ся.

Раскиса́ть, раскисну́ть = розкиса́ти, розкисну́ти, поро́зкиса́ти, про чоловіка — розкисну́ти, розми́дитись, розка́пусти́тись. Граб.

Раскла́дка = ро́зклад, ро́зкла́дка, розпо́лог.

Раскла́дывать, раскла́сть, разложи́ть = розкла́дати, розкла́сти, розі́класти. — **Раскла́дывать** вѣщи, това́ры, раскла́сть ся съ това́рами = ташува́ти, ся (С. Ш.), розташува́ти ся. — Р. ка́рты = воро́жити на ка́ртах. — Р. ці́ны на това́ры = значити ціну, цінува́ти. — **Разложи́ть** кни́гу = розго́риу́ти кни́жку. — Р. о́гонь = розкла́сти, розвести́ бага́ття.

Раскла́иваться, раскла́няться = 1. кла́няти ся (кому), укло́няти ся, вкло́няти ся, укло́нити ся (С. Ш.). — Одві́зжаючи, він шапочку зняв, низенько вкло́нив ся. н. п.

2. д. **Расході́ться** 4.

Раскла́сть = д. **Раскла́дывать.**

Раскле́вывать, расклева́ть = 1. розкле́бувати, роздзі́бувати, розкле́вати, роздзі́бати. — Сорочка розклевала яйце. — Йому ворон чорвокрилий кісті́ роскидав, біле тіло розді́бує, кровцю́ розливає. н. п.

2. викле́ювати, видзі́б(ю)увати і д. **Поклева́ть.**

Раскле́ивати, раскле́йть, ся = розкле́ювати, розіплювати, розкле́їти, розлі́їти, ся, порозкле́ювати, порозлі́плювати, ся. — Розкле́їла сі шухляда. — Порозлі́плювали на всіх стовах афіші. — Діло раскле́йлось = розішло́ ся діло, не вдало́ ся.

Раскле́шувати, раскле́нати = розкле́нати, розню́товати.

Раскли́пувати, раскли́пнати = 1. ви́бивати, ви́бити клин.

2. забива́ти, забі́ти клин, закли́пцюва́ти і т. д. д. **Закли́пувати.**

Раскова́ть = д. **Раско́вувати.**

Раскове́ркатъ = розку́йовди́ти, порозки́дати, попереверта́ти. — Шукав книжки, та тільки порозкидав усе.

Расковыва́ти, раскова́ти, ся = розко́увати, розкува́ти, ся, порозко́увати, ся. — Розку́йте си, братайте ся. К. III.

Расковы́ривати, расковы́ряти = розколу́пувати, розколу́плювати, роздо́вбувати, розколу́пати, роздо́вба́ти, роздлу́бати, розкопирса́ти, розкори́пати, розворса́ти, порозколу́плювати і т. д.

Расковы́ряться = розкози́ряти ся.

Раско́нати = розбі́ти, розтовкту́. — Розбив я́йце.

Раскола́чивати, расколоти́ти, ся = розби́вати, розбі́ти, ся. — Розбив молотком ка́мінь. — Треба розбити чо́боти, щоб були просторні́ші.

Расколеба́ти, ся = розколиха́ти, розхита́ти, ся і д. **Колелеба́ти, ся.** — Расколеба́лось мо́ре = розхви́люва́ло ся.

Расколоти́ти = д. **Раскола́чивати.**

Расколотъ = д. **Раска́лывати.**

Раско́ль = 1. ро́зча́х (на пр. дерева), відча́х.

2. ро́ско́л, оди́бенство.

Раско́лыха́ти, ся = розколиха́ти, розколиса́ти, розго́йдати, ся. — Розго́йдалися, як та хви́ля, думо́ньки з за́гя́ти. Баз.

Раско́льникъ, ца = ро́ско́лець (С. Л.), ро́ско́льщик, ця (С. З.), старо́вір, ка, ере́тик і д. **Отщени́нецъ.**

Раско́льницькій, раско́льничій = ро́ско́льницький, старо́вірський, ере́тичний, ере́тицький.

Раскона́ти = д. **Раска́нувати.**

Раско́пка = ро́ско́пування, ро́скони. — Шевченко з Іванішовим по́хали на ро́скопування археоло́гичні. Кя.

Раскорми́ти = д. **Раска́рмивати.**

Раскоро́бити, ся = покоро́чити, пожо́до-

бити, поначи́ти, ся і т. д. д. **Коро́бити, ся.** — Сті́л поначи́ло.

Раскоро́чивать, раскоро́чить = розги́нати, розігну́ти.

Раско́бей = д. **Косого́лазый.**

Раскосо́шуватися, раскосо́шентися = да́вати, ви́давати гро́ші, буквально — розквива́ти ка́літку.

Раскра́дывати, раскра́сть = розкрада́ти, розікра́сти, покра́сти, порозкрада́ти. — Покрали все наше добро. Кр. — Порозкрадали усе.

Раскра́ивати, раскרו́йть = 1. кра́яти, кро́їти, покро́їти, покра́яти, порозкרו́ювати.

2. розбива́ти, розбі́ти (голову).

Раскра́пувати, раскра́пати = розкра́пяти, накра́пяти, розкра́пати, накра́пати.

Раскраса́вица = краса́ня. — На все село краса́ня.

Раскраси́ти = д. **Раскра́шувати.**

Раскраси́тися = розчерво́їти ся, розже́вріти ся (С. З.), за́шари́ти ся. — Він став весели́й, розчерво́їв си. Лев. — Смугляве личе́нько розчерво́їлось. Коц. — Він весь зашарився, мов жар в печі. С. З.

Раскра́сть = д. **Раскра́дывати.**

Раскра́шувати, раскраси́ти, ся = розма́льовувати, розма́люва́ти, розхварбува́ти, порозма́льовувати, порозхварбу́увати, ся. — **Раскра́шенний** = розма́льований, ма́льований, ко́льоровий, ко́льорований, про́цьвіта́ний. — Ой із го́рода із Транезолта виступала галера, трьома цві́тами про́цьвітана, ма́льована. п. д.

Раскритикова́ти = оха́яти, огу́дити, обцирку́ювати, оцирку́юва́ти і д. **Окрити́кова́ти.**

Раскрича́тися = розкрича́ти ся, розгомо́їти ся, кличу́чи кого — розгукати́ ся, розге́йка́ти ся, сильно — розре́нетувати́ ся, розле́ментувати́ ся, розгвалту́вати́ ся, роззі́нати́ ся, розгала́сувати́ ся, з верещання́м — розверещати́ ся, розпоро́жати́ ся, з зі́стю — розгрі́мати́ ся, розгрі́мотати́ ся, про воро́ги і та́ви — розкру́(ю)кати́ ся, про гу́си — розге́рготати́ ся, про ку́рей і жи́нок цокоту́х — розе́скотати́ ся, розку́дкуда́кати́ ся, про орли́в — розкле́котати́ ся, розкле́коті́ти ся, про со́кола — розквилі́ти си і т. д. д. **Крича́ти.**

Раскрово́вити, ся = покрива́вити, розкю́їти, ся.

Раскרו́йть = д. **Раскра́ивати.**

Раскрѣшивать, раскрѣшить, ся = кри-
шити, розкришити, ся.

Раскрѣчивать, раскрѣтитъ, ся = 1. роз-
крѣчувати, розкрѣтити, розсѣкувати,
розсѣкувати, ся, про прижу — розспрадѣ-
ти, ся, розспрядовати, ся.

2. розв'язувати, розв'язати, розшну-
рувати, розмотувати.

Раскрѣчинитъся = розтужити ся, в тугу
вдати ся, зажурити ся.

Раскрѣвать, раскрѣтъ, ся = розкрѣвати,
розкрѣтити, ся, що затулєне — розтѣлю-
вати, розтѣлити, ся, що зачинєне — роз-
чинѣти, розчинити, ся, що згорнує —
розгорѣти, розгорѣувати, розгорѣнути,
що замкнєте — розмкнѣти, розмкнѣти,
ся, груди — розхрѣстати, ся, двері —
розчинити, роззяпити, книжку — роз-
горѣнути, очі — розплѣстити, рота —
роззявити, кулак, руку — розбѣгати. —
Губоньки маленькі розкрѣднують ся і очі, як
блакитні синькѣ, теж розплѣщились. Гр.
Чаплъ. — Повні уста розтѣлюлись. Коц.
Тільки що помазав ся книжкою, що й роз-
горѣнути гаразд не вилє. н. о. — Роман під-
вів голову, пѣби розплѣщив очі. Лев.

2. виявляти, виявити (що), виказувати,
вказати (на кого), видавати, вѣдати (ного).

Раскудѣхтаться = розкудкудакати ся,
розкудкудакати ся.

Раскумѣться = розкумѣти ся.

Раскупѣть, раскупѣтъ = розкупѣти, роз-
купити, порозкупѣувати, порозкупѣлю-
вати.

Раскуморивать = д. Откуморивать.

Раскурѣвать, раскурѣтъ = 1. запѣлюва-
ти, запалити, закурити, розкурѣти. —
Та вкорешем огню та запалим людку. н. п.
— Розкури цигарку, а то потухне.
2. випѣлювати, випалити, зкурѣти.

Раскусѣвать, раскусѣтъ, раскусѣтъ = 1.
розкусѣувати, розгризати, розкусѣти,
розгрізти, горіх — розлѣщити, розлѣс-
кати.

2. розбѣрати, розбѣрати, розчѣпати,
розшолѣпати і т. д. д. Разбѣрайтъ 4.

Раскутѣвать, раскутѣтъ = розкутѣвати,
розкутѣти, порозкутѣвати.

Распадѣться, распадѣтъся = розпадѣти ся,
розсипѣти ся, розвѣлювати ся, розсѣ-
дѣти ся, розпасти ся, розвалити ся,
розсипати ся, розсѣсти ся, порозпадѣ-
ти ся і т. д.

Распадѣніе = рѣспад. (Пр. д. під сл. Раз-
ложѣніе).

Распѣивать, распѣитъ, ся = розпѣяти,
одлюговѣти, ся.

Распѣивать, распѣитъ = розпѣювати, рос-
поити, споювати, споити.

Распѣивать, распѣивать = розпѣо-
вувати, розпѣкувати.

Распѣиваться, распѣитися = 1. роз-
пѣзати ся, розлѣзати ся, розпѣзати
ся, розлѣзти ся, порозпѣзати ся, по-
розлѣзати ся. — А ми — розлѣзли ся ме-
жи людьми, як мишенята. К. III.

2. розлѣзати ся, розлѣзти ся. — Свита
стара, так і розлазитъ ся.

Распѣивать, распѣитъ = випѣлювати,
випалити, вистрѣлювати, вистрѣляти,
розпѣкувати, повипѣлювати, повистрѣлю-
вати. — Повистрѣлювали вѣі пабоі.

Распѣивать, распѣитъ, ся = розпѣлюва-
ти, розпалити, ся, порозпѣлювати. —
Розпали пѣч. — Він так розпалив ся, що
вже й сам себе не тямить.

Распѣивать, распѣитъ, ся = розпѣрю-
вати, розпѣрити, вѣдѣрити, ся, пороз-
пѣрювати.

Распѣивать, распѣитъ, ся = розпѣрю-
вати, розпѣрити, ся, вѣпороти.

Распахѣвать, распахѣтъ = роз'ѣрювати,
роз'ѣрати (плугом), розпахѣувати, роз-
пахѣти (сохою), розрѣлювати, розрѣли-
ти (радом), пороз'ѣрювати і т. д. — Плуги
ми не роз'ѣрем прокляту ниву: поросла
колючим терном. К. III.

Распахѣвать, распахѣтъ, ся = розкри-
вати, розкрити, ся, розсѣбнѣти ся, роз-
чахнѣти, ся, на грудях — розхрѣстати
ся. — Р. дверь = розчинити.

Распахѣнка = дѣтська сорѣчка, спѣ-
реду розрѣзана.

Распахѣнка = бранка. — Душѣ на рас-
пахѣнку = душѣ щѣра.

Распахѣной (про одежу) = незастѣбнутий.
Распахѣтъ, ся = д. Распахѣвать, ся.

Распѣкѣтъ, распѣчѣтъ, ся = 1. розпѣрюва-
ти, розпѣрити, ся. — Поклади бублика на
самовар, щоб трохи розпѣрив ся.

2. вимовляти, картати, циркѣлювати,
вимовити, чѣба намѣлити. — А хазѣн
його лає, ще й хазѣйка вимовляє. н. п.

Распѣлѣивать, распѣлѣитъ, ся = роз-
повѣдати, розповѣти, ся.

Распѣрѣтъ, ся = д. Распѣрѣтъ, ся.
Распестрить, ся = д. Распестрить, ся.

Распетля́ть = розв'язати п'єтлю, розшморгну́ти.

Распеча́тьвати, распеча́тати = розпеча́тувати, розпеча́тати, порозпеча́тувати. **Распечь** = д. **Распекать**.

Распсця́ть, распсця́ть, ся = мережа́ти, ця́цькува́ти і т. д. д. **Распсця́ть, ся**.

Распи́вать, распи́ть, ся = 1. попива́ти, випи́вати, ви́пити. — Сиди́ть, чайо́к попива́є. — Во́ни у дво́х випи́ли ці́лу кварту. 2. розпи́вати ся, розпи́ти ся, порозпи́вати ся, розпи́пувати. ся.

Распи́вочный = ча́рочний, дрібни́й (що прода́єть ся дрібно́ю міро́ю, про тру́нки).

Распи́лювати, распи́лю́ть, ся = розпи́лювати, розпи́лю́ти, порозпи́лювати, ся.

Распи́лка, распи́ловка = пи́лянка, пи́ління (д. **Пилёние**).

Распи́на́ть, распи́ть, распи́ну́ть, ся = розпи́нати, кри́жувати, розпи́ну́ти, розпи́ну́ти. — **Распи́ну́тий, распи́ну́тий** = розпи́ну́тий, кри́жова́ний.

Распи́ра́ть, распере́ть = 1. розпи́рати, розпе́рти. — Розпе́рло бочку, аж обру́чі позгі́тали.

2. д. **Отпи́ра́ть**.

Распи́савіе = спи́сок, таблі́ця (С. Ш.).

Распи́са́ть, ся = д. **Распи́сывать, ся**.

Распи́ска = 1. розпи́сува́ння, розма́льбува́ння.

2. розпи́ска. — Як ви́н буде прави́ть гро́ші, коли́ у його́ ніяко́ї розпи́ски не має? — **Плате́жна распи́ска** = кві́т (С. З.), кві́ток. — Ви́н дав ми́ні кві́ток, що́ я запла́тив усе́ гро́ші.

Распи́сочный = розпи́сковий.

Распи́сыва́ть, распи́са́ть, ся = 1. розпи́сувати, розпи́сати, ся, порозпи́сувати, ся. — Розпи́сали́ все, чо́му і де, коли́ бу́ти. — Ви́н розпи́сав ся́ за мене́.

2. розпи́сувати, розма́льбувати, вима́льбувати, розпи́сати, розма́лювати, порозпи́сувати і т. д.

Распи́ть, ся = д. **Распи́вать, ся**.

Распи́хива́ть, распи́ха́ть, распи́хну́ть = розпи́хувати, розпи́хати, розпи́хну́ти, порозпи́хати.

Распла́вливати, распла́вля́ть, распла́вить, ся = то́пити, розто́плювати, розто́пити. — Розто́пив оли́во.

Распла́каться = розпла́кати ся, тихе́нко, пхика́ючи — розпи́кати ся, хлипа́ючи — розхли́пати ся, голо́сно — розголо́сити ся, розре́віти ся, розле́ментува́ти ся,

розпи́пати ся, рсма́ючи — розро́мсати ся, розре́мсати ся, про́ дітей ма́леньких — розку́вати ся.

Распла́стьвати, распласта́ть, ся = пла́тати, карбува́ти, розпла́тати, ся (Кр. Ман.). — **Распла́станный** (про ри́бу) = пла́таний.

Распла́та = розпла́та, запла́та, ви́плата. — По́ божо́му розпла́ту дава́й. Ет. зб. — **Ту́г на распла́ту** = ску́пий на розпла́ту.

Распла́щыва́ться, распла́тяться = розпла́чувати ся, розпла́тити ся, запла́тити, ви́платити, ся, покві́тува́ти. — Ви́платив усе́, що́ був винен. — За́ три ро́ки покві́товав усе́ ба́тьківські́ пози́ки. Кн. — Не́хай ко́лись і покві́ту з ва́ми. Кв.

Распла́щива́ть, распло́щять, ся = розпи́лювати, розпи́лю́ти, розпи́люска́ти; розпи́люска́ти, поплі́шити, ле́зо, щоб ви́правити щерби́ни — шти́хувати́.

Распле́ва́ть, ся = розпи́люва́ти, ся.

Распле́сыва́ть, распле́ска́ть, ся = розхлю́бувати, розпи́скувати, розхлю́пати, розпи́люска́ти, ся, розбо́втати, ви́бо́втати, розбе́хтати, порозхлю́пувати і т. д. — Розли́ту́ та розхлю́пану́ воду́ круго́м крини́ці. Лев. — Ста́рий бу́в і бо́ив ся́, щоб не́ розхлю́пати́ дари́. Лев. В. — Ге́ть усе́ воду́ розбе́хтав. Кр.

Распле́та́ть, распле́сть, сти́, ся = розпи́лти, розпи́лести́, порозпи́лти́ти, ся, са́мо собо́ю — розтри́пати ся. — Розпи́лел ко́су. — Розпи́л баті́.

Распло́дять, ся = д. **Распло́жа́ть, ся**.

Распло́дь = плі́д, розпи́д.

Распло́жа́ть, распло́дять, ся = пло́дити, розпи́ложувати, розпо́дяти, розво́дити, розве́сти, ся, на́мно́жити, порозпи́ложувати і т. д.

Распло́хь = д. **Враспи́лохь**.

Распло́щять = д. **Распла́щива́ть**.

Распла́ыва́ться, распла́яться = 1. розпи́люва́ти ся, розпи́лю́ти ся, розпи́лю́ти ся, розпи́лю́ти ся, порозпи́лювати. — Гуси́ порозпи́лювали́ ся́ скрі́зь по́ всьому́ ста́ву.

2. розпи́люва́ти ся, розпи́лю́ти ся, розпи́люва́ти ся (С. Жел.), розхо́дити ся, розпи́лю́ти ся, розпи́лю́ти ся, розпи́лю́ти ся (С. Жел.), розпи́лю́ти ся (С. Нар.). — Чорпи́ло розхо́дить ся́.

Распи́лююва́ть, распи́лю́ють, распи́лю́ють = д. **Распи́люва́ть**.

Распи́ласа́ться = розта́нцюва́ти ся, розго́нцюва́ти ся.

Распнѣть = д. **Распнѣать**.

Расповѣдати, расповѣстити = розпо-
вѣдати, розпо-вѣстити.

Распогодитися = розгодинити ся, розпо-
годити ся, на годині стати. — Розго-
динилось добре. н. о.

Распознавать, распознати = розпознава-
ти, розпознавати, розпизнати, розпизнати,
одиц другого — опізнати ся, на смак —
смакувати, розсмакувати.

Распойть = д. **Распнѣвать**.

Располагать, расположить, ся = 1. ряди-
ти, уряджати (С. Ш.), порядкувати, лаш-
тувати, урядити, упорядкувати (С. Ш.),
улаштувати, військо — ушиковати (С. Ш.).
2. правити, орудувати, порядкувати.
— По своїй волі своїм добром орудувати.
— **Располагать своими правами** = сво-
ім правом користуватись.

3. понукати, спонукати; схиляти, при-
хилити, схилити, прихилити. — Огид-
ливість до Вруховецького спонукала людей
пристати до кого иншого. Кв. — Його ла-
скавий погляд зразу прихилив до його. —
Расположенный = прихильний (до кого),
схильний (до чого). — **Не расположенъ**
работать = не маю охоти до роботи.
4. заміряти ся, покладати собі, мати
на думці, замірити ся, покласти собі.
— І поклав собі на тім тижні засилати ста-
рости. М. В. — **Располагать завтра**
вѣхатъ = маю, (або: думаю, або: маю
на думці) завтра їхати.

5. ставати, стати; розкладати ся, ро-
зклясти ся, розтаборити ся, розпоми-
стити ся, отакувати ся, отабуниці ся.
— **Расположиться лагеремъ** = табором
стати, отаборити ся. — **Расположиться**
съ вещами, съ товарами = розташува-
ти ся. — А він розклав ся на столі, а ми-
ні й місця нема. Кр. — Він розтаборив ся
в указній йому кімнаті. Бар. — Ішли та
потомили ся, от ми на стерні й отабунили
ся. Кв.

Расползаться = д. **Распнѣзываться**.

Расползаться = розпо-ззати ся, розла-
зити ся. — Дитина розпо-ззала ся.

Расползтися = д. **Распнѣзываться**.

Располнѣть = поповнішати, поглядшати.

Расположение = 1. розпо-лог, розпо-
рядок. — Розполог байок по алфавіту. Б. Г.
2. охота, хіть. — Не маю до того ніякої
охоти.

3. прихильність, прихилья (до кого),
ласка; схильність (до чого), похін. —

Маючи до тебе прихильність. Кв. — **Рас-
положение духа** = настрій. — **Въ хоро-
шемъ расположении духа** = в доброму
настрій.

Расположенный = д. під сл. **Располагать**.

Располосывать, располосовать = роз-
дирати, роздѣрти, розшматувати; роз-
різати, розрізати (смугами). — Роздѣрти
одежу. — Розрізали землю.

Распона = розстріга (пін).

Распорка = 1. розпірка.

2. розпирювання.

Распороть = д. **Распарывать**.

Распоръ = 1. розпирання.

2. д. **Распорка**.

Распорядитель, пнца = впорядник, ця,
порядчик, впорядчик, ця, розпо-рядник,
ця, орударь. — Збирають ся впорядити
читання за-для царю, та почув я се не від
впорядників, а через люде. Лев. В. — Все
брати мають слухати Ольгерда яко велико-
го князя і верховного розпо-рядника удіаів.
Бар. О. — Напросила сванон, свѣтілок,
порядників і всякого п роду, якого треба на
весілля. Кв.

Распорядительность = розпо-рядливість.

Распорядительный = розпо-рядливий.

Распорядокъ = розпо-рядок.

Распоряжать, распорядить, ся = рядити,
порядкувати (С. Л.), орудувати (С. Л.),
заправляти (С. Л.), господарювати, ха-
зяїнувати, верховодити (С. Л.), старши-
нувати, обіадувати, розпо-рядити, розпо-
рядкувати, напорядкувати, наоруду-
вати. — Треба ж комусь порядкувати н ха-
ті, щоб лад давати. Лев. — Коли ж тепер
жінка стала старша і вона всім порядкує.
н. о. Яст. — Трохи переходом вийшов на
двір і почав порядкувати біля воза та біля
коней. О. Мир. — Треба ж розпо-рядкувати,
кому держати в церкві ставинки, кому по-
сити. Лев. — Орудуй з обох шахів книж-
ками. Кв. — Не йдіть до його: там вона
вже обладує, а не він. Кр.

Распоряжение = розпо-рядок, розпо-рядку-
вання, орудування. — Зараз вона розпо-
рядок учинила. н. к. Гр. Чайч.

Распотѣть = запогити, упріти.

Распойска = розперізування.

Распойсывать, распойсать, ся = розпері-
зувати, розперезати, ся (С. Л.), пороз-
перізувати, сд. — Денис розперезав ся,
скинув свитку і сів. Лев.

Расправа = 1. розправа.

2. збрня, розправа. — Староста тепер
у зборні. Кр.

Распрáвливать, распрáвить, ся = роз-
правляти, розглажувати, розпрáвити,
розгáдити, ся, розпрóстáти.

Распрáвляться, распрáвиться = 1. д. Рас-
прáвливаться.

2. д. Развѣдываться.

Распрáшиваніе = розпитування, розпит-
ки. — Аж обридла вона з своїм розпиту-
ванням про їх, Гр. Чайч.

Распрáшивать, распрóсить, ся = питáти,
розпитувати (С. Л.), обшитувати, пере-
питувати, прощитувати, розпитати, ся
(С. Л.), опитáти, нерепитáти, кількох —
порозпитувати, ся. — Він підійшов до
неї і зачав її розпитувать. н. о. Гр. Чайч.
— Нема кому розпитати, чого плачуть очі,
нема кому розказати, чого серце хоче. К.
Ш. — Розпитались, хто і відкіля. н. к. —
Видинула і розпитала, чого така стала? п. п.
— Треба людей про неї розпитати. Лев. —
Стрілась і почала розпитуватися. Вона і ка-
же... Гр. Чайч. — Розпитать хоч: де ж ти
бував, а що ти вдав? п. п. — Не диви ся,
що рукавці шиті, перевідуй, перепитуй, чи
мисочки миті! п. п. — Наняла і свого Сте-
панка і стала пропитувати, щоб і дівчат
попаймати. Г. Бар.

Распредѣленіе = розпо́лог (С. Л.); роз-
рахування.

Распредѣлять, распредѣлить, ся = роз-
порядити (С. Л.), розпоряджувати, роз-
писати; розрахувати, розлічити, здо-
бич — розпаювати, подувати. — Стр-
ко все військо своє здобичами кримськими
подуваив. Л. В. — **Распредѣлять на́логи**
= розкладати податі. — Р. по жребію
= кидати жереб. — Р. по категоріямъ
= гуртувати, згуртувати.

Распрóбовать = розкоштувати, розсма-
кувати.

Распрóдавать, распрóдать = розпо́да-
вати, розпрóдувати, випрóдавати (С. Л.),
розпрóдати, випрóдати, розторгувати,
спрóдати, ся, порозпрóдавати, пороз-
прóдувати, поспрóдувати, ся.

Распрóдaja = розпо́даж, спрóдання.

Распрóклятый = трекля́тий, стокля́тий.

Распрóпадать, распрóпасть = розпо́па-
дати, порозпрóпадати. — Багато книжок
порозпрóпадано.

Распрóсѣть, ся = д. Распрáшвать, ся.

**Распрóситръ, распрóстёртъ, распрóсте-
реть, ся** = розпрóстирати, розпрóсто́-
рювати, розпрóстёрти, розпíстёрти, ся,
розпрóстóрити, ся, простягáти, про-
стягті, ся, простягнүти ся (С. З.), роз-

тягáти, розтягнүти ся. — Вилізла на
млина, розпрóсторила руки, наче крила, та
й ну махати. Гр. Чайч. — По середині ви-
шито рясно: розпíстёрли орли свої крила.
Гр. Чайч. — Велике село простяглося по-над
річку вздовж. Лев. В. — **Встрѣтилъ**
меня съ распрóстёртыми руками =
з великою радістю зустрів мене (власпе:
з простягнутими до мене руками).

Распрóстѣться = д. Распрóщаться.

Распрóстраненіе = розпрóстóрення (С.
Жел. Пар.), розпрóстóр (С. Жел.), роз-
прóстирання (С. Жел.), шíрення, скрізь
— розповсю́жування, розпо́сю́дження
(С. Жел.), чутко — розгóшення (С. Пар.).

Распрóстраи́тель, ница = ширі́тель (С.
Жел.), розши́ритель, ка (С. Пар.).

Распрóстраи́ть, распрóстраи́ть, ся =
1. розпрóстóрювати (С. Жел.), розпрó-
стóряти (С. Жел.), прóстáти, ширити (С.
Жел.), ширшати, розпрóстóриги, роз-
прóстёрти (С. Пар.), розпíстёрти, ся,
розширити (С. Пар.), пошíрити; розля-
гáти ся, розлі́гти ся, розпо́лонити ся,
розлі́ти ся, скрізь — розпо́сю́жувати,
 розпо́сю́дити, ся (С. Жел.), про сип —
розкíдати ся, розгóвити ся, про чутки
— кружáти, віяти ся, розгóломáти,
розгóлосіти, розсáяти (С. Пар.). —
Слава про те розпрóсторилася на сході з ча-
вич хрестових походів. Ст. С. — Простати
в громаді смак до краси природи. Кп. —
Ідею Товариства прóстав більшість за всіх Д.
Нальчи́ков. Зап. Кп. — Заходів своїх їм
не можна було прóстати широко. Кп. —
Ідею товариства переляв ся він до фанатизму
і прóстав її скрізь, де можна. Кп. —
Тому шкóдливому звичаєві не хотіли допу-
стити ширити ся. Ст. Л. — Мга́йло ревно
ширив віру латинську на Руси. Бар. О. —
Шевченкові не можна було не ширити своєї
знайомости. Кп. — Почав проповідувати
і ширити кругом чутку. К. Св. П. — Хри-
стіянство було доволі розпо́сю́дене на
Руси. Бар. О. — Христия́нська віра над-
звичайно швидко розпо́сю́дилася ся між русь-
ко-славянським народом. Бар. О. — Де по-
між москалями розпо́сю́жене сектарство.
Бг. зб. — Гутірки про холеру почали кру-
жати по селах. Кп. — Поголоски з Криму
віяли ся. Л. В. — Він скрізь розсáвив ту
поголоску. п. о.

2. прóстóрікувати. — Годі тобі прóсто-
рікувати, єсть старші за тебе. п. о.

Распрóсь = розпитування, розпитки, ви-
відка.

Распрóщаться, распрóстѣться = попрó-
щати ся.

Распрѹдѣть = розгати́ти, порозга́чувати.
Распрѣгаться = розплѣгати ся, розска́кати ся, розстриба́ти ся, про кѣлькох — порозплѣгувати ся.

Распрѣскавать, распрѣскаать = розбрѣзкувати, розбрѣзкати.

Распрѣя = незго́да, незго́дина, нела́года, суперѣ́ка, перѣ́чка (С. Ж.), суперѣ́чка. — Ой ти старий, я молода — тим між нами нелагода. п. п.

Распрѣгати, распрѣчь = розпрѣгати, випрѣгати, розпрѣгті, випрѣгті, порозпрѣгати. — Розпрѣжи коня. — Порозпрѣгали коней.

Распрѣдаться = д. Распрѣгаться.

Распрѣмливать, распрѣмлять, распрѣмить, ся = розпрѣмляти, розпрѣмляти, розгнѣати, розпрѣвити, розпрѣмити, розгнѣти, ся.

Распрѣчь, ся = д. Распрѣгати, ся.

Распрѣгивать, распрѣгати, распрѣгнѹть = поло́хати, ля́кати, розполо́хати, розля́кати, розпрѣгнѹти, порозполо́хувати і т. д.

Распрѣдривать, распрѣдрить = 1. поро́шнати, посипа́ти, присипа́ти, напоро́шнати, присипати (пудрою або чим таким).

2. вимовля́ти (кому), мѣляти, наміляти го́лову, чу́ба, чу́прину. — Распрѣдривать не́чи = ва́пнати шві́ між ка́хлями.

Распрѣживать, распрѣжать = д. Распрѣгивать.

Распрѣживаться = розпѣкувати ся, розпѣкати ся, про кѣлько — порозпѣкувати ся. — Вѣрба вже розпѣкуєть ся.

Распускати, распусать, ся = 1. розпускати, розпустити. — Школя́рів вже розпустили на Велико́дні Свѣята.

2. розгорта́ти, розпускати, розгорну́ти, розпусті́ти, ся. — Розгорнули корови.

3. розпускати, розво́дити, розпусті́ти, розвести, ся; розто́пляти, розто́пити, ся; розчи́нати, розчи́нити. — Розпустити сѣль. — Мѣдь розтопила ся в кислотѣ. — Розчинила тѣсто.

4. розпускати, спускати, розпусті́ти, спусті́ти (пелю).

5. розпускати ся, розпѣкувати ся, броси́ти ся, брині́ти, розпустити ся, розпѣкнути ся, розпѣкати ся, про кѣлько — порозпѣкувати ся. — Бузок вже розпѣкуєть ся. — Вишня почала розпѣкувати ся. — **Распуса́тѣсья** (морально) = у пусто́ту, у дурни́цю вда́ти ся, влѣда́щити, розлѣда́щити, в лѣда́що пусті́ти ся, розбѣстити ся, розпусті́ти ся. — Ой Гри-

цю, не вдавай ся у дурни́цю. п. п. — Розбѣстивъ, як собака. Ман. — **Распуса́тъ жолву** = пусті́ти чу́тку, пого́лоску, розсла́вити. — Р. язы́къ = розсупо́нити ха́ньки. Кн.

Распу́стка = ті́чка (С. Ш.). — На Ганни Зача́тие (9. Грудня) починають ті́чки біга́ть. С. Ш.

Распу́татъ, ся = д. Распу́тывать, ся.

Распу́тица = ро́зтань (С. Ж.), ро́стань (С. З.), бездоро́жжя, сльо́та (С. З.), ро́зкаль, хля́га (Ман.), ро́зквась (С. З.). — Під час сльо́ти осі́нньої. С. З. — Настало таке бездорожжя, що хіба тільки верхи прої́деш. — Але стала великая розквась. Л. С.

Распу́тіє = розпу́ття, роздоро́жжя (Кр.), ро́зтань, розвилки, пере́пу́ття (С. Л.), розхре́ста, пере́хре́ста, розто́к, розто́ка. — Сидить кобза́рь на розпу́тті. К. Ш. — Ой як стали на розхре́сті шляху. Ст. С.

Распу́тничать = баху́ривати, кѹрвити ся і д. Развратни́чать.

Распу́тний = розпу́стний, розпу́тний. (Пр. д. під сл. Развратни́кий). — Сдѣла́ть-ся распу́тнимъ = розкѹрвити ся, розпустити ся.

Распу́тство = розпу́ста і д. Развратъ.

Распу́тствовать = д. Распу́тничать.

Распу́тывать, распу́татъ, ся = розпу́тувати, розплѹтувати, ви́плѹтувати, розплѹ́тати, ви́плѹтати, ся, розплѣ́нати, розбо́рсати (Граб.), звязані крила пти́ці — розбо́рсати, про кѣлько — порозплѹтувати, пови́плѹтувати, ся.

Распу́тые = д. Распу́тица.

Распу́хати, распу́хнѹть = розпу́хати, розпу́хнути, зду́ти ся (Сп.), про кѣлько — порозпу́хати.

Распу́хлый = розпу́хлий, опу́хлий.

Распу́чивать, распу́чить, ся = розди́мати, розду́вати, нади́мати, роспи́рати, розду́ти, роспе́рти, зду́ти, ся.

Распу́шати, распу́шить, ся = робі́ти пухи́м, пухи́м, покрива́ти пухом.

Распу́шить = ви́лаяти, розла́яти.

Распу́щатьсья, распу́тѣтьсья = д. Распу́ска́тьсья.

Распу́щенность = розпу́ста. — Ой, Госпо́ди! яка розпу́ста, яка по́сованість! Лев.

Распу́щенный = розпу́стний.

Распу́хаться = заса́пати ся, розхе́кати ся. — Дуже довго бі́г, та так заса́пав ся, що ніяк не одди́шусь.

Распѣ́вать = сѣ́півати, висѣ́півувати (С. Л.). — Ходи собі та висѣ́півуй. К. Ш.

Распѣтъ = просьпівати.

Распѣтсья = розсьпівати ся. — Розсьпівали ся наші хлопці — вже й ніч настав, а вони все співують.

Распнѣливать, распнѣлить, ся = розпнѣяти, розтѣгувати, розпнѣсти, розтѣгати, ся.

Распнѣль = розтопѣрка.

Распнѣте = 1. розпнѣвання.

2. розпнѣте (образ Христа, розпнѣного на хресті).

Распнѣть = д. Распнѣнѣть.

Распнѣвать, распнѣти = топѣти, розтопѣти, відтопѣлювати, відтопѣти, відпнѣрювати, відпнѣри. — Розтопѣти віск. — Треба відпарити м'ясо, а то зовсім замерзло.

Распнѣливать, распнѣлѣть, распнѣлѣть = розпнѣхати, розпнѣхувати, розпнѣхати, розпнѣхнути, розпнѣхати, порозпнѣхувати, порозпнѣхувати.

Распнѣливать, распнѣнѣть, ся = 1. розтопѣти, розтопѣлювати, підтопѣлювати, розпнѣлювати, розтопѣти, підтопѣти, розпнѣлити, ся. — Розпнѣли тріски в челястях. Кр.

2. д. Распнѣнѣть.

Распнѣливать, распнѣнѣть = розтопѣтувати, розтопѣтати, глину то-що — місити, грузити, розмісити, розгрузити.

Распнѣливать, распнѣнѣть, распнѣнѣть = розтѣгати, розпнѣкати, розтѣгати, розволокти, порозтѣгати. — Бились так, що насили їх розтѣгли. — Порозтѣгали куди хто хотів.

Распнѣливать, распнѣнѣть = танути, розтавати, топѣти ся, розтопѣти ся, розтанути, потанути, розтѣти, розтопѣти ся, розпнѣсти ся. — Сніг розтанув. — Віск розтопив ся. — Сніг розтопився, злила ся струмками. Чайка.

Распнѣливать, распнѣнѣть = розпнѣнѣсть. С. Жел. Пар. **Распнѣливать** = розпнѣний, розпнѣний.

Распнѣливать, распнѣнѣть = що розпнѣнѣсть ся. — Вікно таке, що розпнѣнѣсть ся.

Распнѣливать = розпнѣти (С. Жел. Пар.), мішати (С. Пар.), мучити — розпнѣти (С. Л.), замѣти (С. Пар.), меду — сѣти, вапна з піском — чамур.

Распнѣливать = розпнѣнѣти.

Распнѣливать, распнѣнѣть, ся = 1. розпнѣнѣти, одпнѣнѣти, розпнѣнѣти, одпнѣнѣти, ся. — Розпнѣнѣли ся двері і у хату ускочило маленьке хлопця. Лев. В. — **Распнѣ-**

пнѣть напнѣть = розпнѣнѣти, розпнѣнѣти, відпнѣнѣти.

2. розпнѣкати, розпнѣляти, розпнѣдити розпнѣсти, розпнѣвити, розпнѣсти, ся мед — сѣтити, розпнѣсти, до насити — наситити. — **Распнѣнѣть хлѣбы** = розпнѣнѣти, розпнѣнѣти. — **Р. метѣлы** = розтопѣти, розтопѣти, ся, розпнѣсти ся.

Распнѣнѣть, чпѣ = нирѣжок з напнѣною, по середині не залпнѣний.

Распнѣнѣть, распнѣнѣть = розпнѣкати ся, розпнѣляти, розпнѣти ся, розпнѣти ся, порозпнѣкати ся, порозпнѣляти ся.

Распнѣнѣть, распнѣнѣть = рослина (С. Жел.), рослина (С. Л. Жел.), рослин(ти)нка, трав'яне — зело (С. Л.), биліна, билінка, биліночка (С. Ш.), переважно лікарственне — зілля, зіллячко (С. Аф.). городне — горбдіна, садове — садовина, з широким листом — ланѣте, лонухѣте, яке виросло з насіння, що осиналось — падалиця, падалище, городне, що на насіння — висадки, знову посажене — посадка, посадина, посадка. — Яке в землі бува корінь, таке в рослині і насіння. Ал. Ск. — Чи щаслива та билина, що росте у полі? н. п. — На смерть немає зілля. н. пр.

Распнѣнѣть, распнѣнѣть = розпнѣрати, тѣрати, тѣрати (С. Ш.), шѣрати, смикати, сѣпати, роздѣрти, розшѣпати, нотѣрати.

Распнѣнѣть = д. Распнѣнѣть.

Распнѣнѣть, распнѣнѣть = розпнѣрати, роздѣрти, розпнѣрати, розшѣпати (С. З.), розпнѣтати (С. З.). — Лев розпнѣрав там вовка в куски. Кот. — Твою долю розпнѣрав Виговський, що серце — мов камінь, а розум бісовський н. д.

Распнѣнѣть, распнѣнѣть, ся = 1. розпнѣлювати, перегпнѣлювати, розпнѣбити, ся, погпнѣбити, порозпнѣлювати, позапнѣлювати, поперегпнѣлювати. — Це ж наша Палаза розпнѣла десь свою череду. Лев. — Ой погпнѣла горлиця дітей — ой доріженьку бѣтєсп. н. п. — Та не забув чумаченко серця свого краю, не розпнѣбив по степах він за милою жалю. Мова — **Распнѣнѣть** = розпнѣбити ся (С. Л.); змішати ся, стерѣти ся, обаранѣти. — Розпнѣбив ся, як швець з копіалами. н. пр.

Я вже й сам тут розпнѣбив ся, не звав, що й робити. Баз. — Одним поглядом усе скаже і я знов збожеволію і стерѣюсь. Крон. — **Распнѣнѣний** = розпнѣблений.

Растєчь = напұхнути, набрякнути. — Набрякли ноги.

Расті = рости, виростати, зростати, вишчати, більшати. — Виростали мої діти, мої славві квіти. К. Ш. — Що без батенька зростає та ледачу матір має. Мова. — Гидування зросло у мене до нудоти. Кн. — **Расті роскошно** = буйти. С. Ш.

— **Расту́ній быстро** = ростючий, ростовитий, гінкий, гінчакуватий. — Верб-ба дерево ростюче, нема ростючого дерева, як вопа. Хар. — **Расті вь стєбєль, вь стрѣлку** = стеблїти ся, іти в стовбур. — Лихо міні! уся цибуля йде в стовбур. Лев. — Уся морква поросла в стовбур. Кн.

Растирать, растереть, ся = розтирати, розтерти, ся.

Растіскивать, растіснуть = розтіскувати, розтуляти, розтіснути, розтуляти, зуби — розцінити.

Растительность = рость, росли́нність, ростінність (С. Жел.). — З посеред шуму та шеаєсту буйної ростинности. Фр.

Растительный = росли́аний, ростінний. С. Жел. — Царство росли́нне. Зем.

Растить, вырастить = ростіти, виростити, зростити, вікохати. — Ростив телічку літо й зіму, а потім продав. Лев.

Растлїтель, ница = розтлїтель, ка.

Растлїє = розлїння.

Растлївать, растлїть = розтлївати, розтлїти. С. Жел.

Растокъ = рукав, розтока (річка).

Растокать, растолкуть = д. **Расталки-вать**.

Растолковывать, растолковать = товкувати (С. Ш.), товмачити (С. Ш.), тлумачити (С. Ш.), товкмачити (С. Ш.), розтовмачити, розтлумачити, вітолковувати (Кр.), вітовмачити, вітовкмачити.

Пік не вгадав, та вже аж той міні розтовмачив. Лев.

Растолочь, ся = розтовкти, розтовкмачити, ся.

Растолететь = розгляднати.

Растопить = д. **Растапливать**.

Растопка = розтоплювання, розпалювання, підпалювання; ропзал, підпал (С. Л.). — Очерет як порох був паленький, його держали на підпал. Кот. — Без підпалу дрова не горять. п. пр.

Растоплять = д. **Растапливать**.

Растопать = д. **Растаптывать**.

Растопыривать, растопырить = розтопирювати, розтопирити, ноги — розкарячити, розчепирити, пальці — розчепирити.

Растопыра = 1. розкаряка (що ходить розкарячипшись).

2. печєса, патлань, патлєч, кудлань. **Расторгать, расторгнуть, ся** = зривати, розривати, зірвати, розірвати, розшарпати, роз'єднати, ся.

Расторженіє = зірвання, розірвання, роз'єднання. — **Р. брака** = розбрання.

Растормозить = розгалужувати.

Растормошить = розворушити, розтермосити.

Расторопность = жвавїсть.

Расторопный, ая = жвавпий, жвава, хисткий (С. Л.), моторний (С. Л.), моторуя, моторяк, моторуха, похпний, поворотниця. — Така поворотница, як ведмідь. Кр.

Растосковаться = д. **Разгореваться**.

Расточать, расточить = д. **Проматывать** 3.

Расточитель, ница = марнотрав, марнотравця, марнотравник, марнотратник (С. Жел.), марнотравиця, циндра(я) (сп. р.), тринькало (С. Ш.), перевідчик, перевідень, громогуб і т. д. д. **Мотъ**. — Марнотравця, дитя, інок не можуть нікому ні обіцувати ні дарувати. Б. Н.

Расточительность = марнотравство, марнотравство, тринькання і д. під сл. **Мотовство**.

Расточительный = марнотравний (С. Жел.), розтратний.

Расточить = д. **Расточать**.

Растравливать, растравлять, растравить = 1. вередити, роз'ятрювати, розражати, розвередити, роз'ятрити, розразити, розскордити. — Посипав галуном уразку та ще більше роз'ятрив.

2. дратувати, роздратувати, роздрочити, розлютувати. — Роздратували собак.

Растрапхирить = проциндрити, розтринькати, розмантачити. — Розтринькав усі гроші.

Растрата = розтрата, перевід, перевідня. — Достанеться чужим людям на смьїх на розтрату. К. Ш.

Растрачивать, растратить = тратити, розтратити; д. теж **Проматывать** 3. — **Растрачить силу** = висилкувати ся.

Растребушить = розтельбушити, розпотрошити.

Растревоживать, растревожить, ся = турбувати, розтурбувати, стурбувати, знемокоїти, ся.

Растрезвонить = розголосити, розславити, роздзвонити, розблагівестити, по-

роздво́нювати. — Що не скажи йому, за-
раз скрізь роздвонить.

Растрё́на = розку́дочений, розку́даний,
розпа́таний і д. Растро́бра 2.

Растрё́ливать, растрё́нывать, растрёна́ть
= 1. розтрі́пувати, розтрі́пати, пороз-
трі́пувати; тіпати, потіпати. — Розтрі-
пай віршовку. — Потіпати коноплю.

2. куйо́вдити, розкуйо́вжувати, ко́шлати,
кудо́вчити, розку́длувати, розкуйо́в-
дити, розко́шлати, розкудо́вчити (С. З.),
розку́длати, розпа́тати, порозкуйо́в-
жувати і т. д. — **Растрё́паний** = роз-
ко́шланий (Ос.) і д. **Растрё́на**. — **Растрё́-**
панніе во́лосы = па́тлі, кудла, розку-
до́вчене во́лосся. С. З.

Растрё́ска́ться = розтрі́скати ся, розже́р-
ти ся.

Растрё́скива́ться, растрё́ска́ться, растрё́с-
ну́ться = розтрі́скувати ся, розлу́ску-
вати ся, ре́пати ся, щі́пати ся, роз-
трі́снути ся, розлу́снути, розре́пати ся.
— **Растрё́снутый** = трі́снутий, розре́-
паний.

Растро́гивать, растро́гать, ся = 1. роз-
вору́шувати, розвору́шити.

2. розверёжувати і т. д. д. **Разберёживать**.

3. вража́ти, вразі́ти, жа́лю завдава́ти,
завда́ти. — Помалу, малу, чумаче, грай,
не врази мого сердечка вкрай. п. п. — Ой
не шуми дуже добровою дуже, не завдавай
серцю жалю, бо я в чужім краю. п. п.

4. дражні́ти, роздражні́ти. — Роздраж-
нили щіл.

Растро́гъ, рос. Teucrium Chamaedrys L. =
самосіл, чебрець лісовий, польові ва-
сильки, польовий маточник. С. Ал.

Растрю́б = ширóкий кінець сурми або
ро́га. — **Растрю́бы** = подвійний верх
халя́ви для охоро́ни ко́ліи у верховців.

Растрю́шивать, растрю́сить, ся = розтру́-
шувати, розтру́сити, розпоро́шити, ся.

Растряса́ть, растря́сывать, растряе́ти, ся
= розтряса́ти, розтряе́ти, ся. — **Рас-**
тряе́ти де́ньги = розві́яти, розтрі́нь-
кати, розма́тати, проціндрити. —
А він ті гроші розтрінькав. Кв.

Радушё́вывать, радушёва́ть = тушова́-
ти (С. Ш.), розтушова́ти, ті́нїти (С. Ш.),
розті́нїти (тушем).

Расты́кати, расты́кать = розі́ткати. — Тре-
ба розі́ткати, бо погано зі́ткано.

Расты́кивать, расты́кать = 1. розті́ка-

ти, розстро́мляти, розті́кати, розстро-
мі́ти, порозті́кати, повстро́мляти.

2. розсі́ляти, порозсі́ляти. — Порозсі-
лав усіх слуг.

Расты́каться = розді́якати ся, розга́в-
кати ся (про маленьких собачок).

Растягива́ніе = розтя́гування, розтя-
га́ння.

Расты́гивать, расты́нуть = розтя́гувати,
розтяга́ти (С. Жел.), розтя́гти, розтя-
ну́ти; напина́ти, розпина́ти, напну́ти,
розпну́ти. — **Расты́ну́ться на чё́мъ** =
протя́гти ся, розплати́ти ся. С. Л.

Растяже́ніе = розтя́гнення, розтя́гність.

Растя́жка = розтяга́ння. — У виразі:
„врас́тяжку“ = протя́гшись або рос-
кидавши ру́ки й но́ги.

Растяжи́мый = тягучи́й, розтя́гливий.

Растяжи́мость = розтя́гливість.

Расты́нуть = д. **Расты́гивать**.

Расты́нывать, расты́нать, расты́нуть =
розру́бувати, розті́нати, розруба́ти,
розті́ти, розті́нути.

Расфи́лософствоваться = розмудрува́ти ся.

Расфра́нитися = ві́рядити ся, причепу-
ри́ти ся.

Расфу́фїрїться = розпінді́ючити ся, на-
бу́дціючити ся.

Расфи́ркаться = розпі́ркати ся.

Расха́живать = похожа́ти. — По дворику
похожає, на сонечко поглядає. п. п.

Расха́пывать, расха́нать = розхо́плюва-
ти, розха́пати, поха́пати, порозхо́плю-
вати.

Расха́рчивать, расхарчи́ть, ся = ви́хар-
чувати, ви́харчувати, ви́харчити ся, на
харчі потрати́ти.

Расхва́ливать, расхва́лить, ся = розхва́-
лювати, ви́хваля́ти, розхва́лити, пороз-
хва́лювати.

Расхва́стываться, расхва́статься = ви-
хваля́ти ся, розхва́стати ся.

Расхва́тывать, расхва́тать = розхо́плю-
вати, розхо́пити, розха́пати, розхва́ти-
ти, поха́пати, похва́тати, порозхо́пувати.

Расхво́ра́ться = рознеду́жати ся, розне-
мо́гти ся, рознемо́жити, розхі́рити ся.

Расхво́щать, расхи́тить, ся = розкрада́ти,
розкі́расти, розха́пати, розга́рбати.

Раехи́щеніе = розкрада́ння, краді́жка.

Расхлё́бывать, расхлёба́ть = хлє́пати.
сбо́рбати, ви́хлєпати, ви́сборбати (з чим
другим).

Расхлѣстывать, расхлѣстать = розбивати хвѣскаючи.

Расхлѣнывать, расхлѣнать = розбивати лѣскаючи, грюкаючи.

Расхлѣбываться, расхлѣбаться = розхлѣтати ся, розхлѣтати ся, порозхлѣтувати ся.

Расхлѣкаться = розхлѣкати ся.

Расходиться, разойтись = 1. розхѳдити ся, розхѳдити ся, розійти ся (С. Л.), розмандрувати ся, порозхѳдити ся. — Стелени розійшлись, треба збити. — Чи ми ще зійдемо ся знову, чи вже на віки розійшлись? К. Ш. — От як усі поросхѳдились він і ви!з. н. к. М.

2. розминати ся, розминѳти ся. С. Л. — Ми розминѳлись з цим в дорозі.

3. розхѳдити ся, розійти ся, посварившись — розцѳрати ся, розпѳкати ся (С. Л.), з приятелем — розбратати ся, жінці з чоловіком — відбѳгти чоловіка. — Посварились і розцѳрались на довго. Кн. — З тѳєю зазнав ся, а з жінкою розцѳрав ся. п. п. — Розцѳрали ся і розлучили ся вони воротами. Кн. — У нас не диво, що жінка відбѳжить чоловіка. Кн.

4. розпускати ся, розхѳдити ся, розпустити ся, розійти ся. — Олива було замерзла, тепер розпустила ся.

Расходиться = 1. розхѳдити ся.

2. розпалити ся, розгнѳвати ся, розприсѳкати ся, розгрімати ся.

Расхѳдникъ, рос. Adonis vernalis L. = горіцьвіт. С. Ап.

Расхѳдный = росхѳдний.

Расхѳдовать, израсхѳдовать, ся = трѳтити, витратити і т. д. д. Издѳрживать і Израсхѳдовать.

Расхѳдчикъ = видавийк. С. Пар.

Расхѳдъ = рѳзхѳд (С. Л. Жел.), видѳток, кошт, наклѳд, трѳта, втрѳта. — Не збережеш нѳчого, бо на все й про все видатки великі. Кн. — Поменшало доходу — треба поменшити й видатки. Кн. Пр. д. ще під сл. Издѳржка.

Расхѳдяться = розхѳдний (С. Жел.), розхѳльчастий (Лев.). — Поставив на возі ручиці дуже розхѳльчасті. Лев.

Расхѳжий = розхѳжий. С. Жел.

Расхѳлаживать, расхѳлодить, ся = охѳлѳжувати, охѳлодѳти, ся і д. Охлаждѳть.

Расхѳмутѳть, ся = знѳяти хамѳт.

Расхѳхливать, расхѳхлѳть, ся = збивѳти, збѳти собі чуб.

Расхѳрохѳряться = нахѳрѳбрити ся, на-

пѳдрити ся; розпѳривдити ся, пѳиндѳчити ся. — Порося, як напѳдрить си, то й на собаку кидѳть ся. Кр. — Так розпѳривдѳ ся, що й не пѳдступай. С. Л.

Расхѳхотѳться = розреготѳти ся. — На всю хѳту розреготав ся.

Расхѳрабрѳться = розхѳвабрувати ся, обсѳмѳлити ся. — Далѳ як обсѳмѳливсь... Кр.

Расцѳрапывать, расцѳрапѳть, ся = роздрѳпувати, роздрѳпѳти, розчѳхати, ся, пороздрѳпувати.

Расцѳвѳть, расцѳвѳть = розцѳвѳтѳти, розцѳвѳчѳти, проквѳтѳти, проквѳчѳти, процѳвѳтѳти, розпускѳти ся, розцѳвѳстѳи, процѳвѳстѳи, проквѳтѳнути, розпустѳти ся, розпѳкнути ся, вповнѳ — розповнѳти ся, про кѳлько — порозцѳвѳтѳти. — Розцѳветѳь ся калипѳнка і садок, розцѳвѳтѳть ся і вишенка і бузок. Б. Г. — Вишнѳ і сливи розповнѳли ся пѳвѳтами. Кн. — Шевченко тодѳ саме розповнѳв ся вѳсѳма духовними і морѳльными сторонами. Кн.

Расцѳвѳлый = розквѳтлий.

Расцѳвтѳъ = рѳзцѳвѳт, рѳзквѳт, пѳдчас повного розцѳвѳту — рѳзверт. — З сим князем їде знов розцѳвтѳ руско-української на родносѳти. Кн. — Пѳсьменство є така чутка квѳтка, що про свѳй розцѳвтѳ вимѳгає якѳ мога бѳльше волѳ життя, свѳту, волѳ духа. Кн.

Расцѳвѳчѳть, расцѳвѳчивѳть, расцѳвѳтитѳ, ся = розцѳвѳчѳти, розмѳльѳувати, розцѳвѳтитѳ, розмѳлювати, ся.

Расцѳловѳть, ся = обцѳлѳувати, ся.

Расцѳнѳивѳть, расцѳнѳитѳ = цѳнувати, розцѳнувати, порозцѳнѳувати.

Расцѳнка = цѳнування.

Расцѳнѳлѳть, расцѳнѳитѳ, ся = розцѳплѳти, розченѳти, ся, порозцѳплѳувати.

Расцѳвѳняться = розцѳвѳнитѳ ся, розпѳривдѳтитѳ ся, розиннѳчѳтитѳ ся, розчерѳпѳшитѳ ся (Сп.), розчабанувѳти ся (Сп.) і д. Развѳзничѳться.

Расцѳрнѳивѳть, расцѳрнѳѳть = 1. вѳчѳрпувати, вѳчернѳти, повѳчѳрпувати.

2. розпѳлѳтувати, розпѳлѳтѳти.

Расчѳсѳтьсѳ = д. Расчѳсѳывѳтьсѳ.

Расчѳсѳка = 1. розчѳсування.

2. гребѳнка, гребѳнѳць, гребѳничѳк.

Расчѳсѳъ = 1. д. Расчѳсѳка 1.

2. прѳдѳл (д. Прѳбѳръ).

Расчѳсѳывѳть, расчѳсѳѳть, ся = 1. розчѳсувати, розчѳсѳти, порозчѳсувати, ся.

2. розчѳхувати, чѳхрати, розчѳхати, розчѳхрати, порозчѳхувати, порозчѳх-

рувати; розсервіти ся. — Розчував болячку, аж горить. — Розсервів ся чиряк.

Расчёсть = д. **Расчитывать**.

Расчётъ = рахунок, порахунок (С. З.), рахуба, розчот (С. Жел.), рахування, розрахування, сквітовання, розквітання. — Прийдеш Юрку до порахунку. н. пр. — Коли б же нам до пуцання дожити, та й у свого папа розчот подучити. в. п. — За мною три гривні — от і все наше сквітовання. Кн. — Взять, принять въ расчётъ = взяти на увагу, мати на увазі. — Обмануться въ расчётъ = омили ти ся, помилити ся в рахунку, прощитати ся, іронічно — вхопити шилом п'ятоки, облізати піймати. — Недавно на другій женив ся, та бач в рахунку помилив ся. Кот. — У мені єь нимъ короткій расчётъ = я з ним скоро розправлюсь.

Расчисляться = розщівірінькати ся. — Горобці щось розщівірінькались.

Расчисленіе = розрахування.

Расчислять, **расчислятъ**, **расчислять** = рахувати (С. Л.), лічити (С. Л.), розраховувати, вираховувати (С. Л.), розлічувати (С. Л.), вилічувати, розрахувати, розлічити, порозлічувати. — Як рахувати сир, масло — то й вареників не їсти. н. пр. — Богатий тут на смерть гнівив ся, що він з грішми не розлічив ся. Кот.

Расчитистъ = д. **Расчищать**.

Расчитаться = зачитати ся.

Расчитывать, **расчитатъ** = д. **Расчислять**.

Расчихаться = розчихати ся.

Расчищать, **расчистить** = розчищати, розчистити. — Расчистилось на дворѣ = вийсилось, розгодїнилось.

Расхалиться = рознуштувати ся, розжирувати ся, розжартувати ся, про кони — розбасувати ся, розгерцювати ся. — Та не дурій бо так! Ото рознуштувалася, пшаче збожеволіла. Лев.

Расхитывать, **расхитатъ**, **ся** = розхитувати, розхитати, розколивати, розхв'яти, порозхитувати, порозхв'ювати.

Расхвырять = розкидати, порозкидати.

Расшвелывать, **расшвелить**, **ся** = розворушувати, розворушити, розрухати, ся, порозворушувати. — Ти серце так розворушив мое, козаче, що я заплакала. К. К.

Расшибать, **расшибить**, **ся** = розбивати, розбити, забити, ся. — Упав і здорово забив ся.

Расшива = сўдно з чардаком і щоглою (на річці Волзі).

Расшивать, **расшить**, **ся** = 1. розшивати, розп'орювати, розшити, розп'ороти, ся. 2. вишивати, мережати, гаптувати і т. д. д. Вышивать.

Расширение = ширення, розширення.

Расширитель, **шниц** = ширитель, розширитель, ка.

Расширяемость = розширяльність. С. Жел.

Расширяемый = розширяльний, розширливий, розтягливий. С. Жел.

Расширять, **расширить**, **ся** = ширити, ся (С. Л.), ширшати (С. Л.), широчити, поширяти, розиросторювати, розт'очувати, розширити, ся, поширити, поширити, розпросторити, ся, порозширяти, ся — На що нам ширити нашу вулицю, вола досить широка. Кн. — Володимир і Витовт поширили межі за річку Рось. Бар. О. — Поширив свою свідомість національну і світогляд загальний. Кн. — Широкий листя та буйний вітер. н. п. — Будемо церкву розгочувати. Хар.

Расшить = д. **Расшивать**.

Расшумъться = розгомоніти ся (С. Л.), розгаласувати ся, розгукати ся.

Расшутиться = розжартувати ся, розшуткувати ся, розжирувати ся. — Він розговорив ся, розжартував ся. Лев.

Расщебетаться = розщебетати ся, розщівірінькати ся.

Расщедриваться, **расщедриться** = розщедрити ся, роздоброхотити ся.

Расщеливаться, **расщеляться**, **расщелить** ся = тріскати ся, потріскати ся; розходити ся, розійти ся. — Потріскалась піч. — Дошки розійшлись — треба збити.

Расщелина = щілина (С. Л.), щелина, шнара, розколина, розколюка, роззівина, роззіпина. — Щілини такі в помості, що й палица пролізе. — Вода в розколинні лила ся, що аж Сивиланідпяла. Кот.

Расщепъ = розкєп, рєзкєп, рєзщєп. С. Жел.

Расщепывать, **расщепать**, **расщепить** = 1. колоти, розколювати, трошити (С. Ш.), розколоти, розт'рошити, розчалити. — Трощите сосну на дрязки. н. п. 2. робити розкєп у пера.

Расщипывать, **расщипать** = розскєбувати, розскубти.

Ратай = д. **Земледѣлецъ**.

Ратникъ = хто одбув військову службу, але до слўшного часу може бути призначений.

Ратный = військовий. — **Ратное поле** = бійще (С. П.), бойовище.

Ратоборство = війна; баталія.

Ратоборствовать = воювати, бити ся.

Ратовать = воювати, ся, стояти за що, повставати.

Ратовище = ратище (Д. Конєвіще).

Ратуша = ратуша (купецька управа по малих містах).

Рать = 1. війна. 2. військо.

Рафинадъ = сахаръ очищений.

Рафинировать = очищати (сахаръ то-що).

Рація = рація. С. З. — Скинувши так сю поважку рацію. Лев. В.

Раціоналистический = раціоналистичний.

Раціонали́ст = раціоналіста.

Раціонъ = пайка (корму для коня).

Рачекъ = рачок.

Раченіе = дбанія, пильність.

Рачитель, пица = старатель, ка.

Рачительность = дбаність (С. Ж.), пильність.

Рачительный = дбалий, увадливий (С. П.), пильний і д. Прилєжний. — Не дбалий ти наймт! Не дбави про мое добро. Кн.

Рашиль = д. Напільокъ.

Ращеніе = вирощування.

Рваніе = рванія, драпня.

Рвану́ть, ся = шарпну́ти, смикну́ти; скубу́ти, скубону́ти, сїпну́ти ся. — Він схопив за полу та як шарпне, так і розпапахав. — А він як скубне за чуба. — Зв'язали його вірвовками, він як сїпнув ся, так вони й попадали. п. к. — **Рвань** = вірвант. С. Аф.

Рвать, ся = 1. (разорвать, ся) — рвати, ся, дерти, ся, драти, ся, шарпати, шматувати, розірвати, ся, роздерти, ся, розшарпати, розшматувати, розпапахати. — Сум серце шматує через таке пекельне життя. п. о. Гр. Чайч. — Пр. д. ще під сл.

Разрывать. — Рванный = драний, шматований. — Хоч у мене жулан драп, есть у мене грошей жбан. н. п. — Ой дай жулан шматований, та кулями постріляний. В. Ш. — **Рванное платье** = драптя, драпка, шарпаніна. — **Рвущийся легко** = рвачкий. — Рвачкі нитки. Сп.

2. (вырвать, ся) — рвати, видерати, вірвати, видерти, ся. — Дай або видеру. н. пр. — Схопили злодія, але він вирвав ся.

3. (сорвать, вырвать) — блювати, ригати, виблювати, віригати. — Его рвѣтъ = він блює.

4. (нарвать) — наривати, нарвати. — Нарвало палець.

5. (сорвать, нарвать) — рвати, зривати, зірвати, нарвати, льону, конопля — брати, набрати, грибів — зібрати, на-зібрати, листу або дрібеньких гілочок — чухрати, начухрати, до того що нарвано — прирвати. — Зірви квітку. — Пририв щавлю, а то сього не стане на борщ.

6. поривати ся, змагати ся (до чого).

Рвѣніе = дбанія, дбаність, щирість, горлівість. С. Ж.

Рвота = блювання, блювота (С. Л. П.), ригачка (С. Л.), риглі.

Рвотина = блювотина. С. П.

Рвотное = блювнє. С. Жел.

Рдестъ, рос. Patamogeton L. = кушир, кушур. С. Ав.

Рдѣть, ся = червоніти, шаріти, жаврити, ся.

Ребѣнокъ, ребѣночекъ = дитинка, дитинча (С. Л.), дитиня́тко (С. Л.), хлопчик, хлопця́, хлопця́тко, дівчинка, дівча́, дівча́тко, вирізане з утроби матері — випороток. — Грудной ребѣнокъ = цицьковá дитина (Лев.), немовля́тко. — Избалованный ребѣнокъ = блазня́тко і д. Баловень. — Незаконпорожденный р. = байстря́, байстря́тко і р. під сл. Незаконпорожденный. — Прижѣть ребѣнка = пригуля́ти. — В неї дитинча педуже. Ал. Ск.

Ребрный = ребровий. — **Рєбрная часть мѣса** = порєбрина.

Ребрнѣтый = реброватий.

Ребрó, здр. рѣбрышко = 1. ребро́, здр. реберце.

2. край, бік, руб (С. Л.), пруг. — **Ребрómъ** = рѣба (С. Л.), рѣбом (С. З. Л.). — Поставив рѣба.

Ребровый = що ставити ся, кладѣть ся рѣба.

Ребусъ = загадка.

Рєбѣта = 1. дітки, дитиня́та, малєча.

2. хлопці. — Пойдемъ рєбѣта = ходім хлопці! (Якдо малих, так і до людей дорослих).

Рєбѣтшкі = д. Рєбѣта 1.

Рєбѣтушки = д. Рєбѣта 2.

Рєбѣческий = дитячий, дитинячий, блазєньський (С. П.), хлопця́чий.

Рєбѣчество = дитинство; блазєнство (С. П.). — **Внасть въ рєбѣчество** = здитинити ся.

Рекрутскій = некрѹтський, новобран-
ський. — **Р. набѣръ** = набір, бранка.

(Пр. д. під сл. **Набѣръ 1**). — **Р. повин-
ность** = некрѣтчина, некрѣтство.

Гкруть = пѣкрут, новобранець, бранець.
Гкрутірованіє = набірання, набір, бран-
ка, привадами — вербування, вербунок,
вербушка. С. З. — Бути міні у неволі, у
некрутському наборі. н. п. — Пристань,
пристає до вербуку — будеш їсти з ма-
слом булку. н. п.

Гкрутіровать = набірати, брати по-
крутів, вербуванням — вербувати (С. З.).
— Набірали некрутиків в нехліненку вран-
ці. н. п.

Рѣли = 1. д. **Качель**. — 2. д. **Періла**.
Релігіозность = релігійність, побожність.
Релігіозный = релігійний; побожний,
богомільний. — В справах релігійних...
Визволяти братів з неволі було у козаків
найкращим ділом релігійним. Бар. О. —
Вона жінка богомільна. (Д. ще під сл. **На-
божний**).

Релігія = віра, релігія.

Рельєф = горорізьба. — Од грубки до
стіни йшла з вирісками і горорізьбою пе-
регородка. О. Ст.

Рельсы = рѣлси, колія, шіни (Гал.).

Ремѣнь, здр. **ремѣшек**, **ремешокъ**, мн. **ремни**
= ремінь, здр. **ремінчик**, **ремінчик**, мн.
ремні, **реміння**, не вироблений — сиріця,
в машинах — пас, пасок, замість ланцо-
га — рѣтязь, рѣтязок, у шевців — по-
тяг, коло сідла, постолів — торокні (С. Ш.),
на котрому висить стремено — шіслище
(Мал.), у невода — живець, у обува —
обѣри (С. З.), поволока, злучений — по-
шморга, коло котрого плететься батіг —
живець (Мал.), на котрому гострять бритви —
пасок (С. З.), коло ціна — ўвазь. Лев.
— Держить хорта на рѣтязі. н. п. — Як
суку в рѣтязку держав. Кот.

Ремѣнный = ремінний.

Ремесленникъ, ца = **ремеснік**, ця (С. З.).
Л.), **рукомесник**, ця (С. Л.), **цеховий** —
цеховик.

Ремесленничать = ремеслувати.

Ремесленный = ремесний, **рукомесный** (С.
Л.). — Ви люди **рукомесні**. С. Л.

Ремесло = ремесство (С. Л.), **рукомесло**,
рукомесство (С. Л.), **рукодѣство**.

Ремешекъ, **ремешокъ** = д. **Ремѣнь**.

Ремонтировать = новити, поновляти, ла-
годити, латати.

Ремонтъ = 1. поста́ча ко́ней для війська.
2. попра́вка, по́юва.

3. КОШТ на утримання або на поправку чого.

Ремѣнка = д. **Поползень 3**.

Ренсковой = рѣнський.

Рѣскове = рѣске (вино).

Ренегатъ = від народности — **перевертень**,
перекинчик, од української народности до
польської — **недоляшок**, до турецької —
потурнак, до московської — **москѣвський**
недолѣшок, від віри — **недовірок**, **полу-
вірок**. — Гегемонія московського уряду
зростила вже за часів Шевченка масу пере-
вертнів, що відцуралися свого народу. Зап.
Кок. — Баша турецький, бусурманський, не-
довірок християнський. н. д. — Лях, потур-
нак, кляшник галерський, недовірок хри-
стиянський, н. д. (Д. ще під сл. **Отступникъ**).

Рѣнта = рѣта, чинш. — Рѣта дорочна, до
скарбу військового належна. Самойлович.
С. З.

Рѣсейкъ = 1. д. **Рѣсей**.

2. **коліщатко з зубцями у острогі**.

Рѣсей = 1. д. **Рѣсейникъ**.

2. **рѣсѣях** (пасілля).

Рѣсейникъ, **рѣсейникъ**, рос. **Lappa**
Town = **Лопух**, L. major Gartn. — ді-
ловник, **рѣсѣях**, **рѣсѣях**. С. Ан. — Дер-
жить ся, як рѣсѣях кожуха. н. пр.

Рѣсейчатый = рѣсѣяхуватий, шерсткий.

Рѣпутаціи = сла́ва.

Рѣпашки, **рѣпашникъ**, рос. **Agrimonia eu-
ratica** L. = **гладішник**, **паріло**, **пар-
нік**, **рѣпашки** польові, **кожущка**. С. Ан.

Рѣскріптъ = гра́мота ца́ре́ва підда́нному.

Рѣспублика = **рѣспублика**, **річ** **посполита**.

Рѣспубликанскій = **рѣспубликанський**,
посполітний. — То монархічна держава,
а то посполітна або рѣспублика. Зем.

Рѣтывый = беркий, беручий, **вороткий**,
загарливий, **огиний**, про коня — **бас-
кий**. — Почувала себе беркою до науки. Кн.
— Поїхала в своїм ридвані баскими коня-
ми, як зьвір. Кот.

Рѣтирада = відступ війська.

Рѣтироваться, **отретироваться** = відсту-
пати, відступити, ся.

Рѣтрашментъ = вал, окіп.

Рѣхнутъся = **глу́зду** відойти ся, з **глу́зду**
зе́гнути ся, **ошаліти** і д. **Помѣшатъся**.

Рѣченіє = **річєння**, **віраз**.

Рѣчитатіюъ = **рѣсказка**, **співомѣвка**. —
Рѣсказкою я не можу проказати пісні. Кр.

Рѣжа = 1. **рѣж**, **іржа**. — **Іржа** залізо їсть. н. пр.

2. **зап**, **сѣжка**, **снѣдъ**. (Д. **Головни 3**.)

Рѣжавистый = **іржавий**. — **Р. вода** = **ру-
дяна**. — **Р. болото** = **іржавець**.

Рѣжавина = д. **Ржа 1**.

Ржавый = іржавий.

Ржавѣть = ржавіти, іржавіти.

Ржанецъ, рос. Phleum pratense L. = пирій, ржанецъ. С. Ал.

Ржаніе = іржавня.

Ржаной = житний. С. Аф. — Р. хлѣбъ = житний хлѣб, житняк.

Ржать = іржати.

Ржа = клѣн (Лів.), стодола (Прав.), місце в клуні, де складають немолочені снопи — засторонок. — Хлѣба повна клуни. С. З. — Як у клуні не молотити ся, то в хаті колотитись. н. пр. — Біда й на престолі, коли нема пішого в стодолі. п. пр.

Ридикюль = торбочка до схову жіночої роботи то-що.

Риза = 1. рїза. — Коли не шп, то і в ризи яє сунь ся. н. пр.

2. шата. С. Ж. З. — Образ в срібній шаті.

Рязки = крижмо. — Попроси її за куму, вона принесе дороге крижмо.

Рязница = рязниця (С. Жел.), титарня (С. Ш.).

Рязничий = ключарь.

Рикомѣть = відекок. — Рикомѣтомъ = відекоком, павкопїть.

Рїнуть, ся = д. Рїять, ся.

Рисовать, рискнѣть = пускати́сь, робити, іти, пустити ся, зробити, піти на удачу, на щастя, павманія, на одчай, пробовати, попробовати щастя, шатїрити, піти на шатїрь, відважити ся.

Рисовальный = рисунковий. С. Жел. Пар. **Рисовальникъ**, ца = рисовник, ця. С. Жел. Пар.

Рисованіе = рисування, фарбама — писання (па пр. писанок), малювання, малево.

Рисовать, нарисовать, ся = рисувати (С. Жел.), нарисувати, ся, фарбама — писати, малювати, написати, намалювати, ся, погано — маглювати, лякати, паляпати. — **Рисованный** = рисований, писаний, мальований. — Личко біленьке хоч малой, губки рум'яні — хоч цілуй. п. п. — Памалюю матір, па божник поставлю, па божничок гайну — матір іспом'яну. п. п. — Зикийсь гарний веселий сон малює йому привидїти малюлки. Лев. В. — Носить ся як дурень з писаною торбою. н. пр.

Рисоваться = статувати, ся, штатувати, ся, хизувати ся. — Хлопці й дівчата одно поперед одного, мов хизуючись, так і сипали пайногачиними словами, як тим горохом. Лев. В.

Рисовка = 1. д. Рисованіе.

2. хизування.

Рїсовый = рїжовий, з рїжу.

Рїстание = гарцювання.

Рїсталище = бігівісько (С. Ш.), гонн (К. Св. П.).

Рїсунок = рисунок (С. Жел.), малюнок (С. Л.), друкований — куншт, куншттик (С. З.). — Малюнки ті були не які більн, як так звали лубощі. Зап. Кн. — І книжечок з кунштниками в Ромії пакували. К. Ш.

Рїсь = рїж. С. З. Л. — Вези овес до Парїжу, а не буде з вівеа рїжу. н. пр.

Рїтурнѣль = пригравка. — Музики заграли пригравку до кадрїли. Бар.

Рїтиъ = розмір (на пр. в музиці, віршах).

Рїфъ = скеля підводна, краж каміни під водою.

Рїфма = рїфма, лал, приклад. — Вь рїфму = до прикладу, прикладно.

Рїфмачъ, рїфмошѣтъ, рїфмотворецъ, рїфмоткачъ = віршомаз. — А я дурини, не бачивши тебе, цілю, й разу, та й понинь тупорилим твоїм віршомазам. К. Ш.

Робѣнокъ, робѣночекъ = д. Ребѣнокъ.

Робкій, ко = боязкий, боязко, боязний, но, несмілий, ло, страшливий, во.

Робкость = боязкість, боязність і д. Боязливость.

Робѣтъ, обробѣтъ, оробѣтъ = боїти ся, торонїти (С. Ш.), лякати ся, озоронїти, вжахнѣти ся, злякати ся.

Ровѣсникъ, ца = ровѣсник, ця, одрѣлїток (Лев.), перевѣсник (С. Л.), рівень, рівня (літами).

Ровикъ = д. Ровъ.

Ровина = д. Равина.

Рѣвно = як раз; зовсім, цілком; рівно, плівко. — Рѣвно вь два часа = як раз в дві годїли. — Рѣвно ничегѣ не помнѣеть = зовсім нічого не тїмать. — Чтѣтъ рѣвно = читати рівно, плівко.

Рѣвность = рівність.

Рѣвный = 1. рівний, глїдкий.

2. д. Плївный.

Рѣвня = рівня. — Хїба він тобі рівня? — Ви лап, а я мужичка, та й по весел я вам не рівня. Кѣт.

Рѣвъ, рѣвнѣъ = рїв, рївачок (С. Л.), рївачок (С. Л.), ровѣць (Кр.), перекїн, шїпонець.

Рѣгастикъ = варѣшк.

Рѣгастый = рогатий, рогаль.

Рѣгатица = віла, рогатина. С. Жел. Пар.

Рѣгатка = 1. рогатка, пїяло.

2. риба *Gasterosteus aculeatus* — колючка. С. Жел.

Рогатый = рогатий. — **Р. скоть** = товар (С. Ш.), худоба (С. Л.), ста́ток (С. З.), скот (С. Л.), бідло, рогатизна, рогатий, роговий товар, рогова худоба, штука — товарі́на (С. Ш.), худобі́на, скоти́на, поб. — товаря́ка (С. Ш.), здр. — худобі́нка, худі́бка. — Ой яром, яром за товаром, мави́цями за ві́вцями. п. п. — Шве́ць не купе́ць, а ко́за не то́вар. н. пр. — Парод, як то́вар у чере́ді: усякі в. н. пр. — Бо я хлопе́ць пребога́тий: в мене то́вар в рогатий. п. п. — Поша́нуй худо́бу раз, вона тебе де́сяті разів по́шаує. п. пр. — Пшастичко па двір, па худобочку па рого́ную, здоро́в'я па челя́дочку па домо́вую. н. п. Под. — В до́рззі, в гостині пам'я́тай о худо́біці. н. пр. — Не бу́ло чим ста́тку корми́ти. Л. Сам. — Не бу́де ста́тку, не бу́де й упа́дку. н. пр.

Рогатѣть = рогатіти.

Рогачъ, ком. *Lucanus cervus* = рога́ль, розсоха́ч і д. Жу́к-оле́нь.

Рогови́къ = грѣ́бні́й рогови́й.

Рогово́й = роговий.

Рого́жа, рого́жка = рого́жа, рого́жка, солом'я́на — ма́та, ма́тка.

Рого́зъ, рос. *Typha latifolia* L. = ро́гѣз, ро́гѣз, ро́гоза́, початок — кійхі́й, султа́нчики, тра́ва — ку́га, кві́ти — па́лки. С. Ап.

Рого́у́лина = ро́гу́ля, криву́ля.

Рого́у́лки, рос. *Troa natans* L. = боло́тні, водя́пі, чортові о́ріхи. С. Ап.

Рого́у́ля = д. Ро́гу́лина.

Рогъ = 1. рі́г, рі́жок, (у тварів), ро́га, що росту́ть в різні сторо́ви — розло́гувати (Са.), розсоха́ті, віл з такими ро́гами — розсоха́тий, з прями́ми — пирка́гий, з круто загнутими — круторо́гий.

2. рі́г, рі́жок (Муз.). — Поро́хово́й ро́гъ = поро́хивни́ня. — Ро́гъ таба́ку = рі́жок. — Согну́ть в́ь бара́ній ро́гъ = д. під сл. Бара́ній. — Стере́ть, сини́а́ть, сби́ть ко́му ро́га́ = збі́ти пиху́.

Роді́льни́ца = роді́(і)ля, поро́цля, роді́льна, ро́ження́. — Роді́лі до соро́днів не мо́жна пі́ па база́рь, пі́ па грідки ходи́ти. Мап. — Вєсь де́нь турбу́валась мо́й поро́ді́ля. Пч.

Роді́льни́й = родови́й. — Родо́ва гаря́чка. Кр. Роді́мець = роді́мець. С. З.

Роди́мий = 1. рідни́й, ни́тїмий. — Ро́ді́мая сторо́на = рідни́й кра́й, рідна́ кра́йна, сторо́на. — Ро́ді́мая ма́тушка

= рідна не́ня, не́нька, ма́тинка рідне́нька, пшті́ма.

2. приро́жде́нний, роді́мєй. — Роді́ме п'яти́о = роді́ника.

Роді́ва = роді́на, рідни́й кра́й, родо́вище, ба́тьківщина. — За для́ їх із родо́вища ти у пу́ть вели́ку пу́стисє. Мо́ва. — То́ска́ по роді́ніѣ = ту́га за роді́ною.

Роді́тели = роді́телі, старі́, ба́тькі, ба́тько й ма́ті. — Як помер ті́ чоло́вік, вона знов верну́ла до ба́тьків. Кр.

Роді́тель, ни́ца = роді́тель, ба́тько і д. Оте́ць, роді́телька, ма́ті і д. Ма́ть.

Роді́тельни́й на́де́жъ = дру́гий відмі́нок. Гр. См. Ст.

Роді́тельскі́й = роді́тельськи́й, ба́тьківськи́й і ма́терин, отце́вий і ма́тчин. — Отце́ва і ма́тчина мо́литва зо́ дна мо́ря ри́тує, а проклі́н у жалю́жі то́пить. п. пр. — Роді́тельська́ єубо́бота = помилва́льна єубо́бота. — Роді́тельське́ пасла́діє = ба́тьківщина.

Роді́ть, ся = д. Ра́ждати́.

Роди́шковы́й = кри́пши́вий і д. Ключе́во́й 2.

Роди́нькѣ, роди́нькѣ́ = д. Ключе́ 2.

Роди́ньєся = роді́ти ся, рідни́ти ся.

Роди́но́й = рідни́й, крѣ́вни́й. С. Л. — Рідни́й бра́т. — Рідни́й ба́тько. — Роді́ме = рідни́й, роді́чі, рід, роді́на, сво́й, крѣ́вві́. — Тільки́ в мене́ рідні́, що жи́ди одні́. п. пр. (про жи́дівську пашми́чку). — Ой ви́пємо роді́но, щоб пам жи́го роді́ло, і житечко́ і овес — і зібрав си́ рід увесѣ. п. п. — Пли́ви, пли́ви з ро́жі кві́тка аж до мо́го роду́, ви́йде ма́ті води́ бра́ти, бу́де кві́тку лі́завати. в. п. Под. — Чи приви́яла, сестро́, з чу́лим родом жи́ти. п. п. — Принеси́, Бо́же, здале́ка роді́ну, то́ ми і в бу́день зро́бімо неді́лю. п. пр. — Ви́єши ма́ті висо́ку мо́ги́лу, збери́ ма́ті всю́ пашу́ роді́ну. п. п. — Ой ста́ну п на би́лину, кри́кну па́ роді́ну: сходи́ си́, мій родочку́, росла́тай косочку́. п. п. Под. — Во́ли́ть мо́й голо́вонька́, ні́чим зав'язати́, а дале́ко до роді́ни — пі́ким пак за́ти. п. п. — При до́брій годи́ні — ку́ми й побрати́ми, а при ли́хій годи́ні, чо́рт має́ й роді́ни. п. пр. — Пові́є село́ сво́їх, та чо́рт по́ їх. п. пр.

Роді́ный = до́брого плѣ́ду, про росли́ну — вели́кий, бу́йний, про ово́ч, зерно́ — до́рідний. — Роді́ныє поро́є́та = поро́є́та до́брого плѣ́ду. — Бу́йне жи́го. — До́рідні́ я́блука.

Роді́я = 1. роді́ч, ка́.

2. д. Роди́ме.

Родо́во́й = родови́й. — Родо́воє́ ни́тїє,

наслідство == д. під сл. Имѣніє і Наслѣдство.

Родословіє == родовід, родіво (С. Л.). — Всі вони пам'ятали про свій родовід і повинні були складати одну сім'ю. Бар. О. — Отсе у Євангелії і починаєть ся родиво Ісуса Христа. С. З.

Родословная, р. кні́га == спис, кні́га родоводу.

Родственникъ, ца == родич, ка, рідняк, родак, чка (Кр.), крєвпий, ка, крєвняк, чка. — **Родственники** == родичи, рідніи і т. д. д. **Родніє**. — Хоч би ще рідніші родичі. н. пр. — Ми з тобою родичі? Родичі. Які? Мій батько горів, а твій штали грів. н. пр. — Міні батько не рідий, міні мати не рідня, міні теща родина — міні жінку родила. н. пр. Д. ще під сл. **Родніє**.

Родственный == рідний, родинний, споріднений. — Споріднені українські слов'янські нації. Кн. — Родінця любов.

Родство == родінність, еродство (Кр.), крєвність, покрєвенство. — А в мене у Києві було еродство: тітка. Кр. — Бєть покрєвенство духовное між тям, который крестить і тям, который крестить ся. Б. Н. — **Родство піддєрживать** == родичати ся. — Він не дуже то родичаєть си з ними. п. о.

Родъ == 1. рід, плєм'я, коліно, зневажаєтьво — ко́дло. — Кляне свій рід і плід. п. пр. — Рєнніна була дитиною свого ко́дла. Кн. 2. рід, порода, поріддя, порідня. — Добра порода та лиха врода. п. пр. 3. врожай. — Нїні гриба́мъ родъ == тепєр на грибі врожай. — **Отъ роду** не видаль == з роду не бачив.

Роды == родиво, пологі, попобє. — Померла з родива. Ман. — Родиво було важке; дитина родилась пєсачєм. Лев. — З пологів і сама вмерла і дитина мертва. Кн. — Влизнят? Ого, в мене аж три поноси було, то шєстеро синів. Кр. — **Перєдъ родами** == на по́ступі.

Ро́вня, ро́вня == козубєнька або ко́шик, в котрі збирають рій.

Ро́єніє == рїббá (С. З.), ро́йовї́ця. — На почу тепєр саме рїба; одєн рїй вийде, за ним другий, тільки пильнуй. Кн. — Рїба починаєть си з середини або з кінця мая і кінчаєть си вже біля Маковія. Ст. О.

Рóжа == 1. пїка (С. З. Л.), ма́цану́ра, мармі́за, марму́за, пїсок (С. З.), пїцю́ра. — Пика, як у ко́млика. п. пр. — Якась сердита та гладка ма́цанура. Лев. В. — Підходить до старшого та в пїку зразу як затопить. К. Ш.

2. *Erisipelas* — бєші́ха (С. Аф. Л. Ш.), бєші́нниця, дуже умерта — бєх, бєш, ду-

же гостра — герба́рець. — Ти бєш, ти бєшиха, ти водяна, ти вітряна, тут тобі не стоїти, червоної крові не пити і т. д. н. зам. Яст. — Щоб розєй ся бєх і бєшінниши, вітряпа, водяна і пристрітна. п. зам. Яст.

Рожать == д. **Раждать** 1.

Рождєніє == рід, родінця, нарождєння. — **Отъ рождєнія** == з роду. — **Р. дуні** == настаттє місяця. — Цітвар треба вживати на східних днях, а тепєр саме настаттє місяця. Кн.

Рождєственскій == рїздвя́ний. — Рїздвяні сьвята. С. З.

Рождєство == д. **Рождєніє**. — **Рождєство Христо́во** == Рїздво́ (Д. під сл. **Праздникъ**). — На Рїздво сорочка хоч сурова, аби нова. п. пр. — Обїйдеь ся на Рїздво і без сьвяченого. п. пр. — **Р. Прєсвятїя Богородицы** == д. під сл. **Праздникъ**.

Роженїца == д. Родїльниця.

Рождєственскій == д. **Рождєственскій**.

Рóжнїстїй == бєші́ховий. — **Рóжнєсто** воєспалєніє == бєші́ха і д. **Рóжа** 2.

Рóжнїца == пїчка, пїцю́рка.

Рóжнєць == клю́чка. — Витяг ключкою трохи сїна з стога.

Рóжóк == рїжóк. — **Рóжóк** для кормлєнія == мїзю́к.

Рóжóнь == ро́жєн (С. З.), кіл. — **Какого́ рóжнá пўжо** == якої болячки трєба? Кр.

Рóжь, рос. *Secale cereale* L == жїто (С. Аф. Л. Ан.), здр. — **жїтцє** (С. Аф.), з половою — **половичавка**. — Пшєница добра, а жїто замїркуватє, дощї прїбили. Кн. — Жїто поспїло, прїспїло діло, їдуть жєщї жати. п. п.

Рóза, рос. *Rosa Toura* == рóжан, рўжа, R. canina L. — рóжа (С. Ан.). **Дїкал рóза**, R. canina, spinosissima, а по сл. Л. — R. Eglanteria L. — шипшї́ца (укр.), дїка рóжа, шипчáк (гал.), **Р. центифóлія**, R. centifolia L. — пóвна рóжа, трóйпáла (С. Ан.), **Р. ієрїхóнская**, *Anastatica hierochuntia* L. == рўчка Бóжой мáтєрі, **Р. альпїйская**, *Rhododendron ferrugineum* == ко́гїтнїк (С. Жєл.). — Я н батька була, як рóжа цвіла, а тепєр стала, як трава вїяла. п. п. — Максим козак Залїзняк, козак з Запорожжя, як вїйхав на Україну, як повная рóжа. п. п. — А шипшина їому в боки колить ся. п. п. — Хвалиє ся будяку, надувшис коровїєц, що на тропїду він походить колючками. Б. Б. — Вже тропїди жовкну́ть, роню́ть аистоньки, швидко і рїздвяні надбїжать сьвятки. Ст. Ан.

Рóзань == д. **Рóза**.

Рóзвалєнь == чвалáй, тюхтїй і т. д. д. **Валхлáк** 2.

Розга́ = різка, лозина. — **Розги** = різкі, лоза́, березова каша.

Розга золотая, *Solidago Virgaurea* L. = золотуха, жовтобрюх. С. Ан.

Розговіньє = розговини.

Роздыхъ = одпочінок, спочінок. — **Взять роздыхъ въ дорогѣ** = одпочити в дорозі.

Розмаринъ, рос. *Rosmarinus officinalis* L. = розмарин, розмарія, **Р. дикій**, *Ledum palustre* L. = багно, багніок, болотник, головолѣм. С. Ан.

Розмахъ = д. **Размахъ**.

Розпнть, ся = різнити, ся, вирізняти, ся, одрізняти ся.

Розница = д. **Разница**.

Розничный = роздрібний, що продає або продаєть ся не гуртом, а в роздробицю, у роздріб.

Розно = різно, парізно, особбо.

Розный = різний, не однаковий, не паристий, особбний. — Не паристі чоботи.

Рознь = 1. різниця, ро(і)знація і д. **Разница** 1. — Розсипались в рознацію і у-п'ять збирались. Ман.

2. д. **Раздоръ**.

Розовый = рожевий (С. З. Л.), ружевий (С. Л.), рождовий (С. З.), рожапий. — Серце мое коханєє, квіте мій рожевий. Мазєца. С. З. — Мої квіти рожеві морозом прибиті. К. III. — І сонце море покриває рожевою пеленою. К. III. — А цвіт королевий схилив свою головоньку червоно-розову на білєє попиклєє личенько лілєї. К. III. — Легенькі хмарки понили ся рожевим полїром. Пісоч. — Зроблю тобі хатину з рожевого цвітину. н. п. — Дівчинонько, ружевий квіте. н. п. — Мій квіту рожапий. Кот.

Розсынь = все що розсипано. — **Золотонєсная розсынь** = золоті руді, золотий пісок (С. Пар.), власне пісок, в котрому знаходять дрібниські зернятка золота. — **Вроссынь** = д. **Вразсыню**.

Розыгрышь = розигри.

Розыскной = слідчий.

Розыскъ = розвід, розвідка, слідство. С. Пар.

Рой = рій, 1-й первіак, 2-й другіак, 3-й третіак (Ст. О.), що одрізав ся від роя, як вийде з старого улика — парой, авангард рой — скалі. — До Іллі нехай рій сидить на гиллі. в. пр. — Кожного роя ще заздалегідь можна сподівати ся. Ст. О.

Ройный = ройовий. — Коли скінчаєть ся зовсім ройова пора, тоді бджоли починають зараз вбивати трутнів. Ст. О.

Ройстый = роїстий.

Ройтєся = 1. (отроїтєся) — роїти ся, дуже — розроїти ся, перестать — відроїти ся. — Ці бджоли, що мають роїти ся, так і клекотать в улику. Ст. О.

2. (заройтєся) = роїти ся, зароїти ся (С. З.). — Отаті думки роїли ся у мене в голові. Кп. — У мене в голові зароїло ся. С. З.

Рокамболь, рос. *Allium Schoenoprasum* L. = трибулька. (Д. під с. Лукъ).

Роковой = судний (С. Жел.), судженпий (С. Жел.), призначений (долею); нещасний.

Рокотать = бреньчати, брязчати; гуркати, гурчати, гуркотіти.

Рокоть = бренькіт, брязк; гуркот.

Рокъ = доля (С. Пар.), судбѣа (С. Жел.), призначєня, перєдсуд; безталання (С. III.), лихѣ, нещаслива годїна (С. З.). — Нещаслива ж моя годинонька! С. З. — Така її доля! К. III. — **Такъ судилъ рокъ** = так судїлось, така доля, так на роду написало.

Роль = рѣля. — Він добре відіграв свою роль.

Романіческій = романічний.

Романєсь = романє, сьпів на взір піснї.

Романтизмъ = романтичність.

Романтическій = романтичний.

Ромашка, рос. *Matricaria Chamomilla* L. = ромашка, ромєн (С. Ап. Л.), романєць (С. Ап.), **Р. дикая**, **русская**, *M. inodora* Z. = ромаш, ромєн (С. Ап.), **Р. римская**, **бѣлая**, **лєкарственная** = ромєн, мариніа (С. Ап.), мару́нка (С. Л.), румянок (С. Ап.), **Р. жѣлтая**, **боровіа**, *A. tinctoria* L. = ромєн, жѣлта ромашка, жовтіло. С. Ап. — Ромаш — зілля по дорозі розетилиєть ся. н. п.

Ромашковый = ромашковий, ромєновий, румянковий.

Рѣмень = д. **Ромашка римская**.

Рѣдихъ = рѣнд, рѣнда. — Коні в сїдаєх і рѣндах лєгких, але модних. Л. В.

Рѣйка, шт. *Corvus glandarius* = со́я, со́йка. — Ой пошлю я сою по милую свою... Сою прилітає, мила прибуває. н. п.

Рѣять, уронить = упускати, випускати, упусти́ти (С. III.), випустити; губіти, загубіти; роніти, уроніти (С. III.). Останнє слово, здаєть ся, вживаєть ся тільки тоді, коли річ їде про слєзю і про шірєя, що итиця ронить, і лист, що пада. — Упустила до доду і рѣзила. — Кий упустив. С. III. — Сижу та роню слєзю з ранку до вечера. Бп. — Там дівчина ходила, дрібні

сльози рошила. п. п. — Пави ходили, пѳря рошили. п. п. Под. — Вжс трюинди жовкнути, рюпюти листюцьки. Ст. Ая.

Рѳолка, рос. *Cuscuta ovifera* L. = рѳ-повка (С. Ап.), ханька, ханка (С. Ап. Ш.), хорохонька, тарапупька, таракуцька. С. Ап.

Рѳопоть = парікання (С. Л.), рѳемство.

Роптати, возронтати = парікати (С. Л.), рѳемствувати, рѳемстити, зарѳемствувати. — Не парікаю я на Бога, не парікаю ні на кого. К. Ш. — Тяжко їм жилось, але ніколи на се не рѳемствували. Гр. Чайч.

Роса = роса. — Р. медвенія = падь (на колосі). — **Обильно росю** = рѳсно (С. Л.), рѳсяно. — Не йдіть туди, бо там росяно. Кр. — **День безъ росы** = суходень. — **Покриваться росю** = росіти ся, росіти.

Росінка = ріска, рісочка. — З самого ранку і ріски в росі не було. п. п.

Російстий = російний. С. Л.

Росіть, оросіть, ся = росіти, ся, росіти, зросіти, ся. — Дрібенькими слізюньками все поле зросіла. п. п.

Росказин = баліси, баландраси, теревені.

Роскошество = роскошування.

Роскошествовать = роскошувати (С. Л.), жирувати (С. З.), жиркувати. — До скоху роскошував і цілісіпське літо, не вгаваючи, сьпівав. В. Г. — Надітали гуси, стали жирувати. п. п.

Роскошникъ, ца = роскішняк, ця.

Роскошничать = д. Роскошествовать.

Роскошный, но = роскішний, но; пійсний, бучний, но. — Роскішний обід. — А той пишний та роскішний. К. Ш.

Роскошь = роскіш (С. Л.), рѳскші (С. З.), пѳвіява, пиха (С. Л.). — Та колись була роскіш — воля, а теперська певольська. п. п. — Живе в роскошах.

Рослый = високій, рослявий (С. З.), рѳсловий (Кр.), про хліб, трави ще — буйний (С. Л. Ш.), гінький, вигѳчастий. — Такий рословий парубчак. Кр. — Буйна трава. С. Ш. — Хліба були великі і гінькі. К. З. о Ю. Р.

Російскъ = д. Російка.

Російца, рос. *Alchemilla vulgaris* L. = пріворотень. С. Л.

Російска = д. Російска.

Росісь = список, реєстр.

Роспуски = бендіог (С. Л.), бендіюгі (С. Л. Ш.).

Роспускъ = роспускання, роспуск.

Россомаха, зв. *Mustela gulo* = росомак, росомэх. С. Жел.

Россомащечий, россомащій = росомэховий.

Ростбѳфъ = рѳтбѳф, печени волова по аплицькому.

Ростверкъ = підвѳлина (під хупдамент).

Рості, ты = д. Расті, ты.

Ростити, віростити, ся = 1. рѳстити, вірѳстити; схѳдити, зіхѳдити, зійти; кильчати ся, парѳстити ся, покільчати ся, покільчити ся, попарѳстити ся. — Насіння почало вже схѳдити. — Горох покільчив ся. — Насіяла росади в черепки, а потім посіяла, як насіння вже покільчилося. Лев. 2. квѳтати. С. З. — Курка почала квѳтати, треба дивити ся, де знесєт ся. 3. терти ся. С. Ш. — Гиба почала вже терти ся.

Ростовщій, ца = лихвѳр (С. Жел.), позичѳйло. — З одної вбогѳ людини лихвѳр правив гроші. Зіньк. — Лихвѳр очевистє крадець ближнього свого працю. В. П. — Хто би си важив бѳльш брати, таковий називаєт ся лихвѳрем. В. П.

Ростовщичество = лихвѳрство.

Ростовщическій, ростовщичій = лихвѳрський.

Ростокъ = пагіц, пагонєць (С. Жел.), парісль, парісток (С. Жел.), кілєць, колєць (С. Жел.), прѳрісь, прѳрість, прѳрѳсть (в зерні). — **Ростки цукать, цустити** = кильчати ся, парѳстити ся, покільчати ся, попарѳстити ся.

Рострогъ = д. Растрѳгъ.

Ростъ = 1. ріст, зріст (С. Л.), рѳзріст, віріст, зар. рісточка, сильний — буйня. — Який зріст, така й сила. п. пр. — Хліб на зріст добрий, та на зерно плохий. С. Л. — Не давали й не дають йому свѳбѳдо йти до культурного зрѳсту. Кп. — Герасим не високий на зріст, сухоряний. Лев. — Євмен був саженого зрѳсту. Кп. — Хліб га виріст гарний. Си. — **Рѳстомъ** = на зріст. — Дівчина була не велика на зріст. Лев. В.

2. рѳст, приріст, верхі і т. д. д. **Прѳцѳнтъ**. — **Отдѳти дѳньги въ рѳстъ** = віддати гроші на прѳцѳнти, на прѳкат.

Рѳсхмель = підніток.

Російка, рос. *Drosera* L. = росічка, D. rotundifolia L. = російка, росічка, бѳжа роса. С. Ап.

Рѳтастий = рѳтатій.

Рѳтъкъ, рѳтѳшко = д. Рѳтъ (здр.).

Рѳтѳще = д. Рѳтъ (пѳб.).

Рѳтний = рѳтній.

Ротóвий = ротовий.

Ротоз́й, ка = роззява (С. Л.), роззявля́-ка, солопій, га́ва, віторопок, на́доло-бень (Ман.) і д. Зъ́вака і Разі́ня.

Ротоз́йти, ротоз́йничать = га́ви лови́ти, га́вити, гавро́яти, ві́трішки про-дава́ти, купува́ти.

Ротоз́йя = д. Ротоз́йяка.

Ротóк = д. Ротъ (здр.).

Рототні́к = д. Подмарéнникъ 1.

Ротъ = ріг, рот, уста, здр. — ротóк, ро-тея́й, тко, у́стоньки (С. Ш.), поб. — ро-ти́ще, зневажливо — пель́ка, пісок. — Роззя́в ріг, то я сам тобі вскочу. н. к. — На чужий роток не накинеш платок. н. пр. — В кого в руках, в того й в устах. н. пр. — Ані пари з уст. н. пр. — Склепили ся карі очі й устовьки мої. н. п. — Вь́ ротъ ниче́го не йде́тъ = в пельку ні́чого не лізе. — Зажа́ть ко́му ротъ = заці́нити, заці́ткати. — Хлопо́тъ по́лощъ ротъ = кло́поту по́вна голова́.

Рóхля = жа́ку́ха, мні́ха, лемі́шка і т. д. д. Неповоро́тливий.

Рóща = гай (С. З.), га́зók, гайчо́к, лі-со́к. — Садок, гайчо́к розведу. К. Ш.

Роя́лість = царя́нни.

Рта́читься = д. Арта́читься.

Рти́ще = д. Ротъ (поб.).

Ртóвий = д. Ротóвий.

Ртуті́ти, партуті́ти = живи́м сріблòм на-воді́ти, навести́.

Ртутні́й = з живóго срі́біа́. — Р.ма́зъ = політа́нь.

Рту́ть, Hydragryum, mercurius, argentum vi-vum — живé срі́блò. С. З. — З одного краю тіі дудочки видають із скла бу́ль-банку, налявають туди живого срі́бла. Де-що про Св. В.

Руба́ка, руба́чъ = руба́ка.

Руба́нокъ, руба́нь = ге́мбель, ско́бель. С. Л.

Руба́ха, руба́шка, здр. — руба́шечка, ру-ба́шечка = сорóчка (С. З. Л.), кошу́ля (С. З. Л.), здр. — соро́йна, сорóчечка, кошу́лька (С. З. Л.), дїтська — льо́ля (С. Л.), цїльч — доді́льна (Ман.), верхня ча-стина жіночої сорочки — ста́н, спідня — підти́чка (Ман.), передній спід — пелена́, під руками — ластівка́, плечі — у́ставка (С. Ш.), підни́вка на грудях і на плечах — підодпі́лки (Ман.), ви́шивка на рукавах — по́лики, в шизу — лі́штвѣ, сорóчка моло-до́й покрі́вамена — покраса́. — І сорóчку пошила і уставки пови́шивала. н. п. — На нім кошу́лька, як бі́ль біленька, як папі́р

топéнька. н. п. Под. — Як буде доля, то буде й льо́ля. н. пр. — Хоч в одній льо́лі, аби до любові. н. пр.

Руба́шечный = сорóчковий. — Р. ворот-ни́къ = ко́мір сорóчки.

Руба́шка = 1. д. Руба́ха.

2. сорóчка (про карти), ма́сть (про ко-ней). — Пу́стятъ вь́ руба́шкѣ = в стар-ці́ пу́стити, зні́йти. — Оста́ться вь́ одній руба́шкѣ = звести́ ся ні на що, перевести́ ся на зли́дні.

Рубе́жный = д. Погра́ничный.

Рубе́жъ = д. Грани́ца.

Рубе́ць = 1. пруг (С. З.), пружо́к (С. З.), смуга́, карбі́ж.

2. шрам, блі́зна. С. З. — У його на ви-ду шрам. — І бли́зни од стрі́л бусурма́н-ських. Кочубей. С. З.

3. рубе́ць (обши́тий край тканини і Reli-culum, д. Желу́док).

Руби́ти, ся = 1. (разру́бать) — рубати́, ти́ти, розру́бати, розти́ти, цю́каючи — розцю́кати. — Як ударяв раз, другий, та́к і розтяв по пола́м. — Розрубав на дво́в.

2. (еруби́ти) — рубати́, зти́нати (С. З.), пома́ду — цю́кати, зру́бати, ста́ти (С. З.), зі́тну́ти. — Зрубав дере́во. — Підійшов до дере́ва, цю́кнув сокирою. н. к. — Зліз на дуба та й цю́каю гилля. н. к. Ман. — Цю́каю та́й цю́каю — мій дуб стои́ть непа́че не його й цю́кають. К. Х. — Голову ста́ли. С. З. — Руби́ти до корня́, до послѣ́днього = у пень́ рубати́. — А в городі́ у Бату́рині́ мужиків та жіно́к у пень́ сі́кли та ру-бали. н. п. — Ой ти гадаеш, Мазено, Мо-скву у пень́ рубати. н. п.

3. (пзру́бать) — рубати́, сі́кти, пору-ба́ти, носі́кти, дрі́бно — локі́нїти, по-локі́нїти. — Р. ка́пу́сту = сі́кти, шат-ківницею — шаткува́ти.

4. (обруби́ти) = обру́блювати, підру́б-лювати і т. д. д. Обру́бать 2. — Руби́ти платкі́ = підру́блювати хусткі́.

5. рубати́, ся, бі́ти ся. — Руби́ться са́бями = на са́блях бі́ти ся. — Ру-би́ти пзбу́ = ста́вити, будова́ти ха́ту (з дере́ва). — Дождь ру́бить = дощ пе-рі́щить (си́льний і крапли́стий).

Руби́ще = ру́бля (С. Л.), рубі́ж (С. Л.), ру́б-ці́ (С. З.), ра́мтя (С. Л.), дра́нтя, дра́нка (С. Л.), ла́ти, ла́танці́, лахма́ни (С. Л.), лахма́нина (С. З.), стра́чки, стра́плі́, стра́пье. — Дасть сорóчку ми́ні, бо, бач саме рубля́. н. к. — Треба при́сти, щоб рубля́м не тря́сти. н. пр. — Ні́чого не справ-

ляв і в рамлі ходив, не додав та все гроші ховав. Гр. Чайч. — Як наймичка жидівська, доношувала тільки дядиве рам'я. О. Мир. — Наче жебрак обвішаний дрантям. Кн. — Буудуть вови по улицях тепер дрантям трісти, як не схотять молотити, а жішки їх прости. н. п. — Он у подруг і те і се нове, а у мене одно дрантя. О. Мир.

Рубка = рубання, рубанка (С. З.), цюкання. — Огнем, рубанками руйнувати і городи одбіраги. Мазена. С. З.

Рублёвикъ = карбіванець (срібла рос. монета = 100 коп.). С. З. — Сьвяті отці — карбованці. н. пр. — Встань мила чорнобрива, пробудись, на — одного карбованця, щди похмелись. н. п.

Рублёвий = рубльовий, вартий рубля, куплений або проданий за карбованця. — **Рублёвая монета** = д. **Рублёвикъ**.

Рубль = рубель, руб, карбіванець. — Я за Гауку рубли дав, бо я Гауку сподобав, за Марусю пятака, бо Маруся не така. н. п. — **Взгляньте, слівно рублём подарить** = гляне, мов сонечко ясне, аж на душі весело стає. — **Рубль мелкой монетой** = на карбованця дрібних.

Рубль = фляк (С. Ш.), хляки (С. З.). — За фляки нема дяки. н. пр.

Рубчатый = карбований.

Рубчикъ = д. **Рубецъ**.

Рубчикъ = рубач. — Гура! кричать рубачі при кожид упадку лісового велетня. Фр.

Руганіе = лайання. С. Л.

Ругань = лайка, лайанка. С. Л. (Д. Брань 1.)

Ругатель, ница = лайливий, ва (Сп.), на-ругач.

Ругательный = лайливий. Д. Брацливий.

Ругательство = д. **Ругань**.

Ругать, ругнуть, ся = лаяти, ся, полаяти, налаяти, дуже — шпелити, кобенити, бештати (С. Ш.), банітувати, паскудними словами — паскудити (Кр.), в батька — батькувати, матерю — матіркувати, матюкати, ся, матюкувати, матюки гнүти, по московськи лаяти, ся. — Не то що не бив, навіть ніколи не лаяв ся з нею. Лев. — А він мене ані б'є, ні лає, а він мене гуляги пускає. п. п. — На улиці не весело, в хаті батько лає, а до вдови на досьвітки маги не пускає. К. Ш. — Ти, каже, сякий-такий, а він його шпелить на всю губу. п. о. — А вже я його добре бештав. С. Ш. — Давай його знов батькувати. п. к. — Яременка в пику тиче, по московськи лає. К. Ш. — Д. ще під сл.

Бранить.

Рудá = 1. кров, мазка, рудá і т. д. д. **Кровь 1.**

2. рудá. С. З. — **Р. желёзная** = д. під сл. **Желёзный.**

Рудникъ = кональня (С. Жел.), рудня, рудокіпи (Волинь. Зап. М. Сидоренко), рудокінья, рудокопальня, рудник. С. Жел.

Рудничный = рудницький.

Рудной = рудний.

Рудожёлтый = рудожовтий.

Рудокіпня = д. **Рудникъ**.

Рудокіпщикъ, рудокіпъ = рудник (Волинь. Зап. М. Сидоренко), рудокіп, рудокіпщик. С. Жел.

Рудокіпъ = д. **Рудникъ**.

Рудный = д. **Кровапой**.

Ружейникъ = пушкарник, рушникар. С. Жел.

Ружейный = рушничний. С. Жел. — **Р. стволь** = цівка.

Ружени = пушкарня.

Ружьё, здр. ружьёцъ, зпев — **ружышко** = руч(ш)иця (С. З. Л.), рушничка, ружжє, ружина (С. Л.), ружиця (С. З.), оружина, стрільба (Гал.), стрельба, фюзия, фюзійка (С. З. Ш.), у Запорожців — булдімок (С. Аф. Ш.), булдімка (С. З.), мушкет, самонал (С. З.). — Частина: **стволь** = цівка і д. **Дүло, ложа** = приклада, де цівка приходить ся до приклада — **хвостовикъ**. — **Р. кремнёвое** = кремсак. — **Р. Крѣпостное** = гаківниця. Л.

Сам. — **Р. съ растрѣломъ** = горлач. — Ой візьми, сину, з кілка рушницю, та забий сиву зозулицю. п. п. Под. — У городі у Гаухові сгребляли з рушниці — не по однім козаченьку плакали сестриці. п. п. — Дали йому в руки рушницю: оце тобі вірна сестриця; дали йому у руки ружицу: оце тобі вірна дружина. п. п. — Він собі купив охотницьку рушницю і почав ходити на охоту. Гр. Чайч. — А Осман узяв рушницю добру та і сів держати сам сторожу. Ст. С. — Москаль, сгоячи коло будинку з оружиною, зараз гукне: куди? Ос. — Для сильной армії своїй рушниць, мушкетів, оружий наслани повні гамазей, гвиловов, фюзій без пружин, булдімок, флінт і яничарок. Кот. — Як наш кобзарь з важким рапцем під ружжєм гуляє. К. Х. — А я фюзію набью. таки тую бабу вбью. п. п. — Чи в очере-ти зо стрільбами по качки. Фр. — **Къ ружью!** = до збрöї! — **Положить ружьё** = зложити збрöю. — **Становиться подъ ружьё** = ставати до збрöї.

Рука = рука, рүченка. п. п. — **Правий** (С. З.), прайша, ліва — лівийця. Кожна рука до себе горіє. н. пр. — **Рученьки звязали, гулять заказали.** п. п.

Що де правші моєї нема? Де-ж моя рука? Кн. — **Рука́ми** = ру́чно, руко́шма (Лев.), руко́наш. — Витяга́йте соху руко́шма. Лев. — **Право́ю, лѣвою руко́ю** = правору́ч, лівору́ч. — **Обѣими рука́ми** = обіруч. — Маха́в обіруч до мене. — І обіруч ме́чем опоясав до поясниці. Кот. — Взяв дрю́чок обіруч. Лев. — І не рад за гарячий ка́мінь, та треба обіруч. н. пр. Гр. Чайч. — **Рука́-обѣ-руку** = по́руч, по́бік, по́пліч. — Тепер він стоїть поруч панської дитини. Кн. — Шевченко йдучи попліч з Костомаровом, мусів розважати його. Кн. — **Подо́й руку** = під плече. — Взяв мене під плече і пішли ми до Дніпра. Кн. — **Изъ рукъ въ ру́ки** = з рук до ру́к, з рук на ру́ки. — **Ру́ку набіть** = приломи́тись (Ман.). — **Съ ру́ки** = на ру́ку, на ру́ку кови́нька (С. З.). — **Съ лёгкой ру́ки** = в до́брый час. — **Подо́й руко́ю** = на по́хвяти. — Нема в мене на похвяти книжки. Кн. — **Къ рука́мъ прибра́ть ко́го, что** = а) до рук прибра́ти, у ру́ки взя́ти, б) прихова́ти, зага́рбати. (Д. під сл. Прибира́ть). — **На ско́рую ру́ку** = на швидку́ ру́ку, прихашцем, аби-як (що зробити). — **Подня́ть на себѣ ру́ки** = само́му собі смерть заподіяти. — **Сидѣть, по́лжа́вши ру́ки** = нічо́го не робіть, згорпну́вши ру́ки сидіти. — **Онь е́му съ ру́ки** = він за його ру́ку тягне. — **На ру́ку неча́сть** = ханкий (С. Ш.), злодію́кува́тий. — **Подо́й п'я́ною ру́ку** = на підпитку, по п'я́ному. — **У него́ до́лги ру́ки** = а) ханкий (С. Ш.), злодію́кува́тий, б) битлівий. — **Изъ рукъ вонъ пло́хо** = зовсім погано. — **На всѣ ру́ки** = на все здатний. — **На сво́ю ру́ку оху́лк** не по́ложитъ = д. під сл. Оху́лка. — **Большо́й ру́ки Жлутъ** = великий плу́т'яга. — **Держа́ть чью́ ру́ку** = тягти́ за ко́го.

2. рука́, письмо́. (Д. По́черкъ.) — **Прило́жить ру́ку** = підписа́ти ся. — **Э́то письмо́ его́ ру́ки** = це пи́сано його́ руко́ю, це його́ рука́.

3. сторо́на, бік, рука́, права — прави́ця (С. З.), ліва — ліви́ця. — **По праву́ю, по лѣвую ру́ку** = на пра́во, правору́ч, на лі́во, лівору́ч.

Рукавець = д. Рука́вь (здр.).

Рукави́ца, рукави́чка = рукави́ця, рукави́чка, мн. — рукави́ці, верхні шкурата́ні — на́кожні, короткі — ха́ньки.

Рукави́чникъ = рукави́шник. С. Жел.

Рукави́чный = рукави́шний.

Рукави́ще = д. Рука́вь (поб.).

Рука́вный = рука́вний, од рукава́.

Рука́вь, здр. рукаве́ць, рука́вчикъ, поб. рукави́ще = 1. рука́в, рукаве́ць, передня части́на рукава жі́нчої сорочки ви́шивана — по́ліки, край рукава сорочки — чо́хла (С. З.). — **Разрі́зніе рукава́** = роспо́ри, роздо́ри (Ев.), вильо́ти. — Ой чи той то Микита, що з вильотами свита. н. п.

2. ма́тні (д. під сл. Нево́дь).

3. ки́шка (до смоку).

4. рука́в, прото́ка, ві́тка, річа́к, невели́кий — за́річок. — Такі всі ві́тки впа́дають в вели́ку воду, а з неї гірла в Дні́пр од самої Січі. Л. В.

Рука́стый = рука́тий. — Кіт, кажеш, з'їв? Мабу́ть, рука́тий. Кр.

Рукоблуді́е, рукоблудство́ = д. Онані́змъ.

Рукоблудни́къ = д. Онані́сть.

Руководи́тель, ни́ца = проводи́рь, при́вдця (С. Л.), поводи́р (С. Л.), поводи́тар, ка (С. Л.), оруда́рь, ору́дник (С. Жел.), руково́дник (С. Жел.), вата́г, ватажо́к, напра́вник, папу́тник, ця, керма́нч, керови́чий. — Все що жило новим життям, скрізь заворуши́лось; як ба́жали проводи́ри, все так і робило́сь. Кост. — Маю́чи за керма́нича духо́вество, шко́ла не спро́можна була. Кн.

Руководи́тельство́ = при́вод, ору́дування, керува́ння, руково́дство (С. Жел.). — **Всюди при́вод дає**, а сама не хоче за чужим при́водом ходи́ти. Номис. С. Л. — **Ви бѣ всюди бу́вали**, то за вашим при́водом і титарь наш кра́ще справить си. Ос.

Руководи́тельство́вать = пе́ред води́ти, вести́, ору́дувати, керува́ти (С. Жел.), верхово́дити, кермова́ти, ся. — **Дівок танок ходи́ть**, Бошдарівна усім перед во́дять. н. п. — **Пропав і той, хто всім верхово́див**. К. Ш. — **Люди солида́рні в іде́ї**, пови́нні кермова́ти си інтере́сами загально́ї іде́ї. Кн.

Руково́дство = 1. д. Руководи́тельство́.

2. підру́чник. С. Жел.

Руководи́тельство́вать, ся = 1. д. Руководи́тельство́вать.

2. трима́ти ся. — **Що до право́писі**, тримаю си Ку́лішівки.

Рукодѣ́ліе = 1. рукодѣ́лство, рукодѣ́я, рукодѣ́ння (Лев.).

2. рукодѣ́ля.

Рукодѣ́льникъ, ца = рукодѣ́льник, ця,

рукодійник, ця, рукоділь, рукоділя. С. Жел. — Яка хазайка, яка рукодільниця. Кот.
Рукодільний = рукодільний.
Рукоміникъ = умивальник, ця, мийниця. С. Жел.
Рукопашний, рупошъ = рукопашний. рупош (С. Жел. 3.).
Рукописный = рукописний. С. Жел.
Рукопись = рукопис (С. Жел.), рукопис. — Загубив ся десь мій рукопис.
Рукоплеканіе = оплески (С. Жел.), поплески. — Просьпівав так добре, що довго не змовкали оплески.
Рукоплекать = плескати, рукоплекати. (С. Жел.).
Рукополагать, рукоположить, ся = сьвятити, ся, висьвячувати, ся, висьвячати (С. Л.), висьвятити, ся, ставити ся. — У неділю він ставив ся на попа, висьвятив його сам митрополіта. Кн.
Рукоположеніе = висьвячення (С. Л.), ставлення, поставлення.
Рукоприкладство = підпис, підписання.
Рукоприкладчикъ = підписач.
Рукоприкладствовать = підписувати. С. Жел.
Ручка, рукоятъ = руків'є (Ніс.), ручка, батога — пужално (д. Кнутаівце), грабель — грабильно, граблице (д. Грабли), дверей — ручка, жорна — мліп застуна — заступильно (д. Заступъ), коси — кісея, косьє (д. Коса), коловорота — корба, крутіло, кочерги — кочержильно (д. Кочерга), ложки — держачок, стебло, мітли — держало, держално, мітлище (д. Метловице), меч, шаблі — держално, держак, держало (С. Л.), ручка, ножа — колбодка, колбодочка (С. Л.), посудини — держало, ручка, ўшко (С. Ш.), рогаця — рогачільно, свердла — цендібар, сани — санильно, сокири — топоріще (С. Л. Ш.), топоріско, ціпа — ціпильно, ціпильня, черпака — держак, держално (С. Л.), щітки — щітнік. — Велими коротке пужално, наче у нагайки. Кн. — До залізних грабель треба й грабильно залізне. Кн. — Пішов набити заступ на заступильно. Кн. — Незручна ся коса; про мене треба довшого косья. Кн. — А до маховика приправлена корба. Кн. — Держачок у ложки непомірно довгий. Кн. — Цоти билися, поки в руках од мечів самі держална позоставалися. Б. К. — Засадив піз у груди по саму колодку. Кн. — Грай, грай, глечик, а підеш без ушка. п. пр. —

Треба вкоротити санильну, довге воно, тому ї сапати важко. Кн. — Товсте топоріще, таке, що й рукою не обіймеш. Кн. — Як утопає, сокиру дає, а як порятують, і топоріща жалє. н. пр. — Позагублявши сокири, добре й топоріско. н. пр. — Ось прив'яжу бича до ціпильна. Кн. Д. ще під сл. **Держалка**.

Рулевой = стернік (Ман.), стернічий (С. З. Л.), припіщик (Ман.). — Копитан гукає на стерника, а він куцає. Кн. — Д. ще під сл. **Кормчий**. — **Рулевымъ быть** = стерніти, на стерні бути.

Рулó (полотна) = сувій. С. З.

Рулъ = стерно (С. Л.), правіло, кормило, у плота — трепло (С. Л.). — Стерном керують корабель. Чайч. Д. ще під сл. **Кормило**.

Рулъный = папунний. — **Р. табакъ** = тютюн в папуніах.

Рүля = папунша. С. З. — Та продала дівчина душу та купила козакові тютюну папуну. п. п.

Румінія = Румунія, Молдава, Молдавія (С. Л.), Волощина (С. З. Л.).

Румінь, ка = румун, ка, волох (С. З.), волошин, волошка.

Румінекій = румунський, волобський, молдавський.

Руміна, румінка, рос. Едини гиргим Л. = красний корінь, E. vulgare — шарпо, свінець, громовик, зячі бурячки, медішник, рипник.

Румінець = краса, румянєць (С. Жел.).

Румінять, парумінять, ся = рум'янити, парум'янити, ся.

Руміны = красіло, рум'яніло, рум'янець. — Куни мін і білило і красило. н. п.

Румяный = рум'яний (С. Жел.), рум'яний, червоповідий, ружяний (С. З.).

Румянить = рум'янити. С. Жел.

Рүпнестый = рупісний, волохатий.

Рүпный = 1. вовняний, рупний.

2. табунний (д. Рупо 3.).

Рупó = 1. вівна.

2. рупо, остриг.

3. табун. — Оселедці ходять табунами. С. Ш.

4. пучок горюху з бадиллям.

Рүпоръ = рупій, говірнa труба.

Руса́къ = заєць з сивою чи сірою шерстю на спині.

Русáлка, русáлочка = русалка, русалочка, русалонька, дитина — мавка. С. З. Л. — Щоб мавки не залескотали. С. З.

Русáлкинь = русальчин.

Руса́льний = руса́льний, ма́вський. — **Р. неді́ля** (перед Зеленими Сьвятками) — руса́льна неді́ля (С. З.), ма́вський ті́ждень.

Русло́ = річи́ще (Ман.), корі́то, стрі́жень, пото́ка, водото́к, пото́чина, ву́зьке — ву́зьмина́. — Глибина, котро́ю плине рі́чка, зве́ть ся річи́ще. Зем.

Русый = ру́сий, руса́вий.

Русе́ть, порусе́ть = руса́вити, поруса́вити.

Русе́ть, обрусе́ть = моска́лити ся, каца́нити ся, обмо́скалити ся і т. д. д. **Обрусе́ть.**

Ру́та, рос. Ruta graveolens = ру́та (С. Ан.), зробле́ний з рути — рутва́ний. — Рутва́ний віно́к.

Ру́тний = рутва́ний. С. З. — Так і запья́неш, як рутва́на кві́тка. С. З.

Рухло́сть = кри́хкість.

Рухлы́й = кри́хкий, си́нкий.

Руха́ть = става́ти кри́хким, си́пким.

Рухля́д = збі́жжя (С. Аф.), мі́зерія (С. З.), ска́рб, ма́ватки, ма́наття (С. Л.), шу́плаття. (Останні три слова переважно про оде́жу). — Забірай з собою усе́ своє збі́жжя та йди куди зна́еш. н. о. — Мі́зеріі накла́в дві скри́пі. Кот. — Дала ма́ти за дочко́ю і скри́ню і коро́ву і па́дала вся́кого шу́плаття. Лев. — Мя́гка́я ру́хля́д = д. Мь́х 1.

Рухну́ть, ся = упа́сти, пова́лити ся, зава́лити ся. — Зава́лила ся сте́ля.

Руча́тель, ни́ца = д. **Пору́читель, ни́ца.**

Руча́тельство = зару́ка, пору́ка, запо́ру́ка, руко́мство (д. **Пору́ка 2**). — Вбачав в Шевченкові зару́ку сво́ї будучи́ни. Ки.

Руча́ться, пору́читься = руча́ти ся, пору́чати ся, йма́ти ся, пору́чити ся. — І за свою́ назу́ку не руча́є. н. пр. — За те руча́тись не буду. Кр. — Ручу́ ся вам, що до́бре буде. Ки. — Хто ручи́ть ся, той мучи́ть ся. н. пр. — Не́ймай ся ві́ за ко́го. н. пр.

Ручево́й = струме́невий.

Руче́й, руче́єк = струме́нь, струмо́к (С. Л.), струмо́чок (С. З.), струга́, стружо́к (С. Л.), течі́я, водоте́ча (С. Л.), руча́й, брідо́к, брідо́чок, буркотли́вий — бурча́к (С. Л.). — Ог поли́ли ся стру́мки по землі́ і обми́вають і буда́ть її. Ча́йч. — Сні́ги розто́пи́лись, зли́ли ся стру́мками, землі́ мо́лодіє, укри́лась кві́тками. Ча́йч. — Стру́мочок холо́дий коти́в ся, із ме́ртваго гру́нту дже́релом то́чив ся. Пч. — Зга́дки його́ ли́ли ся то́ді́ живи́м стру́мком, що́ то́ тихо́ ї журли́во дзю́рчав свою́ смутну́ пісе́ньку, то́ гу́чно ре́вів, мов бу́рчак, спада́ючи у бе́зодню. Лев. В. — Зно́ву вже́ талу́ть сні́ги,

зно́в руча́ї у я́ри покотили́сь. Мова. — В са́ду те́че руча́й. Ки.

Руче́йний = д. **Ручево́й.**

Ручка́ = 1. ру́ченька (д. **Руча́ 1**).

2. ру́чка і д. **Ручо́ять.**

Ручно́й = 1. ручни́й. — Ручни́й млино́к.

— Ручно́й бо́й = бі́йка на ша́блях, си́сах то́-що, а не огнепа́льною бро́нею.

2. ручни́й, приру́чений, хова́ний. — Приру́чений го́луб.

Ручи́стий = струме́ни́стий.

Руща́ть, поруща́ть, паруща́ть, изру́шати́ = рі́зати, кра́яти, нарі́зати, порі́зати, накра́яти, покра́яти. — На́різати хлі́ба. — На́кра́яла м'я́са.

Рущи́ть, разру́шити́ = ру́йнува́ти, розру́йнува́ти і д. **Разруша́ть.**

Рущи́ться, разру́шиться = 1. ва́літи ся, розва́літи ся, нова́літи ся, зава́літи ся. — Ста́ра це́рква розва́лила ся.

2. рва́ти ся, порва́ти ся, пере́рва́ти ся. — Мі́ж ними́ порва́лась дру́жба.

Ри́ба, ри́бка = ри́ба, здр. — ри́бка, ри́боп'я́ка, ма́ле — ри́беня́, ри́б'я, по́б. — ри́ба́ха, самчи́к — мо́лоче́нник, ри́ба, що́ йде́ з мо́ря в рі́чку вики́дати і́кру — хо́довик, що́ йде́ наза́д у мо́ре — уті́кач (По́пка — Черномо́рські́ коза́ки). — Ри́ба уже́ не лови́лась і ста́в він збі́рати́ ся до до́му, — гу́льк, аж пійма́лось і́ще одно́ ри́беня. Ск. Ал.

Рыба́к = 1. риба́лка (С. З. Л.), риба́лочка, риба́лонько (С. З.), риба́рь (С. Жел. З.), риба́вчик (С. Жел. З.), риба́к (С. Жел.), риба́лов, е́ць (С. Жел.), що́ та́гне не́від — не́відни́чий, про́стий робо́чий на риба́ловлі — забро́дчик. — Сам Бо́г з риба́лки апо́стола вчи́нив. н. пр. — Ой риба́рі-риба́ренськи́, да́м я́ вам на́пшти́ ся, ой ви́тягви́ть Васи́ленька́ та хо́ч подиви́ть ся. н. п. — Хло́дці́ риба́ловці́, ви́ за́кнї́йте сі́тку. н. п. — Зве́ли ти́ сво́їм сви́днї́чим — ха́й вдово́лять ри́бку. н. к. Ман. — **Рыба́комъ́ бы́ть, про́бы́ть** = риба́льчи́ти (С. Л.), про́риба́льчи́ти.

2. ри́бник (С. Жел. З.), риба́с. — Ри́бни́кам і́ рі́зникам то́ргува́ти в ни́жнім Ки́їві. Л. В.

Рыба́цкій, рыба́чий = риба́льськи́й, ри́барськи́й; риба́тчи́н. — Риба́льськи́й це́х. С. З.

Рыба́чка = риба́льчи́ха (жі́нка риба́лки), риба́ловка́ (що́ сама́ риба́льчи́ть).

Ры́бенный = ри́б'ячи́й. — Ри́б'ячі́ кі́стки.

Ры́бина = ри́бі́на. — За ці́лий вс́і́р пійма́в одну́ ри́бину.

Рибешокъ = рибеня, тко, рибя. (Пр. д. під сл. Рѣба.)

Рибистый = рибний. — Рибний ставок.

Рѣбика = рѣбка, — Бѣлая рѣбика = д. Бѣлорѣбика.

Рѣбишка = д. Рѣба (здр.).

Рѣбика = д. Рѣба (поб.).

Рѣбий = рѣблячий, рѣбин, рѣбяний. —

Р. жиръ = трѣн, трону. С. Ш. — Р. клей = карюк.

Рѣбка = рѣбка, рѣбонька. — Мѣлкая рѣбка = мѣлька, мультка.

Рѣбный = рибний. — Р. ловли = риболовля. — Мѣсто рѣбной ловли = рѣбальня, риболовня. — Р. торговецъ = д. Рыбакъ 2.

Рѣболовство = рѣбальство (С. Л. Жел.), рѣбацтво, рѣбарство (С. Жел.). — Заниматься рѣболовствомъ = рѣбальчити (С. Л.), рѣбалчити, рѣбалкувати, рѣбалити (Грб.), рѣбарити, рѣбалчити. С. Жел.

Рѣболовъ = 1. д. Рыбакъ 1.

2. ит. Larus = мартѣн (С. Жел.), рѣбалка, крѣчок.

Рѣболомѣшленникъ = д. Рыбакъ 1 і 2.

Рѣганіе = рѣганія.

Рѣгать, рѣгнутъ = рѣгати, одрѣгувати, рѣгнути, одрѣгнути.

Рѣгота = рѣганія.

Рѣданіе = рѣданія, голосѣнія, лѣмент (С. Жел.). — Жѣноцтво тремѣло від сназматичнихъ рѣданъ. Кн.

Рѣдять = рѣдати, голосѣти (С. Л.), лѣментувати (С. Жел.).

Рѣжебородый = рудобородый.

Рѣжеватый = рудоватый.

Рѣзиковый = 1. рѣжиковый. 2. рѣжѣнный.

Рѣжникъ = 1. гр. Agaricus deliciosus — рѣжникъ (С. Ан.), рѣжокъ, мн. рѣжѣй. С. Ан. Л. 2. рос. Cameline sativa Cronz. — рѣжѣй. С. Ан.

Рѣжій = рудѣй (С. Л.), з темными смугами — муругій (д. під сл. Мать). — З чорнявою вечері стою, з бѣловою обѣмаю ся, а з рудою, як з дурною, що вечора насмѣхаю ся. н. п. — Мамко моя мила! Не дай мене за рудого, бо я чернобрива. н. п.

Рѣжѣть, порѣжѣть = рудѣти (С. Л.), порудѣти.

Рѣкать, рѣкнѣть = рѣчати, рѣкати, рѣкнѣти.

Рѣкъ = рѣк, рѣчанія. С. Жел.

Рѣлѣйщикъ = лѣрникъ.

Рѣло = пісок, морда; піка, марміза,

мармуза. — Немѣтое рѣло = мураза. — Свинячий пісок. — Пр. д. ще під сл. Морда і Рѣка 1.

Рѣльце = 1. мордочка, пічка, мѣдзя, піщорка (д. Мордашка 2).

2. носик (посудина).

Рѣлѣ = лѣра. — Играти на рѣлѣхъ = грати на лѣрі.

Рѣлѣтый = д. Мордастый.

Рѣнокъ = рѣнок, базаръ (С. Аф.), торгъ, торжокъ, торговѣния (С. Ш.), мѣсто. С. З. — У Київѣ на рипку пѣють чумаки горѣ ку. н. п. — Бути козѣ на торзѣ. н. пр. — Не рада коза на торгъ, такъ ведутъ. н. пр. — Куди їдемъ? На торговницю. С. Ш. — Пішов на торжокъ, купив собі піржокъ. н. п. — Їти на мѣсто. С. З. — Толкуній рѣнокъ = товчокъ, товкунъ, товкучка, точокъ. С. Ш. — Купив на товкупѣ. С. Ш.

Рѣночний = базарный, мѣський. — Базарья ціна.

Рѣнутися = сунѣти, гунѣти, про воду — рѣнути.

Рѣсакъ = рѣсакъ. С. Жел. Нар.

Рѣсѣтый = сѣгнѣстый, сѣговѣтій.

Рѣей = рѣсѣний.

Рѣекать = гасати, галювати, ганѣти, швѣ(ѣ)ндѣти.

Рѣеконѣ, рѣскунѣи = швѣндѣ (сп. р.) і д. Цепосѣда.

Рѣсѣа = рѣсѣ, рѣсть (С. Жел.), трух (С. Ш.). — А далѣ ажъ не оглядавъ ся, з двора в себачу рѣсѣ побѣгъ. Кот. — Рѣсѣой мѣлкой = трѣшки, трѣшкомъ (С. Ш.), трѣухомъ, труськомъ, тру(ю)хѣ-тру(ю)хѣ (С. Ш.), трухѣемъ, тѣонки (С. З. Ш.), тѣонѣемъ, мѣдтѣонѣемъ. — Бѣхати рѣсѣой = трѣ(ю)хати, трѣухати (С. Ш.), тѣонати (С. З.). — Побѣзати рѣсѣой = потрѣухати. — Кѣнь бѣжѣть у трухъ. С. Ш. — Кѣнь трухаѣ. С. Ш. — Кѣнь бѣжѣть труськомъ. н. о. — Ї пішовъ доганѣти нѣбожа, бо вінъ поїхавъ собі тѣонки. К. Х. — Бѣзѣа рѣсѣой = трѣ(ю)хання. С. Ш.

Рѣсъ = 1. д. Рѣсѣа.

2. зв. Felis Lynx — рѣсъ. С. Жел.

Рѣтвина = рѣтна, рѣвчакъ, глибока — чортѣй, з водою — бѣбра, водѣрѣй і д. Прѣбѣна 1.

Рѣть, ся = 1. (вырыть) — рѣти, копѣти, вѣрити, викопати, ся, вѣри — по-рѣти, про кротѣв — кротѣти.

2. (разрыть, ся) — рѣти, розрѣти, копѣти, розкопувати, розкопати, ся. — Нѣхай рѣють, розкопують, не свое шука-

ють. К. Ш. — Рить комү яму = підкопувати ся під кого.

3. гребті ся, перегрібати. — Курка гребеть ся в землі.

Рыхлити, взрыхлити = пушити, підпушати, підпушити.

Рыхлий = пухкий (С. Л.), пухнатий (С. Жел.), пухкенький (С. Жел.), про камінь то-що — крихкий, сипкий. — Пухка паляниця. — Пухка земля.

Рыхлѣть = дірчавіти, ставати крихким, сипким.

Рыцареки = по лицарськи.

Рыцарский = лицарський. С. З.

Рыцарство = лицарство.

Рыцарь = лицарь, рицер. С. З.

Рычагъ = рушалка, ворухило, коромисло, коромисел, двигач, движник (С. Жел.), щоб підняти вагу — підойма (С. Жел.), підважия, важниця (С. Аф.), щоб повертати вітрак у стріли — верло, вирло, у млиновій ступі — лапа, у колодязі — журавель (С. Аф.). — Бадьорість духа в підоймою поступу. Кн. — Вони були підоймою ганебного вчинку. Кн. — Лежить чумаки між возами, па важницю схилив ся. н. п. — Рычагомъ поднѣтъ = виважити.

Рычаніе = рик, ричання. С. Жел.

Рычать = д. Рыкати.

Рыбный = беркий, беручкий і д. Ретивый.

Рѣдешькій = ріденький.

Рѣдечка = д. Рѣдка (здр.).

Рѣдешный = редьковий.

Рѣдизна = рідина. Сп.

Рѣдѣть = рідіти.

Рѣдкій = рідкий, ве густий, про тканину ще — сівкий. — Рідкий ліс. — Рідке волосся. — Сівкий серпанок.

2. рідкий, дивний, незвичайний. — Рідкий гість. — Дивна краса. — Незвичайна здатність до...

Рѣдко = рідко (не густо або не часто), зрідка, рідко коли і т. д. д. **Нарѣдка** (не часто). — Внори мілко, посій рідко, то й уродить ся дідько. н. пр. — Рідко коли бачимось. — Чеси дідька з рідка — глэдкий буде. н. пр. — **Хоть рѣдко, да мѣтко** = хоч раз, та гаразд. н. пр.

Рѣдковато = ріденько, впрорідь (не густо). — Посівав впрорідь.

Рѣдковатый = ріденький, порідкий, обрідкий, обрідчастий. — Борода, баки — все ще в його обрідке. Кр. — Жито обрідке. Сп.

Рѣдкость = 1. рідкість.

2. рідкість (С. Жел.), диківина, дивовижа.

Рѣднина, рѣдъ = ряднина.

Рѣдка, рос. Rarhanus = редька, Р. ди-кал, R. Rarhanistrum L. = редька дика, свиріпа (укр.), ріпичя, ріпенць, ріпій (Гал.). С. Ан.

Рѣдѣть, порѣдѣть = рідіти, рідшати (С. Л.), рідішати, рідчати, порідшати, про тканину ще — сівкати ся. — Людність в країні все рідшала. Бар.

Рѣдѣга = рѣнтух (д. під сл. Мѣшюкъ).

Рѣжа = сітка рибальська (рідко плетена).

Рѣжи = кладки під міст, замість паль (зроблені на взір клітки).

Рѣжуха = 1. рос. Nosturtium — водяний, дікий хрін.

2. д. Рѣзуха.

Рѣзъ = 1. брусована клітка під грєблю.

2. зруб, пямрина.

Рѣзакъ = 1. різак (короткий гіз з довгою колодочкою). С. З.

2. леміш (д. під сл. Плугъ).

Рѣзальщикъ = крайчий С. Пар.

Рѣзаніе = різання, різання. С. З.

Рѣзати = 1. (разрѣзати, парѣзати) — різати, країти, тнути, тяти (С. Ш.), розрѣзати, розкраяти, розтяти, парізати, великими шматками — батувати, ридами — платати, розплатати, аби-як — чікати, чикрижити, дрібенько — кришити, накришити, локшиву — локшити, карбами — карбувати. — Пап дружба ножик має, хороше коровай крає. н. п. Под. — Нисє серденько, як пожег крає, що батенька не має. н. п. — Опанас поставив пляшку, оселедець крає. Дум. — Грай, грай, тільки мого серця не край. н. к. — Не стій, мила, із иншими, не край мого серця. н. п.

2. (зарѣзати, ся) — різати, стинати, зарізати, ся, стяти. — Зарізала курку. — Схопила ніж і зарізалась. — Жолніри людей стинали, а татаре у подон брали. Л. С.

3. різати, вирізувати, вірізати. — Вирізав печатку.

4. різати. — В животі ріже. — Зубы рѣжутся = зуби вирізують ся.

Рѣзвиться = грати ся (С. Аф.), пустувати (С. З.), жирувати, про коней — басувати (С. Ш.), вибрикувати. (Останнє слово прикладаєть ся часом і до дітей). — Діти на дворі пустують. — Кінь вирвав ся тай басує. С. Ш.

Рѣзво = жваво, швидко, моторно.

Рѣзвость = жвавість.

Рѣзвунъ, рѣзвунчикъ, рѣзвунья, рѣзвуха,
рѣзвуха = пустун (С. Л.), пустунчик,
жирун (С. Л.), брикун (С. Л.), брику-
нець, пустуха, пустуха (С. Л.), жиру-
ха (С. Л.), брикуха (С. Л.).

Рѣзвий = жвавий, моторний, д. ще Рѣ-
вунъ; про коней — баский, порський.
— Що то за кобила була добра, що за
прудка, що за баска. К. Х.

Рѣзвякъ = д. Рѣзвунъ.

Рѣзець = 1. різець, різак.

2. д. під сл. Зубъ.

Рѣзка = 1. різання, країяння.

2. різак (чим різуть).

3. січка (порізана дрібно солома для худоби).

Рѣзкій = різкий (С. Жел.), гострий, со-
кіркуватий, жалкий, грубий, прикрий.

— **Рѣзкій вѣтеръ** = хвисткий, шуи-
ний, шкулкий. — **Рѣзкій голоєъ** = ве-
рескливий, пронизливий. — **Р. вкуєъ** =
гострий на смак. — **Рѣзкія слова** =

колючі, шкулкі слова і д. під сл. Кол-
кий 2. — **Р. тѣни** = грубі тіні.

Рѣзко = 1. гостро, прикро, пронижливо
і д. Колко.

2. жваво, моторно, швидко.

Рѣзкость = різкість (С. Жел.), гострість
і д. Колкость 2.

Рѣзанія = різбярня.

Рѣзникъ = різник (С. З.), свиней — ка-
банник. — **Битъ, побитъ, пробитъ** рѣ-
зникомъ = різникувати, порізикувати,
прорізикувати.

Рѣзняца = різниця, частіше мн. різниці. С. З.

Рѣзнуть = різонуть (С. З.), різнути.

Рѣзной = вірізаний, вирізуваний, кар-
бований.

Рѣзня = різня, різання (С. З.), січня.

Рѣзуха, рос. *Camelina sativa* Grantz. = ри-
жій, рижей. С. Ан.

Рѣзчикъ = різбяр, різбяр (С. Жел.), сий-
цер (С. З.). — З його був мастак різбар:
яких тільки ложок, полумисків, ковпів він
ве понарізував. Кн.

Рѣзы = д. Дербя.

Рѣзь = 1. д. Рѣзуха.

2. різачка, з нудотою — соняшниця, со-
няшниця, з кольками — завійна, завійни-
ця, з блювотою і проносом — надсёрдні
соняшниця, з корчами — перелогі. Яст.
— Щоб тебе різачка порізала. н. пр. —
Молодця занекала ва різачку. Кн. — Щоб
тебе завійна ухонила. н. пр. — Соняшни-
ці виливали, ляхоманку проганяли. н. о. —

Заговорюю соняшниця, заїдені й запитені,
соняшниця водни, с. вітраш і т. д. н. зам.
Яст. — А ви, перелогі, ідіть собі чортон
у ноги. н. зам. Яст.

Рѣзба = різь, різбба, вірізка, горбовата
— горорізьба. — **Украшений рѣзббб**
= вирізуваний і д. Рѣзной.

Рѣка = ріка, річка, здр. річенька, рі-
чечка, н. нар. піснях в знач. річки трапли-
єть ся слово — дунай. — Тече річка не-
величка, схочу — перескочу. н. п. — Хіба
піду до річеньки, з жаю утоплю ся. н. п. —
Ой піду я понад дунаями, а там стоїть вода
стоянами. н. п. — **Вверхъ, внизъ по рѣ-**
кѣ = д. під сл. Вверхъ і Внизъ.

Рѣпа, рос. *Brassica Rapa* L. = ріпа. С. Ан.

Рѣпникъ = 1. росада ріпи.

2. каша з ріпи з крупами або пиріг
з ріпою.

Рѣповникъ, рос. *Barbarea vulgaris* L. = сви-
ріпа. С. Ан.

Рѣпица, частіше мн. рѣпицы = вія, віі
(С. Л.), війниця, кліна (Кр.), кліповка.

— Сльози полили ся з його темних вій, щоб
засхнути краплями на щоді твоїй. В. П.
— Та що-ж бо значить те зітхання? Чого
на віях та сльоза? Ал. Ск. — Сльози за-
тремтіли на її довгих віях. Коц. — Сму-
но якось так через густенькі війниця гля-
дять на мене крадькома твої ясенькі очі
ці. І. Г.

Рѣпенка = річечка (маленька, аби яка).

Рѣченька = річенька (д. Рѣка).

Рѣчистый = дорічний, мовний, промó-
вистий, річнийсий, проречистий (Вол.).
— Вона дорічніша від чоловіка. Сп.

Рѣчка = річка (д. Рѣка).

Рѣчий = річий, річковий.

Рѣчь = 1. річ, мова. — Чия згуба, в того
річей повна губа. н. пр. — По сій мові,
будьмо здорові! н. пр. — Красная мова па-
ходить добрі слова. н. пр.

2. вимова, помówka. — У його добра вимови.

3. річ, промова, казань. — Дозвольте
річ держати. — Один хвил зоф чи богослом
казав промову над якимсь помершим папом.
н. о. Гр. Чайч. — Сказав коротевьку, але
дуже гарну промову. Пр. — А казати про-
мову стане, то й не жди, щоб був кінець.

Сам. — **Вступительная рѣчь** = перед-
мова, приповідка. — **Поздравительная**
привѣтвенная рѣчь = рація, орація,
привітна річ.

4. мова, розмова і д. Разговоръ. — М
мовить ся, а хліб їсть ся. н. пр.

Рѣшати, ся, рѣшитъ, ся = 1. рішати.

розв'язувати, рішити (С. Жел.), розв'язати, ся. — Розв'язати питання.

2. покладати, покласти; вершити, постановляти (рішенець, вирок), рішити, постановити і д. **Опредѣляти** 2. — Поклав неодмінно сватати її. Кр.

3. в'ажити ся, зважати ся, відважувати ся, зв'ажити ся, наважити ся, відважити ся, настановити ся, наполужити ся. — Як прибиті так zostались, довго очі звести не зважались. Гр. Чайч. — Не розмовившись з головою, ні до чого не важ ся, п. пр. — Ніхто не вважив ся приставати до них. К. Св. п. — Заказане під карою смерті вважив ся вкусити. В. Н. — І не вважив ся навіть на турків нападати, доки не прибули козаки. Бар. О. — Ти сьогодні бачу я розум стритив, що прохати силів у мене зваживсь Ст. С. — Було б справді чудо, коли б зваживсь хто на герц з ним стати. Ст. С. — Миєть ся щось біля дверей, немов щось хоче казати, та це зважить ся. Лев. В. — От воли й наважились йому чим небудь оддячити, н. о. Гр. Чайч. — Вже я на що наважусь, то мені все байдуже. Ос.

Р'їшеніє = рішеніє, рішенець (С. Жел. З. Л.), рішинець (Сп.), розв'язання, постанова, вирок (С. З.), присуд (С. Л.). — Те тина під віяком стояла та як почула рішенець, у хагу вбігла, в ноги впала: будь мати, будь мені отець! Зб. Мет.

Р'їшетина = 1. лата (на кроквах). С. З.

2. сітка (в решеті), дно решета.

Р'їшетити, обр'їшетити = 1. латити, латити (С. Жел.), облатити (прибивати лати до кроков).

2. решетувати, обрешетувати (прибивати драпички до стелі чи стін вдвох і впоперек).

Р'їшетка = 1. ґрата (С. Жел.), частіше мп. ґрати (С. Л.), решітка (С. Жел.), решотка (С. Жел.). — За ґратами сидить н. о. — Із за решотки виглядали. К. Ш. — Широкий танок, обгороджений дрібними, наче сітка, ґратками. Пр.

2. штахеті (д. Ограда 1).

3. решка (монети). — А ну купимо! Оре чи решка? (в грі в орлянку).

4. клітка, карта, ґратка (ґратчаста мережка).

5. дно (в самоварі).

Р'їшетник, ца = решітник, ца, решетар, зитник. С. Жел.

Р'їшетний = решітний. — Р'їшетная мука = просіяна на решето, раз — разова.

Р'їшетю, р'їшетцю = решето, решітце,

густе — сіто, сітечко, обід на йому — решетяще, обичайка.

Р'їшеточка = д. Р'їшетка.

Р'їшеточний = решіточний.

Р'їшетчатий = 1. ґратчастий, ґратчатий, картатий. — Допекла страх Маркові темниця, він схилив ся на вікно ґратчасте, та й угледів дівчину хорошу. Ст. С. — **Р'їшетчатий забір** = штахетовий. — **Р. ворота** = штаблясті ворота.

2. дірчастий.

Р'їшимість = рішимість (С. Жел.), візбага (С. Л.), рішучість (С. Жел.).

Р'їшительно = рішуче, відважно; зовсім, цілком, востаннє, на одруб, притьмом. — Він рішуче завіряв себе, що не хоче рідинного життя. Лев. В. — Мені в суді сказано, що я програв справу на одруб і далі нічого похотіньки справляти. Кв. — То була невесела, а тут уже притьмом до дому хоче йти. Кв. — І сумує, сердешна, і нишком поплаче, та притьмом нічого робити. Кв. — **Я рішительно не понимаю его** = я зовсім його не розумію. — **Онъ рішительно нічого не дѣлаєть** = він зовсім нічого не робить. — **Р'їшительно нікого, нікто** = нікого-гісьничко, ніхтоїсенечко. — **Р'їшительно нічого нѣтъ** = не має ніт нічого. — Огляньте ся добрий молодець, аж не чає ніт нічого. п. п.

Р'їшительность = рішучість (С. Жел.), відвага.

Р'їшительный = 1. рішучий (С. Жел.), відважний. — Його характер був рішучий і сьмійай. Зап. Кок.

2. рішучий, копісний, останній, остатній. — Щоб знати, чого в рішучій хвилі сподіватись можна. Бар. — От наступа рішуча мить у брані. Ст. Б. Х.

Р'їшити, ся = д. Р'їшати, ся.

Р'їять, рінуть, ся = 1. рінати, тікати, літи ся швидко. — З крипиці вода рине.

2. дунти, дм'юхати, бурхати, дунути, дмухнути, бурхнути (про великий вітер).

3. кидати ся, кинути ся, сунути, хряснути, поринути. — Народ від'усюди так і кипув ся туди. — То з ярмарку народ так і сунув, так і хряснув на той бік. К.

3. о Ю. Р. — **Р'їять въ водахъ** = мріяти, майорити. — Вітер так і поїсє тую колицю. Дивимось — аж вона тільки мріє над землею. Кр.

Р'юм'їть, зар'юм'їть = р'ю(ю)мати, р'ю(ю)м-сати, зар'юмати.

Рюмка, здр. **рюмочка**, поб. **рюміще** = 1. чарка, чарочка, чарчіна, чара, келішок (прав.), велика — чепуруха, ерібна на взір ріпи — ріпка. С. Л. — По чарці, по парці, та вип'ять по п'ять. п. пр. — Його в бояре, в куми просять і першу чарочку підносять. Б. Г.
2. **кахлі задня частіна**.

Рюмочный = чарочний.

Рютить, врютить, ся = пхати, упихати, упахати, ся.

Рябенський = рябенський.

Рябіна = 1. рос. *Sarbus aucuparia* L. = горобині (С. Ан. З. Л.), оробіна (укр.), во-пєга (гал.). С. Ан. — Хоч би де замріла квіточка одна, тільки й червоніє що горо-бина. В. III.
2. (здр. **рябінка**) — віспина, віспинка (С. Аф.), лущипа, рябіна (С. Жел.), ча-стіне зб. — ряботиння (Кр.), тарані (С. III.). — Хоч тарани на виду, так маслак до ладу. п. пр.

Рябінка = горобинівка.
Рябінковий = горобиновий.
Рябіть = рябіти. — Рябіє в очах.
Рябка = д. Куроватка.
Рябоватий = рябінський, дябобатенький (С. Л.). — Ой хоч бо я дябобатенька на ло-бу, таки бо я зроблена до ладу. п. п.

Рябей = 1. **рябий** (С. З. Л.), **дябобатий** (С. З. Л.), **таранкуватий**.
2. (про птиці) — **рябий**, **різноперий**, **со-рокатий**, **зозулістий**. — Огу зозулясту курку пиймай. Чайч.

Рябчик, шт. *Tetrao bonasia* = **рябók**, **ря-бєць** (С. З. Жел.), **рябчик** (С. Жел.), **го-рóbка**, **орóbка** (С. Л.).

Рябий = д. **Рябей**.

Рябь = 1. **брїжжі**, **жмўрки** (на воді).
2. д. **Вьюнокъ**.

Рябѣть, порябѣть = **рябіти**, **порябіти**.

Рядить = 1. (**порядить**, **подрядить, ся**) — підряжати, годити (С. Л.), єднати, най-мати, підрядити, згодити, поєднати, ся і д. **Подрязжати**. — Поєднали ся! Віп єднан

ще й другого майстра, а я кажу — не тре-ба. Кн.

2. (**нарядить, ся**) — **виряжати**, **убірати**, **прибірати**, **чепурити**, **вірядити, ся** і т. д. д. **Нарядить, ся**.

Рядкомъ = д. **Рядомъ**.

Рядная записъ = д. під сл. **Записъ**.

Рядовой = **рядовий**, **пробстий**.

Рядокъ = д. **Рядъ**.

Рядомъ, рядкомъ = **рядом** (С. Л.), **рядкомъ**, **вряд**, **поряд**, **попліч** (С. З. Л.), **поруч** (С. З.), **впоруч**, **урядовицю**, **упоруч**, **обік**, **суспіль**, **разом**. — Всі в ряд по-ставали. К. III. — Сідаю собі попліч з нею. Кн. — Попліч сідає. С. З. — В саду поруч з дворцем — аранжерей. Кн. — І пішли вони тегь поруч. С. З. — Упоруч себе по-садив. С. III. — За моєю хатою стояла су-спіль комора. Кн. — Обік його жіпочка не-бога. К. III.

Рядчикъ = **рядчик**. С. Жел.

Рядъ, рядокъ = **ряд**, **рядók**, **рядовиця** (С. Л.), **лава** (С. З.), **шерєга**, **єкошеного хлїба**, **трави** — **валók**, **валóчок**, **кіп** — **стайка**, **стая** (Лев.), **сношів у стозі** — **вер-ствá** (Мал.), **конопель намочених** — **помок**, **одип на другому** — **шар**, **в чому плетеному** — **сталька**, **в тину** — **вія**. — Вієсько йшло лавами... п лаві чоловік з 20. Кн. — О полудні гребли сіно і в валочки вдали цільно. п. п. — Поклала шар огірків, шар листу вишневого. — Спів батіг у чотири стальки. — **Мясної рядъ** = **мясніці**. — **Къ ряду** = **рядом**, **поспіль**. — Були на храму в селі два годи поспіль. Лев. — У мене було єсмеро дочок поспіль. Чайч. — **Рядъ за рядомъ** = **ряд по ряду**.

Ряжанка = **колотушка**. Лев.

Ряженный = д. **Рядить** (прич.). — **Суже-ной** і **ряжений** = **сужений**. — Сужено-го конем не об'їдеш. п. пр. — **Ряженые** = **машкара**. — **На прázднвкахъ хóдитъ ряженые** = на св'ятках хóдять з маш-карóю.

Рязь = д. **Рязь**.

Рязань = **яблука морóжені**.

Ряса, рясе́нка, ря́са = **ряса**, **ря́са**.

Ряхнётся = д. **Рехнётся**.

Закінчивши 3-й том нашої праці, мусимо знову перепросити наших шановних передплатників, що так спізнили ся, а стало ся се з різних негодних і не від нас залежних причин, які були і раніше на перешкоді нашої праці і врешті довели до того, що третій том цілком мусів укладати нижче піднясаний сам без ніякої заемоги. Про все те і 3-й том словаря виходить під тією ж фірмою, як і перші два: М. Уманця і А. Спілки, бо спілка чимало причинила ся до заемоги в сій праці, коли матеріяли списували ся на карточки і лаштували ся по алфавіту. При сїм вважаємо за обовязок з великою шапобою і подякою згадати наших сотрудников Г. Андрієвського і М. Климовича, що в сїм році упокоїли ся. Вельми шановні лебіжчики своєю щирою прихильністю до нашої роботи і знанням народної української мови чимало у свій час допомагали нам. Мером земля їм і вічна пам'ять! Просимо наших вельми шановних дописувачів: І. Левицького, О. Кописького, Х. Крижського, І. Спілку і П. Граба, що раніше, спасибі їм, чи мало допомагали нам, присилаючи знадібки до словаря, і на дальше не забувати нас, а всім иньшим, кому любе наше рідне слово, пригадуємо нашу замітку, надруковану в Зорі за 1893 рік в 12 числі, наперед дякуючи за всяку заемогу в сїм ділі. Четвертий і останній том тепер саме лаштуєть ся і з того року почне друкувати ся.

Львів 1897 року.

М. Уманець.

Третій добавочний список джерел,

на які ми здаємося в сій праці.

- р. Чайч.* — Грінченко (Чайченко). — Книга казок виршомъ. Од. 1896 р. — Покинута у лиси дивчина. Од. 1896 р.
- Ет. зб.* — Етнографічний збірник видає товариство імени Т. Шевченка, за редакцією М. Грушевського. У Львові. 1895 р. Т. I.
- З. Баян.* — Зоря, часопись літературна за 1895 р. св. Баяна.
- З. Ог.* — Зоря, статті О. Огоновського.
<i>Зап. Гр.</i>	} Записки наукового товариства імени Т. Шевченка. У Львові. 1885—1897 р. — Статті М. Грушевського, О. Кониського, Бокорудза, Колеси, О. Огоновського і І. Франка.
<i>Зап. Кн.</i>	
<i>Зап. Кол.</i>	
<i>Зап. Кол.</i>	
<i>Зап. Ог.</i>	
<i>Зап. Фр.</i>	
- Крон.* — Кропивницький М. — Збірникъ творивъ. Выдання 3. Харьквѣ. 189, р.
- з. н. пр. Яст.* — Народня загадка. Народня приказка. — Матеріали по етнографіи Новороссійскаго края, собранные В. Ястребовымъ. Од. 1891/2.
- к. н. о. н. пр. Гр.* — Народня казка. Народнє оповідання. Народня приказка. — Этнографическіе материалы, собранные въ Черниговской и сусѣднихъ губерніяхъ. Б. Грінченко. Черниговъ. В. 1. і 2. 1895 і 1896 р.
- Р. Петр.* — Русалочка. — Збірникъ виршивъ З. Петруся. Кив. 1893 р.
- Чек.* — Чекаленко С. — Розмова про сельське хазяйство. Од. 1897 р.

Про иньші джерела давись список після передмови спочатку I-го тому, перший добавочний список в кінці 1-го тому і другий добавочний список в кінці 2-го тому.

Найважнійші помічені в третьому томі друкарські помилки, котрі треба наперед виправити.

На якій стороні	під яким словом	падруковано	треба читати
2	Пакля	ключи	клоччи
5	Парно́й	Парно́е	Парио́е
9	Пенеліть, ся	Пенеліть, ся	Пенеліть, ся
26	Перепу́тьє	на перепу́тьє	на перепу́тья
30	Персто́чки	вішкварк	вішкварки
31	Переу́гливать	вугілля	вугілля
32	Переху́літь	перега́нути	перега́нити
37	Пилі́льщикъ	Пилі́льщикъ	Пилі́льщикъ
41	Млаць	майдан	майдан
—	Плевóкъ	Плева́къ	Плевóкъ
51	Повóзка	візóк	візóк
53	Пові́са	справляе	справляе
54	післи: Погла́дывать	Погла́дѣть	Погла́зѣть
—	Погодіть	А таки	Я таки
58	Подбо́рицькъ	бірач	підбірач
—	Подбо́рь	на пари	до пари
61	Подготовля́ть	ви(на)готóвити	ви(на)готóвити
64	Пóдкладень	пóдкладка	пóкладка
74	Подо́вувать	піді́хнути	піді́хнути
—	Подо́лечникъ	височенько	височенько
82	Позве́нть	подзéленькати	подзéпкати
92	Пóле 3.	величєннями	величєннями
94	Полóгій	Отлóгость.	Отлóгій.
96	Полулúнє	півбухонця	півбухання
97	Пóльза	молоко	молока
98	Пóльзовать	Вы́пользозать, ся	Вы́пользозать, ся
103	Помѣ́ха	коли б нам	коли б нам не було
104	Понаигрáться	пожартувáти ся	нажартувáти ся
105	Понамáрь	поломав	поламав
107	Пона́шивать	посі́ти	носі́ти
110	Поострѣ́ть	манточкою	мантачкою
114	Попрóбовать	само	сало
120	Пору́сєкн	Яременко	Яременка
128	Постановля́ть	установили	установиш

На якій стороні	під яким словом	надруковано	треба читати
134	Потому́	Кому	Чому
135	Потребля́ть	Чи це	Чи не
136	Потроши́ть	хлючі	ключі
141	Почита́ть	поважати	коважати
145	після: Пра́дѣдъ	Пра́зднество́	Пра́зднество́
148	Прегрѣ́шеніе	прогрішення	прогрішення
149	Предводи́тель	провідник	провідник
—	Предложе́ніе	предклада́ння	преклада́ння
—	—	прекладання	прекладання
152	Представля́ется	ходить	ходить
155	Прельсти́тельный	привабна	привабная
—	Прелюбоде́йничать	пехай	пехай
160	Привлекáтельно́сть	гірської	гірської краси
168	Прика́зний	карлю́чка	карлю́чка
—	Прика́лывать	пришпилив його	пришпилив його до
170	Прикочѣ́вывать	на кого вище	на кочовище
176	Приваса́ть	назапáсати	назапáсити
177	Приприя́дять	допри́дати	допри́дати
178	після: Прирабо́тывать	Приро́внивать	Прира́внивать
181	Пристраща́ться	після: впа́дати	треба: впа́ти ся
182	Пристрѣ́лять	вістріля́ти	вістріляти
193	Пролозглаше́ніе	оголошення	оголошення
—	Прóволока	робив	чаробив
194	Прогля́дывать	сипнула	сипнула
196	Продря́блый	трухля́вий	трухля́вий
—	Продува́ть	Вітеръ	Вітер
—	після: Про́дыръть	Про́дыръть	Про́дыръть
197	Про́жора	(сл.)	(сл.)
200	Прокра́шивать	прохварбо́вувати	прохварбо́вувати
201	Пролета́рий	галайда	галайда
203	Промой	Про греблі	На греблі
205	після: Проширо́на́ть, проши́ршествовать — треба: пробенкетува́ти, прогу́- ля́ти, за тим повинно бути слово: Про́писыва́ть, прописа́ть = пропи́- сувати і т. д. як надруковано.		
208	Прославля́ть	віслаєля́вати	висла́влявати
210	Прострѣ́ль 2.	зозу́ліні	зозу́ліні
—	Просчи́тывать	прошита́ти	прошита́ти
212	Проти́виться	опі́р стави́ти	опі́р ставати
221	Пуска́ть. П. ростѣй	побру́стити ся	побрості́ти ся
—	Пусторо́сль	буз, бузинá	буз, бузинá
223	Пу́хъ	геть, чісто	геть чісто
224	Пчѣ́льникъ 1.	в останньому примірі спо- чатку замість: не	треба: на
226	Пи́щиться	инді́чити	инді́чити ся
—	Пи́на	тумом	шумом
227	Пи́туший. П. гребешки	півну́ки	півники
228	Пи́ядь	ни́чого	ни́чого
—	Пи́ята	підста́	підста́

228	Пятирублёва	бомажа	бомажка
230	Равнёхонько	одноковісінько	однаковісінько
233	Разбры́згивать	робры́зкати	розбрызкати
234	Развѣ́ртывать	вѣ́вінувати	вѣ́вінути
237	Развѣ́шивать 2.	розвѣ́шати	розвѣ́шати
—	Развѣ́зывать	розмотизувати	розмотузувати
238	Разга́ръ	завіза	завіса
245	Размозча́ть	чаву́нити	чаву́чити
—	Размышля́ть	міскува́ти	мізкува́ти
248	Разрисовыва́ть	обкѣ́тчати	обквітчати
249	Разрѣ́шаютъ 2.	Разгрѣ́шаютъ отъ э́пите- мій	Разрѣ́шаютъ отъ э́питеміи
250	Разсвѣ́татъ	розсві́нятись	розсвіднятись
—	Разсвѣ́тъ	На рассвѣ́тъ	На рассвѣ́тѣ
254	Разсѣ́янный	росудли́вим	розсудли́вим
—	Разузнава́ть	дере́вдува́ти	перевѣ́дувати
258	після: Расклѣ́ивать	Расклѣ́ивать	Расклѣ́ивать
261	Распознава́ть	распозна́тъ	распозна́ть
264	Раста́скивать	так, то	так, що
—	Расте́ривать	од до́ріженьку	об до́ріженьку
265	Расторо́нный	покі́пний	похі́пний
—	Растра́вливать	растра́вить	растра́вить
268	після: Расши́ивать	Расши́реніе	Расши́реніе
269	Ребро́	ру́бок	ру́бом

